

Haluk Gerger

Haluk Gerger

KAN TADI

Belgelerle ABD'nin Kara Kitabı

1945

1786

1954

1967

1973

1991

CEYLAN YAYINLARI

5. BASKI

CEYLAN YAYINLARI

KAN TADI

Belgelerle ABD'nin Kara Kitabı

Haluk Gerger

KAN TADI / Belgelerle ABD'nin Kara Kitabı
Haluk Gerger

Araştırma-İnceleme: 34
© Ceylan Yayınları: 123
Birinci Baskı: Kasım 2003
İkinci Baskı: Ocak 2004
Üçüncü Baskı: Mart 2004
Dördüncü Baskı: Temmuz 2004
Beşinci Baskı: Mayıs 2006
ISBN: 975-6304-07-3

Editör:
Necati Abay

Kapak tasarımı:
Ceylan Yayınları

Kapak düzeni:
Can Grafik, Telf.: 0212 - 501 01 21

Teknik düzenleme:
Arif Tağaç

Baskı-Cilt:
Can Matbaacılık, Davutpaşa Cad.,
İpek İş Hanı, Kat 3/7, Topkapı-İstanbul
Telefon/faks: (0212) 613 10 77 - 613 15 47

© Ceylan Basım Yayın Tanıtım: Hocapaşa Mah.,
Kargılı Sk. No. 1, Celal Orman İş Hanı Kat 2/24, Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 519 70 93 - **Faks:** (0212) 514 68 77
e-mail: info@ceylanyayinlari.com
web: www.ceylanyayinlari.com

ÖNSÖZ

Amerika Birleşik Devletleri bugün, bütün dünyada şaşkın tepkilerle tartışılan bir büyük saldırganlık sergiliyor. Nereden bakılırsa bakılsın, katı bir hegemonya çerçevesinde katıksız Amerikan üstünlüğünü dayatmaya yönelik bilinçli, planlı, hesaplı bir saldırı bu.

ABD'nin ideolojik hegemonyası ve propaganda makinasının gücü nedeniyle bu saldırganlık, dünya kamuoyunun geniş kesimlerince neredeyse bir sapma olarak algılanabiliyor ya da Bush Yönetimi'ne atfediliyor.

Bu kitap, bugün tanık olduğumuz saldırganlığın kökenlerinin çok daha eskilerde ve çok daha derinlerde yattığı tezinden hareketle yazıldı. Saldırganlık dürtüsü, nesnel, yapısal, sistemik kaynaklar kadar, kültürel-ideolojik köklere de uzanıyor. Başlangıç noktasıysa, kapitalizmin doğuşu, Marks'ın deyişiyle “pembe şafağı” ve beyaz adamın Amerika Kıtasına ayak basışı.

Elinizdeki kitap, işte bütün bu sürecin öyküsünü anlatıyor, şiddetin kaynaklarını, kökenlerini, nedenlerini saptamaya çalışıyor. Amerika'ya ilişkin, esas olarak bilip de unuttuğumuz, bu arada da, çok fazla bilinmeyen kimi gerçekleri içeriyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nin, bu kitapta olduğu gibi, tarihiyle, nesnel dinamikleri ve toplumsal yönleriyle, ya da, en azından, onların bu kitaptaki ele alış biçimiyle, kavranmasının, bi-

zım için, yani Türkiye’de yaşayan insanlar açısından elbette başka bir anlamı da var. Bu, Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bir başka ifadeyle, Amerika’yı anlamak, aynı zamanda, Türkiye’deki toplumsal sorunlarla da yakından bağlantılı. Kitap yazılırken, kuşkusuz, işin bu boyutu da aklımdaydı hep.

Türkiye, ABD’nin “stratejik müttefik”i. Bu ilişkiyi kuranlar, sürdürenler ve ondan yararlananlar böyle ifade ediyorlar. Bunun gerçeğin üzerini örten, ilişkilerin gerçek karakterinin niteliğini saklayan fiyakalı bir kavram olarak uydurulduğu ortada. Dünyada ve Türkiye’de, bu iki ülke arasındaki ilişkiyi farklı sözcük ve kavramlarla tanımlayanlar da var elbette. ABD’de de, “stratejik müttefik” lafının ciddiye alındığı söylenemez. Yine de, ilişkinin niteliğini daha iyi ifade eden bir sözcük-kavram bulmaktansa, bir gerçeği saptamak daha önemli şimdi.

Her şeyden önce, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye açısından, dışsal bir dinamiği ifade etmiyor; aksine, her anlamda, hayatın bütün boyut ve alanlarında, içsel bir unsur olarak var oluyor. Bir başka ifadeyle, ABD, Türkiye Düzeni’nin içkin, yerleşik, organik bir yaşamsal ögesidir.

Öte yandan, iki birim arasındaki bir ilişki olarak ele alındığında, bir hiyerarşik etkileşim sözkonusudur kurulmuş yapıda.

Bu açıdan bakıldığında, Amerikan emperyalizmi, dışımızdaki bir olgu değil, içimizdeki bir süreçtir, yapıdır, kurumlar ve kişilikler bütünüdür, Türkiye kapitalizminin ta kendisidir. İsterse-niz, dışımızdaki bir saldırganlık değil, içimizdeki bir işgalcidir de diyebiliriz. Ne var ki, onu salt bir işgalci olarak görmek, içsel mekanizmalarla organik bütünlüğünü gözden kaçırmak yanıltıcı olabilir. Amerikan emperyalizmi, hükmünü, bütün boyutlarıyla Türkiye kapitalizmi aracılığıyla, onunla bütünleşmiş bir biçimde icra ediyor. İşbirlikçileri ne kadar dışsalsa, ABD de o kadar dışsaldır, ya da ABD ne kadar içselse işbirlikçileri de o kadar içseldir.

Türkiye ABD ilişkilerinin bir boyutuna daha değinmek gerekiyor. O da, ülkedeki ABD varlığıyla halkın ilişkisidir, karşılıklı etkileşimdir, daha doğrusu bunların halka yansımasıdır. Uzun bir analiz yapmadan sonuç olarak bu konuda denebilir ki, uzun bir süre içinde, çok yönlü ekonomik, politik, ideolojik, kültürel mekanizmalarla dayatılmış bu ilişki, halk açısından artık kendi dinamiklerine kavuşmuştur, yani sürdürülebilir bir nitelik kazanmıştır. İlişkinin sorunları, arkaplanındaki nesnel çelişkilere, öznel uyumsuzluklara, için için varlığını sürdüren rahatsızlıklara karşın, ancak kriz dönemlerinde geçici tepkilerle su yüzüne çıkıyor ve düzenin güçlerince nisbeten kolaylıkla kontrol altında tutulabiliyor. Herkesin kendine göre bir nedeni olabiliyor ama sonuçta halk, bu ilişkinin vurguladığımız anlamıyla ve biçimiyle sürmesine pasif ortaklık ediyor. Var olan ilişki yapısından beklentilerin tükenmemiş olması kadar, o ilişki kalıbındaki değişikliklerden duyulan korku da bunda rol oynuyor.

Bu böyle, çünkü insanlar ABD ile düzen arasındaki organik bağların ayırdındalar.

Dolayısıyla, bir gerçek apaçık ortaya çıkıyor: ABD, bu düzen, bu düzen içimizdeki ABD'dir.

Buradan bir başka gerçeğe de ulaşmak mümkün: Kapitalizmle emperyalizm arasındaki bağ, ikisine birlikte bağlılığı kaçınılmaz kılıyor, ya da, aynı anlama gelmek üzere, birinden kurtulmak, ikisine karşı birlikte mücadele etmeyi gerektiriyor. Kapitalizm çerçevesinde, hele onun en temel kurumlarına dayanarak Amerikan emperyalizmine karşı çıkmak, olsa olsa, bir aldatmacadır.

Burjuva milliyetçiliğiyle değil, antikapitalist sosyalist yurtseverlikle emperyalizme gerçekten karşı çıkılabilir; bu da aynı zamanda Türkiye kapitalizmine, düzene bütünlüklü, topyekun, devrimci bir karşı çıkıştır elbette.

Demek ki, ilişkilerde sözünü ettiğimiz organik bütünlük, karşıtında da, yani bu ilişkiye karşı mücadelenin yapısında da mevcuttur.

Bütün bunlar, bu kitabın yazılış amacını da ortaya koyuyor aslında.

Bu kitap günlük kaygılardan hareketle düşünöldü ama onları aşmaya da kurgulandı; dolayısıyla da, tarihsel bir perspektif esas alınarak yazıldı. Adı üstünde, Amerikan tarihinin sadece bir veçhesidir bu kitapta yer bulan. Bu haliyle de, elbette eksiktir; Amerikan halkının ve mücadelelerinin aydınlık yüzü mutlaka ek okumalarla tamamlanmalıdır kuşkusuz. Okuru, hayatta ne denli egemen olursa olsun, gerçeğin tek yanına işaret eden değerdendir-melere dayalı önyargılara karşı uyarmak isterim. Bu kitabın basmakalıp kanaatlere kaynaklık etmesini istemem.

Kitabı yazar bakımından hayli zahmetli yapan bir yanı, okur açısından da zahmetli bir uğraş gerektiriyor. Kitapta çok fazla ve çok uzun alıntılar var. Bunun çekilen zahmete değeceğini düşünüyorum. Birincisi, ele alınan zaman diliminde ve dönemin aktörlerince yazılmış yazıların geniş biçimde aktarılması, okura kolay bulamayacağı orijinal kaynakları sunmaktadır. İkinci olarak, böylece, ilgili dönemin koşulları, kültürü, ruh hali, elbette, daha iyi ve ayrıntılarıyla yansıtılmış olmaktadır. Ayrıca, uzun alıntılar halinde verilmiş belgelerin, kendi başlarına, okuma ve tartışma hammaddeleleri olarak seminerlerde, okuma gruplarında, toplu tartışmalarda kullanılması mümkün olacaktır.

Bu haliyle kitap, bir çerçeve oluşturmanın yanısıra, aynı zamanda, bir belgesel referans, bütönlöklü döküm ve dökümanter seçki de olmaktadır. Dolayısıyla, umuyorum ki, yazarın yargı, önyargı ve yorumlarından bağımsız bir okumayı da mümkün kılacaktır.

Bu kitaba ilişkin ilk notları, bir dergi yazısı için almaya başladım. Praksis Dergisi'ni çıkaran arkadaşlarıma "Amerikan Emperyalizminin Ayırdedici Özellikleri" başlıklı bir yazı yazma sözü vermiştim. Ne var ki, kısa bir süre sonra, uzun bir zaman için yurtdışına gidince yazıyı yazamadım ama notlarımı bu kitabın yazımında kullandım. Umarım, böylece, uzun zaman sonra ve fark-

lı bir biçimde de olsa, Praksis'e verdiğim sözü de tutmuş oldum.

Son üç yıldır İstanbul BEKSAV'da seminerler veriyorum. Bu seminerlerde "Küreselleşme ve Yeni Dünya Düzeni", "ABD ve Şiddet" gibi konular işledik, katılan arkadaşlarla çok yararlı tartışmalar yaptık. Elbette bu kitabın yazılmasında onlardan çok faydalandım. Bana bu fırsatı yaratan BEKSAV'ın Yönetim Kurulu Başkanı Hacı Orman'a, yöneticilerine, çalışanlarına ve seminerlerin katılımcılarına teşekkür etmek isterim.

Kitabın dizilmesi, düzenlenmesi, düzeltilmesi ve basımına emek veren, Ceylan Yayınları Editörü Mukaddes Erdoğan Çelik'e, Semiha Şahin'e, Necati Abay'a, Arif Tağaç'a, Haydar Kaba'ya, Himmet Doğan'a ve Can Matbaası emekçilerine içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Rennan, kitabın her aşamasında yeri doldurulamaz katkılarda bulundu. O olmasaydı bu kitabı yazamazdım. Ona da her şey için burada teşekkür ediyorum.

Haluk Gerger

Haluk Gerger

KAN TADI

Belgelerle ABD'nin Kara Kitabı

CEYLAN YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

I- TERÖR VE ŞİDDETİN BAŞLANGICI.....	19
A- ABD'nin Kuruluşu.....	24
1. Kolonilerde Hoşnutsuzluk/Bağımsızlık Savaşı.....	24
2. Birleşik Devletler'in Kuruluşu ve Yapılanma Süreci.....	26
B- Kıtasal Genişleme.....	34
1. Florida'nın Alınması.....	36
2. Yerli Halkın Kırımı.....	37
C- Dışta ve İçte Saldırganlık.....	39
1. Monroe Doktrini.....	40
2. Yoksulluk, Emeğe Saldırı.....	42
3. Meksika'ya Saldırı.....	45
a. Teksas'ın İlhakı.....	45
b. Meksika Savaşı.....	47
D- Başka Kıtalar Açılma.....	49
1. Panama'dan Trablus'a.....	50
2. Karayipler'den Asya'ya.....	51
E- İç Savaş.....	53
1. Kölelik.....	53
2. Kuzey ile Güney Arasındaki Öteki Sorunlar.....	56
3. Savaş'a Doğru.....	58
a. Anayasa Mahkemesi'nin Güney Lehine Kararı.....	58
b. Lincoln'ün Seçilmesi ve Savaş.....	61
4. Savaş Sonrası.....	63
a. Linç Kurumu.....	63
b. Yurttaşlık Hakları ve Afrikalı Amerikalıların Dramı.....	68
c. Sermayenin "Yaldızlı Çağ"ı.....	71
II- TEKELCİ KAPİTALİZM/EMPERYALİZM.....	75
A- Kapitalizm, Tekelleşme ve Emperyalizm.....	75
B- Amerikan Yayılmacılığının İdeolojik Kökenleri.....	79
1. Emperyalizm ve İdeoloji.....	79
2. İlk Göçmenler, "Yeni İsrail".....	81
3. "Seçilmiş Halk"ın Aşıkâr Yazgısı.....	82
4. "Öncü" Kişilik, Sınır Tezi.....	90
5. Sömürgeci İrkçılık.....	93
C- Amerika'da Tekelci Kapitalizmin ve	
Emperyalist Saldırganlığın Doğuşu.....	96
1. Hırsız Baronlar.....	97
2. "Pazar Sorunu".....	101
3. Militarizm.....	106

D- İlk Emperyalist Hamle: İspanya'yla Savaş.....	109
1. Küba Kışkırtması.....	110
2. Filipinler'in İşgali.....	112
3. Küba'nın Sömürgeleştirilmesi.....	114
4. Yeni Dönemin Karakteri.....	115
E- İçeride Ekonomik Kriz ve Emekçi Mücadelesi.....	118
 III- 20. YÜZYILDA AMERİKAN ŞİDDETİ.....	133
A- Yeni Yüzyıla Girerken Ayırt Edici Özellikler.....	134
1. Sömürgecilik Karşısında Irkçılık.....	134
2. Rambo Kültürü'nün Doğuşu.....	137
3. Yalan Medyasının Doğuşu.....	142
B- Yüzyılın Başında Şiddet.....	145
1. Emperyalist Rekabette "Açık Kapı" Politikası ve Çin.....	146
2. Emperyalizmin Başkanı: Theodore Roosevelt.....	147
a. Dünya Görüşü.....	147
b. Monreo Doktrini'ne Roosevelt Eki.....	148
c. Uluslararası Şerif.....	149
d. Emekçilerin Yazgısı.....	154
C- Irkçı "İdealist" Wilson.....	156
1. İlk Saldın Emekçilere.....	158
2. Yine Savaş Yine Meksika.....	161
3. Haiti, Dominik, Küba... ..	164
4. Birinci Dünya Savaşı.....	168
a. Savaşa Girme Kararı.....	169
b. Devrimci Rusya'ya Müdahale.....	172
c. İçerideki Hezeyan.....	175
5. Savaş Sonrasında ABD.....	178
a. İçeride Bunalım, Sermaye ve Baskı.....	178
b. Nikaragua'nın İşgali.....	183
c. Büyük Bunalım.....	186
6- Franklin Roosevelt ve "New Deal".....	193
a. "New Deal"ın İlk 100 Günü.....	197
b. İkinci "New Deal".....	199
c. Yeni Seçimler ve Yeni Sorunlar.....	203
i. Savaş Ekonomisi ve Amerikan Kapitalizmi.....	204
ii. Roosevelt'in "New Deal" şiddeti ve emekçiler.....	207
7. İkinci Paylaşım Savaşı'na Doğru.....	213
8. Pearl Harbour ve Savaş.....	216

IV- SAVAŞ SONRASINDA DÜNYA KAPİTALİZMİ VE ABD EMPERYALİZMİ.....	221
A- Soğuk Savaş.....	231
1. Truman Doktrini.....	231
2. “Antikomünizm Dini”.....	233
3. “Antisovyetizm”.....	247
4. CIA: “Amerikan Gestaposu”.....	254
5. Nükleer Kült.....	270
6. Yeni Çatışma Alanları: Avrupa ve Asya.....	293
a. Avrupa’nın Bölünmesi.....	294
i. Koalisyonların Bozulması, Marshall Planı.....	294
ii. NATO’nun Kurulması.....	296
iii. Almanya’nın Bölünmesi.....	298
b. Asya’daki Saldırganlık.....	299
i. Kore Savaşı.....	300
ii. Siyonizmle Ortadoğu’da Kader Bağları.....	302
B- Pax Amerikana İşbaşında.....	304
1. Eisenhower, Dulles ve Kitlemel Mukabele Doktrini.....	304
2. CIA İşbaşında.....	306
a. İran’da Darbe.....	306
b. United Fruit Company ve Guatemala.....	313
3. Ortadoğu’ya Saldırı ve Eisenhower Doktrini.....	316
4. Kanlı Miras: Asya’da Şiddet Tohumları ve Küba.....	320
C- Kennedy Yılları.....	322
1. İlk Hedef Castro.....	323
2. Domuzlar Körfezi Fiyaskosu.....	325
3. Genelkurmayın Korkunç Planı.....	326
4. Nükleer Macera.....	331
5. Kontrgerilla.....	335
6. Vietnam Batağına İlk Adımlar.....	339
7. İç Şiddet.....	341
D- Kennedy’nin Kanlı Mirası Johnson’a.....	346
1. Görülmemiş Vahşetin Tanıkları.....	347
2. Ceset Sayan Hasta Kafalar.....	354
3. Pasifikasyon.....	356
4. Kaçınılmaz Son.....	359
V- GERİLEME-RESTORASYON-SALDIRI.....	363
A- Kapitalizmin ve Yoksulluğun Pençesinde.....	368
1. Gizlenen Yoksulluğun Tanıkları.....	372
2. Düzenin Cezaevi Gerçeğı.....	382

3. Derinleşen Toplumsal Bunalım ve Tepkiler.....	385
4. Şiddet Sarmalından Çeteleşme ve Çürümeye.....	391
B- Dışarda Yeni Saldırganlık.....	394
1. Uşak Ordular Kurmak.....	395
2. Darbeler... Darbeler.....	399
a. Dominik Cumhuriyeti'nin Kara Yazgısına Kennedy Mührü....	399
b. Brezilya'dan Türkiye'ye.....	400
c. Şili'de Darbe.....	402
d. Adım Adım Darbeye.....	410
C- Yeniden Soğuk Savaş.....	423
D- Küreselleşme-Yeni Dünya Düzeni.....	428
E- Reagan'ın Büyük Saldırısı.....	441
1. Nikaragua'da CIA ve Kontralar.....	444
2. Reagan'ın Bilançosu.....	447
VI- ABD'NİN YENİ DÜZENİ.....	450
A- Sovyetler Birliği'nin Yıkılması.....	450
1. Soğuk Savaş Zaferi mi?.....	452
2. Yeni Düşman İhtiyacı ve Körfez Savaşı.....	454
3. Sorunların Kıskaçında.....	458
B- Yeni bir Geçiş Dönemi: Clinton Başkanlığı.....	459
C- Yeni Pax Amerikana Saldırısına Hazırlık.....	467
1. 2000 Seçimleri, Hile, Skandal ve Yeni Başkan W. Bush.....	469
2. W. Bush ve Yeni Saldırganlık.....	472
a. Amerikan Yırtıcılığı.....	476
b. Güç ve Zaaf-Fırsatlar ve Korkular.....	482
D- 11 Eylül, Anlamı ve Sonuçları.....	491
1. İmparatorluk Rüyası.....	493
2. İmparatorluk Projesi.....	496
3. İmparatorluk Saldırısı.....	499
a. İçerdeki Baskılar.....	499
b. Dışa Dönük Saldırı.....	504
E- Amerika'yı Anlamak... ..	518
DİZİN.....	528

*“Niş-i akreb ne ez reh-i kinest
Mukteza-yı tabiateş inest”*

Sadi

(Akrebın sokması kin tutmasından değil,
doğasındadır.)

I

TERÖR VE ŞİDDETİN BAŞLANGICI

15. Yüzyıldaki teknolojik ilerlemeler ve keşiflerle beraber İngiltere'den başlayarak feodalizmin çözülüşü ve kapitalizmin oluşum süreci ortaya çıktı. Zamanla da manifaktür ve ticaret kapitalizmi gelişti, önce İspanya ve Portekiz, sonraları da Hollanda, İngiltere ve öteki Avrupa ülkeleri güçlenerek yeni bir dönemi başlattılar. Merkantilist politikalar ve ilk dönem sömürgecilik bu döneme damgasını vurdu.

Rekabet, savaşlar ve fakat sonunda İngiltere'nin hakimiyeti altında gelişen bu sürecin başlangıcında Avrupa'nın yükselen sömürgecileri, bir yandan Afrika ve Amerika kıtalarında köle ticareti yapıyorlar, deniz ticaretine korsanlıkla egemen olmaya çalışıyor, bir yandan da buralarda yerli halkları soykırıma uğratarak başta altın olmak üzere değerli madenleri yağmalıyorlar, baharatlar, şeker, tütün, tropikal ürünler gibi lüks maddelere dayalı ticaret gerçekleştiriyorlardı. Bu ticarete, metropoller henüz buralara satacak kadar mal üretmiyor, kolonilerin pazar özelliği öne çıkıyordu.

Karl Marks, kapitalizmin "pembe şafağı" olarak adlandırdığı ilkel birikim sürecini şöyle anlatıyor: "Amerika'da altın ve gü-

müşün bulunması, yerli halkın ayıklanması, köleleştirilmesi ve madenlere gömülmesi, Doğu Hint adalarının işgali ve yağmalanmasının başlaması, Afrika'nın kara derililerin ticari avlanma sahası haline dönüştürülmesi, kapitalist üretimin pembe şafağının işaretleriydi.”¹

Bu arada, büyük göç dalgalarıyla Avrupalılar kolonilere yerleşiyorlar, oralarda büyük çiftlikler, kölelerin çalıştırıldığı plantasyonlar ve yerleşim merkezleri kuruyorlardı. Borçlarını ödeyemedikleri için rehin alınıp buralara çalıştırılmaya getirilenler, topraktan koparılmış, mülksüzleştirilmiş, yeni kurulan kentlerde açlığa ve sefaletle mahkum edilmiş yoksullar, dinsel ve siyasal baskılardan bunalıp kaçanlar, maceracılar, kolay yoldan köşeyi dönmek isteyenler, hapishane kaçkınları, cezalarını çekmek için gönderilen mahkumlar ve benzeri insanlar oluşturuyordu göçmenleri.

“Bize havuç, pamuk toplan, mızrak ve daha bir sürü şey getirdiler. Bunları cam boncuklar ve atmaca çingiraklarıyla değiş tokuş yaptılar. Sahip oldukları her şeyi sunuyor, değiştirmek istiyorlardı. Sağlam yapılı, güzel vücutlu ve yakışıklı yaratıklardı. Silah taşımıyor ve bilmiyorlardı. Bir kılıç gösterdiğimde, keskin kenarından tutmaya kalkışıp, ellerini kestiler. İyi hizmetkar olurlardı. Sadece elli kişiyle onları kontrol altına aldık ve her istediğimizi yaptırдық. Yerliler mülkleri konusunda öylesine saf ve özgür ki, gözleriyle görmeyen inanamaz. Sahip oldukları bir şeyi istediğinizde, hiçbir zaman hayır demezler. Tam tersine biriyle paylaşmak isterler...”²

İyilik, barışçılık, paylaşımcılık görünce bu sözlerin sahibi

- 1) Karl Marks, *Capital: A Critique of Political Economy*, c.1, Moskova, Progress Publishers, 1986, s.703.
- 2) Kolomb'un bu mektubunun tam metni için bkz. J. Adler, et. Al. (Eds.), *The Annals of America*, (The Bicentennial Edition), c. 1 (1493-1754: Discovering a New World), Chicago, Encyclopedia Britannica, Inc., 1976, s. 1-5. (Bundan böyle The Annals...) Alıntılanan Türkçe tercüme: Howard Zinn, *Öteki Amerika*, c.1, çev. Seyfi Öngider, İstanbul, Aykırı Yayıncılık, 2000, s.9-10 ve 13. (Bu kitap İngilizce aslının bir bölümünün çevirisidir; Howard Zinn, *A People's History of the United States: 1492-Present*, New York, HarperCollins Publishers (Perennial Classics), 1999. Tercüme edilmiş bölümlere ilişkin atıflarda sadece Türkçe kitabı zikrettim. Türkçeye çevrilmemiş bölümler için İngilizce aslı kullanıldığı zaman da bunu atıf notunda belirttim).

Kristof Kolomb'un aklına hemen bu insanları "iyi uşaklar" yapmak, köleleştirmek geliyordu.

Öyle de oldu.

"Yeni Dünya'da zorbalık ve şiddet tohumları böyle ekildi. Avrupa'dan gelen yağmacılar işe katliamlarla başladılar. Amerika Kıtası, tarihin az gördüğü bir talan ve şiddet furyasıyla sarsıldı. Aslında yapılanlar gerçek bir soykırımdı. Köleleştirilen yerli halklar, korunmasız oldukları yeni mikroplardan, salgın hastalıklardan, açlıktan, aşırı çalıştırılmaktan, dayaktan, vahşetten ve yağmacıların kurşunlarından kitleler halinde ölüyorlardı. Yerli halk, pek çok durumda, bu korkunç vahşet ve köleleştirme saldırısından kurtulmak için toplu intiharı seçiyordu. Bir yüzyıldan biraz fazla bir süre içinde Meksika'da yerli nüfus 25 milyondan 1.5 milyona düşmüştü. Peru'da nüfus kırılmış, yüzde 95 oranında azalmıştı.

"İlkel birikim"ın Avrupa'dan gelmiş vahşileri, altın, köle ve toprak peşinde müthiş bir hırsla katliamlara giriştiler. Haiti'de üs kuran Kolomb, ada halkından üç ayda belirli miktarda altın toplayıp getirmesini istedi. Altını getirenin boynuna kanıt olarak bir bakır parçası asılıyordu. Altın bulamayanlar ve dolayısıyla da boyunlarında bakır parçası asılı olmayanların elleri kesiliyor ve kan kaybından ölmeleri için terk ediliyorlardı.³ İki yıl içinde yerli halk Arawaklar'ın 250 bin olan nüfusu yarı yarıya düşmüştü. "1515 yılına gelindiğinde adada herhalde elli bin kadar yerli kalmıştı. 1650 yılına ait bir raporda adada Arawaklar'dan veya onların soyundan hiç kimsenin kalmadığı görülüyordu."⁴

Bu dönemde Küba'da bulunan Bartolome de las Casas isimli bir rahip, zorla köle olarak çalıştırılan yerlilerin başına gelenleri şöyle anlatıyor:

"...[Sekiz] ya da on ayda [bir] buluşan eşler o kadar bitkin ve acı içinde oluyorlardı ki üremeyi durdurdular. Yeni doğan bebekler de hemen ölüyorlardı, çünkü yete-

3) Age, s.14

4) Agy.

rince beslenemeyen ve çok fazla çalışan annelerin onlara verecek sütleri olmuyordu. Ben Küba’da iken üç ayda yedi bin çocuk öldü. Acıdan çılgına dönen bazı anneler bebeklerini nehirde boğuyorlardı... Böylece erkekler madenlerde, kadınlar ağır çalışma içinde ve çocuklar da süt bulamadıkları için ölüyordu... Yerliler de dahil olmak üzere adada altmış bin kişi yaşıyordu; demek ki, 1494’ten 1508’e kadar savaşlarda, kölelikte ve madenlerde üç milyondan fazla kişi yok olmuştu. Gelecek kuşaklarda buna kim inanır? Gözümle gördüğüm bir şey olarak yazarken ben bile zor inanıyorum...”⁵

Kuzey Amerika’da da benzer şeyler oldu. Bugünün ABD’lilerinin ataları yeni dünyaya Kızılderilileri katlederek yerleşmeye başladılar. Ve bitmez tükenmez bir iştihayla, gelişmiş bir ekonomiye ve kültüre sahip Kızılderililere terör uygulayarak onları topraklarından attılar, yayıldılar, kolonilerini kurdular.

Önce İngiltere’de ve sonraları da Avrupa’da kapitalizmin doğduğu öteki yerlerde üretici köylü topraktan, yani üretim aracından koparılıp artık değer, yani üretim ve kârın “özgür” ücretli kölesi proleter olurken, kolonilerde de yerlileri insandan saymayan kolonyalistler uçsuz bucaksız “boş topraklar”da yeni birikim modelinin keyfini çıkarıyorlardı... Ne var ki, oralarda kapitalizmin ve onun yükselen egemeni burjuvazinin can damarlarını besleyecek kan ve şiddet hükmünü icra etmeyi sürdürmekteydi... Şimdi sıra kölelikteydi, köle emeğinin gaddar sömürsündeydi.

Kuzey Amerika’ya ilk köleleri getiren Hollanda gemisi yükünü 1619’da Virjinya’da boşalttı. Bu insanlar, Afrika’da silahlı köle tüccarlarınca avlanıyor, ailelerinden, topraklarından koparılıp zincire vuruluyor, gemilerin ambarlarına tıkları meşum yolculuğa çıkarılıyorlardı. Ambarlarda zincire vurulmuş olarak aç ve susuz “tabutluk”larda kendi pisliklerinin ve

5) Age, s.17.

kusmuklarının gölünde seyahat eden kölelerin çok önemli bir bölümü daha yolculuk sırasında ölüyor, çıldırıyor, telef oluyorlardı.

Kıta'ya ulaşanlarsa satılıyor ve çiftliklerde hayvanlar gibi çalıştırılıyorlardı. Üç yüzyılda kapitalist birikimin en önemli ögesini bu köle emeği oluşturdu. Batı Avrupa burjuvazisinin, İngiltere'nin ve Amerika'daki kolonilerin zenginliğinin kaynağında büyük ölçüde işte bu köle emeği, kara Afrika'nın kanı ve canı vardı. Rakamlar değişiyor. Köle ticaretinde ölenlerin sayısını 50 milyon olarak veren de var, 100-200 milyon olarak da.⁶ Belki yolda ölenler şanslı olanlardı.

Yabancı topraklara gelenlerin gidecek, saklanacak yerleri artık hiç olmayacaktı. Bu uçsuz bucaksız yaban ellerde kendilerini vahşi hayvanlar gibi zincirlere vuran elleri kırbaçlı zalim beyaz adamların insafsızlığına terk edilmişlerdi. Çıplaktılar, açtırlar, yorgun ve hastaydılar, dehşet içindeydiler. Korkuyorlardı. Umutsuz, umarsız, kopkoyu bir karanlık içinde yitikteler. Kara yazgılarından sorumlu tutmaya itildikleri kara derilerinden, kimliklerinden kendikendilerinden, ırklarından nefret eder hale getirilmişlerdi.

Köle olarak satılanların yaşam serüveni, insanlık tarihinin en utanç verici dönemlerinden birini oluşturur. Doğduğu topraklardan, tarihinden, kültüründen, evinden hoyratça çekilip alınan, ölesiye boğaz tokluğuna çalıştırılan, insandan sayılmayan, aile

6) Nazım Hikmet'in dostu Afrika kökenli ünlü Amerikalı müzisyen Paul Robeson şöyle diyor Soğuk Savaş'ın başlangıcındaki "Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi"ndeki sorgulaması sırasında: "Ben Güneyliyim. Babam köleydi. Bir kaç hafta önce Kuzey Carolina'da, babamın köle olduğu toprak parçası üzerinde durdum. Uygarlığımızın tüm tarihinden söz ediyorum, köle ticareti sırasında öldürülen yüz milyon Afrikalı zenciden:... Amerika bizim sırtımızdan ilk servetini kurdu. Yeni İngiltere'ye dokuma tezgahlarına götürülen pamuk. Karşılığında bugün elimize geçen ne? Yoksulluk, hakaret, yaşamda aşağı bir konum, hiçbir şans yok. Servet kimin elinde? Çok az sayıda insanın..." Bkz. Hartmut Keil (Der.), *Üye misin?..Üye miydin?*: Amerikan Karşıtı Faaliyetler Tutanakları" çev. Saliha Kara, İstanbul, İnter Yayınları, s. 169. Roger Garaudy ise, "bu 'köle ticareti' Afrika'ya 100 ila 200 milyon cana mal olmuştur" diye yazıyor: *İsrail Mitler ve Terör*, çev. Cemal Aydın, 2. Baskı, İstanbul, Pınar Yayınları, 2000, s.143.

fertleri ayrı ayrı sahiplere satılarak birbirinden koparılan, ırzına geçilen, işkencelerden geçirilen, hastalıktan, şiddetten, bakım-sızlıktan çürütülen, aşağılanan, ruhu çalınan kara yazgılı, kara derili milyonlar köleliğin cenderesinde yüzyıllar boyu öğütüldüler, tüketildiler...⁷

A. ABD'nin Kuruluşu

Kolonilerin İngiltere'ye karşı bağımsızlık savaşından sonra kurulan Amerika Birleşik Devletleri işte böyle bir kara miras üzerinden yükseldi. Kuruluştan sonra da yerli halka ve Afrikalı-lara karşı şiddet aynı acımasızlıkla devam edecekti.

1. Kolonilerde Hoşnutsuzluk/

Bağımsızlık Savaşı

17. Yüzyılın ortalarından itibaren İngiltere'nin hakim güç olmasıyla başlayan süreçte ise, manifaktürün ve ticaret kapitalizminin gelişmesiyle özellikle köle ticareti Avrupa ekonomilerinin zenginlik kaynağını oluşturdu. İngiltere'de başlayan ve zamanla Avrupa'yı da etkisi altına alan Sanayi Devrimi'yle birlikte yeni ve farklı bir yayılma süreci ortaya çıktı, sömürgeci metropollerin kolonilerle ilişkilerinde değişiklikler başladı. Merkantilist politikalarla artık temel hedef hammadde kaynakları üzerinde egemenlik kurmak, ticaret yolu, kavşak ve merkezlerinde haki-miyet sağlamak, pazarları geliştirmek ve ticaret ağını genişlet-mekti. Elbette buna ülkeler arasındaki hasmane rekabet ve sa-vaşlar eşlik etmekteydi. Artık ticaret kapitalizminden sanayi ka-pitalizmine geçiş başlıyordu. Hakim güç ise, İngiltere idi...

Bu arada bütün metropol ülkelerin ve tabii İngiltere'nin ko-lonileri kendi ticaret ve zenginliklerini geliştirecek bir sömürü

7) Kıta'ya getirilen "beyaz hizmetkarlar" da vardı. Ödeyemedikleri borçları, çek-mekle yükümlü oldukları cezaları nedeniyle ve yeni bir yaşam kurmak için 'yol parası' karşılığında pek çok beyaz da Kıta'ya belirli süreler "kölelik" yap-mak üzere getirilmişlerdi.

ve denetim aracı olarak görmesi, zamanla, kolonilerde hoşnutsuzluk yarattı. Bu, Kuzey Amerika'da da köklü değişiklikler yarattı. Dayatılan vergi yükleri, ticaret kısıtlamaları, geniş topraklara el konulması, özellikle Kıta'nın Batı'sının koloni yerleşimine kapatılması, sömürgelerde alttan alta isyan duygularını körüklüyordu. Özellikle, 22 Mart 1765'de İngiliz Parlamento-su'nca kabul edilen Damga Vergisi, bardağı taşıran son damla oldu, pek çok yerde ayaklanmalara sebebiyet verdi.⁸

Amerikan Bağımsızlık Savaşı, işte bu tür hoşnutsuzlukların, hatta yer yer yoksul çiftçi ve göçmenlerin isyanlarıyla ortaya çıkan bir dizi gelişme sonunda, 1775'te ilk silahların patlaması ve 1776'da Bağımsızlık Bildirgesi'nin ilanı ile başladı, 1783 Paris Antlaşmasıyla İngiltere'nin Amerika'nın bağımsızlığını tanımasıyla sona erdi. Artık iktidar, Güney'deki köle çalıştıran plantasyon sahipleriyle Kuzey'in ticaret ve yeni gelişmekte olan sanayi burjuvazisinin ortaklığına geçmişti ve 13 koloninin oluşturduğu gevşek bir Birlik ortaya çıkmıştı. Bu, kesin bir sınıf tahakkümüne dayanan, kolonilerin yönetici sınıflarıyla zenginlerin, yoksullar üzerindeki kesin hakimiyetinin başlangıcıydı. Bağımsızlık Bildirgesi'nin felsefi arka planında Locke'dan esinlenmiş özel mülkiyetin kutsallığı, hükümetin devletin temel görevinin onu korumak olduğu düşüncesi, teşebbüs hürriyeti, bireycilik, yani kapitalizmin kutsal değerleri yatmaktaydı. Tarihçi Howard Zinn "Bağımsızlık Savaşı" dönemine ilişkin olarak şöyle diyor:

"Bütün bu süreçte... zengin ve yoksul [Amerikalılar] arasındaki bastırılmış çatışmalar tekrar tekrar ortaya çıkmaya devam etti. Savaşın ortalarında Philadelphia'da, Eric Foner'in 'bazıları için korkunç kârlar, bazıları için ise korkunç sefalet günleri' diye adlandırdığı ve enflasyonun bir ayda yüzde 45'e ulaştığı dönemde eylem için ajitasyon ve çağrılar yapılmaya başlandı... Mayıs 1779'da Philadelphia Birinci Topçu Bataryası, 'orta sınıfın ve yoksulların' sıkıntılarıyla ilgili olarak Meclis'e başvurdu ve 'toplumun erdemli

8) Yasa metni için bkz. *The Annals...*, c. 2, s. 143-147.

kesimlerini yıkıma uğratarak zenginliklerini artırma hırslarında olanlara karşı' şiddet uygulayacağı tehdidinde bulundu... Ekimde 'Fort Wilson ayaklanması' patlak verdi; bir grup milis şehre girdi... Milisler, Philadelphialı zenginlerin oluşturduğu 'ipek stokçusu tugay' tarafından şehrin dışına sürüldü... 1781'in Yılbaşı Günü, Morristown ve New Jersey yakınlarındaki [hiç para almayan, soğukta sürünen, hastalıktan ölen ve sivil tüccarların zenginleşmesini seyreden] Pennsylvania birlikleri, belki romu fazla kaçırmalarının da etkisiyle, subaylarını etkisiz hale getirdiler, bir yüzbaşını öldürüp diğerlerini yaraladılar ve silahlarıyla birlikte Philadelphia'daki Kıta Kongresi'ne doğru yürüyüşe geçtiler... Bundan kısa bir süre sonra New Jersey Line'de daha küçük bir isyan patlak verdi... Üç elebaşı hemen oracıkta askeri mahkemeye çıkarıldı. Birisi pişman olarak af dilerken, diğer ikisi yine kendi arkadaşlarından oluşan ve tetiği çeken gözlerinden yaş süzülen idam mangası tarafından kurşuna dizildi... İki yıl sonra Pennsylvania cephesinde bir başka isyan daha meydana geldi... Ronald Hoffman şöyle diyor: 'Devrim, Delaware, Maryland, Kuzey Caroline, Güney Caroline, Georgia ve çok daha az olmak kaydıyla Virginia'yı bütün bir mücadele dönemini kapsayacak tarzda ciddi sivil çatışmaların içine sürükledi...'”

2. Birleşik Devletler'in Kuruluşu ve Yapılanma Süreci

Ne var ki, şiddet savaştan sonra da hiç durmadı. Birliği oluşturan eyaletler arasında ve içinde çatışmalar devam etti. Çeşitli isyanlar, toplu cinayetler, Kızılderililerle savaşlar on yıllar süren bir kargaşanın örnekleri olarak tarihe geçti.

Savaş sonunda yoksul çiftçilerin, kentlerde yaşayan zanaatkar ve emekçilerin durumları feciydi. Vergiler arttırılıyor, vergilerini ödeyemeyenler büyük zorluklar içinde kıvranıyorlardı. Bu dönemde pek çok eyalette isyanlar çıktı. 1786 yılında Massachu-

9) Howard Zinn, Age, s.118-121.

setts'de, savaşta yer almış Danile Shays isimli yoksul bir çiftçi- nin liderliğini üstlendiği büyük bir ayaklanma yaşandı. 10 binin üzerinde isyancının katıldığı ayaklanmanın boyutları kısa sürede genişledi ve elbette egemenlere büyük korku saldı. Altı ay boyunca ordu, isyancılara karşı savaştı ve sonunda isyan bastırıldı, önderleri asıldı.

İsyanlar, hoşnutsuzluklar, ekonomide radikal değişiklik talepleri, gelirlerdeki adaletsizliklerin ve yoksulluğun yarattığı tepkiler ve bütün bunların karşısında eyalet yönetimlerinin ve merkezi otoritenin çaresizliği, mülk sahibi sınıflarda farklı arayışları gündeme getirdi. Konfederatif ilkeler etrafında bir araya gelmiş kolonilerin oluşturduğu gevşek bağlar ve zayıf merkezi otorite, “kanun ve düzen” ihtiyaçlarını karşılamıyordu. Bu nedenle de, merkezi otoriteyi güçlendirecek, yasaları etkin kılacak, hoşnutsuz halk yığınlarının tepkilerini denetim altına alacak yeni bir Anayasa ihtiyacı dillendirilmeye başlandı. 1786 yılında yeni Anayasa hazırlamak üzere bir kurultay yapılmasına karar verildi.

Birleşik Devletleri oluşturan ve Kurucu Atalar olarak adlandırılan seçkinler, sayıları az ama servetleri, toprakları, nüfuzları çok büyük mülk sahipleriydiler. Bunlar yoksulluk ve yoksunluk ummanındaki uçsuz bucaksız plantasyonların ve kölelerin sahipleriydi, emlak spekülâtörleri, köle tüccarları, yüksek rütbeli subaylar, Kolonilerin yönetici sınıf mensupları, büyük tacirler, bankerler, faizci rantiyeler ve varlıklı işadamlarıyla doktor, hukukçu gibi profesyonellerdi. Kolonilerin zengin tüccarlarının, yani Kurucu Atalar'ın büyük oranda mensup oldukları kast o zamana kadar servetlerinin yüzde otuz-kırk kadarını savaşlar ve korsanlık yoluyla elde etmiş bir sınıf oluşturmaktaydılar.¹⁰ Zenginlerle yoksulların, yönetmeye Tanrı tarafından memur edilenlerle yönetilmeye mahkum cahil yığınların ayrımının bilincinde,

10) Bkz. Kevin Phillips, *Wealth and Democracy: A Political History of the American Rich*, New York, Broadway Books, 2002, s.11.

halka şüpheyle bakan bu insanlar, “kuvvetler ayrımı” ve “kurumların birbirlerini denetlemesi ve dengelemesi” (“*Checks and Balances*”) ilkesine dayanan sistemi, bu şüpheler üzerine kurmuşlardı. Böylece, köle sahibi olmak dahil, mülkiyete dayalı oy verme hakkıyla “sorumsuz ve geri yığınların gereksiz aşırılıkları”na karşı kurumsal önlemler almışlardı.

Bazı yerlerde halkın yüzde 90’ından fazlası getirilen kısıtlamalar nedeniyle oy verme hakkından yoksun kalmıştı. Seçme ve seçilme hakkına sahip olanlar; köle sahipleri, tüccarlar, spekülâtörler, bankerler, profesyonellerdi. Mülk sahibi olmayan, belirli oranda gelirden yoksun ve ona uygun vergi ödemeyenler, göçmenler, yoksullar, işçiler ve emekçilerle insandan sayılmayan siyahlar ve kadınlar, yani toplumun büyük çoğunluğu oy verme hakkından yoksun ve elbette daha yüksek gelir ve daha fazla mal mülk sahibi olmayı gerektiren seçilme hakkına hiç sahip değillerdi. Bazı eyaletlerde belirli büyüklükte toprağa ve belirli sayıda köleye sahip olmak gerekmektedir. Zamanla, burjuvazinin gelişimiyle toprak mülkiyeti yerini vergi ödeme ve başka türden özel mülkiyete bıraktı, ama ilke hep aynıydı; sadece mal mülk sahibi, yani parası olanlar seçme ve seçilme hakkına sahip olabiliyorlardı.

Aslında 19. Yüzyılın ortalarına kadar geldi bu tür kısıtlamalar. İç Savaş’tan sonra “özgürleşen” siyahlar, özellikle Güney’de, ırkçı beyazlar tarafından gerçekleştirilen “okuma yazma” testleri, Anayasa hakkında bilgilerini ölçen sınavlar gibi yasal ve şiddet gibi yarı yasal önlemlerle seçmen olarak kütüklere yazılma hakkından bile fiilen yoksun bırakıldılar 1960’lı yıllara kadar. Siyahlar açısından oy vermek bugün de ciddi bir sorun olarak devam ediyor. 19. Yüzyıl boyunca, nüfusun ancak yüzde üç ila onluk bir kısmı seçimlerde oy kullanmaktaydı. Bu oran, sınırlamalar ve kısıtlamalar nedeniyle, 20. Yüzyılın başlarında da yüzde yirmiyi dahi bulamıyordu. İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar pek çok eyalette seçme ve seçilme hakkı bir biçimde mülkiyete, gelire ve vergi ödemeye bağlıydı. Kadınlar ancak 1920’de oy hakkını elde

edebildiler. Büyük Bunalım'ın ve sonra da gelişen sosyalizmin ideolojik baskısıyla ancak Amerikan halkı bir ölçüde olsun seçme hakkının çağdaş özüne uygun bir biçimde oy verme olanaklarına kavuşabildi, "Demokrasinin Kalesi" ABD'de.

Anayasa'da öngörülen kurumlarsa, muhafazakarlığın tahkim edildiği birer savunma hattıydı. Kongre, Başkanlık kurumu, Yargı, her biri öteki üzerindeki olası popüler etkinliği dengeleyecek, geçersiz kılacaktı. Büyük yetkilerle donatılmış Senato'ya seçilmek için bazı yerlerde köle sahibi olma şartı bile vardı. Senatörleri zaten halk seçmiyordu, delege sistemiyle eyalet meclisleri onları Washington'a gönderiyorlardı. Böylece Senato, politikacılarca ömür boyu seçilen ve halka karşı sorumlu olmayan yargıçlarla birlikte düzenin başlıca tahkim mevziini oluşturuyordu. Anayasa mahkemesi Başkanlarından John Jay, 1787 yılında, "ülkeye sahip olanlar onu yönetmelidirler de" demişti. Bu anlayışa koşut olarak da bu mahkeme, gerçekten de sonraki yıllar boyunca emeğe karşı mücadelenin her boyutunda Amerikan sermayesinin temel dayanaklarından biri oldu. Daha 1806 yılında bir mahkemenin ücretlerine zam isteyen kunduracıların kurmuş oldukları birliğin üyelerini açılan dava sonucu "suç işlemek üzere çete kurmak"tan hapis ve ağır para cezalarına mahkum ederek çökertmesi, uzun yıllar Amerikan sendikalarını yok etme içtihadını oluşturdu.

Yeni Anayasa aslında bir sınıf hakimiyeti ve yönetiminin mekanizmalarından oluşmaktaydı. Anayasa taslağına sonradan eklenen ve bugün hâlâ Amerikan Demokrasisinin medar-ı iftihar olan değişikliklerin oluşturduğu "Haklar Yasası" (*Bill of Rights*) yoksulların radikal temsilcilerinin dayatmasının bir sonucuydu. Yine de, temelini "kutsal mülkiyet"in oluşturduğu ve köleci Güney ile Kuzey'in parababaları arasındaki bir uzlaşmaydı ortaya çıkan. Pek çoklarının söylediği gibi, Anayasayı bir karşıdevrim kazanımı saymak hiç de yanlış olmayacaktır. Amerikan halkları, sömürge yönetiminin zulmünden, koloni zenginlerinin gaddar sınıf tahakkümüne zorlu bir geçiş yapmış oldular.

Aynı zamanda, bir imparatorluk düşü de içkinci bağımsızlık

mücadelesinde. Yeni kurulan Devlet, ilk Başkanı Washington için bir “yükselen imparatorluk” idi. 1776 yılında Güney Carolina’nın Baş Yargıcı olan büyük toprak sahibi William Henry Drayton şöyle diyordu:

“İmparatorlukların yükselişleri ve yıkıma giden düşüşleri vardır... Roma’nın ünlü büyüklüğünü üç otuz yıl numaralandırır. Britanya’nın ihtişamlı doruğundaki büyüklüğü sekiz yıldır! Gerçek debdebenin günleri ne kadar kısa!.. İngiliz dönemi, düşmanlarını yeryüzünün dört bir yanına zaferle kovaladıkları 1758 yılında başlar... Yüce Yaradan... şimdiki kuşakları Amerikan İmparatorluğu’nu kurmak için seçmiştir... Ve şimdi birdenbire dünyada Amerika Birleşik Devletleri denen yeni bir imparatorluk yükseliyor. Kurulur kurulmaz yeryüzünün geri kalan kısmının dikkatlerini üzerine çeken bir İmparatorluk; ve öyle görünüyor ki, Tanrı’nın yardımıyla, şimdiye dek tarihe geçenlerin hepsinden daha haşmetli olacak...”¹¹

Anayasa’nın hazırlanmasında yer alan mülk sahiplerinin çoğu, demokrasiyi anarşiyle özdeş tutuyorlardı. Anayasayı savunan ve bu konuda etkili yazılar yazanlar (Federalistler) arasında bulunan Maliye Bakanı Alexander Hamilton’a göre, “toplumlar zengin olan azınlık ile yoksul olan halk çoğunluğu arasında bölünmüştü.” Halk, “istikrarsız ve değişken”di. Buna karşılık, zenginler “düzen”den yanaydılar. İşte yeni Birlik ve merkezi otoriteyi güçlendirecek anayasal/yasal düzenlemeler gerekliydi ki, “düzen” oluşturulabilsin. Federalistlerin yazdığı bir yazıda da şöyle deniyordu: uygunsuz vaatlere ya da kötü niyetli kişilere kanak kitlelerin “talepleri”ne ve halkın “yanılsama ve yanılğı”larına karşı mutlaka kurumsal barikatlar oluşturulmalıydı ve mesela ikinci üst meclis olarak “Senato” bu işlevi yerine getirebilirdi. Ve tabii senatörlerin seçimi de ona göre düzenlenmişti Anayasa’da. Buna göre de senatörler doğrudan popüler oyla değil, dolaylı bi-

11) Aktaran Richard W. Van Alstyne, *The Rising American Empire*, New York, W.W. Norton and Company, 1974, s.1.

çimde, delege oylarıyla seçileceklerdi. Bu, elbette, senatörlerin seçimini, esas olarak, toplumun güçlü kesimlerine, etkili mülk sahiplerine ve onların müttefiklerine bırakmak demekti.¹²

O dönemde bir tür resmi korsanlık revaçtaydı. Privateering denen bu sistemde, özel kişiler, resmi beratlarla savaş gemilerine komuta ediyor ve korsanlık yapıyorlar; ticaret gemilerini basarak mallarına, bizzat gemilere el koyuyor, açık denizlerde ganimet topluyor, haraç alıyorlardı. Bir başka ifadeyle; bu, bir tür resmi korsanlıktı. “Amerikan Devrimi”, bağımsızlık mücadelesi ve sonrasında bu korsanlık, önemli bir geçim kaynağıydı. ABD’nin ilk sermaye birikiminin temel kaynaklarından biri buydu ve pek çok resmi korsan ülkenin saygın işadamları, politikacıları, yöneticileri oldular.

“1775 sonbaharından sonraki yedi yılda Birleşik Devletlerden ya da onu oluşturan 13 koloniden birinden alınmış resmi beratlarla iki bin kadar gemi [ortaya çıktı]. Bunlar, kargosuyla birlikte o zaman için çok büyük bir meblağ olan 18 milyon dolar değere sahip üç bin İngiliz gemisine el koydular...

2 bin isyancı korsanın 400’ü Massachussetts’ten, 300’ü de Connecticut’tandı. New England bir bütün olarak bunların 1.200 kadarını oluşturunuyordu. 1775’te Massachussettes’teki tek bir liman, koloninin sekizinci büyük kenti Salem’den 158 beratlı gemi kalktı ve bunlar 458 gemi ele geçirerek tek bir limanın en büyük ganimet tonajını ele geçirdiler. En başarılı üç akıncı gemi, Tyrannicide, General Stark ve Robin Hood, Karayipler’den Skagerrak’a kadar olan bölgede dehşet saçtılar. Salem resmi korsanlarının üçte bir

12) Federalistler 1801’e kadar politik gücü ellerinde tuttular. Bu sınıf tahakkümünün yönetime karşı oluşan tepki sonucu yoksul halk kesimlerinin oylarıyla Başkan seçiler Thomas Jefferson, çok da farklı görüşlere sahip değildi. O da seçkinciydi ve örneğin büyük kentlerin yoksul yığınlarını insan vücudundaki yaralara benzetiyor, proleterleri, “bir ülkenin özgürlüklerini yok eden araçların ve ahlaksızlığın pazarlayıcıları” olarak görüyordu. Jefferson’un ayrıca 250’den fazla kölesi vardı. Hayatı boyunca sahibi olduğu yüzlerce köleden, beşi ölüm döşeğinde olmak üzere, sadece sekizini azad etmişti ve bunların hepsiyle kan bağı vardı!! (Bkz. James W. Loewe, *Lies My Teacher Told Me: Everything Your American History Textbook Got Wrong*, New York, Touchstone, 1996, s.148.)

kadarı Elias Derby'nin uzun iskelesinden denize açılmışlardı ve sadece bunlar 1 milyon dolardan fazla tutan 144 ganimete el koymuşlardı.

Ganimet, New England'ın her yerinde savaş sonrası prestijin temel dayanağıydı. Bir resmi korsan olan Asa Clapp, Maine'nin en zengin kişisiydi. New Hampshire'ın en başarılı ticaret baskıncısı Portsmouth'lu John Langdon vali ve senatör oldu. Korsan ve köle sahibi John Brown'ı Tanrı kolladı ve ailesinin bağışladığı paralar 1804'de Brown Üniversitesi'nin adını belirledi..."¹³

Böyle bir gelenek ve mirastan gelen Kurucu Atalar için Birlik ve hükümet, düzen ve otorite, kanun ve nizam hakimiyetinin tesisiydi her şeyden önce. Ticari ve mali ayrıcalıklarını sadece sömürgecilere karşı değil, radikal yoksulların muhalefetine karşı korumak da temel amaçlarından biriydi yeni Birlik nizamının ve kanunlarının.

Nitekim Anayasa, milyonların yaşadığı ülkede seksenbine karşı yüzbin kadar oyla kabul edildi.

Buna karşın, ABD ve Amerikan Devrimi, özellikle Avrupa'nın ilerici kesimlerinde demokrasinin büyük bir atılımı olarak alkışlandı. Bunun temel nedeni, ABD'de, Avrupa'daki gibi klasik "devlet" in ve ordunun bulunmayışı idi. Gerçekten de, uzun süre, Amerika'da güçlü bir merkezi otorite yoktu. Güney'de egemenlik büyük toprak sahiplerindeydi ve devlet onlardı. Silahlı güç de onların silahlı adamlarından oluşmaktaydı. Gelişmiş kolluk kuvvetleri, mahkemeler, silahlı kuvvetler mevcut değildi. Şerifler, adamları ve milisler "Devlet" in simgeleriydiler. Bu "Devlet" de elbette köle sahibi toprak ağalarının işine karışma durumunda değildiler. Yoksul çiftçiler, köleler ve yoksul beyazlardı onların ilgi alanı. "Vahşi Batı" da da merkezi bir otoriteden söz etmek mümkün değildi. Burada kendi silah gücüyle Kızılderililerin topraklarına el koyanların kanunsuz egemenliği

13) Kevin Phillips, Age, s.12-13.

vardı bir süre. Sonra da, devletten ve spekülâtörlerden toprak olarak bölgeyi ele geçirenlerin kendi düzenleri ortaya çıktı. Orada da alışılmış ve yaygın “devlet kurumları”ndan ve silahlı kuvvetlerden söz etmek mümkün değildi. Ama bu devletsizlik, ortamı egemenlerin silahlı hegemonyasından başka bir şey değildi ve bu vahşi gücün şiddet tekeline karşı demokratik bir denetim mekanizması söz konusu değildi. Burada devlet ve demokrasi, yasalar, güvenlik güçleri ve mahkemeler de yoktu. Bir tür “güçlülerin anarşisi”ydi var olan.

Düzen, “kendi gemisini yürüten silahlı, girişimci, gözü pek kaptanlar”ın ellerindeydi. Bu açıdan bakıldığında, Avrupa’daki “sınıf tahakkümü”nün “Devlet”i, en azından emekçilerin gücü ve toplumsal muhalefetin etkinliği oranında daha demokratik bir denge unsuru olabiliyordu. ABD’de, merkezi otorite eksikliği, “Sınıf Tahakkümü”nü daha da pekiştirmekteydi. 18. Yüzyılın kargaşasında “düzenleyiciler” adı verilen silahlı gruplar kanunu kendi ellerine almışlardı. 19. Yüzyılda da, yüzlerce intikamcı “korucu” (vigilantes) örgütlenmeleri, binlerce insanın kanına giren bir özel terörle egemenlik sisteminin ve vahşi kapitalizmin “kanun ve nizam hakimiyeti”ni sağlıyorlardı. Amerikan kişiliğinin ve toplumsal genlerin oluşumuna damgasını vuran bu gruplar suçluyor, hemen bulundukları yerde yargılıyor ve mahkum ettiklerini infaz ediyorlardı. Vahşi kapitalizmin oluşum, gelişim kargaşasında yoksullara adalet böyle tecelli ediyordu.

Şirketler geliştikçe de, şirketlerin silahlı adamları, “güvenlik memurları”, özel detektiflik şirketlerinin silahlı grev kırıcıları, eyaletlerin milisleriyle, şerifleriyle ve gerekirse Federal askerlerle birlikte, merkezi otoritenin kirli ve kanlı işlerini kendi üzerlerine alacaklardı. Ta ki, devlet kapitalizminin emperyalizmiyle birlikte, tarihin gördüğü en büyük devlet aygıtı ve militarist örgütlenme gerçekleştirilene kadar.

İkinci olaraksa, Avrupa’da, Bağımsızlık Bildirgesi’nin “insanlar eşit doğarlar” diye başlayıp devam eden söylemi de ABD’ye ilişkin “devrimci ve demokratik” yanılsamayı besliyordu. Bunu

yazanların, yüz, iki yüz, hatta daha fazla köle sahibi oldukları gerçeği, tek başına, bu “yanılsama”nın boyutları hakkında da yeterli bilgi verebiliyordu.

Yeni Devlet’in kurulması şiddet ve kaos ortamının hemen ortadan kalkması anlamına gelmiyordu elbette. İsyanlar, iç çatışmalar sürerken, 1812 yılında İngiltere’yle yeniden savaş başladı. Bu savaş iki yıl sürdü ve sonunda fazla bir değişikliğe yol açmadan taraflar arasında barış anlaşmasının 24 Aralık 1814 tarihinde imzalanmasıyla sona erdi.

Bu savaş, sonuçları itibarıyla yeni devlete somut kazanımlar getirmediyse de, ulusal birlik duygusunu, ortak devlet çıkarları düşüncesini ve milliyetçiliği geliştirdi. Maliye bakanlarından Albert Gallatin, “bencil ve taşralı Amerikalılar açısından savaş, Devrim’in gün geçtikçe azalan milli duygularını geliştirdi... İnsanlar şimdi daha fazla Amerikalılar; bir ulus olmayı hissediyorlar ve öyle davranıyorlar, Birliğin devamlılığının böylece güvenceye kavuşmuş olmasını dilerim” diyordu. Savaş’ın “milli duygular”ı geliştirmesinin, saldırganlık ve büyüme dürtülerini kışkırtması da kaçınılmazdı.

B. Kıtasal Genişleme

Bu arada, kıtasal genişleme de zaten sürmekteydi. Beyazlar, bazen hile ve desiseyle, yerlileri birbirlerine düşürüp kullanarak, bazen şantaj ve korkutmayla, bazen parayla veya kaba kuvvetle, zorbalık ve şiddetle ve gemlenemez bir iştihayla uçsuz bucaksız toprakları işgal ediyorlardı. 1792’de Kentucky, 1796’da Tennessee, 1803’te de Ohio, Birliğin yeni eyaletleri oldular. 1803’de Louisiana’nın, Fransa-İngiltere gerginliği bir baskı ve şantaj unsuru olarak kullanılarak çaresiz Fransızlardan (İspanyollardan onların almış olduğu bedel karşılığında) satın alınmasıyla, Amerikan toprakları neredeyse bir misli genişlemiş oldu.

Bu genişlemeye kuşkusuz yerli halkların kırımı da eşlik ediyordu. Başkan John Quincy Adams’a göre, Kızılderililer “bir ırk olarak korunmaya değmeyen”, “tükenmeye mahkum”

bir gürültular ve “ıslah edilebilir bir soy değildiler.” Bu aşağı ırka mensup insanları “kıttadan temizlemek son derece şerefli bir girişimdi.”¹⁴

İstilacılar, Amerika’nın doğusundan başlayarak, önlerine çıkan yerlileri sistematik bir biçimde göçe zorluyor, tehcire direnenleri de katlediyorlardı. Örneğin, 1830’ların sonlarında, uzun bir dönem boyunca baskılar ve kaba kuvvetle yıldırılan bazı kabileler bereketli topraklarını bırakıp Missisipi nehrinin ötesine gitmeye razı oldular. Bu mecburi kitlesel göçe ilişkin yasal düzenlemeler de yapıldı ve böylece tehcire hukuki kılıflar da uydu-
ruldu. Onbinlerce Kızılderili böylece Oklahama’da kendilerine tahsis edilen topraklara doğru yola çıkarıldı. Beyazlar onların topraklarına konsun diye dayatılan bu tehcir esnasında binlerce insan hastalıktan, açlıktan, kötü hava koşullarından kırıldı. Bu uzun ve zahmetli yolculukta, “Gözyaşı Patikaları” diye adlandırılan bu ölümcül güzergahta, hükümetin vaadlerine, hilelerine kanan ve zordan, baskıdan yılarak göçü kabul edenler binlerle telef oldular. Üstelik yeni topraklarından da daha sonra, 1906’da, yeniden, başka rezervasyonlara doğru kovuldular. Bu arada onbinlercesi köle olarak çalıştırıldı, denizaşırı plantasyonlara sürüldü.

Savaşlar, sürgünler, yerlilerin toprak üzerindeki haklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan “hukuki” düzenlemeler sürüp giderken ve direnen Kızılderili kabilelere karşı yapılan 1813-14 savaşından sonra çoluk çocuk binlerce yerli ya güneye sürüldü ya da kaçmak zorunda bırakıldı. Bunların çeşitli eyaletlerden kaçan bir bölümü, o zaman İspanya’nın egemenliği altında bulunan Florida’ya yerleştiler, orada binlerce yıldır yaşamakta olan öteki kabilelerle buluştular. Bu arada belirtmek gerekir ki, beyazların zulmünden kaçan pek çok Afrika asıllı köle de buralara sığınmışlardı.

14) Nakleden Noam Chomsky, *Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi*, çev. Ali Çakıroğlu ve Tuncay Birkan, İstanbul, Metis Yayınları, 2000, s. 54.

1. Florida'nın Alınması

Kolonyalistlerin gözü şimdi zengin Florida topraklarındaydı. Kölelerin ve direnen Kızılderililerin oraya yerleşmiş olmaları da onları intikama yöneltiyordu. O zamanlar oldukça zayıflamış bulunan İspanya'nın Florida'yı elde tutacak gücü kalmamıştı. Daha 1800'lerin başında, sonradan Başkan da olacak olan General Andrew Jackson komutasındaki Amerikan güçleri, sınırı geçip yerlilerin köylerini basıyor, insanları öldürüyor, kaçak köleleri avlıyorlardı. 1810 yılında ABD'nin kışkırtmasıyla Florida'nın Baton Rouge bölgesine yerleşmiş göçmenler isyan ettiler ve burası Birliğe katıldı. 1811 yılındaysa, Napolyon ordularının İspanya'ya girmesini bahane ederek Amerikan Kongresi, Florida'nın bütünüyle işgalini öngören bir karar aldı:

“Birleşik Devletler, bugünkü bunalımın özel koşullarında bu topraklardan bir bölümünün yabancı bir devletin eline geçebileceğini ciddi bir endişeyle gözlemektedir... Birleşik Devletler'in kendi güvenliği onu bu toprakların geçici işgaline girişmeye zorlamaktadır... (bu topraklar) gelecekte yapılacak görüşmelere kadar elimizde kalacaktır.”¹⁵

Daha sonra, Florida'nın başka bölgeleri de ele geçirildi. 1814-1818 yılları arasında yerlilerle Amerikan ordusu arasında büyük muharebeler, çatışmalar yaşandı. Sonunda 1819'da İspanyollar Florida'nın büyük bölümlerini Amerika'ya bırakmak zorunda kaldılar. Nihayet 1821'de Kızılderilileri topraklarından sürerken Florida'nın İspanya'nın elinde kalmış olan son kısmına giren Amerikan askerleri İspanya'yı, 1821'de, burayı tümüyle terk etmeye zorladılar. Resmi tarih, ABD'nin Florida'yı İspanyollardan 5 milyon dolara satın aldığını yazar. Oysa, gerçek hiç de böyle değildir. “5 milyon dolar” hikayesi, İspanyolların küçük düşmesinin, ABD'nin de saldırgan işgalciliğinin üzerini ör-

15) Bkz. Paco Pena, “Latin Amerika'da Kuzey Amerika Müdahaleleri,” içinde *Kapitalizmin Kara Kitabı*, çev. Kerem Kurtgözü, 2. Basım, İstanbul, Evrensel Basım Yayın, 2001, s. 205.

ter sadece. Üstelik ortada ödenen bir para da yoktur. Yapılan anlaşmadaki ilgili paragraf, Amerikan hükümetinin kendi vatandaşlarının İspanya tarafından zarara uğratıldıkları iddiasıyla açabilecekleri tazminat davalarından doğabilecek borçların 5 milyon dolara kadar olan kısmını üstlenmesinden ibarettir.¹⁶

2. Yerli Halkın Kırımı

Şimdi sıra yerli halka gelmişti. Kızılderililere karşı büyük bir yıldırma ve şiddet kampanyası başlatıldı. Çıkarılan bir yasayla Kızılderililerin topraklarından sürülmesi kararlaştırıldı. Yerliler hayvanlarını, mal ve mülklerini ve tabii topraklarını satıp daha Batı'ya göçmeye "ikna" edilmeye çalışıldılar. Yerliler direnince de, Silahlı Kuvvetlerce zorla göç başlatıldı ve bu tehcir yıllar boyu sürdü. Binlerce yerli, hayvanlar gibi avlanarak eyalet dışına sürüldüler. Ne var ki, yerlilerin direnişleri de sürdü. Gerilla taktikleriyle düşmanla savaşımlar arasında hiç teslim olmayanlar ve Florida bataklıklarında yaşamayı sürdürenler oldu. Seminole Kızılderililerinin 1830'lardaki kahramanca direnişleri, Avrupa'da ilgiyle izleniyordu. O dönemde, Marks ve Engels'in de bu direnişten etkilendikleri ve "ezilenlerin zalimlerin baskısını püskürtme yeteneklerine" büyük güven duydukları biliniyor.¹⁷ Bütün bu şiddet dolu yıllarda yerli halk büyük acılar çekti, Florida'da tam bir kırim yaşandı. O zaman bu savaşımlara katılmış bir Amerikalı asker, ailesine yazdığı bir mektupta durumu şöyle özetliyor: "Şayet Şeytan hem Florida'ya, hem de Cehennem'e sahip olsaydı, Florida'yı kiralar ve Cehennem'de yaşamayı yeğlerdi..."

Tehcire tabi tutulan yerlilerin "ilkelliği" de çok su götürür bir iddiaydı. Örneğin, Cherokee'lerde okur yazar oranı, onları "uygarlaştırmak için" Batı'ya doğru süren Güney'deki beyazlardan

16) Bkz. Richard W. Van Alstyne, Age, s. 90-91.

17) Örneğin bkz. August H. Nimitz, Jr., *Marx and Engels: Their Contribution to the Democratic Breakthrough*, Albany, New York, State University of New York Press, 2000'den aktaran Paul Le Blanc, "The Philosophy and Politics of Freedom" *Monthly Review*, c.54, No.8, Ocak 2003, s.48.

daha fazlaydı ve bu İç Savaş'a kadar da böyle kaldı. Güneydoğu'daki yerli halklar iyi çiftçiydiler, gelişmiş bir kültürel birikime sahiptiler ama beyazlara yer açılın diye Oklahama'ya sürüldüler. İndiana, Illinois, Michigan gibi yerlerde bulunan ve ticarette başarılı kabileler Kansas düzlüklerine göçe zorlandı. Farklı iklimlere, farklı yaşam koşullarına sürülenler, yeni koşullara ayak uyduramadan, yeniden göçe zorlanıyorlardı, böylece de yeni bir yaşam kurma ve idame ettirme olanakları ellerinden alınmış oluyordu. Bu büyük soykırım saldırısında her türlü aracı kullanmak mübahtı. Öyle ki, yerlileri kırıp geçiren "ateş suyu", yani alkol, Kızılderililer arasında bilinçli olarak yaygınlaştırılmıştır. Benjamin Franklin'e göre, rom, Tanrı'nın "vahşilerin yok edilmesi ve yeryüzünü geliştirecek olanlara yer açılması için verdiği bir araç"tı.¹⁸

Yerli halkın sayısı tam olarak bilinemiyor. Bir yazar şöyle diyor:

"Sayıları konusundaki tahminler değişiyor ama 1783 Paris Antlaşmasında Birleşik Devletler diye kabul edilen kabaca Atlantik ile Mississippi arasındaki yerde, çoğu Güney'de olmak üzere 100 binden fazla Kızılderili vardı. Yani esasında ülkenin yarısı... Kızılderili toprağıydı. Bu toprakların hile, yasal manipölasyonlar, yıldırma, tehcir, konsantrasyon kampları ve cinayetlerle nasıl ele geçirildiği iyi biliniyor. Bu, etnik temizliğin ibret verici bir tarihidir."¹⁹

Tarihçi Howard Zinn, Beyaz Adam'a yazdığı mektubunda bir Kızılderili'nin "Sevgiyle ve barışçıl bir şekilde elde edeceklerinizi neden zorla ele geçirmeye kalkışıyorsunuz? Size yiyecek sağlayan bizleri neden yok ediyorsunuz" diye sordüğünü nakleder.²⁰ Yanıtı, bir Amerikan Senatörü, Benjamin Leigh, başka bir vesileyle söyledikleriyle şöyle veriyor:

18) Anders Stephanson, *Manifest Destiny: American Expansion and the Empire of Right*, New York, Hill and Wang, 1999, s.11.

19) Anders Stephanson, *Age*, s. 24.

20) Howard Zinn, *Öteki Amerika*, *Age*, s. 26.

“Bizim de bağı bulunduğumuz Anglosakson insanının, ay-
nı ülkede bir başka ırkla eşit koşullarda birlikte yaşamaya
asla razı olmamak gibi bir özel karakteri vardır; böyle bir
durumla karşılaştığında, her zaman, öteki ırkı ya yok etme-
ye ya da köleleştirmeye girişir, veya, bunu başaramazsa, o
ülkeyi terk eder...”²¹

Daha önce de belirttiğimiz gibi, beyazlar gerçekten de sade-
ce Afrika’dan getirilen siyahları değil, Kıta’nın yerlilerini, Kızıl-
derilileri de köleleştiriyorlardı. 4 Ekim 1739 tarihli bir gazetede
yayınlanan bir ilan şöyle:

“John Pittarne isimli 18 yaşlarında bir Kızılderili genç, ge-
çen Eylül ayının 19’u Çarsamba günü Sherburn’lu sahibi
Nathanael Holbrook’tan kaçmıştır; kısa saçlı, sağlam yapı-
lı ve suratı suçlu görünümündedir; üzerinde metal düğme-
li ceket, dizlerinin üzerinde pantolonu ve eski bir... göm-
leği, gri çorapları, iyi ayakkabıları ve başında keçe şapka
vardır. Sözü edilen uşağı yakalayıp efendisine getirene bü-
tün masraflarla beraber kırk şilin ödül verilecektir. Duydu-
ğumuza göre, uşak adını ve elbiselerini değiştirmeyi dü-
şünmektedir.”²²

C. Dışta ve İçte Saldırganlık

Bu arada, vahşi kıtasal genişleme sürerken, artık gücüne gü-
veni oldukça artmış olan ABD gözünü daha fazla uluslararası
politik gelişmelere dikmişti. Bu dönemde Avrupalı sömürgeci
güçler arasındaki paylaşım mücadelesi kızışmakta, özellikle de
İspanya’dan bağımsızlıklarını kazanan eski Latin Amerikan sö-
mürgeleri iştahları kabartmaktaydı. Bu arada yeni Cumhuriyet-
ler Avrupa’da Metternich önderliğinde gerici imparatorluklarca
oluşturulmuş Kutsal İttifak’ın da kıyıcı restorasyon tehdidi altın-
daydılar. Oysa, artık ABD’nin de gözü bu paylaşımında kendisine
kalıcı avantajlar kazanmakta ve bu arada Avrupalı sömürgeci-
leri de Kıta’dan uzak tutmaktaydı.

21) Aktaran, Anders Stephanson, Age, s.27.

22) Bkz. James W. Loewen, Age, s.105.

1. Monroe Doktrini

1823 yılında Başkan Monroe ünlü bildirisini yayınladı. Böylece de, Batı Yarımküresinin Amerikan emperyalizminin cenderesi içindeki acılı yaşamının da ilk tohumları atılmış oldu. Bu bildirideki, artık Monroe Doktrini diye adlandırılacak görüşlere göre, Avrupalıların bölgeye girme çabaları, ABD'nin "barış ve güvenliğine karşı bir tehlike" olarak görülecektir. Bu elbette açık bir tehditti ve bütün Yarımküre'yi Amerikan hegemonyası altında tutma kararlılığının bir ifadesiydi. Kıta'nın Kuzey'ini (Kanada hariç) zaten kendisine ayırmış olan ABD, şimdi de, Güney Amerika'yı kendi arka bahçesine dönüştürmeyi ve oradaki halkları da köleleştirmeyi hedefliyordu. Kuşkusuz İngiltere ve Fransa, koskoca Kıta'nın kendilerine bu biçimde kapatılmasına ve ABD'nin kullanımına ayrılmasına tepki gösterdiler, ama artık güç dengeleri değişmişti ve diplomatik protestolar dışında yapabilecekleri bir şey de yoktu. Koskoca İngiltere İmparatorluğu'nun Dışişleri Bakanı George Canning 1823'de sadece sömürgeci imparatorluğun kendini beğenmiş ama gücü artık sınırlı tavrıyla şöyle diyordu: "Şayet buna bir doktrin denebilirse [bilinmelidir ki] benim hükümetim ve Fransa açısından asla kabule şayan değildir."²³

ABD'nin bölgedeki müdahaleleri daha öncelerden başlamıştı ama Batı Yarımküresi'ndeki kabadayılık dönemi Monroe Doktrini'yle resmiyet ve ivme kazandı. ABD'nin asıl emperyalist yayılmasının tarihi olarak gösterilen 1898 İspanya Savaşı'ndan önceki dönemde, 1798-1895 yılları arasında, Amerikan Ordusu, çoğunluğu Güney Amerika'da olmak üzere 103 olaya müdahale etmişti ve bunlarda çoğunlukla "Amerikalıların yaşamını ve malını korumak" gerekçesi kullanılmıştı. Örneğin, 1833 ve 1852'de ve 1890'da Arjantin'e; 1853 ve 1852, 1853, 1854, 1894, 1896 ve 1899'da Nikaragua'ya; 1855, 1858 ve 1868'de Uruguay'a; 1859'da Paraguay'a; 1870'de Meksi-

23) R.R. Palmer ve Joel Colton, *A History of the Modern World*, 3. Baskı, New York, Alfred A. Knopf, 1966, s. 623.

ka'ya; 1893'de Hawaii'ye; 1859'da Çin'e; 1860'da Angola'ya; 1853-54'de Benin Adaları'na; 1891'de Şili'ye; 1860, 1873, 1885 ve 1895'de Panama (Kolombiya)'ya; 1871'de Kore'ye askeri müdahalelerde bulunuldu.

Tabii bunlar henüz genç Devletin emperyalist girizgahlarıydı ve daha sonraları gerisi gelecekti: Örneğin, sonrakilerle birlikte, müdahale sayısı, Haiti için (1857'den 1913'e kadar) 19'a, Panama için de (1856'dan 1903'e kadar) 13'e çıkacaktı. Haiti'ye müdahaleler 1915 yılında 19 yıl sürecek bir işgalle sonlandırılmıştı. Kolombiya ise, bölünecek ve orada bir kanal yapımı için Panama anavatanından kopartılarak "bağımsız" bir ülke, yani fiili Amerikan sömürgesi yapılacaktı...

Bir zamanların barış, huzur ve güven kıtasının dört bir yanında artık şiddet, kan ve gözyaşı egemendi. Kennedy'nin de danışmanlığını yapmış bir Amerikalı tarihçi şöyle yazıyor:

"Bağımsızlıktan sonraki yüzyıl sürekli şiddet yıllarıydı; savaşlar, köle ayaklanmaları, Kızılderili savaşları, kent isyanları, cinayetler, düellolar, kavga dövüş. Üyeler, Kongre ve Senato'ya silahla gidiyorlardı..."²⁴

Bu arada ülke de büyüyordu. 1790'daki ilk nüfus sayımına göre toplam nüfus 3 milyon dokuz yüz bindi. Bu rakam 1830'da 12 milyon sekiz yüz bine, 1860'da da 31 milyona yükselmişti. 1790'da Birliği, toplam yüzölçümü 2 milyon üç yüz bin km² olan 17 eyalet oluşturmaktaydı. 1830'da eyalet sayısı 27'ye yükselmişti ve toplam yüzölçümü iki mislinden fazla artmıştı. 1860 yılına gelindiğinde Birlik bünyesinde 33 eyalet vardı ve ülkenin büyüklüğü 7 milyon km² aşmıştı. Yeni yerleşimlere açılan toprak ise, bir Avrupa kıtası büyüklüğüne ulaşmıştı. Bu arada ülkeye Avrupa'dan göçmen akımı da artarak sürüyor ve gelişen ekonominin yanısıra gelir dağılımındaki eşitsizlikler büyüyor, sınıf çelişkileri keskinleşiyordu. Örneğin, 1850 yılında Amerika'daki

24) Arthur Schlesinger, Jr., *Violence: America in the Sixties*, New York, Signet Books, 1968, s. 33.

milyoner sayısı Avrupa'yı geçmişti, Kuzeydoğu'daki kentsel nüfusun büyük çoğunluğunun hemen hiçbir şeyi yokken, yüzde 1'i toplam servetin yarısına sahipti.²⁵ Zenginlik giderek daha az elerde yoğunlaşıyor, ülkenin dörtbir yanında büyük servetlere sahip küçük azınlıklar ortaya çıkıyordu. Örneğin, New York'ta 1828'de en zengin yüzde bir, bütün varlıkların yüzde 29'una sahipken, bu oran 1845'te yüzde 40'a çıkmıştı. Boston'da tepedeki yüzde 1'in sahip olduğu oran 1833'deki yüzde 33'ten 1848'de yüzde 37'ye yükselmişti. O yüzde 1'lik azınlık, 1860'da Philadelphia'da toplam varlığın yüzde 50'sine, New Orleans'da yüzde 43'üne, Milwaukee bölgesinde yüzde 44'üne sahipti.²⁶

2. Yoksulluk, Emeğe Saldırı

Emekçiler sefil bir yaşam sürmekte, küçücük çocuklar saatlerce köleler gibi çalıştırılmakta, işsiz güçsüz ve evsiz barksız insanlar, kış aylarında soğuktan korunmak için suç işleyip cezavervlerine girmeyi yeğlemekteydiler. Oy hakkıysa mülkiyete bağlıydı ve ancak onun genişlemesiyle birlikte yayılıyordu. Sanayinin geliştiği Kuzey'de bunalımlarla birlikte işçiler ve örgütleri şiddetle eziliyor, bastırılıyor, dağıtılıyorlardı. Toprak ağalarının egemenliğindeki Güney'de de kölelik yaşamı karartıyordu...

1800'lerin başlarında zanaatkarların, vasıflı işçilerin ücretlerini arttırmak, hayat standartlarını geliştirmek, çalışma saatlerini azaltmak için giriştikleri örgütlenme çabaları ve grevler mahkemelerin sert cezaları ve egemenlerin şiddetiyle ezildi. Bununla birlikte, grevler, emekçi mücadeleleri ve örgütlenme çabaları hiç durmadı. Emekçilere karşı girişilen şiddetli saldırılarda yüzlerce işçi öldürüldü, yaralandı, hapsedildi, binlercesi işsizliğe mahkum edildi. O zamanlar, çalışma saatlerinin kısaltılmasını, örneğin on saate indirilmesini talep etmek ve bunun için mücadeleyi örgütlemeye çalışmak bile hemen ceza davalarının açılmasıyla sonuçlanabiliyordu.

25) *AnaBritannika*, c.1, İstanbul, Ana Yayıncılık, 1986, s. 579.

26) Kevin Phillips, *Age*, s.23,

İşçilerin sömürü koşullarınakarşı örgütlenme çabaları, hemen işverenleri de örgütlenmeye ve emek örgütlenmesine darbe vurmaya sevk etmişti. New York ve Brooklyn işveren örgütünün 24 Mart 1836'daki bir toplantıda kabul ettiği deklarasyon, patronların anlayışını ortaya seriyor:

"21 Mart ve sonrasında New York, Brooklyn ve Newark'taki bazı ustabaşların (journeyman) 'Sendikalar Birliği' adı altında bir araya geldikleri ve hep beraber ücretlerini arttırmak ve işverenlerine ne ücret ödemeleri gerektiğini dayatmak için fesat karıştırdıkları [görölmüştür]...

Bütün bu bir araya gelmeleri, bu tür birliklere katılmayanlara karşı şiddet uygulamasını, karar ve yönetmelikleri kabul edenlere de kesin yoksulluğu getireceği için tehlikeli; ticarete zararlı olduğu ve başarılı rekabete girmemizi önlediği için yasadışı; vasıfsız işçiye de vasıflılar kadar ücret ödememizi gerektirdiği için işleyişini eşitsiz ve gayri adil; bireysel hakların, iş seçme, eylem ve istihdam özgürlüğünün herkese tanındığı bir ülkede, her meta gibi, emeğin de dengesini ve gerçek değerini açık ve serbest bir pazarda bulabileceği için gereksiz; ve, dürüst ve çalışkan işçinin beceri kazanma şevkini kırdığı için, zor kazanılmış ücretlerinin bir bölümünü tembel ve işsizleri desteklemek üzere kendilerinden alınarak hizmetlerinin daha vasıfsız olanlarla eşitlenmesi... çabalarından dolayı, miskin ve dikkatsizleri işsizken rahatlama, iş sahibiyken de umursamazlıklarına tam ücret sağlayarak... cesaretlendirdiğinden uygunsuz buluyoruz.

Dolayısıyla da, karar verilmiştir ki, her insanın bireysel olarak emeği için istediği ücreti talep etme hakkını kabul etmekle birlikte... çalışanların hangi koşullarla istihdam edileceği veya emeklerinin nasıl düzenleneceğinin dayatılması amacıyla bir araya gelme ve birlikte plan yapma hak ve politikasını reddediyoruz...

Kendi haklarımızı ve yurttaşlarımızın çıkarlarını Sendikalar Birliği'nin yıkıcı etkilerine karşı koruma ve bu birliğe ya da işçilerin ücret ve çalışma koşullarının ne olacağını dayatma amacını taşıyan herhangi bir örgüte üye olanlara iş vermeyeceğimiz kararlaştırılmıştır.

Şu anda çalışan veya bundan sonra bize çalışacak ve bu birliğe veya benzer bir örgüte üye olmayan bütün ustaları özellikle koruyacağımıza karar verilmiştir.”²⁷

Daha 1800’lerin ilk yarısında bile zengin tüccarlarla bankerlerin işbirliği ve ortaya çıkan tekelci yapılanmalar, pek çok insanın tepkisini çekmekteydi. 1841 yılındaki bir gazete makalesi, tekelleşme eğilimlerine karşı ölmeye yüz tutan rekabetçi kapitalizmin eleştirilerini şöyle dillendiriyordu:

“Pennsylvania eyaletinin, bankalardan ve imalatçı şirketlerden yoksun ve fakat bugünkü gibi zeki, becerikli ve çalışkan bir nüfusa sahip olduğunu farzedelim. Parası olmayan bir zanaatkar, ayakkabı imal etmek için deri almak istiyor. Dayanakları nelerdir? Zekası, yetenekleri ve dürüstlüğü ki, bunlar kendisine sepici ya da deri tüccarından kredi almasına yetecektir. Bir toptancı veya perakendeci tüccar Philadelphia’da iş kurmak istiyor. Nedir sermayesi? Ayakkabıcının sahip olduklarının aynıları ve bu kesinlikle... ona kredi elde etme imkanı verecektir. Bir tüccar yada zanaatkar bir imalathane açmak istiyor ve yeterli imkanları yok. Çaresi nedir? Başkalarıyla ortaklık kurmak ve zekalarıyla moral sermayelerine dayalı kredi almak.

Bu yeni başlayanlardan herhangi birinin bir bankaya ihtiyacı var mıdır? Elbette hayır. Zenginleri temsil eden deri tüccarı, ithalatçı, yoksulları temsil eden ve zeka, yetenek ve dürüstlükten başka bir güvenceye dayanmayan ayakkabıcı ve perakendeciye inanacaktır; ve sistemin işleyişi zengini yoksullaştırmadan yoksulu zenginleştirecektir.

Şimdi, 1 milyon dolar gümüş sermaye üzerine kurulan ve 2 milyon banknot basan bir bankanın kurulduğunu varsayacağız. Buradan kimler kredi alabilecektir? Zengin ithalatçı, büyük imalatçı veya toptancı veya gemi sahibi, yoksul zanaatkar ya da perakendeci değil; yoksullar değil, zenginler; krediye ihtiyacı olanlar değil, olmayanlar.

Sonuç nedir? Zaten yeteri kadar imkanları olanlar bir de böylece güçlenerek küçük rakiplerini pazardan tasfiye ede-

27) The Annals..., c.6, s. 247-248.

cekler ve işkolunu tekelleri altına alacaklardır. 100 bin dolarlık bir ithalatçının bu bankadan 50 bin dolar borç alması, 10 biner dolar sermayeye sahip on ithalatçının herbirinin 5 bin dolar borç alabilmesinden daha kolay olur; onun işi yüzde elli büyür ve ötekilerin de aynı oranda küçülmüş olur. Ve sistem işlemeye devam ederken, bir kişi daha zengin, on kişi daha yoksul olur, bir tanesi sonunda ithalatı tekeli altına alır ve ötekileri başka işlere sürer. Bu, bir bankanın doğal eğilimidir ve ancak banka sayısının çoğalmasıyla dengelenebilir. Bu [doğal eğilime karşı] sert tepkiler ortaya çıkar. Böylece de sistem, bir noktaya kadar taşınıncaya, tekel üretir; ve bu kötülük, onu kötünün kötüsü tepkilere iterek ancak dengelenebilir.”²⁸

3. Meksika’ya Saldırı

Böyle gelişen Amerikan kapitalizmi bu arada topraksal genişlemeye de ivme kazandırma yolundaydı. 1800’lerin ortalarına doğru Kuzey Amerika’da yayılmasını sürdüren ABD, Meksika’ya komşu olmuştu ve onu Pasifik’e ulaşmasının önünde engel olarak görüyordu. Toprağa doymayan sömürgecilerin kıtasal genişlemesini ancak ilerdeki okyanus durduracaktı. Pasifik’e ulaşmak, aynı zamanda, Asya’ya yönelik ticarete de stratejik öneme sahipti.

a- Teksas’ın İlhakı

Önce hedefte Teksas vardı. Teksas’ın ilhakı ve sonrasındaki Meksika Savaşı belki de Monroe Doktrini’nin ilk silahlı uygulaması olacaktı.

Meksika, İspanyol sömürgeciliğine karşı zorlu bir kurtuluş mücadelesinden sonra, 1821’de bağımsızlığını ilan etti. Teksas, Kaliforniya gibi bugünkü ABD’nin en zengin eyaletleri o zaman Meksika Cumhuriyeti’ne ait topraklardı. Meksika’nın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte de, ABD’deki ağır ekonomik buna-

28) Age, c. 7, s. 16-17.

lının etkisiyle ve toprağa aç kolonizatörler bu ülkeye, bu arada da Teksas'a akın ettiler. Bu arada genç Meksika Cumhuriyeti köleliği yasaklamıştı ama Amerika'dan köleleriyle birlikte Teksas'a göçmüş beyazlar yine de köleliği sürdürmekteydiler. Meksika Hükümeti, ülkesinde yerleşen beyazlara geniş topraklar vermiş, vergi indirimi gibi pek çok haklar ve ayrıcalıklar tanımıştı. Ne var ki, bu toprak spekülâtörleri, toprak işgalcileri, maceraperestler, sadece göçmen değil, aynı zamanda sömürgeci beşinci kol olarak da faaliyet göstermeye başladılar. Meksika hükümetinden bedava toprak alarak Teksas'a yerleşen 300 aileden sonra başlayan çılgın spekülasyon ve kışkırtmalar sonucu bölgenin nüfusu bir anda yüzbine ulaştı. Amerika'da güçlü bir akım Teksas'ın içten çökertilmesi ve Meksika'dan kopartılarak ABD'ye bağlanmasını istemekte, açıkça bunun propagandasını yapmak-taydılar. Öyle ki, egemen bir ülkeye ait bir toprak parçasının ilhak edilmesi, seçim kampanyalarının malzemesi olabiliyordu.

Tabii bu arada her türden kışkırtma da deneniyordu. Kolonizatörlerin gözü dönmüştü ve bütün Kuzey Amerika kıtasını ele geçirmek, Pasifik Okyanusu'na ulaşmak için zor dahil her yolu denemeye kararlıydılar. Üstelik bir köleci eyaletin daha birliğe girmesi kendilerini güçlendireceği için köle yanlıları Teksas'a ilişkin kışkırtmalarda daha da gayretliydi. Teksas'taki beyaz beşinci kol Meksika'dan ayrılmak için hazırlık yaparken, ABD'den de onlara para, silah ve savaşıacak "gönüllü"ler akıyordu. Özellikle de spekülâtörler önceden göçmen olarak yerleşmiş oldukları toprakların Teksas'ın ilhakıyla değeri artacağı hesabını yapıyor, ABD içindeki saldırgan güçlerle işbirliği içinde bir iç isyan çıkartmak için kolları sıvıyorlardı. Göçmenler önde gidiyor, topraklara yerleşiyor ve ABD'nin de arkadan gelerek buraları ilhak etmesini bekliyorlardı. Amerikalı beyaz kolonizatörlerin Batı'ya doğru durdurulamaz yürüyüşleri şimdi böyle bir biçim almıştı. Maceraperest kışkırtıcı spekülâtörler önde, Amerikan sermayesi, ordusu ve siyasetçisi de arkada Batı'ya, Pasifik Okyanusu'na doğru ilerlemekteydiler.

Sonuçta beklenen oldu ve Teksas'ta ayaklanma başladı. Çeşitli muharebelerden ve çatışmalardan sonra da 1836 Martı'nda göçmen beyazlar Meksika'dan ayrıldıklarını ve Teksas'ın bağımsızlığını ilan ettiler. Bu tabii geçici bir aldatmacaydı ve asıl amaç ABD'ye katılmaktı. Nihayet 1845 yılında Teksas, Birliğe alınarak ilhak edilmiş oldu. Bahane de Monroe Doktrini'nin yorumlanmasıyla bulundu. ABD, kendi ilan ettiği saldırgan bir politikayı, sanki bir evrensel hukuk doktrini, hatta Tanrı'nın bir kelamı ve reddedilemez bir gerçeğin ifadesi, bir ölçüt ve kanıt gibi yine kendisi yorumlamış ve Teksas'ın ilhakını, "bir yabancı gücün etkisine girerek Amerikan güvenliğini tehdit etmesi"ne karşı bir önlem olarak gerekçelendirmişti. Sonuçta da, ABD, Fransa'dan daha büyük ve zengin petrol yataklarını barındıran bir toprak parçasına daha konmuştu.

b- Meksika Savaşı

Aslında ABD'nin asıl amacıysa, Meksika'nın Kuzey Amerika'daki bütün topraklarını ele geçirmek ve kıtasal yayılmayı böylece tamamlamaktı. Bunun için de Meksika'yla bir savaşın kışkırtılması ve bundan yararlanarak da topraklarının istilasının gerçekleştirilmesi gerekiyordu. 1819-1892 yılları arasında yaşayan ve erkeklik kültürüyle milliyetçilik (süper Amerikan ırkı) temalarını birleştirerek işleyen popüler Amerikalı şair Walt Whitman (*Leaves of Grass*), sanatsal olmasa da emperyal bir duyarlılıkla, Meksika'ya 60 bin kişilik bir ordu gönderilmesini ve oradaki rejimin değiştirilerek yerine "ABD tarafından güvence altında" bir yenisinin kurulmasını savunuyordu: "Bu özel girişimi getirecek ve ülkenin devasa ölü sermayesinin içinde yolunu bulacağı kanalları tüccar ve imalatçılar için açacaktır."²⁹

ABD saldırı, savaş ve işgal planlarını çok önceden yapmış ve iş, suçu bir biçimde Meksika'nın üzerine atmaya, hiç olmazsa, kaba saldırganlığın üzerini demagojiyle örtmeye yarayacak ba-

29) Bkz. Roxanne Dumber-Ortiz, "The Grid of History: Cowboys and Indians," *The Monthly Review*, c. 55, No. 3, Temmuz-Ağustos 2003, s. 89.

haneleri üretmeye kalmıştı. ABD'nin bu konularda uzmanlığını geliştirmesinde Meksika Savaşı, daha doğru bir deyişle, kışkırtması özel bir anlam taşır.

İlk olarak, tabii, kendini yönetmekten aciz “ilkel” ve “geri” Meksika'nın yapamayacağını yapmak, bölgeyi “uygarlaştırmak” söz konusuydu. Irkçı bir üstünlük duygusuyla, New Mexico ve Kaliforniya'nın verimli topraklarına konma hırsıyla ve Pasifik'teki ticareti ele geçirme hırsıyla yanıp tutuşuyordu bütün ülke. Ama elbette gösterilen iddia “uygarlaştırma” niyetiydi; New York Herald Gazetesi 1847'de şöyle yazıyordu: “Evrensel Yankee halkı Meksika halkını birkaç yıl içinde harekete geçirebilir ve canlandırabilir; bu güzel ülkeyi uygarlaştırmanın bizim yazgımızın bir parçası olduğuna inanıyoruz.” Amaç gerçekten soyluydu; sadece bölge değil, toprakları işgal edilerek Meksikalılar da uygarlığa kavuşturulacaklardı...

İkinci bahaneyse, savaşı da başlatacaktı. Amerikan Ordusu, Meksika ile Teksas arasındaki ihtilafli bir bölgeye gönderildi. Burası o sıralarda kaos içindeki Meksika Hükümeti açısından sınırın kendi tarafıydı ve dolayısıyla Meksika topraklarıydı. Çıkan çatışmada ölen Amerikalı askerler oldu. ABD'nin savaş kışkırtıcısı başkanı Polk için bu bulunmaz fırsattı. “Meksika, Amerikan toprağına girdi ve orada Amerikan kanı akıttı” diye son kışkırtmasını yaptı, Kongre'den savaş ilanı istedi. Kongre ise, savaşa dünden razıydı. Zavallı Meksika'nın sadece eski Teksas toprağı elden gitmemişti, şimdi de, ona sınır olmuş ve korumaya çalıştığı toprakları birdenbire “Amerikan toprağı,” “istilacı askerlerin kanı, masum Amerikalıların dökülen kanı” oluvermişti. “Özgürlük İmparatorluğu” böyle buyurmuştu. Anılarında, ABD'nin 18. Başkanı General Ulysses Grant provokasyonu şöyle anlatıyor:

“Meksikalıların yerleşim alanlarına uzak olan tartışmalı arazinin ucundaki Amerikan askerlerinin varlığı çatışma çıkarmaya yetmezdi. Savaşı kışkırtmak için göndermiştik ama çatışmayı Meksika'nın başlatması gerekiyordu. Kongre'nin savaş ilanı şüpheliydi; ama Meksika askerlerimize saldırır-

sa, Hükümet [savaşın başladığını iddia edebilirdi]. Bir kez de başladı mı, kamuda çok az insan ona karşı çıkacak cesarete sahip olabilirdi. Tecrübe göstermiştir ki, doğru ya da yanlışlığına bakılmaksızın, bir ulus savaştayken engel çıkar-tanlar hayatta ya da tarihte özenilecek bir yer edinemez. Dolayısıyla da, kişi olarak zaten başlamış olan bir savaşa engel olmaksızın savaştan yana tavır almak... daha iyidir.”³⁰

Seçim kampanyasında Polk seçmenlere başka topraklar da vaat etmişti; bunlar bir başka devletin, Meksika’nın topraklarıydı ama o bir kez oralara göz koymuştu. Meksika’yla başlayan savaş, sonunda ABD’nin zaferiyle bitti ve ABD Meksika’dan 1 milyon 300 bin km. kare toprak elde etti. Böylece de “Amerikan Rüyası” gerçekleşti ve ABD Pasifik’e ulaştı, New Meksico, Utah, Nevada, Arizona, Kaliforniya ve Batı Kolorado, Birlik tarafından ilhak edildi. Tabii devrimci bir savaşla bağımsızlığını kazanmış genç Meksika da topraklarının yarısını kaptırmış oldu. Daha da kötüsü, Meksika, emperyalist komşusunun cenderesi altında, sürekli az gelişmişliğe mahkum edildi.³¹

Kıtasal yayılma böylece sona erdi ve yerli halklar, İspanya, Fransa, İngiltere, Rusya, Meksika, Kuzey Amerika’daki toprak hak ve iddialarını yitirdiler, bütün Kıta ABD’nin oldu.

D. Başka Kıtalara Açılma

Gem vurulamaz saldırgan dürtüler artık enerjisini Kıta dışına salacaktı. Şiddetli emperyalist dalga başka kıtaların, ülkelerin, halkların kıyılarını vuracak, kapılarını çalacak, onlara sömürü, işgal, savaş, kültürel ve siyasal yıkım, kan ve gözyaşı getirecekti.

30) Aktaran, Jack Anderson (George Clifford ile), *The Anderson Papers*, New York, Ballantine Books, 1974, s. 256.

31) Emperyalizmin, boyunduruk altına aldığı ülkeleri sürekli az gelişmişliğe mahkum eden yapısal niteliğinin henüz bilinmediği bu dönemde ABD’nin sömürgeci saldırısının ilerde böyle bir sonuç vereceğini hesaplayamayan ve sonradan değiştireceği “ilerlemeci” anlayışıyla Engels şöyle yazıyordu 1848’de: “Amerika’da Meksika’nın işgaline tanık olduk ve bundan mutluluk duyduk...[Meksika o zamana kadar] sadece kendi içine kapanmıştı, sürekli olarak iç savaşlarla parçalanıyordu, ve gelişmesinde engelli durumdaydı...”

1. Panama'dan Trablus'a

Daha 1846'da ABD birlikleri o zaman Kolombiya'ya ait olan Panama'ya gönderildiler. Amaç, orada bir kanal açarak, Atlantik ve Pasifik okyanuslarını birbirine bağlamak, ticareti ve denetimi kolaylaştırmaktı. 1853 yılındaysa, Amerikan Donanması Japonya'ya gönderildi ve Japonlar elverişsiz bir ticaret antlaşması imzalamaya zorlandı. Amerika'nın "bilimsel" amaçlı girişimleri bile ölüm ve kanla örülüyordu. Örneğin, Amerikan Donanması'nın 1838'de Güney Pasifik'te yapmaya başladığı bilimsel araştırmalar sırasında, Fiji, Samoa ve Drummond Adaları'nda köyler yakıldı, yerli halktan düzinelercesi öldürüldü.³² Barışçıl bilimsel araştırmalar için de "vahşi"lerin öldürülmesi, köylerinin yakılıp yıkılması gerekiyordu. Tabii bu arada belirtmek gerekir ki, Samoa da bu arada bir Amerikan sömürgesi haline getiriliyordu.

1800'lerin başlarında Amerikan gemileri de İngilizlerle birlikte korsanlık yapmaktaydılar. 1801'in Temmuz'unda Amerikan Donanması'na ait bir grup gemi Trablusgarp'ı (Tripoli-şimdiki Libya) ablukaya aldı. Bölgedeki korsanları cezalandırmaktı amaç! 1804'de esir alınmış bir Amerikan gemisini kurtarmak üzere buraya yeni bir saldırı düzenlendi. 1814 yılındaysa, Amerikan Kongresi, Cezayir'e savaş ilan etti ve Cezayir ile Tunus'a karşı çeşitli saldırılar düzenlendi, buradaki yönetimler vahşi şiddet sonunda Amerikalılara yüklü fidye ödeme zorunda kaldılar. Bu arada Amerikalılar, Trablusgarp Paşası olan Karamanlı Yusuf'a karşı bir saray darbesi düzenlemek için kardeşi Hamid'i kışkırttılar. Doğrudan Başkan Jefferson ile Dışişleri Bakanı Madison'un onaylarıyla büyük bir askeri saldırı başlatıldı. Bir Amerikalı araştırmacının sözleriyle, "daha sonraları pek çok kez tekrarlanacak olan bir Amerikan başkanının yabancı bir hükümeti

[Dolayısıyla] zorla tarihsel sürece dahil olması ve Amerikan korumacılığı altına konması bir ilerlemeydi. ..." Nakleden Anders Stephanson, Age, s. 38.

32) Max Boot, *The Savage Wars of Peace: Small Wars and the Rise of American Power*, New York, Basic Books, 2002, s.50.

devirme komplolarının ilkiydi bu ve kendisinden sonraki sefeleri gibi Jefferson da bu tehlikeli oyunu oynamaktan kendini alıkoyamadı.”” Bir Amerikan denizcisi bütün bu saldırgan macerayı daha sonra şöyle değerlendirecekti: “Trablusgarp sözcüğü, Amerikan Donanması’nın çocukluk döneminin gururla anılmasını sağlıyor. Bu ülkenin kıyılarında Amerikalılar denizden hakimiyetin nasıl ele geçirileceğini öğrenmeye başladılar.” Bugün hâlâ Amerikan Deniz Piyadeleri’nin resmi marşında sözü edilen “ Tripoli kıyılarına...” işte bu dönemden kalmadır.

2. Karayipler’den Asya’ya

Bu öğrencilik deneyinden sonra, gerçekten de saldırgan şiddet bütün denizleri sarsmaya başlayacaktı. Bundan hemen sonra Amerikan Donanması, Karayipler’e yöneldi; orada ele geçirilen denizciler “kandan kıpkırmızı deniz suyuyla boğazları dolmuş olarak sessizce boğuluyorlardı... saklayamayacaklarımızı imha ederek ganimetlerimizi aldık ve muzaffer bir biçimde ödülümüzle ayrıldık” diye yazıyordu bir gemici raporunda.³³

Bu arada, 1800’lerin ilk yarısında, Amerikan Donanması’na mensup askerler, Asya kıtasında da, şimdiki Malezya, Endonezya, Sri Lanka’ya ait yerlerde Amerikan tüccarlarının “ticari (ve korsanlık) haklarını korumak” üzere müdahalelerde bulundular, katliamlar yaptılar, Asya’ya da kabadayılığın şiddetini gösterdiler...

Yeni korsan kabadayılar, ağababaları İngilizler gibi, afyon ticaretine de bulaşmışlardı. Çin, halkını kemiren bu uğursuz ticarete engel olmaya kalkışınca karşısında İngiliz Donanması’nı ve gazabını bulmuştu. 1840-42 arasındaki “Afyon Savaşı”nda, Çin İngiltere’ye boyun eğince, 1842’de Nanking Antlaşması imzalandı ve Çin kapitülasyonları kabul etti. Hemen ardından da, Amerikan gemileri Çin kıyılarına yanaştılar ve benzer ayrıcalık-

33) Age, s.23. Bu arada belirtmek gerekir ki, bu darbe girişimi başarıya ulaşamadı; Amerikalılar, Hamid’i satarak sonunda Yusuf Paşa ile anlaştılar!

34) Aktaran Age, s.42.

ları talep ettiler. Böylece, Çin'in yıkımında onlar da söz sahibi olmayı başardılar, bir halka uyuşturucu bağımlılığını süreklileştirmeyi dayatan uğursuz bir savaştan yararlanmış oldular.

John Quincy Adams, bu konuda verdiği bir konferansta, Çin halkına karşı işlenen suçları şöyle gerekçelendiriyordu: “Çin İmparatorluğu’nun temel prensibi ticaret karıştılgıdır... Başkalarıyla ticari ilişki kurmada bir yükümlölük üstlenmiyor... İnsan doğasına ve ulusların en temel haklarına karşı bu büyük tecavüzün durmasının zamanıdır.”³⁵

Dünya denizlerinin bu yeni yetme bıçkınları, o zamanların egemen gücü Britanya İmparatorluğu’nun donanmasının dünyayı haraca bağlama eylemlerinin bir bölümüne katılarak staj da yaptılar. “Kan, sudan ağırdır” şiarıyla akrabalık bağlarına da atıfta bulunan Amerikan denizcileri, örneğin, 1845’de Yeni Zelanda’da, 1864’de Japonya’da, 1874’de Honolulu’da, 1882’de İskenderiye’de İngilizlerin hareketlarına katıldılar.³⁶ Bu dönemi inceleyen bir yazar şöyle özetliyor sonucu:

“Kongre, barış zamanında görevi dünyada jandarmalık yapmak, Batı normlarını dayatmak, Amerikan ticaretini korumak ve Amerikan diplomasisine yardımcı olmak olan küçük bir donanma besliyordu... Donanma’nın yardımlarıyla Amerikan ithalatı 1789’daki 20 milyon dolardan 1860’da 234 milyon dolara yükseldi. Kısacası, donanma kaptanları, aşağı yukarı bugün Dünya Ticaret Örgütü’nce yapılan bir işi yerine getiriyorlardı; dünyanın serbest ticaret ilkeleri çerçevesinde entegrasyonunu sağlamak. Sadece o zamanlar ticaret görüşmeleri bugünküne göre daha kanlı geçiyordu...”³⁷

Bu kadar basit ve bu kadar kanlı ve kârlı...

Saldırgan şiddet yeryüzünün dört bir yanında hükmünü icra etmeye başlamıştı artık. Sadece 1841-1861 arasındaki 20 yılda Amerikan Deniz Piyadeleri 24 kez ülke dışındaki topraklara çıkartma yaptılar, kan döktüler.

35) Harry Magdoff, *The Age of Imperialism: The Economics of U.S. Foreign Policy*, New York, Monthly Review Press (Modern Reader Paperbacks), 1969, s. 74.

36) Bkz. Age, s.55.

37) Agy.

E. İç Savaş

Ne var ki, kan ve gözyaşı önce bir kez daha Kıta'yı yakıp kavuracaktı. Kölelik kurumu, sanayileşmekte olan Kuzey ile tarıma bağlı Güney arasındaki kaçınılmaz çatışmayı tetikleyecek, Amerikan İç Savaşı'nı ateşleyecek barut fıçısıydı.

1. Kölelik

Tabii kölelik, o büyük savaştan önce, koskoca bir ırkın ruhunu yangın yerine çevirmekteydi. Kölelerin büyük bölümü Güney'deki büyük plantasyonlarda toprağa bağlı olarak çalıştırılıyorlardı. Elbette, ev işlerinde, kentlerde zanaatkar olarak ve çiftliklerde çeşitli ayak işlerine koşulmuş olanlar da vardı.

Köleliğin temel altyapısını, pamuk, tütün ve şeker oluştuyordu. Özellikle 1793'te Eli Whitney'in pamuğu çekirdekten ayıran "çırçır"ı icat etmesi, hem pamuk üretiminde, hem de gereksinim duyulan işgücünde patlama yarattı. Böylece de kölelik ve köle emeği, Güney'in, giderek de Amerikan, Britanya ve dünya ekonomisinin temel direklerinden birine dönüşmüş oldu. Gemicilik, İngiliz tekstil sanayii ve yatırım kredisi sağlayan bankalar için pamuk üretimi ve onun temelindeki köle emeğiyle kölelik kurumu "altın yumurtlayan tavuk" olmuştu.

1790'da 4000 balya olan pamuk üretimi 1810'da 175 bine, 1860'da da 4 milyon balyaya yükselmişti. 1793'ten sonraki iki yılda Amerika'nın pamuk ihracatı 63 bin kilogramdan 725 bin kilograma fırlamıştı. Tabii bunlarla birlikte, köle sayısı da ona göre artmış, 1860'a kadar bir milyon kadar yeni köle "ithal" edilmişti. Benzer gelişmeler, tütün ve şeker plantasyonlarında da yaşanmıştı.

Köleler, "görmekten göremeyene kadar" ("*can see to can't*"), yani gün ağarmaya başlarken çalışmaya koyulur, gün battıktan ve karanlık iyice bastırdıktan sonra işi bırakırlardı. Kölelik ömür boyu sürer, çocukların statüsünü annenin durumu belirler ve aile bireyleri farklı kişilere satılabilirlerdi. Kölelerin kanun önünde hiçbir hakları söz konusu değildi ve sahiplerinin

otoritesi ve iyelik hakkı hiçbir hukuki, ahlaki ve sosyal kısıtlamaya tabi değildi. Onlar birer mal, meta idiler. Sadece alınıp satılan değil, aynı zamanda, kredilere kefil olmada ya da borç ödemelerinde de kullanılırlardı. Bir çiftlik satılacağına, atlar, öküzler, oraklar ve öteki makina ve hayvanlarla beraber sayılır ve “fiyat”a dahil edilirlerdi. Efendilerinin sadece işgücü ihtiyaçlarına değil, bütün kapris ve ihtiyaçlarına karşılık verecek “aletler”, “mallar”, “şeyler”di onlar. Onlara “kötü muamele” bile yapılmış olamazdı; çünkü pek çok mahkeme kararına göre, “hiç kimse bilerek kendi öz malına zarar vermeyeceğine göre”, bir cezalandırma varsa, mutlaka hakedilmiş olmalıydı...

Belki de yaşamlarında iki kez “insan”dan sayılırlardı. Büyük toprak sahiplerinin evlerinde uzun süreler halayık, dadı, aşçı, hizmetçi olarak çalışanlar, “feodal bağlar” benzeri bir tür “emektar” sayılabilir, nispeten (elbette üçüncü sınıf da olsa) “insani” davranış görebilirlerdi. İkinci olaraksa, Güney Eyaletleri’nin Amerikan Kongresi’ne gönderecekleri üye sayısının belirlenmesinde kullanılan nüfus sayımlarında köleler, Güney’e bir torpil olarak, “beşte üç” kişi sayılırlardı. Hepsi o kadar...

Bu korkunç sistemde, köle, insan olarak görülüyordu. Kölelik kurumunda belirleyici olan, kölenin insanlıktan çıkarılmasıydı. Vahşi hayvanlardan farkları, “evcilleştirilebilmeleri”ydi. Bunun için de, ancak hayvanlara uygulanabilecek bir sürekli gözetim, katı disiplin ve vahşi cezalandırmalarla kuşatılmışlardı. Onlar sadece sahibin kârının maksimizasyonunda anlam bulan üretim araçlarıydı.

Bu sistemde bir insanın aşağılanması, eziyet görmesi, suistimali değildi söz konusu olan. Köleler, insan sayılmıyorlardı. Bu üstelik çok çeşitli araçlarla, din yoluyla, eğitimle, endoktrinasyon metodlarıyla, insanlık dışı uygulamalarla onlara da dayatılıyor, köle bunu kabule zorlanıyordu. Sistem, bu anlamda, klasik kölelikten de ayrılıyordu. Bir halkın topluca aşağılanması, kolektif ruhunun kuşaklar boyu örselenmesinin dışında, bir insan toplumunun insanlık dışı sayılması, onun ruhunun berhava edil-

mesi, ruhi şekillenmesiyle hoyratça oynanması, kısacası, bir ırkın topyekün moral jenosite kurban edilmesi idi sonuç...

Güney Carolina Eyaleti Valisi George McDuffie, 1835 yılında Eyalet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada, köleliği şöyle savunuyordu:

“Benim düşünceme göre, domestik kölelik kadar Tanrı'nın iradesiyle açıkça uyumlu bir başka insani kurum yoktur ve buyruklarından hiçbirisi, Afrika ırkını, kendi mutlulukları için... bu duruma tevdi etmesinden daha açık seçik yazılmamıştır. Kutsal kitaplara ya da doğa ve aklın ışığına başvurursak, bu gerçekleri göklerde güneş ışınlarıyla yazılmışçasına kolayca görürüz...

[Afrikalının kölelik için yaratıldığı gerçeği] yüzüne yazılmış, derisine kazınmış, zeka düşüklüğü ve doğal yeteneksizliğiyle kanıtlanmıştır. Onları köleliğe uygun kılan tüm niteliklere sahiptirler ve bu niteliklerin hiçbirisi özgür insan olabilmelerine müsait değildir. Sadece rasyonel özgürlük için değil, herhangi bir biçimde kendi kendilerini yönetebilme yeteneğinden bütünüyle yoksundurlar. Bütün acılardan, fizik, moral ve politik bakımdan milyonlarca insan ırkına göre aşağıdırlar... ‘Etiyopyalı [kara] derisini değiştirebilene’ kadar, Tanrı'nın bütün nitelikleriyle köleliğe mahkum ettiklerinden özgür insan çıkarmak, herhangi bir insani çaba açısından beyhudedir...”³⁸

Bu anlayışa ve uygulamaya karşı köleler farklı tepkiler verdiler; işi kaytarmaktan pasif protestolara, bireysel kaçışlardan toplu isyanlara kadar, bütün direniş yol ve yöntemleri denendi. Büyük kahramanlıklar yapıldı, korkunç acılar çekildi, düşürülenler kadar asla teslim olmayanların yazdığı destanlar da yaşandı ve uygarlığımıza, insanlığımıza miras bırakıldı. 1859 yılında isyan eden kölelere önderlik eden bir beyaz adam, John Brown, idam sehpasında şöyle sesleniyordu tarihe: “Bu ülkenin iğrenç suçlarını sadece kanın temizleyebileceğine inanıyorum...”

38) *The Annals...*, Age, c. 6, s. 192-193.

Sonunda, tarihin garip bir cilvesi olarak, kölelik, Amerika'da İç Savaş'ın, hiç olmazsa görünen ve somut nedeni oldu, beyaz adamlar bu sorun üzerinden büyük bir vahşetle birbirlerini kırdılar. Şiddet, bir kez daha, hiç beklenmedik bir biçimde hükmünü icra ederek, yine şiddet doğurmuştu...

2. Kuzey ile Güney Arasındaki Öteki Sorunlar

İç Savaş'ın asıl nedenini kölelik tartışmasına ve sorununa indirgemek elbette çok yanlış olur. Kuşkusuz, Kuzey'de kölelik yasaktı, köleliğe karşı insani bir itiraz vardı. Bununla birlikte, köleliğe ilkeli bir biçimde karşı çıkan ve "abolitionist" olarak tanınan gruplar da küçük ve marjinal idiler. Etkilerinin azlığı bir yana, iflah olmaz radikaller olarak görülüyor, büyük oranda toplumdan tecrit ediliyorlardı. Görüşleri ve insani karşı çıkışlarının kabul gördüğü, hatta fazla yankı bulduğu söylenemez. Bazılarının yazgısı, kölelerinkinden farklı olmadı. Örneğin, 1835 yılında, köleliği kaldırmak isteyenlerin önde gelen isimlerinden William Lloyd Garrison boynunda bir ip Boston sokaklarında ibreti alem için dolaştırıldı. 1837 yılında Alton Observer gazetesinin editörü Elijah P. Lovejoy ise, daha şanssızdı; Illinois'te kızgın bir kalabalıkça linç edildi!

İç Savaş'ın Başkanı ve köleliği kaldıran kişi olan Abraham Lincoln için de asıl önemli olan köleliğin kaldırılması değildi. Onun derdi Birliği korumak ve güçlendirmektir. Öyle ki, köleliği Güney'de sonsuza dek mümkün kılacak bir anayasa değişikliği teklifine bile destek vermiş, kaçan kölelerin sahiplerine iade edilmesini savunmuştu. Lincoln, köleliğin, zaman içinde tedricen kaldırılabilceğini düşünüyor, hemen kaldırılmasını talep edenlerle asla aynı düşünmüyordu. Bir tarihte de şöyle demişti: "Beyaz ve siyah ırkların sosyal ve politik eşitliğini sağlamaktan yana değilim ve hiç olmadım ve siyahlardan jüri üyesi ya da seçmen yapmaktan yana değilim ve hiç olmadım.""³⁹

39) Aktaran James, W. Loewe, Age, s.154.

Esas olarak üç nedenden söz etmek mümkün, İç Savaş'a ilişkin. Bunlardan, acil bir mesele olarak, birincisi; köleliği sürdüren ve yasaklayan eyaletler arasındaki dengenin kırılmalıydı. Bu siyasal bir dengeydi ve temsil oranlarını belirleyerek Kongreyle Senato'da karar alma sürecini doğrudan etkiliyordu. Hem Kuzey'in, hem de Güney'in bu denge üzerindeki hassasiyetleri, Birliğe katılacak yeni eyaletlerin bu konudaki yapılarını ve statülerini belirlemeye hayati önem kazandırıyor. Köleliğin yasak olmadığı bir Eyalet, Birliğe alınınca köleliği yasaklayan bir eyaletin de alınmasına dengenin sürdürülmesi için gerek duyuluyordu.

Bir başka nedense, nisbeten "geri" Güney'in gücünde ve zaafalarında saklıydı. Güney'in büyük plantasyon sahibi zenginleri, politik bir "sınıf" olarak çok güçlüydüler ve egemen aristokratik çıkar tabakasını oluşturuyorlardı. Buna karşılık, sanayileşmiş Kuzey'e tarım dışı tüketimi açısından bağımlıydı Güney. Kuzey, yükselen ekonomik gücü ve bu onun toplumsal, entelektüel, psikolojik üstünlüğünü de getiriyordu. Bu durum Güney'de merkezi hükümetin, Birliğin, devletin gücünün artmasının kendi aleyhine olacağı düşüncesini yaygınlaştırıyor, eyaletlerin merkezi otorite karşısındaki özerkliğinin ayrılma özgürlüğüne kadar genişletilmesi duyarlılığını doğuruyordu. Bu da, merkezi otorite ve Birliği güçlendirmek isteyen Kuzey burjuvazisinin ve siyasetçileriyle profesyonellerinin, aydınlarının tepkisini çekiyor; bölünme, parçalanma konusundaki şüphe ve korkularını körüklüyordu.

Üçüncü ve temel neden olarak da, sanayileşmiş Kuzey ile tarıma dayalı ekonomiye sahip Güney arasındaki yapısal çelişki ve çatışmalar söz konusuydu. Örneğin, Kuzey burjuvazisi gelişmek için yabancı mallara karşı iç pazarı korumak, dolayısıyla da yüksek gümrük duvarları isterken, sanayi mamullerine gereksinim duyan Güney, yüksek gümrük rüsumlarına karşı çıkıyordu. Bunu, Birlik'ten ayrılan Güneyli eyaletlerin oluşturduğu Konfederasyon Hükümeti'nin ilk Başkanı Jefferson Davis şöyle

le anlatıyordu: “Her mamül madde üreten ülkenin gereksindiği malların ihracatçısı bir tarımsal nüfus olarak, bizim gerçek politikamız ihtiyaçlarımızın belirlediği ölçüde serbest ticaret ve barıştır.”⁴⁰ Kuzey, iç pazarın gelişmesi için güçlü bir merkezi otoriteye gereksinim duyarken, Güney bunda kendi eyalet haklarının ve iç düzeninin tehlikeye düşeceğini seziyordu. Yükselen sanayi burjuvazisiyle tarım aristokrasisinin çıkarları arasındaki çelişkilerin derinleşmesi, giderek ciddi çatışmalara dönüşmesi kaçınılmazdı. Bir bakıma Güney, Kuzey’in, yani her açıdan; ekonomik, sosyal, politik kapitalist gelişmenin önünde bir fren, bir engeldi.

3. Savaş’a Doğru

Kölelik sorunu üzerinden derinleşen Kuzey-Güney anlaşmazlığı kaçınılmaz çatışmaya doğru sürüklenirken son zaferi Güney kazandı. Amerikan Ordusu’nda görevli bir cerrah, kölesi Dred Scott’ı yanına alarak Missouri’den köleliğin yasaklanmış olduğu Minnesota toprakları üzerinden Illinois’ye götürdü ve sonra birlikte tekrar Missouri’ye döndüler. Dred Scott, iki kez özgür topraklara gitmiş olmanın kendisine özgürlük verilmesini gerekli kıldığı iddiasıyla mahkemeye başvurdu.

a. Anayasa Mahkemesi’nin Güney Lehine Kararı

Anayasa Mahkemesi kararını 1857 yılında açıkladı ve Güney’in, yani kölelik yanlılarının hukuki zaferi ortaya çıktı. Kuzey’de büyük infial yaratan ve Birlik içindeki dengeleri köleci Güney lehine değiştiren karar, iç çatışmayı daha da keskinleştirdi. Bir zihniyeti ve sistemi netlikle anlattığı için Anayasa Mahkemesi Başkanı Roger Taney’nin açıkladığı söz konusu kararın geniş bir özeti gerekli olmaktadır:

40) Dunbar Rowland, (Ed.), *Jefferson Davis, Constitutionalist; His Letters, Papers, and Speeches*, Mississippi Department of Archives and History, Jackson, Mississippi, 1923, c.V, s.49-51’den nakleden Ernest May, (Ed.), *The American Foreign Policy*, New York, George Braziller, 1963, s.99.

“Sorun basitçe şudur: Ataları bu ÷lkeye getirilmiş ve köle olarak satılmış bir zenci Birleşik Devletler Anayasası’nın oluşturduğu ve var kıldığı siyasal topluluğun bir üyesi olabilir, böylelikle de bu Anayasa’nın vatandaşlar için güvence altına aldığı bütün hak, ayrıcalık ve güvencelere sahip olabilir mi? Ki, bu ayrıcalıklardan biri de Birleşik Devletler mahkemelerinde dava açma hakkıdır.

Gör÷ldüğü gibi, başvuru yalnızca, ataları bu ÷lkeye getirilip köle olarak satılan ve bulundurulanan Afrika kökenli zencilerden oluşan bir insan sınıfına ilişkindir. Dolayısıyla, mahkemede esasa ilişkin tek konu, bu kölelerin soyundan gelenlerin azad edilmiş veya doğumlarından önce özgür bırakılmış ebeveynlere sahip olmaları durumunda, Birleşik Devletler Anayasası’nda kullanıldığı anlamda, bir Eyaletin vatandaşı olup olamayacakları konusudur...

‘Birleşik Devletler Halkı’ ve ‘vatandaşlar’ sözcükleri eşanlamlı terimlerdir ve aynı anlama gelirler. Her ikisi de, Cumhuriyet kurumlarımıza göre egemenliği oluşturan ve temsilcileri aracılığıyla iktidar gücünü ve işleyişini elinde bulunduran siyasal varlığı anlatırlar. Bu siyasal varlık bizim gündelik dilde “egemen halk” dediğimiz şeydir ve her vatandaş bu halktan biridir ve bu egemenliğin kurucu üyesidir. Yanıtlanması gereken soru, temyiz başvurusunda tarif edilen sınıftan kişilerin bu halkın bir bölümünü teşkil edip etmedikleri ve bu egemenliğin kurucu üyeleri olup olmadıklarıdır. Biz olmadıklarını düşünüyoruz, Anayasa’daki “vatandaşlar” sözcüğünün kapsamı içine girmezler ve girmeleri de zaten düşünülmemişti ve dolayısıyla da, Anayasa’nın Birleşik Devletler vatandaşlarına sağladığı ve güvence altına aldığı hak ve ayrıcalıkların hiçbirinden yararlanma iddiasında bulunamazlar. Tam tersine, o zamanlar [Anayasa’nın hazırlandığı günlerde] bu sınıftan insanlar egemen ırk tarafından boyunduruk altına alınmış bağımlı ve aşağı sınıf varlıkları olarak addediliyorlardı; azad olsunlar veya olmasınlar, egemen ırkın otoritesine tabi idiler, gücü ve iktidarı ellerinde bulunduranların kendilerine bahşetmeyi uygun gördüğü hak ve ayrıcalıklar dışında hiçbir şeye sahip değillerdi...

Mahkemenin görüşüne göre, zamanın yasaları ve belgeleri ve Bağımsızlık Bildirgesi'nin dili göstermektedir ki, bu ülkeye köle olarak getirilen bu insan türünün veya o soydan gelenlerin, azad edilmiş olsalar bile, o günlerde, bu halkın bir parçası olarak tanınmaları veya bu tarihi belgenin kullanıldığı genel terimlerin kapsamı içinde mütalaa edilmeleri yönünde bir niyet söz konusu değildir.

Bağımsızlık Bildirgesi'nin hazırlandığı ve Birleşik Devletler Anayasası'nın kaleme alınıp kabul edildiği günlerde, dünyanın medeni ve aydınlanmış bölgelerinin kamuoylarında, bu talihsiz ırk hakkında benimsenen görüşleri bugün tahmin etmek güçtür...

Yüzyılı aşkın bir süreden beri zenciler, beyaz ırkla toplumsal ve siyasal ilişkilerde ortaklık kurmaya hiç müsait olmayan aşağı türden varlıklar olarak görülmekteydiler; ve beyaz adamın saygı duymak durumunda olduğu herhangi bir hakka sahip olamayacak kadar aşağı ırklandılar; ve bir zenci kendi iyiliği için meşru ve yasal bir biçimde köleleştirilebilirdi; kâr getireceği düşünüldüğünde sıradan bir mal ve ticaret metayı olarak görülür, alınıp satılırdı. Bu düşünce, o zamanlar beyaz ırkın uygar bölümlerinde kesin ve evrensel idi. Bu... o zamanlar, ahlakta ve siyasette... kimsenin doğruluğundan şüphe etmeye gerek dahi duymadan... her gün özel hayatında ve kamuya ait işlerde doğallıkla uyguladığı bir gerçektir...

Afrika ırkından bir zenci... Bağımsızlık Bildirgesi'yle birleşen ve sonradan da Birleşik Devletleri'nin Anayasası'nı oluşturan on üç koloninin herbirinde, bir mal olarak görülmüş ve böylece de sahip olunmuş, alınıp satılmıştır. Köle emeğinin kârlılığına göre her kolonide oldukça büyük miktarlarda köle bulunmaktaydı. Ama o zaman geçerli olan görüşün doğruluğundan kimsenin şüphesi olmadığı görülüyor...

Anayasa'da, bir kölenin şahsında, mülkiyet hakkı açık ve net bir biçimde teyid edilmektedir. İsteyen her eyalette, Birleşik Devletler yurttaşlarına, herhangi bir mal ve mülkte olduğu gibi, köle ticaretinde bulunma hakkı garanti edilmişti.

Ve hükümet, şayet köle sahibinden kaçarsa, bu hakkı gelecekte de her zaman açıkça korumakla yükümlüdür...⁴¹

Sonuçta, yukarıdaki gerekçelerle, Yüksek Mahkeme, siyahların “vatandaş” sayılamayacağına karar vermiş ve bu nedenle de itirazcının dava açma hakkını ve dolayısıyla da temyiz müracaatını reddetmiştir. Ayrıca, sahiplerinden kaçan kölelerin, mülk edinme ve mülkiyet hakkına dayanarak, sahiplerine iade edilmelerinin Federal Hükümet’in görevi olduğunu hükme bağlamıştır.

b. Lincoln’ün Seçilmesi ve Savaş

1860 yılında Kuzey’in partisinin adayı Abraham Lincoln’un başkanlığı kazanmasıyla Güney’deki korkular da arttı. Yeni topraklarda ve Birliğe girecek eyaletlerde köleliğin yasaklanmasıyla dengenin federal yönetimde de ipleri eline geçirmiş Kuzey’in lehine değişeceğine ve böylece de Güney’in köleliğe dayanan ekonomik altyapısıyla, çıkarlarının ve düzeninin ortadan kaldırılacağına inananlar artık daha yüksek sesle Birlik’ten ayrılmayı dillendiriyorlardı. Kuzey ise, her ne pahasına olursa olsun merkezi otoriteyi, federal birliği korumaya ve sanayii devrimini her yana yaymaya kararlıydı.

1860’da daha Lincoln göreve başlamadan Güney Carolina eyaletinin başını çektiği yedi eyalet Birlik’ten ayrılmış ve Amerika Konfederatif Devletleri’ni kurmuşlardı bile. Lincoln göreve başladıktan birbuçuk ay sonra da iç savaş başladı.

Bu noktada bir paradoks açıklığa kavuşturulmalı. Güney’de köle sahibi plantasyon sahipleri çok küçük bir azınlığı oluşturuyorlardı. Bölgede sadece köleler değil, küçük çiftçiler, yarıcılar, marabalar, işçiler gibi yoksul kesimler de sefalet içindeydiler ve Güney’deki sistemin savunulmasında çıkarları yoktu. Ne var ki, Kofederasyon’un ilk Hükümet Başkanı’nın dediği gibi, “İlk çağrıda erkekler silaha sarıldılar ve eşler ve anneler; kocaları ve çocukları, hiçbir pişmanlık emaresi göstermeden savaşa koştu-

41) Metin için bkz. Richard D. Heffner, *A Documentary History of the United States*, gözden geçirilmiş ve genişletilmiş baskı, New Yourk, Mentor Book, 1965, s. 132-141.

lar.”⁴² Onların, köle sahibi olmaları mümkün olmayan bu lanetlilerin, düzeni, hem de kölelik düzenini savunmakta gösterdikleri fanatizm nasıl açıklanabilir?

Düzenin ideolojik aygıtlarıyla beslenen gerici ideolojilerin yığınları tutsak alması, onları kendilerine nesnel olarak yabancı olması gereken değerleri sahiplenmeye, içselleştirmeye yöneltmesi elbette hayatın her yerde ve tüm zamanlarda bir gerçeği. Güney’de bu nasıl izah edilebilir? Hayatta kaybetmiş beyaz adamın, siyah köle-ye olan “üstünlüğü”nün verdiği yapay haz ve sahte güven duygusu mudur söz konusu gaddar kıyıcılığın nedeni? Bir yaşam biçiminin yitirilmesiyle, ona bağlı olarak başka küçük mutlulukların ve umutların kaybolacağı korkusu mudur, vahşi saldırganlığın ve savaşçılığın gerisindeki neden? Kendisiyle konuşurken şapkasını çıkarmaya mecbur olan ve karşısında hiçbir hakkı bulunmayan bir insanın sefaleti, o sefil beyaza nasıl bir tatmin duygusu sağlıyordu ki, bunun devamı için savaşmayı, ölmeyi ve öldürmeyi göze alabiliyor, her türlü vahşeti uygun bulabiliyordu insanlar? Onları, özgürlükleri için savaşan siyah askerleri tutsak alınca, çadır direklerinde çarmıha geçirip diri diri yakmaya iten duygu neydi acaba?

Freud, Roma İmparatorluğu’nun yığınlarına ilişkin olarak, “kültürel idealle sağlanan narsist tatmin”den söz eder ve onu şöyle açıklar: “Kuşkusuz o, borçların ve askerlik görevinin yükü altında ezilen bir lanetli pleb idi, ama bunu dengelemek üzere, o ayrıca bir Roma yurttaşıydı, başka halkları yönetme ve onların yasalarını dayatma görevini paylaşan bir Romalı.”⁴³ Kim bilir, belki de neden burada aranmalı.

İç Savaş Kuzey’in zaferiyle sona erdi. Konfederasyon orduları teslim oldu. 200 binden fazla insan savaşta, yarım milyon kadar da savaşın yoksunluklarından, hastalıklarından, yan etkilerinden öldü. Bu rakamlar, nüfusun o zaman çok daha az olma-

42) Nakleden Ernest R. May, *The American Foreign Policy*, New York, George Braziller, 1963, s.112.

43) Sigmund Freud, *The Future of an Illusion*, çevirmen ve editör James Strachey, New York, W. W. Norton and Co., 1961, s.13’ten aktaran Gilbert Achcar, “The Clash of Barbarisms,” *Monthly Review*, Eylül 2002, s.26.

sına karşın, İç Savaş kayıplarının, ABD'nin iki dünya savaşıyla Kore Savaşı'nda verdiği kayıplardan daha fazla olduğunu gösteriyor.

4. Savaş Sonrası

1863 yılında Lincoln köleliği kaldıran bildirisini yayımladı. 1865'de Güney Orduları teslim oldu. Ardından Anayasa'ya eklenen 13. Değişiklik maddesiyle kölelik lağvedildi, 14. maddeyle siyahlara yurttaşlık hakkı tanındı, 15. Ek maddeyle de oy hakkı onları da içerecek biçimde genişletildi.

Siyahların kara yazgısı, ya da daha doğru bir ifadeyle, ırkçılık ve intikamcılık, ne yazık ki, inatçı çıktı ve günümüze kadar geldi. Bugün değişik biçimlerde hükmünü hâlâ icra ediyor bu şiddet ve terör.

Ayrıcalıklarını yitiren Güneylilerin ilk tepkisi kendisini, kurumsallaşan, hatta yarı resmi bir yasallık ve dolayısıyla da yaygınlık ve gayri resmi festival niteliği kazanan linçlerle gösterdi.

a. Linç Kurumu

Linç sözcüğü, çiftliğinde özel yargılamalar yapmak ve cezalar uygulamakla tanınan Albay Charles Lynch isimli zengin bir toprak ve köle sahibinden türetilmişti. Yaygın linçler, İç Savaş'tan sonra intikamcılığın, siyahları baskı ve denetim altında tutmanın bir aracı, onlara korku salmanın, böylece de özgür kimliklerini ve haklarını kullanmalarını önlemenin bir yöntemi olarak başvurulmuş sistemli yaygın bir uygulamaydı ve özellikle de güvenlik güçleriyle yargının aktif desteğini arkasına almıştı. Basının bir bölümü de linçleri açıkça savunuyor, yazarlar kitleleri kışkırtıyor, hatta linç ilanlarının bile önceden yayınlandığı olabiliyordu. Haberlerde, linçler; basit, normal, haklı, barışçıl eylemler gibi veriliyor, sanki adalet yerine getirilmişçesine yorumlanıyordu.

Linç eylemleri, 1867'de Tennessee eyaletinin Pulaski kentinde Güney Konfederasyon Ordusu'ndan altı eski asker tarafından

Ku Klux Klan'ın (KKK) kurulmasıyla büyük bir ivme kazandı. Giydikleri uzun beyaz giysiler, Konfederasyon Ordusu'nun, İç Savaş'ta ölmüş askerlerinin ruhlarının intikam için geldiği izlenimi vermek için düşünülmüştü. Üyeleri arasında polisler, yargıçlar, etkili kişiler, politikacılar bulunmaktaydı. Ülkenin Güney'deki bazı bölgelerinin düpedüz Klan'ın hakimiyeti altına girdiği dönemler bile oldu. Arkalarında bölgenin politik gücü, egemen çıkar odakları ve ulusal düzeyde de aymaz siyasetçiler, yetkililer, hatta Holywood vardı. Örneğin, 1915 yılında üye sayısı bir milyona ulaşan KKK, bir ara İndiana eyaletinde en etkili güç olmuş ve Beyaz Saray'da da Başkan Warren Harding'i üyesi olarak takdim etme şerefine nail olmuştu!⁴⁴ Linç uygulamaları bu desteklerle o kadar yaygınlaşmıştı ki, 1880 ile 1920 arasında haftada ortalama iki siyah linç edilmekteydi.

1915 yılına kadar hiçbir beyaz linçler nedeniyle mahkum edilmemişti. Bu, polisin ve yargının, bürokrasinin ve siyasetçilerin, basın ve iş aleminin, yani güçlü kesimlerin linçlere destek vermesinden, çoğu zaman da aktif olarak katılmalarından kaynaklanıyordu elbette. Kongre, Başkanlar, hükümetler sadece seyirci kalmakla yetinmiyor, bu konudaki önlemler alınması önerilerini reddederek ya da bilinçli bir kayıtsızlık göstererek aslında özendiriyor, cesaretlendiriyorlardı. Kongre önüne getirilen ve linci federal bir suç sayan, ellerindeki tutukluların linç için gelenlere teslimini önlemeyen Şeriflerin, polislerin ve benzeri görevlilerin cezalandırılmasını öngören yasa teklifleri büyük çoğunluklarla reddediliyordu. Franklin Roosevelt gibi "demokrat" bir Başkan bile, Güney oylarını riske atmamak için bu konuda girişimde bulunmayı reddedebiliyordu. Toplumsal terör, böyle bir resmi arkaplanın iğrenç görüntüsü olarak ortaya çıkıyordu.

Kurban genellikle önce feci şekilde dövülüyor, yerlerde sürükleniyor, korkunç tezahürat arasında kırbaçlanıyordu. Çoğu kez, işkence korkunç boyutlara varıyor, kurban yakılıyor, vücu-

44) James W. Loewen, *Age*, s.165.

du parçalanıyor, el ve ayakları koparılıyordu. Sonunda da, kurban, ya üzerine asfalt tozu dökülerek yakılıyor ya da bir ağaca asılıyordu, burada paramparça ediliyordu. Bu arada, insanlar havaya ve cesede ateş ederek kutlamaya katılıyor, genç kızlar, çocuklar eğlenceli bir biçimde linci izliyor, cici elbiseleriyle neşe içinde koşturuyorlardı. “Seyirlik eğlence”ye onbinlerce kişinin katıldığı oluyordu. Bazen kurbanlar canlı canlı yakılmadan, anı ya da satılacak hediyelik eşya olarak el ve ayak parmakları gibi parçalar vücuttan koparılıyordu. Olay, bir açık hava eğlencesi, bir şenlik gibi düzenleniyordu. Kurbanların kemiklerinin küçükleri 1899’da 25 cente müşteri bulabiliyordu.⁴⁵

Tabii sadece siyahlar linç edilmiyordu. Aralarında ırkçılığa karşı aktivistlerin, solcu sendikacıların, ilericilerin bulunduğu binlerce beyaz da bu toplu isterinin kurbanı olmuşlardı.

Rakamlar ve linç nedenleri büyük farklılıklar gösteriyor. On binlerden söz eden kaynaklar da var, birkaç binden söz eden de. Genellikle sanılanın aksine de, linç nedenleri, çoğunlukla, ırza geçmek ya da beyaz adam öldürmek gibi, tabii kanıtlanmamış ya da beraatle sonuçlanmış “suç”lardan değil, son derece basit nedenlerden dolayı gerçekleştiriliyordu. Bir beyaza basit bir saygısızlık, sıradan bir hırsızlık, ırkçılığa karşı söylenmiş dikkatsiz bir iki sözcük, bir tartışmada beyaz birine diklenmek, sarhoşluk, hatta oy kullanmak için seçmen kütüğüne yazılma girişimi gibi nedenler de linç edilmenin gerekçesi olabiliyordu.

1901 yılında Independent Dergisi’nde linçe karşı mücadele edenlerin başını çekenlerden Ida B. Wells Barnett tarafından yazılan bir makalede 1896-1900 yılları arasındaki linç nedenlerine ilişkin istatistikler yayımlanmıştır.

45) Gerçekten de linçler bir tür toplu eğlence olarak da kabul görüyordu. Bu konuda yazılan önemli bir kitabın başlığının “Şiddet Festivali” olması tesadüf değil elbette (Stewart E. Tolnay ve E. M. Beck, *Festival of Violence*, Illinois, Chicago, University of Illinois Press, 1995. Aynı biçimde internetteki ciddi bir araştırmancının başlığı da bunu gösteriyor: “Amerika’da Linç:Ölüm Karnavalı” (Mark Gado, “Lynching in America: Carnival of Death,” http://www.crimelibrary.com/classic_2/carnival).

Linç nedenleri arasında, cinayet ve ırza geçme gibi ciddi suçlamalar yanında “bir çocuğa tokat atmak”, “beyaz bir kadına hakaret etmek,” “trene zarar vermek”, “hayvan çalmak”, “yangın çıkarma şüphesi”, “şahitlik yapmak”, “kimlik yanlışlığı”, “hakaret”, “tutuklanmaya direnmek,” “kışkırtıcı üslup kullanmak,” “hırsızlık,” “çevrede sevilmemek” “anlaşmayı bozmak” gibi suçlamalar, şüpheler ve iddialar vardır. Bu arada kayıtlarda “yanlışlık”la yapılan ve “sebebi bilinmeyen”, hatta “nedensiz” linçler de vardır.

Yazıda şu tabloya yer verilmektedir:⁴⁶ (Tabii söz konusu “nedenler”in sadece linçleri gerçekleştirenlerin iddiaları olduğu unutulmamalı. “İrkçi önyargılar” cinayet gibi ciddi suçlamalara dayanmayan, sudan bahaneleri içermektedir.)

<i>Yıl</i>	<i>İrkçi önyargılar</i>	<i>Cinayet</i>	<i>Tecavüz</i>	<i>Toplam Linçler</i>
1896	31	24	31	86
1897	46	55	22	123
1898	39	47	16	102
1899	56	30	16	103
1900	57	30	16	103
Toplam	229	186	101	517

1896 yılında, linç edilen siyahların sadece yüzde 39’u iddia edilen nedenlerden dolayı resmen suçlanmışlardır. Bu oran, 1897’de yüzde 18’den az; 1898’de yüzde 16’dan az; 1899’da yüzde 14’ten az; ve 1900’da yüzde 15’ten azdır. Resmen yöneltilen suçların hepsinin doğru olduğu varsayılsa bile, büyük çoğunluğun resmi hiçbir suçlamaya maruz kalmadan, yani tümüyle masum oldukları halde linç edildikleri ortaya çıkmaktadır. Resmen suçlananlar ise, yargısız infazla öldürülmüşlerdir. Atfedilen suçu işledikleri kabul edilse bile, çoğunun cezalarının ölüm olmayacağı kuşkusuzdur.

46) Yazı ve tablo için bkz. The Annals..., Age, c. 12, s. 420-423.

Bir internet ansiklopedi sitesinde ise, linçlere ilişkin şöyle bir bilgi veriliyor: Amerika'ya Birinci Dünya Savaşı'nın hemen arkasından gelen Ho Chi Minh adlı bir Vietnamlı denizci, 1924 yılında bir Fransız dergisinde şöyle yazıyordu:

“Katılan herkes işini bitirince, ceset indirilir. İp küçük parçalara kesilir, her biri üç dört dolara satılacaktır. 1889-1919 arasında, aralarında 51 kadın ve kızla on Büyük Savaş askerinin de bulunduğu 2600 siyah linç edildi. Kurbanlara yöneltilen suçlamalar arasında şunları not edebiliriz; biri için devrimci yayın dağıtmak; biri için linçe karşı görüşlerini sıkça dillendirmek; biri için de siyahların davasının önderi olmak vardı. 30 yılda, 11'i kadın olmak üzere 708 beyaz linç edildi. Bazıları grev düzenledikleri için, ötekiler de siyahların davasını savunduklarından.”⁴⁷

1939 yılında, Amerikan Komünist Partisi üyelerinden Abel Meeropol, *New Masses* (Yeni Kitle) adlı dergide yayımladığı bir şiirle (*“Strange Fruit”*) ancak sanatçı duyarlılığının anlatabileceği “insanlık durumu”nu vicdanlarda sonsuzluğa taşıdı:

*“Güney'in ağaçları değişik bir meyve veriyor,
Yapraklarda kan ve kan köklerde,
Güney melteminde bir vücut sallanıyor,
Kavak ağaçlarından değişik bir meyve sarkıyor.
Gösterişli Güney'in dingin manzarası,
Patlamış gözler ve yamulmuş ağız,
Manolya kokusu tatlı ve taze,
Ve birden yanık et kokusu...”*

Linç olayları, 1960'lı yıllara kadar sürdü. 1980'li yıllarda bile bütünüyle kökü kazınamamıştı bu toplumsal hastalığın. Bu-

47) <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/Uslynching.htm>. Sözkonusu kaynak “Vietnamlı denizci Ho Chi Minh” hakkında bir bilgi vermiyor. Vietnam lideri Ho Şi Minh'in, kaynakta belirtildiği gibi Amerika'ya “Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra” değil ama bir gemide çalışırken Savaş'tan hemen önce gittiği ve New York'ta bir süre kaldığı biliniyor. (Bkz. Yevgeny Kobolev, *Ho Chi Minh*, İngilizceye çeviren Vic Schneirson ve Ivan Chulaki, Moskova, Progress Publishers, 1989, s.25-26.) Ho Chi Minh'in 1924 yılında çeşitli Fransız dergilerinde yazdığı da düşünülürse, sözü edilen “Vietnamlı denizci”nin Vietnam'ın “Ho Amca”sı olduğu güçlü bir olasılık.

gün de, ABD’de siyahlar, öteki azınlıklar ve ilericiler bu konuda kesin bir güvenceye sahip değillerdir ve ABD’deki risk, gelişmiş ülkeler arasında kuşkusuz en yüksek boyutlardadır.

b. Yurttaşlık Hakları ve Afrikalı Amerikalıların Dramı

İç Savaş’ın, linç gibi, bir başka ve bu kez trajikomik bir sonucu da, siyahlara yurttaşlık hakkı tanıyan 14. Ek maddeyle ortaya çıktı. Maddede, herhangi bir eyaletin herhangi bir “kişiyi, usulüne uygun yargılama olmaksızın, canından, özgürlüğünden ve mülkünden yoksun bırakmayacağı” hükmü de yer alıyordu. 1886 yılında verdiği bir kararda Anayasa Mahkemesi, maddedeki “kişi” sözcüğünün kapsamına “şirket”lerin de girdiğini hükme bağladı. Bu müthiş yorumla da, eyalet hükümetlerinin şirketlere ve faaliyetlerine ilişkin kısıtlayıcı hükümler içeren yasalar çıkarılması neredeyse imkansız hale geldi. Örneğin, minimum ücret ya da çalışma saatlerinin düzenlenmesi bile, “kişinin (şirket)” mal ve mülküne karşı yargısız müdahale olarak yorumlanabilir hale geldi. Bundan sermayenin büyük hareket serbestisi kazandığı kuşkusuz. Amerikan Demokrasisi’nin “teşebbüs hürriyeti” böylesi grotesk boyutlara varabiliyordu. “Özgür siyahlar” a linç, emekçilere büyük yoksulluk, şirketlere de “kişi dokunulmazlığı” İç Savaş sonrasının armağanıydı.

Ya siyahlara verilen armağanlar? Afrikalı Amerikalıların ünlü tarihçisi W. E. B. Du Bois anlatıyor:

“1863 yılında azad edilmiş bir siyah ne kadar özgürdü? Giyeceği yoktu, evi, alet edavatı, toprağı yoktu. Thaddeus Stevens, 244 yıl boyunca kanının mümbitleştirdiği topraktan küçücük bir parçayı kendisine vermesi için hükümete yalvardı. Ulus reddetti. Frederick Douglass ve Charles Sumner zenciler için oy hakkı istediler. Ulus kabul etti, çünkü Büyük İş Alemlerinin gümrük tarifeleri ve borç denetimi konularındaki isteklerine beyaz Güney’i ancak zenci oyları uymaya zorlayabilirdi. Bu gerçekleşince, ulus zencilerin oy hakkını geri aldı ve bu arada pek çok yoksul beyazın da güme gitti.

Ardından müthiş bir ekonomik gelişme ortaya çıktı. Güney’de toprak bereketli, iklim ılımandı. Tahıl, meyve ve pamuk ipliği için güneş ve yağmur vardı. Nehirlerde, limanlarda ve ormanlarda doğal kaynaklar mevcuttu. Toprağın bağrında kömür, demir, petrol, sülfür ve tuz yatıyordu. Bütün bunlar ya zaten toprak sahipleri ve kapitalistlerini, ya da fiilen hükümet tarafından onlara verilmişti. Beyaz ya da siyah, sadece küçük bir parçası emekçilere gitti.

Bu ekonomik cenneti işlemek için sermayeye ihtiyaç vardı. Hükümet bu sermayenin büyük bölümünü toprak sahipleriyle işverenlere bedelsiz verdi. Demiryolları sübvans edildi ve su yolları ve limanlar geliştirildi; özel mal varlığı büyük oranda vergiden muaf tutuldu. Gümrük yasalarıyla, para üzerindeki denetimi ve ucuz göçmen emeğiyle palazlanan Kuzey, Güney’e özel sermayesini akıttı. Güney emekçilerinin yarısı oy haklarını yitirince de, toprak sahipleri ve kapitalistler eyalet meclislerini ve Kongre’yi sömürünün hizmetkarlarıyla doldurdular...”⁴⁸

Kuzey burjuvazisi ile güney toprağağalığı sisteminin bu ittifakı sonrasında, tekelci kapitalizmin gelişimiyle birlikte, Güney’de siyahlara karşı özel yasalar çıkartıldı ve köleliğin kaldırılmasının getirebileceği kazanımlar ellerinden alındı. Birbiri ardına çıkarılan yasalar⁴⁹ ve acımasızca dayatılan sosyal normlarla siyahlar korkunç ve aşağılayıcı bir atmosferin cenderesinde adeta boğuldular. Siyahlar, beyazlarla aynı yerlerde yemek yiyemiyor, tiyatrolarda beraber oturamıyor, parklarda, toplu taşıma araçlarında ayrı yerlerde tutuluyorlardı. Kiliselerdeki inciller, su içilen çeşmeler, sonraları kola makinaları onlar için ayrıydı. Beyazlar onları “evlat” diye çağırıyor, otobüslerin önünde boş yer olsa bile onlar arkada kendilerine ayrılan yerde ayakta seyahat etmek zorunda bırakılıyor, çocukları ayrı okullarda okuyor, tuvaletlere bile

48) W. E. B. Du Bois, “Negroes and the Crisis of Capitalism in the United States”, *Monthly Review*, Nisan 1953’ten tıpkı basım, *Monthly Review*, c. 54, No. 11, Nisan 2003, s.34.

49) Güney’de çıkarılan bu yasalara “Jim Crow Yasaları” deniyor. 1840’lı yıllarda, suratlarını siyaha boyayarak zenci takliidi yapan beyaz gösteri gurupları ortaya çıkmıştı. Jim Crow bu oyunlarda canlandırılan bir karakterin adıydı.

“siyahlar içindir” yazılan ayrı kapılardan ancak girebiliyorlardı. Onlara iş verilmiyor, beyaz mahallelerde ev kiralanmıyor, trenlerde ayrı vagonlara hayvanlar gibi tükılarak seyahat edebiliyorlardı. Binbir türlü tuzakla dolu sorgulamalara ve okuma yazma sınavlarına sokuluyor ve seçmen olarak kütüklere yazılmaları engelleniyor, her türlü aşağılamaya ve şiddete maruz bırakılıyorlardı.

Güney Afrika’daki modern “*Apartheid*” (Ayrı Gelişme) sistemi, 1870’li yıllardan başlayarak ilk kez ve bütün acımasızlığıyla Amerika Birleşik Devletleri’nde uygulanıyordu. Orada buna “*segregation*” (Ayrılık-Ayırma) deniyordu. Anayasa Mahkemesi de çeşitli kararlarıyla bütün bu uygulama ve yasaları onaylıyor, ırkçılığa, ırksal ayrıma “Anayasa’ya uygunluk” mührünü vuruyordu. “Ayrı ama eşit” formülasyonu altında, siyah ırkın bütün insanlık ve yurttaşlık hakları elinden alınıyor, resmi bir ırkçılık bütün vahşetiyle kurumsallaştırılıyordu. Bu durum İkinci Dünya Savaşı’na kadar bütün katılığıyla sürdü. Savaş’ta bile siyahlar ayrı birliklerde tutuluyorlardı.

Daha sonraları, Sovyetler Birliği’nin tüzel kişiliğinde komünizmle girişilen ideolojik mücadelede ortaya çıkan “mahcubiyet” karşısında bir dizi yumuşama getirildi. Ardından 1960’lı yıllarda “Yurttaşlık Hakları” (*Civil Rights*) Hareketiyle yeni kazanımlar elde edildi. Ne var ki, ırkçılık ve Siyahlarla onlara yeni eklenen Latin ve Asya kökenli Amerikalıların dramı, ilerde göreceğimiz gibi, bugün de devam ediyor. Bugün Güney eyaletlerinde ırkçı Konfederasyon bayrağını plakalarında taşıyan sürücüler var. Mississippi’de, Konfederasyon’un bayrağı hâlâ dalgalanıyor. Oxford’daki Mississippi Üniversitesi’nde Konfederasyon marşı çalınıyor kimi etkinliklerde. Beyazlarla Afrikalı Amerikalı öğrencilerin çıkmalarının yasaklandığı, Bob Jones Üniversitesi gibi, “bilim yuvaları” bile var. Cumhuriyetçi Parti’nin Senato Grubu Başkanı, ayrımcılığı (*segregation*) açıkca savunduğu için bu görevini bırakmak zorunda kaldı çünkü Parti’nin ve Bush’un Afrikalı Amerikalıların oylarına ihtiyacı var; ama yüreklerdeki ırkçılık her zaman açığa vurulamasa da yüreklerdeki yerini koruyor. Be-

yaz vitrindeki Powell'ların, Rice'ların, ruhlarını satmış olmak dışında, hiçbir anlamları yok; onlar "Uncle Sam"a boyun eğmiş "Uncle Tom"lar sadece. Üstelik onların yaşamları da ırkçı önyargılar ve şiddetle karartılmış, zamanında, ruhları yaralanmış.

c. Sermayenin "Yıldızlı Çağ"ı

İç Savaş sonrası politikalar, sömürgelerde ortaya çıkan ve toprak bolluğundan oluşan "birikim sorunu"nu da çözdü. Sorun şöyle ortaya çıkıyordu: Amerika, "boş" ve bol toprakların varlığı üzerinde kurulmuştu. Ne var ki bu, kapitalizmin gelişmesi önünde de bir engeldi. Sermaye, özgür emeğin sömürülmesi dolayısıyla artık değer oluşturur, yani kâr eder ve "para"dan sermaye olmaya dönüşür. "Özgür emek", yani işçi, üretim aracından koparılan üreticinin, yani köylünün, pazarda artık bir meta olan emeğini satmasıyla ortaya çıkar. Oysa kolonilerde toprak herkese yetecek kadar bol ve ucuz ya da parasız olduğundan sermayenin işgücü gereksiniminin karşılanması sorun olur. Her şeyden önce, koloniye gelen göçmen, ya hiç işçilik yapmadan, ya da kısa bir süre yapıp biraz para biriktirdikten sonra, toprak alır ve kendi özel mülkiyeti olan üretim aracı üzerinde işleyen özgür üretici olur. Böylece de sermaye hem işçi bulmakta zorlanır, hem de yedek işgücü yaratamadığından var olan işçiye de fazla ücret ödemek zorunda kalır. İşçi çalıştırmayan, emeği sömüremeyen sermaye de çürür, yiter gider elbette. Üstelik, pek çok gereksinimini kendisi üreten çiftçi, iç pazarın sermaye açısından güçlenmesini de önler, pazar daralır, üretim düşük taleplerle karşılaşır. Bunun için, toprağın sayıca az özel ellerde toplanması, kamu malı olanın pahalıya satılması, böylece de işçilerin işçi kalmaya mecbur edilmesi gerekir.⁵⁰ İşte İç Savaş sonunda da böyle oldu ve kapitalistlerin işgücü pazarıyla rezervi böyle genişletildi. Marks şöyle diyor: "İç Savaş beraberinde muazzam bir ulusal borç ve onunla da vergi baskısını, en aşağılık mali aris-

50) Bkz. Karl Marks, *Capital*...s.716-724.

tokrasiyi, kamu malı toprakların büyük bölümünün, demiryollarının, madenlerin, vb. kullanılması için spekülatif şirketlerce yağmalanmasını, kısacası, sermayenin hızlı merkezileşmesini getirdi. Böylece de, büyük cumhuriyet, göçmen işçiler için vadedilmiş topraklar olma özelliğini yitirdi.⁵¹

Artık Mark Twain'in deyişiyle "Yaldızlı Çağ" ("*Gilded Age*") başlamıştı. Bu, hırslı ve hırsız yeni zenginlerle uşak politikacıların, işbirlikçi ideologların, satılık gazetecilerin görgüsüz şatafat dönemi. Çılgın bir para kazanma hırsı, geniş toprakların ve doğal kaynakların yağmalanması; rüşvet, teşvik ve irtikapla gelişen bir özel sektör; yoksulluğa itilen emekçilerin sefaletle müstahak 'tembel, aptal ve beceriksiz'ler güruhundan sayılmaları; buna karşılık yeni zenginlerin yüceltilmesi, para simsarlarının egemenliği, bir yanda "kasaba faşizmi," öte yanda insan öğütme mekanizması haline gelen metropoller ve toplumu tutsak alan pazarın kesin hakimiyeti, piyasanın vahşi rekabetinde paraya tapan bencillik ummanı, ucuz göçmen emeğinin kanı canı üzerinde yükselen dur durak bilmez sanayileşme, merkezi ordu ve bürokrasinin sermayenin emrinde kemikleşmesi, hep birlikte, "Hırsız Baronlar"ın tekelci kapitalizminin şafağını müjdeliyorlardı. "İş Alemi"nin imparatorluğu, bütün sancıları, şiddet ve sömürüsü, hile ve desisesi, kültürel yozlaşması, insani dramları, toplumsal ve doğasal yıkımı, servet avcıları, ahlaki çürümüşlüğü, yolsuzlukları ve demiryollarıyla bütün Kıta'yı sarsıyor, yakıp kavuruyor, sarıp sarmalıyordu. Rockefellerler, Morganlar yeni tanrılar olarak büyük tekellerin başında ülkeye konuyorlardı. En önemlisiyse, tekelci kapitalizm ideolojisiyle geliyordu. Örneğin, çelik tröstünün başı Andrew Camegie, zenginleri, halkın parasının geçici vekilharcı olarak yutturuyor, "sadaka" vermeye (hayırseverlik/iane/zekat) dayalı bir ahlakla topluma aldıklarını geri verdiklerini iddia ediyordu. Böylece de, sermayenin ideologları para ve başarının "yeni kültür"ünde fareli köyün kavalcısı olarak milyon-

51) Age, s.723-724.

ları bencilliğin, hırsın, rekabetin, paraya ve şiddete tapınmanın yıkımına sürüklüyordu.

Sosyal Darwinizmin kökenleri de işte bu dönemde ortaya çıkıyordu. Sermayenin bu ideolojik kültürel saldırısının ideologlarından biri zenginleri şöyle kutsuyor, yoksulları şöyle aşağılıyordu:

“Zengin olmak zorunda olduğunuzu ve zengin olmanın göreviniz olduğunu söylüyorum... Zengin olmayı başaran kişi toplumda bulabileceğiniz en dürüst kişidir. Açıkça söylemeliyim ki... Amerika’daki her 100 zenginden 98’i dürüstdür. Zaten onun için zengindirler. Onun için paranın güvendiği insanlardır. Onun için büyük yatırımlar yapar ve pek çok kişiye iş olanağı yaratırlar. Çünkü dürüst insanlardır... Ben yoksulları seviyorum, ama gerçekten sevicecek yoksul sayısı çok azdır. Günahlarından dolayı Tanrı tarafından cezalandırılan bir insanı sevmek, aslında yanlış bir iş tir... Unutmayalım ki, ABD’de kendi eksikleri nedeniyle yoksul olanların dışında yoksul bir insan yoktur...”⁵²

Bu temel üzerinde, sermayenin emrindeki saldırgan politik kastı, büyüyen Silahlı Kuvvetleri, şirketlerin işçi ve sendikacıların üzerine sürdüğü özel güvenlik güçleri, etnik ve ulusal düşmanlıkları körükleyen dünya bakışıyla, gaddar ırkçılığıyla, hastalıklı silah düşkünlüğüyle ve tabii emperyalist yayılmacılık güdülerıyla bildik Amerikan Militarizmi de artık doğuyordu.

52) Aktaran Howard Zinn, *Öteki Amerika*, Age., s.359-360. Bu alıntıdaki son cümle, kitabın İngilizce aslında şöyledir: “...let us remember there is not a poor person in the United States who was not made poor by his own shortcomings.” (*A People’s History*, Age., s. 262. Türkçe çeviride (Öteki Amerika) bu şöyle çevrilmiş: “Kabul etmeliyiz ki, ABD’de de kendi gelirinin azlığı nedeniyle yoksul olan bir kişi yoktur.” Bu kuşkusuz bütünüyle yanlış bir çeviridir. Ben bu yanlış düzelterek kullandım Türkçe kitabı.

II

TEKELCİ KAPİTALİZM/EMPERYALİZM

A. Kapitalizm, Tekelleşme ve Emperyalizm

Kapitalizmin başlangıcında serbest rekabet vardı. Bu aynı zamanda, sermayenin merkezileşmesini, yani tekellerin ve dolayısıyla da tekелci kapitalizmin oluşumunun da altyapısını oluşturdu. Daha serbest rekabet döneminde, kapitalizmin işleyiş yasalarında ve sermaye birikiminin dinamiğinde Marks bu gelişmeyi görmüştü:

“Kapitalist üretimin gelişmesi, herhangi bir sanayi girişiminde sürekli olarak ortaya konacak sermayenin artırılmasını gerektirirken, rekabet de, kapitalist üretimin öznel yasalarını her bir kapitalist tarafından zorlayıcı dışsal yasalar olarak hissedilmesini getirir. Bu, onu, elde tutabilmek için, sermayesini sürekli artırmaya zorlar ve fakat artan ölçülerde birikimi geliştiremeden bunu yapamaz.”⁵³

Kapitalist, rekabet baskısı dolayısıyla, maliyeti düşürmek, ürettiği metalleri ucuza mal etmek zorunda kalır. Bu, yine Marks'ın anlatımıyla, “emeğin üretkenliğine ve bu da yeniden üretimin büyüklüğüne... bağlıdır. Dolayısıyla, büyük kapitalist

53) Age, s.555.

küçüğünü yutar... Rekabet... daima sermayesinin rakibinin eline geçmesiyle veya yok olması biçiminde, küçük kapitalistin mahvıyla sonuçlanır...”⁵⁴ Marks bunu “kapitalistin kapitalisti mülksüzleştirilmesi” olarak adlandırır.⁵⁵ Marks, merkezileşmenin ana araçlarından olarak rekabetin yanında kredi sistemini ve birleşmeleri de zikreder. Ayrıca, iş aleminin istikrarsızlıkları ve fiyat dalgalanmalarının da kapitalistleri “tek tek ya da birlikte hareket eden para babası tekeller”e dönüştürdüğünü belirtir.⁵⁶ Hilferding ise, kredi kurumunu, özünde ‘sosyalist örgütlenme ve kontrol’ün kapitalizmle uygun hale getirilmiş “dalevereci” niteliğine dikkat çekiyor ve “başkalarının parasını azınlığın kullanımı için toplumsallaştırıyor” diyor.⁵⁷

Tekelci sermaye, içinde bulunduğu istikrarsız, acımasız, hasmane rekabet ve şiddetle örülmüş çerçeve içinde, belirli davranış kalıplarına, strateji ve politikalara sahiptir. Bu egemenlik sistemi, aynı zamanda, hakimiyet kurduğu ülkenin kendisine bağlı siyasetçileri, hükümetleri ve devleti üzerinde de etkilerde bulunur, onların davranışlarını, politikalarını biçimlendirir, belirler.

Her şeyden önce, tekerciliğin arkaplanını oluşturan sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşmasıyla gelişen teknoloji, büyüyen işletme boyutları ve üretim, gücün tekelci sanayi sermayesiyle banka sahiplerinin birleşik elinde toplanmasını getirdi. Kapitalistler daha çok sermayeye ihtiyaç duydukça, paranın birikmiş kaynağına, yani bankalara, bankerlere koştular. Onlarsa, denetledikleri mali fonların büyüklüğü oranında güçlendiler. Sonuçta, parababalarının içiçe geçmesi ortaya çıktı. Mali fonların yöneticileri aynı zamanda büyük sanayi holdinglerinin de yönetiminde söz sahibi oldular. Finans kapital böyle doğdu. “Üretimin yoğunlaşması, bunun sonucu olarak, tekeller; sanayiinin ve

54) Age, s.586-587.

55) Age, s. 586.

56) Bkz. Karl Marks, *Capital, Age.*, c. 2, s. 110.

57) Rudolf Hilferding, *Finans Kapital*, Birinci Kitap, çev., Yılmaz Öner, İstanbul, Belge Yayınları, 1995, s.279.

bankaların kaynaşması ya da içiçe girmesi, işte mali sermayenin oluşum tarihi ve kavramın özü.”⁵⁸

Tekeller, bir yandan fiyatları yüksek tutma, üretim miktarlarını ve dolayısıyla da kâr marjlarını belirleme gücüne erişirken, bir yandan da öteki tekellerle baş edebilmek, artan büyüme ve buna bağlı sermaye ihtiyacını karşılamak için yeni pazar hakimiyeti peşinde koşarlar. Bu dinamiğin bir başka sonucu da, bilinen hammadde kaynaklarıyla, olası kaynaklar üzerinde kesin hakimiyet kurma zorunluluğunun ortaya çıkmasıdır. Bu arada içerde rantabl olmayan sermaye fazlasının da daha kârlı alanlar bulmak üzere ihracı gündeme gelir. Dışarıya açılma gereksinimi, ticaret yollarının, alanlarının, pazarların, giderek başka ülkelerin denetimini zorunlu hale getirir. İhracat için talep yaratma, geleneksel pazarların, hayat tarzlarının ve kültürlerin yıkıma uğratarak “uyumlu” hale getirilmesi bir başka temel strateji olarak ortaya çıkar. Bu süreçler, devler arasındaki rekabeti daha da şiddetlen-dirir. Üstelik bu hasmane ölüm kalım rekabetinin alanı olarak “bütün yeryüzü”nü görür. Her alanda, “ele geçirme,” “kontrol” ve bunun için de her anlamıyla “güç” ve şiddet kullanımı yeni işleyiş yasaları olarak hükümlerini icra etmeye başlarlar.

Sermayeler arası tekelci rekabet, metropol ülkeler arasındaki ilişkileri kendi girdabında “milli husumet” boyutlarına getirir, sömürge ya da az gelişmiş ülkeleri de “milli şiddet” ve “yağmalanma” cenderesi içinde boğmaya yönelir. İrili ufaklı sömürü savaşları, sömürgecilik ve eşitsiz gelişmenin körüklediği “paylaşım savaşları” uluslararası ilişkilerin karakterini belirler.

Metropollerde, militarizm, savaş siyaseti, ırkçılık, şovenizm ve tekellerin antidemokratik hakimiyeti, emek ve halk güçlerinin zayıflaması, işgücünün niteliksizleştirilmesi ve işin değersizleşmesi en üst düzeye çıkar. Eksik tüketim, durgunluk, krizler, savurganlık, rantiyeciliğin çürütücü asalaklığı gelişir. Baskıcı mekanizmalar ve aygıtlar, bu arada da silahlı kuvvetlerin gücü ve

58) V.I. Lenin, *Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, çev. Cemal Süreya, onuncu baskı, Ankara, Sol Yayınları, 1998, s.54.

rolü artar.”⁵⁹ Rosa Luksemburg’un dediği gibi, “militarizm, kapitalist gelişimin bir motoru olmaktan çıkıp kapitalist bir hastalık haline dönüşmüştür.”⁶⁰ Irkçılık ise, militarizmin ikiz kardeşi olarak, yine aynı sürecin ayrılmaz parçasını oluşturur:

“Yabancı ulusların hakimiyet altına alınması güç ile, yani gayet tabii bir şekilde olduğundan, bu durum hakim ulusa, üstünlüğünün sanki kendi sahip olduğu bazı özel tabii niteliklere, diğer bir deyişle, ırksal özelliklerine bağlı imiş gibi gözükür. Böylece ırk ideolojisinde mali sermayenin kuvvet elde etme hırsının bilimsel bir kisveye bürünmüş temeli ortaya çıkmaktadır. Mali sermaye bu şekilde faaliyetlerinin amaç ve gerekliliğini göstermiş olur. Demokratik eşitlik idealinin yerini oligarşik hakimiyet ideali alır.”⁶¹

Bütün bunların ulaştığı sonuç ve öz “emperyalizm” olarak karşımıza çıkar. Lenin’in özlü biçimde belirttiği gibi, “emperyalizm, kapitalizmin tekelci aşamasıdır.”⁶² Daha ayrıntılı bir tanım içinse, Lenin, emperyalizmi şöyle anlatıyor:

“1- Üretimde ve sermayede görülen yoğunlaşma öyle yüksek bir gelişme derecesine ulaşmıştır ki, ekonomik yaşamda kesin rol oynayan tekelleri yaratmıştır; 2- banka sermayesi sınai sermayeyle kaynaşmış ve bu ‘mali sermaye’ temeli üzerinde bir mali oligarşi yaratılmıştır; 3- sermaye ihracı, meta ihracından ayrı olarak, özel bir önem kazanmıştır; 4- dünyayı aralarında bölüşen uluslararası tekelci kapitalist birlikler kurulmuştur; 5- en büyük kapitalist güçlerce dünyanın toprak bakımından bölüşülmesi tamamlanmıştır.”⁶³

Artık söz konusu olan, dünyanın paylaşılması, yeniden paylaşılması, zaptedilemez, tatmin edilemez obur bir iştihayla büyük tekellerin ve onların devletlerinin sömürü güdülerinin vahşi

59) Bkz. Paul Baran ve Paul M. Sweezy, *Tekelci Kapitalizm*, çev. Filiz Onaran, Ankara, Doğan Yayınevi, 1970; Sweezy, Baran, Magdoff, *Çağdaş Kapitalizmin Bunalımı*, çev. Yıldırım Koç, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1975; ve Harry Magdoff, *Imperialism: From the Colonial Age to the Present*, New York, Monthly Review Press, 1978.

60) Aktaran, Sweezy, Baran, Magdoff, Age., s.82.

61) Rudolf Hilferding, *Finans Kapital*, s. 427-428’den aktaran Agy.

62) Lenin, Age, s.100.

63) Age, s.100-101.

hareketliliğidir, şiddet ve saldırdır. Dünya da yetmemektedir. İngiliz siyasetçisi Cecil Rhodes, genişlemeci rüyasını betimlerken, aynı zamanda, emperyalizmin yayılma ve işgal dinamiğini anlatırken, boyutları, kaynakları, toprakları sınırlı dünyada emperyalistler arasındaki kapişmanın da ipuçlarını veriyor:

“Dünya zaten neredeyse bütünüyle parsellenmiş durumda ve geri kalmış olanı da bölünüyor, işgal ediliyor ve sömürgeleştiriliyor. Geceleri tepede görünen yıldızları, asla erişemeyeceğimiz bu büyük dünyaları düşünmek. Elimde olsa, gezegenleri ilhak ederdim; Onları bu kadar net ve fakat bu kadar uzakta görmek beni kahrediyor.”⁶⁴

B. Amerikan Yayılmacılığının İdeolojik Kökenleri

Emperyalizm döneminde finans kapitalin güç ve üstünlük dürtüsü, kaçınılmaz olarak, “ulusun ırksal üstünlüğü” düşüncesini geliştirdi. Başka ulusları zorla boyunduruk altına almak ve sömürmek için bu düşünce bir itici güç oluşturmakta, bir propandaya dönüşmekte ve moral haklılığa dayalı işe yarar bir bahane olmaktaydı.

Emperyalistler arasındaki kırankırana mücadelenin “milli husumetler” yarattığı bir ortamda, bu iddia, aynı zamanda, ideolojik mücadelenin de kaçınılmaz bir ürünü olmak zorundaydı.

1. Emperyalizm ve İdeoloji

Tekelci kapitalizmin yeni zenginlerinin, hem içerde yoksullara, hem de başka uluslara karşı, kendi şatafatlı ayrıcalıklarını izah etmek üzere, Sosyal Darwinci “güçlü (ve çalışkan) olanın üstünlüğü” sahte kuramını geliştirme zorunluluğu hissetmesi de onu “ideolojik ve moral” bahaneler üretmeye itmişti.

Sömürgecilik, bir elinde kılıç sallayarak, tarihin yazmadığı bir bilinçli kitlesel kırımla başka halkları yağmaladığı, topraklarını işgal ettiği dönemde, öteki elinde de “Tanrı’nın Kitabı”nı taşıyor-

64) Nakleden Leo Huberman, *Man's Worldly Goods: The Story of the Wealth of Nations*, New York, Monthly Review Press, paperback ed., 1968, s.268.

du. Bunca insanlık dışı şiddet ve sömürünün, bir biçimde, bu kadar çıplak ve bencil çıkar dışında başka bir “insani” temele de dayandırılmasını gerekli yapan “vicdan” ya da “ar duygusu” tümünden yok edilememişti. Bir de tabii halkları güç ve şiddetle ezenken bile, tümünden boyun eğdirip kalıcı tutsak alabilmek için ruhlarına da egemen olmak gerekiyordu ve işte o kritik noktada “ideolojik saldırı” en önemli araç olarak ortaya çıkıyordu. Kendi haklılığına kendi saflarını inandırmak ve en çok da karşısındakilere dayatmak, “moral,” gerekirse de “ırksal” üstünlük ideolojilerini üretmeyi, yaymayı, içselleştirmeyi gerekli kılmaktaydı.

Üstelik bütün bu şiddeti “ahlaki bir kahramanlık”la süslemenin dayanılmaz bir çekiciliği de olmalıydı. Bu dürtü, sadece, bu yağma ve şiddete ortak olup ruhlarını temizlerken sömürgecinin işini de kolaylaştıran din adamlarını değil, sanatçıları da yetiştiriyordu. Rudyard Kipling, ABD’yi Filipinleri ilhak etmeye çağırırken, zavallı Beyaz Adam’ın, sömürge halklarını uygarlaştırma yükünün ağırlığını şöyle şiirleştiriyordu:

*“Üstlen Beyaz Adam’ın Yükünü
İrkinin en iyisini gönder
Evlatlarını sürgüne bağla,
Ki tutsaklarının ihtiyaçlarına hizmet etsinler;
İyice kuşanmış beklemek
Titreyen kişileri ve vahşi
Senin yeni yakalanmış somurtkan insanların
Yarı şeytan, yarı çocuk.”*

Sonuç olarak denebilir ki, tekelci kapitalizmin ve finans kapitalle emperyalizmin nesnel dinamikleri ve öznel “bahaneler üretme ihtiyaçları” saldırgan yayılmacılığın “ideolojik kökenleri”ni oluşturmaktadır. Asıl önemli olansa şudur: Bunlar da, özerlerinde ve uygulamalarıyla sonuçlarında şiddet barındırmakta ve onu yeniden üretmekte özel işlevler yerine getirmektedirler. Ayrıca, içselleştirildikleri ölçüde de “maddi güç”e dönüşebilmekte, başka “maddi güçler”le etkileşim içinde birbirlerini besleyerek şiddetin ta kendisi olabilmektedirler.

Amerika Birleşik Devletleri, bu konuda, yani “ideolojik kökenler”in ortaya çıkış dinamikleri açısından, klasik örneklerden ayrılmaktadır. ABD’de, bunları yaratan nesnel dinamikler de, öznel gerekçeler de tekelci kapitalizm ve klasik sömürgecilik/emperyalizm öncesine dayanmaktadır. Elbette, oluşan “ideolojik araçlar” sonradan tekelci kapitalizm ve finans kapitalin emperyalist saldırganlığı döneminde yeniden üretilerek, koşullara uyarlanarak ve inceltilerek etkin bir biçimde kullanılmışlar ve dönemin ihtiyaçlarına yanıt oluşturmuşlardır. ABD, sonuçta, yapısal saldırganlık güdülerinin/dinamiklerinin yanı sıra ideolojik olarak da saldırganlıkla kurgulanmış bir yapısal özellik göstermektedir. İşte bu ideolojik saldırganlık unsurlarının kökenlerini önce “Amerikan Deneyimi”nde aramak gerekmektedir.

2. İlk Göçmenler, “Yeni İsrail”

Kıta’nın Doğu sahillerine ilk yerleşenler, kendilerini Tanrı’nın izinde yürüyen ve böylece de vaad edilen topraklara yönlendirilen seçilmiş kullar olarak tanımlıyorlardı. Onlar, bu topraklarda “Yeni İsrail”i kuruyorlardı. Püritenler’e göre, Yahudiler Tanrı’nın ilk ilişki kurduğu, peygamber gönderdiği “seçilmiş halk” idi. Onlar, “süt ve bal”la zengin “vadedilmiş topraklar”da toplanacaklar, günahtan arındırılmış insanlık Tanrısına kavuşacaktı. Ne var ki, İsrailoğulları günah işlediler ve Tanrı’nın yolundan çıktılar.⁶⁵ İşte şimdi onlar “Yeni İsrail”i kuruyorlar, Yeni Kenan (*New Canaan*)’da nihai kurtuluşun yolunu döşüyorlardı. Bu, İsa Mesih’in yeryüzüne yeniden dönmesi ve Kudüs Tapınağı’nın yeniden inşasıyla taçlanacaktı. Eski ve Yeni Ahitler böyle bütünleşiyordu. Amerikalılar seçilmiş halktılar, eski İsrailliler gibi, Tanrı’nın yaradımıyla yeni bolluk Kıtasına gelmişlerdi ve burada Tanrı’nın kuşaklar boyu sürecek Yeni Düzeni’ni bütün insanlık için kuracak-

65) “Günahkarlık” Musevilerce de kabulleniliyor. Bugün de Pazartesi ve Perşembe günlerinin “sabah duaları”nda cemaat şöyle yakarır: “(İtiraf ediyoruz) günah işledik ve şeytanca davrandık.” *Siddur Avodat Israel With English Translation*, Tel Aviv, Sinai Publishing, 1963, s.103. Ne var ki, Püritenlerin “günah”tan kastettikleri, Mesih İsa’nın izlenmemesidir.

lardı. Ülkenin resmi mühüründe ve bir dolarlık kupürlerinde yer alan “*Annuity Coeptis; Novus Ordo Seclorum*” (Tanrının kutsadığı yüzyılların Yeni Düzeni) ifadesi de işte bunu anlatıyor.

Amerika Birleşik Devletleri’nin Büyük Mührü’nün öyküsünü, bir yazar şöyle anlatıyor:

“ABD Kongresi, 4 Temmuz 1776’da ‘büyük mühür’ü dizayn etme kararı alır. Bu işle görevli komite, Benjamin Franklin, Thomas Jefferson ve John Adams’tan oluşmuştur. Mührün tasarımı için Pierre Smitiere adlı bir ressamla anlaşılır. Mührün ilk tasarımını yapan odur. Bu ilk tasarımda Hz. Musa önderliğinde deniz dalgalarını yaran ve bu şekilde kurtulan İsrailoğulları tasvir edilmiştir. Firavun’un askerleri ise, boğulmaktadır. Göklerden çıkan bir ateş ise Hz. Musa’yı kutsamaktadır. Mührün diğer yüzünde ise ünlü ‘Ulu Göz’ bulunmaktadır. Bu da kabalistik bir simgeydi. Verilen mesaj açıktı: Amerika İsrailoğulları için güvenli toprak ‘Yeni Dünya’dır...

Ancak Kongre, Ocak 1777’de mührün bu tasarımını reddetti. Ardından oluşan ikinci komitenin de teklifi reddedilince 4 Mayıs 1782’de üçüncü bir komite oluşturuldu. Bugünkü mührü şekil veren bu komitedir. Yahudi olmayan Amerikalıların tepkisini çekebileceği kaygusundan dolayı İsrailoğulları motifi hayli yumuşatılmıştı. Kavmin açıktan kendisi yerine, kartal başının hemen üstüne beş köşeli yıldızlardan oluşan 6 köşeli ‘Siyon Yıldızı’ yerleştirilmişti. Üçgen içindeki ‘Ulu Göz’ ise yerini koruyordu. İşte Amerikan mührüne temel olan bu simgeler, bir ABD dolarına da simge olmuşlardır.”⁶⁶

3. “Seçilmiş Halk”ın Aşık Yazgısı

Kuşkusuz Bağımsızlık Savaşı, ekonomik, ticari ve politik pek çok dünyevi nedene dayanıyordu. Üretici güçlerin gelişiminde önce feodal, sonra da özel mülkiyete dayalı kapitalist üretim ilişkilerinin fren etkisi yapması gibi, İngiltere’nin merkezi

66) Atilla Akar, *Derin Dünya Devleti: Gizli Doktrinin Küresel Efendileri*, 2. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, 2003, s. 158-159.

sömürgeler aleyhine zenginleştirmeyi hedefleyen merkantilist politikanın kısıtlayıcı etkileri, Amerikan Devrimi'nin temel nedenlerinden biriydi. Amerikan kolonilerinin ucuz hammadde kaynağı olarak kullanılmaları, şeker, tütün gibi lüks maddelerin sadece İngiltere'ye ihraç edilebilmesi, Avrupa'dan yapılan ithalata İngiliz mallarını korumak amacıyla dayatılan vergiler ve taşımacılığa getirilen maddi yükler, ticarete sadece İngiliz malı ya da yapımı gemilerin kullanılma zorunluluğu ve son olarak da 1765'deki damga vergisi (*stamp tax*) gibi olgular bağımsızlık dürtüsünü uyandıran ve besleyen temel etmenler arasındaydı. Bağımsızlık Bildirgesi, "dünyanın her yanıyla ticaretimizin engellenmesi," "üzerimize onayımız alınmadan vergiler yüklenmesi," "toprakların dağıtılması için koşulların ağırlaştırılması" gibi şikayetlerle doluydu.

Ne var ki, Tanrı'nın eli, yol göstericiliği ve yardımları da mücadelenin ideolojik ayağını oluşturunuyordu. Ana tema ise, Amerikalıların Yaratıcı tarafından seçilmiş ve Kıta topraklarının da onlara ilahi armağan olduğu teziydi. George Washington, bu inançla Bağımsızlık Savaşı'nın ve ABD'nin kuruluşunun her aşamasında "Tanrı'nın inayeti"ni görüyor, "yükselen İmparatorluk"un ilahi kökenlerine dikkat çekiyordu. Bu "ayırdedici özellik," bir moral güç kaynağı ya da haklılık iddiası olmaktan öte, giderek Amerikan kişiliğinin ayrılmaz bir parçasına dönüşmekteydi. İnsanın zamanla kendi yalanına inanması gibi, içselleşen kör inançlar da bir gelenek, ondan kaynaklanan davranış kalıpları ve neredeyse otomatikman harekete geçen ideolojik/toplumsal hezeyanlar yaratabiliyor, maddi güce de böyle dönüşebiliyor. Bugün de, Amerikan kültürü ve onun sembollerinde, "Amerika," arkasında kentler, demiryolları, çiftlikler gibi uygarlık ve refah simgeleri, Batı'ya, sadece vahşi hayvanlar ve Kızılderililerin yaşadığı karanlıklara, ışık götüren bir figür olarak resmedilmektedir. Değişen şey, o vahşi "Batı"nın bugün artık yeryüzünde ABD'nin istila etmek istediği herhangi bir alan olarak tanımlanmasıdır.

Bütün bunlar, bu yayılma, uygarlık götürmek üzere başkalarını egemenlik altına alma ve hatta yok etme hakkı, “seçilmiş halk”ın “aşıkâr yazgı”sı, onu kollayan ve güden “takdiri ilahî” olarak tanımlanmıştır, böyle gerekçelendirilmiştir. Bu açıdan baktığımızda, Aşıkâr Yazgı, Amerika; Amerika da o takdiri ilahîdir. O, Amerikan tarih bilinci ve psikozudur, bir büyük aldatmaca, hastalıklı bir vehim, kör bir inanç, ucuz bir bahane yaratma uyanıklığıdır. Takdiri ilahî’ye inanış bir idealizm idiyse, hemen, “seçilmiş üstün insan” hastalığıyla kendi zıddına dönüşmüş sayılabilir; şayet, baştan beri olduğu gibi, sadece bir ideolojik araç idiyse, yarattığı kör inanç fanatizmiyle pek çok kanın dökülmesinde önemli roller oynamıştır.

Kızılderililerin imhasında ya da kölelerin ruhlarının yağmalanmasında da, bu “üstün ve seçilmiş insan” inanışıyla kolayca ahlaki gerekçeler uydurulabiliyor, daha da önemlisi meşruiyet, giderek, zorunluluk üretilebiliyordu. Öyle ya, “şeytani güçler”le savaşmak Tanrı’nın buyruğuydu. “İnsanlık dışı yaratıklar”dan yararlanmak ise, onun necip kullarına sunduğu bir haktı. Bu arada, dinsizleri inanca kavuşturmak da, yerlilerin topraklarına konmak benzeri, Cennet’te de iyi bir yer edinmek için bulunmaz fırsattı elbette. Üstelik “tarihsel kökler”ine bakıldığında bu iş peşin para da getiriyordu. Örneğin 1703 yılında bir Kızılderilinin başına ya da onu kanıtlamak üzere kafa derisine 40 sterlin ödeniyordu. Daha sonraları bu ödülün 100 sterline yükseltildiği dönemler oldu.⁶⁷ Massachusetts Parlamentosu kadın ya da 12 yaşından küçük Kızılderililerin kafa derisi içinse 20 pound ödenmesini uygun görmüştü.

Bu dönemde bu tür “yazgısal” teoriler, giderek daha fazla “ırk” kavramına bağlanarak açıklanmaktaydı. Kolayca da, “seçilmiş halk” olmaktan, öteki ırklara göre üstün olmaya uzanan bir mesafe alınıyordu. O kadar ki, bu ırkçı yaklaşım, giderek, “beyazlar” arasında da bir hiyerarşi yaratıyor ve Anglosakson-

67) Karl Marks, *Capital...*, s.705.

ları, üstün beyazlar arasında en üst sıraya yerleştiriveriyordu.⁶⁸ Bir tarihçi, bunun kökenlerini ve miras kalan geleneği şöyle özetliyor:

“İslam/Afrika karşıtı Hristiyan Haçlı Seferleri, İspanyol Engizisyonu’nun araştırıp tespit etme yetkisiyle donatıldığı limpieza de sangre –kan temizliği– yasasını yarattı. Haçlı Seferleri, özellikle de İberik Yarımadasının İspanyollarca fethi ve Müslümanlarla Musevilerin kovulması, araçlarıyla birlikte modern sömürgeciliğin kaynak ideoloji ve kurumlarını oluşturdu (ırkçı ideoloji ve soykırımının meşrulaştırılması). İspanya bayrağı altında seyreden Kristof Kolomb’un 1492 seyahatinin belki de en önemli kargosu Limpieza de sangre yasasıydı.

Büyük Britanya, İspanya’dan bir yüzyıl sonra sömürgeci bir imparatorluk olarak ortaya çıktı ve özellikle de Afrika köleciliğine ilişkin olarak, seçilmiş halk/Yeni Kudüs Calvinizmi ve Puritanlık bağlamında İspanyol kast sisteminin belirli unsurlarını kendi sömürgeciliğini izah etmekte kullandı.

Birleşik Devletler’in kurulması öncesinde Puritanizm ve Calvinci Protestanlık, beyazların üstünlüğünü, ruhsal temizlik için beyaz kan akıtılmasını zorunlu kılan özel bir politik/dinsel ideoloji (Tanrıyla sözleşme)’ye dönüştürdü. Ulster-İskoç Calvinistler, Kuzey İrlanda’yı kolonileştiren göçmenlerdiler ve İngiliz Kuzey Amerikasının belkemiği olan Appalaş/Allegheny bölgesinin batısına göç edenler arasında da çoğunluğu onlar oluşturuyorlardı. Onların doğuş öyküsü, Amerika’nın da doğuş öyküsü oldu. Bu öykü, Tanrı’nın buyruğunu yerine getirerek vahşilerle dolu vadedilen topraklara akın eden ve kafirleri öldüren (önce Ulster’de İrlandalıları, sonra Kuzey Amerika yerlilerini) Hristiyan hacı göçmenlerin öyküsüdür. Dolayısıyla, fedakarlık ve dökülen kan, doğrudan ulusun kutsallığı ve saflığının kanıtı olarak kabul edilir. Bu fedakarlıkları yapanların soyundan gelenler de toprağın gerçek mirasçılarıdır...

68) Anders Stephanson, *Age*, s.55.

16. Yüzyılda İrlanda'nın Munster eyaletinin yöneticisi Sir Humphery Gilbert bir bildiri yayınlayarak 'gün içinde her kim olursa olsun öldürülen herkesin kafasının kesilerek gece çadırını kurduğu yere getirilmesini ve yolun iki yanına dizilmesini [emretmişti]... Bu, babalarının, kardeşlerinin, çocuklarının, akrabalarının ve dostlarının kesik kafalarını görenler üzerinde büyük bir terör yaratıyordu...' Getirilen her İrlandalı kellesi için ödöl verilmekteydi. Ve sonraları yalnızca kafa derisi ve kulaklar yeterli sayıldı. Bir yüzyıl sonra Kuzey Amerika'da Kızılderililerin kelleleri ve kafa derileri de aynı biçimde ödüllendiriliyordu. Kızılderililer bu uygulamayı sömürgecilerden öğrendiler. Kuzey Amerika'daki ilk İngiliz kolonisi de 1583 yazında New Foundland'de Sir Humphrey Gilbert tarafından kurulmuştu.

19. Yüzyılın ortalarında, Sosyal Darwinizmden etkilenmiş kimi İngiliz bilimadamları, İrlandalıların (ve tabii ki bütün beyaz olmayanların da) maymundan türedikleri, İngilizinse Tanrı'nın kendi suretinden yarattığı insanın soyundan geldiği teorisini pazarladılar. Dolayısıyla da, İngilizler 'melek'tiler ve İrlandalılar (ve öteki sömürgeleştirilmiş halklar), aynen günümüzde beyazların üstünlüğünü savunan ABD'li ırkçıların 'çamur insan' dedikleri gibi, evrim sürecinin ürünü olan daha aşağı bir türdüler."⁶⁹

"Kan" ve "Beyaz" arasındaki, "Beyaz Adam"ın üstünlüğüne dayalı ırkçılıkla dinsel temalarla beslenen soykırım arasındaki organik bağı ise, şu ilahi anlatıyor:

"Giysilerin lekesiz mi?

Kar gibi beyaz mı?

Kuzuların kanında yıkandılar mı?" ⁷⁰

1845 yılına gelindiğinde, Amerika'nın genişleme dürtüsünün ve toprak açlığı hezeyanının doruğunda John O'Sullivan adlı bir

69) Roxanne Dumber-Ortiz, Age, s. 84-85 ve 88.

70) Age, s.84. Burada kullanılan "kuzular" kavramı, "Çoban" İsa'nın "sürü"sünü, onu izleyen ilk Hristiyanları, "masum inananlar"ı anlatıyor.

gazeteci ve politikacı, 1845 yılında Morning Star gazetesinde şöyle bir ideolojik gerekçelendirme yazmıştı:

“Her yıl sayıları milyonlarla artan insanlarımızın özgürce gelişebilmesi için kıtanın her tarafına yayılmamız alınmıza yazılan bir takdiri ilahidir... (Aşıkâr Yazgı-Manifest Destiny) Aşıkâr yazgımızın hakkı, üzerimize düşen büyük özgürlük deneyimi ve federatif kendikendini yönetmeyi geliştirmek için Yaradan tarafından bize bahşedilen kıtada yayılmak ve onun tamamına sahip olmaktır. Bu, bir ağacın büyüme yazgısının gerçekleşmesi için gerekli toprak ve hava ya sahip olma hakkı gibi bir haktır.”

Amerikan Yazgısı (*Manifest Destiny*-Aşıkâr Yazgı-Takdir-i İlahi) kavramını ortaya atan ve büyük etki yapan O’Sullivan bir başka yazısında görüşlerini daha da açık bir biçimde ifade ediyor:

“Sınırsız ve uzaklara uzanan gelecek, Amerikan büyüklüğü dönemi olacaktır. Muazzam mekan ve zaman alanında, bu birçok milletin oluşturduğu ulus, insanlığa ilahi ilkelere üstünlüğünü göstermeye yazgılıdır; yeryüzünde Yaradana tapınmaya adanmış en kutsal tapınağı kurmak-Kutsal ve Gerçek.

Gerçeğin hayat veren ışığından mahrum bırakılmış dünya uluslarına yönelik bu kutsal misyon için Amerika seçilmiştir; onun yükselen örneği krallara, üsttekilere ve oligarklara ölüm getirecek ve barış ve iyiliğin hoş dalgalarını, hayvanlarınkinden çok da elverişli olmayan bir hayat sürdüren milyonlara taşıyacaktı.”⁷¹

Aşıkâr Yazgı düşüncesi, Meksika’nın Kuzey Amerika’daki bereketli topraklarına ilişkin saldırgan dürtülere ilahi ilham vermişti hemen. New York Journal of Commerce gazetesinde 1847 yılında yayınlanan bir mektup bunu kanıtlıyor:

“Evrenin Kutsal Yaratıcısı da araya giriyormuş ve insanlığın yararına çalışanlara güç ve kuvvet veriyormuş gibi görünüyor. Onun müdahalesi bizim silahlarımızın zafarından başka bir şey değildir... Yedi milyon ruhun insanlı-

71) Anders Stephenson, Age, s. 40.

ğı istila eden kötü alışkanlıklardan kurtarılması görünürdeki hedeftir...”

Senatör H.V. Johnson ise şöyle diyordu:

“Takdiri ilahinin bir sonucu olarak bize sunulan kutsal hedeflere ulaşamazsak soylu misyonumuza uygun davranamayacağımıza inanıyorum. Savaşın kendi şeytanları vardır. Bütün çağlarda savaş toplu ölüm ve yok etme aracı olmuştur, ama bize ne kadar tuhaf gelse de, aynı zamanda insanlığın yükselmesinin ve mutluluğa erişmesinin de aracı olmuştur... İşte bu bakış açısından 'alın yazısı' görüşüne katılıyorum...”

Congressional Globe da 11 Şubat 1847'de bir Kongre üyesinin ağzından şunları yazıyordu:

“Bölgeyi ele geçirmemizi Tanrının bir lütfu olarak görüyorum ve Janus'daki tapınağın kapıları kapanmadan bölgeyi ele geçirmiş olmalıyız... Bir okyanustan diğer okyanusa yürümeliyiz... Texas'dan dosdoğru Pasifik Okyanusu'na yürümeliyiz ve sadece okyanusun azgın dalgaları bizi durdurabilmeli... Bu beyaz ırkın kaderidir, bu Anglosakson ırkın kaderidir...”⁷²

Bu “Aşıkâr Yazgı/Takdiri İlâhî” kavramı, zamanla, Amerikan resmi ideolojisinin, toplum tarafından da bütünüyle içselleştirilen, temel ögesi oldu. Kavramı, Amerikan sermayesinin, devletinin, siyasetçi ve ideologlarının, seçkinlerinin uluslararası politikaya ilişkin düşünce ve davranışlarını biçimlendiren, açıklayan, meşrulaştıran, halkın da aktif desteğini sağlayan bir işlev kazandı. Amerikan emperyalizmini harekete geçiren maddi dinamikler, böylece, kendisi de bir maddi güce dönüşen ideolojik araçla tamamlandı, beslendi, ivmelendi.

Amerikalıların “seçilmiş bir halk” olmasından Amerika Birleşik Devletleri'nin Tanrı tarafından yeryüzüne indirilmiş bir büyük özgürlük ve refah deneyimi sayılmasına; Amerika'nın bu özel ve ilâhî deneyimin insanlığa taşınmasının aracı olarak

72) Alıntılar, Howard Zinn, Age, s.220-221.

tanınmasından ırkçı bir üstünlükle taçlandırılmalarına;⁷³ ABD'nin ne yaparsa insanlığın hayrına yaptığı düşüncesinden emperyalist yayılmasının ahlaki ve tarihi haklılığına; oradan da, Amerikan kurumlarıyla hayat tarzının insanlık için en iyisi sayılmasından liberalizmin insan doğasına en uygun düzen ilan edilmesine; ve nihayet, başka halkların ve kültürlerin bu büyük dinamik karşısındaki yetersizliğinden barış, özgürlük ve refahın ancak ABD tarafından insanoğluna verilebileceğine, bunun da hayatın ve Tanrı'nın buyruğu, görevi, iradesi olduğuna uzanan bir içerik kazandı söz konusu kavram. Artık "Takdiri İlahi"yle "Aşıkâr Yazgı" ile, Tanrı Buyruğuyla donatılmıştı ABD'nin obur iştihası, sömürü dürtüsü, genişleme, yayılma ve tahakküm dinamiği.

Daha kuruluştan hemen sonra, ABD'nin Kurucu Ataları, "Amerikan Deneyimi"nin evrenselliğini ve ilahi niteliğini vurgulamışlardı:

"Kurucu Atalar, bu benzersiz deneyimden doğan Amerikan Cumhuriyeti'nin -Amerikan sisteminin- o zamana dek yaratılmış üstün şeylerin somutlanmış bir biçimi olduğuna göre, kaçınılmaz olarak, tüm dünyada taklit edilmesi gerekli bir model haline geleceğini savundular. ABD liderleri, Amerikalıların, yalnız kendileri için her bakımdan iyi olmakla kalmayıp kuşkusuz tüm diğer uluslar için de iyi olan bir sistem yarattıklarını ileri sürdüler... Bu noktadan sonra, Birleşik Devletler'in evrensel kurtarıcılık misyonuna sahip olduğunu iddia etmek için artık küçük bir adım yeterliydi; bu 'kurtarıcılığın', örnek oluşturma gücüyle veya silah gücüyle yaşama geçirilmesi hiçbir farklılık yaratmazdı."⁷⁴

Bir Amerikalı yazar, zamanla Amerikan sisteminin genlerine işleyen ideolojik söylemi şöyle özetliyor:

"İnsanlığın davası Birleşik Devletlerle özdeşti; ve bu dava [O'Sullivan'ın sözleriyle] 'ancak yeryüzündeki her in-

73) "Takdir-i İlahi" düşüncesiyle ırkçılık arasındaki bağı için bkz. Reginald Horsman, *Race and Manifest Destiny*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1981.

74) Genrih Trofimenko, *Amerikan Savaş Stratejileri*, çev. Levent Oğuz, İstanbul, Pencere Yayınları, 1991, s.22.

sanın nihai olarak ve başarıyla bağışlanıp kurtarılmasıyla sona ermeye yazgılıydı.’ Kısacası, Hıristiyanlık, demokrasi ve... Amerika özde tek ve aynı şeydiler, tarihin en üst aşaması, Tanrı’nın cisimleşmiş planı...’’⁷⁵

Aşıkâr Yazgı daha sonraları, içeriğinden çok fazla şey yitirmeden ve fakat bu ilahi terimlerle de fazla dillendirilmeden, sessiz ve derinden, siyasete içkin biçimde hep var olarak ve varsayılarak, şekillendirerek, meşrulaştırarak, misyoner bağnazlığı ve heveskarlığıyla karşımıza çıkacak. Önce 1890’lardaki emperyalist saldırganlıkta yeniden ortaya çıkarılacaktı Tanrı’nın ruhu ve Amerikalıların “alın yazısı.” Sonra, Marksizme, yani emeğe ve giderek büyük insanlığa karşı girdiği amansız saldırıda kavram, onun ideolojik ve silahlı karşı çıkışının temelini oluşturacaktı. Ardından da, ABD, özellikle de İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, kendisine atfettiği “ilahi misyon” a zemin olacak maddi temellere ve tanrısal güce sahip olduğuna inandıkça, “insanlığı kendi gül cemali”nden, “Amerikan hayat tarzı”ndan yeniden yaratmaya girişecekti. Bugün olduğu gibi. Evet, Tanrı’nın insanı kendi gül cemaletinden yaratması gibi, Amerika’nın da insanlığı, Amerikan hayat tarzından yeniden yaratması düşü, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra daha güçlü dayanaklarla yeniden karşımıza çıkacak. Bu konuya o zaman yeniden döneceğiz.

4. “Öncü” Kişilik, Sınır Tezi

Bu noktada, Amerikan kişiliğini belirleyen bir başka hayat deneyiminden daha söz etmek gerekmektedir. Söz konusu olan, Amerikalı “öncüler”in, Kıta’ya yerleşip, Batı’ya doğru sürekli hareket halinde yeni topraklara yerleşen koloniyalistler’in yaşam deneyimleriyle koşullarından oluşan, toplumsal karaktere, ruh haline, geleneklere damgasını vuran, giderek bir hayat tarzı yaratan “kişilik”tir. İkinci olarak da, bu tarihsel ve geleneksel “kişilik”in toplum ve devlet davranışlarında bıraktığı etkidir. İd-

75) Anders Stephenson, Age, s.40.

dia edilmiştir ki, bu birikim, sürekli yayılma ve genişlemenin arkaplanını, içselleşmiş kültürel dinamiğini, ek meşrulaştırıcı ideolojik ögesini oluşturmuştur. Bir başka ifadeyle, Amerikan toplumu ve devleti, inançlarıyla, kültürüyle, tarihsel deneyimiyle, ideolojik yönelimleriyle, davranışlarıyla bu kişilikçe oluşturulmuş, biçimlendirilmiş, yönlendirilmiş, güdülenmiştir.

Kimdir, nasıl biridir bu “Sınır Adamı,” bu “öncü” (Pioneer)? Amerika’ya ilk yerleşen bu öncülerin, serüvenci, cesur, atak kişiler oldukları kesindir. Yeni bir yaşam kurmak için “Eski Dünya”nın kargaşasından, yoksulluktan, dinsel politik baskılarından kaçanlardan ipten kazıktan kurtulmuş kanun kaçkınlarına, kısa yoldan zengin olmak isteyenlerden “taşı toprağı altın” söylence-lerinin ve bomboş toprakların cazibesine kapılanlara, çok geniş bir kesimi barındırdıkları da biliniyor.

Kuzey Amerika’ya ilk gelenler Atlantik kıyılarına inmiş, kuzeyden güneye oradaki kıyı şeridine yerleşmişlerdi. Verimsiz ya da elverişsiz topraklar, iklim koşulları, ulaşım imkansızlıkları gibi pek çok neden ve elbette önlerinde bulunan uçsuz bucaksız “boş” toprakların vaddettiğı olanaklar ve cazip beklentiler, onları Batı’ya doğru itiyordu. Toprak bol, ucuz ve çoğu zaman parasızdı. Avcı olarak geliyor, sonra da, buldukları toprağı çitle çeviriyor, yerleşiyor ve çiftçi olarak yerleşik hayata başlıyorlardı. Sarp dağları, azgın nehirleri, vahşi hayvanları aşarak gelmişlerdi vaadedilmiş topraklarına. Pratik adamlardı, pek çok aleti kullanabiliyorlardı. En çok da elbette hayvanlara ve Kızılderililere karşı ellerindeki silahları iyi kullanmayı öğrenmişlerdi. Kaba saba, kültürsüz ve fakat becerikli, çalışkan insanlardı. Dayanıklı ve özgüvene sahip oldukları belliydi. Otorite tanımaz, dindar, ihtirashlı, toprağı düşkün oldukları düşünülebilir. Liberter-anarşik özelliklerle bezenmiş bir benmerkezci bireycilikleri söz konusuydu. Boş ya da Yerlilerin arazisine çit çekip “benim” diyebilecek kadar sergüzeşt, cesur ve bencillerdi. Fetihci bir ruha da sahiptiler kuşkusuz. Hayat onları acımasız ve mücadeleci yapmış olmalıydı. Yoktan var etmişlerdi, toprağı ekerek, hayvan yetiştiri-

rerek, çeşitli aletleri kullanmayı becererek yiyeceklerini giyeceklerini, pek çok ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılayabiliyorlardı. Yabanıl, yabancılara karşı süpheci ama konukseverdiler. Savaşçı olmak zorundaydılar ve öyleydiler. Hayatla, doğayla, düşmanlarla sürekli didişe didişe, savaşa savaşa, fethede fethede kurmuşlardı yaşamlarını. Vahşi doğadaki yalnızlık ve korkularında tanrıya sığınmış dindar insanlardı aynı zamanda.

Artık, köklerindeki “Avrupa mirası”nı geride bırakıp, kendi yaşam deneylerinden oluşturdıkları kendi yeni “hayat tarzı”nı benimsemişlerdi. Onlara artık bu yeni “gelenek” yön veremekteydi... “Amerikalı”yı yaratmış, “Amerikalı” olmuşlardı. Zamanla da, “Vahşi Batı”nın silahına sarılmaya hazır kovboylarına dönüşmüşlerdi...

1893 yılında bir Amerikalı Tarihçi, Frederick Jackson Turner, Amerikan Tarih Derneği’nde sunduğu “Amerikan Tarihinde Sınır” başlıklı tebliğinde işte bu “kişilik” ve “hayat tarzı”yla “gelenek”ten hareket ederek, “Sınır Tezi”ni ortaya atıyordu. Turner, Amerikan yayılcılığının kökenlerini bu “Sınır Adamları”nda, o kültürde buluyor, giderek, bu dinamiğin, bu önlenemez güdünün sürekli bir genişlemeyi besleyen temel öge olmayı sürdüreceğini iddia ediyordu. Turner “Öncü”yü şöyle tasvir ediyordu:

“Sömürgecinin efendisi vahşettir... Medeniyetin giysisini çıkararak ona av gömleği ve makosen giydirir... Daha kısa bir süre önce Hint mısıırı yetiştirmiş ve karasabanla çift sürmüştür; savaş çılgılığı atar ve ortodoks Yerli tarzıyla kafa derisi yüzer.”⁷⁶

“Günümüze kadar Büyük Batı’nın sömürgeleştirilmesinin tarihi” olarak nitelediği Amerikan gelişmesinde Turner “sürekli yeniden doğuşu, Amerikan yaşamının akışkanlığını, Batı’ya doğru yayılmanın yarattığı yeni fırsatları ve ilkel yaşamın basitliğiyle devamlı temas halinde olmayı” buluyordu. Turner’a göre, yerleşecek yeni toprağın bitmesiyle bir çağ da bitiyordu, an-

76) Agy, s.23.

cak yayılmaya alışımsı “Amerikan Enerjisi”nin gereksindiği sürekli hareketlilik “sınırın bitmesi”yle sona ermiş olmuyordu çünkü o “hükümünü icra etmek için hep daha geniş bir alan talep edecektir.”⁷⁷ Turner, daha sonra, 1896’da, Atlantic Monthly adlı dergide, “Amerikan hayatının temel gerçeği yayılma olmuştur” dedikten sonra:

“Canlı bir dış politika, iki okyanusu birbirine bağlayan bir kanal, deniz gücümüzün kabul edilmesi ve uzaktaki adalarla komşu ülkelerde Amerikan etkisinin yayılması isteği bu hareketin devam edeceğini göstermektedir”

diye eklemektedir.⁷⁸ Tam 107 yıl sonra, 2003 yılında, William Pfaff “Amerikalı yorumcular... sınır ruhunun Amerika’yı başka uygarlıkları boyunduruğu altına alma, reforma tabi tutma ve demokratikleştirmede cihazlandırdığına inanmayı yeğliyorlar”⁷⁹ diye yazabildiğine göre, Amerikan saldırganlığında öncü “Sınır Adamları” geleneğinin etkisini aramak pek de yanlış sayılmalıdır. Şimdi sadece “sınır” değişt i ve uzaya doğru genişledi.

5. Sömürgeci İrkçılık

Bu pek çok kaynaktan beslenen genişleme ideolojisi, işgal edilebilecek “boş” topraklar bittikçe dinamizmini yitirmedi; aksine, daha çılgın düşlerle süslendi. Bir din adamı, Josiah Strong, 1886’da, Amerikan tekelci kapitalizminin emperyalist dürtülerini yeni temellere, bir Amerikalı araştırmacının sözleriyle, şöyle bağlıyordu:

“Strong, ‘artık yeni dünyalar yok. Dünyanın boş ekilebilir arazileri sınırlı ve sonunda ele geçirilecekler’ diye uyarıyordu. Ama, daha sonra uluslararası çatışmaları bundan böyle sadece ‘paylaşılan ve yeniden paylaşılan’ dünyanın bir sonucu olarak önceden gören Lenin’in aksine, Strong, (en gelişmiş biçiminin Birleşik Devletler’de olduğu) Anglo-

77) Tebliğın tam metni için bkz. *The Annals*, Age, c. 11, s. 462-478. Ayrıca, Richard D. Heffner, Age, s.183-191.

78) Nakleden Türkkiye Ataöv, *Amerikan Belgeleriyle Amerikan Emperyalizminin Doğuşu*, Ankara, Doğan Yayınevi, 1968, s.53.

79) *International Herald Tribune*, 27 Ocak 2003.

sakson ırkının bu coğrafi engeli aşacağını, dini, kültürel ve ekonomik yapıları aracılığıyla, ‘kurumlarını insanlığa dayatmak üzere, kendisini yeryüzü üzerine yayacağını’ söylüyor, yerleşilmiş alanları böylece boş mekana dönüştürüyordu. Strong’a göre, Anglosakson ırkını harekete geçiren ‘enerji’ fazlasını emmek için, coğrafi olarak sınırlı da olsa, Birleşik Devletler’in kendi suretinden yeniden yapılandırılmaya son derece müsait uysal bir dünya mevcuttu.”⁸⁰

Strong’a göre, “Tanrı Anglosakson ırkını eğitiyordu.” Bu güçlü ırkın önlenemez yükselişi sonunda ve onun yaşam enerjisi karşısında, fiziki şiddete gerek bile kalmadan, “aşağı ırklar yok olacaktı.” Ve, “Tanrı’nın, aşağı ırklarda görülen kafirlik karanlığına karşı nihai ve bütüncül çözümü, pek çok zayıf ırkın yok olması, bazılarının asimilasyonu ve geriye kalanların da eritilmesi” biçiminde ortaya çıkacaktı. Bu süreçte ABD de, “dünyadaki cehalet, baskı ve günaha karşı savaşında Tanrı’nın sağ eli olmak”taydı.”⁸¹

“Emperyal” dürtü, elbette maddi altyapının, güç olanaklarının algılanmasında en büyük dinamiğini buluyordu. Daha 1850 yılında, William H. Seward, Senato’da şöyle bir gelecek kurguluyordu Amerika Birleşik Devletleri için:

“Dünya, bütün değişik iklim bölgelerini içeren ve geniş göllerle, uzun nehirlerle kaplanmış olan ve Atlantik kıyılarından kalabalık Avrupalılara malzeme gönderirken Pasifik kıyılarında da bölge ticaretinin başını tutan böylesi müthiş bir başka imparatorluk merkezine sahip değildir. Böyle konumlanmış bir ulus, görülmemiş orman, mineral ve zırai kaynaklara sahipken bir de karakter ve konumuna uygun bir hükümet şekliyle de güçlenirse, gerçek imparatorluk için denizlere de hükmetmelidir... Atlantik eyaletleri, ticari, sosyal ve politik yakınlıkları ve sempatileriyle Avrupa ve Afrika’nın

80) Josiah Strong, *Our Country*, Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1963 baskısından nakleden Amy Kaplan, *The Anarchy of Empire in the Making of U.S. Culture*, Cambridge, Mass., Harvard University Press, 2002, s.102-103.

81) Bkz. Anders Stephanson, *Age*, s.80.

sosyal ve kamu kurumlarını sürekli olarak geliştiriyorlar; Pasifik eyaletleri ise, aynı yüksek ve yararlı işlevleri Asya için yerine getirmelidirler. Böylece şayet Amerikan halkı, Batı'nın olgunlaşan uygarlığı olarak, tek bir ulus biçiminde varlığını sürdürürse, dünyayı dolaşımında, dört bin yıldır gittikçe açılan aradan sonra, kendi özgür toprağımızda Doğu'nun gerileyen uygarlığıyla tekrar karşılaşacak ve ilişki kuracaktır. Bundan da, bizim üzerinde titrediğimiz ve hayırlı demokratik kurumlarımızın egemenliğinde, dünyayı kutsayacak yeni ve mükemmel bir uygarlık yükselecektir..."⁸²

Aynı yıl, bir dergide de şöyle yazılıyordu:

"Bir yazgımız var gerçekleştirmemiz gereken, bütün Meksika üzerinde, Güney Amerika üzerinde, Batı Hindi ve Kanada üzerinde bir 'aşıkâr yazgı' Körfez adalarının Batı ticaretimiz için olduğu gibi Sandwich Adaları da Doğu ticaretimiz için bize gereklidir. Çin imparatorluğunun kapıları Sacramento ve Oregonlu insanlarca yıkılmalı, Haç çiğnemen mağrur Japonlar cumhuriyetçilik ve oy sandığı doktrinleriyle aydınlatılmalıdırlar. Cumhuriyet'in kartalı, Himalaya ve Ural Dağlarının doruklarındaki uçuşundan sonra kendisini Watertloo Ovasına dikecektir ve Washington'un halefi evrensel imparatorluğun tahtına çıkacaktır!.. Halk, yarın yeryüzündeki en gururlu ve en görkemli imparatorluğuyla karşılaşmayı... kutlamak için ayakta hazırdır..."⁸³

Bütün bunların gerisindeki saldırganlık ahlakının kökenlerini ise, John Stuart Mill'in 1859 yılında Fraser's Dergisi'nde yazdıklarında bulabiliriz:

"Kesinlikle öyle durumlar vardır ki, saldırıya uğramadan veya saldırı tehdidiyle karşılaşmadan da ülkelerin savaşa gitmelerini haklı kılarlar; ve milletlerin bu durumların ne olduğuna dair kararlarını zamanında vermeleri çok önemlidir.

Örneğin, ilgili halkların aynı veya birbirine yakın uygarlık düzeyinde oldukları bir durumla, halklardan birinin yüksek, ötekini de çok düşük bir toplumsal gelişme ölçeğinde oldukları bir durum arasında büyük farklılık vardır.

82) Nakleden Richard W. Van Alstyn, Age, s.146.

83) Age, s.152.

İki uygar millet arasında ve uygar milletlerle barbarlar arasında aynı uluslararası gelenekler ve aynı uluslararası ahlak kurallarının geçerli olacağını varsaymak ciddi bir hatadır...

Hâlâ barbar olan milletler, yabancılar tarafından işgal ve boyunduruk altına alınmalarının kendi yararlarına olabileceği dönemi daha aşmamışlardır. Gelişme yolunda daha ilerlemiş halklar için hakları olan büyüme ve gelişme açısından şart olan bağımsızlık ve uluslaşma, onları için genellikle engel teşkil ederler...

Barbarlar, mümkün olan en kısa sürede milletleşebilmeleri için gerekli muameleyi görme hakkı dışında, başka bir ulusal hakka sahip değillerdir...

Uygar uluslar barbar komşudan uzak durma şansına sahip değildir; böyle bir komşusu olursa, her zaman savunmacı, sadece saldırganlığa direnme konumunda olamayabilirler. Kısa ya da uzunca sürecek hoşgörü döneminden sonra, kendisini ya onları işgal etme ya da kendisine bağımlı kılacak ölçüde üzerlerinde otorite kurmak ve iradelerini kırmak zorunluluğunda bulacaktır... Britanya Hükümeti ile Hindistan Eyaletleri arasındaki ilişkinin tarihi böyledir.”⁸⁴

C. Amerika’da Tekelci Kapitalizmin ve Emperyalist Saldırganlığın Doğuşu

19. Yüzyılın ortalarından itibaren İngiltere’nin gücünde ve etkisinde azalmalar olurken, eşitsiz gelişme sonucu, sanayileşme yolunda önemli atılımlar yapan başka güçler rekabet sahnesine çıkıyordu. Bu ise, her ülkenin ve orada üsleniş sermayelerin dünyada kendi payını artırma çabalarının hızlanmasıyla sonuçlanıyor, emperyalizm döneminin ayrılmaz bir unsuru olarak şiddetle örülmesi kaçınılmaz bir yeniden paylaşım mücadelesi ortaya çıkıyordu. Sahneye yeni çıkan Almanya, Fransa, Japonya gibi ülkelerin arasında Amerika Birleşik Devletleri de vardı ve aralarında en hızla gelişen de oydu.

84) Aktaran, *The Monthly Review*, “The Morality of Imperialism,” c. 55, No. 3, Temmuz-Ağustos 2003, s. 143.

ABD, yağmaya, zora ve yerel halkın soykırımına dayanan kıtasal gelişmesini Pasifik'e, yani Kuzey Amerika Kıtası'nın doğal sınırlarına ulaşıncaya kadar sürdürdü. 19. Yüzyılda artık koca kıta demiryolları ağıyla entegre bir pazara dönüştürülmüş, doğal zenginlikler, bol hammaddeler işlenmeye başlanmıştı. İç Savaş sonunda köle emeği "özgürleştirilmiş", yerel pazar alabildiğine genişletilmiş, Birlik ve merkezi otorite güçlendirilmişti. Teknolojik gelişmelerle de ivme kazanan Amerikan kapitalizmi böylece görkemli bir iç dinamizmle gelişmiş, büyümüştü. Böylece, tekkelci kapitalizmin ve finans kapitalin gelişmesiyle birlikte Amerikan kapitalizminde farklı yapısal dinamikler ortaya çıkıyor, bu da elbette, hem iç yapıyı, hem de dış politikayı yeniden biçimlendiriyor, yapılandırıyor, yönetiyordu.

1. Hırsız Baronlar

İç Savaş'tan sonra başlayan vahşi kapitalist gelişme, zamanla, büyük tekellerin Amerika'ya hakim olmasıyla sonuçlandı. Petrol sanayiinde Rockefeller, Çelik Endüstrisinde Carnegie, finans sektöründe Morgan ve öteki para simsarları, soyguncu baronlar, para babaları, hükmettikleri dev tekeller, oluşturdukları anonim şirketler, karteller, tröstler ortaya çıktı. Bu büyük zenginler, başta rüşvet, irtikap, şiddet, hile her türlü kanunsuzlukla her yöntemi kullanarak egemenliklerini kurdular. Başta demiryolları yapımcıları olmak üzere büyük şirketlere toprakların peşkeş çekilmesiyle artık kolay çiftlik edinme şansı da ortadan kalktı, dolayısıyla yoksullara ve yeni göçmenlere "ücretli kölelik"ten başka bir ufuk da kalmadı. Demiryolları şirketlerine teşvik olarak verilen topraklar yaklaşık 400 bin kilometre kareydi ki bu, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un toplam büyüklüğüne eşit bir alanı ifade etmektedir. İşçilerin, işsizlerin, topraklarını kaybeden küçük çiftçilerin, yoksulların, iflas eden esnaf ve küçük işletme sahiplerinin, sokaklara salınmış "özgürleştirilmiş" siyahların karşısında artık Güney'in toprak ağalarıyla Kuzey'in süper zengin patronları, eyaletlerin milis güçleri ve federal polis

gücü, ordu vardı; onların sefaletinden Amerikan kapitalizmi tek-
kelci döneme giriyordu. 1896 yılına gelindiğinde, nüfusun sade-
ce 1/8'i ülke mal varlığının yüzde 90'ına el koymuş durumday-
dı.⁸⁵ Kitleler sefil bir yoksulluğun pençesinde kıvranırken, Roc-
kefeller ailesi, Carnegie'ler, Astorlar, Morganlar, Vanderbiltler,
çok kısa bir süre içinde akıl almaz zenginliklere sahip olmuşlar-
dı. Ortalama ücret 500 dolar civarındayken, bu yeni zenginlerin
servetleri yüz milyonlarca dolara ulaşmıştı. Bazılarının varlıkları-
nın parasal değerini hesap etmek bile mümkün değildi.

Bu büyük tekeller ve tröstler bir sanayi dalının neredeyse tü-
münü ellerine geçirmişlerdi. Rockefeller'in Standard Oil tröstü,
aydınlanmada kullanılan rafine petrolün yüzde 90'ına yakınıni
kontrol ediyordu. 1901 yılına gelindiğinde, Çelik Kralı Andrew
Carnegie ile Bankacı Morgan'a ait çelik şirketi, birlikte, emper-
yalist dünyanın önderi İngiltere'nin ürettiği çeliğin daha fazlası-
nı üretiyordu.⁸⁶ Demiryolları şirketlerinin, sadece devletten teş-
vik olarak aldıkları toprak miktarı koskoca Teksas eyaletinin bü-
yüklüğüne ulaşıyordu. Bu durum, neredeyse bütün sanayi kolla-
rında ve finans alanında da böyleydi. Kıymetli evrak toplamın-
da ABD toplam 132 milyar franklık değerle İngiltere'nin (142
milyar Frank) hemen arkasından geliyordu.⁸⁷ Tabii çok yakında
İngiltere de ABD'ne borçlanmaya başlayacaktı. Şirket hissele-
rindeki devasa artışlar, pazarın kurumsallaşmış manipölasyonu
ve spekülasyon, petrol gibi yeni keşfedilen doğal kaynaklar, po-
litik/hukuki oyunlar ve devlet kıyakları, yeni zenginliğin temel
kaynaklarını oluşturdular.

Tarihçi Howard Zinn, hırsız baronların yöntemlerine ilişkin
şu örnekleri veriyor:

“Servetlerinin birçoğu yasal yollardan, hükümetler ve
mahkemelerle işbirliği yapılarak elde edildi. Bazen bu işbir-

85) Richard D. Heffner, age, s. 220.

86) Paul Kennedy, *Büyük Güçlerin Yükselişi ve Çöküşü:1500'den 2000'e Ekonomik Değiş-
me ve Askeri Çatışmalar*, çev. Birtane Karanackçı, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Ya-
yınları, 1990, s. 283.

87) Lenin, Age, s.68, Tablo-9.

liğinin de bir fiyatı oluyordu. Thomas Edison aldığı lisansların karşılığında New Jerseyli politikacıların her birine bin dolar ödemeye söz vermişti. Daniel Drew ve Jay Gould, Erie Demiryolları'nın 8 milyon dolarlık 'sulandırılmış hisse senetlerinin' satışa çıkarılmasına izin verilmesi için New York eyalet meclisine rüşvet olarak 1 milyon dolar harcadılar.

Union Pasific ve Central Pacific demiryollarının işbirliğiyle kıtayı bir uçtan bir uca bağlayan ilk demiryolu hattı kan, gözyaşı, politik entrikalar ve hırsızlıklarla birlikte tamamlandı. Central Pacific şirketi hattın döşenmesinde batı kıyısından başlayarak doğuya doğru gitti; demiryolunun geçeceği bölgelerde 36 milyon dönüm devlet arazisini ücretsiz alabilmek ve bono satışlarıyla 24 milyon dolarlık da borç kaynağı yaratabilmek için Washington'da 200 bin dolar rüşvet dağıttı. Aslında yine kendisine ait bir inşaat şirketine 79 milyon dolar öderken, 36 milyon dolar fazla ödeme yapıyordu. Dört yılda bitirilen demiryolunun inşaatında üç bin İrlandalı ve on bin de Çinli çalıştı; günlük ücretleri bir veya iki dolardı.

Union Pacific şirketi ise Nebraska'dan başlayarak batıya doğru gitti. Yaklaşık 50 milyon dönüm arazi bedava olarak verildi ve 27 milyon dolar da hazine bonusu olarak mali destek sağlandı. Bu şirket de Credit Mobilier adında bir şirket yarattı ve demiryolu inşaatı için bu şirkete 94 milyon dolar ödedi, oysa gerçek fiyat 44 milyon dolardı; bu tarafta da 50 milyon dolarlık fazla ödeme yapılmıştı. Hesaplar üzerinde inceleme yapılmasını engellemek için hisse senetleri Kongre üyelerine ucuz satıldı... [Günde] yaklaşık 10 kilometre ray döşeyen işçilerin yüzlercesi aşırı sıcaktan, soğuktan ve topraklarının işgal edilmesine karşı çıkan Kızılderililerin saldırılarından öldü...⁸⁸

Zinn, ünlü banker J. Pierpont Morgan'ı da anlatıyor:

"Bir bankerin oğlu olan J.P. Morgan, iç savaştan önce demiryolu hisse senetleri satarak iyi komisyon alıyordu. İç Savaş sırasında, ordunun bir silah deposundan tanesi 3.5

88) Howard Zinn, *Öteki Amerika*, Age, s.348-349.

dolardan 5 bin tüfek satın aldı ve bunları cephedeki bir generale tanesi 22 dolardan sattı. Silahlar bozuktu ve kullanan askerlerin baş parmaklarını sakat bırakıyordu...

Morgan iç savaş sırasında askere gitmedi. 300 dolar vererek kendi yerine başkasını gönderdi. John D. Rockefeller, Andrew Camegie, Jay Gould ve James Mellon da aynı şekilde askere gitmediler. Mellon'un babası oğluna şöyle yazıyordu: 'Bir insan yaşamını veya sağlığını riske atmadan da bir vatansever olabilir. Daha değersiz çok yaşam var.'

Hükümet, Morgan'ın şirketlerinden Drexel'e 260 milyon dolarlık bir bono satışının yapılması işini verdi. Bu satış doğrudan hükümet tarafından da yapılabilirdi, ama hükümet bankerlere 5 milyon dolar komisyon vermeyi tercih etti...

1895'de Birleşik Devletlerin altın rezervleri tükenmişti ama 26 New York bankasının kasasında 129 milyon dolarlık altın vardı. J.P. Morgan & Company, Agust Belmont & Company, National City Bank'ın başını çektiği bir banker konsorsiyumu hükümete altın vererek karşılığında bono almayı önerdi. Başkan Grover Cleveland kabul etti. Bankerler hükümet bonolarını hemen çok daha yüksek fiyatla sattılar ve 18 milyon dolar kâr ettiler.'"⁸⁹

Sahtekarlığın sonu yoktu. Rüşvetle, acımasız ayak oyunları ile, gerektiğinde politikacıları, hakimleri ayarlayarak, gerektiğinde de gangesterlerle iş yaparak, sabotajlarla, korkunç bir sömürü ve baskıyla tekeller, tröstler, tefeci kurumlar böyle doğdu... Devlet, bütün kurumlarıyla ve yasalarıyla, silahlı güçleriyle bunların emrindeydi. 1895'de New Yorklu bir banker Anayasa Mahkemesi'ni şöyle övüyordu: "Beyefendiler, ABD Yüksek Mahkemesi, sizler doların muhafızı, özel mülkiyetin bekçisi, soygunculuğun düşmanı ve Cumhuriyetin koruyucususunuz!"⁹⁰

89) Age, s.350-351.

90) Age, s.357. Tercümede "enemy of spoilation," (Şımarıklığın düşmanı) diye çevrilmiş olsa, herhalde "soygunculuğun düşmanı" ya da "kayırıcılığın düşmanı" olmalı. Ben "Şımarıklığın" ("spoilation") sözcüğünü "soygunculuk" olarak değiştirdim.

2. “Pazar Sorunu”

Pazarı, üretimi, fiyatları, tüketim kalıplarını ve politikacıları, partileri, hükümetleri, devleti denetim altında tutan bu devasa tekellerin üretim miktarlarıyla kârları akıllamaz boyutlara ulaşmıştı. ABD hızla dünyanın en büyük ekonomik gücü oluyordu. 1865-1898 yılları arasında ABD’de buğday üretimi yüzde 256, mısır yüzde 222, rafine şeker yüzde 460, kömür yüzde 800, çelik ray yüzde 523 ve işler halde demiryolu mil uzunluğu yüzde 567’den fazla artarken, ham petrol üretimi 3 milyon varilden 55 milyon varilin üzerine, külçe ve dökme çelik üretimi de 20 bin long tondan yaklaşık 9 milyon long tona çıktı.” İşletmelerinin devasa boyutlarıyla, ucuz hammadde kaynaklarıyla ve bol ucuz kredi imkanlarıyla verimliliği artmış Amerikan ekonomisi üstelik artık pek çok ürünü Avrupa’ya göre daha da ucuza maledebiliyordu.

Ne var ki, öteki sanayileşmiş ülkeler de rekabete katılıyorlardı. Tekelci sermayenin egemen olduğu ülke devletlerinin temel hedeflerinden başlıcasıysa, kendi iç pazarlarını tekeller için korumaktı. Aynı şeyi Amerika da yapıyor, bir yandan ihracatını artırmak için elinden geleni yaparken, bir yandan da, korumacı politikalarla ithalatı kısımlıydı. Kapitalizmin serbest rekabet dönemi artık geri gelmemek üzere kapanmıştı. Her yerde korumacı duvarlar yükseliyordu. Bu aynı zamanda ticaret savaşları anlamına geliyordu.

Özellikle 1880’lerin sonlarında hızla gelişen bir teknoloji temelinde ortaya çıkan yatırımlar giderek ulusal pazarı aşan bir fazlalık yaratıyor, üretim güçlerinin gelişmesi ve sermayenin yoğunlaşması sonunda iç pazar üretimi tüketemiyor, kârlarda düşme korkusu ortaya çıkıyordu. Ayrıca, gelişen ekonomi ve rakipler hammadde kaynaklarının yeniden değerlendirilmesini gerektiriyordu. Ülke içindeki yaygın yoksulluk, eşitsizlik, 1873-1893 bunalımlarıyla ortaya çıkan işçi eylemlilikleri ve eksik tüketim krizi de sistemi huzursuz ediyordu. Her sömürge-

91) Paul Kennedy, Age., s.282-283.

ci kapitalist devlet kendi denetimi altındaki toprakları kendi sermayesinin yağması için kapatmaya kalkınca da bunalım derinleşiyordu. 1897 yılında Ulusal İhracatçılar Birliği Başkanı Theodore C. Search iş aleminin düşüncelerini şöyle özetliyordu: “İmalatçılarımızdan birçoğu iç pazarları ya tüketmiş ya da tüketmektedir. Onları rahata kavuşturacak tek şey dış ticaretimizin büyümesidir.”⁹² Fazla para da tekelci kapitalistler için sorunlu. Bu, doğası gereği, hayırlı işlere, ihtiyaç duyulan alanlara ve halkın gereksinimlerinin karşılanmasına yönelmeyeceğine göre, aşırı kârlar için, meta ya da sermaye biçiminde, dışarıya akmalıydı.

1898 yılında yazdığı “Emperyalizmin Ekonomik Temeli” başlıklı makalesinde Charles A. Conant, “boğulmuş kapital” adını verdiği sermaye fazlasına çözümü gösteriyordu; ona göre, fazlayı emecek tek şey emperyalist politikalarıdır. John B. Foster bu anlayışı şöyle özetliyor:

“Amerika’nın toprak işgal edip etmeyeceği, askeri üsler ve garnizonlar kurup kurmayacağı, ülkeleri bir biçimde bağımsız bırakma orta yolunu seçip seçmeyeceği veya Doğu’da ticaret serbestisi haklarının temeli olarak deniz üsleri ve diplomatik temsilciliklerle yetinip yetinmeyeceği, ayrıntıdır... Yazar duygusal nedenlerle emperyalizmi savunmuyor ve fakat, Birleşik Devletler’in, çağdaş uygarlığın nimetlerinden yararlanmak için, kapitalist ülkelerin sermaye fazlasına açılmakta olan bütün eski ülke pazarlarına girme hakkını dayatması anlamındaysa bu isimden korkmuyor da. Bu politikanın yarı vahşi adaların doğrudan yönetilmesini de beraberinde getireceği tartışma konusu olabilir, ama sorunun ekonomik tarafında sadece tek bir yol vardır; ya bir biçimde Amerikan sermaye ve işletmesinin bu ülkelere girmesi için rekabete girişmek, ya da tüketilemeyen malların birikimiyle, ticaretteki durgunluğu izleyecek aşırı tepkilerle ve olumsuz bir siyasetin sonucu olarak yatırımların sürekli düşen kârlarıyla beraber üretim

92) Aktaran Türkkaya Ataöv, Age., s.55.

ve iletişim araçlarının gereksiz yeniden üretimine devam etmek.”⁹³

Bu durumun ABD’de yarattığı kaygıları ve politik dinamiği Paul Kennedy şöyle anlatıyor: “Amerikan fabrikalarının ve çiftliklerinin aşırı verimliliğe ulaşması, çok geniş olan iç pazarın bile yakın bir zamanda bu ürünleri tüketemeyecek hale geleceği yolunda yaygın bir kaygı yarattı ve güçlü çıkar gruplarını (orta-batı çiftçileri kadar Pittsburgh çelik üreticilerini de) denizaşırı bölgelerde pazar açmak ya da olanları açık tutmak üzere her türlü yardımı yapması için hükümete baskı uygulamaya itti.”⁹⁴ Yani, dolarla bayrak ve silahın “kutsal ittifakı” için zemin yaratılmaya başlanıyordu. 1898 yılında da Amerikan Dışişleri Bakanlığı resmi belgeleri şöyle diyordu: “Amerikan sanayicilerinin ve zanaatkarlarının önümüzdeki yıl işlerini kaybetmelerini istemiyorsak her yıl artmakta olan üretim fazlası için yabancı pazarlar bulmak zorundayız. Dolayısıyla fabrikalarımızın ve işyerlerimizin yabancıların tüketimi için yaptığı üretimin artışı, ticaretin yanı sıra devlet adamlarının da önemli bir sorunu haline geliyor.”⁹⁵

Formülün ne olduğu belli olmaya başlamıştı. Bunu açıklığa kavuşturmak ve gereğinin yapılması için hükümete havale etmek artık sermayenin politikacılarına düşüyordu. 1898’de Senatör Albert J. Beveridge Bostonlu bir grup işadamına formülü öz-lü biçimde anlatıyordu:

“Amerikan fabrikaları Amerikan halkının kullanabileceğinden fazlasını üretiyor; Amerikan toprakları tüketebileceklerinden daha fazla ürün veriyor. Politikamızı kaderimiz bizim için çizmiş; dünya ticareti bizim olmalıdır ve olacaktır. Ve bunu anamızın [İngiltere] bize öğrettiği gibi yapacağız. Amerikan mallarının dağıtımı için dünyanın her yerin-

93) Charles A. Conant. *The United States in the Orient*, Boston, Houghton Mifflin, 1900, s.29-30’dan aktaran John Bellamy Foster, “The Rediscovery of Imperialism,” *Monthly Review*, c.54, No.6. Kasım 2002, s.3-4.

94) Age, s.285.

95) Howard Zinn, Age, s.405.

de ticaret üsleri kuracağız. Okyanusları ticaret gemilerimizle kaplayacağız. Büyüklüğümüze uygun bir donanma yapacağız. Ticaret üslerimizden, bayrağımızı dalgalandıran, bizimle ticaret yapan ve kendikendilerini yöneten büyük sömürgeler çıkacak.”⁹⁶

Emperyalizmin ideologlarından Senatör Beveridge, 1898’de yaptığı bir başka konuşmada da baklayı ağzından çıkarıyor, seçmenlerin ağzına bal da çalıyor bu arada:

“Ama bugün tüketebildiğimizden fazlasını üretiyoruz. Bugün kullanabileceğimizden daha fazlasını yapıyoruz. Bugün endüstriyel toplumumuz bir izdiham yaşıyor; mevcut işten fazla işçi var; yapılan yatırımdan çok sermaye var. Daha çok paraya ihtiyacımız yok, daha fazla dolaşıma, daha çok istihdama ihtiyacımız var. Dolayısıyla, ürettiklerimiz için yeni pazarlar, sermayemiz için yeni alanlar, işçilerimiz için yeni iş bulmalıyız... [Yeni toprakları işgal etmek] ülkedeki her çalışan insan için yeni istihdam ve daha iyi ücret demektir. Her kile buğday ya da mısır için, her kilo tereyağı ya da et için, bu ülkenin çiftçilerinin yetiştirdiği her şey için daha yüksek fiyat demektir. Ülkede paslanmış ve düşük sermaye için faal, güçlü, yapıcı yatırım demektir... Ah! ticaretimiz geliştikçe, Cumhuriyet’in silahlarıyla korunacak hürriyet bayrağı –ticareti bütün insanlığa taşıyarak– dünyayı ve okyanusları dolaşacak.”⁹⁷

Böyle durumlarda, Tanrı’yı da işin içine katmak gerekmektedir elbette. Yukarıda hayatın gerçeklerini fütursuzca dile getiren Senatör Beveridge, iki yıl sonra şimdi de ideolojik kılıfı hazırlıyor ve işleri yumuşatıyor, Tanrı’nın inayetine ve iradesine sığınıyor 9 Ocak 1900’de Senato’da yaptığı bir konuşmada:

“Tanrı bin yıldır dili İngilizce olan, Teutonik halkları kibirlensin, sünepece kendini düşünsün ve kendi kendine hayranlık duysun diye hazırlamıyor. Hayır. O, kargaşanın hüküm sürdüğü yere düzen getirelim diye bizi yeryüzünün en üstün yöneticileri yaptı... ve bütün ırklarımız içinde Amerikan

96) Aktaran Leo Huberman, *Age*, s.259.

97) *The Annals...*, *Age*, c. 12, s. 201.

halkına işaret etti, dünyanın yeni baştan yaratılmasına önderlik edecek kendi seçilmiş halkı olarak. Bu Amerika'nın ilahi misyonudur ve bizim için bir insan açısından mümkün olan bütün kazançları, bütün şanı ve bütün mutluluğu barındırmaktadır... Efendimizin yargısı üzerimizdedir: 'Siz az şeylere iman ettiniz; sizi çok şeylerin hakimi yapacağım.'⁹⁸

İdeolojik gerekçeler, çirkin gerçeklerin üzerini örtmek için bir şal olarak kullanılmalıdır elbette.

İrkin üstünlüğü, dinsel çağrışımlar, özgürlük ve medeniyet demagojisi, şarlatanların elindeki etkili kılıflardır. İşte bir Misyoner derneğin sekreteri olan Josiah Strong'un Bizim Ülke-miz (*Our Country*) adlı kitabında yazdıklarıyla, 1885 yılından bir örnek:

"Geçim kaynakları üzerindeki nüfus baskısının, burada olduğu kadar Avrupa ve Asya'da da hissedileceği zaman yaklaşmaktadır. İşte o zaman dünya tarihinin yeni bir aşamasına girilecektir; Anglosaksonların üzerinde eğitildiği, ırkların nihai rekabeti... O zaman, eşi görülmemiş bir enerjiye sahip olan bu ırk –umalım ki, en geniş özgürlük, en saf Hıristiyanlık, en yüce uygarlığın temsilcisi– nüfus üstünlüğü ve ardındaki zenginliğin gücüyle birlikte, kendi kurumlarını insanlığa kabul ettirme hesabıyla geliştirmiş olduğu özel saldırgan nitelikleriyle bütün dünyaya yayılacaktır... Ve kimse bu ırklar arası rekabetin sonucunun 'en güçlüünün kazanması' (survival of the fittest) olacağından şüphe edebilir mi?"⁹⁹

Öyle ya, "ne ulu bir birleşme: en yüksek ırk, en üstün uygarlık, en kalabalık nüfus, en büyük zenginlik-ışte imparatorluk için en büyük maddi dayanak!"¹⁰⁰

Strong kitabında, Anglosakson ırkın iki temel özelliğini de şöyle anlatıyor: "Anglosaksonların en çarpıcı özelliklerinden biri para kazanma gücüdür... Bir başkasıysa, sömürgeleştirme gü-

98) *The Annals...*, Age, c.12., s.343.

99) *The Annals...*, c11, s.75.

100) Josiah Strong, *The New Era of the Coming Kingdom*, New York, Baker ve Taylor, 1893'ten aktaran Türkkaya Ataöv, Age, s.36.

düsü ya da yeteneği diyebileceğimiz şeydir...

1898 yılındaki Washington Post gazetesinin bir başyazarı ise, baklayı ağzından çıkarıyordu: “Ormanda kanın tadı gibi insanların ağzında da imparatorluğun tadı var...”¹⁰²

3. Militarizm

Yukarıdaki bir alıntıda “özellikle saldırgan nitelikler”in geliştirilmesinden söz ediliyordu. Düşüncede ve kurumsallaşmada militarizmin serpilmesi, emperyalist saldırganlığın kuşkusuz ayrılmaz bir parçasını oluşturmak zorundadır. “İmparatorluk tadıyla kan tadı” arasında organik bağlar mevcuttur elbette. Bunun hikayesi, modern Amerikan militarizminin, yani tekelci kapitalizmin dinamiklerinden doğan emperyalist şiddetin öyküsüdür aynı zamanda.

İç Savaş’a kadar Amerika’da gelişmiş merkezi bir otorite ve Ordu’dan söz edilemez. Silahlı Kuvvetler, esas olarak, eyaletlerin ve Federal hükümetin milis güçlerinden oluşuyor, bir tür “silahlanmış yurttaş” temeli üzerinden ihtiyaç doğdukça, sivil hayattan gelenlerce oluşturulan bir Ordu yapılanması ortaya çıkıyordu. İç Savaş’tan önce Amerika’nın düzenli ordusu sadece 26 bin kişiden oluşmaktaydı. Merkezi bir ordu gücü ve bürokrasinin olmayışı, ilk bakışta, Amerika’da “militarizm geleneği”nin, en azından Birinci Dünya Savaşı’na kadar, varolmadığı kanısını oluşturmaktaysa da, bu doğru değildir.

Her şeyden önce, Amerikan yaşam biçimi, silah kültürü, vahşi orman yasalarının egemenliğindeki ekonominin kargaşaları, isyanlar, kızılдерили katliamları, köle ticareti, kıtasal genişlemenin şiddetle içiçe geçmiş dinamikleri ve Güney Amerika ile Karayibler’deki hegemonya uygulamaları, militarist şiddetle örülmüş bir yapıya, tarihe ve geleneklere işaret etmektedir.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra artık ABD’nin bir “askeri

101) *The Annals...*, c.11, s. 74.

102) Aklaran Howard Zinn, *Age*, s.404; Türkkiye Ataöv. *Age*, s. 51-52.

klik” tarafından yönetildiğine inanan ünlü sosyolog C. Wright Mills, şu bilgileri de veriyor ve paradoksa dikkat çekiyor: “Birleşik Devletler’in tarihi bir tüm olarak ele alındığında, çok ilginç ve şaşırtıcı bir durumla karşılaşmaktadır: Bir yandan hiçbir zaman militarist bir ulus olmadığımız söylenirken, diğer yandan da Bağımsızlık Savaşı’ndan sonra General Washington’un ün kazanıp Başkanlığa getirildiği; bazı subayların... askeri bir konsey kurmayı ve Amerika’nın askeri bir krallık olmasını istedikleri görülmüştür.

O zamanlar da General Jackson, General Harrison ve General Taylor’un siyasi başarılarında bu askerlerin Meksika’ya karşı açılan savaşta kazandıkları zaferlerin etkisi olmuştur... İç Savaşın etkisiyle, ekonomik çıkar çevrelerince uygun bir kişi olarak görülen General Grant Başkanlığa getirilmiştir. General Grant’dan McKinley’e kadar, Cleveland ve Arthur dışında, tüm Başkanlar, İç Savaşa katılan askerler arasından çıkmışlardır... Kısacası, Birleşik Devletler Başkanlığına getirilen otuz üç kişiden [kitabın yayın tarihi 1956 yılıdır. H.G] yarıya yakınının askerlikten gelme kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Bunların altısının kariyerden subay, dokuzunun ise general olduğu bilinmektedir.”¹⁰³

Kritik değişkenler olsalar da, elbette militarizmi sadece ordu kurumunun genişliği ve etkisiyle ya da askerlerin politik görevleriyle açıklayamayız. Savaşçı, fetihçi, militarist değerlere bağlı bir Başkan’ın “sivil” olması ya da saldırganlığı içselleştirmiş, savaşı bir yaşam biçimi yapmış, hayatın normal koşullarında şiddetin üstün bir yer tuttuğu, geleneklerde ve tarihin konturlarında şiddetin başat yer edinmiş olduğu bir ülkede sivil iktidarların varlığı ne fark edebilir ki? Pek çok yerde olduğu gibi, Amerika Birleşik Devletleri’nde de militarizmin varlığını böyle bir geniş perspektiften bakarak ele almak ge-

103) Wright Mills, *İktidar Seçkinleri*, çev. Ünsal Oskay, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1974, s.244-245 ve bkz. s. 237-308.

rekmedir. O zaman görülecektir ki, militarizm, Amerikan varlığının kalıcı ve başat öğelerinden başlıcasını oluşturmaktadır. 1942 yılında Profesör Quincy Wright'ın belirttiği gibi, o zamana kadarki bütün tarihinde sadece yirmi yılını bir yerlerde askeri operasyon yapmaksızın geçirmiş bir ülkeden söz ediyoruz.¹⁰⁴ Böyle bir ülkeye “militarizmle yoğrulmuş” demekten başka bir sıfat bulunabilir mi? Bu alıntıdan hareket eden Harry Magdoff ise, hesaplamayı 1970 yılına getiriyor ve Amerika'nın her bir yıllık “barış” dönemine karşılık ortalama üç yıl savaş ve çatışma yaşadığını ortaya koyuyor.¹⁰⁵ Üstelik, Magdoff'un bu hesabında askeri gücün doğrudan çatışmalar dışındaki kullanımı da yer almıyor. Askeri diktatörlüklerin desteklenmesi, savaşların tetikçilere yaptırılması, askeri yardımlar yoluyla işbirlikçi ordular beslenmesi, istihbarat örgütlerinin şiddet uygulamaları, kitlesel kırım kışkırtmaları ve benzeri militarist eylemler de bu hesapta yok.

İç Savaş'tan sonra Amerikan Ordusu da büyümeye başladı, silahlanma harcamaları arttırıldı. Tekellerin gelişmesiyle ortaya çıkan emperyalist saldırganlık, her şeyden önce, güçlü bir donanmaya ihtiyaç duyuyordu. 1890 yılında Alfred T. Mahan ünlü kitabını yayımladı: *Deniz Gücünün Tarihe Etkisi* (The Influence of Sea Power Upon History). Ardından 1897'de Amerika'nın *Deniz Gücü'ndeki Çıkarları* (The Interest of America in Sea Power) yayınlandı. Mahan gibi donanmanın geliştirilmesini savunanlar, deniz gücüne artık klasik savunma işlevleri açısından değil, emperyalist rekabette yer almak, sömürgeler elde etmek, başka ülkeleri bağımlı hale getirerek avantajlı konuma geçmek için, kısacası emperyalist saldırganlığın bir aracı olarak, özel önem verilmesi gerektiğini söylü-

104) Quincy Wright, *A Study of War*, c.1, Chicago, University of Chicago Press, 1942, s.236. Wright aynı eserinde, 1880 yılında 1.03 dolar olan kişi başına askeri harcamanın, yirmi yıl içinde 2.53 dolara yükseldiğini, artışın 1914'te de 3.20 dolara ulaştığını belirtiyor (s.233).

105) Harry Magdoff, *Imperialism...*, Age, s.199.

yorlardı. Böylece donanma harcamaları 1890'da toplam federal harcamaların yüzde 6.9'una ulaştı ve 15 sene içinde de bu oran yüzde 19'a çıktı.¹⁰⁶

D. İlk Emperyalist Hamle: İspanya'yla Savaş

1898 yılında, uzun zamandır büyük tekeller, para babaları ve onların emrindeki politikacılarca propagandası, hesabı, kışkırtması yapılarak beklenen an, Küba'daki bir ulusalcı isyanın yarattığı bahaneyle geldi çattı. Küba'da, İspanyol sömürgeciliğine karşı, Amerikalı plantasyon sahiplerince de alttan alta desteklenen isyan Amerika'da büyük yankı yaptı ve halkın çoğunluğunca sempatiyle karşılandı. Bu popüler destekten de yararlanan emperyalizm yanlıları, özellikle basın tekellerinin kışkırtmalarıyla da güçlenerek savaş emellerine ulaşmayı başardılar. İspanya'nın bütün geri adımlarına ve yumuşatma çabalarına karşın Kongre'den savaş kararı çıktı. Sonunda da ABD, zaten çöküş dönemini yaşayan İspanya'yı yenilgiye uğrattı. Bu arada Manila önlerinde İspanyol donanmasıyla savaş başlatıldı ve bu alanda da kısa sürede İspanyolları yenilgiye uğratarak büyük bir zafer kazandılar.

Bu savaş, Meksika kışkırtmasının ardından, artık "bir Amerikan klasiği" sayılabilecek davranış kalıbını da yarattı. Önce, Amerika içinde, özellikle de Küba'da gözü olan çıkar odaklarının, bu arada da medya tekellerinin büyük kışkırtması yürürlüğe konuldu. Rivayet edilir ki, medya baronu Randolph Hearst, gazetesinin fotoğrafçısına "sen resimleri gönder, savaş da benden" demiştir. Önce İspanyol sömürgecilerin Küba'daki ulusalcı ayaklanma nedeniyle uyguladığı bastırma hareketinin vahşeti, halka yapılan zulüm ABD'de Küba lehine bir kamuoyu yaratacak, savaş ve ilhak yanlıları da bunu kullanarak Amerikan müdahalesi için uygun zemin bulmuş olacaktı. Amerika, mazlum bir halka özgürlük ve bağımsızlık götürecekti, bunun için gerekirse savaş göze alacak, iyilik prensi olarak müdahalede bulunacaktı.

106) Bkz. Paul Kennedy, Age, s.289.

Küba'da yatırımları, toprakları, plantasyonları, çıkarları bulunanlar, orada spekülasyon imkanları gören maceracılar, para sim-sarı misyonerler, silah tüccarları, maden işletmecileri dörtbir koldan kışkırtmalarını geliştirmeye giriştiler. "Zavallı Küba halkı"nın acıları yürekleri yakan mizansenlerle sahneye konuyor, kamuoyu kıvama getiriliyordu. Bu arada belirtmek gerekir ki, Amerikalıların Küba'da milyonlarca dolarlık yatırımları söz konusuydu ve Kübalı yurtseverlerin çıkardığı tahvilleri satın almış pek çok banker vardı. 1896 seçimleriyle de tekeller ve bankerler politik iktidarı da tam olarak ele geçiriyor ve onların adanını McKinley Başkan seçiliyordu. Böylece de, sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesiyle, Başkan'ın sahsında politik erkin (yürütme gücünün) tek elde merkezileşmesi, tencere kapak gibi birleşiyor, emperyalist yöneliş için şartlar tam olarak olgunlaşmış oluyordu. Bir zamanlar köleliği savunmuş bankerlerle Güney'in büyük toprak ağalarının gerici ittifakı Kuzey'in sanayiine de sahip olarak emperyalizmin ekonomik altyapısını örüyor, Morgan-Rockefeller çetesi politik yönelişe de hakim oluyordu.

1. Küba Kışkırtması

Ardından sıra İspanyolları kışkırtmaya ve savaş bahanesi bulmaya gelecekti. Önce, 9 Şubat'ta kışkırtıcı Hearst'ün gazetesi New York Journal, İspanya'nın Washington Büyükelçisinin ABD Başkanı hakkındaki olumsuz görüşlerini yazdığı bir mektubu, "Amerika'ya Yapılmış Tarihteki En Büyük Hakaret" manşetiyle yayınladı. Elçi'nin bir İspanyol arkadaşına birkaç hafta önce yazdığı mektubu gizli bir el gazeteye ulaştırmıştı! Elçi hemen istifa etti ve İspanyollar özür dilediler ama "mektup hırsızlığı" işe yaramış, kamuoyu iyice kıvama getirilmişti.

Bu arada esrarengiz bir biçimde Amerikan Donanması'na ait Maine gemisi Havana açıklarına gönderildi. Bunu o zaman Senatör Mark Hanna "sırf eğlence için petrol kuyusuna kibrit çakma"ya benzetmiş, Gemi komutanlarından birinin karısı da hükümeti "üstü açık bir barut fıçısında yanan bir mum da gönde-

rehabilirdiniz” diye eleştirmişti, yani kamuoyu büyük kışkırtmanın ayırındaydı.¹⁰⁷ Birkaç gün sonra da, 15 Şubat 1898’de “Maine” gemisi Havana Limanı’nda büyük bir patlamayla battı ve 200’den fazla denizci öldü.¹⁰⁸ Ertesi gün, Pulitzer ve Hearst gibi savaş kışkırtıcısı zenginlerin gazetelerinde katliam haberleri manşetlerdeydi. Tabii hemen belirtmek gerekir ki, bu olaydan İspanyolların sorumlu olduğuna dair hiçbir kanıt ortada yoktur, yani gemiyi kimin batırdığı bilinmemektedir.¹⁰⁹ İspanyol hükümeti, hemen gerekli incelemelerin başlatılması yönünde elinden geleni yapmaya hazır olduğunu, hatta bu konuda uluslararası tahkimi de kabul edeceğini bildirdi. Zaten hükümet Küba Sorunu’na da barışçıl bir çözüm bulmaya çoktan hazırdı. O zaman İspanya’nın otonomi, bağımsızlık ve hatta Ada’nın ABD’ye devri konusunda görüşmeler yapmaya hazır olduğu biliniyor. Bu önerinin yapıldığı gün İspanyol Kraliçesi ayrıca Ada’da ateşkes de ilan etmişti.

Ne var ki, ABD savaş istiyordu, uzun zamandır bunun hazırlıklarını yapıyordu ve hem içerde, hem de dışarda istediği baha-

107) Bkz. Edmund Morris, *The Rise of Theodore Roosevelt*, New York, Ballantine Books, 1980, s.598.

108) Batan Amerikan gemileri de sözünü ettiğimiz “Amerikan Klasiği”nin önemli parçalarıdır. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı öncesinde de, önemli miktarlarda cep hane taşıyan ve kışkırtıcı ve savunmasız biçimde okyanusa salınan sivil yolcu taşıyan Lusitania gemisinin Almanlar tarafından batırılması Savaş’a girme kararını çok kolaylaştırmıştır. Pearl Harbor’daki “anı” Japon saldırısı sonucunda batan gemiler de İkinci Dünya Savaşı’na girilmesini tetiklemiştir. Tonkin Körfezi’nde de Kuzey Vietnam kıyılarına sadece 13 mil uzaklıktayken Vietnam sahil muhafaza botları tarafından “saldırıya uğrayan” Maddox destroyerinin, “Tonkin Körfezi Olayı” diye anılan kışkırtmasıyla da Vietnam’a karşı büyük bombalama ve saldırı başlatılmıştı. İlerde ayrıntılarıyla göreceğimiz gibi, 1963 yılında da Amerikan Genelkurmayı, “Maine olayı”nı da anımsatarak, bir Küba’yı işgal savaşını kışkırtma için Küba karasularında ya da Guantanamo’da bir Amerikan gemisinin batırılmasını yönetime resmen yazılı olarak önermiştir (*The Joint Chiefs of Staff, Memorandum for the Secretary of State “Justification for US Military Intervention in Cuba”* Washington DC, 13 Mart 1963, s.8.)

109) Bu arada, daha sonraları yapılan bazı araştırmalarda, gemi içinde ve kazan dairesinde meydana gelen bir kazanın patlamaya ve batmaya neden olmuş olabileceği de belirtilmiştir.

neleri bulmuş, zemini hazırlamıştı.

İspanyolların barış girişimleri ve ateşkesinden yirmi gün sonra, Amerika savaş ilan etti ve İspanyollara saldırdı. Bu arada bir başka “tesadüf” daha oldu. Savaş’ın ilanından 10 gün kadar sonra, o sıralarda Küba’dan binlerce kilometre uzaklıktaki Manila Körfezi’nde bulunan Amerikan Donanması’na ait bir filo oradaki İspanyol filosuna saldırdı ve imha etti. Bu Savaş’ın bir sonucu olarak da, Amerika, Filipinler’i, Porto Riko’yu, Guam’ı, Hawaii’yi işgal ve ilhak etti.

2. Filipinler’in İşgali

Oysa, Filipinler’e girerken Amerika oradaki bağımsızlık yanlılarına yardım sözü vermişti. Ne var ki, Amerika’ya güvenen Filipin yurtseverlerini büyük bir düş kırıklığı bekliyordu; ABD, Filipinler’i ilhak etmeye karar vermişti! Başkan McKinley bunu Tanrı’nın isteği üzerine yaptığını söylüyordu; bu konuyu düşünüp dua ederken Tanrı ona, Filipinlilerin “kendikendilerini yönetmeye yetenekli olmadıklarını” söyleyivermiş ve “onları eğitip, adam ederek Hıristiyanlaştırma” görevi de vermişti! Bu arada, “orayı, Doğu’daki ticari rakiplerimiz olan Almanya ya da Fransa’ya terk etmenin yanlış ve kötü iş olacağını” da kulağına fısıldayıvermişti. Evet, Hıristiyan Metodistlerin bir toplantısında Başkan meseleyi böyle açıklamıştı. Bu arada, Filipinlilerin büyük çoğunluğunun zaten Hıristiyan olduklarını da unutmuştu.¹¹⁰

Filipinler’de yurtseverlerin kanı üzerinde kurulan bir egemenlik söz konusuydu artık. Üç yıl süren ve Filipinli yurtseverlerle halkına karşı vahşi şiddet uygulamalarından sonra ABD Filipinler’e de hakim oldu. Bu, endüstriyel teknolojinin gücünün bütün haşmetiyle şiddete dönüştürülmesiyle ifade edilen “Amerikan Usulü Savaş”ın¹¹¹ da ilk örneklerindendi:

110) Rahul Mahajan, *The New Crusade: America's War on Terrorism*, New York, Monthly Review Press, 2002, s.100. Bu kitap Türkçeye de çevrildi; *Yeni Haçlılar*, çev. İbrahim Kapalıyaya, İstanbul, Gelenek Yayınları, 2003.

111) Bkz. R. F. Weigley, *The American Way of War: A History of the United States Military Strategy and Policy*, Bloomington, Indiana University Press, 1977.

“Amerikan ateş gücü öylesine büyüktü ki Filipinlilerin bununla başa çıkması mümkün değildi. Daha ilk çarpışmada Pasig Nehri’nde Amiral Devwey’in 250 kiloluk bombaları Filipin teknelerinin üzerine yağmaya başladığında ölen Filipinliler’in vücutları öyle yükseklere fırlıyordu ki, Amerikalılar bunları yakalıyor ve siper olarak kullanıyordu. Bir İngiliz gözlemci, ‘bu savaş değil, basbayağı bir katliam, canice bir kasaplık’ diyordu ama yanılıyordu; bu, bir savaştı!”¹¹²

Hem de ne savaş!

Amerikan Ordusu’ndan bir subay, Waller, General Jacob Smith’ten bir emir alır: “Esir istemiyorum. Öldürüp yakmanızı istiyorum ve ne kadar çok öldürür, ne kadar çok yakarsanız beni o kadar memnun edersiniz... Eli silah tutan herkesin öldürülmesini istiyorum.” Bunun üzerine Waller, “yaş sınırı”nı öğrenmek ister. General’in yanıtı vahşeti anlatmaya yeterlidir: “On yaş!”¹¹³

Filipin’deki direniş uzun sürdü ve orada büyük katliamlar gerçekleştirildi, kadın, yaşlı, çocuk binlerce insan öldürüldü, kentler yakıldı, Filipinler halkı konsantrasyon kamplarında “pasifikasyon”a tabi tutuldular, halk ve yurtseverler korkunç işkencelerle sorgu seanslarına alındılar.

Filipinler’in işgal ve ilhakına ilişkin olarak, o zamanki Amerikan düşüncesini bir Amerikalı profesör şöyle özetliyor:

“Filipinliler bağımsız uygarlık yönünde hiçbir yetenek göstermeyen bir ırktandır; yakın bir gelecekte de göstere-meyecekleri söylenebilir; fakat zekice yürütülen bir Amerikan egemenliği altında daha önce düşlerinde bile göremedikleri yararlar kavuşacaklardır ve bundan sevinç duy-mayacak olurlarsa, bu onların yetersizliklerinin yeni bir kanıtı sayılacaktır.”¹¹⁴

112) Howard Zinn, *Öteki Amerika*, Age, s.425.

113) Bkz. Max Boot, Age, s.120.

114) Archibald Cary Coolidge, *The United States as a World Power*, New York, Macmillan, 1916, s.170’den nakleden Ataöv, Age, s. 109-110.

Başkan McKinley de işgal amacını “iyi niyetli asimilasyon” olarak açıklıyordu bir konuşmasında.¹¹⁵ Ona göre, asıl kötü niyetli ve “nankör” olan Filipinli yurtseverlerdi: “Başkan McKinley, Filipinlilere karşı savaşı, onları kurtarılmışlar rolüne boyun eğmemekle suçlayarak meşrulaştırmaktaydı: ‘Kurtarılanlar kurtarıcılara silah sıkarken, özgürlük getirenlerin özgürleştirdiklerinin önüne hürriyet ve yönetime ilişkin önemli sorunları getirmesi uygun değildir.’ McKinley’e göre özgürleştirilmek, kendi kendini yönetmek için talepte bulunmak değil... kurtarılmış olmaya boyun eğmek idi.”¹¹⁶ Aksi halde, nankörlere, şükran duygularını geliştirmek için, şiddet kullanmaya devam edilmelidir! Filipinler’e, ancak 1946’da “bağımsızlık” verilecekti. Bundan sonrası işbirlikçilerin egemenliğindeki “Cici Filipin Demokrasi”ne bırakılacaktı.

3. Küba’nın Sömürgeleştirilmesi

Küba’nın durumu daha da ilginçtir. Kübalılara özgürlük götürmek için Ada’yı işgal eden ABD, sonunda, Küba’nın Anayasasını yazar ve hükümleri yazan Senatör’ün adından esinlenerek “Platt Değişiklikleri” diye adlandırılan bir takım anayasal hükümlerle, Küba’nın dış ilişkileri üzerinde denetim hakkı elde eder, “Küba’nın bağımsızlığını ve can ve mal emniyetini korumak üzere” Ada’ya müdahale etme hakkını elde eder ve bugün de hâlâ kullandığı Guantanamo bölgesini 1903’te ilhak ederek Küba’ya “bağımsızlık” verir. Bu arada kömür yataklarını işletme ayrıcalığını da kendine ayırır. Florida kıyılarından 90 mil uzaklıktaki bu Ada daha sonraları, çörekleri ve pastaları her sabah Miami’den taze olarak getirilen Yanki milyonerlerin, havuz kenarlarında Kübalı çocuk ve kızlara bozuk paralar atıp kaptırarak eğlendikleri bir sefahat alanına dönüştü. Kübalı diktatörler de Ada’da onlar adına “kanun ve nizam hakimi-

115) Nakleden Max Boot, Age, s.106.

116) Amy Kaplan, Age, s. 110.

yeti" sağlamakla görevlendirildiler. Ada'nın makus talihinin yenilmesi için de Castro beklenecekti...

ABD, Küba'yı 1902 yılına kadar İşgal Birlikleri Komutanı Leonard Wood'u Askeri Vali atayarak elinde tuttu ve ülkeyi fiili sömürge yapan Platt Değişiklikleri kabul edildikten sonra işgale son verdi. 1906 yılında Amerikan sömürü ve baskısına karşı bir isyan çıkınca da "hakkı"nı kullandı ve "yasal" olarak müdahale etti Küba'ya. Daha sonra, 1912 yılında da, siyahlara uygulanan ırkçılığa karşı oluşan bir protesto hareketini bastırmak üzere Ada'ya yeniden müdahale etti.

Aslında, "Küba'ya 1903'te dayatılan Platt Değişiklikleri, duruma göre bütün Karayip devletlerine ilişkin politikalara uygulanacak bir norm işlevi gördü... Platt Değişikliği yasal bir müdahale hakkını sadece Küba'ya ilişkin olarak yarattı ama öteki Karayip devletlerine yönelik davranışlara da içkindi... Bir başka ifadeyle, Platt Değişikliği, Monroe Doktrini'ne ilişkin bir özel ayrıntılar yasasıdır."¹¹⁷

4. Yeni Dönemin Karakteri

Bu dönemde, ABD egemenlik sistemindeki son antiemperyalist kaleler de yıkılıyordu:

"Birleşik Devletler'de, 1898'de, İspanya'ya karşı açılan emperyalist savaş, antiemperyalistlerin, burjuva demokrasisinin son mohikanlarının muhalefetini uyarımış oldu; bunlar, bu savaşı 'canıyane' olmakla nitelendiriyorlar; yabancı toprakların ilhakını anayasaya aykırı buluyorlar; Filipin yerlilerinin önderi Aguinaldo'ya reva görülen işlemi 'şoven yasa tanımazlığı' diye tanımlıyorlar (Amerikalılar, Aguinaldo'ya, önce ülkesinin bağımsızlığa kavuşacağı konusunda söz vermişler, ama sonra oraya asker çıkartıp, ilhak etmişlerdi); Lincoln'un sözlerini yineliyorlardı: 'Bir beyaz kendi kendini yönetiyorsa, burada bir kendini yönetme vardır; ama bir beyaz hem kendini, hem de başkalarını yönetiyorsa bu artık bir kendini yönetme değil, zorbalıktır.' Ancak, bu

117) Richard W. Van Alstyne, Age, s. 167

eleştirileri, büyük ölçekli kapitalizmin ve gelişiminin doğurduğu güçlere katılmaktan kaçınırken emperyalizmle tröstler arasında ve dolayısıyla emperyalizmle kapitalizmin temelleri arasında bulunan çözülmez bağları görmekten de kaçındığı sürece, 'masum bir dilek' olarak kalacaktır."¹¹⁸

İşçi sınıfı ise, tröstlerin işbirlikçisi sarı sendikacıların önderliğinde, etkin bir antiemperyalist toplumsal zemin oluşturma imkanı hiç bulamadı.

Bu noktada, ABD'deki resmi tarih ve bilime bir örnek olarak, ünlü Harvard Üniversitesi'nin tanınmış profesörlerinden Ernest R. May'ın bütün bu işgal ve ilhaklara ilişkin yorumuna bakmak, bilimin aydınlığının resmi ideolojinin emrinde nasıl karanlığa dönüştürüldüğünü anlamak bakımından yararlı olabilir. Profesör şöyle diyor: "1898'de Amerika bu kez, toprak kazanmak için değil, fakat halkın bağımsızlıkçı Küba devrimine olan sempatisine engel olamadığı için, İspanya'yla savaşa girdi. Neredeyse bir kaza sonucu olarak da, bu savaştan Porto Riko ve Filipinler'in sahibi olarak çıktı."¹¹⁹

Bu dönemin "dış politikasını Meksika ve Kızılderi savaşılarından ayıran temel özellik, Amerikan tarihinde başka bir dönemin sonucu olması ve bütünüyle farklı toplumsal baskılara yanıt teşkil etmesidir. Yeni dış politika, ülkedeki hakim ekonomik güç olarak Birleşik Devletler hükümeti üzerinde son derece güçlü etkide bulunan büyük endüstriyel ve mali şirketlerin yükselişiyle bağlantılıdır. İspanyol-Amerikan savaşıyla Aguinaldo'yu ve Filipinli asileri bastırma savaşı, bu etkinin sonuçları nedeniyle yabancılara karşı yapılan ilk savaşıydı; modern holding Amerikası'nın ilk savaşları."¹²⁰ Böylece emperyalist Cumhuriyet, Samoa'da, Küba'da ve Filipinler'de elde ettiği üslerle, Karayipler'i bir Amerikan gölüne dönüştürüp Güney

118) Lenin, Age, s. 125-126.

119) Ernest R. May (Ed.), Age, s. 2.

120) Daniel B. Schirmer, Republic or Empire: American Resistance to the Phillipine War, Rochester, Vennont, Schenkman Books, ty, s.1-3'ten aktaran Istvan Meszaros, Age, s. 30

Amerika'ya ve Pasifik'ten de Asya'ya uzanma imkanlarına kavuşmuş oluyordu. Karayipler ayrıca önemliydi, çünkü orada büyük ticari ve mali çıkarlar söz konusuydu, Amerikalı zenginlerin bölge ülkelerinde geniş arazileri vardı. Tüccarlar, spekülâtörler, toprak sahipleri, maceracı girişimciler burada hüküm sürmek istiyor, elbette hükümetleri de yönlendiriyorlardı. Emperyalizmin tatlı kârları herkes için çok önemliydi. O kadar ki, emperyalizme karşı çıkan Mark Twain bile ondan bir yarar umuyordu. Twain'e göre, Hawaii'de şeker yetiştirmek çok daha kârlıydı. Bunun nedeni, Hawaii'deki şeker plantasyonlarında çalıştırılan "Kanaka kadın ve erkekleri"nin "özgür" emeğinin ucuz olmasıydı: "Her işçi için ödenen para yılda 100 dolar ki, bu, [Amerika'daki köle] bir zencinin yiyecek, giyim ve sağlık masraflarına zamanında harcanan meblağa eşit ama emeği [köleyi] satın almak için 500 ya da 1000 dolar ön ödeme de yok. Böylece Twain, ABD'de yitirilen köle emeği yerine Hawaiiili "özgür" ücretli kölelerin emeğinden yararlanmayı öğüt-lüyordu.¹²¹

Tabii bunun için de, her şeyden önce, Hawaii'nin kapitalizme uyarlanması gerekiyordu. Kapitalizmin, sömürgeleştirdiği topraklardaki toplumları kapitalist ilişkilere göre biçimlendirmesinin ve geleneksel toplumsal yapıları yıkarak yeniden biçimlendirmesinin örneklerinden biri de Hawaii'de yaşandı. Burada önce şeker plantasyonlarına dayalı bir ekonomik yapılanma gerçekleştirildi. "Feodal" topraklar parçalanıp özelleştirildi ve tabii aslan payını yabancılar kaptı. Böylece kapitalist uygarlığın "iş, çalışma, özel mülkiyet" kavramları ihraç edilerek dayatılmış oldu ve bu bir ilerleme, uygarlaşma olarak tanıtıldı. Bu süreç içinde geleneksel değerler, kültürel normlar, aile ilişkileri tümüyle tasfiye edildi, "modernleştirildi." Ülkenin demografik yapısı da, yeni mikroplar ve beyaz insan istilasıyla büyük değişime uğradı. Çin'den bile toprak işçileri getirildi. Sonunda da, kısa sürede

121) Bkz. Amy Kaplan, Age, s. 77.

Hawaii'nin yerli halkı büyük oranda mülksüzleştirilip köleliğe, yoksulluğa, yoksunluk ve geriliğe mahkum edilmiş oldu. Zamanla da, "kendiliğinden" bir etnik temizlik yerli halkı büyük ölçüde yok etti. Daha 1878'de Amerikan Donanması Pearl Harbor limanını ele geçirmişti. 1893 büyük ekonomik bunalım ülkeyi sarsarken, bugün hâlâ ananas ve öteki meyve konserveleriyle ünlü Dole Şirketi de Hawaii'yi bütünüyle ele geçirmiş durumdaydı. Bunlar ve öteki şeker plantasyonlarının sahipleri darbeye önce orada bir sahte bağımsızlık ilan ettiler ve ardından da 1898'de "ilhak" gerçekleştirildi...

E. İçeride Ekonomik Kriz ve Emekçi Mücadelesi

Tekelci finans kapitalin kesin egemenliği altındaki ABD tablosunu, saldırgan dış politikayla birlikte, bir anlamda onun da kökenini oluşturan ciddi ekonomik krizler ve emekçi mücadeleleri tamamlıyordu.

Kentlerdeki emekçiler feci durumdaydılar. O dönemde muazzam zenginlik tablosunun gerisinde milyonlarca emekçinin işler acısı sefaleti yatmaktaydı. Özellikle yeni gelen göçmenler bir yandan kapitalistlerin rezerv işgücü ordusunu oluşturarak çalışanların baskı altına alınması için kullanılıyor, bir yandan da bilgisizlik, korku, yoksulluk gibi nedenlerle korkunç koşullara mahkum ediliyorlardı. Sonra da, modern köleler olarak insanlık dışı şartlar altında çalıştırılıyorlardı. İnsanlar gecekondularda son derece sağlıklı koşullarda yaşıyor, doğru dürüst beslenmeden haftada altın gün 10-12 saat çalışıyorlardı. İşçiler örgütsüzdüler ve yasalar, polis, ordu, milisler, özel koruma görevlileri, detektiflik ajansları ve mahkemeler önlerindeki aşılmaz engellerdiler. Hayatlarında et yüzü görmemiş çocuklar insafsızca uzun saatler çalıştırılıyor, şikayet eden emekçiler hemen şiddetle bastırılıyorlardı. Toplumun tanrıları, "bir gecede milyoner olmasını becermiş akıllı insanlar"dı, "Amerikan Düşü"nü gerçekleştiremeyenler, aptal, yeteneksiz ya da tembel olduklarına inandırılmışlardı. "İnsanın insanın kurdu" ve para

kazanmanın her yolunun mubah olduğu acımasız bir kapitalizmin vahşeti, pazar ve para fetişizmini söz konusuydu. Kanlı sömürü, spekülasyon, fırsatçılık, paraya tapan bencillik, ihtiras, görmemişlik ve insani değerlerin tahribi, “Fırsatlar Ülkesi”nin sunduğu “avantajlar ve olanaklardı” yararlanmasını bilene. Sosyal Darwinizm’in yasaları, geride kalan güçsüzlerin büyük balıklarca yutulmasının kaçınılmaz, gerekli, yararlı olduğunu söylüyordu.

Kırsal alanda da durum farklı değildi. İç Savaş’ı takip eden yıllarda uzun bir kriz tarımı vurdu. İş Savaş’tan hemen sonra bir bushel buğday 1.45 dolar ederken fiyat 1897’de 49 cente düşmüştü. Aynı biçimde 1869’da 75 cent eden mısır 1889 yılına gelindiğinde ancak 28 cente satılabiliyordu. Borçlar, düşük fiyatlar, ağır nakliye masrafları ve faizler küçük çiftçilere ve tarım emekçilerine ağır darbeler indirmektedir. Demiryolları şirketleri, küçük çiftçileri vuran taşıma ücretleriyle, bankerler de faiz ve ipoteklerle tekellerin hükmünü icra ediyorlardı. Tarım kesimi, içine düştüğü durumdan kurtulmak için mücadeleye kalktığındaysa, karşısında Yargı’yı, Parlamento’yu, tekellerin partilerini, güvenlik güçlerini ve hükümetleri buluyordu.¹²² Bunalan bu kesimlerin kurduğu Halk Partisi’nin 1892 yılındaki kongresi ülkenin durumunu şöyle özetliyordu:

“Ahlaki, politik ve maddi anlamda yıkımın eşiğine gelmiş bir toplumun ortasında bulunuyoruz. Yozlaşma, oy sandığını, eyalet meclislerini, Kongre’yi egemenliği altına aldı, yargıçların cüppelerine kadar geldi. İnsanlar demoralize durumda... Gazeteler ilanlarla destekleniyor veya doğrudan parayla satın alınıyor; kamuoyunun sesi çıkmıyor; sanayi bitkin; evlerimiz ipotek altında; emek yoksul düşmüş durumda ve toprak kapitalistlerin elinde toplanıyor... Kent emekçilerine kendilerini korumak için örgütlenme hakkı tanınmıyor; yabancı ülkelerden getirilen zavallı emekçiler kentlerdeki işçilerin ücretlerini düşürüyor; uşak bir ordu iş-

122) Bkz, Richard D. Heffner, Age, s. 193-195.

çileri vurmak için bekliyor... Milyonların çok zor koşullarda çalışarak ürettikleri, muazzam servetler yapmak için açıkça çalınıyor... Hükümetlerin adaletsizliklerinin aynı bereketli döl yatağından iki sınıf ürüyor: Dilenciler ve milyonlar...¹²³

Parti Platformu şöyle sesleniyordu:

“Zenginlikler onu yaratanlara aittir ve çalışandan karşılıksız alınan her dolar hırsızlıktır. ‘Çalışmaya ekmek de yok.’ Toprak ve kent emeğinin çıkarları aynıdır; düşmanları birdir... Toprak ve bütün doğal kaynaklar, halkın mirasıdır ve spekülasyon amacıyla tekel altına alınmamalıdır ve çiftçiler dışındakilere toprak mülkiyeti yasaklanmalıdır... Bu düzen içinde Amerikan emeğinin korunabileceği yansamasını kınıyoruz... Pinkerton sistemi olarak anılan büyük paralı asker ordusunun varlığını özgürlüğümüz için tehdit sayıyoruz ve lağvedilmesini talep ediyoruz; ve Plutokrasi’nin Federal polislerce desteklenen kiralık katillerince Wyoming topraklarının işgalini kınıyoruz. Herhangi bir özel şirkete herhangi bir teşvik verilmesine ya da ulusal yardım yapılmasına karşıyız...¹²⁴

Parti hatiplerinden biri de iki yıl önce halka şöyle sesleniyordu:

“Ülkenin sahibi Wall Street’tir. Bu hükümet, halkın hükümeti, halk tarafından kurulan bir hükümet veya halk için bir hükümet değildir. Bu hükümet Wall Street’in hükümeti, Wall Street tarafından kurulan ve Wall Street için bir hükümettir... Yasalarımız, maskaralığı kaftanlara, dürüstlüğü paçavralara sarıp sarmalayan bir sistemin ürünüdür... Politikacılar aşırı üretimden dolayı sorunlar yaşadığımızı söylüyor; 10 bin küçük çocuk ABD’de her yıl açlıktan ölürken ve 100 bin tezgahkar kız New York’ta bir parça ekmek için bedenlerini satmaya zorlanırken aşırı üretimden sorun doğduğunu söylüyorlar! ABD’de

123) Nakleden Howard Zinn, age, s.392-393.

124) Bkz. Richard D. Heffner, age, s. 197-201.

toplam servetleri 1 ve 1,5 milyar doların üzerinde olan 30 adam var. Çalışmak için iş arayan ise yarım milyon insan var... Para, toprak ve nakliye istiyoruz; ulusal bankaların tasfiye edilmesini ve doğrudan hükümetten borç alabilmek istiyoruz. Şu lanet olası ipotek sisteminin kaldırılmasını istiyoruz... Evlerimizi ve topraklarımızı gerekirse zor kullanarak savunacağız, hükümet bize olan borçlarını ödemedikçe biz de bu kan emici şirketlere borçlarımızı ödemeyeceğiz. Bıçak kemiğe dayandı, bugüne kadar iliğimizi sömüren paranın kanlı tüccarlarının haberi olsun!”¹²⁵

Kapitalistler ve sermayenin siyasetteki temsilcileri, bir yandan fazla üretimden yakınıyor ve bu nedenle yabancı pazarların istilasını savunurken, yoksullar adına, o “fazla üretim”i gerçekleştiren ama ondan yararlanamayanlar adına sesler de yükseliyordu. Gazeteci Henry Lloyd, 1898 yılında yazdığı *Topluma Karşı Zenginlik (Wealth Against Commonwealth)* kitabında şöyle eleştiriyordu kapitalist anlayışı ve tekelleri:

“Emekçiler ve düşünürlerce binlerce kuşaktır zenginleştirilen dünya, ütopyalarda bile düşünemeyecek ölçüde her insana bolluk verebilecek düzeyde bereketlendi. Ama, uygarlığımızın dallarında olgunlaşan bu bolluk ile... açlık çeken insanlar arasına ‘tekelciler,’ konsorsiyumlar, tröstler, birlikler, ‘fazla üretim’ çılgılığıyla giriyorlar; her şeyden çok fazla var. Karanlıktaki aç ve üşüyen hemcinslerinden toprağın, denizin ve gökyüzünün nimetlerini sakınarak onlara çok fazla ışık sıcaklık ve yiyecek olduğunu anlatıyorlar. Özel kârları için, halkın yaşamsal ihtiyaçlarını tüketmesini düzenleme yetkisini ve, insanlığın ihtiyaçları doğrultusunda değil, bir avuç insanın kâr payı ihtirası için, üretimi denetleme hakkını kendilerinde görüyorlar. Kömür tekeli çok fazla kömür olduğunu düşünüyor. Çok fazla demir var, çok fazla kereste, çok fazla un var... Çoğunluk hiçbir zaman herhangi bir şeyi yeterli ölçüde ala-

125) Nakleden Howard Zinn, age, s.392.

bilme imkanına sahip olamadı, ama bu azınlık her şeyin satacak kadar fazlasına sahip.

Bu yıllarda da umarsız göçmen işçilerle çocuklar en acımasızca sömürülenlerdi. Göçmenler ayrıca yaygın şiddet uygulamalarının da hedefiydiler. İşçi sınıfı, genel olarak, büyük baskı altındaydı. Hak aramak isteyen işçiler şiddetle bastırılıyordu. Şiddet, sadece, devletin güvenlik güçlerinden gelmiyordu. Şirketler, işçilere karşı özel ordular da kuruyorlardı. Örneğin 1890'larda işçilere saldıran paralı askerlere sahip Pinkerton Dedektif Şirketi, Amerikan Ordusu'ndan daha büyüktü.¹²⁷ Bu şirket, istihbarat ve şiddet kullanmada uzmandı. Pek çok şirketsen, doğrudan kendi özel askerlerini işçilere karşı kullanıyorlardı. Eyaletlerin milisleri ya da Federal askerler de gerekirse özel sektörün emrine amadeydi elbette.

Bir araştırmacı 1870-1900 arasındaki dönemi bir "topyekun savaş" ve "terör" dönemi olarak tanımlıyor; işçi sınıfına karşı sermayenin ve devletin terörü.¹²⁸ O dönemde yüzlerce kez askerler hükümet tarafından işçilerin üzerine gönderildi. Bölge milisleri, polisler ve özel silahlı güçlerin de saldırıları bu tabloya eklenince karşımıza gerçekten de sistematik kanlı bir terör uygulaması çıkmaktadır. Öldürülen, yaralanan, sakat bırakılan işçi sayısı binleri bulmakta, kara listelere alınarak hayatları karartılanlar kara şiddet tablosunu tamamlamaktadır. Bu saldırılar sonunda da iş yerleri işçiler için tam bir cehenneme dönüştürülmüş, emekçiler ruhlarını yitirmişlerdi.¹²⁹

Aralık 1874-Haziran 1875 arasında Pennsylvania'nın doğusundaki antrasit kömür madenlerinde, korkunç çalışma koşullarına karşı bir grev yapıldı ve madencilerin sendikası bu süre içinde çökertildi. Bu uzun grevden birkaç ay önce, madenlerde çalışan Galli bir madenci, durumu anlatan şu mektubu yazmıştı:

126) Bkz. *The Annals...*, Age, c. 11, s. 535-536.

127) Anders Stephanson, Age, s.69.

128) Roy Jacques, *Manufacturing the Employee*, Thousand Oaks, California, Sage, 1996, s. 53 ve 60.

129) Alan Briskin, *The Stirring Soul in the Work Place*, San Francisco, Jossey Bass, 1996, s. 120.

“Bu ülkede bizler, para canlısı ve zalim patronlar tarafından üzerimize yüklenen yükler nedeniyle yerlerde sürünmek zorundayız. Yıllarca bizi ancak yaşatacak düşük ücretlerle çalışmak; şirketin yerel ticari ağı dışında geçmeyen kuponları kabullenmek; ve başka yerlerden alabileceklerimize yüzde 25 fazla ödeyerek bütün ihtiyaçlarımızı onların dükkanlarından temin etmek zorunda bırakıldık ve bu arada ne olduğunu bilmediğimiz bir vergilenmeyle de kömürümüzün yarısına makbuzsuz el koydular.

Ayrıca, güçlerini göstermek için, bizi eyalet yasalarına aykırı olan bir kontrat imzalamaya zorladılar. Buna göre, çalışanlarla patronlar arasında bir anlaşmazlık çıktığında, işçi on gün içinde evini terk edecekti. Oysa, Eyalet yasaları üç ay mühlet vermekteydi.

Ama, bütün yıl boyunca hiç ses çıkarmadan bunları si-neye çekmemiz, patronlarımızın açgözlülüğünü tatmine yetmedi, çünkü bu kış başında, kurbanına saldıran bir aslanın azgınlığıyla bizi yüzde 20 azalttılar, yüzde 10’a indirmekle tehdit ettiler ve 20 Mayıs 1874’e kadar emeğimizin karşılığında para almamayı taahhüt etmeye zorladılar.

Bu zorbalık ve baskı karşısında buna karşı ne yapabileceğimizi planlamak üzere bir işçi toplantısı düzenledik. Birkaç yıl önce hükümet tarafından tanınan... Pennsylvania Ulusal Madenciler ve İşçiler Yardımlaşma Derneği’nin bir şubesini kurmaya karar verdik...

Ama şirket bir sendika kurduğumuzu duyunca, onu küçükken boğmak için, çalışmaları durdurdu ve iki aydır bu böyle. İşe tekrar başlayabilmemiz için gerekli koşulları da duvara astılar. 1- Tioga ilçesindeki madenciler sendikasına ya da benzer bir örgüte üye misin? 2- Şayet üye değilsen, ilerde böyle bir örgüte üye olmamayı taahhüt eder misin? 3- Üyeysen, üyeliğini bitirmeye ve ilerde bir daha böyle bir örgüte üye olmamaya söz verir misin?

Hiçbirimizin bu koşulları kabul etmediğini anlayınca da... evlerimizi on gün içinde boşaltmamızı ihtar ettiler; ve zamanı gelip de evlerimizi boşaltmayınca, bizi mahklemeye çağırarak ihtara neden uymadığımızı anlatmamızı istedi-

ler. Vücudu ve ruhuyla şirket tarafından satın alınmış zalim hakim bizi dinlemedi bile ve aleyhimize karar verdi ve bizim bütün mahkeme masraflarını ödememize karar verdi. Böylece de, yüzlerce ve yüzlerce aile evlerini terk etmek, kar ve buzda yeni ev aramak zorunda kaldı. Yüzlerce erkek, kadın ve çocuğun, nereye gideceklerini bilmeden rahat evlerini bırakıp gitmelerini izlemek çok acı vericiydi...

Not. Bu şartlarda, ailemi Galler'e göndermenin daha iyi olacağını düşündüm. Sadece geminin hareket ettiğini öğrenebildim, daha fazlasını değil ve bu satırları okuyan olursa, onlar hakkında herhangi bir haber; öldüler mi, hayattalar mı, çok makbule geçer."¹³⁰

1873'de yüz bine yakın demiryolu işçisinin ulusal çaptaki grevinde yüzden fazla işçi öldürüldü. Başka pek çok iş kolunda da grevler, boykotlar birbirini izledi. Her seferinde işverenler ve devlet işçilere karşı acımasızca şiddet kullandılar. Yüzlerce kez, askerler grevci işçilere saldırtıldı.

1875 yılında, yukarıda değindiğimiz gibi Pennsylvania'daki grevleri bastırılan ve sendikaları çökertilen çoğu İrlandalı göçmen işçilerin kurduğu bir örgüt (Molly Maguires)'ün öna-yak olduğu Maden işçileri sendikasının grevine işveren büyük bir saldırıyla karşılık verdi. Her zaman olduğu gibi, resmi makamların, Gulf Coal Şirketi'nin silahlı grev kırıcılarının, özel detektiflik kuruluşlarının personelinin şiddeti yanısıra provokatörler örgüte sızdılar ve büyük bir komplo hazırladılar. Tuzak başarıya ulaştı, örgüt ve sendika dağıtıldı, grev çökertildi. Yirmi işçi ise 1877 yılında asıldı. 1869 yılında Avondale'de, tek bir kazada, aralarında çocuk işçilerin de bulunduğu 110 madenci ölmüştü. Baba ve çocukların cesetleri birbirlerine sarılmış olarak bulunmuştu sonra. Bu kara yazgıya karşı yeni direniş tohumları da işte 1877'de asılan bu işçilerin kanlarıyla sulanmış oldu.

1877 yılının 26 Temmuz'undaysa, demiryolu işçilerinin ülke-

130) *The Annals...*, Age, c. 10, s.320-321.

yi saran ve sarsan bir grevinde, bir Kızılderili katliamından yeni dönmüş olan İkinci Milis Birliği, Şikago'daki bir viyadükte 30 işçiyi katletti. Bu grevlerin ülke çapında bastırılması sırasında düzinelerce işçi daha öldürülecekti.

Bu arada göçmen işçiler de büyük katliamlarla karşı karşıya kalıyorlardı. Ekonomik sıkıntıların da etkisiyle göçmenler toplumdan dışlanıyor, düşman belleniyo ve saldırılara uğruyorlardı.

1800'lı yılların ortalarında, İç Savaş'ta yitirilen genç nüfus ve demiryolları inşaatları nedeniyle işgücü açığı ortaya çıkmıştı ve Çin'den "ucuz işgücü" özellikle Kaliforniya'ya akın etmişti. Bu, giderek ırkçı bir tepkiyi de beraberinde getirdi. Pek çok kez "Sarı Tehlike"ye karşı ırkçı saldırılar ortaya çıktı. Bunların en vahşilerinden biri de 1871 yılında Los Angeles'te meydana gelen saldırıydı. Bir görgü tanığı, P. S. Dorney, daha sonra, Mart 1886'da Overland Monthly Dergisi'nde yaşadıklarını kağıda dökenecekti:

"1854 yılındaki yıllık Valilik mesajı üzerine Eyalet Senatosu 'Çin belası' konusunda bir komisyon oluşturmuştu... Komisyon Raporu şöyle diyordu: 'Çinliler eyaletin çıkarlarını karşısında yıkıcı konumdadırlar ve barış açısından da tehlikelidirler. Onlar özgür insanlar olarak değil ve fakat efendilerinin kölesi ve paralı uşağı olarak buraya gelmektedirler. Sonucu kestirmek için allame olmaya gerek yok: anlaşmazlıklar ortaya çıkacak ve kan akacaktır. Sonunda da, kanun yerine şiddet yoluyla bu nüfus eyaletten kovulacaktır.'

Bu korkutucu öngörü zaten bir ölçüde doğrulanmıştı. Sitas'daki maden olaylarında akıtılan kanlar gelecek çatışmanın yollarını kızıla boyamıştı... [Saldırıların başladığı gün] saat 9 civarında ilk Çinli yakalandı. Baltalı adam, Çin Mahallesini saran beyazların oluşturduğu kordondan çıkmaya çalışırken yakalanmıştı. Bir düzine pençe çullandı üzerine ve yüzlerce hançereden bağırsımlar yankılandı: 'İp, bir ip! Tepeye! Tepeye!'

Bir adam... yandaki dükkana daldı ve elinde... bir kangalla çıktı...

Bu sırada artık Çin Mahallesi tümüyle sarılmıştı, bir kuşatma altındaydı...

Saldırı tümüyle başlayınca Çinliler herhangi bir ateş ya da darbeye karşılık vermediler; ama her giriş yönüne bari-katlar kurdular... ve ürkek bir sessizlikle başlarına gelecekleri beklemeye başladılar...

Çinlilerin durumu artık gerçekten feciydi. 'Mahalle... ortada bir avluya açılan tek katlı eski bir İspanyol eviydi. Martinez ve arkadaşları, ellerinde balta ve silahlar, kum ve asfaltla kaplanmış çatıda delikler açıyor ve oralarından aşağıdaki insancıklara saklandıkları yerlerde ateş açıyor veya onları odadan odaya kovalayarak çatıdakilerin kurşunlarından ölümün kesin olduğu açık avluya sürüyorlardı...

Aynı anda Los Angeles caddesinden gelen bir saldırıyla bu taraftaki kapılar zorlandı ve gerçek şeytani iş başladı. Çoğu ölümcül biçimde yaralanmış insanlar çekilip çıkartılıyor ve kafa üstü aşağıdaki yükseltilmiş kaldırıma fırlatılıyorlardı. En çaresiz olanların boyunlarına ip geçiriliyor, bağrış çağrış sesleri arasında acıdan kıvranan zavallılar yüzükoyun caddenin aşağısındaki asılma yerine sürükleniyorlardı... Bir çocuk bu şekilde mezbahalığa getirildi. 12 yaşından daha büyük değildi. Ülkeye geleli daha bir ay olmuştu ve hiç İngilizce bilmiyordu. Korkudan felç olmuş gibiydi; gözleri bir noktaya takılmış gibiydi ve yüzü mavi beyaz olmuş ve sersemlemişti. Asıldı.

Çocuğun ardından bir Çinli doktor getirildi; çok yaşlı, iyi bilinen ve zengin olduğu söylenen. Sürekli İspanyolca ve İngilizce yalvarıyordu... Sonunda onu ölüme götürmekte olanlara rüşvet teklif etmeye çabaladı. Bin, 2 bin, 5 bin, 10 bin, 15 bin dolar! Ama boşuna. Asıldı ve 15 bin doları da uçuruldu. Öldürülen adamın sol işaret parmağında değerli bir elmas yüzük vardı, ama vücudu parçalandığında görüldü ki, sol işaret parmağı yerinden çıkartılmıştı ve parmakla yüzük yok olmuştu...

[Bir adam], tentesi darağacı vazifesi gören bir nalbant dükkanına getirildiğinde... urgan bulamayan gürul çığına dönmüş bir biçimde 'ip, daha fazla ip' diye her yana bağrışıyordu ki bu sırada insanlık utansın evli ve anne olan bir kadın kendi elbisesiyle insan kaplanları yatıştırmaya koştu.

Bu kadın, dükkanın tam karşısında Loş Angeles sokağında bir pansiyon işletiyordu.

[Dükkanın] tentesi sallanan ölülerle dolunca üstü örtülü çayır arabası türünden büyük bir vagon darağacı olarak kullanılmaya başlandı. [Kadının] elbisesinin kumaşından yapılmış iple uzun bir adam arabacının oturduğu yerden sallandırıldı. Adam uzun olduğundan parmak uçları az da olsa yere değiyor ve adam tam olarak asılanıyordu... ‘Yükselt, yükselt’ sesleri arasında adamı yerden iyice havalandırıp asma çabaları arasında... mide bulandırıcı vahşetle adamın öldürülmesi... bu sayfalarda yazmak için uygun değil...

Geceyarısı, şerif tarafından görevlendirilmiş adamlar 23 ölüyü asıldıkları yerlerden indirdiler. Hemen hemen hepsi bir ipin ucunda yerlerde sürüklenmişlerdi ve hepsi asılmadan önce silahla vurulmuş ya da bıçaklanmışlardı. Senato-cu 1854’de öngörülmüş dramın tamamlanmış ilk perdesi işte böyleydi.”¹³¹

1880’li yılların sonlarına doğru emekçilerin mücadelesi ve örgütlenmesi yoğunlaşmış, önemli aşamalar kaydetmişti. Bu arada özellikle sekiz saatlik işgünü için ciddi çabalar vardı. Yüzbinlerce işçinin grevler, sokak gösterileri, protestolarla ayakta olduğu sırada ve gösterilerin özellikle de 1 Mayıs’ta doruğa ulaşmasının ardından, Birinci Enternasyonal (IWPA)’e bağlı Merkezi Emek Birliği’nin önderliğinde 4 Mayıs 1886’da Chicago’da bir miting düzenlendi. O sırada Chicago adeta işgal edilmişti ve kentte tam bir polis terörü hüküm sürmekteydi. 3 Mayıs’ta işçilerin üzerine ateş açılmış ve dört grevci öldürülmüştü. Protesto mitingi bitmek ve işçiler alandan ayrılmak üzereyken meydana bir bomba patladı, pek çok işçi ve polis öldü ve yaralandı. Polis de bu arada kalabalığa rastgele ateş açtı, yaralanan ve ölenler oldu. Bu büyük kıskırtma eyleminin ardından sekiz işçi önderi, ki bunların yedisi o gün orada değillerdi, tutuklandı. “Sınıf Adaleti” sekiz masum işçi önderini, resmi makamlarca bi-

131) Age. c. 10, s. 257 260.

linen devrimci/anarşist görüşlerinden dolayı idama mahkum etti. Bunlardan dördü; Albert Parsons, George Engel, August Spies ve Adolph Fischer idam edildi. Tutuklananlardan biri de Louis Lingg, hücrelerinde intihar etti.

Ölüme mahkum edilen işçilerden August Spies, Mahkeme'deki sözlerine şöyle başladı:

"Bu mahkemeye seslenirken, bir sınıfın temsilcisi olarak bir başka sınıfın temsilcilerine konuşuyorum. Benzer bir olayda, bundan 500 yıl önce Venedikli Doge Faberi'nin mahkemedeki şu sözleriyle başlayacağım: 'Benim savunmam sizin suçlanmanız; işlediğim iddia edilen suçlar tarihinizdir!'"

Sözlerini ise, Spies şöyle bitirdi:

"...Benimle bu kentin zenginliklerini yaratanların yaşadıkları yerlere geliniz. Hocking vadisindeki yarı aç madencilere gidin benimle. Monongahela vadisinde ve bu ülkenin öteki pek çok maden bölgelerinde yaşayan paryalara bakın... Ve bana bu düzenin sürdürülmesini gerektirecek herhangi ahlaki bir ilkeye sahip olup olmadığınızı söyleyin. Ben diyorum ki, böyle bir düzenin sürdürülmesi suçtur, canıyanedir.

[Böyle bir düzenin sürdürülmesi] fabrikalardaki kadın ve çocukların sistematik olarak yok edilmesinin sürdürülmesidir. Büyük kitlelerin aylak bırakılmasının ve aşağılanmasının sürdürülmesidir. Ölçsüz safahatın, entellektüel ve cinsel fahişeliğin sürdürülmesidir. Bir yanda sefalet, yoksunluk ve köleliğin, öte yanda da nimetlerin tehlikeli birikiminin, tembelliğin, debdebenin ve zorbalığın sürdürülmesidir. Her biçimiyle kötülüğün sürdürülmesidir. Ve... sınıf mücadelesinin, grevlerin, isyanların ve akan kanın sürdürülmesidir. Bu, sizin 'düzen'inizdir baylar. Evet ve böyle bir düzene sahip çıkmak size yakışıyor. Bu role tam olarak uygunsunuz. Sizi tebrik ediyorum!"¹³²

Fedakar işçi önderleri ölüme gönderilirken kararlı işçi sınıfı da sekiz saatlik işgünü mücadelesini büyük özverilerle sürdürdü.

132) Age, c. 11, s. 117 ve 121.

O zaman popüler olan bir işçi marşında sekiz saatlik işgünü özlemi şöyle masumane bir kararlılıkla dile getiriliyordu:

*"Güneş ışığını hissetmek istiyoruz ve çiçekleri koklamak,
Biliyoruz Tanrı da istedi, kararlıyız sekiz saatte,
Tersaneden, atölyeden, fabrikadan gücümüzü topladık.*

Koro:

Sekiz saat iş için, sekiz saat dinlenmek, sekiz saat ne istersek onun için

Sekiz saat iş için, sekiz saat dinlenmek, sekiz saat ne istersek onun için.

*Hurra, hurra, hurra emek için, çünkü o gücüyle yükselecek
Dünyayı bollukla donattı, ışıkla dolduracak.*

*Hurra, hurra emek için, bütün güçlerini bir araya topluyor
Ve Sekiz Saat şiarıyla zaferlere yürüyor..."¹³³*

İşçilerin mücadele ve dayanışma günü olan 1 Mayıs, işte sonunda büyük mücadele ve özverilerle, kahraman işçi önderlerinin kanı üzerinden İşçi Sınıfı'na armağan edilmiş oldu.¹³⁴ Bir yıl sonra, 1887'de de, bir şeker plantasyonunda insanca bir yaşam için ücretlerine zam isteyenlerden 30 siyah işçi milisler tarafından öldürüldü, iki sendikacı linç edildi.

1890 kışında bir kampa yapılan Ordu saldırısında, aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 300 Kızılderili öldürüldü.

1892 yılında Homestead, Pennsiylania'da Carnegie'nin Çelik Şirketi'ne karşı bir grev başlatıldı. İşveren hemen sendikacılarla öncü işçileri işten attı. Ardından Pinkerton özel dedektiflik şirketinden yüzlerce silahlı personel şehre geldi ve işçilere silahlı

¹³³) Age, c. 11, s. 122.

¹³⁴) 1947 yılında Soğuk Savaş saldırısının bir parçası olarak "Amerikalı Gaziler" 1 Mayıs'ı (Devlet'e) "Sadakat günü" olarak ilan ettiler. Daha sonra Kongre ve Senato'nun ortak toplantısında bu ucuz ideolojik oyuna resmiyet kazandırma skandalı yaşandı. O günden sonra resmi olarak 1 Mayıs pek çok Amerikan kentinde böyle bir komedinin aleti oldu.

saldırıya geçti. İşçiler kendilerini savundular ve grev kırıcı güruhu teslim aldılar. Çatışmalarda dokuz işçi hayatını kaybetti. Silahlı özel detektiflerin başarısızlığı üzerine binlerce milis, işçilerin üzerine gönderildi. Grevci işçiler tutuklanmaya başlandı. Sonunda grev kırıldı, sendika çöktü, işçiler bütün önceki kazanımlarını yitirdiler.

1893'teki büyük ekonomik kriz, işçileri ve sendikacıları çok güç durumda bıraktı. Yoksulluğa ve işsizliğe mahkum edilen ve şiddetle bastırılan emekçiler, yine de direnişlerini sürdürdüler.

Homestead Katliamı'ndan iki yıl sonra bu kez ünlü Pulman demiryolu şirketine karşı bir grev başlatıldı. Şirket, pek çok çalışanın işine son vermiş, kalanların ücretlerini büyük oranlarda düşürmüş, ama bu konularda sendikalarla görüşmeyi de reddetmişti. İşe yine askerler karıştı ve işçilere karşı zor kullanarak grevi kırdılar. Saldırıda 30'un üzerinde grevci işçi öldürüldü. Sendika Başkanı Eugene Debs tutuklandı ve hapse mahkum edildi. Sendika (*The American Railway Union*) da bir daha belini doğrultamadı.

1897 yılında Pennsylvania Lattimer'de 19 madenci (çoğu sırtlarından) vurularak öldürüldü. 1898'de de Illinois'deki bir grev sırasında on dört madenci öldürüldü.

Bu yıllarda mahkemeler, sendikalara grev yasağı getiren kararlarla örgütlü işçi hareketini baltalıyorlardı. Bir grevle ilgili olarak şirketler mahkemeye başvurduğunda, sermayenin yargı üzerindeki etkisiyle hakimler işverenler lehine karar alıyorlardı. Amerikan Demiryolları Birliği sendikasının başkanı Samuel Gompers'in 1894 yılında sermaye yanlısı bir yargıçla yaptığı polemik, aynı zamanda, dönemin işçi sınıfının içinde yaşadığı koşulları ve onların düşmanlarının kimi düşüncelerini ortaya koymasından da uzunca zikretmeye değer:

"[Diyorsunuz ki], 'bugün, bir asır öncesindeki atalarıyla karşılaştırıldığında, kim daha zengin değildir? Buharlı gemi ve demiryolları, kahvaltı masasına Java ve Brezilya'dan kahve, Florida ve Kaliforniya'dan meyve ve ovalar-

dan biftek getiriyor. Tezgahlar onu giysiyle donatıyor ve fabrikalar ona, dedelerinin en zengin çağdaşlarının bile kiskanacağı bir yaşam sunuyor. Sağlık ve gayretle o bir prens gibidir.’

Herhalde, geçtiğimiz yıl içinde analarının memelerinde açlıktan ölen bebekleri duymadınız. Mutlaka geçen kış Chicago Belediyesi önünde çıplak taşlar üzerinde geceler boyu yatan binlerce insan da dikkatinizden kaçmıştır. Binlerce dürüst kadın ve erkeğin, bu bolluk ülkesinin her bir yanında çınlayan ekmek çığılığını da duymamışsınızdır...

Daha fazla kâr payı için yaygara kopararak hisse sahiplerinin açgözlü hırsları nedeniyle kocaları ve babaları madenlerde boğulan ya da ezilen binlerce kadın ve çocuktan soruşturun. Ülkedeki işyerlerine, fabrikalara gidin. Binlerce işçinin içlerinde yaşamaya çabalamak zorunda bırakıldıkları modern kiralık kulübe ya da ahırları ziyaret edin. Sorun bakalım onlara, fatihlerin (şirketler) ödülleri (işçiler) yok olması ya da korunması umurlarında mı? İşçilerin, kendisinden bütün verim alınır alınmaz sokağa atılan bir makina gibi görülüp görülmediğini işverenlerden tahkik edin.

Şimdiye dek maden ocaklarının, fabrikaların veya işyerlerinin havalandırılması veya güvenliği için yapılmış bütün yasaların örgütlü işçi sınıfının çabaları sonucunda çıkarılmış olduğunun farkında mısınız? Sendikaların, biraz daha büyüyene kadar fetihçilerin ödülü olmamaları için yedi yaştaki çocuklara kanat gerdiğini biliyor musunuz?..

Siz bayım hangi hakla işçi örgütlerinin kanuni sınırlar içinde kalmadığını veya bu ülkenin yasal kurumlarına karşı bir tehlike oluşturduğunu varsayıyorsunuz?..”¹³⁵

İşçi ve emekçilerin, göçmenlerin, yoksul çiftçilerin örgütlenme mücadelesi, sendikal eylemleri, direnişleri ve politik faaliyetleri, egemen sınıflarca her defasında acımasız bir şiddetle karşılandı. Emperyalist sermayenin nihai zaferini ilan eden 1896 seçimlerini kazanan McKinley tarafından Donanma Bakanlığı

135) *The Annals...*, Age, c. 11, s. 533.

ğı'na atanan ve sonra da Başkan seçilip saldırgan politikaları yoğunlaştıran Theodore Roosevelt, yoksulların direniş ve örgütlü mücadelesine karşı egemenlerin genel tavrını bir gazeteciye şöyle değerlendiriyordu: “halkımızın geniş bir kesimini hareketlendiren duygular, aynen Paris Komünü’nün bastırılması gibi ezilmeli; alacaksın on-on iki önderi, dayayacaksın duvara ve hepsini kurşuna dizeceksin...”¹³⁶

Artık Amerika Birleşik Devletleri, Lenin’in büyük isabetle belirttiği gibi, “çamur ve lüks içinde yuvarlanan bir avuç küstah milyarderle her zaman yoksullukla boğuşan milyonlarca emekçi bir uçurum derinliğiyle birbirinden ayıran ilk ülkelerden biri” olmuştu.¹³⁷

A. S. Wheelr’in Ekim 1886’da Boston Ticaret Kulübü’nde yaptığı konuşmada söyledikleri dönemin egemenlerinin emeğe, halkın şikayetlerine ve hayata bakışlarını özetliyor:

“Dünyada her zaman hoşnutsuzluk olmuştur ve herhalde olmaya devam edecektir. Ve bir ölçüdeki hoşnutsuzluk insani ilerleme için bir zorunluluktur. Şayet herkes var olan her şeyden memnun olursa, hiçbir ilerleme olmaz. İlerleme yolunda, insanın koşullarını düzeltme yolunda ve insanın kendisini daha iyi yapmada eyleme dönüşen hoşnutsuzluk karakterin asil bir parçasıdır ve buna sahip milletler uygarlıkta en büyük ilerlemeleri gerçekleştirmişlerdir. Ama bugün emekçi sınıfları dalgalandıran hoşnutsuzluk cehaletten kaynaklanmaktadır ve grev, boykot ve benzeri eylemlerle, işverenlere de zarar vermişlerdir ama en büyük zararları emekçilerin kendilerine vermişlerdir. Onlar ve aileleri bundan en çok çekenler olmuştur.”¹³⁸

136) Bkz. Vince Copeland, *The Built-In U.S. War Drive*, New York, World View Publishers, 1980, s.14.

137) V.I. Lenin, *Toplu Eserler*, c. 28, s.45'ten (Rusça Baskı)'ten aktaran N.V. Yeliseyeva, *Yakın Çağlar Tarihi*, çev. Yunus Çakır, İstanbul, Konuk Yayınları, 1975, s.338.

138) *The Annals...*, Age, c. 11, s. 117

III

20. YÜZYILDA AMERİKAN ŞİDDETİ

Finans kapitalin ve dev tekellerin emperyalist saldırganlığına Amerika Birleşik Devletleri belki Roosevelt'in dediği kadar basit tek bir yöntemle girmedir. İçerde, sonu onun söylediği türden şiddetli bastırma ve cinayetlerle de bitse, kullanılan yöntemler çok daha karmaşık ve çeşitliydi. Casusluktan düzmece mahkemelere, her çeşit provokasyondan doğrudan işlenen cinayetlere, grev kırıcılığından özel sektörün kolluk kuvvetlerinin şiddetine, kiralık katillerden özel dedektiflik şirketlerinin ordularının saldırılarına, holding medyasının manipölasyonlarından devletin polis ve asker gücünün operasyonlarına, sermayenin politika alanındaki demagoglarının zehirli ajitasyonlarından hükümetlerin bastırma hareketlerine, faşist serserilerin azgınlıklarından kiralık tetikçilerin terörüne, sermayenin denemediği yöntem kalmamıştı. 19. Yüzyılın sonunda, tekerci kapitalizmin emperyalist yönetiminde, Amerika Birleşik Devletleri, içerde ve dışarda şiddet uygulamada ilk stajını böyle yaptı ve bu konuda yetkinleşerek 20. Yüzyıla adımını attı...

A. Yeni Yüzyıla Girerken Ayırt Edici Özellikler

Bu noktada, Amerikan emperyalizminin kanlı yeni serüveni-
ne geçmeden önce, “ABD kişiliği”ni belirleyen bazı etmenler
üzerinde kısaca durmak gerekmektedir.

1. Sömürgecilik Karşısında İrkçılık

Bunlardan birincisi, ABD’nin sömürgecilik olgusuyla olan
ilişkisidir. Dünyanın sömürgeci güçlerce topraksal paylaşımının
tamamlandığı ve yeniden paylaşım mücadelesinin başladığı bir
dönemde, güçlenen taze emperyalist güç olarak ABD, doğrudan
ilhaka dayalı bir sömürgecilik modelini yeğlememiştir. Kuşkusuz
ABD, öteki emperyalistler gibi başkalarının topraklarına, emek
ve kaynaklarına el koymuş, onları sömürmüş ve fiilen yönetmiş-
tir ama klasik bir sömürge imparatorluğu da kurmamış, Kuzey
Amerika kıtası dışında, işgal ettiği toprakları ilhak etmemiştir.

Bunun temel nedenini “Amerikan İrkçılığı”nda bulmak
mümkündür. Bir yazar, çok doğru bir biçimde, Amerikan işgal-
ciliğinin özünü, “nihai emperyalist istek olan sömürgeleştirilen-
lerden arındırılmış sömürge” düşü olarak yorumluyor.¹³⁹ İşte
ABD’nin “sömürgeleştirilen halklardan arındırılmış” bir ege-
menlik sistemi yeğlemesinin temel nedeni, sadece özel “yükler”
üstlenmeme arzusu değil, ırkçı dürtülerdir. Daha ilk dönemlerde,
örneğin, “Aşık Yazgı” kavramının mucidi genişlemeci O’Sul-
livan dahi, aynı ırkçı dürtüyle, Meksika’nın bütünüyle ilhak
edilmesine, mümkün görmesine rağmen, karşıydı: “Genel Mek-
sika kamuoyu, saflık ve zekada bizim ulusal ortalamamızın
önemli ölçüde altında kalacaktır.”¹⁴⁰ Dolayısıyla da, “geri bir ırk”
toplumda ağırlık kazanacak, onu bozacaktır.

Daha sonra İspanya’yla savaşın ardından başta Filipinler ol-
mak üzere Küba, Guam, Porto Riko gibi adaları işgal eden
ABD’de elde edilen ganimetlerin statüsü konusunda bir tartışma
yaşandı. Bu tartışmalarda da, aynı biçimde, yine ırkçı bakış ön

139) Albert Memmi, *The Colonizer and the Colonized*, Boston, Beacon, 1965, s.66.

140) Aktaran Anders Stephanson, *Age*, s.45.

plandaydı. Örneğin, Filipinler'in işgali ve yurtseverlerle halkın şiddetle bastırılmasıyla birlikte tartışılmaya başlayan "ilhak" sorusunda bir Senatör itirazını, Amerikan halkının "Asyatik melezler" ve "aşağı ırklar"la karışmasının olumsuzluklarına işaret ederek gerekçelendiriyor ve aynı zamanda beyaz işçilerin "günde bir tas pirinç ve sıçanla karnını doyurmaya alışık olanlar"la rekabet edemeyeceğini söylüyordu.¹⁴¹ Kuşkusuz bu tartışmalarda, ABD'nin Avrupa tipi sömürgeciliğe karşı bir isyanla kurulmuş olmasının, dolayısıyla bu tür bir sömürgeciliğin Cumhuriyet'in ruhuna aykırı olduğu inancı da rol oynuyordu. Bunu aşacak yöntem, işgal edilen yerleri ABD'ne "eyalet" olarak bağlamaktı ki, bu da ırkçı mülhazalarla reddediliyordu. Örneğin, Missouri Senatörü G. G. Vest, "Filipinler'in ilhakına karşıyım çünkü bu sonunda bu adaların halkını Amerikan vatandaşı yapacak ve bu biçimde ilhak edilen toprakların da Eyalet olarak Birliğe alınmasını gerektirecektir. Bir başka yarıkürede yedi bin mil uzaklıktaki iki bin adada yaşayan yarı uygar, korsan ruhlu, pislik içindeki insanlara Amerikan vatandaşlığı vermek ve bu kumaştan bir "Birlik Durumu" yaratmak o kadar saçma ve savunulamaz ki, yayılmacılar, kendilerine İngiltere Kralı tarafından aynısı uygulanmak istenince Amerikan kolonilerinin isyan ettikleri Avrupa sömürge sistemini desteklemek durumunda kalıyorlar" diye yazıyordu.¹⁴² W. Reid ise, ilhaka, "putperest cehalet ve yamyamlık sınırındaki-lerle yüzyılların uygarlık, eğitim ve kendi kendini yönetme gelişiminin en iyi ürünleri"nin ve "sarı, siyah, beyaz ve melez"lerin karışımına karşı olduğundan itiraz ettiğini yazıyordu.¹⁴³

Özünde tartışılan konu, o zamanlar ortaya konduğu biçimiyle, "Anayasa'nın bayrağı izleyip izlemeyeceği"ydi. Bir başka ifadeyle, işgal edilen ve yönetilen topraklarda yaşayan insanlara Amerikan Anayasası'nın Amerikalılara tanıdığı hak ve ayrıcalıklar tanı-

141) Bkz. Max Boot, Age, s.106.

142) *North American Review*, c. 168, 1899, s.112, (Bu ve benzeri tartışma örnekleri <http://cdl.library.cornell.edu> sitesinde "Making of America-moa-" bölümüne girilerek bulunabilir.

143) *Century*, c. 56, 1898, s.788. Bkz. yukarıdaki web sitesi.

nacak mıydı? Sonunda Anayasa Mahkemesi bir dizi “Adalar Kararında (*Insular Cases*) konuya açıklık getirdi; “Anayasa’nın bayrağı izlemeyeceği” yönünde karar verdi. Buna göre, işgal altındaki topraklar, uluslararası planda “yabancı” sayılamazdı, çünkü Amerikan yönetimi altındaydı. Ama “domestik,” yani “iç hukuk” açısından “yabancı” kabul edilecekti, yani Anayasa’nın vatandaşlık haklarınca içerilmemekte, “ulus”un bir parçası kabul edilmemekteydi. Böylece, işgal altındaki topraklar “ABD’ye iç anlamda yabancı” gayrimenkul parçalarına, orada yaşayan halklar da “Amerikan yurttaşlarının anayasal hak ve ayrıcalıklardan yararlanma hakkı olmayan” kapatmalara dönüştürülmüş oldu. Bu adaların hepsi aynı statüye bağlanmadı. Örneğin, Hawaii, küçük yerli nüfusuyla ilhak edildi. Böylece, ilerde ABD’deki siyahlara kötü örnek oluşturabilecek bir “Siyah Cumhuriyet” kurulması da önlenmiş oluyordu. Porto Riko’ya ise, farklı özel bir statü uygulandı ve orası bir “zilyetlik” (*possession*) bağıyla Birlik’e bağlandı. Porto Riko, Kongre tarafından resmen Birlik’e üye yapılmama anlamında, “Birlik’ten olmayan” ama “Birlik’in hukuku altında” bir toprak parçası olarak kabul edildi.

Küba ise koruma altına alındı. Kübalı asilerin tahmin edilen den daha ‘siyahi’ olduğu da gözlemlenmişti o zamanlar. Tabii bu onları o ölçüde ‘vahşi’ ve tehlikeli yapıyor, bağımsızlık özlemlerinin sert önlemlerle engellenmesini zorunlu kılıyordu! Yıllardır sömürgecilere karşı kahramanca savaşan Kübalı yurtseverleri, orada bir gönüllü birliğini yönetmiş olan Theodore Roosevelt, “ancak izci” olabilirler diye aşağılayabiliyordu. Bu cüretkar saf-sata, aynı zamanda, Küba’yı İspanyol boyunduruğundan sadece Amerikalı savaşçıların kurtardığı ve Kübalıların kendi kendilerini yönetme ve bağımsızlıklarını koruma yeteneğinden yoksun oldukları iddialarına dayanak yapıyordu elbette. Bu arada belirtmek gerekir ki, ABD’de Küba’nın hemen ele geçirilmesini savunan çevrelerin temel korkularından biri de, gerileyen İspanya’nın çekilirken oradaki kölelere özgürlük tanıması ve Karayipler’de bir “Zenci Cumhuriyeti”nin oluşumuydu.

2. Rambo Kùltürü'nün Doğuşu

ABD'nin modern anlamıyla emperyalizme ilk adımlarını attığı bu dönemde, saldırganlık ve şiddet kùltü de, zamana uyarlanarak ve fakat özünde aynı kalarak, formlarıyla etkilerini günümüze dek taşıyan yeni dinamikler ve imgelerle oluşmaya başladı. Burada iki olgu özellikle önem taşımaktadır. Bunlardan biri, şiddet kùltünün simgeleriyle yeni biçimler kazanması, bugünkü "Rambo Kùltürü"nün doğuşu, ötekiyse, emperyalist militarizmin kışkırtılmasında, meşrulaştırılmasında ve ideolojik/kùltürel formlarının belirlenmesiyle sosyalizasyonunda basının rolüdür.

Üst tarafı çıplak genç, güçlü, sarışın, yakışıklı ve silahlı asker figürü, 1890'ların emperyalist saldırganlığı ve şiddetinde Amerikan kùltüründe özel bir yere sahipti. Gazetelerde, roman ve öykülerde ve yeni film sanayiinde bu "erkeklik sembolü"nün sergilenmesi ve yüceltilmesi, aynı zamanda, ulusun, Cumhuriyet'in, savaşların ve emperyalist genişlemenin hem simgesi, hem propagandası, hem de kutsanması anlamına geliyor, ABD'nin gücünün somutlaştırılması işlevini görüyordu. Bugün artık sadece Amerika'da değil, yeryüzünün dörtbir yanında, "üçüncü sayfa güzeli" gibi ekran ve sayfaları süsleyen "Amerikan erkek vücudu"yla simgelenen bu figür ve "erkeklik kùltü", aynı zamanda, aynen o dönemde olduğu gibi, bir ideolojik/kùltürel saldırıyı da özünde barındırıyor. Burada kadının ve "öteki" ırkların egemen bir kùltle bastırılması düşüncesi de içkin olarak hükümünü icra ediyor. Hollywood filmleriyle her yana taşınan "Vahşi Batı"nın, tutsak beyaz kadını vahşi yerlilerin elinden kurtaran ve sevgilisi yapan kovboy imajı ve onun "erkek cinselliği", zaman zaman, özellikle de savaş dönemlerinde, Amerikan askerlerince yeniden yaratılan bir ideolojik-kùltürel öge olmayı sürdürüyor. Bunun olgun bir biçimde bilinçli politikaya dönüşmesi ve toplumsal genlerle kişiliğe damgasını vurması, emperyalizme ilk adımların atıldığı döneme denk düşüyor. Soğuk Savaşla birlikte de, bu olgu, dünyanın her yerindeki işbirlikçilerin ortak tapınımacı simgelerinden birini oluşturdu.

Bugün “Rambo Kültürü” diye adlandıracağımız olgunun 1890’ların emperyalist şiddetinde kökenlerini bulması olgusunu bir Amerikalı araştırmacı şöyle özetliyor:

Amerikan ulusçuluğunun (nationhood) Amerikan erkeğinin imajında temsil edilmesi bir “yeniden doğuş” sayılabilir. Genel kültürel yöneliş, beyaz orta sınıf erkekliğini, cumhuriyetçi anlayışın kendini kontrol etme ve toplumsal sorumluluk gibi hasletlerinden, bireysel erkek vücudunun canlılık ve gücüyle özdeşleştirilen bir somut öze doğru yeniden tanımlama sürecindeydi zaten. Emperyal söylem bunun üzerine inşa edildi ve bu süreci güçlendirdi. Roman-cı ve eleştirmen Maurice Thompson’un dediği gibi, ‘Savaş, fiziki sağlığın ve gücün ne kadar önemli bir şey olduğunu ürkütücü bir açıklıkla gösterdi. Herhalde Roma İmparatorluğu’nun en görkemli günlerinden bu yana hiçbir ordu ya da donanma, atletik eğitimin en iyi sonuçlarında bizimkilerle erkek erkeğe bire bir eşit olamamıştır.’ savaşın, savaşmanın kendisi kadar hastalıklarla da ortaya çıkan fiziki tahribatının kanıtlarına karşın Thompson şöyle devam ediyor: ‘Asker ve denizcilerimize bakarken onların çevik ve erkek-si biçimlerine, enerjik ve sağlıklı görünümüne hayran kaldım.’ Bu görüş, imparatorluğu, müsabaka sahası, boks ringi, yeni keşfedilmiş bakir topraklar gibi çetin koşullu bir çerçeveye indiriyor ve savaş, atletizm, bisiklet yarışçılığı, halter kaldırma, dağcılık gibi efor gerektiren aktiviteler safına yerleştiriyor. Burada erkekliğin imparatorluk için bir araç olmasından ziyade, imparatorluk vücut geliştirmenin bir vesilesi oluyor ki, bu saptırmayla yabancı topraklarda yabancı bedenlerle girilen şiddetli çatışma da ideolojik olarak gizlenmiş oluyor. Dolayısıyla, Amerikan emperyalizminin söylemi ikili bir işlev görüyor, çünkü aynı anda hem ulusal topraklardan ayrılan, hem de Amerikan erkeğinde bütünleşen ulusal gücü resmediyor.”¹⁴⁴

Yazarın çok isabetli olarak kaydettiği gibi, ulus ve erkeklik ABD’nin daha kıtasal genişleme döneminde ideolojide ve kül-

144) Amy Kaplan, Age, s.97.

türde birbirleriyle yakından ilişkilendirilmişti. Kızılderililere karşı oluşan ve katliamlarla kanıtlanan bu “Beyaz Erkek Gücü”, 1890’ların emperyalist saldırganlığında, bu kez dış “yerliler”e karşı yeniden üretilmiş, “milliyetçilikle erkeklik, emperyal işgallerle fizikman yeniden canlandırılmıştı.” 1898 yılında Indianapolis’te yaptığı ve Filipinler’in sömürgeleştirilmesini savunduğu bir seçim kampanyası konuşmasında Senatör Albert Jeremiah Beveridge soruyordu: “Bu, bizler için ne anlama geliyor?” Senatör’ün kendi sorduğu soruya verdiği yanıt şuydu: “Bu, dünyanın gördüğü en diri, en ihtiraslı, en sabırsız, en militan erkeklik olan cumhuriyetin görkemli taze diriliği için fırsatlar yaratacaktır...”¹⁴⁵ Emperyalizmi savunan bir başkasına göreyse, Filipinler’in şiddetle bastırılması, “çoğumuzun şehir çocuğu olduğumuz bu dönemde cumhuriyetin asıl güç kaynağı olan görkemli, özgür erkek”leri yaratacaktır.”¹⁴⁶

Emperyalizmin en önemli sözcülerinden ve uygulayıcılarından Başkan Theodore Roosevelt’in daha 1899’da yayınladığı bir kitapta yazdıkları, Amerikan ideolojisindeki devlet, millet ve erkeklik kültürünün organik bütünlüğünü gösteriyor: “Bu dünyada kendisini savaştan olmayan ve yalnız bir gevşekliğe alıştıran ulus, sonunda, erkeksi ve maceracı niteliklerini yitirmeyen öteki uluslar karşısında kaybetmeye mahkumdur.”¹⁴⁷

Nisan 1899’da Şikago’da yaptığı bir konuşmada halka verdiği öğütse şu T. Roosevelt’in:

“Düşük bir halin nazariyesini değil, meşakkatli yaşam öğretisini savunmak istiyorum, alınterinin ve çabanın, emeğin ve mücadelenin yaşamını. Savunduğum, sadece kolay barışı isteyen kişiye değil, ama tehlikeden, zorluklardan veya zorlu uğraşlardan kaçınmayan ve bundan şahane nihai zafere kazanan kişiye gelen başarının o en yüksek biçimidir. Miskin bir tembellik yaşamı, büyük şeylerin peşinden, ihti-

145) *The Annals...*, c.12, s.201.

146) Amy Kaplan, *Age*, s.93.

147) Bkz. Theodore Roosevelt, *The Strenuous Life*, New York, The Century Company, 1899, s.319-331’den aktaran Ernest May, *Age*, s.123.

ras ya da güç yokluğu nedeniyle koşma eksikliğinden kaynaklanan o barışın yaşamı, bireyler için olduğu kadar uluslar için de değersizdir. Ben sadece, kendine saygı duyan her Amerikalının kendisinden ya da çocuklarından beklediklerini, bir bütün olarak Amerikan ulusundan da istiyorum. İçinizden kim, çocuklarına bu rahatlığı, bu barışı uğruna mücadele edecekleri temel amaç olarak görmeyi öğütler?”¹⁴⁸

Ünlü romancı Jack London, 1905 yılında basılan Sınıflar Savaşı (*War of Classes*) başlıklı kitabında, “nasıl sosyalist olduğunu” anlatırken, önceki dönemlerindeki ruh halini ve inançlarını da betimliyor. Bu, dönemin kültürel değerlerini ve Amerikan kişiliğinin bir parçasını, toplumsal genlere işlemiş “erkeklik kültürü”nü gösterdiği için, Amerikan toplumunu kavrama bakımından önemli. Şöyle diyor London:

“[O zamanlar] bütün kalbimle gücünün övgüsünü terennüm ediyordum.

Bu böyleydi, çünkü ben güçlüydim. Güçlü olmakla, kolayca anlaşılabilirdi gibi, sağlığımın iyi olduğunu ve sert kaslara sahip olmamı kastediyordum. Çocukluğumu Kaliforniya çiftliklerinde geçirmiştım... Açık havada yaşamı sevmiştim ve açık havada en zor işlerde ter dökmüştüm. Herhangi bir zanaat öğrenmeden ama işten işe dolaşan biri olarak dünyaya bakıyor ve onun her yanının güzel olduğunu düşünüyordum. Yineleyeyim, bu iyimserlik sağlıklı ve güçlü olmamdan, acı ya da zayıflıktan rahatsızlık duymamamdan, güçsüz görünümle bir patron tarafından reddedilmekten, kömür küreklemek, denizcilik veya kol enağıne dayalı herhangi bir işi daima elde edebilmemden kaynaklanıyordu.

Ve bütün bunlardan dolayı, genç yaşından mutlu, işte ya da kavgada kendini koruyabilen biri olarak, azgın bir bireyciydim. Bu çok doğaldı, Ben bir kazanandım. [Hayat] oyununu, oynandığını gördüğüm ya da oynandığını gördüğümü sandığımı kadarıyla, *erkekler* için çok uygun bir oyun olarak görüyordum. *erkek* olmak, yüreğıme büyük harflerle erkek diye yazmaktı. Bir erkek gibi macera yaşamak, er-

kek gibi kavga etmek ve (bir çocuğun ücreti karşılığı olsa da) erkek işi yapmak; bunlar, başka hiçbir şeyin yapamayacağı kadar ta içime giren ve beni avucunun içine alan şeylerdi. Ve önümde uzanan, *erkek* oyunu kabul ettiğim oyunları oynayarak, eksilmeyen sağlıklı, kazasız belasız ve hep sert kaslarla içinde seyahat etmem gereken puslu ve uçsuz bucaksız bir geleceğin uzun yollarına bakıyordum. Söylediğim gibi bu gelecek uçsuz bucaksızdı. Kendimi, sadece, Nietzsche'nin sarışın canavarları gibi, hayatın içinde sonsuza dek çılgınca koşarken olanca güçle başıboş dolaşan ve salt üstünlük ve güçle egemen olan biri olarak görüyordum.”¹⁴⁹

Uzun yıllar sonra, Amerikan kapitalizminin bir altın çağına girdiği, modernizmin ve liberalizmin kültürde, gündelik yaşamda, politikada ve eğitimde etkilerinin yükseldiği bir dönemde, bu yeni liberalizmin en modern simgelerinden birinde görüntüsünün ardındaki özü ve ruhi şekillenmede inatla varlığını sürdüren o kültü bir yazar şöyle anlatıyor:

“Kontrgerilla [counterinsurgency] coşkusunun asıl sorumlusu Robert Kennedy idi. Sertlik onda hayranlık uyandırıyor; sarkık belli bir Amerikalı'dan rahatsızlık duyuyordu. İçteki ve dışardaki düşman kararlıydı; bizim de bu kararlılığı karşılamamız gerekiyordu... İnsanlar hakkındaki kanaatini belirleyen, ne kadar sert olduklarıydı. [Polonyalılardan gelen bir konuşma isteği karşısında] ‘bunu kabul edelim, Polonyalıları severim, onlar sert insanlar’ demişti... [General] Taylor'un savaş sicili, Normandiya'ya paraşütle inmiş ve İtalyan cephesi gerisinde Eisenhower için bir özel görev yapmış olması karşısında gerçekten huşu içindeydi. Bobby Kennedy için gerçek referans bunlardı...”¹⁵⁰

ABD'nin de her zaman bir “at, avrat, silah” geleneği olmuştur ve bu “erkeklik kültü”nün göstergesi olagelmıştır. Daha sonraları, “at”ın yerini “araba”, “avrat”ın yerini “aile” almış, araya “TV” de girmiştir ama, kilise mutena yerini muhafaza etmiştir,

149) Kitabın bu bölümü için bkz. *The Annals...*, Age, c. 13, s. 36-37.

150) David Helberstam, *The Best and the Brightest*, Greenwich, Connecticut, Fawcett Publications, Inc., Fawcett Crest Book, 1973, s. 335.

“din, bayrak ve silah” kültü yerli yerinde kalmıştır.

Bu kült toplumsal yaşamda ağırlığını o denli sürdürmüştür ki Truman’ın anı notlarında, küçükken okulda arkadaşlarının kendisine “sissy” (efemine, pısırık) diye takılmalarına atıfta bulunulmasına, ailesi, ölümünden sonra bile, karşı çıkmıştır!

Kennedy’den sonra, Teksaslı Johnson, Hollywood erkeği Reagan, CIA Başkanı Baba Bush, bebek yüzlü çapkın Clinton ve nihayet kovboy evlat W. Bush geleneği kendi meşreplerine göre sürdüre gelmişler, bunun baskısı altında ezilmişlerdir...

3. Yalan Medyasının Doğuşu

Tekelciliğin geliştiği, finans sermayesinin güçlendiği, emperyalist serüvenin ilk adımlarının atıldığı bu dönem, aynı zamanda, Hearst, Pulitzer gibi büyük basın imparatorluklarının kurulduğu, yığinsal ve spekülâtif gazetelerin yayımlanmaya başlandığı, ayrıca, fotoğraf, film gibi yeniliklerin ortaya çıktığı, yani kamuoyunun oluşturulması ve etkilenmesinde çok etkin araçların devreye girdiği bir evreye de tekabül etmektedir.

Militarizmin temel taşıyıcısı, ideolojik manipülasyonun ve kültürel içselleştirme mekanizmalarının başlıca oluşturucusu, yıkıcı propagandanın, kışkırtmanın, gerçekleri gizleme, çarpıtma ve saptırılmasıyla doğrudan yalanın haber yerine ikame edilmesinin aracı sansasyonel basın tam da bu dönemde doğdu Amerika’da ve zamanla yeryüzünün dörtbir yanına yayıldı. Bu basın, doğrudan, çıkar çevrelerinin, büyük sermayenin bir provokasyon, şiddet, kamuoyunu zehirleme ve şantaj aracı, sermayenin sözcüsü ve yığinsal beyin yıkama silahıydı. Bugün bütün dünyada yaşadığımız insanlığı “ahmaklaştırma” operasyonunun öncülleri idi o dönemin “Sarı Basın”ı (*Yellow Press*).¹⁵¹ Kısacası, hırsız baronların, şarlatanların ve yalancı politikacılarla devlet adamlarının sözcüsüydü bunlar.

151) “Sarı Basın” kavramı, sermaye ile işbirliği içinde işçileri aldatan ve satan “Sarı Sendika” kavramıyla karşıtlaştırılmamalı. Bunlar zaten sermaye kuruluşlarıydı ve o dönemde bir yenilik olarak başlatılan ve büyük ilgi gören “Sarı Çocuk” başlıklı bir çizgi bant kahramanından esinlenilerek böyle adlandırılmışlardı.

Bugünkü “iliştirilmiş muhabir”lerin kökenlerini de o dönemde bulmak mümkün. “Savaş muhabirliği” o zaman doğdu. Basın tröstleri, muhabirlerini örneğin Küba’ya yolluyor ve oradan sansasyonel haberler aktarıyorlardı. Giderek, özel olarak gönderilen muhabirler haberlerini kendi adlarıyla yazıp kendi başlarına “şöhret” oldular. Örneğin, askerliğe meraklı olup da başvurusu reddedilen Stephen Crane adlı bir “yazar”, savaş muhabiri olarak o dönem büyük ün kazanmıştı. Bu muhabirler, savaşın bir parçası, “iliştirilmiş” bir propagandist olarak cephe- de bulunur ve kendilerinin merkezinde bulunduğu hikayeler uydururlardı. İspanya’yla savaşta, örneğin New York Journal’dan James Creelman gibi, elinde süngü muharebeye katılan, sansasyonel operasyonlarda yer alan ve bunu haberleştiren muhabirler bile vardı.

Bu noktada, daha önce değinmiş olmamıza karşın ve kendimizi yineleme pahasına da olsa, devlet yalanlarıyla gazetecilik kışkırtmaları arasındaki bağı yeniden vurgulamak öğretici olacaktır. Bu noktada sözü, tipik bir örneği işleyen, gazetecilik deneyimi de olan bir akademisyene bırakabiliriz:

“[Y]alanların arasında en pislerinden biri de Amerikan zırhlısı Maine’in 1898 yılında Havana körfezinde bir patlama sonucu batmasıyla ilgilidir; bu patlama, Amerika Birleşik Devletleri’nin İspanya’ya karşı savaşa girmesiyle Küba’nın, Porto Riko’nun, Filipinler’in ve Guam Adası’nın il- hakkında bahane olarak kullanılmıştır.

15 Şubat 1898 akşamı saat 21:40 civarlarında, Maine gerçekten de şiddetli bir patlamaya kurban gitmişti. Gemi Havana limanında sulara gömülmüş, 260 kişi yaşamını kaybetmişti. Popüler basın hiç zaman yitirmeden İspanyolları geminin gövdesine bir mayın yerleştirmiş olmakla suçlayıp ne denli barbar bir toplum olduklarını anlatmaya başladı; “ölüm kampları”ndan tutun da yamyamlıklarına kadar, işlemedikleri suç kalmamıştı tarih boyunca...

İki basın patronu, rakiplerini geride bırakmak amacıyla sansasyonel bir haber arayışına girişmişlerdi; bunlar

World'den Joseph Pulitzer ve özellikle de New York Journal'den William Randolph Hearst idi. Bu girişim çok geçmeden, Küba'ya büyük yatırımlar yapmış ve adayı İspanya'nın elinden almayı düşleyen kimi Amerikalı işadamlarının desteğini kazandı. Ama halk Küba'yla pek ilgilenmiyordu. Gazeteciler de öyle. Mart 1898'de York Journal'ın çizimcisi Frederick Remington Havana'dan patronuna şöyle yazıyordu: "Burada savaş mavaş yok, beni geri çağırmanızı istiyorum." Hearst çektiği telgrafta cevap olarak şöyle dedi ona: "Orada kalın. Siz çizimlerinizi yapın, ben size savaş çıkartırım." Sonra da Maine'in patlaması olayı gündeme geldi. Hearst, Orson Welles'in filmi Yurttaş Kane'de (1941) görülen türden şiddetli bir karalama kampanyası başlattı.

Haftalar boyunca her gün gazetelerinin birçok sayfasını Maine olayına ayırdı ve intikam isteyerek bıkip usanmadan şu sözleri tekrarladı: "Remember the Maine! In Hell with Spain" (Maine'i hatırlayın! Cehenneme git İspanya!). Tüm diğer gazeteler de onu izledi. New York Journal'ın tirajı önce 30 binden 400 bine yükseldi, sonra da adım adım bir milyonun üzerine çıktı! Kamuoyu fokur fokur kaynamak üzereydi. Olağanüstü bir ortam oluşmuştu. Dört bir yandan baskı altında kalan Başkan William McKinley 25 Nisan 1898'de Madrid'e savaş ilan etti. On üç yıl sonra, 1911'de, Maine'in patlamasıyla ilgili olarak kurulan bir soruşturma komisyonu makine dairesinde meydana gelen bir kazanın patlamaya yol açtığı sonucuna varacaktı..."¹⁵²

Amerika Birleşik Devletleri, Küba'ya özgürlük ve bağımsızlık götürmek için gitmişti resmi söyleme göre. Oysa, şimdi sıra Kübalıların bağımsızlığa layık olmayan "aşağı bir ırk" olduğuna insanları inandırmaya gelmişti. Burada da devreye dönemin "iliştirilmiş" muhabirleri girecekti. İşte onlardan biri şöyle yazıyordu: "Nerede diye soruyorum Küba ulusu. Küba yok. Küba halkı yok. Bu harika ülkeyi devredebileceğimiz özgür ruhlu insanlar yok."¹⁵³

152) "Kirli, Psikolojik Savaş Manipülasyonları ve Suç Ortakları: Devlet Yalanları" çev. Olcay Kunal, *Le Monde Diplomatique (Türkiye)*, 15 Temmuz-15 Eylül 2003, Sayı 16, s. 4.

153) Aktaran Amy Kaplan, Age, s.133.

Yazar ve “iliştirilmiş savaş muhabiri” Crane ise, ırkçılık ve Amerikan erkekliğinin yüceltilmesiyle örülmüş haberlerinde, özgürlükleri için savaştan Kübalılardan “erkeklikten yoksun, kavruk, yeteneksiz, korkak zenci köylüler” diye bahsederken, Amerikalı askerleri “bronz yüzleri, terleyen vücutları ve kaya gibi güzel duruşlarıyla” “erkeklik” timsali olarak nitelendiriyordu.¹⁵⁴

Bu kült daha sonraları da hep devam etti. Beyaz kadınlarla birlikte oldukları, hatta onlara yan gözle baktıkları ve dolayısıyla da Amerikan “erkekliği”ne halel getirdikleri için linç edilen siyahların sayısı ise, bu kültün bir başka uğursuz göstergesi olarak kara sicile geçti.

Bu kült, bugün de, Afganistan’dan Irak’a Amerikalı askerlerin modern gereçlerle donatılmış görüntülerinde, hatta kadın askerlerin uydurulmuş kahramanlıklarında, standartlaşmış evrensel kültürün pençesindeki “Üçüncü Dünya” gençlerinin özentili davranışlarında, Hollywood’un şiddetle örülmüş filmlerinde, televizyon dizilerinde, bağımlı ülkelerin işbirlikçi medyasında yeniden üretiliyor.

B. Yüzyılın Başında Şiddet

Amerika Birleşik Devletleri 20. Yüzyıla yükselen iç ve dış şiddetle girdi.

ABD, İspanya’yla giriştiği ve önemli topraklar elde ettiği savaştan sonra, yükselen emperyalist güç olarak, emperyalistler arası hasmane rekabete kendi damgasını vurmada daha cüretli davranmaya başladı. Bu politikanın ilk adımı Çin’e ilişkin “Açık Kapı” politikası oldu. O dönemde emperyalist güçler büyük Çin pazarı için kıyasıya bir rekabet içindeydiler ve Çin topraklarının paylaşılması sürecinde aslan payını kapmaya çalışıyorlardı. Kendi gücüne güvenen Amerika ise, Çin’in sömürgeciler arasında etki alanlarına bölünerek denetimine karşılık “Açık Kapı” kavramında ifadesini bulan farklı bir politikayla ortaya çıktı.

154) Age, s.132.

1. Emperyalist Rekabette

“Açık Kapı” Politikası ve Çin

1899 yılındaki Dışişleri Bakanı John Hay’in ifadesiyle bu politikanın özü, “Çin İmparatorluğu’nun bütün parçalarıyla eşit ve tarafsız ticaret ilkesinin korunması” idi. Bir başka ifadeyle, ABD, Çin Pazarı için topraksal bölüşmeye karşı çıkıyor ve “serbest ticaret”i öneriyordu. Rakipleri karşısındaki avantajlarına dayanarak, ABD, böylece, Çin Pazarı’nda öteki emperyalistlere “özel paylaşım alanı” tanımıyor, serbest rekabet ilkesi altında pazarın tamamına serbest giriş hakkı istiyordu. Böylece de, aslan payının kendisine kalacağını umuyordu. Bu, klasik sömürge tipi toprak paylaşımına dayanmayan bir tür “resmi olmayan imparatorluk”¹⁵⁵ egemenliğini kurma yöntemi idi elbette ve yükselen güç olarak ABD’ni öteki sömürgecilerden ayırıyordu. Tabii bu emperyalist yönelim türü de şiddetten arındırılmış, barışçıl bir siyasete işaret etmiyordu. Doğası gereği o da, hem emperyalist rakiplere karşı tehditler içeriyor, hem de ezilen ulusa karşı şiddeti, yine doğası gereği, kaçınılmaz kılıyordu.

Bu arada sömürgeciliğin boyunduruğunda sefalet, hastalığa, baskı ve sömürüye mahkum edilmiş Çin’de silahlı bir direniş ortaya çıktı. Çin’de “Haklı Yumruk” İngiltere’de de “Boxer Ayaklanması” olarak bilinen bu isyan sonucunda da yurtseverler 1900 yazında Pekin’e girdiler. Çin’in kurtuluş mücadelesi emperyalist ülkelerde büyük infial yarattı. Bu arada hem Amerika’da, hem Avrupa’da, beyaz diplomat, din adamı, tüccarlar ve öteki görevlilerle ailelerine karşı girişilen sözde topyekun kıyım hikayeleri kamuoylarını da harekete geçirdi. Irkçı tepkilerle sömürü kaynağının kesileceği korkusu birlikte, saldırganlık dürtülerini besledi. Sonunda, Amerikan, İngiliz, Fransız, Rus, Alman ve Japon askerlerinden oluşan emperyalist kuvvetler kurtuluş isyanını bastırmak üzere Çin’e karşı saldırıya geçtiler ve Pekin düştü.

Ardından tarihte az görülmüş bir intikamcılık ve yağma baş-

155) Bkz. William Appleman Williams, *The Tragedy of American Diplomacy*, Cleveland, Ohio, World Publishing Co., 1959 ve (gözden geçirilmiş baskı) New York, Delta, 1962.

ladı. Evler yakılıp yıkılır, Çin halkı kılıçtan geçirilirken, kentler ve Çin'in zenginlikleri de askerler, diplomatlar, tüccarlar ve maceracılar tarafından günlerce yağmalandı. Çin de yeniden bağımlılık ve sömürü zincirlerine vuruldu. ABD, bütün bu şiddet, kırım ve yağmadan en kârlı çıkan ülkelerin başını çekti...

2. Emperyalizmin Başkanı: Theodore Roosevelt

1901 yılında da, Tanrı'nın direktifleri doğrultusunda Filipinler'i işgal ettiğini söyleyen McKinley öldürüldü. Yerine, eski Donanma Bakanı, şimdiki yardımcısı Theodore Roosevelt geçti.

Theodore Roosevelt, emperyalist saldırganlığın en katı savunucularındandı. T. Roosevelt, o dönemde, şovenizmin, ırkçılığın, militarizmin sembölü durumundaydı. Küba'daki savaşta bir gönüllü birliğinin başında savaşmış, basını da kullanarak sansasyon yaratmada başarısını kanıtlamış, şiddet kültürünü kutlayan bir kişilikti.

a. Dünya Görüşü

Uluslararası ilişkilere ve öteki ülkelere bakışını, "Yumuşak konuşacak ama elinden de sopayı eksik etmeyeceksin, o zaman hep ileri gidersin" demesinden anlamak mümkün. Böylesi saldırgan, nobran ve ırkçıydı. Daha önce sözünü ettiğimiz kitabında (*Streuous Life*) sömürgeci ve ırkçı özellikleri kolayca görülür. Örneğin, Hindistan ve Mısır'ın, İngiltere tarafından sömürgeleştirilmesine bakışı şöyledir: "Hindistan ve Mısır'daki İngiliz yönetimi İngiltere'ye büyük yarar sağlamıştır, çünkü kamu yaşamının... ulvi tarafına bakmaya alışmış kuşakların yetişmesine neden olmuştur. Hindistan ve Mısır'a ise çok daha fazla yararlı olmuştur. Ve son olarak en önemlisi uygarlık davasını geliştirmiştir."

Yine kitabında yazdıklarından görülebileceği gibi, Filipinler'in işgali ve bastırılmasında da aynı derecede zalim ve ırkçıdır: "[Filipinliler'in] pek çoğu, kendini yönetmekten bütünüyle aciz ve bu konuda yeterli olmaya yönelik herhangi bir işaret göstermiyorlar... Direniş yok edilmeli. Yapılacak ilk ve en önemli

iş bayrağımızın üstünlüğünü gerçekleştirmektir...” Zaten onun için 1898 Savaşı “harika bir küçük savaş”tır, çünkü tam zamanında gelmiştir. 1897 yılında bir arkadaşına yazdığı mektupta “herhangi bir savaşı sevinçle karşılayacağıma eminim, çünkü şu sırada bu ülkenin bir savaşa ihtiyacı olduğunu düşünüyorum”¹⁵⁶ diyordu Roosevelt. 1893’te ekonomide büyük bir bunalım söz konusuydu ve hastalığın ilacı ona göre “savaş”tı.

1903 yılında bir askeri okulda yaptığı konuşmada da, “silahlı barışın mantıklı tek barış olduğu” savından hareketle Amerikan Ordusu’na parlak bir gelecek müjdeliyor ve şöyle diyordu: “Geçtiğimiz yıllarda bu ulus bir dünya gücü olmaya zorlandı. Hem Doğu’da, hem Batı’da üzerine yüklenmiş sorumluluklar var. Ancak adil bir silahlı insanın kendinden emin özgüveniyle barış istediğimiz anlaşılırsa, onun sesi barış ve adalet için etkin olabilir.”¹⁵⁷

b. Monreo Doktrini’ne Roosevelt Eki

T. Roosevelt, 1904 yılındaysa, “uygar toplumu oluşturan bağlarda bir genel gevşeme yaratan kronik zaafılar ve yanlış davranışlar, nihayetinde, Amerika kıtasında ve başka yerlerde, bir uygar ülkenin müdahalesini gerektirebilir. Ve, Batı Yarımküresinde ABD’nin Monreo Doktrini’ne bağlılığı, onu böylesi durumlarda, hiç istemese de, uluslararası polis gücü olarak davranmaya mecbur kılabilir” diyerek, en azından Güney Amerika’nın ABD’ye “ait olduğunu” açıkca ilan etmiş oldu ve saldırgan emellerini net bir biçimde ortaya koydu.

Bu ülkeler, Amerikan gazabından korunmak için “iç düzenlerini korumak ve borçlarını ödemek” durumundaydılar Bay Başkan’a göre. Tabii Amerikan sermayesinin ve devletin özel çıkarları karşısında da işbirlikçi bir uysallık göstermeliydiler daima. (Monreo Doktrini’nin) “Roosevelt Uyarlaması-Çıkarsaması” (*Roosevelt Corrolary*) olarak adlandırılan bu tutum sonunda, ABD, “yabancıların can ve mal emniyetini korumak”tan

156) Mektubu nakleden Howard Zinn, *Age*, s. 402.

157) Bkz. “Tarihte Bugün,” *International Herald Tribune*, Şubat 22-23 2003.

“başkalarının müdahalesini önleme dürtüsü”ne, “demokrasi ve özgürlük getirmek niyeti”nden “borçlarını ödemeleri ve istikrar sağlama”ya kadar uzanan pek çok bahaneyle pek çok bölge ülkesine pek çok kez müdahale etti, “uluslararası polis” görevini yerine getirdi.

Uluslararası ilişkiler tarihinde, bütün bir kıtayı kapatmak ve silahlı müdahale hakkını arsız bir biçimde iddia etmek ve uygulamak, ilk kez böyle ortaya çıktı. Bundan sonra da, böylesi bir açıksözlü, burnu büyük bir cürete de kolay rastlanmadı. Bu durumda, Güney Amerika ülkeleri, ABD’nin istediği zaman işgal edebileceği “boş” alanlara, ya da, daha doğru bir ifadeyle belki, “köle kapatmalar” statüsüne indirgeniyordu. Zaten ona göre, Hawaii ve Kolombiya gibi uygarlık dışı ülkeleri her koşulda “kendilerine karşı” korumak gerekmekteydi.

c. Uluslararası Şerif

Aynı yıl, Fas’a, Rausili diye birinin önderliğindeki haydutlar tarafından kaçırıldığı iddia edilen Perdicaris isimli bir Yunan asıllı Amerikalı işadamını kurtarmak üzere filo gönderildi. “Hayduta karşı haydut” düellosunda, ABD, “ya Perdicaris’i sağ, ya da Rausili’yi ölü” istiyoruz diye Fas’a şantaj yaptı. Bu arada deniz piyadeleri Amerikan Konsolosu’nu “korumak” bahanesiyle karaya çıkarıldı. Sonunda, fidyeyi Fas ödemek zorunda bırakıldı ve “işadamı” serbest bırakıldı.

“Uluslararası Şerif,” Roosevelt ABD’de 1907 yılında aşırı spekülasyon nedeniyle ortaya çıkan ve Avrupa’yı da etkileyen bankacılık bunalımına, bir uluslararası kabadayılık gösterisinin eşlik etmesini sağladı. O yıl, o gün için çok büyük bir sayı olan 20 savaş gemisini okyanuslara saldı ve bu “Büyük Beyaz Filo” (Beyaz Donanma) iki yıl boyunca bütün dünyayı dolaşarak insanlığa gözdağı vermeye kalkıştı. Tabii emperyalistler arasında keskinleşmeye başlayan paylaşım mücadelesine de bir Amerikan yanıtıydı bu korku salma operasyonu.

20. Yüzyılın başındaki en önemli saldırganlıklardan birinin

hedefi Kolombiya oldu. Birleşik Devletler'in neredeyse kuruluşundan itibaren iki okyanus arasında bir suyunun açılması sorununu yöneticileri, tüccarları ve sermayedarları meşgul etmişti. Kolombiya'ya bağlı Panama Eyaleti de bu iş için en elverişli bölge olarak bunların dikkatini çekmişti. Kaliforniya'nın ele geçirilmesinden sonra Panama Kışağı'nın önemi daha da artmıştı. Buraya Amerikan askerleri pek çok kez geçiş yollarının, orada inşa edilmiş demiryolunu ve tabii "Amerikalıların can ve mal" emniyetini korumak üzere müdahalede bulunmuştu. 1860'lı yıllardan başlayarak burada bir deniz kanalı açmak için ABD, Kolombiya hükümetleri nezdinde çeşitli girişimlerde bulundu ama iş bir türlü gerçekleşmedi. 1903 yılında ABD'nin dayatmaları yüzünden, ABD ile Bogota'daki hükümet arasında kanal konusunda yine ciddi anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Aslında Amerikan hükümeti Kolombiya'dan Panama'yı istiyordu; orada bir kanal açacak ve bölgedeki "egemenlik hakkı"nı da gasp edecekti. Kolombiya hükümeti ve meclisinde de buna karşı çıkanlar vardı. Bunun üzerine ABD bir isyan hareketi başlattı. Amerikan Dışişleri Bakanlığı, 3 Kasım'da Amerikan konsolosluğuna şu telgrafi gönderiyordu: "Ayaklanma başlayınca haber veriniz... Henüz değil, ayaklanma geceleyin olacaktır."¹⁵⁸ Bu arada, bir gün önce, yani 2 Kasım günü, Panama'nın Karayipler'deki kıyı kenti Colon'a demirleyen Amerikan savaş gemisinin komutanı Donanma Bakanlığı'ndan bir gizli emir almıştı. Buna göre, komutana "asiler ya da hükümete ait herhangi saldırgan niyetli bir gücün bölgeye ayak basmasına izin verilmemesi" isteniyordu. İşin ilginç yanı, henüz daha bir ayaklanma başlamamıştı ama Donanma Bakanlığı'nın bir isyandan ve isyancı güçten haberi vardı!¹⁵⁹ Savaş gemisinin, Kolombiya güçlerine karşı oraya gönderilmiş olduğu da böylece ortaya çıkmış oluyordu.

Asilerin kurduğu kukla hükümetin Panama Eyaleti'nin Kolombiya'dan ayrıldığını ilan etmesinin ardından ABD, 6 Ka-

158) Paco Pena, Age, s.223.

159) BKz. Max Boot, Age, s.133.

sım'da "bağımsız" Panama'yı resmen tanıdı. Ardından yapılan anlaşmayla ABD, Kistak'ta bir kanal açma hakkını elde etti ve kanalla iki yakasındaki 5'er mil karelik alanı da Amerikan egemenliği altına aldı. Bölgede Panamalılar, bazen para yerine kupon karşılığında boğaz tokluğuna köleler gibi çalıştırıldılar ve işbirlikçi Panama Hükümeti'ne de 10 milyon dolarlık bir "Kanal kirası" ödendi.

Bu arada T. Roosevelt de Amerikan Kongresi'yle alay ediyordu: "Kıstağı ele geçirdim, Kanalı çalıştırdım, Kongre'ye de konuyu değil, kendimi tartıştırdım..." Panama müdahalesinden sonra Bakanlar Kurulu toplantısında kendisine yöneltilen suçlamalardan sonra Roosevelt sorar: "Kendimi yeterince savundum mu?" Eluhi Root'un yanıtı çok öğreticidir: "Tabii efendim. Baştan çıkarmakla suçlandığınızı gösterdiniz ve gayet güzel bir şekilde ırza geçme suçu işlediğinizi ispatladınız."¹⁶⁰

1904 yılında Amerikan deniz piyadeleri, ülkede çıkan karışıklıklarda "Amerikan çıkarlarını korumak" gerekçesiyle Dominik Cumhuriyeti'nin Puerto Plata, Sosua ve Santo Domingo kentlerine çıkartma yapmıştı. 1905 yılındaysa, bu ülkede, "Roosevelt Çıkarsaması" (Roosevelt Corollary) uygulamaya konuldu. Dominik Cumhuriyeti'nin borçlarını ödeyemeyeceğini bildirmesinin ardından "uluslararası şerif" devreye girdi ve ülkenin gümrük gelirlerinin yarısından fazlasına, alacaklılara borç servisinde kullanılmak üzere el koyan bir anlaşma dayattı Dominik'e. Roosevelt, kurduğu "Düyun-u Umumiye" (Borçlar İdaresi'nin) başına da bir emekli Amerikan Albayını yerleştirdi.

1905 yılında ise, "Uluslararası Polis" başı Theodore Roosevelt, 1905 Rus-Japon Savaşı'ndaki arabuluculuğu gerekçe gösterilerek "Nobel Barış Ödülü"ne layık görüldü!..

İki yıl sonra da ABD yeniden Küba'yı işgal etti. "Uluslararası Polis", yeni Başkan Taft önderliğinde bu kez ülkeye çekildi-

160) Philip Jessup, *Eluhi Root*, 1. Cilt, New York, Dodd, Mead and Co., 1938, s. 404-405'ten aktaranlar Robert W. Tucker ve David C. Hendrickson, *İmparatorluk Özlemi*, çev. Ahmet Asrar, İstanbul, Pınar Yayınları, 1995, s.222.

zen vermek, istikrar sağlamak, can ve mal emniyetini korumak üzere Ada'daydı. Küba Pasifikasyonu Ordusu, Washington tarafından Genel Vali olarak atanan bir Amerikalı avukatın idaresinde ülkeyi yaklaşık üç yıl yönetti ve Amerikalı uzmanların eğittiği bir Küba Ordusu kurduktan sonra çekildi.

Bu dönem, Güney Amerika Kıtası ve Karayipler'de United Fruit Company gibi meyve şirketlerinin, büyük toprak çıkarlarının, madencilik, orman işletmelerinin ve spekülâtörlerle bankerlerin egemenliğinde ve onların istekleri doğrultusunda gerçekleşen silahlı Amerikan müdahalelerinin şiddet örnekleri ve hazin öyküleriyle doludur. Muz Cumhuriyetleri işte bu dönemde zor, hile ve desiseyle buraya dayatılmış, şiddet ve sömürü içiçe milyonların hayatını ve geleceğini karartmıştır. Milyonlar, açlık, baskı hastalık ve vahşi bir sömürünün pençesinde Amerikan şirketleri için boğaz tokluğuna çalıştırılmış, bölgenin bütün ülkeleri Amerika'nın gayriresmi sömürgelerine dönüştürülmüşler; kargaşa, yoksulluk, yolsuzluk ve ya doğrudan Amerikan askerlerinin esaretinde ya da diktatörlerin cenderesinde tutsak edilmişlerdir.

United Fruit Company, iki meyve (muz) şirketinin birleşmesiyle 1899 yılında kuruldu. Aynı yıl şirket Honduras'taki yedi şirketi bünyesine kattı. Şirket giderek büyüdü ve pek çok yerde "devlet içinde devlet" oldu. Örneğin, 1901'de Guetamala'nın posta idaresini devraldı. 1912 yılında Honduras'da demiryolları inşa etti ve yan şirketleriyle demiryolları sistemini yönetti. Bunların karşılığında Honduras'da 70,000'i demiryollarının inşası karşılığında olmak üzere 150,000 hektardan fazla toprak bağışı elde etti. Benzer uygulamalar başka ülkelerde de yapıldı ve ortaya muazzam topraklara hükmeden, yerlileri acımasızca çalıştıran, hükümetler kurup hükümetler deviren büyük bir imparatorluk çıktı.

Bu büyük şirketlerin arkasında Amerikan Ordusu ve onun başa geçirdiği irili ufaklı uşak diktatörler vardı. Bugün tam bir listesini çıkarmanın mümkün olmadığı sıklıkta Amerika bölge ülkelerine silahlı müdahalede bulundu. Saldırganlık ve sermaye

hakimiyeti o boyutlardaydı ki, artık tek tek şirketler, maceracılar, spekülâtörler bile hükümet darbeleri yapar hale gelmişlerdi. Örneğin, ilerde United Fruit Company'nin en büyük hissedarı ve Başkanı olacak olan Samuel Zemurray, adlı bir maceracı girişimci sadece iki bin dolar borç karşılığında Honduras'ta önemli miktarda bereketli toprak alabilmiş ve muz yetiştirmeye girişmiştir. Honduras Hükümeti'nden istediği vergi kolaylıkları ve kimi ayrıcalıkları alamayınca da, Zemurray, Amerikan Hükümeti'yle de karanlık ilişkiler kurarak, 1911'de bir gemi dolusu silahlı maceracıyla ülkeye bir çıkartma örgütler, hükümeti devirir ve yeni bir Başkan'ın kıyıya yanaşmış Amerikan zırhlısındaki toplantıda Amerikalı arabulucu Thomas Dawson tarafından atanmasını sağlar. Yeni Başkan da elbette Zemurray'ın bütün isteklerini fazlasıyla yerine getirir. Paralı askerlerden Lee Christmas da, Honduras'ın Genel Kurmay Başkanı olur. İşte Wall Street sermayesinin ve Amerikan emperyalizminin, ülkeleri ve halkları içine düşürdüğü acınası durum böyledir. Ülkelerin en bereketli toprakları ve büyük kentleri bütünüyle Yanki şirketlerinin elindedir ve bazan rakip şirketlerin anlaşmazlıkları nedeniyle, örneğin demiryollarının sınır bölgelerinde birbirlerinin topraklarına tecavüz ettiği zamanlarda, ülkeler savaşa sokulmuşlardır şirket çıkarları adına.

Sadece 1900-1912 arasında, yani 10-12 yıllık bir süreç içinde, sözünü ettiğimiz sermaye gruplarının ve şirketlerinin çıkarlarını korumak ve muhalefeti ezmek, gözdağı vermek ve korku salmak üzere ABD, Panama'ya, Kolombiya'ya, Honduras'a, Dominik Cumhuriyeti'ne, Nikaragua'ya, Küba'ya, hem de bazılarına birkaç kez müdahalede bulundu, işgal birlikleri sömürge yöneticisi gönderdi. Elbette, bu dönemdeki müdahaleler sadece bölgeyle sınırlı değildi. Bu kısa sürede Amerikan deniz piyadeleri ayrıca dünyanın başka yerlerine de müdahalelerde bulundular. Örneğin, Çin, Suriye, şimdiki Etiyopya, Fas, Kore deniz piyadelerini belirli süreler "misafir" etme zorunda kaldılar. Bu arada, 1912 Balkan Harbi zamanında Amerikan Deniz Piyadeleri

Amerikan Temsilciliği'ni korumak üzere İstanbul'a da çıktılar ve yaklaşık bir ay kaldılar.

Yine de, emperyalist rekabetin henüz tamamlanmadığı bu dönemde, yani Birinci ve İkinci Dünya Savaşları öncesinde, ABD'nin asıl şiddet ve baskısı Güney Amerika ile Karayip-ler'de hükmünü icra etti. Bölge halklarına yönelik bu saldırganlık elbette artarak sürecek, günümüze kadar gelen büyük çatışma, istikrarsızlık, yoksulluk ve acılara neden olacaktı. İki tipik örnek olarak, burada Küba ve Nikaragua'yı zikredebiliriz. 1912 yılının mayıs ayında Küba'da ezilen siyahlar isyan ettiler. Mülksüzlerin Amerikan sermayesinin yaygın çıkarlarına zarar vereceğini düşünen hükümet Küba'ya asker çıkarttı ve Havana ile Amerikan şeker kamışı şirketlerinin bulunduğu Oriente eyaleti işgal edildi. Nikaragua'da ise, liberaller Amerika'ya finansal ödünler verilmesine ve bir mali kölelik anlaşmasına karşı çıktılar. Bunun üzerine, ülkeye deniz piyadeleri gönderildi. Bir zamanlar bir Amerikan madencilik şirketinde çalışmış olan işbirlikçi muhafazakar Başkan Adolfo Diaz, ülkenin gümrük gelirlerini ipotek göstererek Amerikalı bankerlerle borç anlaşmasını imzaladı ve onların saptadığı bir Amerikalıyı gümrüklerin yöneticisi olarak atadı. ABD, Managua'ya sürekli bir garnizon yerleştirdi ve bugünkü Sandinistlerin ilham kaynağı Sandino Ayaklanması'nın tohumları atılmış oldu.

d. Emekçilerin Yazgısı

Dışarda bunca saldırganlık gerçekleştirilirken, içerde de, emeğe karşı saldırı ve şiddet kol geziyordu. Şiddet sisteminin ateşinde sadece mazlum halklar değil, Amerikan emekçileri de yanıyordu. 1911'de sadece New York'taki bir tekstil işyerindeki yangında 146 kadın işçi yanarak, dumandan boğularak ve zehirlenerek can verdi. O yıllarda özellikle genç kızlar ve kadınlar, sweatshops denen hazır giyim atölyelerinde çile çekiyorlardı. Bu sistemde, bir aracı, öldürücü rekabet koşullarında, mümkün olan en ucuz fiyata sipariş alıyor, sonra da düşük ücretle iş-

çi kiraliyordu. Sonra da işçiler en az ücrete razı olarak kendi aralarında bu rekabete katılıyorlardı. Kadınlar hastalıklı ortamlarda korkunç koşullarda bu taşeronlara çalışıyorlardı. İşçilerin bir kısmı da, bitirecekleri malları alıp evlerinde işi sürdürüyorlardı. Sıkışık atölyelerde ya da evlerin küçücük odalarında, 12 yaşlarından başlayarak parça başı iş almayı başarmış kızlar köleler gibi çalışıyorlardı. Ütülerin buharının boğucu sıcağında, “ayak gücü”yle dikiş makinalarını günde en az 12 saat çalıştıran bu insanlar, her defasında hazır giysileri en ucuza mal etmek zorunda olan taşeronların öldürücü baskısından bunalmış biçimde daha az ücret, daha kötü koşullar ve zaman baskısı altında yeni gelecek işe yazılmak üzere orman kanunlarının pençesinde öğütülüyorlardı. “Amerikan rüyası”nda onlara düşen, varisli bacaklar, çelimsiz kollar, astım, mide krampları, kansızlık ve heder olan yıllardı.

1912 yılının başlarında Lawrance’da tekstil işletmesinde başlayan grev, kısa sürede başka yerlere de yayıldı. İşverenler, polis ve mahkemeler yine işçilerin karşısındaydı. Yine grevcilere karşı yaygın şiddet ve bastırma hareketleri uygulandı. Kadın ve çocuklar polisler tarafından dövüldü, yaralandı, bir kadın işçi öldürüldü, işverenin kiraladığı kışkırtıcılar işyerlerine patlayıcı yerleştirip sendikacılara komplo kurdular, grevci işçilerin çocukları açlık ve sefalet içinde sokaklara atıldılar. Üstelik, grev sırasında oluşan kamuoyunun baskısıyla elde edilen kazanımlar da kısa süre sonra işverenlerin karşı saldırısıyla tümünden geri alındı, bütün özveriler boşa gitmiş oldu, işçi sınıfı bir büyük yenilgi daha almış oldu. Emeğe karşı acımasız şiddetin keskinleştiği bir dönemdi bu.

Dönemin ideolojik niteliğini ve egemen sınıfların anlayışını, bir Demiryolları şirketi başkanının o zamanlar çok tartışılan bir mektubunda yazdıkları net bir biçimde ortaya koyuyor. Bir maddedeki grev nedeniyle işçilerden birinin greve son verilmesi için yardımlarını istediği şirket başkanı George F. Baer, 17 Temmuz 1902 tarihli yanıtında şöyle diyor:

“Kim olduğunuzu bilmiyorum. Dindar biri olduğunuzu anlıyorum ama, belli ki, yaptığı işin karşılığında adil bir ücret almak dışında bir şirkette başkaca çıkarı olmayan işçilerin orayı denetimleri altına alma hakkından yanasınız.

Sizden yılgınlığa kapılmamanızı rica ediyorum. Emekçilerin hak ve çıkarları, işçi ajitatörlerince değil, fakat Tanrı'nın sonsuz bilgeliğiyle ülkenin mülklerinin kontrolünü tevdi ettiği ve pek çok şeyin başarılı yönetimlerine bağlı olduğu Hristiyan insanlar tarafından korunacaktır.

Umudunuzu yitirmeyin. Hakikat muzaffer olsun diye coşkuyla dua edin ve hep hatırlayın ki, Kadir-i Mutlak Efendimiz Tanrı hâlâ yönetiyor ve onun hakimiyeti, şiddet ve suçun değil, kanun ve nizamın egemenliğidir.”¹⁶¹

Buna karşılık işçi sınıfı da militan özelliklerini henüz yitirmemiştir. Daha sonraları, korkunç baskılarla çökertilecek olan Dünya Sanayi İşçileri Sendikası'nın (Industrial Workers of the World-IWW) 1905'teki kuruluş belgesinde şöyle yazıyordu:

“İşçi sınıfı ve işveren sınıfının ortak hiçbir şeyleri yoktur. Milyonlarca çalışan insan için açlık ve yoksunluk varken ve işverenleri oluşturan bir avuç insan hayatın bütün güzelliklerine sahipken barış olamaz. Bu iki sınıf arasında, bütün çalışanlar ekonomik ve politik alanda bir araya gelene ve emekleriyle yarattıklarını elde edip sahip olana kadar, mücadele sürmelidir.” Bu görüşlerin bedeli ağır, çok ağır olacaktır yakında.

C. Irkçı “İdealist” Wilson

1912 seçimlerinde Başkanlığa Woodrow Wilson seçildi. Daha çok 14 maddelik “Wilson Prensipleri”yle idealist, demokrat, hatta ilerici bir politikacı olarak anımsanan Wilson, tam tersine, nobran, hırçın, ırkçı, gerici ve emperyalizme inanan bir insandı. Wilson, hizmetinde olduğu Amerikan sistemini iyi biliyordu elbette. Bir kitabında söyledikleri, bozuk saatin günde iki kez doğruyu göstermesi gibi, kimi politikacıların da oy uğruna arada insanlara doğruları söylediklerine iyi bir kanıttır:

¹⁶¹) *The Annals...*, c.12, s. 455.

“İşin özü şu ki; görece az sayıdaki insanlar bu ülkenin hammaddelerini kontrol ediyorlar; görece az sayıdaki insan su kaynaklarını kontrol ediyorlar... Yine küçük bir azınlık büyük oranda demiryollarını kontrol ediyorlar; kendi aralarında yaptıkları anlaşmalarla fiyatları kontrol ediyor... ve aynı grup insan ülkenin büyük kredilerini kontrol ediyorlar... Birleşik Devletler hükümetinin efendileri, Birleşik Devletler’in birleşik kapitalist ve sanayicileridir.”¹⁶²

Wilson öylesine ırkçıydı ki, bu tür tatsız gerçekleri saklamakta mahir Amerikan ders kitaplarında bile bu gerçek bazan yerini bulabilmektedir. Örneğin, bir lise tarih ders kitabı (*Land of Promise- İmkanlar Ülkesi*) şöyle anlatıyor onun ırkçılığını:

“Woodrow Wilson’un yönetimi siyahlara açıkça husumet duyuyordu. Wilson, siyahların daha aşağı ırk olduklarına inanan ve beyazların üstünlüğünü savunan biriydi. Seçim kampanyasında yurttaşlık hakları için çalışacağı sözünü verdi. Ama seçilince verdiği sözleri unuttu. Aksine, federal hükümette çalışan siyah ve beyazların birbirlerinden ayrılmasını emretti... Güney eyaletlerdeki siyahlar buna itiraz edince, Wilson protestocuları kovdurdu. Kasım 1914’de bir zenci delegasyon ondan politikalarını değiştirmesini istedi. Wilson onlara karşı kaba ve düşmanca davrandı, isteklerini reddetti.”¹⁶³

Tabii Wilson’un ırkçılığı sadece Amerika’daki siyahlara yönelik değildi. O, Güney Amerikalılara, Afrikalılara, Asyalılara karşı da beyaz ırkın üstünlüğüne inanan bir despottu. Milletler Cemiyeti Sözleşmesi’ne “ırkların eşitliği”ne ilişkin bir maddenin konmasını da engellemişti. Tabii, bütün ırkçı gerici-ler gibi Wilson, aynı zamanda, emeğe de düşmandı, para balarının bir temsilcisi olarak, yönetimi onlara da düşmanca davranmıştı.

Doğrudan Tanrı’dan ilham aldığına inanan, Amerikan halkının ve ABD’nin tanrı tarafından seçilmiş olduğu savıyla hareket

162) Woodrow Wilson, *The New Freedom*, New York, Doubleday, Page and Co., 1913, s. 57, 189 ve 190’dan aktaran Leo Huberman, *Age*, s.241.

163) Aktaran, James W. Loewen, *Age*, s.27.

eden ve başka halklara tepeden bakan, giderek, onlara “uygarlık götürme” savıyla hareket eden tipik bir sömürgeci mentaliteye sahipti yeni Başkan, kendinden öncekiler gibi. İspanya’yla yapılan savaşı bütünüyle desteklemişti ve ona göre, sömürge halklarına “düzen ve kendi kendini kontrol”ü öğretmek, “hukuka uyma alışkanlığı” kazandırmak, Amerika gibi uygar ülkelerin “özel görevi”ydi.¹⁶⁴ Tabii bunların hepsinin arkaplanında, sömürü dürtüsü ve emperyalist ideoloji yatmaktaydı. 1907’de şöyle yazıyordu Profesör Woodrow Wilson:

“Ticaret ulusal sınırları tanımadığına ve işadamları da dünyayı tek bir pazar olarak görmek istediğine göre, milletin bayrağı onu izlemeli ve halkların ona karşı kapalı olan kapıları parçalanmalıdır. Bankerler tarafından elde edilen ayrıcalıklar, bunu istemeyen halkların egemenliğine tecavüz edilmesi pahasına, devletin temsilcilerince korunmalıdır. Dünyanın hiçbir yararlı köşesi gözden kaçmasın veya kullanımı dışı kalmasın diye, sömürgeler elde edilmeli ve kullanılmalıdır. Bu durumda barışın kendisi de konferansların ve uluslararası kombinezonların bir meselesi olmaktadır.”¹⁶⁵

İşte onun Milletler Cemiyeti rüyası ya da 14 Prensibi, özünde, emperyalist devletler arasındaki müzakerelerin ve konferansların bir sonucu olan bir “emperyalist barış”ın ögeleridir sadece. Lenin, bunun için, “Amerikan mültimilyonerlerinin başı ve kapitalist köpekbalıklarının uşağı”¹⁶⁶ dediği Wilson’un “barış”ına inananları, “emperyalizm altında barış ve reform”un mümkün olabileceğini savunan “gericiler” olarak suçlamıştır.¹⁶⁷

1. İlk Saldırı Emekçilere

Wilson içerde de, kendisinden önceki başkanların emek düşmanı politikalarını sürdürmeye kararlıydı. 1913 yılında New Jersey tekstil fabrikalarında aylarca sürecek bir grev başladı. Pater-

164) Bkz. Richard W. Van Alstyne, *Age*, s.197.

165) Aktaran *Age*, s.201.

166) Lenin, “Letter to American Workers” *Selected Works*, Moskova, Progress Publishers, 1977, s.458.

167) Lenin, *Emperyalizm...*, *Age*, s. 11.

son'da 25 bin işçi ipek işleyen fabrikaları durdurdu. İşverenler, grevcilerle görüşmeyi bile reddettiler. Her zaman olduğu gibi sabotörler, casuslar, kışkırtıcılar, kiralık silahlı serseriler ve elbette devletin kolluk kuvvetleri her türlü şiddeti ve kirlı eylemi deneyerek işçilere saldırdılar. İki bine yakın grevci hapse atıldı, dövülenler, silahlı saldırılarda yaralanan ve öldürülenler oldu. Sonunda işçiler ve sendikacılar bölündüler, büyük bastırma ve kışkırtma operasyonlarıyla geriletildiler ve eski koşullarda işe geri dönmek zorunluluğu ortaya çıktı. Yine fişlenenler, işlerini yitirenler, sefalete terk edilenler oldu.

1913 yılının Eylül ayında Colorado'da, Rockefellerler'e ait bir şirkette madenciler greve gittiler. Şirket hemen grevci işçileri evlerinden attı ve bir özel dedektiflik ajansı ile anlaştı. Balwin Felts Ajansı, bölgeyi, kiralık katilleri ve üzerine makinalı tüfek monte edilmiş bir zırhlı araçla işgal etti ve etrafa ölüm saçtı. İşçilerse, Birleşik Maden İşçileri Sendikası'nın (*United Mine Workers Union*) desteğiyle direnişlerini sürdürdüler ve kendilerini savundular. Bunun üzerine, bölgeye Ulusal Muhafızlar gönderildi. Madencilere saldıran askerler acımasız şiddet uyguladılar, yüzlerce madenciyi tutukladılar. Grev, çok zor koşullar altında 1914 Nisan'ına kadar sürdü. 20 Nisan'da, onlar Paskalya'yı kutlarken, madencilere karşı büyük bir saldırı başlatıldı ve sabaha kadar süren çatışmalardan sonra, saat 10'da askerler bin madencinin ve ailelerinin sığınmış oldukları çadırları ateşe verdiler. Aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 26 kişi feci şekilde öldürüldü. Direniş yine de sürdürüldü. Madencilere başka işçilerden ve halktan büyük destek geldi. Bunun üzerine bölgeye Ordu gönderildi; grev, ardında 66 ölü bırakarak, kırıldı. Pek çok madenci ve sendikacı, yine kara listeye alındı, tutuklandı, işsizliğe ve açlığa mahkum edildiler. Katillerden ise, hiçbir hesap sorulmadı.

Amerikalı ünlü folk şarkıcısı Woody Guthrie bir şarkısında şöyle anlatır öyküyü:

*“İlkbaharın başıydı grev başladığında,
Biz madencileri sokağa attılar,
Şirket’in evlerinden çıkıp,
Eski Ludlow’da çadırlara yerleştik.*

*Çocuklarım için endişeleniyordum,
Askerler demiryolu köprüsünde nöbetteydiler,
Arada bir bir kurşun geçerci,
Ayağımın dibindeki çakıllara vurarak.*

*Çocuklarımızı öldüreceğinizden öyle korkuyorduk ki,
İki metre derinliğinde çukur kazdık,
Çocuklarımızı ve hamile kadınları taşıdık
Uyumaları için mağaranın dibine.*

*İşte o gece askerleriniz bekledi,
Biz madenciler hepimiz uyuyana dek,
Sokuldunuz küçük çadır kentimize,
Çadırlarımızı gazyağına buladınız.*

*Bir kibrit çaktınız ve başlayan yangınla birlikte,
Çektiniz mitralyözlerinizin tetiğini,
Koşarken evladım için ateşten duvar engelledi beni,
Onüç çocuk öldü ateşinizden...*

*Biraz çimento aldık ve duvar çektik mağaraya,
İçinde onüç çocuk öldürdüğünüz,
“Tanrı korusun Maden İşçileri Sendikası’nı” dedim,
Ve sonra eğdim başımı, ağladım.”*

Saldırı ertesinde, bir çadırın altında kazılmış bir korunak çukurunda onbir çocuk ve iki kadının birbirlerine kenetlenmiş yanık cesetleri bulunduğu gün Amerikan donanması da Meksika’nın Vera Cruz limanını bombalıyordu.

2. Yine Savaş Yine Meksika

Wilson'un gazabını en çok çeken ülkelerin başında Meksika gelmekteydi. Bu ülkenin suçu, orada büyük miktarlarda Amerikan yatırımının bulunmasıydı ve Wilson, Amerikan sermayesi için orayı uysal bir sömürge yapmaya kararlıydı. Kendisine, "İngiltere'ye döndüğümde bana Meksika siyasetinizi soracaklardır. Bana bunu anlatabilir misiniz" diye soran bir İngiliz diplomata Wilson'un burnubüyük sömürgeci edasıyla verdiği yanıt, "Güney Amerika cumhuriyetlerine iyi adamlar seçmeyi öğreteceğim" olmuştur.¹⁶⁸ Onun "iyi adamlar"dan kastının işbirlikçi siyasetçiler ya da uşak diktatörler olduğu kesindi.

20. Yüzyılın "Meksika Savaşı" klasik bir kışkırtmayla başladı. Meksika Başkanı General Huerta, ABD yöneticileri tarafından sevilmeyen biriydi. ABD'nin emperyalist rakipleri İngiltere ve özellikle Almanya ve Japonya'yla kurduğu ilişkiler de Washington'da rahatsızlık yaratıyordu. ABD politikacıları, Meksika'daki 1 milyar dolarlık Amerikan yatırımlarının kendilerine bu ülkeyi yönetme hakkı verdiğine inanıyorlardı. Bu arada Meksika'da iç huzursuzluk ve karışıklıklar da dumanlı bir atmosfer yaratmıştı Kurt sermayedarlar ve emperyalistler için.

ABD'nin aradığı bahane, 1914 yılında bir Meksika limanının da ortaya çıktı. İkinci elden aktarınca inandırıcı gelemeyebilecek olan savaş çıkartma bahanesini doğrudan Amerika Birleşik Devletleri'nin Başkanı'nın ABD Kongre'sinde yaptığı konuşmayla ortaya koymak daha doğru olacaktır. ABD Başkanı Woodrow Wilson'un 20 Nisan 1914'de Kongre'ye ilettiği mesajı aynen şöyledir:

"Sayın Kongre Üyesi Centilmenler,

Mexico City'de General Victoriano Huerta'yla ilişkimizde ortaya çıkan ve tepkide bulunmamızı gerektiren bir duruma dikkatinizi çekmek ve bu konudaki tavrımıza ilişkin öneri ve işbirliğinizi istemek benim için bir görevdir.

168) Aktaran André Maurois, *A History of the United States: From Wilson to Kennedy*, London, Wiedenfeld and Nicolson, 1964, s. 47.

9 Nisan'da U.S.S Dolphin gemisinin levazım subaylarından biri Tampico'da İturbide Köprüsü'nde bir bot ve personeliyle gemi için gerekli malzemeleri temin etmek üzere karaya çıkmış, malzemeleri yüklerken de General Huerta'nın Ordusu'na bağlı bir subay ve askerlerince tutuklanmıştır... Bir buçuk saat içinde Huerta güçlerinin komutanından subay ve adamlarının serbest bırakılması için emir gelmiştir. Ardından komutan ve sonra da doğrudan Huerta özür dilemişlerdir...

Amiral Mayo bu tutuklamayı öylesine ciddi bir hakaret olarak kabul etmiştir ki, Birleşik Devletler bayrağının li-man komutanınca özel bir törenle selamlanması [önerisiyle] tatmin olmamıştır.

Bu, özellikle tevkif edilen iki askerin doğrudan bottan, yani Birleşik Devletler toprağından alındıkları düşünülürse önemsiz bir konu olarak görülemez ama kendi başına alındığında, tek bir subayın cehaleti veya kibirine atfedilebilir. Ne var ki, maalesef, bu münferit bir olay değildir. Son zamanlarda, General Huerta ve adamlarının [Amerikan] Hükümeti'nin onur ve haklarını dikkate almadıklarını göstermeye kararlı olduklarını ve istediklerini yapmada kendilerini tam güvende hissettiklerini, böylece de rahatsızlık ve nefretlerini pek çok biçimde göstermekte serbest olduklarını akla getiren bir dizi olay olmuştur yakınlarda...

Böyle bir durumun açık tehlikesi, bu tür davranışların giderek daha kötü biçimler alması ve sonunda da doğrudan ve kaçınılmaz olarak silahlı çatışmaya dönüşecek ölçüde kaba ve kabul edilemez bir noktaya gelmesidir. General Huerta ve temsilcilerinin özürlerinin çok daha ileri gitmesi, önemine bütün toplumun dikkatini çekecek biçimde gerçekleşmesi, General Huerta'nın kendisine de böyle açıklama ve özürler gerektiren olayların ilerde olmaması gerektiğini öğretmesi zorunluydu. Dolayısıyla da ben, Amiral Mayo'nun taleplerini bütünüyle desteklemeyi ve Huertacılarda yeni bir anlayış ve davranış oluştuğunu gösterecek biçimde Birleşik Devletler bayrağının selamlanmasında ısrarcı olmayı görevim kabul ettim.

Böyle bir selamlamayı General Huerta reddetti ve ben de şimdi önereceğim yolu izlemek için izin ve desteğinizi istemeye geldim.

Bütün samimiyetimle umuyorum ki, bu Hükümet Meksika halkıyla bir savaşa hiçbir koşulda zorlanmaz. Meksika iç karışıklıklarla parçalanmış haldedir. Kendi anayasasının ölçütleriyle bakarsak, bir hükümete sahip değildir. General Huerta, haksız biçimde ve kabul edilemez yöntemlerle, hükmünü Mexico City'de kurmuştur. Ülkenin sadece bir bölümü denetimi altındadır. Bu Hükümet'e olan kişisel garazından dolayı maalesef silahlı çatışma meydana gelirse, biz sadece General Huerta ve yandaşlarıyla savaşıyor olacağız ve hedefimiz sadece bu yolundan çıkarılmış Cumhuriyet'in yurttaşlarına kendi yasalarını ve hükümetini yeniden oluşturma imkanını vermek olacaktır.

Ama samimiyetle şimdi bir savaşın söz konusu olmadığını umuyorum. Kardeş Cumhuriyet'in işlerini herhangi bir biçimde kontrol etmek gibi bir niyetimizin olmadığını söylerken Amerikan halkı adına konuştuğuma inanıyorum. Meksika halkına karşı derin ve gerçek dostluk duygularına sahibiz ve şimdiye kadar yaptıklarımız ve yapmaktan kaçındıklarımız, onları geriletmek ya da küçük düşürmek isteğinden değil, onlara yardım etme arzumuzdan kaynaklanmıştır.

Onların desteği ve onayı olmaksızın dostane müdahalelerde bile bulunmak istemeyiz. Meksika halkı iç işlerini kendi bildikleri gibi yürütmek hakkına sahiptir ve onların haklarına saygı göstermeyi içtenlikle arzu ediyoruz.

Bu olayla zamanında, ciddiyetle ve akıllıca ilgilenirsek, müdahalenin olumsuz sonuçlarının ortaya çıkma durumu olmaz.

Kuşkusuz, bu durumda Hükümetimize saygı gösterilmesini dayatmak için gerekli olan şeyi, Kongre'yi işin içine sokmadan ve fakat aynı zamanda Başkan olarak anayasal haklarımı da aşmadan, yapabilirim; ama böylesi ciddi sonuçlar doğurabilecek bir olayda, Senato ve Kongreyle yakın istişare ve işbirliği içinde olmaksızın yapmak istemi-

yorum. Dolayısıyla da, Birleşik Devletler silahlı güçlerini, General Huerta ve yandaşlarından Birleşik Devletler'in haklarını ve saygınlığını tam olarak tanımasını ve hatta Meksika'daki hazin durumu itiraf etmesini sağlamak için gerekebilecek biçim ve ölçülerde kullanmaya onayınızı istemeye geldim.

Yaptığımızda herhangi bir saldırganlık ya da bencil çıkar sağlama düşüncesi olamaz. Birleşik Devletler'in itibar ve otoritesini korumayı, sadece, Birleşik Devletler'de ve insanlığın menfaatleri yolunda kullanılabileceği herhangi bir yerde, büyük etkinliğimizi özgürlük uğruna kullanırken zayıflamamasını temin etmek için istiyoruz.”¹⁶⁹

Wilson, Amerikan savaş gemilerini Meksika'ya doğru yola çıkartmışken, Huerta, önce Meksika olmak üzere, iki tarafın da birbirlerinin bayraklarını ve gemilerini 21 parelik top atışlarıyla selamlamalarını önerdi. Tabii Wilson bu öneriyi reddetti ve yukarıdaki mesajla Kongre'den “silah kullanma” yetkisi çıkarttı. 20 Nisan'da da, yani Kongre'den yetki istediği konuşmanın yapıldığı gün, Meksika'nın Vera Cruz limanına çıkarma yapıldı. Vera Cruz ağır bombardıman ve şiddetli sokak çarpışmaları sonunda işgal edildi, gümrüklere el konuldu. Ardından Huerta'nın istifası sağlandı ve yeni bir diktatör yerine başkanlığı devraldı.

3. Haiti, Dominik, Küba...

“Halkların kendi yazgılarını tayin hakkı”nın yılmaz savunucusu demokrat Wilson'a bir başka fırsat da Haiti'de çıktı. Amerikan sermayesi ve devleti Haiti'de uzun yıllardır bulunmaktaydılar. O kadar ki, 1911 yılında Haiti Ulusal Bankası'nın (Merkez Bankası) yarı hissesi Wall Street bankerlerinin elindeydi. Amerikan National City Bank (şimdiki Citibank) temsilcisi, hem Haiti Ulusal Bankası'nın, hem de Haiti Demiryolları İdaresi'nin Başkan Yardımcısı olarak en etkili yöneticisiydi. 1914 yılında, Banka'nın kasasındaki paralar Haiti Hükümeti'nce kullanılma-

169) Mesajın tam metni, *The Annals...*, c. 13, s.468-469.

sın diye, ABD Yönetimi başkente deniz piyadeleri göndererek hisse, para ve altınlara el koyup New York'ta "güvence altına" aldirttı. Protestolar karşısında, ABD Dışışleri Bakanı Bryan, ABD'nin "tehdit edilen çıkarlarının korunması" gerektiğini söyleyerek, "basit bir fon transferi"nin söz konusu olduğunu iddia etti.¹⁷⁰ 1915 yılında, kendisine karşı ayaklanmalar üzerine Fransız Büyükelçiliği'ne sığınmak zorunda kalan Haiti'nin siyah Başkanı Vilbrun Guillaume Sam, bir grup isyancı tarafından elçilikten zorla alınarak linç edildi. Bahane de böylece oluşmuş oldu. Böylece Haiti Maliyesi'ni "finansal istikrar" için Amerikan denetimine sokmayı öngören bir yasa taslağını reddeden Haiti Meclisi de hizaya getirilecekti.

Ortaya çıkan otorite boşluğu ve kargaşa üzerine de, Amerikan deniz piyadeleri Başkent Port-au-Prince'i işgal ettiler. Haiti'deki büyük Amerikan çıkar odaklarına ve sermayedarlarına gün doğmuştu.

Amerikan Dışışleri Bakanı işgalin nedeni olarak iki gerekçe belirtti. Birincisi, "Haiti'de hüküm sürmekte olan anarşi ve vahşeti önlemek," ikincisiyse, emperyalist çatışmanın bir sonucu olarak, "herhangi bir yabancı gücün burada bir sıçrama tahtası elde etmesi"nin önüne geçmek.¹⁷¹

Wilson yönetimi işe, Haitili askerleri adam başına 2 dolar vererek terhis etmek ve Haiti'ye bir anlaşma dayatmakla başladı. Amerika'nın istemediği bir başkan adayı, ABD savaş gemisine çağrılarak adaylıktan vazgeçirildi. Yeni işbirlikçi Haiti Başkanı bu koşullarda "seçildi" Bu arada ülkede sıkıyönetim ilan edilmiş, muhalif kıpırdanışlar şiddetle bastırılmış, limanlara, gümrük kapılarına ve gelirlere el konmuştu. Önerilen anlaşmaya göre, Haiti'nin özellikle mali yönetimine ABD el koyuyor ve kendisine anlaşmanın hükümlerine işlerlik kazandırmak üzere gerekirse Haiti'ye müdahalede bulunma hakkı tanıyordu. Ne var ki, işgal altında ve deniz piyadelerinin "koruması"ndaki Haiti Mec-

170) Paco Pena, Age, s.227.

171) Bkz. Max Boot, Age, s.160.

lisi, yine de, bu aşağılayıcı yasayı reddetme iradesini gösterdi. Meclis'ten yükselen protesto seslerinden şu mesaj yankılanıyordu: "Birleşik Devletler yönetimi, kendi ajanlarının sözlerine göre insanlık adına ülkemize süngüleri... topları ve kruvazörleriyle insanlıkçı bir müdahalede bulundu, bize bir tasarı sundu. Pe ki bu tasarı nedir? Mister Wilson tarafından Haiti'ye zorla kabul ettirilen bir himaye sistemi..."¹⁷²

Artık bu durumda silahlar bir kez daha konuşacaktı. Ve konuştu da. Kısa bir süre sonra da Haiti Meclisi, Amerikan silahlarının dayatması altında, anlaşmayı kabullenmek zorunda kaldı. Amerikan Dışişleri Bakanı Lansing, Wilson'a şöyle yazacaktı: "İtiraf etmeliyim ki, Haiti başkentini deniz piyadelerimiz sokakları tutmuşken uyguladığımız bu müzakere yöntemi biraz fazla dayatmacı. Bu benim ulusal egemenlik ölçütlerime uymuyor; bu son tahlilde bir güç kullanımı ve Haiti bağımsızlığının ortadan kaldırılmasıdır. Ama pratik açıdan baktığımızda, anarşi ve düzensizliği ortadan kaldırmanın da başka çaresinin olmadığını düşünüyorum." Self-determinasyon şampiyonunun yanıtı kesindir: "Bu bence gereklidir ve onayımı veriyorum."¹⁷³ Tabii burada, ilk işlerden biri olarak, Haiti'de yabancılara toprak satışı yasağının kaldırıldığından söz edilmiyor. Haiti'de topraktaki küçük mülkiyet böylece kaldırıldı ve büyük plantasyonların kanlı kölelik devri başlatıldı.

Ne var ki, Haiti halkının mücadelesi bitmedi. 1915 sonbaharındaki bir ayaklanmaya Amerikan askerleri şiddetli bir bastırma kampanyasıyla karşılık verdiler. 1917'de Almanya'ya savaş ilan etmeyi reddedince göstermelik Meclis de feshedildi. Artık Haiti tam bir Amerikan sömürgesiydi ve Amerikan askerlerinin komutasında bir yerli diktatörün başkanlığındaki Konsey tarafından zapturapt altında tutuluyordu.¹⁷⁴ Amerikalıların referanduma sundukları yeni anayasa da özgürlük içinde, sadece 768 karşı oyla, yani yüzde 97'lik bir oranla kabul edildi!

172) Age, s.228.

173) Age, s. 162.

174) Bu arada "Başkan" da siyah olduğundan, Amerikan Subay Kulübü'ne alınmıyordu!

Yine de Haiti’de isyanlar ve direniş hiç bitmedi, ABD orada çok kan döktü, ilk kontrgerilla deneyimlerinden birini edindi, zevk için insan öldüren psikopat askerleriyle halka zulmetti ve emperyalist yağmanın cenderesinde ülkeyi 1934 yılına kadar işgal altında tuttu.

Bu arada Dominik Cumhuriyeti’nde, Amerikan saldırganlığı yeni boyutlar kazanmaktaydı. 1916 yılına gelindiğinde, Yanki yanlısı Dominik Cumhuriyeti Başkanı Jimenez, ABD’nin istediği bir mali kölelik anlaşmasını Meclis’ten geçirmekte zorlanıyor, Parlamento onu Yüce Divan’a göndermenin hesaplarını yapıyordu. Tam da bu sırada Savaş Bakanı General Desiderio Arias yönetime el koymaya kalkıştı. Tabii ABD, “kendi adamı” saydığı Jimenez’e askeri yardım önerdi ama bunu kabul etmeyen Jimenez istifa etmeyi yeğledi. Ne var ki, ABD Arias’a da geçit vermedi ve ona başkenti iki gün içinde boşaltması yönünde bir ultimatom verdi. General Aries bunun üzerine ertesi gün 15 Mayıs’ta kenti terk etti. Bu arada Jimenez için Yüce Divan kararı çıkmış ve Senatoca onaylanmıştı. Jimenez’in istifasıyla da, şimdi yeni bir başkan seçme sorunu ortaya çıkmıştı. ABD, seçilecek başkanın önceden kendisine bağlılık sözleri vermesini istiyor, Dominik Parlamentosu’nun buna uymayan adaylarını tanımayacağını bildiriyordu. Bu baskılar altında Dr. Francisco Henriquez y Carbajal beş ay için geçici başkan seçildi. ABD, yeni Başkan’dan bazı Amerikan dayatmalarını kabul etmesini istedi, gümrük rüsumlarından elde edilen gelirlerini kesti hükümetin ve istekleri kabul edilmediği taktirde Başkanı tanımayaacağını bildirdi.

Politik kargaşa devam ederken ABD, Dominikliler’e köle anlaşmalarıyla yasalarını kabul ettiremeyeceğini anladı ve 29 Kasım günü Harry S. Knapp isimli Amiral, Cumhuriyet’in Amerikan askeri yönetimi altına sokulduğunu ilan etti. Parlamento lağvedildi, yüksek memurlar görevlerinden atılarak yerlerine Amerikalı subaylar atandı ve Amiral Knapp, Askeri Vali olarak yönetimi devraldı. Bu arada Amerikalı işgalciler hemen bir yerel si-

lahlı güç oluşturmaya giriştiler, geleceğin işbirlikçilerini eğitimeye başladılar. Yeni Dominik Ulusal Muhafaza Birliği (Guardia Nacional Dominicana)'nin sadece adı "ulusal"dı elbette. Bunlar daha sonra öteki ülkelerde de bir model olarak benimsendi. Kendi halklarına kurşun sıkan, işbirlikçi oligarşilerin tetikçisi ve ABD'nin bekçisi "uşak ordular" geleneği de böyle yaratıldı. Daha sonra Soğuk Savaş'ın "Ulusal Güvenlik Kültü ve Aygıtları"nın yaratılmasıyla model yetkinleştirilecek ve dünyanın dörtbir yanındaki bağımlı ülkelere uygulanacaktı.

1917'den başlayarak Dominik'te çok önemli köylü ayaklanmaları ve gerilla direnişi ortaya çıktı. Acımasız kontrgerilla operasyonlarına ve kanlı bastırma şiddetine karşın Amerikan deniz piyadeleri özellikle de doğu bölgelerinde yıllarca tam hakimiyet kuramadı. Amerikan Ordusu "eşkiya" diye adlandırdığı gerillara karşı bütün terör yöntemlerini denedi. Bu tür müdahalelere sempatiyle bakan bir Amerikalı araştırmacı bu yöntemlere ilişkin olarak şöyle bir örnek veriyor: "Charles F. Merkel isimli bir deniz yüzbaşı, "Seibo Kaplanı" olarak kötü şöhret sahibi olmuştu; bir tutsağa, vücudunda bıçakla açtığı yarasının üzerine tuz ve portakal suyu dökerek ve arkasından da kulaklarını keserek işkence yapmıştı."¹⁷⁵

Aynı yıl, Amerikan deniz piyadeleri, seçimlere hile katıp iktidarı gasp eden Amerikan işbirlikçisi General Menocal'ı desteklemek ve demokratik muhalefeti bastırmak üzere Küba'ya çıktı ve orada 1922'ye kadar Amerikan çıkarlarının silahlı bekçiliğini yaptı.

4. Birinci Dünya Savaşı

Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte fırsattan istifade bölgede öteki emperyalist rakiplerini, siyasi ve ekonomik olarak bütünüyle tasfiye etmeye kararlı olan ABD, gözü dönmüş saldırganlığını bölgede sürdürür ve pek çok bölge ülkesine pek çok kere-

175 Max Boot, Age, s.171.

ler (örneğin Panço Villa kampanyası dahil Meksika'ya tam on bir kez)¹⁷⁶ silahlı müdahalelerde bulunurken, öte yandan da, emperyalistlerin kapışmasını ve Avrupa'nın kendisini bitirişini yakından izliyordu.

a. Savaşa Girme Kararı

Birinci Dünya Savaşı'na ilişkin olarak ilk başlarda ABD egemenleri arasında farklı görüşler çatışıyordu. Bir gruba göre, ABD, "iti ite kıldırma" politikası izlemeliydi. Bu arada da, Avrupalı emperyalist rakipleri birbirlerini kırarken, her iki tarafa da mal ve silah satmalıydı, borç vermeliydi, böylece hem zenginliğine zenginlik katabilecek, hem de rakiplerini kendine bağımlı hale getirecekti. Bu arada önemli olan deniz ulaşımının serbestliğinin sağlanmasıydı. Sömürgeci güçler tasfiye oldukça da, "Açık Kapı" politikası Amerika'ya yarayacaktı.

Wilson da önceleri savaşa girmeme yönünde bir eğilim gösteriyor gibiydi. Tarihçi A.J.P. Taylor, Polonyalı Pilsudski'nin şu sözlerinin Wilson'un düşüncesini de yansıttığını yazıyor: "Önce Almanya Rusya'yı yenmeli, sonra da o batılı güçler tarafından yenilgiye uğratılmalı."¹⁷⁷ ABD, ayrıca, kendinden önceki hegemon güç İngiliz İmparatorluğu gibi, Avrupa'da herhangi bir ülke ya da ülkeler koalisyonunun hakim duruma gelmesini istemiyordu. Savaşa girilmesi görüşü ise, bankerlerin yatkın olduğu eğilimi yansıtıyordu. İtilaf devletlerine büyük borçlar vermiş olan finans çevreleri, başta Morganlar olmak üzere, İngiltere ve Fransa'nın yanında savaşa girilmesini savunuyorlardı. Morgan'ların adamı ABD Londra Büyükelçisi, Wilson'a 5 Mart 1917'de şu gizli mesajı gönderdi:

176) Wilson yönetimi, Meksika'da ayaklanan Panço Villa'ya karşı da büyük silahlı operasyonlar düzenledi. Bu arada, kiralık katiller tuttu ve Panço'yu zehirleyerek öldürmeye kalktı. Bkz. Charles H. Harris, Louis Sadler, *The Border and the Revolution*, Silver City, New Mexico, High Lonesome Books, 1988, Birinci Bölüm ve Frank Tompkins, *Chasing Villa: The Last Campaign of U.S. Cavalry*, Silver City, New Mexico, High Lonesome Books, 1996.

177) A.J.P. Taylor, *The Struggle for Mastery in Europe: 1848-1918*, London, Oxford University Press, 1971, s.554.

“Dünya ticaretinin ve bütün Avrupa mali sisteminin çökmemesi için Fransa ve İngiltere ABD’den yeterli büyüklükte kredi elde edebilmelidir. Şayet Almanya’yla savaş girecek olursak, Müttefiklere verebileceğimiz en büyük destek bu olurdu... Savaş bitene dek ticaret büyüyerek devam ederdi ve savaştan sonra da Avrupa yiyecek maddeleri almaya devam edecektir ve bizden de ayrıca barış zamanı sanayiini yeniden kurmak üzere muazzam miktarlarda malzeme alacaktır. Böylece de gelecek yıllar boyunca kesilmemiş ve hatta büyümüş ticaretten yararlanma imkanı sağlamış olacağız... Bizim şu andaki üstün ticari pozisyonumuzu korumanın ve bir paniği önlemenin tek yolu belki de savaşa girmemizdir.”¹⁷⁸

Bu arada, hem ABD’de, hem Avrupa’da sınıf mücadelesi gittikçe kızışıyordu. Kapitalizmin ve emperyalizmin yarattığı kan gölü içinde halklar ve askerler her yerde “barış, ekmek, özgürlük” sloganı etrafında birleşiyordu. 1917 Büyük Bolşevik Devrimi, kurtuluşun kızıl bayrağını göndere çekmişti. Karadeniz’deki Fransız savaş gemilerinden birinde bile isyancı denizciler bu bayrağı dalgalandırıyorlardı. Almanya’da Spartakistler iktidara yürüyorlardı. Kıta Avrupası devrim ateşiyle kaynarken, İngiltere’deki huzursuzluklar ve özellikle de ordudaki kıpırdanışlar egemenleri dehşetli korkutuyordu. Kapitalizmin, para babalarının, sömürgeler ve yağma peşinde, milyonları ölüme atması, dünyayı ateşe vermesi ve insanlığa köleliği, açlık ve sefaleti dayatması karşısında insanlık ayağa kalkıyordu. İşçi sınıfı ve devrimciler, Rusya’da iktidarı ele geçirmişler, gizli paylaşım anlaşmalarını kamuoyunun önünde yırtıp atmış, adalet, barış, özgürlük ve eşitlik idealini, yeni bir yaşam projesini dünyaya sunmuşlardı. “Komünizm hayaleti” bir kez daha egemenleri dehşete düşürüyordu. ABD’de New York Senatörü James Wadsworth, yükselen sınıf savaşımı karşısında panik içinde şu reçeteyi öneriyordu: insanların “sınıflara bölünmesi” tehlikesini savuşturmak

178) Aktaran Vince Copeland, Age, s.45.

için, “gençlere bu ülkeye sorumluluklarının olduğunu anlatmamız gerekir.”¹⁷⁹ Evet, çare militarizmdeydi, şovenizmdeydi, savaştaydı. En iyisi sınıf savaşımında kurtuluşları için yer alacak emekçi çocuklarını, bankerlerin savaşında ölmeye ve sınıf kardeşlerini öldürmeye göndermekti.

Wilson da savaşa girilmesi görüşünü benimsemişti. Savaşan taraflara kredi verilmesini onayladığı zaman zaten işin yönü de belli olmuştu. Almanya’ya verilen 27 milyon dolarlık krediye karşılık 1917’de Müttefiklere sağlanmış olan 2 milyar dolar, ABD’nin safını da belirlemişti. Savaşa girmek, artık dünyanın en büyük finansörü ve sanayi devi olan Amerika Birleşik Devletleri’nin hegemonik liderliğini kurmak için emperyalist kördüğümüne kılıcını atması anlamına geliyordu. Durgunluk belirtileri gösteren ekonomide, savaş kredi ve satışlarının yarattığı canlanmayı güçlendirerek sürdürmek, Müttefiklere verilmiş kredileri kurtarmak, silah sanayiini palazlandırmak ve içerde milliyetçi disiplin ve kör coşkuyu yaratmak düşüncesi savaşı cazip hale getiriyordu. Bahaneyi bulmaksa, kolaydı. ABD, deniz yollarının serbestliğini temel koşul yapmıştı ve bunun aksi davranışları savaş nedeni sayacaktı. Bu arada, sivil yolcu da taşıyan “yolcu” gemileriyle müttefiklere cephane de gönderiliyordu. Bu, masum sivil yolcuların hayatıyla kumar oynamak ve cüretli bir kışkırtmaydı elbette. Üstelik Wilson bu kaba kışkırtmanın yaratabileceği facialar konusunda uyarılmıştı da. Ama O artık savaş istiyordu ve kamuoyunu ikna etmek durumundaydı. Wilson, seçim kampanyasına “O bizi savaşa girmekten korudu” sloganıyla başlamıştı. O zaman barış pazarlamıştı, şimdi de seçmenlere savaş satacaktı.

Nihayet, 15 Mayıs 1915’te, New York-Liverpool seferini yapmakta olan İngiliz yolcu gemisi Lusitania, İrlanda açıklarında bir U-20 Alman denizaltısı tarafından torpidoyla batırıldı. Gemide, aralarında yüzden fazla Amerikalının da bulunduğu 1198 yolcu hayatını kaybetti. Yolcu gemisi, ayrıca, ağzına kadar silah

179) Bkz. Howard Zinn, *A People's History...*, Age, s. 360.

ve cephane doluydu! Provokasyon ve insan yaşamı üzerinde oynanan büyük kumar savaşa giriş kararının verilmesi açısından işe yaramıştı. Amerikan halkı, medyanın kışkırtıcı öncülüğünde Başkan'larının arkasındaydı artık.

ABD, Nisan 1917'de savaşa dahil oldu...

Wilson'un ünlü 14 ilkesi ve "self-determinasyon" kavramı, özünde, Avrupa halklarına yönelikti. Habsburg ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasının sonuçları olarak, ortaya buralarda yaşayan ulusların statülerinin ne olacağı sorunu çıkmıştı. İtalyanlar, Çekler, Slavlar, Bulgarlar, Rumenler, Polonyalılar gibi halklar ve azınlıkların durumu savaş sonrası Avrupa'sının temel ulusal ve insani sorunlarını oluşturmaktaydılar. Kuşkusuz, ABD açısından bütün rakiplerinin sömürgelerini yitirmesi ve meydanın en avantajlı ülke olarak Amerika'ya kalması, bütün kapıların onun sermayesine açılması yeğlenmekteydi ama yine de, özünde, "self-determinasyon" sorununun en yakıcı olduğu Afrika'nın, Asya'nın ve Güney Amerika'nın halkları Wilson'un umurunda bile değildi. Daha sonra ABD'nin üyeliğinin Amerikan Senatosu tarafından reddedileceği Milletler Cemiyeti macerası ise, Wilson'un, dünyayı, öteki emperyalist ülkelerle birlikte, Amerikan çıkarları doğrultusunda yönetmede sadece bir araç, savaş galiplerinin ABD önderliğindeki bir kurumu olarak tasarlanmıştı.

b. Devrimci Rusya'ya Müdahale

Birinci Paylaşım Savaşı, 1918 Kasım'ında sona erdi. Ne var ki, Avrupa'daki karşıdevrimci şiddet henüz durmamıştı. Bu kez, muzaffer emperyalist ittifakın hedefi, Bolşevik Devrimi ve Sovyet Rusya idi. ABD, Devrim Hükümeti'ni, Sovyet Rusya'yı tanımayı reddetti. Brest-Litovsk Anlaşması'nın hemen ardından İngilizler, Almanlar'a karşı Doğu'da yeni bir set oluşturma bahanesiyle Rusya'ya asker gönderdiler. Bu arada Japonlar da Sibirya'dan batıya doğru ilerliyordu. Bunlara, savaş esirlerinden oluşan onbinlerce Çek ve Slovak askeri de katılmıştı. İtalyanlar ve Fransızlar da asker göndermişlerdi. Mayıs ayında da Murmansk

ve Arşangel limanlarına yeni İngiliz birlikleri indirildi. Hep birlikte, Kolçaklar'ı, Denikinler'i, karşıdevrimcilerin Beyaz Ordusu'nu da yanlarına alarak, Bolşeviklere, Kızıl Ordu'ya, yazgılarını ellerine almış işçi ve köylülere karşı savaşıyorlardı. Bu savaşa elbette ABD birlikleri de katıldı. Bir birlik Vladivostok'a çıktı. Artık Sibirya'da, Murmansk ve Arşangel'de Amerikan askerleri de Devrim'e karşı savaşıyorlardı. Bu arada, Kızıl Ordu'ya karşı kimyasal saldırılarda dahi bulunulmuştu. Rusya'da İç Savaş, ABD, İngiltere, Fransa, Japonya ve diğerlerinin de katılımıyla kanlı bir uluslararası karşıdevrim operasyonuna dönüşmüştü.

Bu emperyalist müdahale ve mülk sahipleriyle Çar'ın zalim subaylarının ortak vahşeti, Devrim'i yenemedi. Sonunda, Beyaz Ordu yenildi, Müttefikler geri çekildiler, Rusya'da işçiler, köylüler, mazlum halklar yeni bir hayat kurmaya giriştiler. Bu barbarca müdahaleyle, ne yazık ki, zaten yeterince kanlı olan İç Savaş uzatılmış, fazladan binlerce insan ölmüş, köyler, kasabalar, kentler yakılıp yıkılmış oldu. Bugün hala, Amerikan egemen çevrelerinin zamanın sisleri arkasında biraz da bilinçli olarak gizlenmiş resmi söylencesinde, Devrim engellenemediği için hayıflanılır, ama buna karşılık, epeyi "Kızıl" öldürüldüğü için de avunulur.

Birinci Dünya Savaşı, Amerikan sermayesi ve emperyalizmi için çok büyük yararlar sağladı. Silah sanayiinin gelişmesiyle metalurji ve kimya işletmeleri birer dünya devi oldular, Alman rakiplerinin yerini aldılar. Buğday, pamuk gibi zırai ürünlerin dünya piyasasında fiyatları yüzde 300-400 arttı. Borsadaki şirketlerin hisseleri büyük oranlarda arttı. Amerikan finans sermayesi, tatlı kârlarla bütün Avrupa'yı kendisine borçlandırırdı. Uluslararası tefecilikte artık ABD'nin rakibi kalmamıştı. Dünya mali sisteminin tek merkezi olmuştu Amerika. Savaş öncesinde Amerika Avrupa'ya borçluyken, savaş sonunda Avrupa, üstelik borçlarını ödeyemeyecek ölçülerde ABD'ye borçlanmıştı. Avrupa'nın ABD'ye borcu, 10 milyar doları aşmıştı. Durmadan artan ihracat sayesinde Amerikan ödemeler dengesinde büyük fazla-

lıklar ortaya çıktı. Avrupa, genç nüfusundan ve sivil halktan yaklaşık 10 milyon insan yitirmişti savaşta. Kentler, sanayi kuruluşları, bereketli topraklar yanmış yıkılmıştı eski Kıta boyunca. Amerikan topraklarındaysa, tek kurşun patlamamış ve savaşta 50 bin kadar asker kaybedilmişti.

Lenin, Savaş'ın Amerikan burjuvazisine nasıl yaradığını şöyle açıklıyordu, "Amerikan İşçilerine Mektup"unda:

"Amerikalı mültimilyonerler, herhalde, en zenginleri ve coğrafi olarak en güvenli olanıydı [öteki emperyalist ülke burjuvalarına göre]. Tümünden daha kârlı çıktılar. En zenginler de dahil, bütün ülkeleri haraca bağladılar. Yüzlerce milyar dolara el koydular... Ve her bir dolar pislikle kirlenmiştir: gizli antlaşmaların... kırıyla, ganimeti bölüşme anlaşmalarının kırıyla, işçileri bastırma ve uluslararası sosyalistleri cezalandırmak için yapılan karşılıklı 'yardım' anlaşmalarının kırıyla. Her bir dolar, her ülkede zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul yapan 'kârlı' savaş mukavelelerinin pisliğiyle kirlenmiştir. Ve her bir dolar kanla lekelenmiştir; on milyon ölü ve yirmi milyon yaralının akıttığı kan ummanından gelen kanla..."¹⁸⁰

Savaş öncesinin en büyük emperyalist gücü İngiliz İmparatorluğu, daha savaş sırasında, teslim bayrağını çekmişti ABD karşısında. Rusya, İtalya ve Fransa çok önceden iflas bayrağını çekmiş, İngiltere bunların Amerika'dan alımlarının faturasını da üstlenmek zorunda kalmıştı. Avrupa'nın altınları satılıyor ve Amerika'ya akıyordu. Altınlar yetmeyince, İngiliz tahvil ve hisseleri satılmaya başlandı. Ardından yüksek miktarlarda borçlanma geldi. 1916 yılı Sonbaharında, İngiliz İmparatorluğu'nun Maliye Bakanı şunu itiraf etme noktasına gelmişti: "Gelecek Haziranda ve hatta daha öncesinde, Amerikan Başkanı, şayet isterse, kendi kurallarını bize dayatabilecek pozisyonda olacaktır."¹⁸¹

Öyle de oldu...

180) Lenin, "Letter to American Workers", Age, s. 453.

181) Bkz. Clive Ponting, *Churchill*, London, Sinclair-Stevenson, 1994, s.216 (Düzeltilmemiş ilk kopya-uncorrected book proof).

c. İçerdeki Hezeyan

Savaş sırasında Amerika'da tam bir hezeyan yaşanır oldu. Toplumsal isteri, grotesk boyutlara ulaşmıştı. Almanlar, yeni göçmenler, yabancılar hemen iç düşmanlar olarak damgalandılar. O kadar ki, 2003 Irak savaşı sırasında Fransa'nın ABD'yi desteklememesi üzerine "*French Fries*" (*Fransız Kızartması*) diye bilinen patates kızartmasına "*liberty fries*" (*özgürlük kızartması*) denmesi gibi, Almanya'yla özdeşleşmiş ekşi lahanana (*sauerkraut*), "*özgürlük lahanası*" (*liberty cabbage*) oluverdi.¹⁸²

Haziran 1917'de "Espiyonaj Yasası"nın kabulüyle tam bir cadı kazanı başlatıldı. Savaşa karşı çıkmak, askere gitmeyi reddetmek, sosyalist propaganda yapmak ya da sadece Almanca bir isme sahip olmak, suçlanmak, yirmi yıla varan ağır hapis cezalarına çarptırılmak, casus muamelesi görmek, dövülmek, hatta linç edilmek için yeterli neden sayılabildi. Gazeteler, "hainler" in ihbar edilmesi için ilanlar veriyor, sokak serserileri polis tarafından saldırılar için örgütleniyor, oturma izni bulunmayan ya da muhalif görüşleri nedeniyle göze batan göçmenler sınır dışı ediliyorlardı.

Yaklaşık bin kişi Espiyonaj Yasası hükümlerine göre hapse atıldı. Binlercesi sınırdışı edildi. Emma Goldman bu dönemde hapse atıldı, sonra da ülkeden atıldı. İşçi önderi, Sosyalist Parti'nin kurucularından ve başkan adaylarından Eugene Debs, savaş aleyhtarlığı nedeniyle 10 yıl hapse mahkum edildi. Sacco ile Vanzetti bu dönemde tutuklandılar ve düzmece suçlamalarla, radikal politik görüşleri dolayısıyla 1921'de idama mahkum edildiler, 1927'de elektrikli sandalyede öldürüldüler. Sendikacı Frank Little, 1 Ağustos 1917'de linç edildi. 12 Temmuz 1917'de de Dünya Sanayi İşçileri (*Industrial Workers of the World*) Sendikası'nın 48 kentteki büroları basıldı. Yüzden fazla sendikacı tutuklandı. 61 yönetici yirmi yıldan başlayan ağır cezalara çarptırıldılar. 2.5 milyon dolarlık para cezasıyla da Sendika fiilen çöktürüldü. Suç, halkı askerlikten soğutmak, toplu sözleşme görüş-

182) Andre Maurois, *Age*, s.63.

melerinde baskıda bulunmak gibi uydurma şeylerdi ama, hakimler, Anayasa Mahkemesi'nin içtihiadıyla, "Açık ve Yakın Tehdit" (Clear and Present Danger) bahanesini bulmuşlardı bir defa ve bu sözde 'doktrin'i rahatça kullanıyorlardı. Bütün bu vahşet olurken de, örneğin Sacco ile Vanzetti ölüme mahkum edildiklerinde, büyük kentlerdeki gazeteler sayfa sayfa tam boy kışkırtıcı "Kızıl Tehlike" ilanları yayımlıyorlar, özgür basının görevini yerine getiriyorlardı.

Savaş dönemindeki patalojik reaksiyon, giderek, devrim korkusuna dönüştü ve emeğe karşı çok boyutlu şiddet kampanyasının örgütlenmesini getirdi. Sınıfsal saldırı, "Bolşevik Tehlikesi" bahanesiyle çılgınlaştı. İşçi ve emekçilerin artık en ufak hak arayışları, terhis olmuş işsiz askerlerin iş ve ekmek talepleri, grev yapan işçiler ve sendikacılar, sosyalistler, özellikle de komünistler, büyük şiddetle karşılaştılar. Büyük Ekim Devrimi, patronların yüreğine korku salmış, onların devleti de kendi yasalarını tanımaz bir saldırganlığa başvurmuştu. Devlet ve işadamları tarafından örgütlenen binlerce sokak serserisi, terhis olmuş asker, beyni yıkanmış genç, insanlara saldırıyor, sokağın ve sermayenin adaletini kanun ve nizam adına "Kızıl" belledikleri üzerinde uyguluyorlardı. Öğretmenler sadakat yeminine zorlanıyor, öğretim üyeleri işlerinden atılıyor, sendikalara kışkırtıcı ajanlar sızıyor, onların düzmece belgeleriyle mahkemeler insanları cezalandırıyordu. Grev kırıcıları, özel dedektifler, polis, ulusal muhafızlar her işçi kıpırdanışında kan akıtıyorlardı. İlerde FBI Başkanı olacak Edgar Hoover'in önderliğinde, insanlar fişleniyor, düzmece gerekçelerle tutuklanıyor, işkence görüyor, hapse atılıyor, gerekirse faili meçhul cinayetlere kurban ediliyorlardı. Pek çok eyalette yeni baskıcı yasalar çıkartılıyordu. Öyle ki, 30'dan fazla eyalette Kızıl Bayrağın açıkta taşınması yasaklanmıştı. Demokrasi için savaştığını söyleyen ülkede düşünce ve örgütlenme özgürlüğü fiilen ortadan kaldırılmıştı.

Bu arada gerilim de artıyordu. Her tarafta bombalar patlıyordu. Wall Street'de patlayan bir bomba 38 kişinin ölmesine neden

olmuştı. Bu arada, Adalet Bakanı Mitchell Palmer'ın evinde patlayan bir bomba, "Palmer Baskınları" diye bilinen ev baskınlarını getirdi. Yeni kurulan Genel İstihbarat Birimi'nin başına getirilen Edgar Hoover'ın direktifleriyle binlerce ev basıldı, on bin kadar insan gözaltına alındı, kapalı soruşturmalarda sorgulandı.

Savaş döneminin siparişleri ve tatlı kârları bitince, ekonomi durgunluğa girdi, binlerce insan işinden atıldı. Bu genel huzursuzluk ortamında sınıf mücadelesi de keskinleşiyordu. Sadece 1919 yılında dört binden fazla grev ve lokavt görüldü ülke çapında. Bu korkuyla komünizm tehdidi iyice abartıldı. O kadar ki, New York Belediye Meclisi, Sosyalist Parti'den seçilmiş beş üyeyi Meclis'ten attı. "Sol" yayınların postaneleri kullanarak dağıtılması, abonelere gönderilmesi bile yasaklandı.

Emeğin örgütlenmesine karşı öylesine sert tepkiler ortaya çıkıyordu ki, Kiliselerarası Dünya Hareketi (*Interchurch World Movement*) bu konuda çelik sanayiini kapsayan bir araştırma komisyonu kurmak zorunluluğunu hissetti. Bu Komisyon'un 1922 yılındaki raporu, şu sonuca varmıştı:

"İşçilere sendikasılaşmayı dayatmak için: 1- Sendikaya üye olan işçilerin işten çıkartılması; 2- kara listeler; 3- casusluk ve 'işçi dedektif ajansları'nın adamlarının kiralanması; 4- esas olarak siyahlardan oluşan grev kırıncıları. Topluma sendikasızlığı dayatmak için: 1- toplantı hakkını ortadan kaldırmak, ifade özgürlüğünü baskı altına almak ve (özellikle Penssylvania'da) kişisel hakları ihlal etmek; 2- eyalet polisini, eyalet askerlerini ve (Indiana'da) Birleşik Devletler Ordusu'nu kullanmak; 3- resmi yöneticilerin, basının ve din adamlarının, işçilere bunların emeğe karşı oldukları hissini doğuran tutumları. Sonuç olarak, çelik sanayiinin şu andaki durumu, başka uygar ülkelerde kamuoyu tarafından kabullenilen örgütlenme hakkına karşı gizli bir savaş durumudur."¹⁸³

Bu dönem, siyahlara ve azınlıklara karşı toplu kısıymaların arttığı bir dönem oldu ayrıca. Savaş'ın yarattığı iş olanakları nede-

183) *The Annals...*, Age, c. 14, s.318.

niyle pek çok siyah çalışmak için yeni yerlere göç etmişlerdi. Bu, ırkçı saldırıları arttıran bir etki yaptı. Ayrıca, bazı yerlerde işverenler grevlerde, yoksul ve her ücrete razı siyahları çalıştırarak çalışanlar arasında kin tohumları ekiyorlardı. Hemen her yerde güvenlik güçleri ve yerel politikacılar da ırkçı saldırılara çanak tutuyor, kışkırtıcılık yapıyor ve kargaşalarda saldırganların yanında yer alarak işleri çığrından çıkartıyorlardı. 1917 yılının Temmuz ayında East St. Louis kentinde beyazlar siyahlara saldırdı. 5 binden fazla insan evsiz kaldı, binlerce siyah her şeylerini bırakarak kenti terk etmek zorunda kaldılar. Ölü sayısı tam olarak bilinmiyor. Tahminler 50 ila 200 arasında değişiyor. Kadınlar, çocuklar, dükkan sahipleri, yoldan geçen insanlar, yakılarak, baltalarla parçalanarak, boğularak, yerlerde sürüklenerek öldürüldü, linç edildi, evler ateşe verildi. 1919'da Chicago'da, beyazların yüzdükleri bir yere giren genç bir siyah taşlanarak boğuldu ve şehirde büyük olaylar çıktı. 50'den fazla insan öldürüldü, binlerce insan evsiz kaldı. 1921 yılında Tulsa (Oklahamo)'da 200 kadar siyah öldürüldü, 1000'den fazla ev tahrip edildi. Siyahların yaşadığı bir gecekondu mahallesine çıldırmış beyazlar uçaktan dinamit attılar, 75'den fazla insan öldü. Sadece 1919 yılında ülke çapında 25 isyan çıktı. Savaş'tan dönen ve savaş sanayiinde çalışmak üzere büyük kentlere gelmiş bulunan siyahlar, ırkçılığın, yoksulluğun, şiddetin pençesinde öğütüldüler. Direnişleri ise, her zaman olduğu gibi acımasız şiddetle bastırıldı. Sadece 1919 yılında 70 siyah linç edildi.

5. Savaş Sonrasında ABD

a. İçeride Bunalım, Sermaye ve Baskı

1921 yılına gelindiğinde yeni bir durgunluk ve işsizlik ülkeyi sarsmaktaydı. İşsiz sayısı 5 milyona yaklaşmıştı, iflaslar çığ gibi artmış, talep eksikliğinden fiyatlar ve kârlar düşmüş, faizler yükselmişti. 1920-21 arasında tarım ürünlerinde fiyatlar yarıyırıya düşmüş, Yarım milyon kadar çiftçi topraklarını yitirmişti. Borç batağındaki Avrupa'ya da yeterli ihracat yapılamıyordu.

Dış ticaret yüzde 40 düşmüştü. ABD'nin Avrupa'yı borçları konusunda sıkıştırması da sorunları büyütüyordu. Avrupa'da "Sam Amca" artık "Tefeci Sam" olmuştu.

Bu duruma egemen çevrelerden tutucu-gerici bir dalgayla tepki geldi. Önce, zenginler için büyük vergi indirimleri gündeme geldi. Kamu harcamaları da büyük oranlarda kısıldı. Çalışanlar, kredi, borç, ipotek zinciriyle tüketime yönlendirildi. Nihayet, şirket birleşmelerinden doğan yeni dev holdingler ülke ekonomisini yeniden yapılandırıp cendereleri içine aldılar. Hisse senetlerindeki spekülasyon da yapay canlılığı körükledi. Bu arada, ülke büyük yolsuzluklarla çalkalanıyordu. Gelişmeler ücretlere yansımazken savaş zenginleriyle birlikte servetlerine servet katanlar çoğalmıştı. 1914 yılında ülkede 4 bin 500 milyoner vardı; Savaş'tan sonra 1926'da bu rakam 11 bine, 1927'de 15 bin-20 bine fırlamış, sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi olağanüstü boyutlara ulaşmıştı.¹⁸⁴

Ücretler önemli bir artış göstermese ve asıl büyüme şirket kârlarıyla hisse senedi spekülasyonunda ortaya çıksa da, otomobil, radyo, beyaz eşya gibi yeni tüketim kalıplarını belirleyen ürün sektörlerinde ortaya çıkan başdöndürücü gelişmeler, ABD'de hayat standardını çoğunluk açısından yükseltiyordu. Bunun ideolojik yansıması ise, "özel girişimcilik" in, "iş alemi" nin ve işadamlarının, pazarın, pazar ekonomisinin yüceltilmesi biçiminde ortaya çıkıyordu. Tüketim çılgınlığı içinde, tekellerin hayatın her alanını belirlediği bir ortama sürüklenmekteydi toplum. Para'nın ve Pazar'ın kavalcıları, milyonları tüketim ve kârın, bencillik ve acımasız rekabetin, borç ve spekülasyonun, şiddet ve kârın tapınıcılığına, hayata yabancılaşılmaya, giderek, emeğe, kültüre, insana düşmanlaşmaya sürüklüyordu. Eline üç kuruş geçen, ya da borç bulabilen herkes, kısa sürede "köşeyi dönmek", "altta kalıp da canının çıkmaması" ya da toplumsal saygınlık kazanmak için borsada oynuyor, çılgınca tüketiyor, har vurup harman savuruyordu. Başaranlar, akıllı, çalışkan ve haklı ve hatta "Tanrı'nın

184) Bkz. Kevin Phillips, Age, s. 57-68.

sevgili kulları,” altta kalanlarsa, bizzat kendilerince de, aptal, tembel, günahkar kullardılar. Toplumsal ahlak ve değerler uzun zamandır böyle biçimlenmişti ve şimdi vahşi kapitalizmin insanı tüketen hırs ve hırsızlığında doruğa tırmanmıştı.

Merkezi bürokrasinin küçültülmesi, devletin ekonomiye müdahalesinin en aza indirilmesi, kamu harcamalarının kısılması, vergilerin azaltılması gibi “liberal değerler” 1920’lerin kutsal tabularıydı. “Özel girişimcilik ruhu” ve milyoner işadamlarıyla büyük şirketler; serbest pazar, serbest ticaret ve girişim özgürlüğü; spekülasyon, kâr peşinde koşmak ve acımasız rekabet; iş alemi, para ve tüketim, toplumsal ilahlar, dokunulmaz değerler ve uygarlığın, kültürün, insanın ta kendisi olarak bütün ağırlıklarıyla insani olan her şeyi hızla tüketiyordu 1920’lerin Amerika’sında. Siyasetçiler, silahlı silahsız unsurlarıyla devlet, basın ve eğitim sistemiyle hukuk, emek ve insana yönelik bu saldırının önünde gelen tetikçileriydiler.

Özel Sektör’ün, işadamlarının, zenginlerin ve dev şirketlerin yüceltilmesi, vahşi kapitalizme ve pazar fetişizmine olan kör inanç, 1920’li yıllarda artık bir skandal boyutuna ulaşmış, insan aklına ve onuruna aykırı bir hâl almıştı. Zamanla da, doğal sonuçları gereği, emeğin ve emekçinin değersizleştirilmesine, yoksulların aşağılanmasına, paraya tapınmaya varan bir toplumsal afete dönüşmüştür. Amerikan kişiliğini, sosyal ve kamusal davranış kalıplarını, ahlakını ve değerler sistemini büyük yıkıma uğratan bu kültün bir ifadesi olarak Edward E. Purinton’un aşağıdaki arsız özel sektör övgüsü konuyu açıklığa kavuşturuyor:

“Dünyadaki uluslar arasında Amerika bir düşünceyle ayrılıyor: *Özel Girişim [business-iş alemi]*.^{*} Bir ulusal zillik mi? Ulusal fırsat. Çünkü, potansiyel olarak, dünyanın kurtuluşu bu gerçekte yatmaktadır...

* İngilizcedeki business sözcüğü Türkçe’de “iş” anlamına geliyor. İngilizce’de esas olarak kastedilense, sermaye, özel girişim, özel sektör, şirketler, patronlarca oluşturulan özel girişim sistemidir, genel olarak iş alemidir. Biz, kastedilen anlamı daha doğru olarak yansıttığı için yerine göre “özel girişim” olarak çevirdik.

En iyi oyun hangisidir? Özel Girişim. En akılcı bilim? Özel Girişim. En gerçek sanat? Özel Girişim. En kamil eğitim? Özel Girişim.. En adil fırsat? Özel Girişim. En temiz hayırseverlik? Özel Girişim. En aklıbaşında din? Özel Girişim...

En iyi oyun özel girişimdir. Ödüller herkes içindir ve herkes kazanabilir. İltimas yoktur. Tanrı hakeden insanın kariyerini daima taçlandırır...

En mantıklı bilim özel girişimdir... İdealist niyetler materyalist yöntemi harekete geçirir. Yürekler ve akıl gerçeğe açıktır. Sermaye 'saf bilim' araştırmacıları için hazırlanır; ama saf bilim, pratiğe dönüşmedikçe saf kabul edilmez. Yetenekli bilimciler, bilim okullarında olmadığı ölçüde, yeterince ödüllendirilirler.

En gerçek sanat özel girişimdir. O kadar ince; o kadar muhteşemdir ki, onu sanat olarak düşünmezsiniz. Dil, renk, form, çizgi, müzik, drama, keşfetme, serüven, sanatın bütün unsurları, kendisini yüksek niteliğe ulaştırması için iş âleminde kullanılmak zorundadır.

En kamil eğitim özel girişimdir. Çalışma, emek ve hayatın uygun bir karışımı ilerlemek için şarttır... İnsan doğasının kendisi, bütün işadamlarının çalıştığı açık kitaptır; bunun bir parçasını öğrenmek, sizi bir kütüphane rafındaki tozlu cildi ezberlemekten daha fazla eğitir. İş aleminin okulunda, kendikendinize öğretir ve yanlışlarınızdan ders çıkarırsınız. Burada öğrendiklerinizi dışarda yaşarsınız, bu da gerçek sınavdır.

En adil fırsat özel girişimdir. İlerlemek için daha çok, daha iyi, daha çabuk fırsatları, dünyadaki her yerden daha fazla, büyük iş yerlerinde bulabilirsiniz. Önde gelen işadamlarının yaşam öyküleri, onların nasıl tırmandıklarını ve sizin nasıl tırmanabileceğinizi gösterir... Modern iş organizasyonunda gömülmüş bir yetenek yoktur ve olamaz...

En akılcı din iştir. Ünlü şirket başkanlarının çalışma odalarının her metre karesinde, büro malzemelerinin normal bir parçası olarak, pazar günlerinin sözlü ama canlı olmayan kilise toplantılarından daha fazla Hristiyanlık gördüm...

İşadaminin gelecekteki işi, öğretmene öğretmek, dua okuyana dua okumak, doktora akıl vermek, avukatı haklı çıkarmak, devlet adamına amirlik yapmak, çiftçiyi bereketlendirmek, bankeri dengeye kavuşturmak, hayalciyi düşlerini gerçekleştirmek ve reformcuyu reforma tabi tutmaktır...

Kapitalist ile emekçiyi ancak ortak tecrübe birleştirecektir. Her biri ötekinin işini, görevlerini ve sorumluluklarını paylaşarak görüşlerini öğrenmek zorundadır. [Ünlü zengin] Swift, McCormick, Wanamaker, Heinz, du Pont ailelerinin çocukları, çalışmayı en alttan başlayarak öğrenmişlerdir; onlar işçilerin mücadelelerini, zorluklarını ve ihtiyaçlarını bilirler çünkü onlar da emekçidir; ve onlar ajitasyonları ve grevleri halletmek zorunda değillerdir çünkü bunlar mevcut değildir...¹⁸⁵

O dönemde Amerika'nın en zengin kişilerinden biri olan Andrew Mellon Hazine Bakanıydı. Üç Başkan (Harding, Coolidge ve Hoover) gelip gitmişti ama Mellon, Hazine'nin başında kalmıştı. Mellon, tam bir vahşi kapitalizm yanlısıydı; devlet müdahalesine karşıydı ama devlet gücünün her alanda sermayenin emrine koşulmasını da savunuyordu. 1920'li yılların en etkili yöneticilerinden biri olarak, zenginler için büyük vergi indirimlerinin de mimarıydı. 1926 yılının başında yasalaşan Mellon Planı'yla da ülkenin zenginlikleri sermayeye peşkeş çekildi, şirketlere milyarlarca dolar aktarıldı. Mellon'un kendisi ve kardeşi de bundan yararlandı elbette. Her zaman olduğu gibi, söylenen amaç, yatırımları teşvik etmek, ekonomiyi canlandırmak, istihdamı ve üretimi arttırmaktı. Sonuç ise, spekülasyonun olağanüstü boyutlarda artması oldu. Borsa, her gün yeni işlem rekorları kırıyordu. O kadar ki, 1928 yılının 17 Mayıs'ında, 5 milyon hisse el değiştirdi; bitiş gongu çaldığında, el değiştirme hızına yetişemeyen hisse alışıverişinin göstergesi hâlâ çalışıyordu. Gösterge, tam 58 dakika geriden izleyebilmişti gün sonundaki bitışı.¹⁸⁶

185) *The Annals...*, Age, c. 14, s. 298-303.

186) *Herald Tribune*, 17 Mayıs 1928. Bu haber gazetede (*International Herald Tribune*) 17-18 Mayıs 2003'te yeniden yayınlandı.

b. Nikaragua'nın İşgali

İşte o dönemde Başkan Calvin Coolidge, “uygarlık ve kâr elele gider” derken, aslında, kendi sığılığını değil, toplumsal değerler sisteminin temel düsturunu dile getiriyordu. ona göre, bir insan işsizse, bu onun suçuydu”¹⁸⁷ ve “şeref, cesaret, refah” gibi değerler “iş alemi”nde yaşatıldığına göre, bu “*business* ülkesi”nde “*business* hükümeti”nin arzu edilmesi doğaldı. Sermayeye hizmet ülkeye; ülkeye hizmet sermayeye hizmet demekti.

İşte bu Coolidge, Amerikan çıkarlarını korumak için Nikaragua’ya asker göndermeyi de, “nasıl ki, bir polis yoldan geçenlere savaş açıyor sayılmaz, biz de Nikaragua’ya karşı savaş açmıyoruz” diyerek izah edebilmekteydi. Amerikan Deniz Piyadeleri’nin ülkeyi 1925 yazında terk etmesinden iki yıl sonra, 1927 yılında Amerikan işbirlikçisi Emiliano Chamorro bir darbeye iktidarı gasp etti. Başkanlığa da yeniden Amerikancı Adolfo Diaz getirildi. Diaz altın çıkaran bir Amerikan madencilik şirketinin çalışanıydı eskiden. Bu iktidar gaspına ve Amerikan işbirlikçiliğine karşı Augusto Cesar Sandino önderliğinde efsanevi bir direniş başladı Nikaragua’da.

10 Ocak 1927’de Amerikan Kongresi’ne ilettiği mesajında Coolidge, “Uzun yıllardır pek çok Amerikalı, Nikaragua’da yaşıyor, endüstrisini geliştiriyor ve orada iş yapıyor. Şu anda, ormancılık, madencilik, kahve ve muz işinde gemicilik alanlarında ve genel ticari ve üretim sahalarında büyük yatırımlarımız mevcuttur... [ve] Birleşik Devletler arada onlara yeterli korumayı sağlamak üzere deniz gücü göndermek zorunda kalmıştır... Bu yatırımlara ek olarak, 5 Ağustos 1914 antlaşmasıyla da Nikaragua hükümeti, bir okyanus kanalını inşa etmek, işletmek ve bakımını sağlamak için Birleşik Devletler’e özel mülkiyet hakları vermişti... Hiç kuşku yoktur ki, devrim sürerse, Nikaragua’daki Amerikan yatırımları ve sermaye (business) çıkarları ciddi olarak etkilenecek, hatta zarar görebilecektir”

187) Aktaran Andre Maurois, Age, s. 110.

diyerek işgal kararını açıklıyordu.¹⁸⁸

Amerikan işgal kuvvetleri Nikaragua dağlarında ve ormanlarında yıllarca Sandino kurtuluşçularıyla savaştı, köyleri bombaladı, sivil halka zulmetti, direnişçileri işkencelerden geçirdi. Bir Amerikalı yazar, Deniz Piyadeleri'nin Sandino gerillalarına karşı altı yıl süren savaşta "küçük tim operasyonları, muharebe izleme, yakın hava desteği, otomatik silahların kullanımı ve orman savaşları" konularında 'son derece kıymetli deneyimler edildi'ğini yazıyor.¹⁸⁹

Sonuçta, Amerika büyük direniş karşısında Nikaragua'dan çekilmek zorunda kaldı. Ne var ki, çekilmeden önce, daha önce öteki pek çok ülkede yaptıkları gibi, Nikaragua'da geride ABD'ye bağımlı ve bağlı bir Ulusal Muhafız Birliği bıraktılar. Bu birliğin 1932'ye kadar başında komutan olarak bir Amerikan subayı bulunuyordu. Sonra, komuta General Anastasio Somoza'ya devredildi. Somoza, önce gerilla komutanı Sandino'yu öldürttü. Ardından da bir darbeye kanlı diktatörlüğünü kurdu ABD'nin koruyucu kanatları altında. Küba'da Amerikan denizcilerince yetiştirilen Çavuş Batista ise, orada halka kan kusturuyordu. Demokrat Başkan Franklin D. Roosevelt'in onun hakkındaki söylediği şu sözler, ABD'nin kanlı diktatörlere ilişkin geleneksel tutumunu da çok iyi özetlemektedir: "*Batista bir orospu çocuğudur ama o bizim orospu çocuğumuzdur!*" Roosevelt'in öyle çocukları giderek çoğaldı Güney Amerika'da: Rafael L. Trujillo, Dominik Cumhuriyeti'nde; Juan Vicente Gomez, Venezuela'da; Batista Küba'da; Ubici, Guatamela'da; Tiburcio, Carias Honduras'ta...

1935 Kasımı'nda *Common Sense* adlı dergide bütün bu yağma savaşlarında yer almış General Smedley Butler şöyle özetleyecekti o dönemi:

"Savaş sadece bir dolandırıcılıktır. Dolandırıcılık, inanıyorum ki, en iyi, insanların çoğunluğuna görüldüğü gibi ol-

188) *The Annals...*, c. 14, s. 522.

189) Bkz. Max Boot, *Age*, s. 252.

mayan şey olarak tanımlanabilir. Sadece küçük bir grup onun ne demek olduğunu bilir. Çok küçük bir azınlığın yararı için büyük çoğunluğun aleyhine yapılan bir şeydir o.

Ben kıyı şeridinin yeterli korunmasına inanıyorum sadece, başka bir şeye değil. Şayet bir ulus buraya savaşmaya gelirse, o zaman biz de savaşırız. Amerika'nın sorunu şu; dolar burada yüzde altı kazanınca huzursuz oluyor ve yüzde yüz kazanmak üzere yurtdışına gidiyor. Sonra bayrak doları izliyor ve askerler de bayrağın peşinde gidiyor.

Bir daha bankerlerin kimi pis yatırımlarını korumak için daha önceleri yaptığım gibi savaşa gitmem. Savaşmamız gereken sadece iki şey var. Bir tanesi yurdumuzu, öteki de Haklar Bildirgesi'ni korumak. Bir başka neden için savaşmak sadece bir dolandırıcılıktır.

Bu haraç işinde, asker gangsterlerin bilmedikleri oyun yok. Onların da düşmanı gösteren 'işaretçiler'i var, düşmanları yok eden 'kas adamları' var, savaş planları yapan 'beyin takımı' var ve Süper Milliyetçi Kapitalizm, bir 'Büyük Patron' var.

Benim gibi bir asker için böyle benzetmeler yapmak tuhaf görülebilir. Doğruculuk beni böyle yapmaya mecbur ediyor. Ülkenin en atik askeri gücü olan Deniz Piyadelerinin bir üyesi olarak otuz üç yıl dört ay aktif askeri hizmette bulundum. Subay olarak teğmenlikten orgeneralliğe kadar bütün rütbelerde hizmet ettim. Ve bütün bu dönem boyunca, zamanımın büyük bölümünü, Büyük İş Alemi için, Wall Street ve Bankerler için, birinci sınıf kabadayı olarak harcadım. Kısacası, ben bir haraççı, kapitalizmin bir gangsteriydim.

O zamanlar bir haraç işinin parçası olduğumdan şüpheleniyordum. Şimdi bundan eminim. Askerlik mesleğinin bütün üyeleri gibi, Ordudan ayrılana kadar kendimi hiç düşünmedim. Amirlerimin emirlerine uyarken zihni melekelerim durgun bir hareketlilik içindeydi. Bu askeri hizmetteki herkes için tipik bir durumdur.

1914'de Meksika'yı, özellikle de Tampico'yu, Amerikan petrol çıkarları için güvenli hale getirmeye katkıda bulundum. Küba ve Haiti'yi, National City Bankası'nın öğ-

lanları gelirleri toplansınlar diye uygun hale getirmeye yardımcı oldum... Yarım düzine Orta Amerika ülkesinin Wall Street hayrına ırzına geçilmesine yardım ettim. Haraçcılığın kayıtları uzun. 1909-1912 arasında, Nikaragua'yı, uluslararası bankacılık şirketi Brown Kardeşler... için tertemiz yapmaya el verdim. Amerikan şeker çıkarları için 1916 yılında Dominik Cumhuriyeti'ne ışık götürdüm. 1903'te Amerikan meyve şirketleri için Honduras'ı 'doğru' hale getirmeye yardımcı oldum. Çin'de, Standard Oil'in yolunda rahat yürümesi için gerekeni yaptım.

Bütün bu yıllar boyunca, arka odadaki çocukların söyledikleri gibi, tam bir haraççıydım. Madalyalarla, terfilerle onurlandırıldım. Şimdi geriye dönüp baktığımda, Al Kapon'a bazı ipuçları verebileceğimi hissediyorum. Onun en iyi yapabildiği, üç bölgede haraççılıktı. Biz Deniz Piyadeleri bunu üç kıtada yaptık.”

c. Büyük Bunahım

1928 seçimlerinde Başkan seçilecek olan Herbert Hoover, seçim kampanyasında şöyle diyordu: “Amerikan sert bireycilik sistemiyle Avrupa felsefesinin karşıt doktrinleri olan paternalizm ve devlet sosyalizmi arasında bir seçim yapmaya zorlandık barış zamanında.” O, elbette Amerikan “sert bireyciliği”nden yanaydı. Daha sonra da şunları yazacaktı: “Büyük iş alemi, sosyalistlerin herkese yiyecek, giyecek, barınak amacını Amerika'da yerine getiriyor. Bunu Hoover Yönetimi sırasında göreceksiniz.”¹⁹⁰

Hoover'a göre, ABD'de kapitalizm mükemmele erişmişti: “Biz bugün Amerika'da hiçbir ülkenin tarihinde görülmediği kadar, yoksulluk konusunda nihai zaferi kazanmak üzereyiz... Henüz bu amaca ulaşmadık ama son sekiz yılın [Coolidge dönemindeki] politikalarını sürdürme fırsatı verilirse, yakında, Tanrı'nın da yardımıyla, bu ülkeden yoksulluğun silindiği günü göreceğiz.”¹⁹¹

190) Bkz. *The Annals...*, Age, c. 14, s. 595.

191) Aktaran Andre Maurois, Age, s. 125-126.

Ve, Amerikan halkı gördü!..

Spekülasyon ve borsa kumarı, sonunda, 1929'un Büyük Çöküş'ünü getirdi. 24 Ekim'de borsada 13 milyon, 29 Ekim'de de 16,5 milyon senet satıldı!¹⁹² Değerleri şişirilmiş ve vadesiz ödünç paralarla alınmış hisse senetleri muazzam değer kaybetmeye başladılar. Borsada şansını deneyen ve 600 bini krediyle işgören 1,5 milyon yatırımcının büyük bölümü bir anda her şeylerini yitirdiler. Panikle beraber düşüş de sürdü. Aşağıdaki tablo¹⁹³ hisse senetlerinin değer kaybı hakkında yeterli bilgiyi veriyor:

<i>Hisse Senedi</i>	<i>3 Eylül Değeri</i> (küsursuz)	<i>13 Kasım Değeri</i> (küsursuz)
General Electric	396	168
General Motors	72	36
Woolworth	100	52
Anaconda Copper	131	70
American Can	181	86
Westinghouse	289	102
Electric Bond & Share	186	50

Borsa'daki çöküşü "hiçbir zaman görülmemiş derinlikte ve genişlikte ekonomik kriz" izledi.¹⁹⁴ 1929'da 642 banka iflas etti. 1930 yılına gelindiğinde 1345, 1931'de de 2298 banka iflas etti. 1933 yılında toplam 5 bin banka iflas etmiş, 3,5 milyon dolarlık bir tasarruf batmıştı. Banka iflaslarını, ticari ve sınai işletmelerin iflası izledi. Ardından, muazzam bir işsizlik geldi. Fiyatlar, üretim, istihdam hızla düşmeye devam etti.

Büyük fabrikalar kapasitelerinin ancak yüzde 20-30'uyla çalışırken, işsizlik bir toplumsal afete dönüşmüştü. İşsiz sayısı 1931'de 6, 1932'de 12, 1933'te de 15 milyona yükselmişti. İş-

192) Jacques Néré, *1929 Krizi*, çev. Vamık Toprak, Ankara İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara, Kalite Matbaası, 1980, s.58.

193) Frederick Lewis Allen, *Only Yesterday*, New York, 1931, Bölüm 13'ten, *The Annals...*, c. 15, s. 39.

194) Jacques Néré, *Age*, s.60.

sizlik yüzde 25-30'lara çıkarken, milli gelir de 1929'daki 87.4 milyar dolardan 1932'de 41.7 milyar dolara düşmüştü.¹⁹⁵

Artık Amerika'nın "vahşi kapitalizm"inde yeni bir evreye girilmişti. 1920'lerde Amerikan sermayedarları ve onların ideologları, her Amerikan ailesinin buzdolabı, elektrik süpürgesi, hatta otomobil sahibi yapılabileceğini, işçilere en yüksek ücretlerin, girişimcilere "Amerikan Rüyası"nın göz kamaştıran kârlarının verilebileceğini övünçle ilan ediyor, en yoksul kesimler dahi tahvil, hisse senedi gibi yatırımlarla köşeyi zahmetsizce dönebileceklerine inandırılıyorlardı. Toplumsal hezeyan doruklardaydı ve spekülasyon çılgınlığıyla, borsa oyunları, borç batağıyla, para hırsıyla besleniyordu.

Ama 1929 yılının sonbaharında milyonlarca insan işini, birikimlerini, geleceğini yitiriyor, evsiz barksız insanlar bir tas çorba için saatlerce kuyruklarda bekliyorlardı. İşletmelerin, bankaların batmasıyla bir anda tüm varlıklarını, geleceklerini yitiren, evlerinden işlerinden atılan milyonlar açlıkla pençeleşiyorlardı.

O dönemde kara listeye alınmış bir madenci olan Jim Garland tarafından yazılan şu satırlar emekçilerin dramını, yoksulluk, yoksunluk ve baskıların getirdiği korkunç yükü ve çaresizliği şöyle anlatıyordu:

*"Milyonlarınızı istemiyorum, bayım;
Elmas yüzüğünü istemiyorum
Bütün istediğim yaşama hakkı bayım;
Bana işimi geri ver.*

*Rolls-Royce'unu istemiyorum, bayım;
Gezinti tekneni istemiyorum;
Bütün istediğim çocuğum için yiyecek;
Bana eski işimi geri ver.
Biz bu ülkeyi kurmak için çalıştık, bayım;
Siz rahat bir yaşamın keyfini sürerken;*

195) Bkz. Jacques Néré, Age, s. 66.

*Ürettiğimiz her şeyi çaldınız, bayım.
Şimdi çocuklarımız aç ve soğuktan donuyorlar.*

*İstersen aptal olduğumu düşün, bayım;
Bana yeşil, mavi ya da kırmızı de;
Şu bir şeyi çok iyi biliyorum, bayım;
Aç çocuklarımı doyurmak gerek.*

*Milyonlarını istemiyorum, bayım.
İstemiyorum elmas yüzüğünü.
Bütün istediğim yaşama hakkı, bayım.
Bana işimi geri ver."*

Devlet ve sermaye ise çareyi, perişan yığınlar şiddet uygulamakta buluyordu. O kadar ki, bundan düzenin savaşçıları bile nasiplerini alıyorlardı. 1932 yazında, kendilerine söz verilmiş savaş ikramiyelerinin verilmesini isteyen 15,000'den fazla gazisi başkente gelerek çadır kurdu. Durgunluk ve bunalım yüzünden sefil olmuş binlerce insanın üzerine ise düzen ordusuyla gitmeyi uygun buldu. Eski askerler bir anda burjuva devletin yeni askerlerince kuşatmaya alındı ve zorla başkentten atıldı. Aç ve işsiz gazilerin üzerine yürüyen kuvvetlerin başında General Mac Arthur, Albay Eisenhower ve Patton da bulunuyorlardı. Mac Arthur, eski askerlerin çadırlarının yakılmasını, öldürülmesini ve kentten atılmalarını, onların "devrim amacıyla hareket ettikleri" gerekçesiyle savunuyordu. Amerika'nın bu "büyük komutanlar"ı kendi ülkelerinde de savaş kazanmakla aldıkları sicil ile daha büyük görevlere yükseleceklerdi ileride...

Büyük Bunalım, Amerika'da milyonlarca insanı büyük bir sefaletin kucağına atmıştı. O kadar ki, işsiz yığınlar Kıta'nın bir başından iş ve bir parça ekmek için dağları taşları aşarak yollara düşmüştü. Kentlerde işsizlik insanları vururken, kırsal kesimde de topraklarını ve işlerini yitiren yoksul çiftçiler, yarıcılar, tarım emekçileri açlığa mahkum edilmişlerdi.

O günleri, tarihsel bağlamı ve sistemik çerçevesi içinde, John Steinbeck “Gazap Üzümleri”nde, Kaliforniya’ya göç eden Oklahamalı topraksız köylülerin, ortakçıların, tarım işçilerinin dramını anlatırken işlemiştir. Amerika’yı, Amerikan kapitalizmini ve onun kara sicilini kavramak için sadece bilim yetmiyor. Ancak sanatın duyarlılığıyla o gerçek anlaşılabilir ve ifade edilebilir:

“Mal sahipleri, çoğu kez de onların sözcüleri geldi... Kapalı otomobiller tarlalarda dolaşırken güneşin kavurduğu avlularında duran kiracılar sıkıntıyla onları gözlüyordu... [Mal sahiplerinin] tümü, kendilerinden büyük bir şeyin tutsağıydı. Tarla bir bankanın ya da şirketinse mal sahibi: ‘Banka (ya da şirket) böyle istiyor diretiyor –olmaz diyor– alacak...’ gibi sözler söylüyordu, sanki banka ya da şirket düşünce ve duyguları olan bir canavardı ve onları tuzagina düşürüyordu...

Bir adam geçimini sağlar, vergisini sağlar, vergisini öderse toprağını elden çıkarmaz, bu böyledir...

Evet bu böyledir, ta ki ürün alamadığı güne dek. O zaman bankadan borç alması gerekir.

Ama bir banka, ya da bir şirket böyle bir şey yapamaz. Çünkü bu yaratıklar ne hava gereksinirler ne de yemek yerler. Onlar hava yerine kâr solur, yemek yerine paranın faizini yerler. Bunları bulamazlarsa ölürlər, yemeksiz ve havasız kalınca sizlerin de öldüğünüz gibi...

Banka, canavar, hep kazançta olmak ister. Bekleyemez. Ölürlər... Canavarın büyümesi durursa ölürlər...

Evet, ama bankalar yalnız, insanlardan yapılmıştır.

Hayır, burada yanılıyorsunuz. Banka insanlardan başka bir şeydir. Bankadaki her insan bankanın yaptıklarından işrenebilir, ama banka gene de yapar yapacağını... Banka bir canavardır. Onları insanlar yaptı, ama kontrol etmek ellerinde değildir...

‘Öyle,’ dedi ortakçı. ‘Sana kim emir veriyor? Onun peşine düşerim. Öldürölmesi gereken odur.’

‘Yanılıyorsun. Ona da banka emir veriyor. Banka ona, ‘bu adamları at, yoksa işinden olursun’ dedi.

‘Bankanın bir başkanı vardır. Bir yönetim kurulu vardır. Tüfeğimi doldurur bankaya giderim.’

‘O herif de bana bankanın doğudan emir aldığını söyleydi. Bankaya, ‘Topraklardan bir kâr sağlayamazsanız sizi kapatırız’ diyorlarmış.’

‘Peki bu işin bir sonu yok mu yani? Biz kimi vuracağız? Beni aç bırakanı öldürmeden açlıktan ölmeye niyetim yok.’

‘Bilmiyorum. Belki öldürecek biri yok. Belki bu işin insanlarla bir ilgisi yok. Belki senin dediğin gibi malın kendisi yapıyordur...

Bir zamanlar Kaliforniya Meksika’nındı, toprakları da Meksikalıların; ama bir sürü serseri, gözü dönmüş Amerikalı çıkageldi. Ve bunlar toprağa öyle bir susamışlardı ki, aldılar toprakları... bir kuruş vermeden kondular topraklara, parçaladılar, üstlerinden birbirleriyle kavga ettiler, hırıştılar, bu çılgın, aç insanlar; ve çaldıkları toprakları silahla korudular. Evler, ambarlar yaptılar, toprağı sürüp ekin ektiler. Ve bütün bunların hepsi mal mülktü, mal mülk sahibi olma demekti.

Meksikalılar ise zayıf ve tok gözlüydüler. Karşı koya-madılar, çünkü Amerikalıların çılgınca toprak istemelerini andırır bir istekleri yoktu bu dünyada.

Sonra, zamanla, bu hırsızlar, hırsız olmaktan çıkıp mal sahibi oldular; çocukları bu topraklarda büyüdü ve onlar da çocuk sahibi oldular... Tüm sevgileri parayla sulandırılmış, tüm coşkuları kârla damla damla giderilmişti; böylece bir çiftçi olmaktan çıkmışlar, ürün satan küçük dükkan sahipleri ya da yapmadan satmak zorunda olan imalatçılar olmuşlardı. Sonra iyi dükkan sahibi olamayan çiftçiler topraklarını iyi dükkan sahibi olan çiftçilere kaptırdılar. Bir adam, toprağı ve bir şeyler yetiştirmeyi nasıl severse sevsin, nice bilgili olursa olsun iyi bir dükkancı olamadıktan sonra barınamıyordu. Zaman ilerledikçe, çiftliklere iş adamları sahip oldu, çiftlikler büyüdü, ama giderek sayıları azaldı.

Şimdi çiftçilik bir endüstri olmuştu, çiftlik sahipleri bil-meksizin Roma’yı izliyorlardı. Köleler getiriyorlardı, köle demiyorlardı elbette ki bunlara; Çinli, Japon, Meksikalı, Fi-

lipinli köleler. Pirinçle fasulye yetiyor onlara, diyordu iş adamları. Fazla bir şey istedikleri yok... Biraz dikleşirlerse kovarsın gider.

Çiftlikler büyüdükçe büyüdü, mal sahipleri azaldıkça azaldı. Ve pek az bir çiftçi kaldı sonunda. Getirilmiş köleler dövülmüş, korkutulmuş, aç bırakılmıştı; sonunda kimileri ülkelerine döndü, kimileri de başkaldırmaya başladığından öldürüldü ya da ülkeden kovuldu. Ve çiftlikler büyüyor, mal sahipleri azalıyordu...

Ve iş o duruma geldi ki, artık mal sahipleri çiftliklerinde çalışamaz oldular. Kağıt üstünde çiftçilik yapıyorlardı; toprağı unuttular, kokusunu, onu duymayı unuttular, yalnızca ona sahip olduklarını anımsıyorlar, ondan ne kazanıp ne yitireceklerini biliyorlardı. Ve kimi çiftlikler öyle büyüdü ki, artık tek bir adam onlarla uğraşamaz oldu, öyle büyüktü ki, faizleri, kâr ve zararları izleyebilmek için birçok muhasebeci tutuldu; toprağı inceleyip zenginleştirecek kimyagerler, işçilerin bedenlerinin dayanabildiğince çok çalışıp çalışmadıklarını denetleyen çavuşlar getirildi...

Ve sonra yurtlarından olanların akını başladı batıya... Arabalar dolusu, kervanlar halinde, yurtlarından olmuş aç; yirmi bin, elli bin, yüz bin, iki yüz bin. Aç ve tedirgin aktılar dağlardan aşağı... karıncalar gibi tedirgindiler, çalışmak için, bir iş bulmak için koşuyorlardı... Çocuklar aç. Başımızı sokacak bir yerimiz yok...

Biz yabancı değiliz. Yedi göbek ötesinden Amerikalıyız... Atalarımız bir devrime katılmış, sonra içimizde İç Savaşlarda, her iki yanda bulunanlar olmuş. Biz Amerikalıyız.

Açıldılar, öfkeliydiler. Bir yuva bulacaklarını ummuşlar, oysa yalnızca düşmanlık bulmuşlardı... Mal sahipleri nefret ediyordu onlardan. Kasabadaki dükkancılar da nefret ediyordu, çünkü sarfedecek paraları yoktu... Kasaba insanları, küçük bankacılar da nefret ediyordu... çünkü aç adam çalışacaktı, çalışması gerekirdi, böyle olunca işveren otomatikman ona daha az bir para ödeyecekti; ondan sonra da kimse daha yüksek bir ücret alamayacaktı.

Yersiz yurtsuzlar, göçebeler akın etti Kalifomiya'ya; iki

yüz elli bin, üç yüz bin kişi. Arkalarında, yeni traktörler, yeni yerlere girip ortakçıları atıyordu. Yeni dalgalar yoldaydı, kovulmuşların, evsizlerin oluşturduğu yeni dalgalar, kararlı, dayanıklı, tehlikeliydiler...

Evsiz barksız, aç adam, yanında karısı, arka koltukta sıska çocukları, otomobiliyle yolda giderken, kâr değil de yemek getirebilecek ekilmemiş topraklara baktığında, bu adam tarla ekmemenin günah, toprakları kullanmamanın sıska çocuklara karşı işlenen bir suç olduğunu düşünür. Ve bu adam yolda giderken her tarlanın kendisini kışkırttığını duyar, çocuklarına güç, karısına küçük bir rahatlık sağlamak için bu tarlaları ele geçirmeyi özler. Bu kışkırtma hep önünde gider. Tarlalar çeker götürür onu, içinde güzel bir suyun aktığı şirketin su kanalları, çeker götürür onu.

Ve güneyde ağaçlardan sarkan altın renkli portakalları, koyu yeşil ağaçlardaki küçük altın renkli portakalları görür; fiyatlar ucuzlarsa çöpe atılacak bu portakallar sıska bir çocuk için koparılmasın diye eli tüfekli bekçiler konmuştur sınırlara...¹⁹⁶

6. Franklin Roosevelt ve “New Deal”¹⁹⁷

Bu koşullar altında, Cumhuriyetçi Başkan Hoover klasik reçetelerle ve iş dünyasının tutucu bir temsilcisi olarak bunalımla savaşıırken, umarsız yığınların ve militan aydınların oluşturduğu radikal bir kitle siyasal yapıyı zorluyordu. İşte böyle bir dönemde, Franklin Delano Roosevelt Demokrat Parti’nin umudu olarak ortaya çıkıyordu. Esas olarak soyut ve ilkesiz ama kitlelere umut vadeden, ekonomiye devletin müdahalesini savunan, kapitalist sistemin en büyük bunalımından devrimci, radikal güçlere yenilmeden çıkabilmesinin koşulunun köklü reformlar yapmaktan geçtiğini savunan bir yeni sesti Amerikan toplumu için Franklin Roosevelt. Demokrat Parti Kongresi dördüncü turda Roosevelt’i

196) John Steinbeck, *Gazap Üzümleri*, 2. Baskı, çev. Yaşar Anday, Altın Kitaplar Yayınevi, 1982, s. 35-37, 41-42, 216-218.

197) Bu bölümde büyük ölçüde yazarın şu araştırmasından yararlanılmıştır: Haluk Gerger, Franklin D. Roosevelt: A.B.D. Halkının ‘Umudu’ Bir Başkan,” *Çağdaş Liderler Ansiklopedisi*, c. 5, İstanbul, İletişim Yayınları, s. 1776-1795.

başkan adayı olarak seçerken, Cumhuriyetçi Parti de çaresizlik ve panik içinde yeniden Başkan Hoover'ın adaylığında karar kılıyordu. Geleneği bozarak Parti kongresine gidip adaylığı kabul konuşması yapan Franklin Roosevelt, "Amerikan halkı için bir yeni anlaşma"ya (New Deal) bağlı olacağını açıklıyordu.

Roosevelt seçim kampanyasında bir yandan kamu harcamalarını arttırmaktan, sosyal güvenlik kurumlarını oluşturmaktan ve benzeri önlemlerden söz ederken, bir yandan da Hoover'ın kamu harcamalarını yeterince kısmamasını eleştirebiliyor, somut seçenek ve programlardan söz etmiyor, dış politikada genel sözlerin ötesine geçemiyordu. Roosevelt'in çok açık olmayan tutumu birçok aydının ve sendikacının, işçinin sol partilere kayması sonucunu doğuruyor ama başarılı bir kampanya sonucu dağıtılan "umut", seçim sonuçlarını belirleyen etmen oluyordu. 1932 yılındaki seçimde Roosevelt, Hoover'ın 15.759.930 oyuna karşılık, 22.815.539 oy alarak Amerika Birleşik Devletleri'nin 32. Başkanı seçiliyordu..

Roosevelt'in seçimiyle göreve başlama tarihi arasında geçen dört ay içinde bunalım daha da derinleşti. Çiftçiler ürünlerini yakıyor, hayvanlarını kesiyorlardı. Üretimde büyük düşüşler, milli gelirden büyük gerilemeler artarak sürüyordu. Tutucu önlemleriyle bunalımı aşmakta zaten yetersiz kalan Hoover yönetimi bu kez siyasal otoritesini de yitirmişti. Yeni yönetimden enflasyonist politikalar bekleyen tasarruf sahipleri ise büyük bir panik içinde bankalara hücum ediyor, paralarını çekerek özellikle gayrimenkule yatırıyorlardı. Bu arada toplumsal yapı da hızla değişiyordu. "Amerikan Rüyası"nın simyacıları kabul edilen işadamları, büyük zenginler, holding sahipleri bir yandan tüm itibarlarını yitirirken, bir yandan da toplumsal değişim korkusuyla düzene daha da saldırganlıkla sahip çıkıyorlardı. Tutucuların klasik reçetelerinin uygulanması bunalımı daha da derinleştirmişti. Üretimin düşmesi istihdamı, dolayısıyla da toplam talebi aşağı çekerek, milyonlarca işçi ve emekçinin yaratılan kısır döngü içinde iyice sefaletle düşmesine neden olmuştu.

Buna karşılık aydınlar, işçi önderleri, kimi ilerici politikacılar ve genel olarak kitleler ise, radikal önlemlerin bir an önce alınmasını istiyorlardı. İşsiz, evsiz barksız insanların derme çatma çadırlarda yaşadığı ve Başkan Hoover'den esinlenilerek "Hoovervilles" denen bölgelerde tam bir sefalet hüküm sürmekteydi. Kapitalizm tarihinin en büyük bunalımını yaşarken, devrimci atılımların güç kazanacağı endişesi tutucuları korkutmakta, kitleler de umarsız bir umutla Roosevelt'i beklemekteydiler. Bu arada da, 15 Şubat 1933'te, görevi devralmaya hazırlanan Roosevelt, Miami'de Joseph Zangara adlı birinin kurşunlarından kıl payı kurtuluyor, yanında bulunan Chicago Valisi Anton J. Cormack ise yaşamını yitiriyordu.

On milyonlarca Amerikalı'nın yaşamlarındaki tek umut haline gelmiş bulunan Franklin Delano Roosevelt, 4 Mart 1933'te umudu canlı tutmaya yönelik bir konuşmayla başkanlık görevini devraldı. Başkan Roosevelt, seçim kampanyasında olduğu gibi, somut önlemler ve seçenekler yerine, ilk konuşmasında da halka geleceğe ilişkin güven ve iyimserlik duygusu aşılama istemişti. "Korkmamız gereken tek şey bizzat korkunun kendisidir" diyen yeni Başkan umuttan başka sarılacakları bir şeyleri kalmamış kitlelere devlet elinin kendilerine de uzanacağı yeni bir gelecek vadeliyordu.

Tören konuşmasında Roosevelt, zamanın Amerika'sının temel gerçeklerini eleştirerek bir kopuş sinyali de vermeyi deniyordu. Unutmamak gerekir ki, O da ülkeyi batıran, milyonları sefalete sürükleyen "sınıf ve devlet"nin içinden geliyordu. Wilson'un Donanma Bakan Yardımcısı ve eski başkanlardan emperyalizmin baş savunucusu Theodore Roosevelt'in kuzeni olan yeni Başkan şöyle diyordu:

"Tefeciler uygarlık tapınağımızda işgal ettikleri onur basamaklarını bırakıp kaçtılar. Artık tapınağımızı yıllanmış gerçeklere göre onarabiliriz. Bu onarımda başarı salt kâr sağlama amacından daha soylu hangi toplumsal değerlerin kullanıldığına bağlı olacaktır...

Maddi zenginliğin, başarı ölçütü olarak kabul edilmesindeki yanlışlık anlaşıldığında, buna koşut başka bir yanlış inanç, kamu görevi ve politik konumların yalnızca kişiye sağladıkları onur ve çıkar ölçütüyle değerlendirilmesi de terk edilecektir.”

Yeni Başkan'ın ilk yaptığı iş, bir “banka tatili” ilan ederek, bankaların ‘tatil’ adı altında kapatılmasını ve mevduat çekimini de bu yolla durdurmak oldu. Üç gün sonra da Amerikan Kongresi’ni toplantıya çağıran Roosevelt, Hoover’in tutucu bürokratlarının hazırladığı ve büyük bankalara devlet yardımı öngören bir yasa tasarısını Kongre’ye sundu. Bankaların devletleştirilmesinin tartışıldığı ve talep edildiği bir dönemde Franklin Roosevelt klasik bir başlangıç yapmıştı. Ama etkin konuşma gücüyle radyodan halka hitabının ertesi gününde “banka bunalımı” büyük ölçüde hafifliyor, hatta bankalara yeni bir mevduat akımı bile başlıyordu. Yeni Başkan'ın yarattığı güven ortamıyla da ülkedeki panik yavaş yavaş ortadan kalkıyordu. Birkaç gün sonraya, gazilerin ve memurların maaşlarından yüzde 15 dolaylarında kesinti yapan yeni bir tasarı yasalaşıyordu. Ekonomi durgunluk sorunuyla karşı karşıyayken, alım gücünü azaltarak durgunluğu perçinleyecek bu gibi yasa önerileri Kongre’den rahatlıkla geçiyordu. Son olarak da yüzde 3.2 alkol içeren biranın serbestçe satılmasını öngören ve ülkedeki içki yasağının toptan kaldırılmasının ilk adımı olan bir başka yasa Kongre’den geçti. “Ateş Suyu” bu kez aç ve sefil emekçileri yatıştırmada kullanılacaktı. Böylece ilk dönemde iş dünyası ve tutucuların endişelerini gideren bir yol izlemiş oldu Roosevelt. Bununla birlikte, artık gelekselleşmeye yüz tutan ve “dostlarım” diye başlayan radyo konuşmalarıyla yeni Başkan halkın güvenini yitirmiyor, tersine, umut olmayı, panik ortamını yatıştırmayı becerebiliyordu. Bu ilk başlangıç önlemlerinden sonra “New Deal” programı hızla yasa tasarıları halinde, şaşkın ve çoğu kez de muhalif Kongre’ye sunulmaya başlandı.

a. “New Deal”ın İlk 100 Günü

Roosevelt ilk olarak tarım ürünlerinin fiyatlarının düşmesini önlemek üzere Zirai Düzenleme İdaresini (*Agricultural Adjustment Administration, AAA*) kurdu. Buna göre, tarımsal üretimin azaltılmasını getirecek bir dizi önlemle ürünlerin fiyatlarının artması gerçekleştirilecekti. Bunun için de, üretimlerini isteyerek kısan çiftçilere belli bir miktar tazminat ödenecekti, Bunun kaynağını oluşturacak fon ise, söz konusu tarımsal ürünü ilk işleyen sanayicilerden alınacak özel bir vergiyle (*processing tax*) oluşturulacaktı. Bu önlemle ve ayrıca da kuraklık nedeniyle, kentlerde zaten çok zor koşullar altında yaşayanlar için tarım ürünlerinin fiyatlarındaki yükselme yaşamı daha da güçleştirdi.

16 Haziran 1933 tarihli Ulusal Sanayi Kalkınma Yasası (*National Industrial Recovery Act-NIRA*) ise, Roosevelt’e göre “Amerikan tarihinin en kapsamlı ve önemli” yasasıydı. Yasayla oluşturulan kamu ajansı (NIRA) her sanayi sektöründe ‘rekabet yasaları’ nı zorunlu kılacak ve işçi haklarını sağlayacak hükümler koyabilecekti. Sanayicilere kendi aralarında üretici antantlarını kurmalarına olanak veren yeni yasa, buna karşılık işçileri de, onlara asgari ücret, belirli çalışma saatleri ve hepsinden önemlisi toplu pazarlık hakkı vererek, korumayı amaçlıyordu. Söz konusu yasanın VII. maddesinin ‘a’ fıkrası şöyleydi:

“İstihdam edilen personel örgütlenmek ve kendi seçeceği temsilcileri aracılığıyla toplu sözleşmeler yapma hakkına sahip olacaktır: personel, bu seçimde işverenin ya da temsilcilerinin her türlü müdahale, sınırlama ya da zorlamasından arınmış olacaktır. Hiçbir işçiye (işe alınmış ya da iş arayan olsun) işte tutulması ya da işe alınması için işveren kaynaklı bir sendikaya katılma ya da serbest bir sendikaya katılmama gibi bir zorunluluk yüklenmeyecektir. İşverenler, azami çalışma süresine ve asgari ücretlere ilişkin koşulları ve aynı biçimde başkan tarafından konan öteki bütün çalışma koşullarını kabul edeceklerdir.”

NIRA, devlet desteğinde azgın ve denetimsiz sömürüye alışmış işverenler ve tutucuların büyük tepkilerini çekti. “Emek

Hakkı” bilmemiş, tanımamış patronlar, işçilerin örgütlenmesine ve toplu pazarlık yapabilmelerine engel olmak için başta işçilere şiddet kullanılması olmak üzere her yolu denediler. Bu arada, düzenin mahkemeleri de çoğu kez sendikalar aleyhine kararlar almakta, toplu pazarlık ve örgütlenme sürecini engellemekteydiler. Oysa Roosevelt’in amacı, geniş kitlelerin alım güçlerini artırarak sanayiinin canlanmasını gerçekleştirmektir. Ne var ki, iş adamlarının olumsuz çabaları, tutucuların “güdümlü ekonomi”, “sosyalist uygulamalar” gibi temelsiz ama etkili eleştirileri, haklarını bir türlü alamayan huzursuz işçilere karşı yoğunlaşan saldırıların ve ortaya çıkan toplumsal çalkantının gericilerce NIRA aleyhine kullanılması, sonunda, programın etkinliğini iyice zayıflattı. Daha sonra da, Anayasa Mahkemesi hem AAA’yı, hem de NIRA’yı anayasaya aykırı bularak iptal etti. Yine de, tüm eksikliklerine karşın, bu iki deneyim de Roosevelt’e milyonlarca işçi ve çiftçinin uzun yıllar sürecektir desteğini getirdi.

Bu arada, yeni yönetimin önündeki en acil sorunlardan biri de milyonlarca işsiz ve aç insana iş bulmak, onların karınlarını doyurmaktır. Bu amaçla kurulan Federal Acil Yardım İdaresi (*The Federal Emergency Relief Administration-FERA*) 500 milyon dolarlık bir bütçeyle ihtiyaç sahiplerine doğrudan yardım programını başlattı. 1931-34 arasındaysa Sivil İşler İdaresi (*Civil Works Administration-CWA*) yol ve park yapımı, havaalanı inşaatı ve benzeri bayındırlık hizmetleri yoluyla özel iş alanları açarak 6 milyon işsize istihdam yarattı ve ekonomiye 1 milyar dolardan fazla bir girdi sağladı. New Deal’in ilk 100 gün içinde gerçekleştirdikleri arasında bir başka ilginç girişim de baraj yapmak ve elektrik üretmekle görevli bir kamu iktisadi teşebbüsü niteliğindeki Tennessee Valley Authority’nin kurulmasıydı.

İstihdam alanları açmak, toplam geliri ve dolayısıyla da üretim fazlası yaratan düşük talebi kamçılar, devletin ekonomiye müdahale ederek hem canlılık yaratmak, hem de toplumun güçsüz kesimlerine destek olmak, ekonomiye enjekte edilen kamu harcamalarıyla durgunluğu yenmek gibi Keynesyen politika-

lar uygulayan Roosevelt, ilk 100 gün sonunda önemli ekonomik başarılar elde edememiş ama milyonlarca Amerikalı'ya "kurtuluş umudu" ve geleceğe güvenle bakabilme olanağı vermişti. 1933 yılının sonunda John Maynard Keynes Başkan Roosevelt'e şu açık mektubu yayımlıyordu:

"İçinde bulunduğumuz koşulların kötülüklerini, varolan sosyal sistem çerçevesi içinde akılcı deneylerle önlemek isteyen dünyanın her yerindeki insanlara kendinizi önder yaptınız. Şayet başarısızlığa uğrarsanız dünyanın her yerinde akılcı değişim ciddi biçimde yara alacak ve ortodokslukla devrim nihai savaşa gireceklerdir." "New Deal"ın özündeki karşıdevrimci karakterini herhalde hiç kimse bu kadar güzel anlatamazdı...

b. İkinci "New Deal"

"New Deal"ın bu ilk 100 gününden sonra, yeni gelişmeler Roosevelt'in daha "sol"a kaymasına neden oldu ve bunun sonucu olarak da ikinci önlemler paketi yürürlüğe konuldu. 1935 yılına gelindiğinde Roosevelt hem sağdan, hem de soldan ağır eleştiriler almaktaydı. Sosyalistler açısından, "New Deal" ilericilikle ilgisi olmayan bir "kapitalizmi kurtarma" operasyonuydu. Roosevelt, banka reformuyla batık bankaları kurtarmış ve onları yeniden bankerlere devretmişti; sosyal güvenlik programı yetersiz bir aldatmacaydı; NIRA, işçilere fazla bir şey kazandırmazken, her sektörde iş adamlarına, üretimi ortaklaşa denetleyerek, daha fazla kâr olanağı vermekteydi; AAA ise, tarım ürünlerinin fiyatlarını arttırarak, kentlerdeki emekçileri açlığa mahkum etmiş, bir anlamda, yokluğun devletçe sübvansiyonunu gerçekleştirmişti; Tennessee Valley Authority ise, olsa olsa devlet kapitalizminin bir simgesi olabilirdi. Komünist Parti'nin gözündeyse, Roosevelt bir "sosyal faşist"di ve kapitalizmi tarihinin en büyük bunalımından kurtarmak için işverenlerle emekçiler aleyhine işbirliği içindeydi. Bu arada işçilerin ve öteki işçi önderlerinin, sendikacıların da "New Deal" programının emekçilere getirdiklerinden yeterince hoşnut oldukları söylenemezdi. Gerçek-

ten de, ekonomik bunalım alınan önlemlerle atlatılamamış, işsizlik önlenememiş, milyonlarca emekçinin yaşam koşulları düzeltilenemişti. Köklü dönüşümler ya da kapitalizmin radikal bir yeniden düzenlenmesi Roosevelt'in planları arasında yoktu. Tüm bunlara karşılık, radikal ve ilericilerin önemli bölümü sonraki yıllarda Roosevelt'i destekleyeceklerdi. Bunun başlıca iki nedeni vardı. Birincisi, Roosevelt, sağa karşı çok yetersiz de olsa, tek gerçekçi seçenek olarak görülüyordu. İkinci neden de, Avrupa'da gelişen faşizme karşı oluşturulması gereken "demokratik cephe"de Roosevelt önemli bir müttefik durumundaydı.

Amerikan sağ'ı ise, kapitalizmi kurtarma sürecini başlatan Roosevelt'e karşı tam bir düşmanca tutum içindeydi. Sağ, yalnızca daha çok kâr ve milyonların çilesi uğruna debdebeli yaşamalarını ne pahasına olursa olsun sürdürmek kararlılığında olan işverenler eliyle değil, tüm kurumlarıyla, kurulu düzenin, bir nebze olsun, düzeltilmesine, denetim altına alınmasına, insancillaştırılmasına, kısacası, olabildiği kadarıyla kapitalizmin görece güler bir yüze kavuşturulmaya çalışılmasına şiddetle karşı çıkıyordu. Neredeyse tüm basın ve özellikle de yargı, Roosevelt yönetimine karşı cephe almış durumdaydı. Bir yandan basın Roosevelt'i "Amerikan Yaşam Tarzı"nı, girişim özgürlüğünü ve özel sektörü ortadan kaldırmaya azimli bir radikal, hatta komünist olarak tanımlarken, faşist kuruluşlar bayrak açıyor, öte yandan da mahkemeler "New Deal" programının getirdiği önlemleri anayasaya ve yürürlükteki yasalara aykırı bularak, işi zora sokuyorlardı. Bu durumda, Anayasa Mahkemesi gerici ve tutucuların en son güvencesi, düzenin son kale si olmaktaydı. Yüksek Mahkeme, AAA, NIRA gibi "New Deal"ın temel programlarını anayasaya aykırı bulup iptal ederken, işadamları da her konuda kendilerinden yana mahkemele re başvurmakta, yargı organları da hep patronlardan yana karar alırken, önemli konuları da Anayasa Mahkemesi'ne göndermekteydi. Roosevelt ise, Amerikan Sağ'ının kendisini hiçbir düşünsel temele dayanmadan "sınıfına ve düzene ihanet"le

suçlamasını anlamakta güçlük çekmekteydi. Bu konuda şu çarpıcı benzetmeyi yapmaktaydı:

“1933 yazında bir yaşlı centilmen başında ipek şapkasıyla suya düştü. İhtiyar adam yüzme bilmiyordu. Bir arkadaşısı hemen suya atlayarak yaşlı kişiyi kurtardı, fakat bu arada ihtiyarın ipek şapkası da dalgalara kapılıp gitti. Kendine gelen yaşlı centilmen, hayatını kurtaran arkadaşına teşekkür edip durdu. Bugün ise, yaşlı adam arkadaşına, ipek şapkası kayboldu diye saldırıp durmaktadır.”

Amerikan Sağ’ının şiddetli ve kararlı tutumu, acımasız eleştirileri ve düzenin kurumları yoluyla “New Deal”i işlemez hale getirme ve yönetimi her yolu deneyerek sabote etme çabalarıyla ekonominin ve emekçilerin içler acısı durumu karşısında, Roosevelt, hiç istemediği bir biçimde sol’a kaymak zorunda kaldı. Bu, ideolojik nedenlerden kesinlikle kaynaklanmayan durumun bir sonucu olarak da “İkinci New Deal”in bazı ilerici programları yürürlüğe konulabildi. Bu dönemde gerçi Wall Street’in mali gücünü kıracak önlemler alınamadı, ama yine de üç önemli program gerçekleştirilebildi.

Bunlardan birincisi, bir istihdam yaratma kurumu olan *Works Progress Administration* (WPA) idi. Devletten yoksullara doğrudan parasal yardım yapma yerine onlara iş karşılığı ücret verme ilkesinin benimsenmesinden kaynaklanan WPA, milyarlarca doları büyük inşaat projelerine aktardı ve harcamaların yüzde 75’ini de işçilere ödenen ücretlere ayırdı. WPA, 1935-41 arasında, binlerce okul, havaalanı, park, hastane yaptı ya da onardı, müzik, tiyatro gibi alanlara da yatırım yaparak sanatçılara da istihdam olanakları yarattı. Toplam olarak 8 milyon insana iş bulan WPA, milyarlarca doları da böylece piyasaya sürmüş oldu ve ekonomik canlanmaya katkıda bulundu. Emekçiler hem ürettiler, hem tükettiler, sonunda da, kazanan kapitalist ekonomi ve sermayedarlar oldu. Bu tür yardım programları yine de sağcılarca israf yarattığı, hak edilmeyen kazanç sağladığı ve büyük harcamalara neden olduğu savıyla eleştirilirken, ilericiler de, haklı

olarak, yeterli fonların aktarılmadığından şikayetçiydiler. Yapılanlar gerçekten yetersiz olmakla birlikte, milyonlarca aç ve işsiz insan için Franklin Delano Roosevelt gerçek bir “ulusal kahraman”a dönüşmüştü bile.

İkinci olarak, Wagner Yasasıyla oluşturulan Ulusal Çalışma İlişkileri Kurulu kuruldu, işçilerin toplu pazarlık ve sendikalaşma hakkına güvenceler getirildi. Bu yıllardan başlayarak da dönemin militan işçi hareketi sayesinde Amerikan sendikacılığı büyük atılımlar yaptı. Bu arada, Demokrat Parti ve sarı sendikacılar eliyle gericileştirilen örgütlü işçi sınıfının günümüze dek süren politik ittifakının temelleri de atılmış, işçi sınıfı düzenin dayanaklarına zincirlenmiş oldu.

Üçüncü olarak da, yaşlılık sigortası, işsizlik tazminatı ve benzeri sosyal güvenlik önlemleri yasalaştı ve böylece de Amerikan tipi sınırlı “sosyal refah devleti”nin temelleri atılmış oldu, tekeli devlet kapitalizminin olgun dönemine geçiş başlatıldı. Kongre’nin çeşitli vergi yasalarına ve elektrik, su, havagazı gibi kamusal hizmetlerde bulunan şirketlere karşı önlemlere “düzeni ve zengini” koruma gerekçesiyle karşı çıkması yüzünden daha köklü yasalar çıkartılamamasına karşın yine de devletin ekonomiye müdahalesi günümüze dek gelen bir ilkeye dönüşmüş oldu. Amerikan geleneği ve kapitalizmi çerçevesi içinde düşünüldüğünde, bunlar radikal adımlardı.

Devlet, görece özerkliğini kullanarak, Roosevelt eliyle, düzeni yeniden üretmek için araya girdi, sınıflar çatışmasına, gerektiğinde emekçileri de kollayarak müdahale etti, gözü dönmüş burjuvaziye ve onun tefeci finans unsurlarına karşı durdu, üretici güçlerin imhasını önledi ve acil cerrahi müdahalelerle burjuvaziye rağmen burjuva düzenini, kapitalizmi kurtarma operasyonuna girişti. Bu elbette kendi gelenek ve kurumlarını da yarattı. Sonraki yıllarda da burjuva devletin müdahaleleri Amerikan sermayesinin daha da güçlenmesinde kullanılan en önemli manivela ve ekonomik bunalımlara karşı sermayenin başvurduğu temel araç oldu.

c. Yeni Seçimler ve Yeni Sorunlar

1936 seçimlerini, Sağ'ın komünizm suçlamalarına karşın ve Sol'un 'kerhen' desteğiyle Roosevelt, rakibi Alfred M. Landon'un 16.679.491 oyuna karşılık 27.751.841 oyla kazandı. İşçi hareketlerinin yoğunlaştığı, fabrikalarda oturma (sit-in/sit-down) grevlerinin sıkça yapıldığı, her iki partideki tutucuların ve düzenin tüm kurumlarının yıkıcı tutumlarının yönetimi sarstığı bir ortamda başlayan ikinci başkanlık dönemi törenindeki konuşmasında Roosevelt, "ülkede yaşayan insanların üçte birinin hâlâ yetersiz konutlarda oturduğunu, yetersiz beslendiğini" söylemek zorundaydı. O yıllarda Kızılderili kökenli sanatçı, yazar, politikacı Will Rogers şöyle diyordu: "Bizim ülkemizde on kişi bütün dünyayı satın alabilir ama on milyon insan yeterli yiyecek alamaz."

Seçimlerden sonra Roosevelt politik yaşamının en büyük bunalımıyla karşı karşıya kaldı. Daha seçimler öncesinden başlayarak, Anayasa Mahkemesi'nin AAA, NIRA ve öteki ilerici "New Deal" programlarını anayasaya aykırı bularak iptal etmesi, işadamları ve tutucuları da yargıyı etkilemek üzere Roosevelt'in politikalarına karşı saldırılarını arttırmaya cesaretlendirmişti. Buna karşılık Roosevelt seçim kampanyası sırasında Anayasa Mahkemesi'ni tartışmayı reddetti, ancak ikinci kez göreve başladıktan üç hafta sonra, Şubat 1937'de, partisinin önde gelenlerine dahi haber vermeden, Anayasa Mahkemesiyle ilgili bir reform planı önerisini açıkladı. Buna göre, Başkan, 70 yaşına gelip de altı ay içinde tam maaşla emekli olmayı seçmeyen her hakime karşı bir yenisini atama hakkına sahip oluyordu. O dönemde 70 yaşına varmış olan altı yargıç olduğundan bu öneri, Roosevelt'e, yeni atamalarla, dokuz üyeli mahkemenin tutucu yapısını değiştirme olanağı veriyordu. Bu öneri bütün ülkede büyük bir olay haline dönüştü. Roosevelt, diktatörlük amaçlamakla ve Amerikan sisteminin temellerine dinamit koymakla suçlandı. Öneri, özellikle Kongre'de çok büyük bir tepkiyle karşılandı. Roosevelt'in daha liberal ve "New Deal"e daha hoşgörülü bir yüksek mahkeme oluşturma çabası protestolara neden olurken, aynı yıl

işçi eylemlerinin artması, 1937 yılının sonbaharında ekonominin yeni bir durgunluğa girmesi, Roosevelt karşıtlarını iyice sertleştirdi. Tam bu sırada, Anayasa Mahkemesi 4'e karşı 5 oyla Roosevelt'in sosyal güvenlik ve çalışma yaşamıyla ilgili iki önemli yasını anayasaya uygun görünce, Kongre, bunu da bahane olarak kullanarak, Mahkeme Reform Yasa Tasarısını reddetti. Bu politik yenilgiden sonra tutucu yargıçlardan biri de emekliliğini isteyince, yasa önerisi Roosevelt için de önemini yitirdi.

Bununla birlikte, "New Deal"ın birçok önemli projesi Kongre'de art arda reddedilmeye devam etti. Hele 1938 Kongre seçimlerinde Cumhuriyetçilerin kazandığı zafer, politik ortamı Roosevelt'in programları açısından daha da olumsuz hale soktu. Hem Kongrenin, basın, iş dünyasının, başta yargı olmak üzere düzenin öteki kurumlarının olumsuz tutumları, hem de Roosevelt'in ikircikli, ilkelerden yoksun fırsatçı ve yetersiz politikaları yüzünden bunalım tam atlatılmamışken, dış sorunlar yönetimin önüne çıkmaya başladı ve Başkan uluslararası ortamla daha çok ilgilenmeye başladı. Bununla birlikte, hemen belirtmek gerekir ki, Amerikan ekonomisi de sonunda silahlanma harcamalarının artmasıyla birlikte hareketlenmeye ve daha sonra da savaş içinde canlanmaya, bunalımdan çıkmaya başladı. Silahlanma ve savaş, bundan sonra da pek çok kez olacağı üzere, bir kez daha imdadına yetişmişti Amerikan kapitalizminin:

i. Savaş Ekonomisi ve Amerikan Kapitalizmi

"1937'de [yeniden] başlayan kötüye gidiş, Avrupa'da savaş bulutlarının oluşmasıyla birlikte düzelmeye başladı. Savaş bulutları Polonya, Avusturya ve Çekoslovakya üzerinde karardıkça Amerika'nın kendi ekonomisi üzerindeki gökyüzü parlaklaşıyordu. 1939 yılı iyiydi, 1940 daha da iyiydi ve ardından Pearl Harbor [saldırısı] Maine'den Kaliforniya'ya bütün fabrikaların, depoların, antrepoların ışıklarını yaktı..."

En azından iyi ekonomik nedenler savaş nostaljisini destekliyordu. Çok az çatışma, parayı bu kadar çok, bu ka-

dar yaygın dağıtmıştı. Dev bir istihdam politikası bekleyen Amerikalılar 1942'de Federal tedarik memurları 100 milyar dolarlık siparişler verince buna kavuşmuş oldular. Bu, Amerikan ekonomisinin şimdiye kadar tek bir yıl içinde üretmiş olduğundan daha büyük bir meblağdı. 1943 sonunda para, Birinci Dünya Savaşı'nın doruk ölçeğine göre beş kat daha fazla harcanmaktaydı... Savaş sanayiine geçiş yapan işçiler ücretlerinin yüzde 20, 30, hatta 40 arttığını gördüler... 1939-1945 arasında, fiyat denetimleri nedeniyle yüzde 29 artan hayat pahalılığına karşılık üretim sanayiinde ücretler yüzde 86 oranında artmıştı. 1937 yılı itibarıyla işsiz olanlar, altı veya yedi yıl sonra savaş tahvili alabilecek duruma geldiklerini gördüler... Savaş'ın sonunda Amerikalılar para içinde yüzüyorlardı. Ortalama haftalık ücret 1940'taki 24.20 dolardan 1945'te 44.39 dolara fırlamıştı ki, bu sadece ücret artışlarından değil, aynı zamanda, çok uzun fazla mesailerden ve çoğu evli orta yaşlı 6,5 milyon kadının işgücüne katılmasından da kaynaklanıyordu."¹⁹⁸

Sermaye adına burjuva devletin müdahaleleri kadar İkinci Paylaşım Savaşı'nda dökülen emekçi kanından da Amerikan kapitalizmi ihtiyaç duyduğu yaşamsal taze kana kavuşuyordu.

ABD'de her zaman çok küçük bir azınlık, genellikle ve neredeyse kalıcı bir biçimde, nüfusun yüzde biri, geri kalanın asla düşleyemeyeceği bir toplam varlığa sahip olagelmıştır. 1930'lı yılların korkunç yoksulluk ummanında da bu böyleydi. Neden oldukları büyük bunalım bu kırk haramilerin yaşam standartlarında bir değişiklik yaratmamış, onmilyonlar her şeylerini, hatta geleceklerini yitirmişken, bunlar, tarihin yazmadığı bir lüks içinde safahatlarını sürdürmüşlerdir; bu kez sömürdükleri onmilyonların alınterine gözyaşlarını da eklemişlerdir sadece. Bir de üstelik, insan aklıyla onurunu rencide eden bir pişkinlikle, politik, ideolojik, kültürel hegemonyalarını, üniversitelerin, yargının, devlet organlarının, sanatın, zora ve ideolojik manipülasyona dayalı ücretli katkılarıyla savunabildikleri bir dönemdir bu.

198) Kevin Phillips, Age, s. 74-75.

1937 yılında Ferdinand Lundberg, “Amerika’nın 60 Ailesi” (*America’s 60 Families*) başlıklı kitabını yazdı. Onların servetlerini, yaşam tarzını, büyük davetlerini, evlerinin içini, eğlencelelerini, düğünlerini, tatillerini anlatan kitabında Lundberg önemli gözlemlerinin yanı sıra, verdiği bilgilerle de, dönemin kavranmasına büyük katkıda bulunan bir belgesel çalışmaya imza atmış oldu. Steinback’ın yoksulluk okyanusunun dramını anlatan satırlarından sonra, ABD’yi anlamak açısından, Lundberg’e de bir göz atmak gerek:

“Amerika Birleşik Devletleri bugün, en çok daha az varlıklı 90 ailece desteklenen, 60 ailelik bir hiyerarşinin malıdır ve onların egemenliği altındadır. Bu plutokratik çevre dışında belki 350 görece. daha az zengin aile daha vardır.

Bu aileler, Birleşik Devletler’i yöneten sanayi oligarşisinin canlı merkezini oluşturmaktadırlar ve, ardında mutlakiyetçi ve plutokratik niteliklere sahip bir fiili iktidarın yattığı, İç Savaş’tan itibaren oluşan, de jure [yasal] demokratik biçimli bir hükümetle fazla göze batmadan işlerini yürütmektedirler. Bu fiili iktidar Birleşik Devletler’in gerçek iktidarındır; enformel, görünmeyen, gölgedeki. Dolar demokrasisinin parasal iktidarındır b1...

Tek başına büyüklük çok anlamlı değildir; Çin de çok büyüktür. Birikmiş sermaye ve ekipman, teknik bilgi ve imkanlar, doğal kaynaklar ve işgücü gibi ekonomik açıdan gerekli ögeler açısından Birleşik Devletler özel konumdadır [unique]. Buna karşılık, paradoksal olarak, halkının büyük bölümü çok yoksuldur; çoğu, biraz mobilya parçası ve sırtlarındaki urbalar dışında bir şeye sahip değildirler...

Dünyadaki varlıklı yönetici sınıflar içinde sadece İngiliz ve Amerikalılar, güç ve zenginliğin, gösterge ve geneli kadar tam özünü de ellerinde bulundurulur. Sadece onlar, kendi adlarına güvenle konuşabilir ve etkin biçimde davranabilirler; bir Hitler, Mussolini ya da Mikado gibi milyonları hipnotize etmek için tuhaf araçlar kullanma gereğini duymazlar; Fransa’daki gibi ekonomik olarak güçsüz olanların güçlü iç politik ittifaklarınca tehdit edilmezler...

[1929'da] sadece 513 Amerikalı toplam 1.212.099.000 dolarlık bir gelire sahipti. 1930'da iki milyon çiftçinin ürettiği bütün buğday ve pamuğun brüt fiyatı (kârı değil) sadece 1.191.000.000 dolardı. 513 plütokrat, 1929'daki gelirleriyle, bu iki temel ürünün tamamını satın alabilirler ve yine de şaşıaalı bir hayatın masraflarını karşılayacak yeterli paraya sahip olabilirlerdi. 1929'da sadece 14.816 Amerikalı, vergiye tabi 100 bin dolar ya da yukarısı gelire sahiptiler ki, toplamı 4.368.152.000 dolar olan bu meblağ, mali yılda, ordu ve donanmayı da kapsayan hükümet harcamalarına eşitti. Sayıları sadece çok küçük bir kasaba nüfusunu oluşturabilecek kişilere giden bu kazanç, 8.742.761 fabrika işçisinin 11.421.631.000 dolarlık gelirinin yüzde otuzsekizine eşitti ve, 1929 yılı sanayici anketlerine göre, 3.339.634 fabrika işçisinin brüt ücretlerine eşitti...

Sonraki Bunalım'da zenginlerin gelirlerinde yüzde yirmibeş ile elli arasında düşüşler oldu ama, değişen uzun süreli zamanlarda on ila yirmi milyon emekçi yurttaşın gelirleri bütünüyle yok oldu. Ve "iyileşme süreci"nde ulus tedricen 1929 dönemine benzer koşullara geri döndü. Ne var ki, 1929'da 2 milyon yardıma muhtaç kayıtlı yoksul varken, bu satırların yazıldığı şu sırada sayıları 10 milyona çıkmış durumdadır...¹⁹⁹

ii. Roosevelt'in "New Deal" Şiddeti ve Emekçiler

Roosevelt'in "New Deal" dönemi, kapitalizmi, bir yandan işçi ve emekçi yığınları devlet eliyle yıkımdan koruyarak kurtarmayı gerçekleştirirken, bir yandan da sermaye ve onun devletinin şiddetini onların üzerinden hiç eksik etmedi. O dönemde de sınıf adaleti, tefecilerin ve patronların kâr hırsı yüzünden tahrip edilmiş bir ekonominin yarattığı toplumsal afet sonucu işsiz ve aç kalmış insanların "aylaklık ve serserilik"ten derhal tutuklanmalarıyla hükmünü icra ediyordu. Grevci işçiler, haklarını aramaya kalkışan emekçiler, sendikacılar, komünistler, polis ve şirket özel

199) *America's 60 Families*, New York, 1937, s. 3-4 ve 408-418'den aktaran *The Annals...*, Age, c. 15, s. 429-498.

görevlilerinin yaygın şiddetiyle bastırılıyorlardı. Ku Klux Klan güçleniyor ve polis, yargı, mafya içinde örgütlenen Kara Lejyon, işadamlarıyla devlet bürokrasisinin öncülüğünde solculara, ilerici-
cilere, öncü işçilere, sendikacılara, siyahlara karşı yargısız infaz-
lar, linçler uyguluyordu. İşçi merkezlerinde bu tür faşist örgütlen-
meler, güvenlik güçlerinin de hoşgörüsüyle terör estiriyorlardı.

1934 yılında Güney’de yüz binlerce tekstil işçisinin grevini, askerler ve işverenlerin örgütlediği grev kırıcılar birlikte şiddet-
le bastırdılar. 6 Eylülde, 7 grevci işçi askerlerce öldürüldü. Bazı eyaletlerde grevci işçiler, Birinci Dünya Savaşından kalma “esir kampları”na tıkılıyordu. Grevciler, işlerinden, evlerinden kovul-
du, açlık işçileri kırdı, yeni ölümlerle grev sonlandırıldı. Kara listelere alınan sendikacıların hayatları karartılıyor; işsizliğe, do-
layısıyla da aileleriyle birlikte açlığa mahkum ediliyorlardı.

1937 yılında Şehitler Günü’nde (*Memorial Day*) Chicago’da 10 grevci çelik işçisi öldürüldü. Gaz bombalarıyla polis saldırısı-
na uğrayan işçilerin bazıları polis tarafından sırtlarından vurula-
rak öldürüldü. Kadın ve çocukların da bulunduğu kalabalığa he-
def gözeterek ateş eden polisler, daha sonra, panik içinde kaçan-
lara “terbiye edici” (*Persuador*) diye adlandırılan coplarla saldı-
rarak yakaladıklarını feci şekilde dövdü. Burada çekilen filmlere
ise yasak gelmişti. Katil polisler de sonradan aklandılar.

O zamanlar, Fransa’da, Halk Cephesi döneminde uygulanan
oturma grevleri (*sit-down strikes*) ABD’de de gündemdeydi. İş-
çiler, grev yaptıklarında çalıştıkları işyerlerini terk etmiyor, otu-
rarak protestolarını sürdürüyorlardı. Ne var ki, bu barışçıl eylem
biçimi de, ya patronların kiraladığı lumpenlerin ve polislerin sal-
dırlarına hedef oluyordu ya da mahkemeler şirketlerin imdadı-
na yetişiyordu. Örneğin, Anayasa Mahkemesi, sonunda, 1939
yılında verdiği bir kararla bir metal işyerindeki oturma eylemle-
rinin anayasaya aykırı olduğuna ve işçilerin işten çıkarılabilece-
ğine hükmetti. Anayasa Mahkemesi’ne göre, bu tür grevler
“mülkiyete yasadışı el koyma” anlamına geliyordu. Philadelp-
hia’da çorap işçilerinin bir oturma işgali sonunda, sendika, şir-

kete, o zaman için çok büyük bir meblağ olan 711 bin dolar tazminat ödemeye mahkum edildi ve fiilen çökertilmiş oldu.²⁰⁰

1930'lu yıllardaki büyük bunalımın da etkisiyle ABD'de işçi örgütlenmesi büyük gelişme göstermiş, sendika sayısında önemli bir artış meydana gelmişti. Ayrıca, militan işçi hareketine yoksul çiftçilerin radikal direnişi de ekleniyordu. Komünist ve sosyalist partiler güçleniyorlardı. Ülke çapında yapılan binlerce grev ve isyan ruhunun oluşması, düzeni sarsıyordu. Devrimci değişimin temel umudu örgütlenmeye başlayan işçi hareketiydi elbette. Tabii bu duruma işverenlerin tepkisi de gecikmedi. Bu tepki, bir yandan var olan örgütleri çökertmek, işçi protesto ve grevlerini şiddetle bastırmak, bir yandan da yeni örgütlenmelerin önünü kesmek ya da işçileri patronların güdümündeki sendikalara hapsedmeye çalışmak biçiminde olmuştur. 1903 yılında kurulan İşverenler Birliği bu büyük saldırının beyni olarak faaliyet göstermiş, ayrıca, patronların rahatça emeğe karşı kullandıkları devlet gücüne ek olarak, özel güvenlik elemanları, örgütledikleri tedhişçi lumpenler ve grev kırıcılarıyla özel dedektiflik ajanslarını devreye sokmuşlardır.

Grev kırıcıları, başlayan grevleri kontrol altına almak için kullanılırken, özel güvenlik elemanları ve dedektiflik ajanslarının silahlı elemanları sendikacılar ve grevci işçilere karşı şiddet kullanmışlardır. Ayrıca, özel güvenlik şirketleri, sendikalara ve işletmelere özel yetiştirilmiş casuslar sokarak işçileri gammazlamışlar, sendikaya üye olmayı düşünenlerin tehdit ve şantajla vazgeçirilmesinde çaba göstermişler, sendikalarda ve işyerlerinde sabotajlar düzenleyerek, ihbarlarda bulunarak işçi örgütlenmesini yıkmaya çalışmışlar, militan işçi ve sendikacıların işten atılmalarını, kara listelere alınmalarını düzenlemişlerdir.

1936 yılında ülkede 230 özel dedektiflik şirketi bulunmaktaydı. Bunlardan daha önce de değinmiş olduğumuz ünlü Pinkerton Ulusal Dedektiflik Ajansı 35, William J. Burns Uluslararası Dedektiflik Ajansı 43 kentte faaliyettedirler. Sadece üç şir-

200) André Maurois, *Age*, s.191.

ketin, Burns, Pinkerton ve Thiel'in eleman sayısına ilişkin tahminler 135 bine kadar ulaşıyor. Bu ajansların ülkedeki bütün yerel sendika bürolarında casusları bulunmaktaydı.²⁰¹

İşverenler tarafından kiralanan bu ajansların dedektifleri, casusları ve silah korucuları, yasadışı yollardan ve acımasız şiddet kullanarak emeğe karşı sermayeye büyük hizmetlerde bulunuyorlardı. Elbette bu uğursuz işten iyi para da kazanıyorlardı. Örneğin, Pinkerton şirketinin brüt yıllık kazancı, 1933'te 1.446.350,54; 1934'te 2.187.240,52; ve 1935'te de 2.318.039,18 dolar olmuştu ki, bu o dönemde büyük kârlar demekti.²⁰²

Bu şirketlerin işi sadece grevci işçilere saldıracak özel polisleri kullanmak ya da sendikaları çökertecek, işçi önderlerini izleyecek casusları işyerlerine yerleştirmek değildi. Her biri birer özel harp dairesi gibi işliyorlardı ve savaş gücü olarak şirketlerce kiralanıyorlardı. Bunlara "malzeme" sağlayan bir kimya şirketinin ürünlerinden birine, K.O. gazına ilişkin tanıtım notunda ürünün etkileri şöyle sıralanıyor:

"1. Şiddetli bulantı ve kusma.

2. Göğsün üzerine birkaç kişi oturuyormuşçasına boğulma hissi.

3. Göğüste ve başta şiddetli ağrı..."

Aynı şirketin bir başka ürünü ise şöyle pazarlanıyor söz konusu ajanslara:

"*Green Band* elbombasından çıkan gaz görünmez olduğu için daha da terör salar kalabalığa, çünkü, bütün yanıcı mermilerde olduğu gibi, protestocular gaz bulutunun nerede başlayıp biteceğini bilemezler... Elbombası parçalanır ve bu parçalar, ateşleme mekanizmasıyla birlikte büyük bir güçle patlama noktasından her yöne dağılırlar ve yaklaşık on beş feet (4.5 metre) yarıçaplık bir alan içindeki herkesi ciddi biçimde yaralayabilirler... Bu gazın yüksek yoğunluğu nedeniyle gözlerde, burun ve

201) Bkz. Leo Huberman, *The Labor Spy Racket*, New York, Monthly Review Press, 1966, s.5-6 ve passim. (Bu kitap ilk olarak 1937 yılında Modern Age Books tarafından New York'ta basıldı).

202) Age, s.72.

boğazdaki acı neredeyse dayanılmaz olacağından, el bombası çok şiddetli davranış gerekmediği zamanlarda kalabalığa atılmamalıdır. Zecri tedbir şart değilse, el bombasını kalabalığın 8-10 metre uzağından rüzgara doğru ('upwind') fırlatın."²⁰³

Amerikan sermayesi, kimyasal silahları, içerde de, işçi sınıfına karşı böyle kullanıyordu...

Büyük Bunalım, bir afet gibi halkı vurmuş ve ülkede aileleriyle birlikte 13 milyonu bulan işsizler ordusu, sosyal güvenlikle yoksun sefaletle pençeleşirken, Henry Ford, inanılmaz bir pişkinlikle, yoksullara devlet yardımını eleştiriyor, öteki zenginler gibi, bunun insanları tembelliğe alıştıracağı ve kapitalizmin ruhuna aykırı olduğu gerekçesiyle karşı çıkıyor, yerine zavallı insanlara, hayatlarını yeniden kurmak üzere, her ne demekse, "kendi kendine yardım" (*self-help*) safatasını öneriyor, akıl veriyordu. "Sosyal refah devleti" Amerika'daki egemenler için hâlâ bir korkulu rüyaydı ve onların "Amerikan rüyası"yla çelişiyordu. O rüyada koyunlar gibi, her insan da kendi bacağından asılıyordu:

"Bir insan bana iş versin ya da vermesin, ben her zaman bir iş sahibi oldum. Hayatımın ilk kırk yılında [başkasının iş verdiği] bir çalıştım. Başkalarınca çalıştırılmadığımda da, kendime çalıştım. İstihdam edilmemenin, mutlaka, işsiz olmayı gerektirmediğini çok erken öğrendim. Birincisi, işverenin sana yapacak bir iş bulamadığı anlamına geliyor; ikincisiyse, o bunu bulana kadar senin beklemekte olduğun anlamına geliyor...

Ben rutin yardıma inanmıyorum. Bir insanın yardım almaya ya da vermeye mecbur kalmasının utanç verici olduğunu düşünüyorum. Benim yardıma itirazım, yararlı ve insani olmamasındandır...

[En iyi] bir yol vardır... Bu da kendi kendine yardım yoludur."²⁰⁴

Emeğe karşı bu acımasız saldırganlık, aynı zamanda, bir kültür

203) Age, s. 99,

204) Bkz. *The Annals...*, Age, c. 15, s. 192-194.

fukaralığıyla beraber varoluyordu. “Vahşi Batı”nın kovboylarından “erkeklik kültü”ne evrilen bu kültürel ortam, 1930’larda başka biçimlerde yeniden üretiliyordu. 1930 Nobel Edebiyat Ödülü’nü bir Amerikalı yazar, Sinclair Lewis kazandı. Amerikan yaşam tarzına eleştirel bakışıyla tanınan Lewis’in ödüle layık görülmesi, ABD’nin egemen sanat çevrelerinde tepkiyle karşılandı. Onlara göre, Amerikan kültürüne böyle eleştirel bakan ve alaycı yaklaşımlarıyla bunu yazıya döken bir edebiyatçıya bu ödülün verilmesi Amerika’ya hakaretti. Sinclair Lewis, Nobel Edebiyat Ödülü Töreni’nde 12 Aralık 1930’de yaptığı konuşmada bu eleştirilere değiniyor, kendisine yönelik düşmanca tavırlardan örnekler veriyor ve bu arada da 1930’ların kültür ve sanat dünyasının sığılığını anlatıyordu:

“Amerika’da çoğumuz -sadece okurlar değil, yazarlar bile- Amerikan olan her şeyi, iyi yanlarımız kadar hatalarımızı da, yüceltmeyen her türlü edebiyattan hâlâ korkuyoruz. Sadece en çok satan olmak için değil, gerçekten sevilmek için, bir romancı, bütün Amerikalıların uzun boylu, yakışıklı, dürüst ve çok iyi golfçü olduklarını; ülkenin bütün kasabalarının, sabahtan akşama birbirlerine iyi davranmaktan başka iş yapmayan komşularla dolu olduğunu; belki biraz delidolu olsalar da, Amerikalı kızların sonunda her zaman mükemmel birer eş ve anne olacaklarını; ve, coğrafi olarak, Amerika’nın sadece milyonerlerle dolu New York’tan; 1870’in atılgan kahramanlığını hiç değiştirmeden sürdüren Batı’dan; ve herkesin, ayışığının ışıltısında sürekli parıldayan ve manolya kokan plantasyonlarda yaşadığı Güney’den ibaret olduğunu, vurgulamak zorundadır...

Bize aslında oldukça iyi para veriyorlar; hizmetkar, arabası ve banka baronlarıyla neredeyse eşit bir biçimde ilişki kurabildiği Palm Beach’te villası olmayan bir yazar başarısız sayılır. Ama yazar, yoksulluktan da beter bir şeyle; yarattıklarının önemli sayılmadığı, okurlarınca sadece bir soytarı ya da dekoratör olarak görüldüğü, belki de havlaması ısırmasından kötü bir çıkırtkan kabul edildiği... en azından, seksen katlı binalar yapan, milyonlarca araba ve milyonlarca kile buğday üreten bir ülkede ciddiye alınma-

dığı duygusuyla sürekli ezilir. Ve O, ilham alabileceği, övgüsü kendisi için değerli, yergisi kabul edilebilir bir grup ya da kurumdan da yoksundur...’’²⁰⁵

7. İkinci Paylaşım Savaşı’na Doğru

Can derdine düşmüş sermaye ve devleti, 1930’lu yıllarda dış ilişkilerinde bir süre geri çekilmeyi, daha doğrusu saldırgan müdahalelerini ertelemeyi denedi. Bu elbette emperyalist rekabete kayıtsız kalmak, silahlanmayı terk etmek anlamına gelmiyordu.

Bu dönemde ABD’nin asıl ilgisi Asya-Pasifik ve özellikle de Çin pazarına odaklanmış, yükselen Japon emperyalizmini izlemeye almıştı. Daha 1921 yılında Amerikan yönetiminin davetiyle “silahlanmayı sınırlandırmak ve Uzakdoğu’yla Pasifik’teki sorunları görüşmek” üzere Washington’da toplanan konferansta, emperyalist devletlerin (ABD, İngiltere, Fransa ve Japonya) birbirlerinin Pasifik’teki çıkarlarına saygı gösterecekleri ve anlaşmazlık halinde de müzakereler yürüteceklerine dair bir anlaşma imzalandı. İkinci olarak da, tarafların deniz güçlerine sınırlama oranları getirildi. Bunu isteyen ABD, bir yıl önce, 1914’e göre, deniz gücüne tam yüzde 174 oranında silahlanma harcaması yapmıştı.²⁰⁶ Bu antlaşmaya göre, Japonya’nın deniz gücü (büyük savaş gemisi sayısı) ABD ve İngiltere’ninkinin yüzde 60’ına, Fransız ve İtalyanlar’ınki de bunun yüzde 35’ine denk düşecek biçimde kotaya bağlanmaktaydı. Son olarak da, özellikle ABD için önemli olarak, taraflar Çin’de “özel avantajlar” elde etmek için çaba göstermemeyi taahhüt ediyorlardı. ABD’nin burada temel amacı, Japonya’yı dizginlemek ve Asya’da üstünlüğünü korumaktı.

Bu kaygı 1930’lu yıllarda da devam etti. Avrupa’daki gelişmelere ve bu arada Hitler’in Almanya’da iktidarı ele geçirmesine, faşist İtalya’nın Etiyopya’ya saldırmasına ve nihayet Falanjistler’in Franko komutasında meşru İspanyol Cumhuriyeti’ne saldırmasıyla başlayan İspanya İç Savaşı’na kayıtsız kalan, hatta Hitler’i ve Mussolini’yi hayırlı bir biçimde karşılayan ABD

205) Bkz. Age, c. 15, s. 62-63 ve 66.

206) Bkz. André Maurois, Age, s. 120.

yönetimi, Asya'da Japonya'ya karşı sert önlemlerden vazgeçmedi. Çin'deki askeri ve ticari varlığını kıskançlıkla koruyan ABD, 1939 yılında da Japonya'yla olan ticari antlaşmasını feshetti. Bu arada, Japonya'ya karşı bir ambargo sürekli dillendirilerek bu ülke üzerinde bir baskı sürdürüldü.²⁰⁷

Amerikan egemenleri arasında, o dönemde, Hitler'e sempatiyle bakanlar, İngiltere'nin sömürge imparatorluğunun tasfiyesinde Amerikan hegemonyası için yarar görenler ve Hitler'in Sovyetler Birliği'ni yok etmesini bekleyenler olduğu kadar, onun liberal kozmopolitizme ilişkin saldırganlığından ve gücünden ürkenler ve bir biçimde durdurulmasını isteyenler de vardı. Bir başka egemen duygu da, tarafların hepsinin toptan birbirlerini yemeleri ve Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi tüm güçlerini tüketerek ABD'ye iyice mahkum olmalarını beklemek yönündeydi. En büyük tehlike olarak da, Japon emperyalizmi görünüyordu.

İtalyan saldırganlığı karşısında gösterilen "tarafsızlık" ve iki tarafa da uygulanan ticari ambargo, ya da, İspanyol İç Savaşı sürerken Franko'ya giden yardımlara göz yumulması Amerikan yönetiminin dünyaya bakışını da ele veriyordu.

İkinci Dünya Savaşı, hakim karakteriyle, Birinci Paylaşım Savaşı'nın bir devamıydı, henüz bitmemiş hesapların yeniden açılıp şiddet kozlarıyla yeniden savaş masasına yatırılması demekti. Örneğin, savaşın taraflarından İngiltere'nin ve onun Churchill gibi yöneticilerinin, antifaşizm, demokrasi, halkların hakları gibi değerler umurunda bile değildi. Onun derdi, hegemonyasını, sömürgelerini ve imparatorluğunu, İngiliz sermayesini korumaktı. Aynı şey, Fransa için de söylenebilir elbette. Alman Nazizmi'nin ve Japon militarizminin ise, kendi sömürge ve sömürü paylarını dayatmaya kalkıştıkları biliniyor. Temel taraflar arasında sadece Sovyetler Birliği açısından bu savaş farklı nitelikler taşıyordu. Sovyetler için bu savaş, emek ve sosyalizm, giderek, insanlık düşmanı faşist saldırganlığa karşı bir meşru müdafa, bir büyük yurt sa-

207) E. H. Carr, *International Relations Between Two World Wars: 1919-1939*, London, MacMillan Press Ltd., 1973, s. 253.

vunması, antifaşist direniş ve meşru haklar mücadelesi idi; bu anlamlarıyla da demokratik nitelik taşıyordu, insanlık değerleriyle, kültürle, halkların, emeğin, mazlumların haklarıyla örtüşüyordu. Amerika Birleşik Devletleri açısından da temel sorun, bir yandan emperyalist rakiplerinin birbirlerini tüketmesi, bu süreç içinde kendisine daha bağımlı hale gelmeleri, hegemonyasının dünya hakimiyeti yolunda daha sağlam temeller üzerinde yükselmesi, kendisine ve değerler sistemine doğrudan meydan okuyan Nazizm ile Japon militarizminin nihai yenilgiye uğratılması, bu arada da, Sovyetler Birliği'nin şahsında sosyalizm ve devrim idealinin savaşla faşist saldırganlığın tahribatı altında kalıp yok olmasıydı.

ABD'nin ilk başta, temel hedefi, Asya Pasifik'te, özellikle de dev Çin pazarında doğrudan Amerikan emperyalist çıkarlarını tehdit eden ve militarizm hezeyanında çılgınlaşmış Japonya idi. Hitler'in, ilk başta Sovyetlerle anlaşma imzalayıp Batı'ya, Fransa ve İngiltere'ye yönelmesi de hesapları karıştırmış, Washington'da alarm zilleri çaldırmıştı.

Artık belliydi ki, İngiltere ve Fransa düşüşteki emperyalist güçlerdiler ve İngiliz hegemonyası artık kesinlikle Amerika'ya devredilecekti. Emperyalist rekabette ABD açısından asıl tehlikeyi, yükselen güçler olarak, artık Almanya ve Japonya oluşturmaktaydılar.

ABD'nin bir gözü de Orta Doğu petrollerindeydi. Aslında artık İngiltere'nin hegemon rolünü ondan kesinlikle almaya kararlı ABD'nin ilk stratejik hedeflerinden birinin bu bölge olması kaçınılmazdı. Nitekim 1945 yılında Roosevelt'in, Suudi Kralı İbni Suud'la yaptığı anlaşmayla Amerikan şirketleri bölge petrolünü sadece İngiltere'nin elinden almakla kalmıyor, uzun bir gelecek için adeta kendi çıkarları için kapatıyordu.

1940 yılında savaşa girmenin hazırlığı olarak Roosevelt bir tür "milli birlik ve beraberlik" hazırlığı yapıyor, iki gerici Cumhuriyetçi politikacıyı, Henry.L. Stimson'u Savaş, Frank Knox'u da Donanma Bakanı olarak, kabinesine alıyordu. Stimson, gerici ve Büyük Bunalım döneminin Başkanı Hoover'ın da Dışişleri Baka-

nyıydı. Knox ise, 1936 seçimlerinde Roosevelt'e karşı Cumhuriyetçi Başkan Adayı Alf Landon'un Başkan Yardımcısı adayıydı. Her iki yeni bakan da, finans şirketleriyle bağlantılıydılar ve "New Deal"ın, emeğe en küçük ödün verilmesinin ödünsüz düşmanıydılar.

8. Pearl Harbour ve Savaş

ABD tarafından esas rakip ilan edilmiş, pek çok politik, ekonomik ve askeri önlemlerle köşeye sıkıştırılmış ve kışkırtılmış ve zaten gözü dönmüş Japonya'nın Pearl Harbor "anı" baskınıyla Roosevelt ve Amerikan finans çevreleri de savaşa girme bahanesini buldular. Artık savaşı, bir emperyalist kapışma olarak değil, faşizme ve Japon saldırganlığına karşı demokratik meşru savunma olarak satabilirlerdi halka. Pearl Harbor'un beklenmedik ani bir saldırı olduğu kuşkusuz büyük bir yalandı.

Savaş Bakanı Stimson'un anılarındaki 25 Kasım 1941 tarihli, yani Pearl Harbor saldırısından on üç gün önceki not şöyle:

"Sonra, saat 12'de biz (General Marshall ve ben) Beyaz Saray'a gittik ve orada yaklaşık birbuçuğa kadar kaldık. Toplantıda benimle birlikte, (Dışişleri bakanı) Hull, (Donanma Bakanı) Knox, (Genelkurmay Başkanı) Marshall ve (Donanma Harekat Başkanı) Stark vardı... Toplantıda bütününüyle Japonya'yla ilişkiler üzerinde duruldu... Sorun, kendimiz için çok fazla tehlike yaratmadan onları ilk kurşunu sıkma durumuna nasıl düşürebileceğimizdi."²⁰⁸

Daha sonra, 1946'da konuyla ilgili bir Kongre soruşturmasında da konuşmuştu Stimson:

"Bizi bir sorun çok uğraştırdı demişti. Şayet düşmanınızın sizi vuracağını biliyorsanız, onun insiyatif alarak tepenize binmesini beklemek genellikle çok akıllıca değildir. Japonların ilk vuruşu yapmasına izin vermenin risklerine karşın, Amerikan halkının tam desteğini elde etmek için, hiç kimsenin saldırganın kim olduğuna ilişkin hiçbir şüphesinin kalmayacağı biçimde ilk saldırıyı Japonların yapmasını sağlamanın daha iyi olacağını düşündük.

208) Aktaran Vince Copeland, Age, s. 72.

Bu toplantıda, Japonların ani bir hareketi karşısında çabucak savaşa girmek zorunda kalırsak, ülkenin durumunun kendi halkımıza ve dünyaya en açık biçimde açıklanabileceği temelini tartıştık.²⁰⁹

Bu arada, anımsamak gerekir ki, Hitler'in, Sovyetler Birliği'ne saldırısı da başlayalı altı ay olmuştu ve ABD yönetiminde kimsenin kılı bile kıpırdamamıştı bu saldırganlık karşısında. Memnun bir biçimde ellerini ovuşturana'nların olması ise, tabiiydi. Bir Amerikalı yazarın dediği gibi, "sermayenin komünist kamulaştırılmasıyla faşist regulasyonu" arasında bir seçim yapmak gerekirse, en liberal sermayedarın ikincisini seçeceği kuşkusuzdur ve ABD'de de hissiyat elbette bu yöneydi.²¹⁰

Batılıların Sovyetlere karşı kaba taktikleri, savaş içinde de devam etti. İkinci Cephe'nin açılmasında gösterilen kararlı gecikme, özünde, Sovyetler Birliği'nde daha fazla insanın ölmesi, daha fazla kentin yıkılması, daha fazla fabrikanın tahrip olması anlamına geliyordu. Almanlar, Rus steplerinde yok olurken Sovyetler de her alanda müthiş kan kaybediyorlardı ve bu kuşkusuz ABD, İngiltere ve Fransa'nın işine geliyordu. Nihayet Stalingrad'da 2 Şubat 1943'de Alman General Paulus teslim oldu ve Kızıl Ordu'nun Batı'ya yürüyüşü başladı. 15-16 Temmuz'daki büyük Kursk Tank Savaşı'ndaki zaferle de bu yürüyüş artık durdurulamaz hal almıştı. İkinci cephenin ise ancak 6 Haziran 1944'de açılabilmiş olması kuşkusuz manidardır.

Bu arada, ABD "iç cephe"yi çoktan açmıştır. 20. Yüzyılda bir devletin kendi sadık yurttaşlarına karşı giriştiği en büyük ırkçı şiddet saldırısı, 1942'de yaşandı; bütün Japon asıllı Amerikan yurttaşları, haklarında herhangi bir suç iddiası olmaksızın, özel toplama kamplarına tıkıldılar ve çoluk çocuk, yaşlı, kadın, ayırimsız, savaş boyunca enterne edildiler. Daha sonra da Anayasa Mahkemesi iki kez bu kararın anayasaya uygunluğu yönünde karar verdi.

209) Charles Beard, *President Roosevelt and the Coming of the War*, s. 519'dan aktaran, Agy.

210) Age, s. 57.

ABD'NİN İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NA KADAR SAVAŞ VE ASKERİ MÜDAHALELERİ*

1798-1800/Fransa ile gayriresmi Deniz Savaşı (bazı kara hare- katları dahil)	1815/Trablusgarp (Tripoli)
1801-1805/Trablusgarp (Tripoli)	1816/Florida (İspanyol toprağı)
1806/Meksika (İspanyol toprağı)	1816-1818/Florida (İspanya)-Birin- ci Seminola Savaşı
1806-1810/Meksika Körfezi	1817/Amelia Adası
1810/Batı Florida (İspanyol toprağı)	1818/Oregon
1812/Amelia Adası ve Doğu Flori- da'nın İspanyol Egemenliği altındaki bazı bölgeleri	1820-1823/Afrika
1812-1815/1812 Savaşı	1822/Küba
1813/Batı Florida (İspanyol toprağı)	1823/Küba
1813-1814/Marguesas Adaları	1824/Küba
1814/Florida (İspanyol toprağı)	1824/Porto Riko (İspanyol toprağı)
1814-1825/Karayıpler (Küba, Porto Rico, Santa Domingo, Yuca- tan Kıyıları)	1825/Küba
1815/Cezayir	1827/Yunanistan
	1831-1832/Falkland Adaları
	1832/Sumatra
	1833/Arjantin
	1835-1836/Peru
	1836/Meksika
	1838-1839/Sumatra
	1840/Fiji Adaları

* Kaynak: Amerikan Donanma Bakanlığı Deniz Tarihi Merkezi. Derleyen; Ellen C. Collier, Kongre Kütüphanesi Kongre Araştırma Servisi, Dış İlişkiler ve Ulusal Savunma Bölümü. Bkz. <http://www.history.navy.mil/wars/foabroad.htm>
Burada Bağımsızlık Savaşı, İç Savaş, Kıtasal genişleme sürecindeki bastırma hareketleri ve gizli silahlı operasyonlar yer almamaktadır. Müdahaleler, büyük ve resmi savaşlar ve düzenli ordu muharebelerinde küçük boyutlu müdahalelere, kısa ve uzun süreli işgallerden vurkaç operasyonlarına, bombardımanlardan abluka ve güç gösterileriye uzanan biçimler almış ve kışkırtma girişimlerinden isyanları bastırmaya, Amerikan temsilciliklerinin korunması için deniz piyadeleri gönderilmesinden ganimetlerin korunmasına, korsanlara karşı operasyonlardan Amerikan şirketlerinin çıkarlarını koruma saldırı ve işgallerine, ABD bayrağına, devletine, ordusuna karşı uygunsuz (hakaret) olarak görülen davranışların cezalandırılmasından ticaret ve araştırma gemilerine yapılan saldırıların engellenmesine, intikam saldırılarında borç tahsilatlarına, darbe girişimlerinden haraç toplamaya, ihtilalci karışıklıkları önlemeden gözdağı vermeye, Amerika'lı ve Batılıların öldürülmesine tepkiden polisye önlemlere ve diplomatik/ticari görüşmelerde baskı unsuru olmaktan sıcak takiplere, kapitülasyon ve ayrıcalıkları dayatmaktan anlaşmaların işlemlerini sağlamak için baskıya, Amerikalıların can, mal ve mülk emniyetini korumadan devrimci-yurtsever kesimleri bastırmaya, devrimleri boğmadan öteki emperyalist ülkelerle ortak hareketlere kadar uzanan pek çok gerekçeden kaynaklanmışlardır.

1841/Drummond Adası	yöneticilerine Amerikan gü-
1841/Somoa	cünü gösterme" ricası üzeri-
1842/Meksika	ne...
1843/Çin	1859/Paraguay
1843/Afrika	1859/Meksika
1844/Meksika	1859/Çin
1846-1848/Meksika Savaşı	1860/Angola
1849/İzmir (Avusturyalı yetkililerce tutulan bir Amerikalının ser- best bırakılması için bir deniz gücünün müdahalesi)	1860/Kolombiya, Panama Körfezi
1851/Türkiye (Osmanlı İmp.)	1863/Japonya
Yafa'da aralarında	1854/Japonya
Amerikalıların da bulunduğu	1864/Japonya
yabancıların öldürülmesi	1865/Panama
üzerine Akdeniz Filosu'nun	1866/Meksika
güç gösterisi yapmak üzere	1866/Çin
gönderilmesi.	1867/Nikaragua
1851/Johanns Adası (Afrika'nın Doğusu)	1867/Formoza
1852-1853/Arjantin	1868/Japonya
1853/Nikaragua	1868/Uruguay
1853-1854/Japonya	1868/Kolombiya
1853-1854/Ryukyu ve Bonin Adaları	1870/Meksika
1854/Çin	1870/Hawaii
1854/Nikaragua	1871/Kore
1855/Çin	1873/Kolombiya, Panama Körfezi
1855/Fiji Adaları	1873/Meksika
1855/Uruguay	1874/Hawaii
1856/Panama, Yeni Grenada Cumhuriyeti	1876/Meksika
1856/Çin	1882/Mısır
1857/Nikaragua	1885/Panama
1858/Uruguay	1888/Kore
1858/Fiji Adaları	1888/Haiti
1858-1859/Türkiye (Osmanlı İmp.)	1888-1889/Samoa
Amerikalıların Yafa'da öldü- rülmesi ve yabancılara yapı- lan kötü muameleler karşısın- da Dışişleri Bakanı'nın "Türk	1889/Hawaii
	1890/Arjantin
	1891/Haiti
	1891/Bering Boğazı
	1891/Şili
	1893/Hawaii
	1894/Brezilya
	1894/Nikaragua
	1894-1895/Çin
	(Tienstin'den Pekin'e)
	1894-1895/Çin (Newchwang)

1894-1896/Kore	1917/Çin
1895/Kolombiya	1917-1918/Birinci Dünya Savaşı
1896/Nikaragua	1917-1922/Küba
1898/İspanya-ABD Savaşı	1918-1919/Meksika
1898-1899/Çin	1918-1920/Panama
1899/Nikaragua	1918-1920/Sovyet Rusya
1899/Samoa	1919/Dalmaçya
1899-1901/Filipin Adaları	1919/Türkiye (Osmanlı İmp.) İsgal sırasında Amerikan Elçiliği'ni korumak üzere
1900/Çin	1919/Honduras
1901/Kolombiya (Panama Eyaleti)	1920/Çin
1902/Kolombiya	1920/Guatemala
1903/Honduras	1920-1922/Rusya (Sibirya)
1903/Dominik Cumhuriyeti	1921/Panama-Kosta Rika
1903/Suriye (Beyrut)	1922/Türkiye (İzmir'e Türk Ordusu'nun girmesi üzerine Amerikan can ve mal emniyetini korumak üzere bir çıkarma birliğinin Türk ve Yunan taraflarının de onayıyla gönderilmesi).
1903-1904/Etiyopya	1922-1923/Çin
1903-1914/Panama	1924/Honduras
1904/Dominik Cumhuriyeti	1924/Çin
1904/Tanca (Fas)	1925/Çin
1904/Panama	1925/Honduras
1904-1905/Kore	1925/Panama
1906-1909/Küba	1926/Çin
1907/Honduras	1926-1933/Nikaragua
1910/Nikaragua	1927/Çin
1911/Honduras	1932/Çin
1911/Çin	1933/Küba
1912/Honduras	1934/Çin
1912/Panama	1940/Newfoundland, Bermuda, St. Lucia, Bahama Adaları, Jamaika, Antigua, Trinidad, İngiliz Guanası
1912/Küba	1941/Grönland
1912/Türkiye (Osmanlı İmp.) Balkan Savaşı sırasında İstanbul'daki Amerikan Temsilciliği'nin korunması gerekçesiyle.	1941/Hollanda Guinası
1912-1925/Nikaragua	1941/İzlanda
1912-1941/Çin	1941/İkinci Dünya Savaşı
1913/Meksika	
1914/Haiti	
1914/Dominik Cumhuriyeti	
1914-1917/Meksika	
1915-1934/Haiti	
1916/Çin	
1916-1924/Dominik Cumhuriyeti	

IV

SAVAŞ SONRASINDA DÜNYA KAPİTALİZMİ VE ABD EMPERYALİZMİ

İkinci Dünya Savaşı bittiğinde doğum yeri olan Yaşlı Kıta Avrupa'da kapitalizm büyük bir bunalım içindeydi. Sadece savaşı kaybeden ve işgal edilen Almanya ve İtalya değil, muzaffer Fransa ve İngiltere de yanmış, yakılmış, milyonlarca insanını yitirmiş, ekonomik kaynaklarını tüketmiş durumdaydılar. Asya'da Japonya artık Amerikan işgali altındadır ve müthiş can kaybına ve yıkıntıya neden olan stratejik bombardımanın ardından gelen iki atom bombasının yıkımı altında ezilmiş, sadece İmparatoru kurtararak kayıtsız şartsız teslimi kabullenmişti.

Kapitalizm, ayrıca, ikinci bir kanlı paylaşım savaşıyla faşizmin ağır mirasını da taşıyamayacak ölçüde kitleler nezdinde inandırıcılığını ve itibarını yitirmişti. Finans kapitalin, obur iştihalarına ve kıyıcılıklarına gem vurulamayan para babalarının hırsları ve sermayenin siyasi temsilcilerinin emperyal düşleri uğruna bütün dünya ateşe atılmış, on milyonlarca insan ölmüş, insanlar geleceklerini yitirmiş, emekçilerin alınteriyle üretilen zenginlikler heba edilmiş, yılların emeği ve düşünce gücüyle geliştirilmiş üretici güçler yıkıma uğratılmıştı. Kapitalist uygarlık mad-

di ve manevi bir düşkünlük içinde can çekişiyordu Avrupa'da.

Buna karşılık, faşizme karşı komünist partizanların özverili direnişleriyle savaştaki kahramanlıklarının anıları, kurtarıcı Kızıl Ordu'nun büyük saygınlığı, kitlelerin yeni bir yaşam projesine duydukları yakıcı ihtiyaç, işçi sınıfının önderliğinde yeni bir dünyanın kurulmasının, devrim ve sosyalizm özleminin moral kaynaklarını ve itici gücünü oluşturunuyordu.

Sovyetler Birliği bu savaşta 20 milyon insanını yitirmiş, fabrikaları yıkılmış, kentleri, köyleri yakılmış, yolları, santralleri barajları, köprüleri, hastane ve okulları, bütün altyapısı büyük tahribata uğramıştı.

Buna karşılık, Amerika ana karasında tek bir mermi bile patlamamıştı. Amerikan kayıpları, İç Savaş'takinden daha azdı. Amerikan ekonomisi, savaş sanayiinin kazandırdığı ivmeyle Büyük Bunalım'ı ve depresyonu aşmış, eklenen 25 milyar dolarlık ek kapasiteyle canlanmış, büyümüşü. Artık ABD, dünya üretiminin nerdeyse yarısına yakınıni gerçekleştiriyordu.

Amerikan Ordusu artık yeryüzünün en büyük ölüm makinası olmuştu. Üstelik şimdi elinde atom tekeli de vardı.

Kısacası, ABD, kapitalizmin yeni yükselen gücü, tek hegemonu, emperyalist rekabetin tek muzaffer gücü olarak tarih sahnesinde yeni bir çıkış yapıyordu.

Ne var ki, sadece bu büyük güç değildi, savaş sonrasındaki Amerikan tavrını belirleyen. Bunun yanında, korku da belirleyiciydi Amerika'nın yeni yönelişlerinde.

Her şeyden önce, savaşın bitmesi kendisi açısından ekonomik sorunları da beraberinde getiriyordu. Devlet kapitalizmi, silahlanma ve savaş ekonomisiyle ekonomiyi canlandırmış, tekelere yeni kaynaklar aktarabilmişti. Şiddete müptela Amerika'yı barış da korkutuyordu. Unutmamak gerekir ki, 1929 Bunalımı esas olarak askeri sektörün genişlemesiyle atlatılabilmiş ve savaş sonrasında da, başka etkenlerin yanı sıra, yine esas olarak, askeri yatırımlar öteki özel yatırımlara göre ekonominin canlanmasında iki misli etkin rol oynamıştı. Askeri yatırımların, dö-

nem içinde, iç sabit sermaye birikiminin yüzde 60'ını oluşturduğu zamanlar olmuştur.²¹¹

Üstelik, doğum yerinde yıkılmakta olan kapitalizmin ve kapitalist devletlerin devasa yükü artık onun üzerindeydi. Roosevelt'in ölümüyle Başkanlık makamına oturan Harry S. Truman'ın 1947 yılında Baylor Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada dediği gibi, "Amerikan sistemi Amerika'da da ancak bir dünya sistemi olabilirse varlığını sürdürebilir"di. Truman'a göre, barıştan önce özgürlüğe ihtiyaç vardı ve bunu gerçekleştirebilecek tek güç "özel sektör"dü. Özel girişimci sistemin düşmanı ona göre, "komuta ekonomisi"ydi ve şayet hemen gerekli önlemler alınmazsa bu "gelecek yüzyılın modeli" olacaktı. Dolayısıyla da, "bütün dünya Amerikan sistemini kabullenmeli"ydi. Böylece Amerikan sistemi, Amerika içinde de geçerliliğini sürdürebilecekti.²¹² Bunun yolu, kapitalizmi, Amerikan hayat tarzından ve çıkarlarından yeniden üreterek ayağa kaldırmaktı.

Bu, bir başka açıdan da yaşamsal öneme sahipti Amerika bakımından. ABD, bir yandan büyük borçlar vermiş olması nedeniyle ama ondan da önemlisi, 16 milyar dolarlık ihracatını artırarak sürdürebilmesi, yani ürettiklerini satabilecek temel pazar olarak canlanması açısından da kapitalist Avrupa'yı korumak ve yeniden yapılandırmak zorundaydı.

Dolayısıyla, kapitalist Avrupa'nın içler acısı hali ve gelecek vaatetmeyen çöküşü, Amerika'yı dehşetli korkutmaktaydı.

Truman'ın danışmanlarından ve Truman Doktrini diye anılacak mesajın yazılmasına katkıda bulunan Joseph M. Jones, bir Dışişleri yetkilisine yazdığı mektupta bu korkuyu şöyle izah ediyordu:

"Dünyanın Kasım 1942'de savaşın seyrinin döndüğünden buyana en büyük krize doğru yaklaştığını gösteren pek

211) Bkz. David Horowitz, *Imperialism and Revolution*, Harmondsworth, Middlesex, Penguin Books, 1969, s. 99.

212) Bkz. D. F. Fleming, *The Cold War and its Origins*, New York, Double Day, 1961, s. 436.

çok işaret var. Bu esas olarak Britanya İmparatorluğu, Fransa, Yunanistan ve Çin’de odaklanan bir ekonomik bunalmışlık... Şayet bu bölgelerin ekonomik anarşiye yuvarlanmasına izin verilirse, o zaman, en iyi olasılıkla, Amerikan yörüngesinden çıkacak ve bağımsız bir milli politika izleyeceklerdir; daha kötü olasılıkla da Rus yörüngesine kayacaklardır. [Şayet bu iki olasılıktan biri gerçekleşirse, ABD bir ‘ekonomik tecrit’le karşılaşacaktır ki, o zaman da] 1929-32 döneminden daha büyük bir depresyondan ve dünyanın dörtbir yanında üstlenmeye mecbur kalacağımız doğrudan yükümlülüklerin getireceği ağır vergileri ödemekten nasıl kaçınabiliriz bilemiyorum.”²¹³

Sonradan Dışişleri Bakanlığına terfi edecek olan Dean Acheson da Bakanlık Müsteşarıyken (*Undersecretary*) 1944 yılında bir Kongre Komitesi’ne konuşurken açık ve netti:

“Bu bir pazar meselesidir... Kabul etmeliyiz ki, ülkenin ürettikleri, üretimi mümkün kılan mali düzenlemelerle kullanılmakta ve satılmaktadır. [Oysa başka bir düzen altında] ülkenin bütün üretimini ABD içinde kullanabilirsiniz [ama kapitalist sistemde hükümet] yabancı pazarlar aramak zorundadır. [Aksi taktirde] ekonomik ve sosyal sistemimiz üzerinde çok kapsamlı etkileri olabilecek... kötü durumlara [düşebiliriz].”²¹⁴

Amerika Birleşik Devletleri’ni, ayrıca, devrim korkusu da sarmıştı. Bu ikili bir devrim korkusuydu. Birincisi, Sovyetler Birliği’nin gücünden ve saygınlığından ve Doğu Avrupa’yla özellikle Fransa ve İtalya’daki gelişmelerden kaynaklanan “sosyalizm” korkusuydu. “Açık Kapı İmparatorluğu”, sermayesine kapıların kapanmasından da dehşetli ürküyordu.

Bu korkunun kaynağı, mazlum halkların dünyasında, sömürgeciliğin artık kaçınılmazlığı belli olan tasfiyesiyle birlikte ortaya çıkması beklenen “ulusalcı,” “modernleşmeci,” “kalkınmacı”

213) Henry W. Berger, “A Conservative Critique of Containment”, *Containment and Revolution*’dan aktaran David Horowitz, *Age*, s. 96.

214) Bkz. William Appleman Williams, *Age*, s. 167-168.

ve “bağımsızlıkçı” sosyal dönüşümlerdi. Emperyalist egemen, dönemin koşulları içinde, yurtseverlik ve demokrasi temeli üzerinde inşa edilebilecek devletçi kapitalizmden de korkuyordu.

ABD, bir yandan kapitalist korumacılık ve devletçilikle mücadele edecek, bir yandan sosyalizm hayaletiyle başa çıkacak, bir yandan eski emperyalist rakiplerini kendine bağımlı tutarak kalkındıracak ve kendi içinde de sömürü cenderesini işletecekti. Unutmamak gerekir ki, 1941 yılının savaş canlanması içinde da- hi ülkede 8 milyon işsiz vardı.

Kapitalizmin ölümcül hastalıkları ve sosyal devrimin çeşitli varyasyonlarının korkusu ülke egemenlerini sarsmaktaydı.

Şimdi iki şey yapılacaktı. Birincisi, hayatla inatlaşılacak, el- deki bütün olanaklar, paranın gücü, Hollywood’un düşsel propa- ganda makinası, ideolojik saldırı aygıtları, hile ve desise, işbir- likçiler, uşaklar, Amerika’nın ocağına düşmüş eski rakiplerin sermayedarları ve politikacıları, askerleri ve elbette şiddet, bü- tün boyutlarıyla acımasız şiddet, sabotaj, kışkırtma, yıkıcı terör bu yolda kullanılacak, tarihin tekerleklerinin hızı kesilecek, yö- nü değiştirilmeye çalışılacaktı.

İkinci olaraksa, dünyaya, Amerikan Hayat Tarzı, bir yaşam projesi olarak dayatılacak, Amerikan liberalizminin kozmopolit değerleriyle alternatif kalıba dökülecekti insanlık.

Şimdi bu noktada, Amerikan resmi ideolojisindeki “Aşıkâr Yazgı/Takdiri İlahî” düşüncesine yeniden dönmemiz gerekmektedir. Amerikan düzeni, yaşam biçimi ve değerleriyle kurumları, in- sanlığa, Tanrı tarafından gönderilmiş bir eşsiz deneyimdir. Seçil- miş bir halk olarak Amerikalıların ilahî misyonu, bütün insanlığa refah ve özgürlük götürmek için bu deneyimi yaygınlaştırmaktır. Tanrı’nın insanı kendi gül cemalinden yaratması gibi, Amerika da insanlığı kendi hayat tarzından yeniden oluşturacaktır.

Bu ilahî misyonun gerektirdiği tanrısal güç artık ABD’nin elindedir. O, yeryüzünde yaşamı yok edecek “mutlak silah”a (*absolute weapon*) yani atom silahına, yani mutlak yıkım gücü- ne sahiptir. O, aynı zamanda, “en başta gelen yeniden -imar si-

lahına- o zamana-kadar hiçbir ulusun sahip olmadığı zenginliğe” de sahiptir.²¹⁵ ABD, ayrıca tanrısal bir dokunulmazlığa da sahiptir; ona başkalarının eli kolu yetişemez, okyanusların korumasında “şahane bir uzaklıkta”dır. Bu, iki dünya savaşıyla da kanıtlanmıştır. O yeryüzünün dörtbir yanında savaşmış, taraflar iki savaşta yüz milyona yakın kayıp vermişlerdir ama onun topraklarına tek bir kurşun bile ulaşmamıştır!

Mutlak moral üstünlük, mutlak haklılıkla birlikte düşünüldüğünde bu ülkenin mutlak güvenliğe sahip olması da, insanlığın yararınadır, çünkü o şeytanlarla savaşmaktadır. Ama bu, yani mutlak güvenlik arayışı, karşısındakiler için, Kissinger’in deyişiyle, “mutlak güvensizlik” anlamına gelecektir, ne gam! Kissinger şöyle diyor: “Ama bir ülke için mutlak güvenlik bütün ötekiler için mutlak güvensizlik demektir; ancak öteki ülkeleri iktidarsızlığa indirgemekle mümkün olabilir...”²¹⁶

Artık böyle bir ülke için sadece tek bir şey kalmıştır geriye; o da bir “mutlak düşman”a sahip olmaktır. Bir İngiliz yazarın dediği gibi, “bir ülke güvenliğini mutlak bir silaha bağlarsa, bir mutlak düşmanın varlığına inanmak da duygusal olarak elzem olur.”²¹⁷

Şimdi elindeki mutlak yıkım gücüyle ABD’nin “mutlak düşmanı” da bellidir. “Mutlak efendi”nin “mutlak köleler”e gereksinimi vardır ve önündeki temel engel Sovyetler Birliği’dir. Sovyetler Birliği’ndeki ilk Amerikan Büyükelçisi Bullitt’in 1946’da dediği gibi, “Sovyetler Birliği gücünü bir başka bölge ya da devlete her yaydığında, ABD ve İngiltere normal bir pazar kaybediyor”du.²¹⁸ Sovyetler Birliği, dolayısıyla, her şeyden önce, Sweezy’nin dediği gibi, bizatihi varlığıyla tehditti ABD için: “[So-

215) Yıkım gücüyle birlikte imar gücüne ilişkin yöneticilerdeki bu perspektife dikkat çeken Jeanette P. Nichols, “Dollar Strength as a Liability in United States Diplomacy,” *Proceedings of the American Philosophical Society*, III, 17 Şubat 1967, s. 47’den aktaran Genrikh Trofimenko, *Age*, s. 49.

216) Henry A. Kissinger, *American Foreign Policy*, genişletilmiş baskı, New York, W.W. Norton and Company, Inc., 1974, s. 35.

217) P. M. S. Blackett, *New Statesman*, 5 Aralık 1959’dan aktaran Robert E. Walters, *The Nuclear Trap; An Escape Route*, Baltimore, Maryland, Penguin Books, 1974, s. 23.

218) Aktaran David Horowitz, *Age*, s. 84.

ğuk Savaş'a ilişkin] bütün düşüncelerin altında yatan, kapitalizmin, kendi kendine ayakta durabilen ve kapitalist dünya düzeninin içine sokulup eritilmeye direnebilen alternatif bir sosyal sisteme karşı duyduğu temel düşmanlıktır... Amerika Birleşik Devletleri açısından, Sovyetleri Birliği, ne yaptığından dolayı değil, *varolduğu* için düşmandır."²¹⁹ Dolayısıyla da, simge ve ilk hedef Sovyetler Birliği'dir ama mutlak düşman aslında insanlıktır.

Savaştan sonra, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın en etkili isimlerinden ve çevreleme siyasetinin babası George Kennan, 23 sayılı, 1948 tarihli Dışişleri Bakanlığı Siyaset Planlama Çalışması'nda şunları yazacaktır:

"ABD, dünyanın zenginliğinin yüzde 50'sine sahiptir ama dünya nüfusunun da sadece yüzde 6.3'üne. Bu durumda, kıskançlık ve hınç hedefi olmaktan kurtulamayız. Önemümüzdeki dönemde asıl görevimiz, ulusal güvenliğimize kesin zararlar vermeksizin bu eşitsizlik durumunu sürdürmenizi sağlayacak ilişki biçimlerini oluşturmaktır. Bunu yapmak için, bütün duygusalılıkları ve boş hayalleri bir tarafa bırakmalıyız ve her yerde dikkatimiz acil ulusal hedeflerimiz üzerinde odaklanmalıdır. Diyergamlık ve dünya hayırseverliği lüksüne sahip olduğumuz konusunda kendimizi aldatmamalıyız. Demokratikleşme, yaşam standartlarını yükseltme ve insan hakları gibi soyut ve gerçekçi olmayan hedefler üzerinde konuşmayı bırakmalıyız. Doğrudan güç kavramlarıyla hareket etmek zorunda kalacağımız günler çok uzak değildir. Bu nedenle, idealist sloganlarla ne kadar az engellenirsek o kadar iyidir."²²⁰

Bu ruh halini, yıllar sonra, Tarihçi Toynbee de şöyle yorumlamıştı:

"Amerika... yerleşmiş çıkarları uğruna dünya çapında bir karşı devrimci hareketin önderidir; Amerika'nın... durumu Roma'ninkine benziyor. Roma da kendi yönetimi altına giren yabancı topluluklarda yoksullara karşı devamlı

219) Bkz. Leon Wolsky, (Ed.), *Before the Point of no Return*, New York, Monthly Review Press, 1986, s.93.

220) Bkz. Rahul Mahajan, Age, s. 102.

olarak zenginleri destekledi; ve bugüne dek yoksullar her zaman ve her yerde, zenginlerden daha kalabalık olduğundan, Roma'nın siyaseti eşitsizlik, adaletsizlik ve en kalabalık olanlar için en az mutluluk siyasetiydi. Amerika da Roma'nın rolünü isteyerek benimsemiştir.”²²¹

Daha savaş sürerken, 14 Ağustos 1941'de, bir araya gelen ABD Başkanı Roosevelt ile İngiltere Başbakanı Churchill, yayınladıkları Atlantik Bildiri'sinde, kurmayı düşledikleri savaş sonrası dünya düzeninin iki temel unsurunu, “deniz yollarının serbestliği” ve “yeryüzünün doğal kaynaklarına her milletin ulaşma hakkı” olarak belirliyorlardı. Bir başka ifadeyle, bütün kapılar sermayeye ve onun en yüksek örgütlenme modeli olan emperyalist devletlere ardına dek açık tutulacak, dünya nimetlerinin yağması önünde engeller konamayacaktı. Bu, elbette, güçlü sermayenin ve hegemon konumdaki ülkelerin çıkarlarına, sermayenin doğal yayılma ve talan dinamiğine en uygun stratejiydi. Liberalizmin serbest ticaret ilkesindeki “serbestlik” özünde sömürü özgürlüğünden başka bir şey değildi elbette.

Şubat 1848'de Brüksel'de bir broşür halinde de yayımlanan bir konuşmasında Marks şöyle değerlendiriyordu “serbest ticaret” kavramının altında yatan aldatmacayı:

“Nedir serbest ticaret? Toplumun günümüzdeki koşullarında serbest ticaret nedir?... Sermayenin serbestliğidir, özgürlüğüdür... Ücretli emeğin sermayeye olan ilişkisini sürdürdüğünüz sürece, metaların hangi avantajlı koşullarda değiştiriliyor olmasının bir önemi yoktur ve her zaman sömüren bir sınıfla sömürülen bir başka sınıf var olacaktır. Gerçekten de, sermayenin daha avantajlı işlemesinin sanayi kapitalistleriyle ücretli emek arasındaki çelişkileri ortadan kaldıracığını düşleyen serbest ticaret yanlılarının iddialarını anlamak çok güç. Tam tersine, tek sonuç, bu iki sınıf arasındaki çelişkinin daha da belirginleşmesi olacaktır. Baylar! Kendinizi soyut serbest sözcüğüyle aldatmayın. Ki-

221) Arnold J. Toynbee, *America and the World Revolution*, London, Oxford University Press, 1963'ten aktaran Türkkaya Ataöv, *Amerika, NATO ve Türkiye*, Ankara, Aydınlık Yayınları, 1969, s. 143-144.

min serbestliği [özgürlüğü]? Bu bir kişinin ötekine ilişkin özgürlüğü değildir, fakat sermayenin işçiyi ezme serbestliğidir... Serbest ticaret yanlıları bir halkın bir başkası aleyhine nasıl zenginleşebileceğini anlayamıyorlarsa, bunda şaşacak bir şey yok, çünkü aynı kişiler bir ÷lke içinde bir sınıfın bir başkası aleyhine kendisini nasıl zenginleştirebildiğini de anlamayı reddediyorlar.”

Sermayenin yeryüzünün her yerine serbestçe girebilmesi, pazarın mümkün olan en denetimsiz biçimde işlemesinin sağlanması, özel m÷lkiyetin geliştirilmesi ve özel sektöre ve kapitalist piyasa kurallarına dayalı düzenlemelerin her yerde en liberal yorumla gerçekleştirilmesi, emeğin sıkı denetim altında tutulması, emperyalist yağma önündeki bütün engellerin gerekirse şiddet kullanılarak temizlenmesi, Amerikan hegemonyasının katı disiplinle dayatılıp egemenlik ve bağımsızlığın sınırlandırılması, savaş sonrasındaki Amerikan yönelişinin genel ilke ve hedeflerini oluşturmaktaydı. Amerikan gücü, ideolojik manip÷lasyondan işbirlikçilerin örgütlenmesine, harekete geçirilmiş muazzam propaganda makinasından savaş makinasına ve paranın gücünden şiddetin şantajına kadar uzanıyordu ve Amerikan gözükaralığı da temel güvencesini oluşturuyordu. Dünya çapında yıkılmaya yüz tutmuş sömürgeciliğin ve kapitalizmin bunalımının ortaya çıkarabileceği milli ve sınıfsal özlü sosyal devrim korkusuysa, onun üzerinde dolaşan hayaletti...

Önüne koyduğu görevler, hedefler ve misyon, doğası gereği, iç dinamikleri ve yaşamsal ihtiyaçlarıyla “Amerikan Sistemi”nin tarihi boyunca özünden fışkırmış militarizmin, tekelci devlet kapitalizminin çerçevesinde, kurumsallaştırıp yaygınlaştırarak doruğa çıkartılmasını kaçınılmaz kılıyordu. Magdoff’un ifadesiyle, “özel ticaret ve özel girişim için dünyanın mümkün olabilecek en büyük bölümünü elde tutma yönelişi” ve bu arada da, bu dünyada Amerikan sermayesine “özel haklar ve avantajlar” sağlanması, kendi başına, militarizmi gerekli kılıyordu. Buna ek olarak da, yine Magdoff’un ifadesiyle “ a- patlak vermekte olan sosyal devrimlerin akamete uğratılması; b- oluşum halindeki sosyal

devrimlerin bastırılması; ve c- mevcut sosyalist toplumlarda karşıdevrimin [gerçekleştirilmesi]nden oluşan karşı devrimin teşvi-ki” militarizm gereksinimini besliyordu. Sosyalist ülkeleri yıkmak, mazlum halkları emperyalizmin boyunduruğundan kurtarmayı amaçlayan ulusal kurtuluş savaşlarını yenilgiye uğratmak ve eski sömürgelerde Japonya ile İngiltere ve Fransa gibi Avrupalı emperyalist ülkelerin bıraktığı boşluğu doldurmak militarist bir politikayla mümkün olabilirdi ancak. Bu yönelişin kaçınılmaz sonucu olan, yabancı işbirlikçilerin silahlı personelinin eğitmek, iç bastırma hareketleri için bunlara silah, araç gereç, danışman sağlamak, aynı zamanda hem silah ticaretiyle kazanç elde etmesini sağlıyor, hem de işbirlikçileri denetim altında tutmaya yarıyordu. Bu arada, silahlı kuvvetlerin ve istihbarat örgütlerinin kurumsal yaygınlığıyla etkilerini arttırmak da, ekonomiyi ve toplumsal yapıyı militarist kalıba dökmeye işe yarıyordu.²²²

Kuşkusuz, savaş sonrasının Soğuk Savaş saldırısında her yol mubah kabul edildi, şeytanın aklına gelmeyecek her yöntem denendi. Ama, asıl araç, bütün boyutlarıyla şiddet oldu. Monthly Review Dergisi’nin Editörlerinin 1991’de yazdıkları gibi, 1940’ların ikinci yarısından itibaren, Amerikan politika ve eylemleri, önemli ölçüde, “büyük ölçekli askeri müdahaleler, önemli bölgesel savaşlar, karşıdevrimci yıkıcı faaliyetler, düşük yoğunluklu çatışmalar ve araçlara yaptırılan savaşlar (*proxy wars*)”ı içermiştir.²²³

General Electric şirketi yöneticisi Charles Wilson, Ocak 1944’de ülkenin “kalıcı bir savaş ekonomisi”ne ihtiyacı olduğunu ilan ediyordu. Wilson’a göre, her şirket silahlı kuvvetler nezdinde bir temsilci bulundurmalı, bu kişi yedeklerde albay rütbesine sahip olmalı ve askeri hazırlık “süregeleyen bir program”ın parçası yayılmalıydı. Wilson, Kongre’ye de “gerekli fonları kabul etmekle sınırlı” bir rol biçiyordu; gerisini ordu ve şirketler halledecekti.²²⁴

222) Bkz. Harry Magdoff, *Imperialism...*, Age, s. 203, 206 ve 214-215.

223) “Pax Americana” (Review of the Month, *Monthly Review*, Temmuz-Ağustos 1991, s. 1.

224) Sidney Lens, *The Military-Industrial Complex*, London, Kahn and Averill, 1971, s. 18.

Böylece de ortaya, baş mimarlarından Başkan Dwight Eisenhower’i bile ürküten ve kaygılandıran “askeri sınai kompleks” çıktı. Onun şiddet, acımasızlık, ölüm, kışkırtma ve terörle örülmüş serüvenini göreceğiz...

A. Soğuk Savaş

Amerikan egemenleri, daha savaş sırasında yöneldikleri Soğuk Savaş saldırısını, resmen, Truman’ın, ilerde Truman Doktrini olarak adlandırılacak bir mesajını Kongre’ye sunmasıyla başlattılar.

1. Truman Doktrini

Truman, mesajında, o sırada bir iç savaş yaşamakta olan Yunanistan ile Türkiye’ye mali yardım yapılmasını öneriyordu. Yunan İç Savaşı’nda, askeri yardımlar ve uzmanlar aracılığıyla Amerika zaten müdahil durumdaydı. Kuruluşu Nazi işgaline karşı antifaşist direnişe uzanan Yunan Ulusal Kurtuluş Ordusu (ELAS) gerillalarıyla Kraliyet yanlısı ve Batı işbirlikçisi sağcı gerici hükümet güçleri arasındaki savaşa müdahale aslında, ABD’nin İngiltere’nin terketmek zorunda kaldığı bölgede Amerikan hakimiyetinin kurulması stratejisinin bir sonucuydu. Türkiye ise, bir yandan Sovyetler Birliği’yle sınırdaş olması, bir yandan Boğazları kontrol etmesi, öte yandan da Ortadoğu’ya ilişkin stratejik konumuyla Amerikan saldırganlığının ilgi alanıydı. Orada da, Amerikan “yardımları” karşılığında her türlü işbirliğine hazır, ülkeyi Sovyetler Birliği’ne karşı bir üs ve Ortadoğu’ya da sıçrama tahtası olarak sunmaya, genel olarak Batı’nın, özel olarak da ABD’nin jandarmalığını yapmaya hevesli güçler egemendi.

Truman Doktrini’nin kapsamı içinde, yine de, Yunanistan ve Türkiye birer dekordular, birer vesile olarak yer almaktaydılar. Saldırı çok daha kapsamlı bir yönelişin parçasıydı. Şöyle deniyordu mesajda: “Silahlı azınlıklar ya da dış baskılarla boyunduruk altına alınma teşebbüslerine karşı direnen özgür halkları des-

teklemenin, Birleşik Devletler'in politikası olması gerektiğine inanıyorum.”²²⁵

Bu, aslında, çok daha genel ve kapsamlı bir saldırının, sözünü ettiğimiz emperyalist çıkarlarla sosyal devrim ve sosyalizm korkusunun belirlediği bir global stratejik hamlenin ilk salvosuydu.

Roosevelt'in bir dönem Başkan Yardımcılığını yapmış olan Henry Wallace, 31 Mart 1947'de New York Madison Square Garden'daki bir toplantıda yaptığı konuşmada şöyle eleştiriyordu Truman Doktriniyle başlatılan Amerikan Soğuk Savaş saldırısını:

“Bu akşam buradayız çünkü barış istiyoruz...”

Dünya aç. Dünya, daha çok insan yok etsin ve daha fazla açlık yaratsın diye Amerikan tankları ve silahlarını değil, barış sözünü yerine getirsın diye Amerikan pulluklarını ve gıda [yardımını] istiyor.

Dünya korkuyor. Dünya, nefret ve komünizm korkusu adına bir Amerikan Haçlı Seferini değil, ama insanlığın kardeşliği adına bir dünya seferberliğini istiyor...

Bunalım adına, Amerika'dan Birleşmiş Milletlerin dünya kürsüsünü görmezden gelmesi isteniyor ve savcı hakim jüri ve şerif rolünü üstlenmeye davet ediliyor. Ne biçim bir rol!

Bunalım adına gerçekler gizleniyor, zaman zaman reddediliyor, isteri kışkırtılıyor. Sanki büyük ordular yürüyüşe geçmiş gibi, Kongre büyük kararlar almaya davet ediliyor. Ben yürüyen orduların sesini duymuyorum. Ben barış çıkışı atan bir dünyayı duyuyorum...

Bir kez Yunanistan ve Türkiye'nin antidemokratik hükümetlerine koşulsuz borçlar verirse, o zaman, özgürlük adına, her faşist diktatör bizim nezdimizde kredisi olduğunu bilecektir. Bugün Yunanistan ve Türkiye hükümetleri. Yarın Peron ve Çan Kay Şek olabilir. Bankalarımız dolar, ordularımız silah verecek. Bu da yetmeyince, halkımızdan çocuklarını vermesi istenecek...

Dışarıda nefret ve şiddet, içerde de nefret ve korku Truman Doktrini'nin meyveleri olacak.

225) Mesaj metni için bkz. *The Department of State Bulletin*, 23 Mart 1947, s. 534-537.

Diyoruz ki,
Emperyalist maceralara hayır. Birleşmiş Milletlere destek ver.

Açları doyurmaya milyonlar. Diktatörlüklere bir cent bile yok...’’²²⁶

İşte Soğuk Savaş, kapitalizmin, beynelmilel sermayenin, ABD ve öteki emperyalist ülkelerin güç ve güçsüzlüklerinin, algıladıkları tehditlerin, engellerin bir bileşkesi olarak ortaya çıkan dünya çapındaki bir topyekun saldırının, uluslararası dengelerle aldığı biçimdi. Kapitalizm içi boyutu, ABD’nin kesin askeri hegemonyasının kurulması ve bu disiplin altında restorasyonun gerçekleşmesi biçiminde tecesselli etti. Uluslararası ilişkilerin ise, Amerikan Barışı’nın dayatılması temelinde şekillenen kurumsallaşmış birçok boyutlu çatışmanın cenderesi içinde militerleşmesi ve bozulması [olarak] ortaya çıktı; yaşamın her alanını kapsayan, belirleyen, tanımlayan bir süreç, giderek, girdabına kapılan her devleti, halkı ve kurumu kendi militarist kalıbı içinde yeniden biçimlendirdi... Aslında Amerikan egemenleri büyük saldırılarına önce kendi ülkelerinde ve kendi halklarından başladılar ve başka egemenlere örnek teşkil edecek bir yöntemi uyguladılar. Truman’a Kongre’de kritik desteği veren Senato Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Cumhuriyetçi Parti Michigan Senatörü Arthur Vandenberg, Başkan’a Soğuk Savaş’a giden yolda ilk yapılacak iş olarak, “Amerikan halkının ödünün patlatılması”nı öneriyordu. Yaratılan cadı kazanında, “Sovyetler Birliği ve komünizm korkusu”, giderek, tüm kapitalist dünyada tam bir toplu hezeyana dönüşecek, halkların aklını başından götürecek ve ideolojik bir saplantı halinde realitenin yerini alacaktı...’’²²⁷

2. “Antikomünizm Dini”

Amerikan Deniz Piyadeleri komutanlarından General David M. Shoup, Amerika’daki antikomünist histeriyi, “bir din gibi”

226) Bkz. Ernest May, Age, s. 203-206.

227) Haluk Gerger, *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politigi: “Soğuk Savaş”tan “Yeni Dünya Düzeni”ne*, 2. Baskı, İstanbul Belge Yayınları, 1999, s. 29-30’dan alınmıştır.

diyerek nitelendirmişti.²²⁸ Soğuk Savaş saldırısının ilk yaptığı, antikomünizmi bir dinsel fanatizme dönüştürmek oldu. O kadar ki, bu yeni fanatizm, giderek, Amerikan etkisi altındaki pek çok yerde ve elbette Amerika Birleşik Devletleri'nin kendisinde, uhrevi dinlerin bile yerini alan bir toplumsal afete dönüştü. Bazı Amerikancı ülkelerde, tekbir sesleri arasındaki “kahrolsun komünizm” sloganları, papazların ve papaz kılığındaki şarlatanların “komünizme karşı hadisleri”yle bütünleşiyor, Budist tapınaklardan sinagoglara dünyanın dörtbir yanında, “antikomünizm dini”nin demagojik ayetleri egemen çıkarlar uğruna milyonlarca insanın yüreğine ve beynine çimento gibi akıtılıyor, beyinler dumura uğratılmaya, ruhlar tutsak alınmaya, ahlak köreltmeye çalışılıyordu. “Allahsız komünizm”e karşı, cennet ve cehennem işportacıları, Tanrı'nın sahtekar vekilharçları, din tüccarları, vatan millet şarlatanları ve sahte demokrasi kalpazanları, kısacası, bütün işbirlikçiler, vicdanları sağırılaştıran bir kaka-foniyi terennüm ediyorlardı Amerikan soğuk savaşçıları adına.

Almanya'nın komünist önderlerinden Rosa Luxemburg, 1914 yılında, savaşa ve militarizme karşı yaptığı konuşmalardan dolayı yargılandı. Suçlama, hep olduğu gibi, yıkıcılık, kışkırtmacılık, şiddet ve terör savunuculuğu idi. Rosa Luxemburg, savunmasında, kendisinin şahsında, burjuvazinin komünistlere (o zamanki adlarıyla sosyal demokratlara) yönelttiği klasik suçlamalara şu yanıtı verdi:

“Bay Savcının bu açıklamalarını dinlerken, içimden gü-lüyor ve şöyle düşünüyordum: Eğer sınıfsal köken engel oluyorsa, insanın Sosyal Demokrat düşünce tarzını, bizim düşünce dünyamızı, bütün o karmaşıklığı, bilimsel inceliği ve tarihi derinliği içinde kavrayabilmesi için, klasik eğitim ne kadar yetersiz kalmaktadır... Evet, emekçi halkın basit insanları bile bizim düşünce dünyamızı kavrama yeteneğinde-ler, ama bu dünya bir Prusyalı savcının beyninde, güldüren aynalardan birine çarpmış gibi karikatürleşiyor... Benim o Frankfurt Toplantılarında yaptığım ve biz Sosyal Demokrat-

228) Bkz. Sidney Lens, Age, s.34.

ların yazıyla ve sözle her zaman yaptığımız şudur: Yaygın bir aydınlatma; çalışan yığınları sınıfsal çıkarları ve tarihi görevleri konusunda bilinçlendirme; onlara, bugün toplumuzun bağrında yaşayan, gelişmenin belirli bir aşamasında varolan toplum düzeninin yıkılıp, onun yerine daha yüksek bir sosyalist toplum düzeninin geçirilmesine yol açmak zorunda olan genel tarihi gelişim çizgilerini, ekonomik, siyasal ve toplumsal dönüşümlerin eğilimlerini gösterme. Biz bu türden ajitasyon yaparız, dayandığımız tarihi perspektifin insanı soylulaştıran etkileriyle, kitlelerin manevi hayatını böyle yükseltiriz... Ve eğer Bay Savcı... bütün bunları basit bir kışkırtma faaliyeti olarak kavırıyorsa, bu kavrayışın kabalığı ve basitliği, sadece ve sadece Savcının Sosyal Demokratça düşünmedeki yeteneksizliğinden doğmaktadır...”²²⁹

1938 yılında kurulan Temsilciler Meclisi Amerikan Karşıtı Eylemler Komitesi, 1948’de komünizm hakkında bir rapor hazırladı.²³⁰ Rapordaki görüşler, Rosa Luxemburg’un savunmasından 34 yıl sonra, Amerika Birleşik Devletleri’nin en üst düzey mahfillerinde komünist düşünceyi bütün tarihi, bilimsel, ahlaki kökenlerinden koparıp basit bir “yıkıcılık tehdidi”ne indirgemeyi amaçlayan düşünce zavallılığının hâlâ sürdüğünü göstermekteydi.

Raporda, önce, her yerde egemenlerce yinelenen bildik dört nokta vurgulanıyor:

“1- ABD’deki komünist hareket yabancı denetimi altındadır; 2- ABD’ye ilişkin nihai hedefi... özgür Amerikan kurumlarını devirip yerine dışardan denetlenecek bir komünist totaliter diktatörlük kurmaktır; 3- faaliyetleri gizli ve komplocu yöntemlerle yürütülmektedir; 4- dışarıdaki komünist güçlerin alarm zilleri çalan gelişmesi ve burada, ABD’deki yaygınlığı ve niteliği nedeniyle faaliyetleri, Birleşik Devletler’in ve Amerikan hayat tarzı açısından acil ve güçlü bir tehlike oluşturmaktadır.”

229) Bkz. Rosa Luxemburg, *Spartakistler Ne İstiyor? Siyasi Yazılar*, çev. N. Sarıali, İstanbul, Belge Yayınları, ty., s. 83-84.

230) 80 Kongre, 2. Oturum, Temsilciler Meclisi Rapor No. 1844. Rapordan alıntılar, *The Annals*, c. 16, Age, s. 523-527.

Ardından, “komünist işgal programı”na geliyor sıra: “[Bu program], ihanet, hile, sızma, espionaj, sabotaj, yiyicilik ve terörizmle ülkeden ülkeye yürürlüğe konuyor ve öteki ülkelerde giderek büyüyen bir tehlike oluyor.”

Raporu yazarlar, fazla ileri gittiklerini anlamış olacaklar ki, ilerde bir yerde, “bir ekonomik, toplumsal ve siyasal teori olarak komünizm başka, bir yabancı diktatörlüğün çıkarları uğruna ABD’nin çıkarlarını bozmaya adanmış bir gizli komplo olarak komünizm başka” diyerek bir “komünist düşünce, ideoloji, ideal ve program”ın varlığını da kabul eder görünüyorlar ama onlara göre bu aslında “var olmayan” bir şeydir çünkü gerçi “düşünceye düşünceyle karşı çıkılmalıdır” ama böyle bir “düşünce” aslında yoktur: “Şayet komünizm ABD’de açıktan, yabancılarca yönlendirilmeden ve yabancı güce bağımlı bir diktatörlük kurmaya çalışmadan var olsaydı, o zaman, onlara karşı yasalar çıkarmak hem gereksiz olurdu, hem de savunulamazdı. Ama, durum böyle değil.” Yani, bir cümlede sözü edilen ve ‘başkadır’ denen o “ekonomik, toplumsal ve siyasal teori olarak komünizm” yoktur. Olsaydı, demokratik bir mücadele olabilirdi ama aslında sadece bir “komplo” vardır, hasta kafalarda yaratılmış ve kitlelere pazarlanan bir “Şeytan” vardır sadece. Dolayısıyla da, “komünistlere ölüm!”

Rapor, yasalarda var olan pek çok yasağın bu “Şeytan”la baş etmeye yetmeyeceğini ama Komünist Parti’nin kapatılmasının “onu yeraltına iterek” izlenmesini zorlaştıracığını, “yasaklamasının Kanada’da işe yaramadığını” ve yasaklamayla Doğu Avrupa ülkelerindeki uygulamaların “eleştirilemeyeceği”ni de düşünüyordu. Yani, bu yerde mi gökte mi olduğu bilinmeyen, esraren-giz ve her türlü kötülük için yeryüzüne inmiş “Büyük Şeytan”a karşı “sadece yasa çıkarmak” yetmez, “komünist probleme karşı her cepheden saldırıya geçilmelidir... Amerikan halkının komünist komplonun gerçek karakterini, amaçlarını ve yöntemlerini anlaması şarttır...”

Bir demokratik düşünce platformu yaratmak, ideolojik tartış-

ma yapmak, düşünceye düşünce silahıyla karşılık vermek niyeti de, yeteneği de yoktur sistemde. O, hastalıklı bir mantık ve bütünüyle temelsiz iftiralarla insanlara korku salmaya yönelik ucuz sığıkla, şarlatanların demagojisiyle, bilim ve ahlak dışı saldırılarla, çifte standartlarla örülmüş ikiyüzlülükle ve en çok da, devlet gücünün, gericiliğin, tutuculuğun, cehaletin, paranın olanca şiddetiyle ancak mücadele edebileceğini bilmektedir komünizmle. Onun ancak çarpıtılmış, bütünüyle değiştirilmiş, karikatürleştirilmiş, hatta canavarlaştırılmış mevcut olmayan bir versiyonu yaratılacak ve kılıçlar o muhayyel “kökü dışardaki Şeytan”a, gerçek “Şeytan” adına sallanacaktı. Bu mücadelede her şey, yalan, hile ve desise, çamur atma, yolsuzluk, vatan millet demokrasi demagojisi ve elbette en acımasız bütün türleriyle şiddet ve terör, mubahtı...

Wisconsin senatörü ve Amerika Karşıtı Faaliyetler Komitesi Başkanı Joseph R. McCarthy de bütün bu kirli işlerin ayırdındaydı elbette. Dolayısıyla da, büyük saldırısını ilk başlattığı konuşmasında, sorunu, düşünceler platformundan çıkararak, insani köklerinden kopararak, demokratik özünü berhava ederek ve sınıflar mücadelesinden ayırmaya cüret ederek, yalana ve iftiraya başvurarak, şöyle çarpıtiyordu:²³¹

“Batı Hristiyan dünyasıyla Allahsız komünist dünyası arasındaki en büyük ayrılık, politik değil, ahlakidir baylar ve bayanlar... Gerçek, temel ayrılık... Marks tarafından icat edilen, Lenin tarafından hararetle övülen ve Stalin tarafından da hayal edilemez uçlara taşınan ahlaksızlık dininde yatmaktadır. Şayet dünyanın kızıl yarısı kazanırsa -ki bu mümkündür- bu ahlaksızlık dini, insanlığı akla gelebilecek herhangi bir ekonomik ya da politik sistemin yapabileceğinden daha fazla yaralayacak ve tahrip edecektir.

Karl Marks, Tanrıyı bir aldatmaca olarak reddetti ve Lenin’le Stalin, açık ve net bir dille, Tanrıya inanan hiçbir milletin, hiçbir halkın kendi komünist devletleriyle yan yana yaşayamayacağını eklediler.

231) Kongre kayıtlarına geçirilmiş haliyle konuşmanın metni için bkz. Age, c. 17, s. 16-21.

Örneğin, Karl Marks, insanları kendi Komünist Partisi'nden adalet, insanlık veya ahlaktan söz ettikleri için ihraç etti...

Bugün komünist dinsizlikle Hristiyanlık arasındaki nihai topyekun savaş içindeyiz. Komünizmin çağdaş liderleri bugünü seçtiler..."

Senato tarafından önemli komiteye başkan seçilmiş Senatör, ardından, demokrat bildiği insanların hayatını karartma ve cepheyi önce içerde açmak amacıyla klasik kurnazlığa başvuruyor, "iç düşman"a yöneliyor:

"Bizim önde gelen tarihi kişiliklerimizden birinin bir zamanlar dediği gibi, 'bir büyük demokrasi yıkıldığında, bu, dış düşmanlar nedeniyle değil, iç düşmanlar yüzünden olacaktır...' "

Artık ölümcül darbeyi vurmanın zamanıdır. Sıra, aydınlardadır:

"Kendimizi bir güçsüzlük içinde bulmamızın nedeni, tek güçlü potansiyel düşmanımızın kıyılarımızı işgal etmek üzere asker göndermiş olması değildir, bu ulus tarafından çok iyi bakılmış olanların hain eylemleridir. Bu halkı satanlar, daha şanssız olanlar yada azınlıkların mensupları değil, dünyanın en zengin ulusunun sunabileceği bütün avantajlara –en iyi evler, en iyi üniversite eğitimi ve verebileceğimiz en iyi memurluklar– sahip olmuş olanlardır... [Komünist sızmayla suçladığı Dışişleri Bakanlığı'nı kastederek] Orada, ağızlarında gümüş kaşıkla doğmuş olan parlak genç insanlar, en kötü olanlardı..."

Ve son darbe, ihbarların başlangıcı:

"Elimde, görünüşe göre, Komünist Partisi'nin üyelik kartını taşıyan ya da ona sadık olduğu kesin olan ama buna rağmen hali hazırda dış politikamızın oluşumuna katkıda bulunan elliye kişiye ilişkin dosya var..."

Bu büyük saldırı, zamanla, Senatör McCarthy adıyla anılmaya başlandı, onunla başlatılıp onunla bitirilen bir sapma olarak yazıldı resmi tarihe.

Oysa bu, büyük bir yanıltma ve meczup Senatör'e de büyük

bir haksızlıktır. Daha o cadı kazanını kaynatmadan “Hür Dünya”nın bu özgürlükler ülkesinde bazı eyaletlerde, örneğin yoksulluğun kol gezdiği Oklahoma’da daha 1946 yılında, Marks’ın “Kapital”inin bulundurulması hapisle cezalandırılıbiliyordu.

Bütün bu korku, baskı, yalan ve ihbar furyasını, girdabında özgür insan ruhunu, demokratik özgürlükleri, temel hakları ve nice masum insan hayatını yakan Ortaçağ fanatizmini tek bir kişiye mal etmek, gerçeklere karşı işlenmiş bir suçtur gerçekten. Çıldırmış bir sistemin, elindeki olanaklarla başı dönmüş, zaafplarının korkusuyla geleceksizlik paniğinde izanını yitirmiş ve bunu bir sosyal hezeyana dönüştürmeyi başarmış bir düzenin topyekun taammüden saldırısıydı söz konusu olan.

Wisconsin Senatörü, tarihin her döneminde ve dünyanın pek çok yerindeki sayısız benzerleri gibi, bu süreçte desteklendi, alkışlandı, öne sürüldü. O da, bu ortamda “ikbal” ve “gelecek” keşfetmişti. Klasik bir fırsatçı şarlatan olarak, benzerleri gibi, gidişattan, toplumsal hastalıktan kazanç sağlamaya yöneldi, ikbal avcılığı yaptı. Haddini aşınca, örneğin silahlı kuvvetlere, düzenin güçlülerine yönelince, kışkırtılmış ihtirasları, pompalanmış egosu aklını ve egemenlerin ihtiyaçlarını aşınca, Amerikan tarihinin çöplüğüne atıldı; önce Senato’ca kınandı yalanları, iftiraları, ahlaki düşkünlüğü nedeniyle, sonra alkole sığınmış halde bir hastanede öldü...

Ne var ki, düşünsel, felsefi, ahlaki, politik temellerden yoksun antikomünizm, bütün ucuzluğu ve yıkıcılığıyla devam etti...

Sonuçta da, insanlık tarihi kadar eski olan “daha iyi bir yaşam” arayışlarını ve ideolojik mücadeleyi, düşünsel, politik farklılıkları, giderek, sınıf mücadelesini ve emekçi yığınların özelemlerini, milletler ve devletler arasındaki milli husumetlerle özdeşleştiren bir kan davasına dönüştürdü Soğuk Savaş antikomünizmi. Böylece de, bilimsel, kültürel, insani gelişmeye büyük darbe vurulmuş oldu. Bu, uygarlığın gelişmesine yapılmış bir büyük kötülük idi. Giderek, bu saldırı sonucunda, her yenilik arayışı, her hak savaşı, egemenlik sisteminin hoşuna gitmeyen her eleştiri ve muhalefet, hatta hayatın temel gerçeklerinin

ifadesi, ihanet suçlamalarıyla, düşmanlıkla ve acımasız şiddetle karşılaşır oldu. Kurulu düzene, statükoya, sömürü ve şiddet tiranlığına karşı koyuşların şiddetle ezilmesi, dünyanın dörtbir yanında, “antikomünizm dini”nin Washington’da ikamet eden papalığından alınan icazetle, meşru sayılır oldu. Kısacası, hayatın bir temel gerçeğini, sınıflar mücadelesini, bilimsel veya ahlaki hiçbir kural tanımayan bir “kirli savaş”a dönüştürdü Amerika’nın soğuk savaşçıları...

Bu kör gidişin ölümcül sapmalara, hastalıklı saplantılara dönüşmesi kaçınılmazdı. Sovyetler Birliği’nden gelen her barışçıl sinyal, her uzlaşma önerisi, bu kafayla, “Batı’yı rehavete düşürmek için sinsi bir psikolojik savaş oyunu” olarak görülebiliyordu. Her yerde komünist sabotajcılar gören bu psikolojik hal, sonunda, Beyaz Saray’da, Amerikan Dışişleri Bakanlığı’nda, Hollywood’da, Amerikan Ordusu’nda, hatta CIA içinde komünistlerin varlığına inanıyor, cadı kazanları kaynatıyor, insan avına çıkıyordu. Herhangi birinin aile yakınları arasında çok eskiden ve artık kesilmiş olsa bile komünistlerle arkadaşlık ilişkisi kurmuş olmasından kuşkulanılan birinin varlığının saptanması bile, onun kara listelere alınması için yeterli olabiliyordu.

Yurtdışında antikomünist propagandanın silahları olan Amerika’nın Sesi radyosunun kitaplığındaki veya çeşitli Amerikan kütüphanelerinde bulunan klasikler, sosyalizmle ilgisi olmayan romanlar, kitaplar yakılıyordu. 1952 yılında, Adalet Bakanı James McGranery, Charlie Chaplin’in ülkeye dönmesine izin vermiyor, neden olarak “komünizm yanlısı” olmasını gösteriyordu. Bir yıl sonra da, selefi Herbert Brownell Jr., kararın geçerliliğini koruduğunu söylüyordu.²³²

Temsilciler Meclisi Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi’nin de başkanlığını yapmış olan Harold Velde, Kongre’de 1950’de yaptığı bir konuşmada, kırsal alandaki “ayaklı kütüphane” servisine karşı itirazını şöyle dile getiriyordu:

232) *International Herald Tribune*, Şubat 24 2003, s.241. (1953 24 Şubat tarihli haberin tıpkı basımı)

“Kütüphane sistemiyle Amerikalıların eğitilmesi, onların politik tavırlarında başka yöntemlere göre daha çabuk değişikliğe yol açabilir. Komünist ve sosyalizan etkilerin temeli insanların eğitilmesidir.”²³³

1948 yılında, Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi tarafından bir dizi broşür yayınlanarak ülke çapında dağıtılmıştı. Serinin başlığı “*Komünizm Hakkında Bilmeniz Gereken 100 Şey*” di. Bir örnek şöyle:

SORU 1: “Komünizm nedir?”

YANIT: “Küçük bir grubun dünyayı yönetmek için kullandığı bir sistem.”

SORU 76: “Gündelik yaşamda bir komünist nerelerde bulunabilir?”

YANIT: “Onu okulunda, sendikanda, kilisende veya derneğinde ara.”²³⁴

1947 yılında Truman bir “Sadakat Yasası” çıkarttı ve bütün federal memurların soruşturmadan geçirilmesini emretti. Binlerce insanın hayatı böylece karartıldı, insanlar iftiralarla, temelsiz suçlamalarla, politik düşüncelerinden dolayı ya da kişisel nedenli asılsız ihbarlardan dolayı büyük acılar çektiler. 1950’de kamudaki “hassas daireler”de çalışanların “güvenlik riski” oluşturduğuna inanılırsa, yöneticilerce işlerine son verilebileceği hükme bağlandı.

Bu süreçle birlikte, FBI pek çok Amerikalı hakkında dosyalar açmaya, insanları izlemeye başladı. Siyahlarla arkadaşlık kurmaktan ünlü şarkıcı Paul Robeson’u dinlemeye kadar pek çok “sakıncalı eylem” insanların sicil dosyalarına geçirildi. Emekçilerin sıkıntılarını anlatan opera oyunlarına gitmek bile suçlama nedeni olabiliyordu. Ernest Hemingway, John Steinbeck, Pearl Buck, Willam Faulkner, Tennessee Williams, Nobel Ödülü sahibi Sinclair Lewis ve daha pek çok aydın, yazar, sanatçı, politikacı FBI’nın ‘şüpheliler listesi’ndeydiler.²³⁵

233) Aktaran Howard Zinn, *Declarations...*, Age, s. 260.

234) Bkz. Age, s. 259.

235) Bkz. Age, s.206.

Devlet saldırısının ucuz fanatizmini, düşünsel yoksulluğunu, bilim ve akıl dışılığını, yalana dayalı demagojik özünü, düşük ahlakı temellerini, gerçekleri çarpıtma kurnazlığını ve onlardan dehetli korkusunu, yaratılan cadı kazanının mimarlarından, tescilli özgürlük ve demokrasi düşmanı FBI Başkanı J. Edgar Hoover Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi önünde şöyle açıklıyordu:

  Birleşik Devletler Komünist Partisi, eğer böyle bir şey varsa, beşinci koldur... Amerika 'yı zayıflatmaya çalışıyorlar. Amaçları h k metimizi devirmektir. Gerçek komünistin kime sadık olduğu hakkında hiçbir kuşku yoktur. Rusya'dan yanalar, Birleşik Devletler'den değil...

Ne yapmalı: Ne yapabiliriz? Ve hangi önlemleri almamız gerekiyor? Komünizme karşı en iyi kocakarı ilacı, yiğit, akıllı eski moda Amerikan yurtseverliğidir, yanısıra da hiç yorulmayan bir uyanıklık...

Kızıl faşizmin tehdidi üzerine bilgilenmek için coşku, ciddiye, ısrar ve çaba gösteren daha çok Amerikalı olsa korkum kalmazdı. Komünistlere yardım etmek için aldatılmış ve baştan çıkarılmış o liberal ve ilericiler için kaygılanıyorum. Komünistler, hristiyan ve yahudi inancına aynı  l de yabancı olan tanrı tanımaz davalarına kilise ve kutsal kitap adamlarını taraftar yapmayı başardıkları sürece, çok ciddi kaygı duyduğumu kabul ediyorum. Okul komisyonları ve ebeveynler, komünistlerin ve yandaşlarının, akademik özgürlük örtüsü altında gençliğimizi, günün birinde aileyi ortadan kaldıracak, tanrıya inancı mezara g mecek, yasal otorite önünde saygıyı havaya uçuracak ve saygın anayasamızı sabote edecek olan bir ahlaki hayat tarzı için eğitimlerini kabullendikleri sürece gerçekten korku duyuyorum.

Evet, Amerikan işçi dernekleri komünizm virüsü tarafından nüfuz altına alındığında, ona tabi olduğu ve onun tarafından kirletildiği sürece korku duyuyorum... Komünist propagandanın zehirli haplarını yutabilecek olan ülkemizdeki tüm insanların bilgisizliğinden korkuyorum...

D n, bugün ve yarın komünistler, özgürlük, demokratik idealler, tanrı korkusu ve Amerikan yaşam tarzı için sürekli bir tehlikeydi ve tehlike olmaya devam edecektir. Ancak

ben, bugünlerde yapıldığı gibi, kamuoyu bir kez iyice sarsılarak uyandırıldığında, komünizme karşı mücadelenin iyice ilerlemiş olacağına eminim... Komünizm gerçekte bir politik parti değildir; o bir yaşam tarzıdır, yasamanın tanrısız, kötü bir biçimidir. Salgın bir hastalığa benzer ve salgınlarda olduğu gibi, ulusumuzu bulaşıcı hastalıktan korumak istiyorsak bir karantina kurulması kaçınılmazdır.”²³⁶

1947-1956 yılları arasında, Arthur Miller’den Bertolt Brecht’e; Lillian Hellman’dan Dashiell Hammett’e; Paul Robeson’dan Larry Parks’a, pek çok yazar, sanatçı, eğitimci, sendikacı, Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi tarafından sorgulandı, suçlandı. Pek çok yetenekli dürüst insanın hayatı mahvedildi, insanlar kara listeye alındı, işlerini yitirdi, hapse atıldı. Onurla direnenler yanında, Ronald Reagan, Elie Kazan, Robert Taylor, Walt Disney gibi arkadaşlarını ihbar edenler de vardı sorgularda.

Gerçekler, gerçekten inatçı ve tarih unutmuyor.

Yaşayan en ünlü ve yetenekli yönetmenlerin başında geldiği kabul edilen Elie Kazan’a 1999 yılında özel bir ödül verildi Oscar Komitesince. Ne var ki, bu ödül tepkiyle karşılandı. Ödül töreni sırasında pek çok davetli ayağa kalkmayarak Kazan’ı protesto ettiler. Davetliler, bir zamanlar Komünist Parti üyesi olduğunu itiraf ederek arkadaşlarını ihbar eden Kazan’ın suçunu elli yıl sonra da unutmadıklarını gösterdiler. Elie Kazan, ödülünü alelacele aldı ve kendisi gibilerin alameti farikası olan yılışık bir sırıtişla “artık toz olmalıyım” diyerek kaçtı oradan kaçıışı olmayan karanlığına.

Buna karşılık, insanların yüreğine korku salındığı ve dehşet ortamında kişiliklerin sınıandığı bir tedhiş ortamında yazar Lillian Helmann, Komite Başkanı John S. Wood’a bir mektup yazdı. Bu mektup, olağanüstü baskı koşullarında bir insanın, başta özgürlüğü, pek çok şeyi yitirme pahasına insani değerlere ve onuruna sahip çıkabildiğinin önemli bir kanıtıdır:

236) Komisyon tutanakları için bkz. Hartmut Keil, Age, çev. Saliha Kaya, İstanbul, İnter Yayınları, 1990.57, 189 ve 190’dan aktaran Leo Huberman, Age, s.241.

“Sayın Mr. Wood,

Bildiğiniz gibi, 21 Mayıs 1952 tarihinde Komisyonunuz önüne çıkmam için bir çağrı aldım.

Kendimle ilgili tüm soruları eksiksiz yanıtlamaya hazırım. Komisyonunuzdan gizleyeceğim hiçbir şey yok ve yaşamımda utanç duyduğum hiçbir şey de yok. Avukatım bana, kişinin kendi kendini suçlamaması hükmüne dayanarak, politik düşüncelerim, faaliyetlerim ve bağlantılarımla üzerine tüm soruların yanıtını beşinci ek madde uyarınca reddetme anayasal hakkına sahip olduğum bilgisini verdi. Bu anayasal hakkı kullanmak istemiyorum. Hükümetimizin milletvekilleri önünde, kendi düşünce ve faaliyetlerimle ilgili olarak, kendim için hiçbir riski ve doğacak sonucu düşünmeksizin, ifade vermeye hazır ve istekliyim.

Fakat avukatım, Komisyon'un benimle ilgili sorularını yanıtlarsam, başkalarıyla ilgili soruları da yanıtlamak zorunda kalacağımı, bunu yapmayı reddettiğimde de [Komisyonu] küçük düşürmeyle suçlanabileceğimi söyledi. Avukatım, kendimle ilgili soruları yanıtlarsam, beşinci ek maddeye dayanan haklarımı yitirmiş olacağımı ve başkaları üzerine soruları yanıtlamaya yasal olarak zorlanabileceğimi söylüyor. Uzman olmayan biri için anlaşılması çok güç. Ama çok iyi anladığım bir ilke var; geçmişte, ben onlarla ilişki içindeyken, sadakatsız ya da yıkıcı olan hiçbir sözlü veya eylemli suç işlememiş olan insanları zor duruma düşürmeye ne şimdi ne de gelecekte hazır değilim.

Darbe veya sadakatsizliğin hiçbir biçimine değer vermiyorum ve bu tür şeylerle karşılaşmış olsaydım, bunu ilgili makamlara bildirmeyi görev sayardım. Ama yalnızca kendimi kurtarmak için yıllar önce tanıdığım suçsuz insanları incitmek, benim için insanlık dışı, ahlak dışı ve onursuzca bir davranıştır. Uzun süreden beri, politik bir yaratık olmadığım ve hiçbir politik grup içinde kendimi rahat hissetmeyeceğim sonucuna varmış olsam da, vicdanımı bu yılki moda uydurmam ve uydurmak istemiyorum...

Eğer Komisyonunuz bana başkalarının isimlerini sormamayı kabul ederse kendi kendimi suçlamama koruma-

sından vazgeçmeye ve düşüncelerim, eylemlerim hakkında bilmek istediğiniz her şeyi söylemeye hazırım. Eğer Komisyon bana bu güvenceyi vermek istemezse, sorguda beşinci ek maddeyi kullanmak zorunda kalacağım...”²³⁷

1940’lı yılların sonlarına doğru, 1920’lerde olduğu gibi, yabancı doğumlu işçiler, sendikacılar, komünistler kapsamlı bir insan avı sonucu tutuklandılar, sınırdışı edildiler. On binin üzerinde insan, öğretmen, işçi, üniversite öğretim üyesi, yazar, sendikacı, sanatçı işten atıldılar, kara listelerde yıllarca işsiz kalmaya, açlığa mahkum edildiler. Sadece ihbarcılık yapmadıkları için ifade vermeyi ya da Anayasa’nın birinci ve beşinci maddelerine dayanarak bazı soruları yanıtlamayı reddedenler bile toplum önünde suçlu, daha doğrusu “Komünist Parti Üyesi ve dolayısıyla da hain” ilan edildiler. Bunların sadece kişisel yaşamları altüst olmakla, gelecekleri yılmakla kalmadı, eşleri ve çocukları da ağır toplumsal baskı altında kaldılar, bir tür toplu linçin kurbanı yapıldılar. Küçük çocuklara okullarda sınıf arkadaşları, öğretmenleri “casusun çocuğu” diye saldırttırıldılar. Büyük şirketler, herhangi bir suç işledikleri kanıtlanmamış ve herhangi bir ceza-ya çarptırılmamış da olsalar, Komite’deki sorgularında ihbarcılık yapmayı reddeden ve anayasal haklarını kullanarak bu tür tuzak soruları yanıtlamayanları işten çıkarma kararları aldı.

Hollywood On’lusu (*Hollywood Ten*) diye bilinen bir grup senarist, yönetmen ve oyuncu; özgür kişiliklerini ve inançlarını korudukları, düşüncelerini açıkça savundukları için duruşmalarından yaka paça silahlı muhafızlarca çıkarıldı ve bir Kongre kararıyla, Kongre’yi küçük düşürmekten (*Contempt*) yargılandı ve hapis cezalarına çarptırıldılar. Anayasa Mahkemesi de 1948’de bu uygulamayı onayladı.

1949 yılında da, on bir (yasal) Komünist Parti yöneticisi, yalana, düzmece belgelere, asılsız ihbarlara ve kimi döneklerin iftiralarıyla, 1940 yılındaki bir yasaya (*Smith Act*) dayanılarak cezai kovuşturmayaya tabi tutulup mahkum edildi. Anayasa Mahke-

237) Age, s. 91-92.

mesi de bu hukuk skandalını 6'ya 2 onayladı. Karara muhalefet şerhi koyan J. Black'in şerhinde yazdığı gibi, "Davalılar Hükümeti devirmeye teşebbüsle suçlanmıyorlardı. Hükümeti devirmeye yönelik sözlü olmayan herhangi bir eylemle de suçlanmamışlardı. Hatta, Hükümeti devirmeye yönelik herhangi bir şey söylemek ya da yazmakla da suçlanmamışlardı. Suçlama, bir araya gelerek tartışıp, ilerde bir tarihte bazı düşünceleri yayınlamak üzerinde anlaşmalarıydı: İddia, bir araya gelerek Komünist Parti'yi oluşturmak ve sözlü olarak veya gazeteleri ve öteki yayınları kullanarak ilerde Hükümet'in zorla devrilmesini öğretmek ve savunmaktı." Dolayısıyla da, Yargıç Black'e göre, "Kelimelere nasıl dökülürse dökülsün, bu... konuşma ve yazmanın önceden sansürlenmesinin şiddetli bir biçimidir... Anayasanın Birinci Değişiklik Maddesi'nin (*First Amendment*) bize Kongre'nin ya da kendimizin 'mantıklılık' nosyonlarına dayanarak konuşma ve yazma özgürlüğünü ihlal eden yasaları onaylama hakkı verdiğini kabul edemem..."²³⁸

Yargıç J. Douglas ise, muhalefet şerhinde şöyle diyor:

"...Davalıların yaptığı, esas olarak dört kitap –Stalin'in yazdığı Leninizmin Temelleri (1924), Marx ve Engels'in Komünist Manifesto (1848), Lenin'in Devlet ve İhtilal (1917), Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin Tarihi (B) (1939)– içinde işlenen Marksist-Leninist doktrini öğretmek için insanları bir araya getirmek ve kendilerinin de eğitmenlik görevini üstlenmekti.

Tekrar ediyorum, burada sadece sözden bahsediyoruz, [insanların birbirleriyle] konuşmasına ek olarak bir de sabotaj eylemlerinden veya yasa dışı davranıştan söz etmiyoruz. İddiada, tek bir kışkırtıcı eylem suçu yoktur..."²³⁹

Ne var ki, demokratik Amerika'da artık düşünce özgürlüğünün hiç hükmü yoktu.

Baskı ve saldırı bununla da kalmadı. Nihayet, 1954 yılında

238) Bkz. Henry Steele Commager, (Der.), *Documents of American History*, dokuzuncu baskı, New York, Appleton-Century-Crofts, Meredith Corporation, 1976, s. 564-565

239) Agy.

çıkarılan bir yasayla (*Communist Control Act–Public Law 637*) Komünist Partisi yasaklandı ve komünist örgütlere üye olanlara cezai yaptırımlar getirildi. Bu Yasa’da da, “Komünist Partisi’nin politikaları ve programının, ona gizlice dünya Komünist Hareketi’nin liderlerince önerildiği... üyelerinin Parti’nin amaçlarını belirlemede bir rolünün olmadığı ve onlara parti amaçlarına muhalefet hakkının verilmediği... Öteki partilerin aksine, Komünist Parti üyelerinin Parti amaç ve yöntemlerine ilişkin olarak endoktrinasyon tabi tutulmak için üye yapıldığı...” iddia ediliyor, hükümeti eldeki her türlü aracı kullanarak zorla devirmeyi amaçladığından Komünist Parti “bir yabancı hasım gücün örgütü olarak varlığının Birleşik Devletler’in güvenliğine açık, yakın ve sürekli tehdit” nitelendiriliyordu. Nihayet, “[Komünist Partisi] bireylerin, dünya Komünist hareketine hizmet etmeye kandırılarak onun isteklerini yapmak için eğitilmelerinin ve devrimci hizmetlerinin komplocu performansı sırasında yönlendirilmelerinin ve denetlenmelerinin bir aracıdır. Dolayısıyla Komünist Parti yasaklanmalıdır...” sonucuna varılıyordu.²⁴⁰

3. “Antisovyetizm”

Soğuk Savaş saldırısının aynı derecede ucuz ve yıkıcı ikinci unsuru, antisovyetizm idi. Antisovyetizm, Soğuk Savaş saldırısının, antikomünizmle eşzamanlı başlatılan ikiz kardeşiydi. Sovyetler Birliği’ni bildik bir devlet, başta, Stalin onun yöneticilerini normal insanlar olarak görmeyi reddeden, dolayısıyla da onunla politik, diplomatik ilişkilerin kurulamayacağını öne süren bir ideolojik yönelişi bu. Sovyetler Birliği’nin başkentinde, kana susamış ve bütün amaçları insanlığı köleleştirmek olan kapalı bir sekt yönetimdeydi ve bunlara karşı sadece güç kullanmak anlamlı olabilirdi çünkü şiddete tapınıyor ve güçten başka bir şeyden anlamıyorlardı. Üstelik bunlar, halihazırda yüzmilyonları zehirleyip kendilerine bağlamış ve milyarları da efsunlamak üzere olan “şeytan sihirbazlar”dı. Böylece, tarihin, engizis-

240) Bkz. Age, s. 598.

yondan bu yana belki de tanık olmadığı bir ideolojik terör başlatıldı ABD’de ve dalga dalga onun etkisindeki dünyaya dayatıldı.

Sovyetler Birliği’nin ilk nükleer denemesini yaparak ABD’nin atom tekeline, beklenenden çok daha kısa bir sürede kırması Amerika’da bir şok etkisi yarattı. “Asyalı” Rusların, hem de bir “komünist iktidar” altında böylesi karmaşık bir bilimsel sorunda yaratıcılık gösterip başarılı olması dönemin pek çok önyargısını sarsıyor, öfkeli tepkilere neden oluyordu. Sorunun bu “milli” boyutu yanında elbette sınıfsal bir tarafı da vardı. “Uluslararası iç savaş”ta “ayaktakımı” büyük bir güç kazanmıştı. Bu, “ayaktakımı”nın, komünistlerin, onların esareti altında inim inim inlediği önesürülen bilimcilerin, Asyalı bir ırkın işi olamazdı, mutlaka “iç düşmanlar,” “ulusal ve sınıfsal hainler” mevcut olmalıydı. Yaratılan cadı kazanında atom sırlarını Ruslara vermekle suçlanan ve idam edilen Ethel ve Julian Rosenberg’lerin yazısına ilişkin olarak şu sözler büyük anlam taşımaktadır:

“...Amerikan tarihinde, Rosenbergler davası kadar, adaletle değil de, daha çok sınıf önyargıları ve sınıfsal çıkarlarla bağlantılı bir başka hukuki örnek hiç olmamıştır.”²⁴¹

Sovyetler’e karşı saldırının yöntemsel çerçevesini ise, Amerikalı diplomat George Kennan’ın görevli bulunduğu Moskova’dan Dışişleri Bakanlığına gönderdiği bir rapor oluşturdu. Daha sonra “Mr. X” imzasıyla yayımlanan bu raporda,²⁴² Sovyetler Birliği’nin “uzun süreli, sabırlı ve fakat sıkı ve dikkatli bir biçimde kuşatılması” ve “kendi içindeki çürüyüş tohumlarının” harekete geçirilmesi öngörülüyordu. Kuşatma (containment), yani Sovyetler Birliği’ni boğma, tecrit, iç çelişkilerini kışkırtma, doğal gelişimini engelleme, askeri/ekonomik/politik baskılarla bunaltma politikası, Truman yönetimince bu görüşlerden hareketle başlatıldı ve büyük Soğuk Savaş saldırısı eldeki tüm araçlarla sürdürüldü.

241) The Editors, “Class Justice”, *Monthly Review*, Ağustos 1953; Bobbye S. Ortiz (Der.), *History As It Happened: Selected Articles from Monthly Review 1949-1989*, New York, Monthly Review Press, 1990, s. 41-44.

242) “The Sources of Soviet Conduct,” *Foreign Affairs*, c. XXV, no. 4, July 1947, s. 566-582.

ABD yönetiminin varsayımları gayet açıktı: Her şeyden önce, Sovyetler'le anlaşma çabaları beyhudedir; çünkü onlar güçten başka bir şeyden anlamaz. Truman'ın Dışişleri Bakanı Dean Acheson bu düşünceyi şöyle belirtiyor: "Bir mukavelenin, bir antlaşmanın, verilmiş bir sözün Sovyet hükümeti üzerinde herhangi bir etki yapacağı düşüncesini derhal reddedebiliriz."²⁴³ Böyle olunca da, Sovyetler'e karşı "güç alanları" oluşturmak gerekir, çünkü Acheson'un selefi John Foster Dulles'in sözleriyle, "güç, Sovyet yönetimiyle ilişkide bulunurken başarının anahtarıdır."²⁴⁴

Elbette, atom silahı da bu gücün en temel unsurlarından biri olacaktı. Bunu da Amerikan Genelkurmay Başkanlarından General Maxwell D. Taylor şöyle ifade ediyor: "Atom bombasının korkunç yıkıcılığı, Hava Kuvvetlerimizde Birleşik Devletleri'nin bundan sonra dünya jandarmalığı yapmasına ve bir tür Amerikan Barışı dayatmasına olanak verecek bir silaha sahip olduğu düşüncesini körükledi."²⁴⁵ Bu görüşün ABD'de çok yaygın olduğu ve sivil asker neredeyse bütün yöneticilerce benimsendiği biliniyor.

1950 yılının Nisan ayında hazırlanarak Truman'a sunulan ve yeni Amerikan politikasının temelini oluşturan NSC-68 belgesi, ABD'nin Sovyetler Birliği ve müttefiklerine karşı arttırdığı saldırganlık dozunda ve nükleer silahlara dayalı bastırma ve şantaj siyasetinde özel bir aşamayı ifade ettiği için ayrıntılı bir incelemeyi gerektirmektedir.²⁴⁶ Başında esas olarak Paul Nitze²⁴⁷ tara-

243 Dean Acheson, *Power and Diplomacy*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1958, s.90.

244) John Foster Dulles, *War or Peace*, New York, The MacMillan Company, 1957, s.16.

245) Look, 24 Kasım 1954'den nakledenler B. Ponomaryov, A. Gromyko, V. Khvostos (Eds.), *History of Soviet Foreign Policy, 1945-1970*, Cev., David Skrivsky, Moscow, Progress Publishers, 1974, s.31.

246) Metin için bkz. "A Report to the President Pursuant to the President's Directive of January 31, 1950," *Foreign Relations of the United States 1950*, c.I, Washington DC, Government Printing Office, 1977, s.235-292. Ayrıca bkz. Drew Nelson (Ed.), *NSC-68: Forging the Strategy of Containment*, Washington DC, Government Printing Office, 1994.

247) ABD dış politikası ve nükleer doktrinin saldırgan gelişiminde özel bir rolü olan Nitze'nin bu konulardaki rolü hakkında bkz. Steven L. Rearden, *The Evolution of American Strategic Doctrine: Paul H. Nitze and the Soviet Challenge*, SAIS Papers in International Affairs, Boulder, Westview Press, 1984.

findan kaleme alınan ve Dışişleri Bakanı Dean Acheson'la Savunma Bakanı Louis Johnson'ın imzalarıyla "Birleşik Devletler'in Ulusal Güvenlik İçin Hedef ve Programları" başlığı altında Ulusal Güvenlik Konseyi'ne sunulan bu belge daha sonra Başkan tarafından onaylanarak resmi politikaya dönüştürülmüştür. Nitze'nin politik reçetesi bellidir: "Amerikan sisteminin gelişeceği" bir Pax Amerikana ve bunun için de büyük bir silahlanma atağı, Sovyetlere karşı bir psikolojik savaş seferberliği, atom silahına dayalı bir askeri stratejiyle beslenen sindirme hareketi, kapsamlı bir sivil savunma programı, casusluk faaliyetlerinin arttırılması, Amerikan yandaşlarına daha çok askeri yardımlar, vb. açılımlar.²⁴⁸

NSC-68, Amerikan soğuk savaşçılarının ekmeğine yağ süren bir yeni saldırganlık siyasetinin düşünsel ve programatik altyapısını oluşturmuştur. NSC-68'in başyazarı Nitze, anılarında, NSC-68'de "dış politika amaçlarının ve ulusal çıkarın korunmasının başarılı bir biçimde yürütülmesinde gücün -özellikle de askeri gücün- gereği ve kullanımının temel önemde olduğu" tezinin egemen olduğunu yazmaktadır.²⁴⁹ Bu belgenin özsel anlamını Henry Kissinger net bir biçimde vermektedir. Kissinger, uzun yıllar sonra yazdığı bir kitapta, söz konusu belgeyi "Amerika'nın Soğuk Savaş Stratejisinin resmi açıklaması olarak işlev görmüştür" diyerek tanımlıyor ve şöyle diyor:

Soğuk Savaş'ın amacı hasmın değiştirilmesi idi: 'Sovyet sisteminin doğasında köklü bir değişikliği gerçekleştirmek... Ana hedef hasmın iç dönüşümüydü... Bir başka ifadeyle, Amerika, hasmı değişmeden bırakacaksa, bir savaşı kazanmayı ve hatta kapsamlı bir çözümü düşünmeyi bile reddediyordu...' ²⁵⁰

NSC-68'i kaleme alanlar, her şeyden önce, hasma en şeytani

248) Fred Kaplan, *The Wizards of Armageddon*, New York, Simon and Schuster, 1983, s.140.

249) Bkz. Paul H. Nitze, (with Ann M. Smith and Steven L. Rearden), *From Hiroshima to Glasnost: At the Center of Decision, a Memoir*, New York, Grove Wiedenfeld, 1989, s.ix.

250) Henry Kissinger, *Diplomacy*, New York, Simon and Schuster (Touchstone Book), 1994, s.462-46.

dürtüleri, en sinsi politikaları, en iflah olmaz saldırganlığı atfedilen varsayımlarla işe koyuluyor, düşman ilan ettiği sistemin doğasına ilişkin karamsarlığı ve onunla ilişkilerde akla gelebilecek en kötü olasılıkları analizlerinin merkezine oturtuyorlardı:

“Plan, dolayısıyla, Sovyet dışı dünyadaki ülkelerin hükümet mekanizması ve toplumsal yapılarının bütünüyle dağıtılması veya zorla yıkılması ve yerlerine de Kremlin’e bağlı ve onun tarafından kontrol edilen bir aygıt ve yapının geçirilmesidir. Bu amaç için şimdi Sovyet çabaları Avrasya kara kütesinin boyunduruk altına alınmasına yönelmiştir. Sovyet dışı dünyada ana güç odağı ve Sovyet yayılmasına karşı muhalefetin temel dayanağı olarak, Birleşik Devletler ise, Kremlin’in amaçlarına ulaşabilmesi için bütünlüğü ve hayatiyeti şu ya da bu yolla zayıflatılması ya da yok edilmesi gereken bir numaralı düşmandır...”

Böyle bir düşman elbette esas olarak askeri güce dayanacak ve işgal saldırıları düzenleyen bir stratejiyi yürürlüğe koyacaktır. NSC-68 yazarları bunu da ayrıntılandırmakta ustadırlar:

“Sovyetler Birliği dünyayı boyunduruk altına almak için askeri yeteneklerini oluşturmaktadır... Şayet 1950’de büyük bir savaş çıkarsa, Genelkurmay’a göre, Sovyetler Birliği ve uydularının aşağıdaki kampanyaları hemen başlatıp yürütebilecek yeterince ileri bir hazırlık durumunda oldukları düşünülmektedir.

Belki İber ve İskandinav yarımadaı hariç Batı Avrupa’nın işgali; Yakın ve Orta Doğu’nun petrol alanlarına doğru ilerlemek; ve Uzak Doğu’daki komünist kazanımları pekiştirmek;

Britanya Adaları’na hava saldırıları düzenlemek ve Batılı güçlerin Pasifik ve Atlantik’teki iletişim hatlarına hava ve deniz hücumlarında bulunmak;

Şimdi Alaska, Kanada ve Birleşik Devletler’deki olası hedefleri de içerecek biçimde seçilmiş hedefleri atom silahlarıyla vurmak...

Sovyetler Birliği ilk kampanyalarını tamamladıktan ve Batı Avrupa alanındaki durumunu sağlamlaştırdıktan sonra aynı anda şu operasyonları da gerçekleştirebilir:

Britanya Adaları'na komple hava ve sınırlı deniz harekatları;

İber ve İskandinav Yarımadaları'nın işgali;

Yakın ve Orta Doğu'da yeni operasyonlar, Kuzey Amerika kıtasına ve Atlantik ve Pasifik iletişim hatlarına karşı sürdürülen hava ve deniz saldırıları; ve

Öteki bölgelerde yanıltıcı (diversionary) saldırılar...”

Belgede ayrıca Sovyetler Birliği'nin 1954 yılında ABD'yi bir sürpriz saldırıyla saf dışı bırakabilecek nükleer güce de sahip olacağı tahmini yapılarak vermek istediği kıyamet mesajı ve yaratmak istediği panik havası daha da ağırlaştırılmaktadır. Böyle bir durumda da, ABD'nin nükleer silahlanmasını hızlandırması ve asıl amaç olarak da, atom silahlarını ilk darbeyle bir savaşın hemen başında kullanmaya hazırlanması önerilmektedir. Belge, bir nükleer savaşta “inisiyatif ve sürprizin avantajları”na değinmekte, “ilk darbeyi vurmanın askeri avantajları... saldırıya uğrar uğramaz ve mümkünse, Sovyet darbesi gerçekleşmeden önce, bütün gücümüzle vurmak için hazırlıklı olmamızı gerektirmektedir” demektedir, sürpriz bir saldırıya önleyici savunma” (*prevention*) maskesi altında yeşil ışık yakmaktadır. Bu anlayışla da belgenin yazarları ABD'ne “nükleer zafer”in yolunu göstermektedir:

“Ciddi bir ilk darbe... SSCB'nin sivil halkını ve askeri güçlerini besleme ve teçhizatlandırma kabiliyetini, Birleşik Devletler'e uzun süreli bir savaşta genel bir askeri üstünlük imkanı sağlayacak ölçüde, azaltabilir.”

Belge, ayrıca, Amerikan üstünlüğünün sürdürülmesinin gereklerinin yapılmasına ait kapsamlı bir program niteliğindedir de:

“Aslında hesaplı ve aşamalı bir baskı politikası olan kuşatma siyaseti, hazır ve hemen harekete geçirilebilir toplam (aggregate) askeri üstünlük olmaksızın, bir blöfden başka bir şey değildir.”

Dolayısıyla da, muazzam bir silahlanma programına da karar verilmiş olmaktadır.

Bütün bu yeni seferberliğin, hasmı yıpratma taktiklerinin uy-

gulamaya geçirilmesinin, saldırganlığın, silahlanma kararının ve nükleer baskının hedefi ise, iflah olmaz düşmanın fiilen ortadan kaldırılmasıdır:

“Sovyet sistemi içinde yıkım tohumlarının geliştirilmesi...”

Tam da bu noktada, 7 Ekim 1951 tarihli Business Week Dergisi’nde yer alan şu habere göz atmak gerekiyor, güç ve korkuyla örülmüş saldırganlığın kökenlerini tam olarak kavrayabilmek için:

“*Amtorg’a, Rusya’daki 6 bin İş İçin 100 bin Başvuru*”

“...[Sovyet Ticaret Şirketi] Amtorg’un New York bürosunda 6 bin iş için 100 binden fazla başvuru alındı. Geçen hafta bir sabah başvuruların sayısı 280 oldu... Bu “tipik” sabahın başvuru listesinde... 2 berber, 1 levazımatçı, 2 musluk tamircisi, 5 boyacı, 2 aşçı, 36 ‘büro’ çalışanı, 1 benzin istasyonu operatörü, 9 marangoz, 1 havacı, 58 mühendis, 14 elektrikçi, 5 satış elemanı, 2 matbaacı, 2 kimyager, 1 kunduracı, 1 kütüphaneci, 2 öğretmen, 1 kuru temizlemeci, 11 oto tamircisi, 1 dişçi vardı... Az sayıda zenci müracaatçı da var ama çoğunluğu vasıfsız olduğundan sayıları az...”

Başvurular için üç temel neden sıralanıyor: 1- işsizlik; 2- buradaki duruma duyulan büyük nefret; 3- Sovyet deneyimine duyulan ilgi...

İşe alınan ya da yakında alınacak olan Amerikalı işçilerin çoğunluğu öncelikle aşağıdaki sanayi merkezlerinde işe yerleştirilecekler: Stalingrad traktör fabrikası, Kharkov traktör fabrikası, Nizhni Novgorod’daki büyük otomobil fabrikası, Sormova’daki lokomotif fabrikası, Magnitorosk ve Kuznetsk çelik işletmeleri, Kuznetsk bölgesi madenleri, Urallarda ve Kazakistan’daki madeni eşya tesisleri ve madenler ve ülke genelindeki demiryolları...”²⁵¹

Sonuçta, fanatik bir “ulusal güvenlik kültü”nün inşası ve buna işlerlik kazandıracak devasa bir “ulusal güvenlik aygıtı”nın kurulması bütün ağırlığıyla ABD’nin üzerine çöktü. Bu, her yerde komünist düşmanı arayan, onu bulmayı, devlet ve milleti ona karşı korumayı yurttaş olmanın temel sorumluluğu sayan, iç ve

251) Bkz. *The Annals...*, c. 15, Age, s. 101-102.

dış düşman tehdidinin ortak algılanmasıyla ona karşı seferberlikte aktif yer almayı milli birlik ve beraberliğin sağlanmasının garantisi sayan, farklı düşünenleri vatana ihanetle suçlayan hastalıklı bir sosyal kültürel süreçti özünde. Elle tutulmayan, gözle görülmeyen ve fakat her yerde mevzilenmiş düşmanların varlığından beslenen, yığınları gözü dönmüş bir ahmaklıkla egemenlerin peşinden sürüklenen bir sürüye dönüştürmeyi amaçlayan bir politik oyundu aynı zamanda. Çıplak bir militarizmi ve onu besleyen, destekleyen, uygulayan bir bürokratik silahlı silahsız saldırı aygıtının yaratılması, “burjuvazinin ortak işlerini yürütmek”le görevli devletin şiddete müptela bir saldırgan komplo örgütüne indirgenmesiydi ayrıca.

4. CIA: “Amerikan Gestaposu”

Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) 1947 yılında Ulusal Güvenlik Yasası’na eklenen bir maddeyle kuruldu. CIA, bildik bir haber toplama analiz, yani klasik casusluk örgütü olmadı hiçbir zaman. O; şirketleri, dergileri, okulları, vakıfları, füzeleri, sendikaları, özel orduları, teröristleri, spekülörleri, uyuşturucu tüccarları, silah kaçakçıları, uçakları, tetikçileriyle zaman içinde bir “terör imparatorluğu”na dönüştü. Sabotaj, cinayet, toplu kırım, yıkıcı propaganda, istikrarsızlık yaratma, vurucu timlerin eğitimi, ekonomik savaş, psikolojik hareket, isyan ve iç savaş kışkırtıcılığı, darbe tezgahları, işkence, dezenformasyon, adam kaçırma, suikast ve her türden kışkırtıcılık Örgüt’ün temel uğraş alanları oldu. Devlet Başkanları; Kral Hüseyin, Albay Papadopoulos, General Manel Noriega, Ferdinand Marcos, başbakanlar, bakanlar, generaller, polis şefleri, işadamları, sendikacılar, profesörler, gazeteciler, yazarlardan oluşan maaşlı görevlileri, hepsi, çoğu açığa çıkmamış “Hür Dünya”nın pek çok mümtaz şahsiyeti, “demokrasi vatan millet” şaklabanlığıyla ruhlarını sattıkları ve tetikçiliğini yaptıkları bu imparatorluğun uluslararası ağını oluşturdular. Pek çok ordu, polis teşkilatı, kültür kurumu, istihbarat kuruluşu doğrudan onun yönetim ve gözetiminde evrensel terör

uyguladılar halklara ve emeğe. Kurbanlarının sayısı onmilyonlarla ölçülüyor.

CIA, İkinci Dünya Savaşı ertesinde ve Soğuk Savaş yıllarının başlarında, Hitler Nazizminin katil artıklarıyla işbirliği içinde ölümcül kozasını ördü. O kadar ki, “Lyon Kasabı” Klaus Barbie’den Hitler istihbaratının “Sovyet Masası” şefi Reinhard Gehlen’e kadar pek çok faşist Gestapo mensubu koruma altına alındı ve antisovyetik şebekenin demir çekirdeğini oluşturdular. Bunlardan Gehlen, doğrudan CIA’nın kurduğu Batı Alman istihbarat örgütü BND’nin başına getirildi, 1968 yılına kadar bu görevde operasyonlar düzenledi.²⁵²

CIA’nın bir niteliği de, kuruluşunda, Büyük Bunalım’ın yarattığı iflas ve toplumsal tepki karşısında ricat etmiş, Roosevelt’in uzun başkanlığında da görece liberal devlet bürokrasisi karşısında geri çekilme konumunu sürdürmek zorunda kalmış iş âleminin Amerika’yı yeniden “doğrudan işgal” restorasyonunun temel kurumlarından biri olmasıydı. Kurucuları, yöneticileri, fonksiyonerleri, örgütçü, casus ve kirli işlerini yürütenlerin çok büyük bölümü doğrudan işadamlarından ve onların çocuklarından, torunlarından, damat ve gelinlerinden oluşuyordu. Bu zenginler sınıfından gelen, en iyi okullardan mezun, Amerikan sosyetesinin “kremanın kreması” tabaka, tam bir seçkinlerin terör oyuncağı olarak kurgulamışlardı Örgüt’ü. O kadar ki, ülke içinde bile bunlara, “Amerika’yı temsil etmeyen sosyetikler” olarak büyük tepkiler ortaya çıkmıştı. Bu niteliği, CIA’yı, sınıfsal kin, korku ve saldırganlıkla malul girişimci ruhun gözü pek, atak, acımasız bir sermaye tetikçisi yapmıştı sınıfsal genetik icabı.

Bu işgali, örneğin Eisenhower kabinesinde görebiliriz. Savunma Bakanı, “General Motors için iyi olan Amerika için de iyidir” sözlerinin sahibi olan General Motors şirketinin başkanı Charles Wilson idi. Aynı biçimde, Maliye, Adalet, Ticaret Bakanları da büyük şirket sahibi ve yöneticisiydiler. Dışişleri Ba-

252) Bu ve benzeri kanlı öyküler için örneğin bkz. Halid Özkul, *Gizli Ordular*, CIA, ikinci bası, İstanbul, Sorun Yayınları, 2003, s. 99-110 ve passim.

kanı John Foster Dulles ise, çok zengin bir şirket avukatıydı. Dedesi ve amcası da eski dışişleri bakanıydılar. Petrol şirketleriyle rabıtalı bir iş takipçisiydi. Dünya Savaşı sırasında bu yeteneği dolayısıyla olsa gerek, “Savaş Sanayii Kurulu”na üye yapılmış, iş alemiyle koordinasyonu sağlamıştı. Aynı zamanda, hastalık ölçüsünde fanatik bir komünizm düşmanıydı. Truman’a karşı seçimi kaybeden Cumhuriyetçi Parti Başkan adayı Thomas Dewey’in danışmanıyken, “kontr kominform” kurulmasını ve “yeraltı hareketleri”yle bütün Avrupa çapında komünizmle savaşılmasını önermişti.²⁵³

John Foster Dulles Dışişleri Bakanı olduktan 26 gün sonra kardeşi, eski gizli servis personeli Allen Dulles, CIA’nın başına getirildi. O da ağabeyi gibi, Wall Street bağlantılı bir avukatlık bürosunun elemanıydı. United Fruit Company gibi büyük şirketlere çalışmıştı ve elbette kardeşi gibi yaman bir antikomünistti. Ilya Ehrenburg, bu personel hakkında şunları yazmıştı Izvestia gazetesinde: [Allen Dulles öbür dünyaya gittiğinde de] “bulutlara mayın döşer, yıldızlara ateş eder ve melekleri kılıçtan geçirir.”²⁵⁴ Mart 1955’de, CIA’nın yeraltı faaliyetlerini denetleyecek bir özel komite kurulduğunda ilgililerden birinin de, o sıralar operasyon eşgüdüm kurulunun başkanı olan Nelson D. Rockefeller olması elbette tesadüf değildi. Bu gizli komite açığa çıktıktan sonra, Kissinger’in de üyesi bulunduğu ve Şili Darbesi’nden de sorumlu ünlü tedhiş, sabotaj ve darbe planlayıcısı 40’lar Komitesi’ne dönüşecekti.²⁵⁵ 1953 yılında İran’da petrolü millileştiren yurtsever Başbakan Musaddık’ı devirerek yerine işbirlikçi diktatör Şah Rıza Pehlevi’yi getiren darbeyi örgütleyen de, eski başkanlardan Theodore Roosevelt’in torunu ve Franklin Roosevelt’in de kuzeni olan CIA istasyon şefi Kermit Roosevelt idi. Böyle zengin “iyi aile çocukları” Örgüt’ün kirli işler tetikçisiydi. Tam da bu nedenle, yıllar sonra, Örgüt’ten ayrılan Philip Agee, yazdığı kitapta

253) Rhodri Jeffreys-Jones, *The CIA and American Democracy*, üçüncü baskı, New Haven, Yale University Press, 2003, s. 52-53.

254) Aktaran, Age, s. 98.

255) Bkz. Age, s. 93.

CIA'yı "yoksul ülkelerde iş gören Birleşik Devletler şirket hissedarları soygundan yararlanmayı sürdürsünler diye, gece gündüz, politik barajdaki sızıntı deliklerini tıkamaya çalışan Amerikan kapitalizminin gizli polisi" olarak nitelendirmiştir.²⁵⁶

ABD, ayrıca, 1950'lerde Avrupa'nın pek çok ülkesinde kendi halklarına karşı terör ve yıkıcı psikolojik savaş yürütecek örgütlenmeler ağı da kurdu. Bunlardan birinin, Türkiye'deki Özel Harp Dairesi'nin işkence tezgahından geçmiş olan Talat Turhan şöyle anlatıyor:

"Olay İtalya'da patlak verdiği için, Gladio tüm dünyada bu tür örgütlerin simgesel adı oldu. Gerçekte NATO'ya bağlı ülkelerde ve hatta NATO dışı Avrupa ülkelerinde –Avusturya, İsviçre, İsveç gibi– Gayrinizami Harp, daha doğru söylemi Kural dışı savaş yapmak üzere yerüstü ve yeraltı örgütleri kurulmuştur. ABD tarafından teorisi üretilen ve NATO'ya bağlı olduğu söylenen bu yeraltı örgütlerinden İtalya'da ortaya çıkarılanın adı Gladio'dur... ABD bağlaştığı olan ülkelerde, etki altına aldığı ülkelerin düzenlerini, kendi emperyalizm çıkarlarına uyarlı hale getirmek için, o ülkelerdeki antikomünizmi örgütledi. Bu amaçla her şekilde legal, militer, paramiliter örgütlerin kurulmasına destek verdi...

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya Soğuk Savaş dönemine girdi. Bu dönem bazı kavram ve örgütlenmeleri beraberinde getirdi. Bu kavramlardan biri de Özel Savaş'tır. Bu savaş da kendi arasında bölümlere ayrılmaktadır. Bu bölümlerden birine Gayrinizami Harp –Kuraldışı Savaş– denmektedir. Gayrinizami Harp'in yürütülmesi için yerüstü birliklerine –komando– ve yeraltı örgütüne gereksinim vardır.

Özel Savaş kavramı, İstikrar Harekatı –Stabilization Operations– ve Psikolojik Savaş'ı da kapsamaktadır.

Bu nedenle askeri yönünden daha çok sivil halka yönelik yöntemleri içermektedir... Özel Savaş'ın alanı geniştir.

256) Philip Agee, *Inside the Company: CIA Diary*, 1975. Kitap, E Yayınları'nca "CIA Günlüğü" başlığıyla 1975 yılında Mine Üner'in çevirisiyle Türkçe de yayınlanmıştır. (Çeviri İngilizce baskıdan. Türkçe baskı için bkz. s. 760.)

Bu amaçla kurulan örgütlerin de bu amaca hizmet etmesi gerekmektedir. Örneğin, Kaçırma Kurtarma hareketi da bunların arasında sayabiliriz...

İncelediğim ABD resmi talimnameleri, içlerinde özellikle FM 31-15 ve FM 31-16 talimnamesinin adı, Counter-guerilla Operations'dır. Görüldüğü gibi NATO örgütü diye basına yansıtılan bu örgütlerin arkalarındaki gerçek odak ABD'dir...

Neonazist ve Neofaşist örgütler tüm dünyada o günden bu yana ABD istihbarat örgütlerince finanse edildi ve Ölüm Mangaları olgusu yaşanmaya başlandı.

Uluslararası terörizmin ve devlet terörünün vurucu gücü olan Ölüm Mangaları olgusu, Alman Nazizmi'nden günümüze kadar uzanıyor. Ölüm Mangaları'nın simgesi, aynı zamanda onların antikomünizm işlevini açığa vuruyor: AAA= Alliance Article Anticommunist. Arjantin, Brezilya, Uruguay, Paraguay, İspanya ve Türkiye'de antikomünist ideolojiyle koşullandırılmış ve dolarlarla beslenen sağcı militanlar, partileri ve bürokrasideki yandaşları ölüm saçıyorlar, terör estiriyorlar...

CIA, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş bir örgüttür. Örgüt kurulurken Gestapo deneyimlerinden her bakımdan yararlanılmıştır. CIA içinde Kirli İşler Bölümü ve onunla işbirliği halinde bulunan istihbarat örgütleri; bugün Gestapo türü cinayet ve eylemlere başvurmakta ve bu amaçla maşalar kullanmaktadırlar...²⁵⁷

ABD, bu arada, büyük bir askeri ve ekonomik "yardım" seferberliği de başlattı ve bu, Pentagon ile CIA'ye ülkeler üzerinde etki sağlama, hareket düzenleme, egemenlerle ölümcül işbirliği yapabilme olanağı sağladı. Bu yolla, maaş bağlanmış uşak ordular, her alanda su başlarını tutmuş işbirlikçiler ve sabotörler, yerel tetikçiler kiralanabildi, doğrudan askeri işgale gereksinim duymayan kontrol mekanizmaları oluşturulabildi. Bir yazar bun-

257) Talat Turhan, *Özel Savaş, Terör ve Kontrgerilla*, İstanbul, Tümgörmüş Yayıncılık, 1992, s. 127-135.

ların askeri versiyonlarını “Pentagon’un uydu askeri teşkilatları” diye nitelendiriyor.²⁵⁸

Yeri gelmişken burada Amerikan “yardımları”na da değinmek gerekmektedir. Bu konuya, Nelson Rockefeller’in Eisenhower’a yazdığı bir mektup yeterince açıklık getirmekte ve bu arada askeri, psikolojik ve özel önlemlerle organik bağlarını vurgulamaktadır:

“Bizim politikamız hem ‘global’ yani dünyanın bütün kara parçalarını kapsayan, hem de total olmalıdır. Yani, politik, askeri, ekonomik, psikolojik tedbirleri ve özel metodları bir bütün içinde bir araya getirmelidir...”

Düşüncelerimin pratikte en somut örneği hatırlayacağınız gibi, bizzat meşgul olduğum İran tecrübesidir. Ekonomik yardımı harekete geçirerek İran petrolüne el koymayı başardık ve ülkenin ekonomisine yerleştik. İran’da ekonomik pozisyonumuzun kuvvetlenmesi, bu ülkenin dış politikasının kontrolümüz altına girmesini ve özellikle Bağdat Paktı’na dahil olmasını sağladı. Halihazırda İran Şahı, elçimize danışmadan hükümetinde herhangi bir değişiklik yapmaya bile cesaret edememektedir.

Kısaca söylemek gerekirse, burada ileri sürülen düşünceler beni ve arkadaşlarımı, politik programımızın aşağıdaki temel ilkelere oturtulması zorunluluğuna götürdü:

1. Biz askeri paktlarımızı kurmayı ve sağlamlaştırmayı hedef alan tedbirlere devam etmeliyiz. Çünkü, bu paktlar, herhangi bir komünist saldırısını ve ulusal hareketleri önlemekte faydalı olacaklardır. Bundan başka Asya’da ve Orta Doğu’daki pozisyonlarımızı her yönden sağlamlaştıracaktır. Şu önemli gerçeği gözden uzak tutamayız: Magnezyum, krom, kalay, çinko ve tabii kauçuğumuzun tamamı, bakır ve petrolümüzün önemli bir kısmı, kurşun ve alüminyumun üçte biri, denizaşırı ülkelerden gelmektedir. En önemlisi, ABD tarafından kurulmuş askeri paktlardan herhangi birinin etki alanında bulunan Asya ve Afrika’nın az gelişmiş bölgelerinden gelmektedir. Süper stratejik

258) Amaury de Riencourt’u aktaran, Sidney Lens, Age, s. 31.

maddelerin, bu arada uranyumun durumu da yukarıdaki-
ler gibidir.

2. Bu askeri paktları sağlamlaştırmak ve genişletmek için, Marshall Planı'nın Avrupa'da bize sağladığı kadar, ya da ondan daha büyük ölçüde politik ve askeri nüfuz garantileyecek genişlikte bir ekonomik yayılma planını Asya, Afrika ve diğer az gelişmiş bölgelerde uygulamak zorundayız. Bunun için, azgelişmiş ülkelere yaptığımız ekonomik yardımların büyük kısmı, askeri paktlarımıza hizmet etmek üzere kurulmuş olan kanallardan akmalıdır...

3. Bu ilkelere hareketle, Amerikan iktisadi yardımının yapılacağı ülkeleri üç grupta toplamayı teklif ediyorum...

Birinci gruba, bizimle dost olan ve bize uzun süreli, sağlam askeri paktlarla bağlanmış olan antikomünist hükümetlerin iktidarda olduğu ülkeler girer. Bu ülkelere yapılacak yardımlar ve açılacak krediler öncelikle askeri nitelikte olmalıdır. Oltaya yakalanmış balığın yeme ihtiyacı yoktur. Bu noktada Dışişleri Bakanlığıyla aynı fikirdeyim, genişletilmiş iktisadi yardım, örneğin Türkiye'ye, bazı hallerde düşünülmenin tersi sonuçlar verebilir, yani bağımsızlık eğilimini arttırıp, mevcut askeri paktları zayıflatabilir. Bu tip ülkelere –Türkiye gibi– doğrudan doğruya iktisadi yardım da yapılabilir, ama bu bize uygun ve bağlı hükümetleri iktidarda tutacak ve bize düşman muhalifleri zararsız bırakacak biçim ve miktarda olmalıdır.

Bunlarla bağlantılı olarak özel sermaye yatırımlarını da ayarlamak gereklidir... Bu yatırımlar yardımıyla birçok politik amaca ulaşılabilir. Bu tip özel sermaye yatırımları zamanla bütün gayrı meşru muhalefeti ve politikamıza karşı mukavemeti ortadan kaldıracak ve ya nötralize edebilmelidir. Ayrıca bizi desteklemekte kararsız ve sallantılı olan bütün şahsi teşebbüs ve menfaat çevrelerini etkilemelidir. Aynı zamanda ABD'yle işbirliğine hazır yerli işadamlarına yardımı arttırmalı ve böylece bu işadamlarının, ilgili ülkenin ekonomisinde kilit noktalarını ele geçirmeleri, buna dayanarak politik etkilerinin artması sağlanmalıdır...

İkinci grup, tarafsız bir politika güden, veya o eğilimi

gösteren ülkeleri kapsamaktadır... Üçüncü grup, daha sömürge halinde olan ülkeleri kapsamaktadır...

Her üç ülke grubuna da yapılacak geniş iktisadi yardımlarda, ABD'nin karşılık beklemeden yardım ettiği ve işbirliği yapmak isteğinde samimi olduğu intibayı yaratılmalıdır. Elimizdeki bütün propaganda olanaklarıyla durmaksızın, az gelişmiş ülkelere yapılan Amerikan yardımlarının karşılıksız bir yardım olduğunu, ard niyet taşımadığını bütün kafalara sokmalı, bu konuda hiçbir masraftan çekinmemeliyiz. Bu arada antikomünist çalışmalarımıza, ideolojik savaşa ara vermemeliyiz. Bu ülkelere yatırım yapan kapitalistlerimiz, teknik eksperlerimiz ve diğer uzmanlarımız, az gelişmiş ülkelerin milli ekonomilerinin bütün dallarına girmeli, onları bizim çıkarlarımıza göre geliştirmelidir.

Bu ülkelerdeki politik bakımdan güvenilir yerli işadamlarının ulusal çabaları da teşvik edilmelidir.

Bütün bu tavsiyelerin hepsi uygulandığı takdirde, ABD'nin uluslararası prestijinin bütünüyle artacağına, ayrıca gelecekte karşılaşacağımız her türlü askeri görevlerin yerine getirilmesinin kolaylaşacağına şüphe yoktur. Çünkü böylece mevcut askeri paktlar sağlamlaştırılmış ve yeni bir ruhla doldurulmuş olacaktır.¹²⁵⁹

1955 yılında CIA faaliyetleriyle ilgili olarak Eisenhower'a sunulan bir raporda söylenenler CIA ahlakının ve yönteminin ipuçlarını veriyor (tabii suçu Sovyetler Birliği'ne yüklemeyi ihmal etmeden):

"Bu oyunda kural yok. Şimdiye kadar kabul edilmiş insani davranış normları geçerli değil. Etkili casusluk ve karşı casusluk servisleri geliştirmeli ve düşmanlarımızı bize karşı kullanılanlardan daha akıllı, daha gelişmiş ve daha etkin yöntemlerle bozguna uğratmalı, kundaklamalı ve mahvetmeliyiz."²⁶⁰

259) Aktaran, Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni: Dün, Bugün, Yarın*, c. 2, altıncı basım, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1973, s. 654-656.

260) Aktaran, Stephen E. Ambrose ve Douglas G. Brinkley, *Rise to Globalism: American Foreign Policy Since 1938*, sekizinci gözden geçirilmiş baskı, Harmondsworth, Middlesex, Penguin Books, 1997, s. 127.

Bu “kural ve ahlak dinlemez oyun”da CIA’nın yöntemlerinden biri de, yabancı devlet adamlarına suikastler düzenlemek olmuştur. 1970’lerde Vietnam Savaşı’na karşı başlayan toplumsal muhalefetin etkisiyle, artık ipliği pazara çıkmış, kirli işleriyle bütün dünyanın tepkisini çekmiş CIA da eleştirilerin hedefi olmuştur. Bu durumda, Kongre’de bir komisyon kuruldu. Başkanı olan Idaho Senatörü Frank Church’den esinlenilerek “Church Komitesi” olarak anılan bu komisyonun raporu, eksik olsa da, bu konuda yeterli fikir veriyor. Unutmamak gerekir ki, ABD, bütün yapısı ve kurumlarıyla, bir büyük propaganda aygıtıdır ve gerçekleri saptırtma, çarpıtma ve gizlemekte ustadır. Yine de Church Komitesi’nin bulgularıyla olsun güneşin her zaman balçıkla sıvanamayacağı görülmüştür.

Komite, çalışmaları sırasında, biraz da kerhen suikastlerle ilgili bir çalışma yapmak durumunda da kalmıştır. Komite’nin bu konuda yazdığı bir ön raporda²⁶¹ şöyle deniyor:

“Kanıtlar, Birleşik Devletler’in birçok suikast planlarına katıldığını göstermektedir... Soruşturmamız ayrıca Birleşik Devletler’in yabancı hükümetlere karşı darbelere de karıştığına dair ciddi sorunları ortaya çıkarmıştır.”

Komite’nin ön raporunda, sadece Fidel Castro, Patrice Lumumba, Rafael Trujillo, Ngo Dinh Diem ve Şili Genelkurmay Başkanlarından darbe karşıtı Rene Schneider’le ilgili iddialara yer verilmiştir. Komite, bu kişilerin öldürülmesi planlarına ABD yetkililerinin aktif olarak katıldıklarını saptamış, ne var ki, ölümle sonuçlanan durumlarda tetiğin başkalarının çekildiğini bildirerek raporunu sonuçlandırmıştır! Örneğin, Dominik Cumhuriyeti Başkanı Trujillo’nun öldürülmesi için suikastçilere tabanca ve tüfek verildiği, Diem’in öldürülmesinin ABD’nin desteklediği “Generaller Darbesi” sürecinde kararlaştırıldığı, iki CIA ajanına Lumumba’yı öldürmeleri için emir verildiği kabul-

261) *Alleged Assassination Plots Involving Foreign Leaders, An Interim Report of the Select Committee to Study Government Operations with respect to Intelligence Activities*, Washington DC, 1975. Özet için bkz. *The Annals...*, c. 20, s. 217-221.

lenilmiş ama ölümlere karışanların “yerel muhalefet güçleri” olduğu saptanmıştır. Castro’ya suikast girişimlerinde de “Amerikan hükümeti personeli”nin aktif yer aldığı kabullenilmiştir.

Oysa, bugün kesin olarak biliniyor ki, örneğin Castro ve Trujillo’yla ilgili suikast direktifini bizzat Eisenhower vermiştir. 13 Mayıs 1960’da Latin Amerika işlerinden sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Rubottom, Başkan’a Trujillo’yu bölgede “istikrarsızlık” yaratıyor diye şikayet etmiş, konuşmanın “*top secret*” tutanağına göre Eisenhower, Castro’nun da aynı olduğunu, her ikisinin de biçilmesini istediğini söylemiştir.²⁶²

Lumumba’nın öldürülmesi için de CIA’nın Kongo’ya, “plastik eldivenler, bir maske ve şırınga” gönderdiği biliniyor. Amaç, Lumumba’nın yemeğine ya da dış macununa “öldürücü bir biyolojik madde”nin zerk edilmesi idi.²⁶³ Bu tür “öldürücü biyolojik maddeler” ise, CIA tarafından 1951’de Kara Kuvvetleri’nin Maryland’deki biyoloji laboratuvarında stoklanmıştı.²⁶⁴

CIA sadece düşmanlarını değil, kullandıktan sonra artık kendisi için yük kabul ettiği dostlarını da öldürüyor ya da işbirlikçilerince öldürülmesine göz yumuyordu. Bu bakımdan Ngo Dinh Diem’in öyküsü ibret vericidir.²⁶⁵

Diem, CIA tarafından “keşfedildi” ve John Foster Dulles’in desteğiyle Güney Vietnam’ın başına oturtuldu. Amerikan yardımlarını arkasına alan Diem, halkı üzerinde acımasız bir dikta rejimi kurdu. ABD’de ise, bir kahraman muamelesi görüyordu. Life Dergisi onu, “Vietnam’ın sert mucize adamı,” Saturday Evening Post gazetesiye, “Güneydoğu Asya’da parlak yıldız” olarak tanımlıyordu. Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı, “özgür Vietnam’ı yaratan en önemli faktör Başkan Diem’in kendini adanmışlığı, cesareti ve yetenekleridir” diyordu.

Amerikalılar Diem’in ülkesinde hiçbir desteğinin olmadığını

262) Bkz. Rhodri Jeffrey-Jones, Age, s. 97.

263) Age, s. 97.

264) Age, s.81.

265) Bu konudaki temel belgeler için bkz. *The Pentagon Papers*, New York, Bentam Books, Inc., 1971, s.191-232. .

biliyor ama yine de bu yüzden bütünüyle kendilerine sığınmış bu umarsız işbirlikçiyi, “Asya’nın Churchill”i diye dünya kamuoyuna pazarlıyorlardı. Johnson özel sohbetlerinde “bok adam, elimizdeki tek oğlan o” diyerek aşağılıyordu onu. ABD, Diem’i hep “ülkeyi yönetecek kadar güçlü, istendiği zaman da düşürülebilecek kadar da zayıf” bir konumda tutma politikası izliyordu.

Bu arada Güney Vietnam da Kuzey’e karşı savaşı yitiriyor, Diem ülkeyi yönetemez hale geliyor, halkın nefretini iyice üzerine çekiyordu. Artık gizli Amerikan raporları onun “toplumla ve gerçekte tüm bağlantılarını koparmış” olmakla suçluyordu. Diem işlevini yerine getirmiş, zamanını doldurmuştu ve artık gitmeliydi. Onun toplumuyla ve gerçekte bağlarını, sadece kendilerine biat etsin ve tutunacak başka dalı kalmasın diye kopartanlar, şimdi bu nedenle devrilmesi gerektiğini söylüyorlardı. O artık ABD’ye de hizmet edemez hale düşmüştü.

Güney Vietnam’da muhalefet şiddetlenir ve Diem sertlikten başka çare bulamazken, CIA ajanları ve Amerikan Büyükelçiliği ordu içindeki darbecilerle temasa geçiyorlardı.

Bir zamanlar Diem’i “bizim bir yaratığımızdır” diyerek destekleyen ve överek göklere çıkaran Kennedy de, “Amerikan rolünün gizli kalması” koşuluyla darbeye izin veriyordu. 26 Ağustos 1963’te Dışişleri Bakanı Dean Rusk’ın Amerikan Büyükelçisine gönderdiği mesajda şunlar yazılı: “Amerikan Hükümeti başarı şansı olan bir darbeyi destekleyecektir.” Başkan Kennedy ise, Büyükelçi’ye “darbecilerle görüşmelerini sürdürmesini ama bu temasların gizli ve inkar edilebilir” olmasını bildiriyordu.

Diem’in sonu gelmişti. Saygon’da görevli Amerikalı general Harkins bir resmi mesajında şöyle diyordu:

“Doğru ya da yanlış Diem’i sekiz uzun ve zor yıl boyunca destekledik. Şimdi onu terketmek, boşvermek ve devirmek bana uygunsuz geliyor. ABD, görevde olduğundan beri onun anası, amiri ve günah çıkartma papazıydı ve bize dayanmaktaydı.

Öteki az gelişmiş ülke liderleri, gelecekte onları da ben-

zer bir sonun beklediğine inanırlarsa, yardımlarımıza iyi gözle bakmayacaklardır.”

Ama artık çok geçti.

1 Kasım 1963 günü Diem, ABD’nin desteğini arkasına almış darbeciler tarafından öldürüldü. Son anında Diem’in kendi toplumu içinde tutunabileceği bir dal yoktu ve çareyi yine eski efendisine sığınmakta arıyordu. Diem, can havliyle darbenin her safhasından haberdar ve darbe yanlısı Amerikan Elçisi’ni aradığında aralarında şu konuşma geçti:

Diem: Bazı birlikler isyan ediyor, Amerika’nın tavnını bilmek istiyorum.

B. elçi: Yeterli bilgiye sahip olmadığım için bunu size söyleyecek durumda değilim. Silah sesleri duydum ama tüm verilere sahip değilim. Ayrıca şimdi Washington’da saat sabahın dört buçuğu ve Amerikan Hükümeti henüz bir görüş sahibi olamaz.

Diem: Ama genel bir fikriniz olması gerekir. Nihayet ben de bir devlet başkanıyım. Ben görevimi yapmaya çalıştım. Şimdi de görev ve sağduyumun gereklerini yapmaya çalışıyorum. Her şeyden önce göreve inanırım.

B. elçi: Siz kesinlikle görevinizi yaptınız. Daha size bu sabah dediğim gibi, cesaretinizin ve ülkenize yaptığınız büyük katkıların hayranıyım. Kimse sizden yaptıklarınızın kredisini geri alamaz. Şimdi sizin can güvenliğinizden kuşku duyuyorum. Şu anda elimdeki bir rapora göre, bu eylem içinde bulunanlar istifa etmeniz koşuluyla size ve kardeşinize ülkeyi terketme izni verecekler. Bunu duydunuz mu?

Diem: Hayır. (Kısa bir aradan sonra) Telefon numaram sizde var.

B. elçi: Evet. Güvenliğiniz için bir şey yapabilirsem lütfen beni arayın.

Diem: Düzeni yeniden sağlamaya çalışıyorum.

Eski bir Dışişleri mensubu William Blum, 1950’lerin başlarında yazılmış CIA “Suikast Etüdü”nden şunları aktarıyor:

“Gizli suikastler için, tertiplenmiş kazalar en etkili tekniktir. Başarıyla uygulandığında çok az heyecan yaratır ve

sadece olağan bir soruşturma yapılır. En etkili kaza, 75 feet (25 m.) yükseklikten sert zemine düşüştür. Asansör boşlukları, merdiven boşlukları, panjursuz pencereler ve köprüler kullanılabilir. Fiil, hedefin ayak bileklerinden aniden ve şiddetle yakalanarak kenardan aşağı itilmesiyle uygulanabilir. Suikastçının derhal bir çığlık atarak “dehşete düşmüş tanık” rolü oynaması, hiçbir suç ortağına ya da kuşku lu bir kaçısa gerek bırakmaz.”

“Uyuşturucular çok etkili olabilir. Eğer suikastçi bir doktor ya da hemşire olarak eğitim görmüşse ve hedef tıbbi tedavi altındaysa, bu çok kolay ve güvenli bir yoldur. Yatıştırıcı olarak yüksek dozda morfin uygulaması sakın bir ölüme neden olacaktır ve tespit edilmesi zordur. Doz, hedefin narkotik maddeleri düzenli olarak kullanıp kullanmadığına göre değişecektir. Kullanmıyorsa iki garin (0,130 gr.) yeterli olacaktır. Eğer hedef çok içki içiyorsa, morfin ya da benzeri bir narkotik madde, sızma aşamasında iğneyle zerkedilebilir; ölüm nedeni çoğu kez akut alkolizme bağlanacaktır.”

“Keskin silahlar: Yasal olarak elde edilmiş herhangi bir keskin kenarlı alet başarıyla kullanılabilir. Güvenilirlik açısından belirli bir asgari anatomik bilgi gerekir. Kalbe ulaşılmadıkça vücutta açılan darbe yaraları güvenli olmayabilir. Kalp göğüs kafesi tarafından korunur ve yerini bulmak her zaman kolay değildir. Mutlak güvenilirlik, omuriliğin boyun bölgesinden kesilerek ayrılmasıyla elde edilir. Bu, bir bıçağın sivri ucuyla, ya da bir balta ya da satırın hafifçe vurulmasıyla yapılabilir. Bir başka güvenilir yöntem ise nefes borusunun her iki yanında bulunan atar ve toplar damarların kesilmesidir.”

“Konferans odası tekniği: (Suikastçiler) No. 1 odaya hızla ama sessizce girer. No. 2 Kapıda durur. No. 3 Tepki gösterecek ilk hedefe ateş eder. Silahını grubun üzerinde kavis çizdirerek kitlenin merkezine doğru ateş eder. Zamanlamasını, kolu çizdiği yayın sonuna geldiğinde şarjörün de biteceği şekilde ayarlar. No. 1 Tehlikeli bireysel hareketleri önlemekle görevlidir; gerekirse üç tur tek tek ateş açar.

No.2 Ateş etmeyi bitirir. “Çekil” komutunu verir. Arka arka kapıya yürür. Boş şarjörü değiştirir. Koridoru kontrol eder. No.1 “Çekil” komutu üzerine hedefin karşı tarafına ateş eder. Grubun üzerine yay çizerek ateş eder. (Muhalefeti ima etmek için) propaganda malzemesi bırakır.”²⁶⁶

CIA, yıkıcı faaliyetlerini sadece dışarda değil, içerde de güya koruduğu Amerikan yurttaşlarına karşı da gerçekleştirdi. Daha önce sözünü ettiğimiz Church Komitesi 26 Nisan 1976’da yayımladığı raporla bulgularını açıkladı.²⁶⁷ Rapora göre, Truman Yönetimi’nden başlayarak o zamana kadarki bütün “hükümetler, şiddet ya da bir yabancı hasım güç adına yasadışı faaliyet tehdidi içermese de, yurttaşları politik inançları nedeniyle gizlice izlemiştir. Yönetim, esas olarak gizli jurnalciler aracılığıyla iş görmüş, ama ayrıca telefon dinleme, mikrofon cihazları yerleştirilmesi, gizli mektup açılması ve meskene tecavüz gibi yöntemleri de kullanarak Amerikan yurttaşlarının özel yaşamları, görüşleri ve örgütleri konusunda devasa miktarlarda bilgi toplamıştır. Gruplar ve bireyler taciz edilmiş ve yıkıma uğratılmışlardır... gizli olarak evlilikleri bozma, toplantıları dağıtma, insanları işlerinden etmek, hedef grupları sonu ölümle bitebilecek biçimde birbirine düşürmek gibi çirkin ve kirli taktikler kullanılmıştır. İstihbarat örgütleri, başkan ve öteki üst düzey yetkililerin politik ve kişisel amaçlarına hizmet etmişlerdir. Yürütme ve Kongre’deki kimi yetkililerin baskıları nedeniyle örgütler çoğu kez aşırılıklarda bulunmuşlarsa, bazen de kendiliklerinden uygunsuz faaliyetlerde bulunmuşlar ve bunları bilgilendirmekle görevli oldukları yetkililerden saklamışlardır.” Bir Amerikan parlamenterisi Norman Mineta, CIA ile Kongre’nin ilişkilerini şöyle tanımlıyordu: “Biz mantar gibi-

266) William Blum, *Haydut Devlet: Dünyanın Tek Süper Gücü İçin Bir Rehber*, çev. Erdal Yüzak, İstanbul, Yeni Hayat Kütüphanesi, 2003, s. 61-62.

267) Intelligence Activities and the Rights of Americans, Book II. *Final Report of the Select Committee to Study Governmental Operations with respect to Intelligence Activities*, Washington DC, 1976.

yiz, bizi karanlıkta bırakıyorlar ve bol bol da gübreliyorlar.”²⁶⁸

Raporda bildirildiğine göre, sadece FBI’ın merkezinde Amerikan vatandaşlarına ait 500 bin dosyanın mevcut olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca,

– 1953-1973 arasında yaklaşık 250 bin mektup CIA tarafından açılmış ve buna bağlı olarak yaklaşık 1,5 milyon isimlik bir dijital liste hazırlanmıştır.

– FBI tarafından 1940-1966 arasında sadece sekiz kentte en az 130 bin mektup açılmış ve fişlenmiştir.

– CIA’nın bilgisayar sisteminde 300 bin kişi fişlenmiş, bu arada 1967-1973 yılları arasındaki CHAOS operasyonu ile 7 bin 200 Amerikalı ve 100’den fazla örgüt hakkında ayrı dosyalar düzenlenmiştir.

– 1947-1975 arasında, üç telgraf şirketiyle yapılan anlaşmalar sonucu 1 milyon telgraf okunmuştur.

– Ordu tarafından 1960’ların ortalarından 1971’e kadar 100,000 kişinin istihbarat dosyası tutulmuştur.

– 1969-1973 yılları arasında 11 bin kişi politik nedenlerden dolayı vergi soruşturmasına tabi tutulmuştur.

– En az 26 bin kişi, bir “ulusal alarm” durumunda gözaltına alınmak üzere fişlenmiştir.

Rapor, istihbarat örgütlerinin profesyonel komünist avcılarının hastalıklı takıntılarına ilişkin çarpıcı örnekler de veriyor. Örneğin, siyah haklarının önde gelen savunucularından Dr. Martin Luther King’in “Komünist Parti’ye sempati duymadığı”nı bildiren bir istihbarat raporuna FBI merkezinde şu not düşülmüştür: “antikomünist olduğuna dair kuvvetli kanıtlar da bulunamamıştır.” Dolayısıyla da malum şahsın izlenmesinin devamına karar verilmiştir. Siyahların haklarını savunan bir örgüt (*NAACP-National Association for the Advancement of the Coloured People*), 25 yıl boyunca izlenmiştir. İlk yıl boyunca istihbarat raporlarına konacak bir şey bulunamamış ama bu, örgütün “Komünist eylemlerden uzak durmadaki güçlü eğilimi”ne bağlanmış, bu şüp-

268) Bkz. Rhodri Jeffrey-Jones, *Age*, s. 236.

heli duruma dikkat çekilerek örgüt 24 yıl daha izlenmiştir. Kadın haklarını savunanlar, ırklar arasında uyumu geliştirmeyi amaçlayan dernekler, şiddete karşı oluşturulan birlikler, dini gruplar, siyasi partiler izlenmiş, sadece yönetici ya da aktivistler değil, sıradan sempatizanlar da fişlenmişlerdir. Bir ilkokul çocuklarının katılacağı Cadılar Bayramı kutlaması bile Ordu istihbaratınca, “bir muhalif grubun katılacağı” savıyla izlemeye alınmıştır. Bu arada, ilerde hükümet memuru olmak için başvururlarsa, sicilleri bilinsin diye, binlerce öğrenci ve pek çok öğrenci derneği FBI tarafından izlenmiştir. Öğrencilerin ailelerine mektuplar postalanmış, aktif olanların “hoş olmayan resimleri”nin çekilip gerekli yerlere gönderilmesi planlanmış, yalan haberler ucurulmuştur.

Bu arada, tanınmış antikomünist siyasetçiler de istihbarat örgütlerinden yakalarını kurtaramamışlardır. Örneğin, Nixon’un başkan adayı olduğu 1968’de yazdığı bir mektup CIA tarafından “ele geçirilmiş”tir. Rapora göre, Roosevelt’ten Nixon’a, yani o rapor tarihine kadar olan bütün başkanlar içe yönelik politik istihbarat toplama faaliyetlerini bizzat istemişlerdir. Bir başka ifadeyle, aslında, egemenler birbirlerini de izlemiş, izlettirmişlerdir.

Rapor, FBI’ın ünlü *COINTELPRO* kod adlı operasyonlarıyla ilgili kimi bilgileri de açıklamıştır.²⁶⁹ Kullanılan yöntemler arasında;

1. Hedef kişinin siyasi görüşlerine gizli saldırılar düzenlenmesi ve kişinin böylece işinden atılmasının sağlanması;
2. Evlilikleri bozmak üzere hedef kişinin eşine gizli mektupların postalanması;
3. Örgüt mensuplarının hükümete çalıştıkları yönünde yalan haberler yayarak o kişinin örgütten atılmasını, hatta fiziki saldırıya uğramasını sağlamak;
4. Protesto yürüyüşlerinde olay çıkarmak için, düzenleyicilerin kullandığı frekanslardan yalan talimatlar yayınlamak, dışardan geleceklere kalacakları evler için yanlış adresler içeren

269) 1956’da başlatılan bu psikolojik savaş programı istihbarat örgütlerinin ipliği pazara çıkmaya başlayınca ve programın bir yayın organında açıklanacağı bilgisi üzerine 1971 yılında durdurulmuştur.

formlar dağıtarak onları oyalamak;

5. Örgütleri, yalan haber ve ihbar mektuplarıyla birbirine düşürmek, hatta çatışmaya sevk etmek...

Rapor, devletin istihbarat örgütlerince gizli mesken aramalarının İkinci Dünya Savaşı'ndan, gizli dinlemelerin de 1930'lardan beri mahkeme kararı olmaksızın sürdüğünü de saptıyor. Bu arada, Ku Klux Klan gibi bir faşist şiddet örgütünün mensuplarından da resmi istihbarat görevleri için yararlanıldığı da belirtiliyor.

Tabii bütün bu bilgi ve bulguların, aysbergin ayyuka çıkmış ucu olduğu ve resmi soruşturmaların gerçeğin bir kısmını ortaya çıkararak toplumsal tepkileri yatıştırma işlevini gördüğü de düşünülürse, "Amerikan Demokrasisi"nin çerçevesindeki devlet terörünün niteliği daha iyi anlaşılabilir.

Bir örnek, Siyah Panterler örgütüne mensup önde gelen militanların güvenlik güçleriyle ya da bazen resmi kışkırtmalar sonucu birbirleriyle giriştikleri silahlı çatışmalarda öldürülmeleridir. Bir başka örnekse, ünlü aktrist Jean Seberg'le ilgilidir. Siyah Panterler'e duyduğu sempati nedeniyle FBI, Seberg'in "nötralize" edilmesini önerir. O sırada yedi aylık hamile olan sanatçı, gazetede bir Kara Panter Partisi üyesi tarafından hamile bırakıldığına ilişkin bir haber görür. Bu yalan haberin kaynağı FBI'dır. Şok yaşayan Seberg çocuğunu düşürür. Kocasının verdiği bilgiye göre, çocuğun her ölüm yıldönümünde intihara teşebbüs eder ve 1979 yılında kendini öldürür.²⁷⁰ Bu tür trajedilerin sayısını bilmeye ya da yaşanan dramların dökümünü çıkarmaya imkan yoktur.

5. Nükleer Kült

2 Ağustos 1939'da Albert Einstein, Başkan Roosevelt'e bir mektup gönderdi. Einstein mektubunda, uranyum elementinin yakında yeni bir enerji kaynağına dönüştürülebileceği konusunda kendisine fizikçi arkadaşları tarafından bilgiler ulaştığını, bu durumda yeni tür güçlü bombaların yapılabilmesi olasılığının ortaya

270) Bkz. Howard Zinn, *Declarations...*, Age, s. 207.

çıktığını ve Berlin’de de bu tür araştırmalar yapılmakta olduğunu yazıyor, bu konuda çalışmalar yapılmasını öneriyordu. Daha sonra, militarist gidişten rahatsız olan Einstein şöyle diyecekti:

“Benim atom bombasının üretimindeki katılımım tek bir eylemden ibarettir. Başkan Roosevelt’e bir mektup gönderdim... Deneyler başarıya ulaşırsa, bunun insanlık için ne denli korkunç bir tehdit olacağını farkındaydım. Bununla birlikte, Almanların da başarı olasılığıyla aynı sorun üzerinde çalışıyor görünmeleri karşısında, bu adımı atmaya zorunlu gördüm. Her zaman inanmış bir pasifist olmama karşın, öyle davranmaktan başka çarem yoktu.”²⁷¹

Sonuçta, o zamana kadar görülmemiş bir seferberlikle ve muazzam paralar harcanarak nükleer enerjinin ortaya çıkarılmasını gerçekleştirecek atılımlar gerçekleştirildi ve Manhattan Projesi’yle de atom bombası için çalışmalar başlatıldı.

16 Haziran 1945’te de Amerika’da Alamogordo Çölü’nde yapılan bir denemeye ilk atom bombası patlatıldı.

Nükleer enerjinin açığa çıkartılması ve bunun bir patlamayla bombaya dönüştürülmesiyle, görülmemiş yıkıcılıkta bir silah elde edilmiş oldu. Artık, potansiyel olarak, tek bir bombayla bütün bir kentin haritadan silinmesi, milyonlarca insanın yok edilmesi mümkündü. Zamanla, hidrojen bombasının keşfiyle, teorik olarak, sınırsız yıkım gücüne ulaşılmış oldu. Bu bombaları, karadan, denizden ve havadan, uçak, denizaltı ve füzelerle düşman hedeflerine gönderme olanakları da geliştirilince, bildiğimiz haliyle, yeryüzünde hayata, en azından insan yaşamına son vermek de olanaklı hale geliyordu. Üstelik, bu silahlara karşı etkin bir savunma da mümkün değildi. Aslında, artık insanlık ve dünya, nükleer silahlar karşısında çaresiz rehineler durumundaydılar.

Amerikan yöneticileri, insiyaki olarak, sadece kendi ellerinde bulunan bu yıkım gücünün kendilerine verdiği olanakların, hem Sovyetler Birliği’ne karşı giriştikleri mücadelede, hem de

271) O. Nathan, H. Norden (Der.), *Einstein On Peace*, New York, Schocken Books, 1968, s. 583-584’ten aktaran Bernard T. Feld, “Einstein and the Politics of Nuclear Weapons”, *The Bulletin of Atomic Scientists*, No. 5, Mart 1979, s. 6.

dünya hakimiyeti yönelişlerindeki kullanılabileceğini gördüler.

Savaş sona ermek üzereyken ortaya çıkarılan bu yeni olanağın, savaş sonrası kurulacak yeni dünya düzeninde Amerikan çıkarları doğrultusunda kullanılması düşüncesi, her şeyden önce, eldeki yıkım aracının ölümcül güç ve etkilerinin dosta düşmana kanıtlanmasını gerektirmekteydi.

O sırada Japonya henüz teslim olmamıştı ve dolayısıyla da Asya'da savaş devam ediyordu. Bu durumda, bombayı dünya aleme göstererek yeni Amerikan gücünü kanıtlamak, bunun politik diplomatik meyvelerini toplamak, bu arada en çok da Sovyetler Birliği yöneticilerine bir tür şantaj yapabilme olanağını elde etmek için heveslenen Amerikalıların hedefi de belli oluyordu.

Oysa, o zaman belliydi ki, Japonya artık teslim olmak üzereydi. Japon Hükümeti ve Genelkurmayı açısından tek sorun, ABD'nin koymuş olduğu "koşulsuz teslim" şartıydı. Japonlar, zamanla, İmparator'a dokunulmaması kaydıyla teslim olmayı kabul etmişlerdi. Japonya'nın direncinin kırıldığı ve teslim olmak istediği, Amerikan makamlarınca da elbette bilinmekteydi. Bu durumda, atom bombasının Japonya'ya atılmasının askeri bir nedeni söz konusu olamazdı. Üstelik, bazılarının önerdikleri gibi, zaten çok güç durumdaki Japonlara, yeni silahın gücü, okyanusta ya da boş bir alanda patlatılarak da gösterilebilirdi.

Ne var ki, yöneticilerin aklında başka şeyler vardı. Sorun, sadece Japonya'yı teslim almak değil, Japonya'nın işgalini Sovyetler Birliği, Yalta'da üzerinde anlaşmaya varıldığı gibi 8 Ağustos'ta yeni Asya cephesini açmadan gerçekleştirip onu devre dışı bırakmak ve daha da önemlisi Sovyetler'e yeni yıkım gücüyle gözdağı vermektir. Truman, Potsdam'da yeni bir silahın yapıldığı haberini sıradan bir gelişmeymiş gibi Stalin'e verirken, aslında, onun yüreğine korku salmayı da hesaplıyordu.²⁷²

272) Bu konuda yazılmış kapsamlı bir ilk yapıt için bkz. Gar Alperowitz, *Atomic Diplomacy: Hiroshima and Potsdam*, New York, Simon and Schuster, 1965. Yazar, yeni bulguların ışığında yazdığı yeni bölümlerle bu kitabın son baskısında (London, Pluto Press, 1994) konuya daha da açıklık getirmekte, yeni kanıtlarla bu idialara ilişkin tartışmalara son vermektedir.

O dönemde katıldığı bir toplantıda Truman'ın, Sovyet heyetine karşı sergilediği beklenmedik ölçüdeki kaba ve saldırgan tutum karşısında Andrei Gromyko, anılarında, Sovyet algılamasının da bu yönde olduğunu yazıyordu:

“Birdenbire beklenmedik bir biçimde daha konuşmamızın ortasında Truman hafifçe yerinden doğruldu ve konuşmanın bittiğini ima eden bir hareket yaptı. Aslında yaptığı toplantıyı kesmekti. Orayı terkettik. Bu toplantıyı çözümlenince, insan, Truman'ın, bu yüksek makama gelip de ABD'nin korkunç yıkıcı yeni bir silahın, atom bombasının dünyadaki tek sahibi olduğundan haberdar edilince böyle davrandığı sonucuna varabilirdi. Amerika'nın elindeki bu silahla belli ki Truman, Sovyetler Birliği'ne dayatmada bulunabileceğini düşünmüştü.”²⁷³

Nihayet, 6 Ağustos 1945 günü sabah saat 08:15'te Enola Gay isimli bir Amerikan B-29 bombardıman uçağından Japonya'nın Hiroşima kentine ilk atom bombası atıldı. Bunu, üç gün sonra, 9 Ağustos'ta Nagazaki kentine atılan ikinci bomba izledi.

“Bu iki kentte önce gözleri kör eden bir ışık, eşyaları, insan derisini tutuşturan bir sıcaklık, sonra korkunç bir gü-rültüyle yapıları yerle bir eden [sesten] hızlı [seyreden] bir şok dalgası ve arkadan da ağaçları söken, eşyaları, insanları uçuran kasırgalar, küçük ve ilkel iki atom bombasının hissedilen ilk belirtileri oluyordu. Radyoaktivite ise, bu iki kentte hâlâ insan yaşamını etkiliyor..Hiroşima ve Nagazaki'de bombanın etkisiyle kaç kişinin öldüğü bugün hâlâ tam olarak bilinmiyor. Bombanın atılışından sonraki 5 yıl içinde ölenlerin sayısının... Hiroşima'da 200-250 bin'e, Nagazaki'de ise 150 bin'e ulaştığı tahmin edilmekte.”²⁷⁴

Yıllar sonra, Nazım Hikmet, Hiroşima çocuklarını yazdı, bir kente, çoluk çocuk, yaşlı, kadın, erkek masum sivillere, Stalin'i etkilemek, Sovyetlere gözdağı vermek, sermayeye alan açmak

273) Andrei Gromyko, *Memories*, çev. Harold Shukman, London, Arrow Books, 1989, s.123-124.

274) Haluk Gerger, *Nükleer Tehlike: Nükleer Silahlar ve Nükleer Savaş*, 2. Baskı, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1984, s. 178-180.

gibi hesaplar uğruna atom bombası atan zihniyet hiç unutulma-
sın diye, çocuklar şeker de yiyebilsin diye:

KIZ ÇOCUĞU

*Kapıları çalan benim
Kapıları birer birer.
Gözünüze görünemem
Göze görünmez ölüler.*

*Hiroşima'da öleli
Oluyor bir on yıl kadar.
Yedi yaşında bir kızım,
Büyümez ölü çocuklar.*

*Saçlarım tutuştu önce,
Gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim,
Külüm havaya savruldu.*

*Benim sizden kendim için
Hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki
kâat gibi yanan çocuk.*

*Çalıyorum kapınızı,
teyze, amca, bir imza ver.
Çocuklar öldürülmesin
şeker de yiyebilsinler.*

Zamanla, Soğuk Savaş süreci içinde Avrupa'da da Alman-
ya'nın bölünmesi, Batı Almanya'nın Batı Bloku'na entegrasyo-
nu ve silahlandırılması gerçekleştirilerek tehlikeli bir militari-
zasyon başlatıldı. Bunu NATO'nun kurulması izledi, buna karşı-

lık Varşova Paketi kuruldu ve yaşlı kıtada her an patlamaya hazır bir barut fıçısı ortaya çıkmış oldu.

Kuşkusuz, daha önce de değindiğimiz gibi, Soğuk Savaş saldırganlığı, sadece, komünizme karşı bir mücadele olarak düşünülemez; madalyonun öteki yüzünde de Amerika'nın dünya hakimiyeti düşleri bulunmaktaydı. Yeryüzünü, Amerikan sermayesi, Amerikan devleti ve Amerikan yaşam biçiminin çıkar ve gereksinimleri doğrultusunda yeniden yapılandırmak yolunda atom silahıyla birlikte yöneticilerin eline büyük imkanlar geçmiş oluyordu.

Eldeki büyük zenginlik, ABD'ne bir tür mutlak inşaa gücü veriyordu. Amerika, bir yandan Marshall Planı'yla Batı Avrupa'nın imarına girip kapitalizmi tahkim ediyor, öte yandan da antikomünist/antisovyet seferinde yer alacak militan ülkelere sonsuz ekonomik/askeri yardım vadeliyordu. İki Dünya Savaşı'na belirleyici olarak katılmış olmasına karşın ana ülke topraklarında tek merminin bile patlamamış olduğu ABD, kendi bölgesindeki hegemonik konumu, büyük okyanuslarla korunmuş coğrafyası ve elindeki "mutlak silah"la (atom bombası) mutlak güvenliğe de yaklaşmış görünüyordu. Tabii bunun öteki ülkeler ve hasımları açısından "mutlak güvensizlik" konumu anlamına geldiğinin bilinciyle de pervasız bir saldırganlık sergiliyordu.

İşte yeni Amerikan stratejisi ve askeri doktrini, "mutlak silah" gerçeğinin ve böyle bir politik, ekonomik, psikolojik çerçevenin temeli üzerinde inşa edilecekti.

Hiç kuşkusuz, Amerikan kamuoyunda ve yönetiminde, sadece sezgisel olarak da olsa, temel bir düşünce ortaya çıkmıştı bile. Bu, elindeki bu korkunç silah tekeliyle, ABD'nin artık uluslararası politikada isteklerini daha kolay gerçekleştirebilecek bir konuma geldiği yönünde bir tespitti. Elindeki bu "mutlak silah"ın verdiği güçle ABD, özellikle Sovyetler Birliği karşısında büyük bir politik/diplomatik koz kazanmış oluyor, onu davranışlarında yıldıracak, Amerikan isteklerini daha fazla dikkate almaya mecbur edecek bir stratejik üstünlüğe kavuşmuş oluyordu. Bu birçoklarınca da ABD'nin dünya hakimiyetinin önün açacak bir

gelişme olarak görülüyor, giderek, nükleer baskı ve şantajla baş-
vurma eğilimleriyle, doğrudan daha özgüvenli bir biçimde sal-
dırganlaşma dürtülerini de besliyordu.

Artık, atom bombası ve onu düşmana iletecek hava gücü, te-
kel dönemi Amerikan stratejik düşüncesinin temel kavramları
olmuştu.

Hiroşima'ya atom bombasını atan *Enola Gay* uçağının refa-
katçı B-29 uçağı Great Artist'de görevli asker Alvarez "hava sa-
vaşı"nın ulaştığı durumu şöyle özetliyordu:

"Geçen hafta 20. Hava Kuvvetleri... tarihin en büyük hava
akınına 6 bin ton bombayla (3 bin tonluk patlayıcı civarında) ger-
çekleştirdi. Bugünse, filomuzdaki öncü uçak belki de 15 bin ton
dinamit gücündeki bir patlayıcı güce tekabül eden tek bir bomba
attı. Bu, artık birkaç yüz uçakla gerçekleştirilen büyük bombardı-
man kampanyalarının sona erdiğini gösteriyor. Dost görünümlü
tek bir uçak şimdi bütün bir kenti haritadan silebilir..."²⁷⁵

Bu ilk dönemde, hava kuvvetlerine ve stratejik bombardıma-
na verilen önemle birlikte, atom bombasının muazzam gücü, ona
karşı savunmanın olanaksızlığı ve yeryüzünün sivil yerleşim
merkezlerinin, ekonomik, sosyal, teknik altyapısının, kısacası, bir
halkın ve ülkenin onun yok edici etkileri karşısında savunmasız
olduğu düşüncesi, ani bir saldırıyla hasmı çökertmenin olanaklı
olduğu fikrini de cazip kılıyordu. Daha 1945 yılında, Amerikan
Genelkurmayı'nın stratejik konseptine, ABD'nin "[s]aldırı güç-
lerinin bize karşı konumlandığı belli olunca, gerektiğinde ilk
darbeyi vurmaya" hazır olması noktası yerleştirilmişti.²⁷⁶
1946'da Manhattan Projesi'nin de başında bulunmuş olan Gene-
ral Leslie Grove, "Atom silahlarına sahip olan bir ülke gerekti-
ğinde ilk darbeyi vurmaya hazır olmalıdır" diye yazmıştı.²⁷⁷

275) Bkz. Richard Rhodes, *Dark Sun: The Making of the Hydrogen Bomb*, New York, Simon
and Schuster (Touchstone book), 1996, s.18.

276) David Alan Rosenberg, "The Origins of Overkill: Nuclear Weapons and American Stra-
tegy, 1945-1960," *International Security*, c. 7, No. 4, Spring 1983, s.17.

277) Bkz. *Foreign Relations of the United States 1946*, c. I, Washington DC, Government
Printing Office, 1972, s.1201.

Sonuçta, bu dönemde ABD’de yapılan ilk savaş planlarında, atom bombasına ve tabii stratejik bombardımana dayalı konseptler egemen olmaya başladı.

Bu düşmana karşı atom silahları da vurucu gücün temel unsurları olacaktı. Bu dönemde yapılan savaş planlarının hakim özelliğini, atom silahlarıyla Sovyetler Birliği’nin büyük kentlerine ani saldırılar yapılması oluştuyordu. 1948 yılında Stratejik Hava Komutanlığı’nın hazırladığı ilk operasyonel planda hedef noktaları, “sivil nüfusun yokedilmesine ve sanayi merkezlerinin de ikincil olarak seçilmesi”ne dayandırılmıştı.²⁷⁸ Tabii saldırının kapsamı da eldeki atom stokunun büyümesiyle birlikte genişlemekteydi. Örneğin, *BROILER* Planı, 24 kente 34 bomba atılmasını öngörürken, *HARROW* Planında bu sayılar 20 kente 50 bombaya, *TROJAN*’da 70 kente 133 bombaya çıkıyordu. Ekim 1949’daki *OFFTACKLE* Planındaki hedefler ekinde ise, 104 kente 220 atom bombasının atılması ve 72 bombanın da rezerv olarak elde tutulması hesaplanmıştı.²⁷⁹

Sonuçta da, Amerika’nın nükleer savaşa ilişkin ilk “Tek Entegre Operasyonel Planı” (*SIOP-Single Integrated Operational Plan*)’ı ve hedef listesi 1960 yılında yürürlüğe konduğunda ortaya çıkan tablo gerçekten tüyler ürperticiydi. Buna göre, 2 bin altı yüz hedef seçilmişti ki, bu, bin elli patlama noktasına tekabül ediyordu ve bunun da 151’i kent/sanayi merkezleriydi. Planlanan Sovyetler Birliği, Çin ve Doğu Avrupa’ya 3 bin beş yüz nükleer silahın gönderilmesi idi. Hemen başlangıçta 880 bombardıman uçağı toplam 2 bin yüz magatonluk bin dört yüzden fazla bombayı hedeflere atacaktı. Hiroşima’ya atılan bombanın gücünün sadece 15 kiloton olduğu hesaba katılırsa, saldırının başında atılacak patlayıcı toplamının bunun 140 bin misli olduğu görülecektir; sonucun kaç yüz milyon insanın ölümünü ifade etti-

278) Robert D. Little, *The History of the Air Force Participation in the Atomic Energy Program 1943-1953*, c.II, Foundations of an Atomic Air Force and Operation SANDSTONE, 1946-1948, Washington DC, Air University Historical Liason Office, 1955 (1981’de kısmi olarak gizliliği kaldırılmış), s.264-265’den nakleden David Alan Rosenberg, s.15.

279) David Alan Rosenberg, s.15-16.

ğini düşünmek gerçekten insan akli ve muhayyalesi bakımından kolay değildir.²⁸⁰

Tekel dönemindeki ilk savaş planlarını ve hedef listelerini gören bir Amerikalı subay, “nihai gözlem, iki saat içinde neredeyse tüm Rusya’nın üzerinde duman tüten ve radyasyon ışınlayan bir yıkıntı olacağı”ydı diye ifade ediyordu duygularını.²⁸¹

23 Kasım 1948’de Savunma Bakanı Forrestal’ın isteği üzerine Dışişleri Bakanlığı’na hazırlanan bir başka belgedeysen (NSC-20/4), genel amaç “Sovyetler Birliği’nin içinde ya da dışında Sovyet ya da Bolşevik kontrolü azaltmak veya yok etmek” biçiminde ifade edilmekteydi.²⁸²

ABD’nin atom bombasını askeri doktrininin ve dış politikasının ana unsuru yapması, nükleer savaş planlarının buna göre oluşturulması, kuşkusuz, Amerikan yöneticileri açısından bir “kamuoyu sorunu” da çıkarıyordu. Bir başka ifadeyle, böylesi korkunç bir kitle kırım silahının neredeyse soykırıma dönüşecek türden gözükara bir biçimde kullanılması planları, “Amerikan kamuoyunu psikolojik olarak hazırlamak” gibi bir misyonun da yerine getirilmesini gerektirmekteydi. Bunun yol ve yöntemleri değişmekteydi. Kullanılan bir yol, bombanın etkilerinin küçüm senmesi, onun varlığı ve kullanımının kamuyouna şok yaratmayacak ölçülerde sunulması biçiminde tezahür ediyordu.

Ama her zaman en geçerli yol, kamuoyunu korkutmak olmaktadır. Dönemin etkili senatörlerinden Vandenberg, Truman’a, Soğuk Savaşı kabul ettirebilmek için Amerikan halkının “ödünü koparması” gerektiğini söylemişti. Benzer bir yaklaşım 10 Eylül 1948 tarihli bir Ulusal Güvenlik Belgesi (NSC-30)’nde de görülmektedir. Ulusal Güvenlik Konseyi’nce hazırlanarak Başkan Truman’a sunulan bu belgenin önerilerinde “atom silah-

280) Bkz. Age, s.6.

281) Peter Pringle, William Arkin, *SIOP: Nuclear War From the Inside*, London, Sphere Books Ltd., 1983, s.22.

282) Metin için bkz. “United States Objectives With Respect to the USSR to Counter Soviet Threats to US Security” in Drew S. Nelson, (Ed.), *NSC-68: Forging the Strategy of Containment*, Washington D.C., Government Printing Office, 1994.

larının zamanında ve etkin bir biçimde kullanılması, “bunun planlanması” ve bu konudaki “kararın Başkan tarafından verilmesi” vardı.²⁸³ Bu metnin 5. Paragrafı şöyle:

“Bu konuda kamuoyu ciddi önemde bir unsur olarak kabul edilmelidir. Böylesi önemli bir konuda tartışır ya da karar alırken... güvenliğe ilişkin önemi henüz tam olarak kavranmamışken, Amerikan halkının önüne, konuyla ilgili bir ahlaki sorun getirmek ihtimali ortaya çıkabilir. Oysa, [bombanın kullanılmasına ilişkin] bir karar Amerikan halkı tarafından verilecekse, bu güncel aciliyet koşullarında... yapılmalıdır...”

Bu, açıktır ki, Senatör Vandenburg’un “halkın ödünü koparmak” önerisine benzemektedir: Ancak Amerikan halkı büyük korkular ve uluslararası durumun aciliyetinin paniğiyle atom bombasının kullanılması konusundaki moral kaygılarını bir yana bırakmaya ikna edilebilir...

Aynı belge, 7. paragrafta karar vericileri de uyarıyor: “Şayet ABD atom bombası kullanılmasının aleyhine karar verirse veya bu konu kamuoyunda ahlaki/moral kaygılarla tartışılırsa, bu ülke dünyanın marjinal radikallerinin övgüsünü kazanabilir, kuşkusuz Sovyet Bloku’nca alkışlanır ama Birleşik Devletler, Batı Avrupa’daki her yurttaş tarafından şiddetle kınanır...”

Atom bombalarıyla yapılacak stratejik bombardıman Amerikan atom tekeli kırılana kadar gerçekleşemedi. Bütün güçlü konumlarına ve ellerindeki muazzam yıkıcı olanaklara karşın hayat, henüz, Amerikan stratejik bombardıman heveslilerine onların düşledikleri kadar cömert değildi. Yapılan bütün hazırlıklara rağmen, Sovyetlere karşı bir atom saldırısının koşulları yaratılamamıştı.

Her şeyden önce, elde fazla miktarda “nükleer yakıt” bulunmuyordu, dolayısıyla da, yapılabilecek bomba sayısı sınırlıydı. Bombanın yapımı, çok sayıda teknisyen, mühendis, kimyacı ve fizikçinin zahmetli ve uzun bir süre çalışmasını gerektiriyordu. İmal edilen ilk bombalar büyük, ağır (10 bin pound) ve hantal-

283) Metin için bkz. *Foreign Relations of the United States 1948*, c. I, s. 624-628.

dılar, güçleri de nihayet sınırlıydı; 100 kiloton civarındaki bu “enerji” Hiroşima’da patlatılan bombaya göre (yaklaşık 15 kiloton) henüz hâlâ çok sınırlı bir artışı ifade ediyordu. Bir yazar, her biri 39 kişinin ancak iki günde hazır hale getirebildiği bu bombalardan 1945 sonunda elde sadece iki adet olduğunu, henüz bir araya getirilmemiş halleriyle bu sayının Temmuz 1946’da 9’a, Temmuz 1947’de 13’e ve Temmuz 1948’de de 50 adete ulaşabildiğini belirtmekteydi. Üstelik, 1948’de bile hâlâ sadece 30 adet B-29 ağır bombardıman uçağı bu bombaları taşıyabilecek hale getirilebilmiş durumdaydı.²⁸⁴ Bu uçakların 4000 millik menzili ise bir başka sıkıntı kaynağıydı. Hava savunması karşısında bu uçakların gece uçuşları için gerekli radar donanımı dönemin koşullarında yeterli değildi. Ağır bombardıman uçaklarına eşlik edecek hava filoları ya da onları barındıracak üslerin korunmaları da parasal ve personel maliyetlerini arttırmaktaydı. O dönemin teknik olanaklarıyla hedeflerin vurulması sanıldığı kadar kolay değildi. Eldeki haritalar, istihbarat olanakları yetersizdi.

Bomba imalinin yavaş ve pahalı olacağı da dönemin etkileyici varsayımlarından biriydi. Yeterli stokların olmadığı bu dönemde üretim gerçekten de sorunluydu. Üstelik, o dönemde ancak üretilen maksimum 100 kilotonluk sınırlı sayıdaki atom bombaları da yeterli bulunmuyordu. Füze teknolojisi ise, henüz anlamlı bir ilerleme göstermemişti. Almanların savaşta kullandığı V-2 füzelerinin sapma mesafesi (CEP) 25 mildi. En önemlisiyse, Sovyetler Birliği’nin Avrupa’daki konvansiyonel gücü, bu tür nükleer maceralara karşı bir fren etkisi yapıyordu.²⁸⁵

O dönemde yapılan atom saldırılarının sonuçları da, sadece eldeki bu sınırlı sayıdaki silah ve uçakla Sovyetler Birliği’nin dize getirilemeyeceğini göstermekteydi. Bu saldırı planlarından birinde, 30 gün içinde 28 milyon insanın yaşadığı 74 Sovyet kentinin bombalanması öngörülmüş ve sonuçta 2 milyon 700

284) David A. Rosenberg, *Age*, s. 14-15.

285) Bkz. George H. Quester, *Nuclear Diplomacy: The First Twenty-Five Years*, New York, The Dunellen Co. Inc., 1970, s.1-9.

bin insanın öleceği, 1 milyon kişinin de yaralanacağı hesaplanmıştı. Ne var ki, konuyla ilgili rapor, bir Amerikan zaferi açısından iyimser bir tablo da çizememektedir.

“Bir atom saldırısı tek başına teslimiyet getiremez. Komünizmin kökenlerini yok edemez ya da Sovyet önderliğinin halk üzerindeki hegemonya gücünü kritik ölçülerde zayıflatamaz. Bir atom bombardımanı, Sovyet halkının çoğunluğu açısından, dış güçlere ilişkin Sovyet propagandasını doğrulayacak, Birleşik Devletlere karşı tepkileri (hoşnutsuzluğu) körükleyecek, bu halkı birleştirecek ve savaşma kararlılıklarını arttıracaktır...”

Sovyet silahlı kuvvetlerinin, Batı Avrupa’nın, Orta Doğu’nun ve Uzak Doğu’nun belirlenmiş bölgelerine hızla ilerleme yeteneği ciddi bir biçimde zayıflatılamayacaktır...²⁸⁶

Sovyetlerin atom tekeli kırmasıyla yeni bir durum ortaya çıkmıştı. ABD, ilk kez karşılaştığı böyle bir duruma, artık kendi ülkesinin de bir düşman saldırısına açık, hatta, atom silahının yıkıcılığı düşünüldüğünde, savunmasız bir biçimde açık kalması durumuna nasıl bir tepki verecektir? Amerikan stratejik tarihini ve askeri doktrininin gelişimini artık bu soruya aranan ve bulunduğu sanılan yanıtlar belirleyecek, oluşturacaktır.

Tanrısal Amerikan “özel deneyimi”nin ve o özel olanın “yaşam biçimi”ne ve ilahi misyonuna ayaktakımınca, yeryüzünün lanetlilerince ve Rusya gibi “geri Asyalılar”ca oluşturulan itirazın bir de böylesine bir stratejik konum kazanması kolay hazmedilir değildi ABD açısından. “Aşıkâr Yazgı”nın böylesine reddiyesi ve dokunulmazlık zırhının böylesine parçalanması, yükselişinin doruğunda olduğuna inanan Amerika’nın toplumsal ruhu üzerinde ağır bir yük yaratmıştı. Yeryüzünün efendisi olma ve Amerikan Rüyasını gerçekleştirme hayalleri pek çabuk yerle bir olmuş, Amerikan sermayesinin uluslararası hegemonya projesi riske girmişti. Bu, kaçınılmaz olarak, hırçın saldırganlık ve bur-

286) Atom bombardımanının etkilerinin ele alındığı 11 Mart 1949 tarihli bu çok gizli raporun tam metni için bkz. Thomas H. Etzold ve John Lewis Gaddis (Der.), *Containment: Documents on American Policy and Strategy, 1945-50*, New York, Columbia University Press, 1978, s.360-364.

nübüyük üstünlük inadıyla örülen bir stratejik yönelişı kışkırıtı-yordu. “İyi olan, kötü karşısında güçlü olmalıydı ki, kötünün saldırganlığını önleyebilsin, barışı ve özgürlüğü koruyabilsin!” Bübüyük saldırganlığın ve çıkar hesaplarının ideolojik gerekçesi ve ajitasyon malzemesi bu slogan olacaktı...

İlk adımı Truman, 1950 yılının başında attı: ABD, hidrojen bombası yapacaktı. Bunun için de kapsamlı ve acil bir program başlatılacaktı.

Buna şiddetle karşı çıkanlar oldu; başta Oppenheimer, atom bombasının yapımında yer almış bilimciler, ilerici kişi, grup ve partiler, nükleer silahlanmada böylesi yıkıcı ve sonu belirsiz bir aşamaya geçilmesini önlemeye çalıştılar.

Ne var ki, sonunda kazanan taraf başını fizikçi Edward Teller’in çektiği ve güçlerini Genelkurmay’dan alan taraf oldu. Genelkurmay açık bir biçimde, “hidrojen bombasından vazgeçilmesinin ABD’nin ve Batı yarımküresinin güvenliği açısından zararlı olacağı” görüşünü ileri sürerek ağırlığını “süper” yandaşlarından yana koydu. Kongre’de, basında ve işadamları arasında da “Süper”in yandaşları seslerini yükseltmeye başladılar. Truman Yönetimi’nin Dışişleri Bakanı Dean Acheson gibi etkili üyeleri de araştırmaların bir an önce başlamasından yanaydılar. Amerika kararını çoktan vermişti: Daha çok, daha güçlü nükleer bombalar yapılacak ve stratejik üstünlük ne pahasına olursa olsun elde tutulacaktı ki, Amerikan Rüyası karşısındaki güçler etkisizleştirilebilsin...

Truman’a düşen, bu verilmiş kararı onaylamak ve resmiyete sokmaktır. O da öyle yaptı. 31 Ocak’ta “Atom Enerjisi Komisyonu’na, hidrojen ya da süper denen bomba dahil her tür atom silahı için çalışmalarını devam ettirmesi” emrini verdiğini açıkladı ve ölümcül yarış resmen başlattı. Nükleer mantığın ölümcül serüveni de böylece yeni boyutlar kazanmış oldu...

Bundan sonra da ABD hep silahlanma yarışını sürdürdü, hep stratejik üstünlük peşinde koştu, hep nükleer silahlarını kullanabilmenin ve olası bir nükleer savaşı kazanmanın yollarını aradı.

Nükleer kültün ölümcül serüveni, bir yanıyla da, ABD'yi tam olarak kavramanın anahtarıdır.

Nükleer silahların özünde bulunan “sınırsız ve denetlenemeyen yıkım” özelliği daha baştan onları sadece barbarca bir soykırımın aracı yapmaktaydı. Sovyetler Birliği'yle ABD arasında ortaya çıkan “dehşet dengesi”yle birlikte de, nükleer savaş kazanılabilir, politik ve sosyal öze sahip bir savaş niteliğini tümüyle kaybetti; nükleer silahlarla yapılacak bir savaş artık düşmanın soykırımıyla da sınırlandırılmazdı, hasını yok ederken, insanlığı da beraberinde yok olmaya götürecek bir intihar olabilirdi ancak. Nükleer silahların ortaya çıkışı üzerine ilk nükleer strateji uzmanlarından Bernard Brodie şu gerçeği saptayacaktı: “Şimdiye kadar silahlı kuvvetlerimizin temel amacı savaşları kazanmaktı. Bundan böyle temel amacı savaşı önlemek olmalıdır.”²⁸⁷

Ne var ki, bu temel gerçeği ABD'deki çok etkin güçlerin önemli bölümü hiçbir zaman kabullenmek istemedi. Brodie'nin artık klasikleşmiş saptamasından yirmi yıl sonra da bu kez ünlü İngiliz strateji uzmanı Liddell Hart, nükleer savaşçılara şunları hatırlatmayı gerekli görmüştür: “Nükleer silahların gelişimiyle, stratejinin eski kavram ve tanımları sadece geçersiz değil, aynı zamanda anlamsız hale gelmişlerdir. Savaşı kazanmaya yönelmek, zaferi amaç yapmak çılgınlıktan başka bir şey değildir.”²⁸⁸ Fakat, nükleer kültün çılgınlığı hep sürdü.

Bu ölümcül gidişe, kuşbakışı bir biçimde olsa da, kısaca bakmak, Amerika Birleşik Devletleri'nin, nükleer çılgınlıkla örülmüş emperyalist serüvenini kavramak bakımından gereklidir.

ABD'de ortaya çıkan, toplumu ve devleti avucunun içine alarak insanlığı anaforu içine çeken nükleer kült, nükleer silahları politik ve askeri amaçlar doğrultusunda kullanılabilir araçlar

287) Bernard Brodie, “War in the Atomic Age”, içinde “Bernard Brodie, (Ed.), *The Absolute Weapon*, New York, Harcourt, Brace and Company, 1946, s.76. Kitapta iki bölüm Brodie tarafından kaleme alınmıştır: “War in the Atomic Age” ve “Implications For Military Policy.”

288) B.H. Liddell Hart, *Deterrence or Defence*, London, Stevens, 1966, s. 66'dan aktaran John Garnett, “Strategic Studies and Its Assumptions”, içinde John Baylis, et. al., *Contemporary Strategy: Theories and Policies*, New York, Holmes and Meier Publishers, Inc., 1975, s. 4.

olarak kabul eden ve dolayısıyla da buna uygun stratejilerin oluşturulmasını hedefleyen bir akıl yürütme sistemi ve eylem kılavuzundan oluşan kör inançlar bütünüdür. Bu mantık, klasik anlamıyla stratejinin, yani askeri gücün politik amaçlara ulaşılmasına yönelik olarak kullanımının, nükleer düzlemde de geçerli olduğu savından hareketle, nükleer savaş strateji ve taktiklerinin inşasını öngörmektedir.

Bu mantıkla malul stratejilerden birinin ifadesiyle, “termo-nükleer savaşta stratejinin, yani askeri gücün akıllıca, politik yönelimli bir biçimde kullanılmasının, işlevleri mevcuttur.”²⁸⁹ Bir başka deyişle, nesnel koşulların tüm verilerinin açıkça ortaya koyduğu aksine kanıtlara karşın, nükleer mantığa göre, nükleer savaş “politikanın nükleer araçlarla bir devamıdır” ve dolayısıyla da hedefi savaşları kazanmak olan stratejik düşüncenin klasik anlamının kapsamı içindedir. Böylece de, nükleer mantığın stratejisinin temel hedefi, nükleer savaşın önlenmesi değil, kazanılmasını öngören hazırlık ve tekniklerin oluşturulmasıdır.

Nükleer mantığa göre, nükleer silahlar da, öteki tüm silahlar gibi, kullanılabilir savaş araçlarıdır ve nükleer savaşa da, amaçsız bir katliam, sınırsız bir yıkım olarak değil, tüm savaşlar gibi “kazanılıp kaybedilecek” bir silahlı “irade, cesaret ve direnç” hesaplaşması olarak yaklaşılmalıdır. Bu açıdan bakınca da, nükleer mantığa göre, tek ve temel olarak nükleer savaşın önlenmesine ve bunun gerektirdiği yöntemlere dayanan bir stratejik düşünce, “stratejinin antitezidir”²⁹⁰ çünkü böylesi bir düşüncenin “çoğu kavramının ardında kıyamet sendromu yatmaktadır.”²⁹¹ Oysa, nükleer strateji de, genel olarak stratejinin bir parçası olarak, savaşmanın ve kazanmanın bilimi ve sanatı olarak kabul edilmelidir.

Nükleer mantığın savunucuları için, nükleer savaş olgusuna “kıyamet kompleksi”yle yaklaşmak stratejik düşüncüyü hareketsiz

289) Colin S.Gray, “Nuclear Strategy: The Case for a Theory of Victory,” *International Security*, Summer 1979, s.55.

290) A.g.e., s.61.

291) Colin S. Gray, Keith Payne, “Victory is Possible,” *Foreign Policy*, Summer 1980, s.27.

katı kalıplar içinde hapsederek dondurmak anlamına gelmektedir.

Bir Amerikalı gazeteci, onları şöyle anlatıyor:

“[Onlar] nükleer savaşın insanlığın sonu anlamına geleceği [savlarını] öfkeyle reddediyor; bu bir histeridir diyorlar... Senatör Pell, Eugene Rostow’a kritik soruyu şöyle sordu: ‘Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki bir nükleer savaş sonunda bu iki ülkenin varlıklarını sürdürebileceğini öngörüyor musunuz?’ Silahların Denetimi ve Silahsızlanma Dairesi Başkanlığı’na atanması [Senato tarafından] onaylanan Rostow ona şu yanıtı verdi: ‘İnsan ırkı çok inatçıdır Senatör Pell...’ Rostow açıklamalarını şöyle sürdürdü: ‘Bir tarafta 10, bir tarafta 100 milyon ölü [olacak] ama bu bütün nüfus demek değildi...’ Bunlar, gelecekle ilgili olarak bir başka düşünürü akla getiriyor. Yönetimin danışmanlarından Edward Teller, yurttaşlarını benzer bir filozofça yaklaşımla şöyle rahatlatıyor: ‘En büyük nükleer çatışma hayallerin ötesinde bir felaket olacaktır ama son olmayacaktır.’”²⁹²

Evet, nükleer mantığa göre, nükleer savaş yeryüzünde hayatın sonu olmayacaktır ve yaşam “Batı değerleriyle uyumlu bir savaş sonrası dünya düzeni”²⁹³ içinde sürebilecektir.²⁹⁴

Nükleer mantığa göre, bir nükleer savaş sonrasında, zor koşullar altında da olsa, yaşamda pek fazla bir değişiklik söz konusu olmayacak ve her şey “belki de aşağı yukarı eskisi gibi” olacaktır.²⁹⁵ Hatta nükleer savaş, “geride kalanların büyük çoğunluğu ve onların çocukları için normal ve mutlu bir yaşamı engellemeyecektir.”²⁹⁶ Nihayet, nükleer mantığa göre, nükleer savaşın bazı istenmeyen sonuçlarını, savaş sonrasında alınacak basit önlemlerle dengelemek, ortadan kaldırmak da olasıdır. Örneğin, Amerikan Başkanı Reagan’ın danışmanlarından birine

292) Leon Wieseltier, “The Great Nuclear Debate,” *The New Republic*, 10-17 Ocak, 1983, s.25.

293) Age, s.21.

294) Gray, daha önce anılan makalesinde, savaş sonrası düzenin Batı’nın ve Çin’in çıkarları doğrultusunda oluşturulması gerektiğini yazıyor. Bkz. S.68.

295) A.J.C. Edwards, *Nuclear Weapons, The Balance of Terror, The Quest for Peace*, Albany, State University of New York, 1986, S.94.

296) Herman Kahn, *On Thermonuclear War*, ikinci baskı, Illinois, The Free Press, 1969, s.21.

göre, radyoaktif serpintinin kanser olaylarında yaratacağı “yüzde otuzluk artış”, savaş sonrasında “sigara sanayiinin yeniden kurulmasının ihmaliyle dengelene[bilecektir].”²⁹⁷ Üstelik, nükleer mantığa göre, savaşın bu tür sonuçlarını abartmamak gerekir çünkü bu tür “olumsuzluklar” barış zamanında da görülebilmektedir. Örneğin, nükleer savaş sonrasında bebeklerin bir bölümü genetik bozukluklarla doğacaktır ama aynı şey barış zamanında da olmaktadır; dolayısıyla, “savaş korkunç bir şeydir ama barış da öyledir” ve bu tür olgular açısından arada nitel değil “nicel farklılıklar” vardır.²⁹⁸

Kimi “farklılıklar”ın yaratacağı sorunlarsa, piyasa ekonomisinin mekanizmalarıyla rahatlıkla çözülebilir. ABD Başkanı Kennedy döneminde devletçe bastırılan ve radyoaktif serpintiye karşı özel sığınakların yapılmasını öngören bir broşüre göre, “özel sığınaklar için bir pazarın şimdiden ortaya çıkmış olması yararlıdır ve yaşamımızın değişik koşullarının hür teşebbüsce düzenlenmesi olgusuyla uyumludur.”²⁹⁹

Böylece, parası olanların serpintiden korkmasına da gerek yoktur. Önemli olan, pazar ekonomisi koşullarına göre doğru planlar yapabilmektir. Örneğin, çeşitli Amerikan yönetimlerine danışmanlık yapmış saygın bir profesöre göre, nükleer savaş sonrasında yiyeceklere de radyoaktivite bulaşacaktır. En azdan başlayarak, gıda maddeleri içerdikleri radyoaktivite oranına göre, örneğin, “A”, “B”, “C”, “D” ve “E” diye sınıflandırılabilirler. En radyoaktif olan “E” etiketli yiyecekler hayvanlara, en az kirli “A” türleri ise çocuklarla hamilelere ayrılabilir. Kirlilik oranı “E”den hemen sonra gelen “D” yiyecekler ise, rahatlıkla yaşlılara verilebilir çünkü onların kemikleri zaten fazla radyoaktivite depolamaz. Geriye kalan “B” ve “C” türü gıda maddeleri ise piyasada serbestçe herkese satışa sunulabilir. Tabii “piyasa ekonomisi mekanizmaları” uyarınca “B” etiketliler “C”lerden daha pa-

297) *The New York Times*’dan aktaran *Nuclear Weapons, Report of the Secretary-General of the United Nations*, Brookline, Mass., Autumn Press, 1980, önkapak.

298) Kahn, Age, s.45-46.

299) Nakleden Fred Kaplan, Age, s.311.

halı olacaktır; devlet sübvansiyonu birçok sorunu da beraberinde getireceğinden işin böyle, serbest piyasa koşullarına göre çözümlmesi en uygun yol olacaktır.³⁰⁰ Böylece, herkes cebindeki paraya göre yiyeceği radyoaktivite oranını saptamakta özgür olur ve arz talep yasası da adil bir biçimde kimin ne kadar süre yaşayacağını belirler!

Nükleer mantık açısından, nükleer savaş tekniklerinin ve stratejik kavramlarının oluşturulması, savaş sonrasına ilişkin yıkım tahminleriyle uğraşmaktan çok daha önemlidir:

“Senatör Pell: Topyekun bir [nükleer] savaşta ne kadar Amerikalı veya Sovyet yurttaşı ölecektir?

[Savunma Bakanı] Weinberger: Hiçbir fikrim yok Senatör.

Senatör Pell: Bu hesaplanmadı mı?

Bakan Weinberger: Duyduğuma göre zaman zaman yapılmış çeşitli hesaplamalar var... Bu bizim yaptığımız bir hesap değildir çünkü bizim caydırıcılık politikamızla ilgisi olan bir şey değildir...

Senatör Pell: Yani Bakanlığınızda sizin bildiğiniz ve bir nükleer savaşta tarafların kayıplarını hesaplayan bir plan yok?

Bakan Weinberger: Hayır. Bunun üzerinde zaman harcamıyoruz.

Senatör Pell: Bir nükleer savaşta ne kadar Amerikalı öleceği konusunda kişisel bir görüş belirtmek ister miydiniz?

Bakan Weinberger: Hayır. Bu konuda kişisel bir görüşüm yok. Nasıl hesaplanacağını bilmiyorum. Bu tür fantastik tahminler yapmakta bir amaç ya da yarar olduğunu sanmıyorum.”³⁰¹

300) Kahn, Age, s.66-67. Bu planı öneren Profesör Kahn, benzer düşünceleri taşıyan pek çok öteki bilimciler gibi Amerikan Hava Kuvvetleri'nce kurulmuş RAND araştırma enstitüsünde çalışmış, Amerikan hükümetlerine danışmanlık yapmıştır. Stanley Kubrick'in Dr. Strangelove filmindeki "tuhaf" bilimadamının Kahn olduğu söylenmiştir. Kubrick, filmi çekmeden önce Kahn ve Kissinger gibi nükleer stratejilerle görüşmüş ve filminde Kahn'ın atılı yaptığımız kitabından da yararlanmıştı. Bkz. Fred Kaplan, Age., s.220, s.231 ve 412dn.

301) *U.S. Strategic Doctrine: Hearing Before the Committee on Foreign Relations, United States Senate, Ninety-Seventh Congress, second session (December 14, 1982), Washington D.C., U.S. Government Printing Office, 1983, s.100-101.*

Nükleer mantık, soyut ve geçerlilikleri hayli kuşkulu postülaların didaktik olarak oluşturulduğu bir akıl yürütme sistemidir ve böylesi çürük bir temel üzerine inşa ettiği önermeler dehşet vericidir; tümü nükleer çağın nesnel koşullarının ve çağdaş değerlerin kökten yadsınmasını, ya da aynı anlama gelmek üzere, aşılmasını ifade etmektedir. Nükleer çağın nesnel gerçekliğinin yadsınması, nükleer mantığın tüm stratejik kavram ve önermelerle savaş tekniklerinde açıkça görülmektedir. Nükleer mantık, nesnel gerçekliği aşma çabası içinde, giderek, akıl almaz önermelerle “mantıksal sonuçları”na varmakta, çarpık düşünme sistemine özgü bir kült yaratmaktadır. Asıl işlevi olan ölümün katırlığı ve soğukluğunu içeren bir akıl yürütme yoluyla, nükleer strateji uzmanları, savaşın ne olduğunu bilen bir askerin ifadesiyle, “çoğu kez, milyonların öleceği ya da yaralanacağı nükleer saldırıları, kentlerin, uçak gemilerinin, büyük sanayi bölgelerinin ve ulusal gücün öteki kaynaklarının piyon sayıldığı büyük bir satranç oyunu gibi tanımlamaktadırlar. Piyonlar yok edildikçe satranç tahtasından kaldırılmakta ve oyun normal olarak sürmektedir.”³⁰²

İnsan yaşamına, hele yüzmilyonlar ölçeğinde böylesi duyar-sız yaklaşan bir mantığın stratejik önermeleri de, doğal olarak nükleer külte özgü teknikler içerecektir. Bunlardan bir tanesi, nükleer kültün kendine özgü dilinde “kontrpolitik” olarak adlandırılan, politik merkezlere saldırma doktrininin “etnik hedefleme” tekniğidir. Buna göre, ABD, bir nükleer savaşta, etnik Rusları hedef almalı ve bu nüfusun azaltılmasıyla birlikte öteki milletlerin Sovyet Devleti’ne karşı ayaklanmaları sağlanmalıdır:

“Büyük Rus ulusu Slavdır ve Pan Slavik bir geçmişi vardır. Büyük Rusya, SSCB İmparatorluğunun çekim merkezidir. Amerikan Politik Hedefleme kavramındaki ‘kurtarma’ unsuru bir yanıyla da Sovyet İmparatorluğunun parça-

302) A. S. Collins, “Current NATO Strategy: A Recipe For Disaster,” içinde Gwyn Prins (Der.), *The Nuclear Crisis Reader*, New York, Vintage Books, 1984, s.30. General Collins, 1971-74 yılları arasında Avrupa’daki Amerikan Ordusu Komutan yardımcılığı görevinde bulunmuştur.

lanmasıyla ilgilidir. Bu kavrama göre, SSCB'deki öteki Cumhuriyetlerle Doğu Avrupalı uluslar, silahlı kuvvetlerin ve üslerin çok dikkatli bir biçimde hedef alınmasıyla, olabildiği ölçüde, ek yıkımdan azade tutulacaklardır.”³⁰³

Bu “yıkıcı” öneriye, Bernard Albert, “yapıcı kontrerk” başlıklı makalesinde, Ukrayna örneğiyle, daha “insani” bir boyut kazandırmaktadır:

“Önerilen saldırının amacı, bir halk ayaklanmasını kıskırtmak değil, fakat sadece yerel komünist önderliğin kendi öz çıkarları için merkezi hükümetle aktif işbirliğinde bulunmaktan kaçınmasını özendirmektir. Karşılığında ABD sadece Sovyet denetim araçlarına saldırarak ve Ukrayna değerlerinin herhangi bir biçimde tahribinden kaçınacaktır. Ulusal Cumhuriyetleri değil de, Büyük Rusya’yı tahribeyönelik bir saldırı, merkezi önderliğe karşı büyük bir tehdit oluşturmaktadır, çünkü, şayet savaş uzarsa, Ukrayna çatışma sonrasında en güçlü devlet olarak ortaya [çıkabilecektir].”³⁰⁴

Tabii nükleer mantık, böyle soykırım önerileriyle çağdaş insani değerleri yadsırken, kendi “diyalektiği” içinde, yeni ve kuşkusuz çarpık bir “değerler sistemi” de oluşturmaktadır. Nükleer kültün moral değerlerinin nasıl bir “tarihsel ilericilik” içerdiğinin görkemli bir örneğini ünlü Amerikalı Profesör Samuel Huntington veriyor. Huntington’a göre, Sovyet Devleti’nin “politik yıkım”ını öngören bir strateji nükleer savaşı da aklayacaktır çünkü,

“[bu,] Sovyet denetimi altında yaşayan halkların özgürlüklerini ve ulusal bağımsızlıklarını geliştirmeye yönelik olduğu için moral açıdan onaylanabilir... [ve], bir anlamda, Sovyet İmparatorluğu giderek anakronikleştikinden, tarihsel açıdan, ‘ilerici’ olur.”³⁰⁵

Çağın nesnel koşullarının ve temel değerlerinin böylesine dı-

303) David T. Cattell ve George H. Quester, “Ethnic Targeting: Some Bad Ideas,” Desmond Bell, Jeffry Richelson (Der.), *Strategic Nuclear Targeting*, Ithaca, Cornell University Press, 1986, s.278.

304) *Orbis*, 1976’dan aktaranlar, Age., s.278.

305) Samuel P. Huntington, “The Renewal of Strategy,” içinde Samuel P. Huntington (Der.), *The Strategic Imperative: New Policies For American Security*, Cambridge, Mass., Ballinger Publishing Co., 1982, s.12-13.

şında kalmış bir “kült”ün, demokratik değerleri de dışlaması, kuşkusuz, doğası gereğidir, “işlevsel” gerekleri açısından zorunludur. Nükleer mantık, tüm cüretine karşın, yine de, yüz milyonların katledilmesinin hesaplarını, soykırım planlarını “kapalı kapılar” ardında yapmak durumundadır:

“Öyle olabilir ki, toplumun konuya duyduğu şiddetli nefret yüzünden, bu işleri yalnızca son derece uzmanlaşmış, gözönünde olmayan bir teknokrat kadro gizlice yürütebilir. 1940’larda Almanya’daki ölüm kampları gibi, belki nükleer savaş planları ve analizleri kamudan gizlenen bir konu olmalıdır.”³⁰⁶

Gerçekten de, doğrudan Pentagon’dan aldıkları gizli bilgilerle donatılmış olarak ve tabii yüksek ücretler karşılığında, gözlerden ırak laboratuvarlarda, özel araştırma enstitülerinin kitaplıklarında çalışan “danışman stratejiler,” yaşamdan kopuk ama devletle içiçe, nükleer savaş senaryolarını oluşturmakta, bu konuda yetkililere “brifing”ler vermekte, üniversitelerde seminerler düzenlemekte, özel sektör vakıflarının cömert fonlarıyla araştırmalarını yayımlayarak kamuoyuna sunmakta ve istihbarat örgütlerinin de desteğiyle “şeamet tüccarlığı” yapmaktadırlar.

Bu sürecin sonucu olarak da, nükleer mantık, sadece bir savaş aygıtı olan ordunun değil, esas olarak, askersel sınaî kompleksin ideologu bilimcilerin laboratuvarlardaki “nükleer simyacılar”la “kıyamet tüccarı” stratejilerin ve politik kadrolarının bir “kült”üne dönüşmüştür. Nükleer kültür, toplumun tüm kurumlarını vesayet altına almış, politik süreçleri, toplumsal öncelikleri, değerleri belirleyerek çarpıtmış, yozlaştırmıştır. Bu kültür, teknolojiye, giderek de, “Bomba”nın kendisine, onun gizemli gücüne bir tapınmanın ifadesi olmuştur.

Nükleer mantığın yarattığı kültür, “Bomba”ya mistik bir öz atfetmektedir. “Bir kez icat edilmiş şey artık icat edilmemiş sayılamaz” düşüncesinden hareketle, nükleer kültür, “Bomba”sız bir

306) P. Bracken ve M. Shubik, “Strategic War: What are the Questions and Who Should Ask Them?,” *Technology in Society*, C.4, No.3, 1982, s.161’den aktaran K.D. Johnson, “The Morality of Nuclear Deterrence,” içinde Gwyn Prins, Age., s.143.

gelecek düşünememekte, onun bizatihi varlığıyla vazgeçilmezlik kazandığına inanmaktadır, buna toplumu da inandırmaya çalışmaktadır.

Nükleer kültte “Bomba”, içinde teknolojinin gizemli gücünü barındıran bir ilaha dönüşmüştür. Los Alamos’ta³⁰⁷ bulunmuş ünlü fizikçi Luis Alvarez ilk atom bombasının yapılmasını İsa’nın doğumundan daha büyük bir drama³⁰⁸ olarak tanımlarken, Truman’ın bakanlarından Henry Stimson “Bomba”yı “İsa’nın İkinci Dönüşü” olarak tasvir etmekteydi.³⁰⁹ Bugün de, ABD’de birçok tarikat, nükleer savaş kutsal kitaplarda vadedilen “Diriliş”in öncesinde beklenen kıyamet olarak selamlıyorlar.

Teknolojiye böylesi bir tapınma ve “Bomba”yı böylesi bir ilahi düzeyde yorumlama, nükleer kültü, sonunda, bilgisayarların emrindeki nükleer silah sistemleri aracılığıyla “güvenliği tarihsel durumun çözümlemesi yerine makinaya bağlama çılgınlığı”na³¹⁰ götürmüş, insan türünü “Bomba”da somutlaşan tanrısına kurban etme noktasına vardırmıştır. Bu nükleer çılgınlık döneminin en kaotik evrelerindeyse, Bizans yıkılırken bir iğnenin ucuna kaç tane melek sığabileceğini hesaplamakla uğraşan Ortodoks ilahiyatçıları gibi, nükleer gurular da bir füzenin ucuna kaç adet nükleer başlığın yerleştirilebileceğinin uğursuz hesaplarını yapmaktaydılar. Onlar nükleer teolojiyle uğraşırlarken, dünyevi sorumluluklarının bilincindeki kimi din adamları da, nükleer savaş sonunda başkalarına ait sığınaklara girmeye çalışanların (o sığınakların sahiplerince) öldürülmelerinin dince “vacip” olduğu yönünde fetva veriyorlar, nükleer mantığın insandan önce insani değerleri nasıl yok ettiğinin hazin bir örneğini oluşturuyorlardı.³¹¹

307) İlk atom bombasının yapıldığı laboratuvarın bulunduğu yer.

308) “Living With the Bomb” *Newsweek*, Özel Rapor, Temmuz 29, 1985, s.24.

309) Aktaran Lawrence Freedman, *The Evolution of Nuclear Strategy*, 2. Baskı, New York, St. Martin’s Press, 1981, s.16.

310) Christina Wolf’tan aktaranlar Gordon H. Craig ve Felix Gilbert, “Reflections on Strategy in the Present and Future,” içinde Peter Paret (Der.), *Makers of Modern Strategy*, Princeton, N.J., Princeton University Press, 1986, s.860.

311) Örneğin bkz. Fred Kaplan, *Age*, s.312.

Jean Jaures, bir zamanlar, çağının daha güzel bir dünyaya olan inancı ve coşkusunun bir ifadesi olarak, ulusal ordunun ortaya çıkışını şöyle yorumlamıştı:

“Şayet ordunun seferberliği ulusun kendisinin seferberliğiyle aynı şey olursa, hükümetler, maceracı politikaları çok daha güç düşleyebilirler... Barış isteyen bir ulus, büyük bir talan ya da iç güçlüklerden şaşırtmacacı kaçış peşinde koşan sömürücü ve maceracı hükümetlerce saldırıya uğrarsa, o zaman gerçek bir ulusal savaşa karşılaşıyoruz... Silah altındaki halk ulusal savunmayı yüce ve eksiksiz biçimiyle yaratmaya yönelik en iyi sistemi temsil etmektedir. Silah altındaki halk zorunlu olarak adalet duygusuyla güdümlenmiş halktır. Bu, Avrupa’ya yeni bir çağ, adalet ve barış umutları getirecektir.”³¹²

Bu satırlar demokratikleşmenin ordu, toplum ve savaş üzerindeki olumlu etkilerini derin bir öngörüyle vurguluyor. Ne yazık ki, aradan geçen süre içinde, normları ve işleyişi belirli güçlerce oluşturulup denetlenen yaşam, insanoğluna Jaures’nin öngördüğü ölçüde cömert olamadı. Bununla birlikte, Jaures’nin öz-lü kavrayışı tarihsel sürecin bütünü içinde gizli kalmış gerçeği de yansıtıyor, özellikle de nükleer çağa ilişkin önemli ipuçlarının ortaya çıkarılmasını kolaylaştırıyor. Jaures’deki “demokratikleşme, yeni çağ” bağlantısını Bertrand Russell 1936 yılında anlamlı bir bağlam içine şöyle oturtuyor:

“Genel olarak konuşursak, savunma güçlü olduğu zaman uygarlık gelişir ve taarruz güçlü olduğu zaman insanlık barbarlığa doğru dönüş yapar. Bir başka değişkenlik salt sayıların önemiyle beceri ve karmaşık araçlar arasında ortaya çıkmıştır. Orta Çağda, zırhlı şövalye pahalı bir birimdi ve dünya aristokratikti; barut asaleti kaldırdı ve yavaş aşamalarla yurttaş ordusuna ve demokrasiye yol açtı.”³¹³

312) Aktaranlar Sigmund Neumann ve Marek von Hagen, “Engels and Marx on Revolution, War, and Army in Society,” içinde Age, s.280.

313) Aktaran Ken Coates, *The Most Dangerous Decade*, Nottingham, Spokesman, 1984, s.154.

Nükleer çağda nükleer silahların taarruzu mutlaklaştıran özellikleri “barbarlığa yolalış”ı getirirken, bilgisayarlı “nükleer şövalyeler” de yeni asil seçkinler olarak nükleer kültün ortaçağını temsil etmektedirler. Ve nükleer mantıklarıyla da, aynen ortaçağda olduğu gibi, “güvenliği, terörün gürbüz çocuğu ve insanlığın bekasını da toplu kıyımın ikiz kardeşı” yapmayı başarmışlardır.³¹⁴

Bir avuç insanın son derece “karmaşık ve pahalı oyuncaklar”la bütün bir insan türünün yazgısına egemen olabildiği çağımızda “nükleer kültün aristokrasisi” de elindeki korkunç taarruz gücüyle insanlığı neobarbarizme giden bir geleceğe doğru sürüklenme inadından asla vazgeçmiyor.

Soğuk Savaş bitti ve Sovyetler Birliği yıkıldı ama nükleer kült, yeni çılgınların elindeki daha da geliştirilmiş kitle imha silahlarıyla insanoğlunu tehdit etmeye devam ediyor.

6. Yeni Çatışma Alanları: Avrupa ve Asya

Soğuk Savaş’ın başında temel çatışma alanı yaşlı kıta Avrupa olmuştu. Faşizmin pençesinden kurtulan Avrupa’da yeniden inşa süreci daha sonra görülecek kutuplaşmayla başlamadı. Aksine, Avrupa’da savaştan hemen sonra esas olarak bir tür toplumsal uzlaşmaya ve realiteye dayalı yönetimler ortaya çıktı. Kıta’da, 1945 yılının ikinci yarısından itibaren, Doğu ve Batı’da 13 ülkede, Fransa, İtalya, Avusturya, Belçika, Lüksemburg, İzlanda, Norveç, Danimarka, Finlandiya, Bulgaristan, Romanya, Çekoslovakya ve Macaristan’da komünist partilerle sağ partilerin koalisyonu vardı. 1947 Polonya seçimlerinden sonra komünistlerle sağ partilerin koalisyonunun kurulduğu ülke sayısı 14’e çıktı. İki ülkede, Yugoslavya ve Arnavutluk’ta komünistler, dört ülkede de, İrlanda, İsviçre, İsveç ve Hollanda’da sağ partiler tek başlarına iktidardaydılar. İki ülkede de, Portekiz ve İspanya’da faşist partilerin diktatoryası vardı. Yunanistan’da ise, faşizan bir iktidar ve iç savaş koşulları söz konusuydu. Almanya ise, ABD,

314) 1955 yılında Churchill, nükleer dehşet dengesine atıfla, “güvenlik terörün gürbüz çocuğu, insanlığın bekası da toplu kıyımın ikiz kardeşi olacak” demişti.

İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmişti. Kıta'nın batısında Amerikan ordusu, doğusunda da Kızıl Ordu bulunmaktaydı.

a. Avrupa'nın Bölünmesi

i. Koalisyonların Bozulması, Marshall Planı

Koalisyon hükümetlerinin yıkılması ve kutuplaşmanın başlaması, Soğuk Savaş'ın ilk sonuçlarından biriydi. Truman Doktrini'nin ilanından hemen sonra, Mart 1947'de Belçika'da komünistler koalisyon dışında kaldı. Nisan'da İtalya'da, 4 Mayıs'ta da Fransa'da komünist partiler koalisyondan çıkarıldı, komünist bakanlar yerine sağdan politikacılar atandı. Daha önce Doğu'da, Bulgaristan'da 1946 Ekim'inde yapılan seçimlerde Komünist Parti mutlak çoğunluğu kazanmış ve savaş sonrasının koalisyon yönetimi sona ermişti. İtalya ve Fransa'da komünistlerin koalisyonlardan atılmasının hemen ardından Macaristan'da komünist partisi tek başına iktidarı ele aldı. 1 Mart 1947'de Lüksemburg'da komünistleri dışarda bırakan bir hükümet kuruldu. 10 gün sonra Belçika'da komünistler hükümet dışı kaldılar. Doğu Avrupa'da da bu arada komünistler tek parti iktidarlarını pekiştiriyorlardı.

5 Haziran 1947'de Amerikan Dışişleri Bakanı George C. Marshall, Harvard Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmayla, daha sonraları "Marshall Planı" diye anılacak bir "ekonomik yardım" programını açıkladı. Bu, Truman Doktrini'nin ekonomik versiyonundan başka bir şey değildi. Konuşmasında Marshall, dünya ve Avrupa'daki ekonomik sorunlara değiniyor ve bunların giderilmesi için Avrupa ülkelerine ekonomik yardım sözü veriyordu. Ne var ki, bu konuşmada, bir tehdit de söz konusuydu. Marshall, "öteki ülkelerin inşasına karşı çıkanlar bizden yardım beklemsin" diyor ve ekliyordu: "Politik ya da başka yararlar elde etmek için yoksulluğu sürdürmek isteyen hükümetler, politik partiler ve gruplar ABD'nin muhalefetiyle karşılaşacaklardır."

"Yardım," doğası gereği elbette, özel girişimciliğin, özel mülkiyetin ve kapitalist ilişkilerin korunmasına sıkıya sıkıya

bağlıydı ve denetim mekanizmalarıyla yardımı kabul eden ülkelerin bağımsızlıklarını büyük ölçüde Amerika'ya kurban vermelerine dayanıyordu. Özünde, Plan, Avrupa'daki bölünme temeli üzerine inşa edilmişti, Batı'daki rejimleri iflastan kurtarmak, besleyerek kendine bağlamak ve bu arada da Amerikan malları ve sermaye fazlası için bir büyük pazar oluşturmak amacına yönelikti. Sovyetler Birliği'ne karşı Batı Bloku'nun inşasına da böylece başlanıyordu. Plan, bir tarafıyla da, yeşil dolarlarla sinsi bir nifak sokma operasyonuydu; Doğu ile Batı'daki Avrupalılar arasına, onları kalıcı bir biçimde bölmek için ve Doğu'dakileri birbirine düşürmek için.

1950 yılındaki bir gizli resmi rapor, Marshall Planı'nın içyüzünü anlatıyor:

“Avrupa'ya Avrupa İnşa Programıyla (Marshall Planı) ilk Amerikan yardımı verme kararı, 1947'de Batı Avrupa'daki politik ekonomik durumun basit ve doğru bir değerlendirmesine dayanıyordu. Bu değerlendirmeye göre, büyük bir dolar yardımı olmadığı takdirde, Avrupa ekonomisi öylesine batacak ki, komünizm kolayca yeni yandaşlar bulabilecek ve Kıta'nın tamamı ya da büyük bölümü bir iki yıl içinde Sovyetler Birliği'nin denetimi altına girme tehlikesiyle karşılaşacaktı. Gösterilen başka nedenler ve niyetler de söz konusuydu ama yardım programının gerekli ve yeterli sebebi ve Kongre'nin çoğunluğuyla kamuoyunun desteğinin temel ortak paydası bu —esas itibarıyla Truman Doktrini— idi.”³¹⁵

Görünüşte, “yardım” bütün Avrupa ülkelerine açıktı; komünizmi yenmek, liberal ekonomiyi yerleştirmek ve Amerikan dayatmalarına teslim olmak isteyen her ülkeye açıktı. Sovyetler Birliği, Birleşmiş Milletler çerçevesinde uluslararası bir ekonomik kalkınma programı önerdi, ama bu doğal olarak dikkate bile alınmadı. Bu arada, 1948 başında Çekoslovakya'da plana katılıp katılmama tartışmasının da rol oynadığı bir politik kriz çıktı ve geliş-

315) Bkz. Theodore A. Wilson, “The Marshall Plan, 1947-1951”, *Headline Series*, 236, Temmuz 1977, s. 17-18.

meler sonunda koalisyon bozuldu, Komünist Partisi yönetime tek başına hakim oldu. Soğuk savaşçılara tepe tepe kullanacakları bir bahane daha çıkmış, Marshall Planı bir başarı daha kazanmıştı.

1948 yılının sonuna gelindiğinde artık Avrupa kıtasında tek bir komünist-sağcı güçler koalisyonu kalmamıştı. Amerikan ordusunun bulunduğu Batı’da kapitalist, Kızıl Ordu’nun bulunduğu Doğu Avrupa’da da sosyalist inşa rejimleri egemen olmuşlardı. Böylece, ABD, temel isteğine kavuşmuş oldu; şimdi sıra Batı’nın konsolidasyonunu sağlamak ve bunun örgütlenmesine Batı Almanya’yı da katmaktaydı...

ii. NATO’nun Kurulması

Ama sırada önce restorasyonu pekiştirecek İtalya operasyonu vardı. Daha önce, mafya ve eski faşizm işbirlikçileriyle CIA’nın yaptığı işbirliğiyle Fransa’da cinayetler işlenmiş, kışkırtmalar tezgahlanmış, komünist sendikalara ve Komünist Partisi’ne karşı yıkıcı faaliyetlerde bulunulmuştu. İtalyan seçimlerinde de İtalyan Komünist Partisi önde görünüyordu. CIA, büyük bir antikomünist seferberlik başlattı. Propaganda ve yıkıcı faaliyetlerin, provokasyonların, şantaj ve yolsuzlukların her türünün kullanıldığı kirli bir kampanya sonucunda seçimleri Hristiyan Demokratların kazanması sağlandı. Bu kirli psikolojik harekatta, Jay Lovestone gibi eski komünistler önderliğindeki Amerikan İşçi Sendikası AFL (American Federation of Labour)’nin gizli fonları da kullanıldı. CIA ajanı Miles Copeland, İtalyan seçimlerindeki sonucun verdiği özgüvenle şöyle diyecekti: “Bir ülkede seçim olur. KGB bir adayı destekler, CIA bir başka adayı ve CIA’nın adayı kazanır.”³¹⁶ Amerikan Dışişleri Bakanlığı Tarih Bürosu tarihçilerinden James E. Miller ise, İtalyan seçimlerindeki CIA rolünden kalkarak şöyle bir sonuca ulaşıyor: “CIA, İtalya gibi, bir ülkede siyasetin doğal dengesini bozunca, artık ondan sonra onun yapay denge sağlayan varlığına kalıcı ihtiyaç ortaya çıkmaktadır.”³¹⁷

Nitekim, İtalyan operasyonunun “başarısı”nın ardından,

316) Rhodri Jeffreys-Jones, Age, s. 52.

317) Age, s. 97.

“Amerikan hükümetinin inandırıcı biçimde reddedebileceği” gizli yıkıcı faaliyetleri örgütlemek ve gerçekleştirmek üzere CIA içinde bir “gizli operasyonlar birimi” kuruldu. Bu yeni birimin görevleri arasında, “propaganda, ekonomik savaş, önleyici doğrudan eylem, sabotaj, karşı sabotaj, hasım ülkelere karşı yıkıcı eylemler, yeraltı örgütlerine yardım, antikomünist unsurlara destek” gibi pek çok psikolojik savaş öğeleri yer almaktaydı. Bu gelişmenin hemen ardından da, CIA, Avrupa’daki ilk hükümet darbesi girişiminde bulundu ve Arnavutluk’ta Enver Hoca’yı devirmeye kalkıştıysa da, başarıya ulaşamadı ve plan Arnavutluk polisi tarafından engellendi.³¹⁸

1949 yılında, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği’ne karşı büyük bir ekonomik saldırı da başlatıldı. Amerikan Kongresi bu tarihte kabul ettiği “İhracat Kontrol Yasası”yla bu ülkelere satılacak mallar üzerinde denetim kurulmasına olanak sağladı. Bu saldırıda öteki ülkeleri ve Amerika’nın bağlaşıklarını da kullanmak üzere “Karşılıklı Savunma Yardımı Kontrol Yasası” onaylandı ve ABD’nin istemediği yerlere ‘stratejik’ nitelikli mal ihraç edecek ülkelere her türlü Amerikan desteğinin kesileceği şantajı yürürlüğe kondu. Sonuçta, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği’ne neredeyse iğneden ipliğe bir katı ambargo konmuş oldu. 1952-1954 yılları arasında dünya ticaretinde dolaşan malların yaklaşık yarısı “yasaklar listesi”ndeydi. Bunun sonucu olarak da, ilişkiler daha da gerginleşti, dünya ticareti büyük yara aldı, Avrupa’nın iki yakası arasındaki ticaret durma noktasına gelirken, blokların kendi içindeki ticaret olağanüstü boyutlarda artmış oldu. Böylece, Batı Avrupa ülkeleri fiilen Amerika’yla ticaret yapmaya zorlandı, ABD’nin onlar üzerinde zoraki ticaret tekeli oluştu.

1949’da da NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) kuruldu ve böylece Sovyetler Birliği’ni kuşatma stratejisinin ilk militer ayağı oluşturulmuş oldu. Bu örgüte, daha sonra, Yunanistan ve Türkiye, ardından da Batı Almanya alınacaklardı. Bu gelişmelere bir yanıt olarak da, 1954 yılında Varşova Paktı kurul-

³¹⁸) Age, 55-61.

du ve bölünmüş Avrupa'da, tarihin yazmadığı bir yıkım gücünü ellerinde bulunduran yeryüzünün en güçlü silahlı kuvvetleri karşı karşıya konumlandılar.

iii. Almanya'nın Bölünmesi

Savaşın sonra Potsdam'da bir araya gelen ittifak güçleri, Almanya'nın Nazizm'den arındırılmasını, demokratikleştirilmesini ve işgal altındayken tek bir ekonomik birim olarak yönetilmesini karara bağlamışlardı. Nihai hedef, Almanya'nın demokratik bir ülke olarak ve bütünlüğü korunarak yeniden inşasıydı.

ABD'nin hedefiyse, Almanya'nın Batılı güçlerin işgali altındaki parçalarını birleştirmek ve böylece kurulacak ülkeyi de Batı Blok'u içine almaktı. Böylece Avrupa gibi Almanya da bölünecek ve batısı ABD'nin güdümünde Soğuk Savaş'ın ileri karakollarından biri yapılacaktı. Daha 2 Aralık 1946'da İngiltere ve ABD'nin işgal bölgeleri birleştirildi. Bu yapılırken amacın bu bölge içinde "kendi kendine yeterli bir ekonomi"nin oluşturulması olduğu açıkça ilan edildi. Ardından, bölgede bir "İki bölge (bizonal) Ekonomik Yönetim" kuruldu. Daha sonra Fransız işgal bölgesi de buraya katıldı. Sovyet temsilcileri, haklı olarak, bunun fiili bir "hükümet" olduğunu, Almanya'nın ekonomik ve siyasal bütünlüğünün zedelenmesiyle ülkenin bölünme sürecine sokulduğunu söylüyorlardı ama onları dinleyen yoktu.

Marshall Planı açıklandığı zaman, Batılı işgal güçleri de Frankfurt'ta, yeni ve Batı bölgesinde geçerli olacak Alman markları basmış ve kasalarda saklamışlardı. 20 Haziran 1948'de, ertesi gün bu para biriminin tedavüle sokulacağı açıklandı. Böyle bir gelişmeden haberi olmayan Sovyetler de, kendi bölgelerinde, yani Doğu'da, eski paraların üzerlerine bir bandrol yapıştırarak, kendi "para reform"larını açıkladılar.

1 Temmuz'da da Batılı askeri valiler kendi bölgelerinin eyalet başkanlarına bir anayasa hazırlamak üzere Kurucu Meclis toplantıları direktifini verdiler. 8 Mayıs 1949'da Batı Alman Kurucu Meclisi yeni Alman Anayasasını (Temel Yasa) kabul etti, böylece de Batı Almanya (Alman Federal Cumhuriyeti) ku-

rulmuş oldu. Bir hafta sonra da, Doğu'da Halk Kongresi seçimleri yapıldı, 15 gün sonra orada da yeni bir anayasa kabul edildi ve Alman Demokratik Halk Cumhuriyeti kuruldu.

Bir Fransız gazetecinin dediği gibi, "Batı Almanya 1949'da NATO'nun ikiz kardeşi olarak doğdu. Her ikisinin de babası Soğuk Savaş'tı."³¹⁹ Başta ABD, Batılı güçler, baştan beri işgalleri altındaki bölgeyi bir biçimde Batı sistemi içine almaya kararlıydılar ve "1947'nin ortalarından başlayarak bunu gerçekleştirmek için etkin adımlar atmaya başlamışlardı. Bu kararı verirken Almanya'yı bölme riskini de bilinçli olarak göze alıyorlar ve bölgesel yönetimlerin bölünme çizgilerini devamlı sınır biçimine dönüştürüyorlardı."³²⁰ Zamanla da bölünmeyi dayatmak için her kışkırtıcı adımı, Sovyetlerle çatışma riskini de göze alarak, atmakta tereddüt etmiyorlardı.

Ve "Stalin, hâlâ Almanya'nın yeniden birleştirilmesi olasılıklarını düşünürken"³²¹ ABD, Batı Almanya'yı NATO'ya alarak militarizmi, intikamcılığı ve Doğu-Batı gerginliğini kışkırtıyordu.

Bir Batılı yazarın dediği gibi, "bu dönemin bir tarihçisi Almanya'nın bölünmüşlüğüne perçinleştirenlerin Batı Almanya hükümeti de dahil olmak üzere Batılı güçler olduğu sonucundan kaçınamaz. [Batılılar] istediklerini [böylece] elde ettiler: Bir Batı Alman Ordusu."³²²

Böylece de Avrupa'da, Soğuk Savaş daha da şiddetlendi, gerginlik doruğa çıktı ve Doğu Batı çatışması insanlığı son derece büyük risklere atarak tüm dünyaya yayıldı...

b. Asya'daki Saldırganlık

Asya'daki Amerikan saldırganlığının ilk hedefi ve kurbanı olarak Çin seçilmişti. Bu büyük ülke, bir yandan Sovyetler Birliği'ni kuşatma siyasetinde jeopolitik konumuyla oynayabilece-

319) Alfred Grosser'i aktaran Karl Keiser, *German Foreign Policy in Transition: Bonn Between East and West*, London, Oxford University Press, 1968, s. 12.

320) Philip Windsor, *German Reunification*, London, Elek Books Ltd., 1969, s. 22.

321) Age, s. 58.

322) Age, s. 67.

ği rol nedeniyle, bir yandan da iştahları kabartan bir yarı sömürge pazar adayı olarak kuşkusuz stratejik bir hedefti. Onbinlerce deniz piyadesinin desteğiyle “milliyetçi” Çan Kay Şek yönetimi ABD hedefleri açısından biçilmiş kaftandı. Ne var ki, Mao ve Çin Komünist Partisi önderliğindeki Çin işçi ve köylüleri, yurtsever öteki unsurların da desteğiyle, Amerikan planlarını akamete uğrattı. “Çin’in yitirilmesi” ABD’de büyük bir şok, öfke ve hezeyan yarattı. “Sorumlular”ın aranması, dönemin cadı kazanının kaynatılmasındaki temel etmenlerden biriydi. Herkes birbirini, siyasi rakiplerini, bürokratik hasımlarını, bir kurum ötekini, “Çin’i satmak”la suçluyor, “komünist sızma”ya karşı çılgın bir sürekle avı başlatılıyordu. Ne var ki, Savaş’tan hemen sonra, Çin’e müdahale edebilecek iradeyi yeniden oluşturmak, yüzbinlerce askeri yeniden savaşa sürmek ve bu arada Çin’in müttefiki Sovyetler Birliği’yle Asya’nın derinliklerinde karşı karşıya gelmek mümkün olamıyordu.

i. Kore Savaşı

Ne var ki, Asya’ya bir huruç hareketiyle şansını denemek için Amerikan maceracılarına altın bir fırsat, 29 Haziran 1950’de Kuzey Kore ordularının sınırı oluşturan 38. Paraleli aşarak Güney Kore’ye girmeleriyle doğdu. Kore, Japon sömürgeciliğinden kurtarıldıktan sonra Sovyet ve Amerikan ordularınca işgal edilmiş ve 38. Paralel de Kuzey ile Güney arasında fiili bir sınır olmuştu. Sovyetler Birliği, Kim Il Sung başkanlığındaki Kuzey Kore Demokratik Cumhuriyeti’ni, ABD de Syngman Rhee başkanlığındaki Güney Kore Cumhuriyeti’ni resmen tanımışlardı. Sovyetler Birliği, 1 Ocak 1949’da Kuzey’den çekileceğini açıkladı. Bu durum karşısında, altı ay direndikten sonra, ABD de, Koreliler’i insandan bile saymayan ırkçı General Hodge komutasındaki askerlerini geri çektiğini açıkladı. Yüzlerce askeri danışmansa, Güney Kore ordusunu eğitmek üzere ülkede kaldı.

Kore’nin sorunu belliydi. Ülkede devrimci demokratik bir dönüşüme büyük ihtiyaç vardı. Yüzyılların feodal ve gerici egemenlerinin yoksulluk, yoksunluk ve geriliğe mahkum ettikleri

halkın toplumsal ve ekonomik reformlarla 20. Yüzyıla girmesinin tek yolu devrimci demokratik bir yönetimin kurulmasıydı. Ayrıca, ülke, Japon işgalinden kurtulmuştu ama şimdi de yabancı güçlerin etkisinden kurtulup demokratik birleşik bir bağımsızlığı inşa etme durumundaydı. Kısacası, bütün koşullar Kore’de bir milli demokratik devrimi dayatıyordu. Kuzey Kore’de tam da bu yönde kapsamlı adımlar atılırken, Güney’de, ABD’nin yönlendirmesi altında Diktatör Rhee halk üzerinde baskı kuruyor, gerici sınıflarla ve Japon işgali döneminin işbirlikçileriyle antikomünist saldırılara yöneliyordu. Aralarında 14 parlamenterin de bulunduğu 14 bin kişi komünist suçlamasıyla hapsediliyor, ekonomi tam bir istikrarsızlık ve iflas koşulları içine giriyordu. Sosyal huzursuzluk had safhadaydı. Bu arada, Rhee Kuzey’e saldırı planlarını açıktan dillendirerek kışkırtıcılık da yapıyordu.³²³

Owen Lattimore, 1949 yılında yayımlanan “Asya’daki Durum” (The Situation in Asia) başlıklı kitabında Kuzey ve Güney Kore’yi şöyle karşılaştırıyor:

“[Kuzey Kore’de] Ruslar, savunacak toprağı olan köylülere ve haklarının korunması ilkesi üzerinde kurulduğu için yeni hükümeti kendi hükümetleri sayan sanayi işçilerine dayanan bir ulusal ordu kurdular. Ordu, ele geçirilen Japon malzemesiyle değil Rus silahlarıyla donatıldı.

Güney Kore’de Amerikalılar, bir ordu değil, iskeletini Japon işgali altında polislik yapanların (ki bunlar Japonya’yla işbirliği yapanlar içinde en fazla nefret edilenlerdi) oluşturduğu bir zabıta kurdular... Bazı işletmeler ‘millileştirildi’ ama kadroları, temel amaçları devlete hizmet etmek olmayıp kendileri için bireysel mülkiyet elde etmek ve sonunda kamu malını özel mülkiyete dönüştürmek olan ve siyasi iltimasla seçilen personelce dolduruldu... Ordunun savaşacağına güvenilemez; halk hükümete güvenmiyor; hükümete güvenilmez ve o da kendine güvenmiyor; Amerikan işgalinin ve korumasının sürmesini istiyor.

323) Bkz. Andre Fontaine, *History of the Cold War: From the Korean War to the Present*, çev. Renaud Bruce, New York, Vintage Books, 1970, s. 11.

Şayet bir iç savaş çıkarsa... Kuzey Kore, Rus yardımı olmadan da, Amerikan askerlerince durdurulmadığı taktir-
de Güney Kore'yi ezer geçer.”³²⁴

Öyle de oldu. Bir hafta içinde Kuzey Kore ordusu, Güney'in başkenti Seul'a ulaştı. Ele geçirilen bölgelerde ilk yapılan iş, toprak devriminin gerçekleştirilmesi, topraksız köylülere toprak verilmesi oldu. Devrimin hem demokratik, hem de milli öğeleri hayata geçiriliyordu.

Truman Yönetimi, hemen harekete geçti ve Kore'ye asker göndermeye karar verdi. Bu arada, Çin'in Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Çan Key Şek'in Tayvan rejimince temsil edilmesini ve gerçek Çin Hükümeti'ne yetki verilmemesini protesto için Güvenlik Konseyi toplantılarını boykot etmekte olan Sovyet delegesinin yokluğundan yararlanarak ve böylece Sovyet vetosunu önleyerek, ABD, bir de BM kararı çıkarttı ve bir BM Ordusu'nun yaratılmasının “hukuki” imkanını yarattı. Böylece, Amerikan Ordusu'nun kirli savaşına yardım etmek ve gerektiğinde Amerikan askerlerini korumak üzere işbirlikçi ülkelerden askerler Kore'ye gönderildi. Amerikan komutasındaki Amerikan savaşı, büyük bir aldatmacayla, BM bayrağını kullandı.

Sonunda Çin'in de müdahil olmasıyla savaş sona erdi, taraflar eski sınırlara geri çekildiler. Ne yazık ki, Kore de “milli demokratik devrim”ini gerçekleştirilemedi, Soğuk Savaş'ın Asya'daki ilk kurbanı oldu, bir çiban başı olarak da sorun yıllar boyu dünya barış ve güvenliğini tehdit etti, etmeye devam ediyor.

ii. Siyonizmle Ortadoğu'da Kader Bağları

1947 yılında o zamanlar tamamıyla ABD sultanı altındaki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Filistin'in bölünmesine ilişkin bir kararı kabul etti. BM Filistin'in bölünmesini tartışırken ABD büyük baskı yaptı üye devletlere. Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nda petrol çıkarları nedeniyle Arapların karşıya alınmaması yönünde bir kaygı mevcuttu. Ne var ki, devreye doğrudan

324) Aktaranlar, The Editors, “Korea”, *Monthly Review*, Ağustos 1950 içinde Bobbye S. Ortiz (Der.), Age, s. 24.

Beyaz Saray girmişti. Kritik eyaletlerde yoğunlaşmış Yahudi oyunun şantajıyla çıkar odaklarının lobisi çok etkiliydi. Dışişleri Bakan Yardımcısı Summet Welles, “Beyaz Saray’ın direkt emriyle Amerikan görevliler doğrudan veya dolaylı baskılar yapmak zorunda kaldılar... nihai oylamada gerekli çoğunluğu sağlayabilmek için” diye yazdı.³²⁵ Zamanın Dışişleri Bakanı James Forrestal da anılarında bu baskıları skandal olarak nitelendiriyordu: “Birleşmiş Milletler içindeki diğer milletlere baskı yapmak ve onları zorlamak için kullanılan yöntemler skandal boyutlarına varıyordu.”³²⁶ Böylece yıllardır süren Siyonist terör öldüllendirilmiş oldu. 14 Mayıs 1948’de Yahudiler ele geçirmiş oldukları Filistin topraklarında İsrail Devleti’nin kuruluşunu açıkladılar ve bir geçici hükümet kurdular. Aynı gün ABD bu geçici hükümeti ve dolayısıyla Siyonist Devleti tanıdığını açıkladı. Beyaz Saray, “Birleşik Devletler geçici hükümeti, yeni İsrail Devleti’nin fiili otoritesi olarak tanımıştır” dedi açıklamalarında. 25 Ocakta yapılan seçimlerin ardından, 31 Ocakta da seçimlerin sonuçlarının alınması üzerine yeni bir açıklamayla “de jure” tanıma açıklandı. O günden sonra da, İsrail, ABD’nin bir ileri karakolu olarak davrandı Ortadoğu’da; ABD de onun her türlü saldırganlığını, yayılmacılığını, ırkçılığı ve zulmünü koşulsuz destekledi. 1975 yılında Filistin’i bölen ve İsrail Devleti’nin kurulmasını mümkün kılan BM Genel Kurulu, Siyonizmin ırkçılık olduğuna dair bir karar tasarısını büyük çoğunlukla kabul etti. ABD Daimi Temsilcisi Daniel Moynihan, Genel Kurul’da, bu kararı ABD’nin “kabul etmeyeceğini, ona uymayacağını, asla onaylamayacağını” ilan etti bütün dünyaya. Aynı yıl, aynı Moynihan, Endonezya’nın Doğu Timor’u işgaline karşı alınan BM Güvenlik Konseyi kararını da sabote etmek için elinden geleni yaptı. Daimi Temsilci anılarında şöyle diyor: “Dışişleri Bakanlığı, [konuyla ilgili olarak], Birleşmiş Milletlerin ka-

325) Sumner Wiles, *We Need Not Fail*, Boston, 1948, s. 63’ten aktaran Roger Garaudy, *Age*, s. 160.

326) Aktaran, *Agy*.

rarlaştıracığı herhangi bir önlemden bütünüyle etkisiz kalmasını istiyordu. Görev bana verilmişti ve ben de onu büyük başarıyla yerine getirdim.”³²⁷

B. Pax Amerikana İşbaşında

1. Eisenhower, Dulles ve Kitlesele Mukabele Doktrini

1952 yılında, Beyaz Saray’a, sermayenin pek de cevval olmayan “uysal generali” Dwight Eisenhower yerleştirildi. Dini bütün bir Hristiyan, ABD’nin dünyaya ışık taşıdığına inanan bir milliyetçi, antikomünist ve özel mülkiyete tapınan, sermaye düzeninin sadık bir askeriydi yeni Başkan. ABD türü vahşi kapitalizme öyle inanıyordu ki, bir defasında, sosyal güvenlik sorunuyla ilgili olarak şu derin tahlili yapmıştı: “Amerikalıların bütün istedikleri güvenlikse, o zaman hapse girebilirler.”³²⁸ Öyle ya, ekmek elden su gölden...

Bu dünya işlerinde pek de cevval olmayan General Başkan’ın dış politikadaki ipleri, Amerika’nın en çok para kazanan avukatlarından John Foster Dulles’in elindeydi. Dulles sadece iyi bir holding avukatı değil, aynı zamanda, Dünya Kiliseler Birliği’nin de başkanıydı. Yeni yönetim ve Dulles için, “komünizm ve Sovyet tehlikesi” karşısında kuşatma siyaseti yetersizdi. Yapılması gereken, önce komünizmi Doğu Avrupa’dan Sovyet sınırlarına geri püskürtmek (roll-back) ve kurtuluşu sağlamaktı. Dehşetli dindar ve delicesine antikomünist Dulles, “güç, Sovyet yönetimiyle ilişkide bulunurken başarının anahtarıdır... Dolayısıyla dünya özgürlük mücadelesinde yapılması gereken saldırıya geçmek ve... despotluğu püskürtmektir.”³²⁹

Bu saldırganlığın altında yatan korku Dulles’in yazdığı şu satırlarda görülüyor:

“1917’nin başında hiçbir şeyi kontrol etmeyen küçük bir fanatik devrimci grup, bir kuşak içinde, on iki bağımsız ülkedeki

327) *Guardian Weekly*, Nisan 24-30 2003, s.15.

328) Aktaran, Andre Maurius, *Age*, s. 284.

329) John Foster Dulles, *Age*, s. 16 ve 175.

700 milyon insan üzerinde siyasi kontrol elde etti. Dünyanın öteki bölümünde de muazzam bir etkide bulunuyorlar. İşçi sendikaları ve politik partiler aracılığıyla büyük güce sahip olmadıkları ülke yoktur. Moskova'dan başlatılacak siyasi grevlerle ekonomik kargaşaya sürükleyemeyecekleri ülke yok gibidir... [Komünistler], genellikle gizlice, işçi sendikalarına, basına, radyo ve öteki kamuoyu araçlarına, siyasi partilere ve hükümetlerin kendisine sızıyorlar... Bizim etki ve güvenliğimiz azalırken Sovyet Komünizmininki yükseliyor... [Sovyetler] 'büyük Sovyet Komünist deneyimiyle' bu yüzyılda dünya halklarının hayallerini yakalıyorlar... Komünizm her yerde, Asya'da, Pasifik adalarında, Güney Amerika'da, Afrika'da ve hatta Batı Avrupa'da 'yığınlar' nezdinde bir cazibeye sahip..."³³⁰

Bu fanatik antikomünizm ve fantastik tehdit algılayışıyla Eisenhower Yönetimi, nükleer teröre dayalı bir şantaj politikası geliştirdi. Buna göre, Dulles'in sözleriyle, "kendi seçtiğimiz yerlerde ve kendi seçtiğimiz araçlarla" düşman topraklarına, yani doğrudan Sovyetler Birliği'ne "kitlesel mukabele"de bulunulacaktı. Bu, açıkça, herhangi bir gerginlik ya da çatışma nedeniyle, ABD'nin kitle kırım araçlarıyla doğrudan Sovyetler Birliği'ni hedef alacağı ve böylece de nükleer silahlarla yapılacak üçüncü dünya savaşını çıkartacağı anlamına geliyordu. Nükleer şantajın bu kadar ucuzlaması ve kabalaşması, Soğuk Savaş çatışmasını yeni ve son derece tehlikeli boyutlara taşıyordu elbette. Bu, o zamanki adıyla, tam bir "uçurumun kenarında politika yapmak" (brinkmanship) aymazlığı idi. Gözü dönmüş bir yönetimin, başta Dulles, çılgın yöneticileri, ellerinde nükleer oyuncaklar, aynı silahlara sahip bir hasım karşısında gerginliği öylesine arttırmaya, ilişkileri bir çatışma ve savaşın eşğine öylesine kumarbaz bir ihtirasla çekmeye hevesliyidiler ki, bu rus ruleti karşısında insanın kanının donmaması olanaksızdı. Soğuk Savaş tırmandırılacak, antisovyet saldırganlık evrensel boyutlarda geliştirilecek,

³³⁰) Age, s. 20 ,169 ve 256-257..

en kışkırtıcı üslup ve eylemlerle gerginlik, silahlanma ve çatışma alanları çoğaltılacak ve sonra da “uygun ve gerekli görürsek doğrudan nükleer silahlarla dünya savaşını başlatacağız” denecekti. Bu, gerçekten de, uçurumun kenarında siyaset yapmak demektir. Bu kadarı, bazı Amerikalıları bile korkutuyordu. Onların antikomünist seferberlikle bir sorunları yoktu. Sovyetlere karşı sertlikten de yanaydılar. Ne var ki, onlar, hiç olmazsa, karşıdaki hasmının da nükleer silahlara sahip olduğunun ve bir saldırıya uğrarsa elindeki bu silahlarla Amerika’yı vurabileceğini unutmayacak kadar akıllarına ve izanlarına sahiptiler. En azından, Amerikan halkının kanıyla oynanacak bir kumarda ölçü arıyorlardı. Ne var ki, bu tür bir sağduyu bile hiçbir zaman ABD’de kalıcı bir etkinlik gösteremedi. Kitlesele Mukabele Doktrinine, ABD açısından sakıncalarına dikkat çekerek karşı çıkanların, daha sonra, nükleer savaş olasılığını daha da arttıran değişikliklerden başka bir şey üretmediklerini ilerde göreceğiz.

2. CIA İşbaşında

a. İran’da Darbe

İkinci Dünya Savaşı’nda İran, petrol kaynaklarının Almanların eline geçmesinin önlenmesi amacıyla İngiliz ve Sovyetler tarafından geçici olarak işgal edilmişti. 1946’da Sovyetler askerlerini İran’dan çektiler. İran artık İngiliz-Amerikan etkisi altında, daha doğrusu Anglo-Iranian Oil Company’nin (Anglo-İran Petrol Şirketi) sultanı altındaydı. Emperyalistler, ülkenin bu temel zenginliğini yağmalarken, başta Şah ve bir avuç işbirlikçi dışında, İran halkı yoksulluk ve sefaletle boğuşmaktaydı. Onyıllarca sürmüş olan yarı sömürge koşulları altında İran halkı İngiliz sömürgeciliğinin sona ermekte olduğu bu dönemde özgürlük, bağımsızlık ve refah arayışı içindeydi.

1951 yılında İran Parlamentosu petrol sanayiini millileştirdi ve millileştirme hareketinin önemli isimlerinden yurtsever politikacı Muhammed Musaddık 1951 Nisanında başbakan seçildi. İngiltere, Şah ve işbirlikçiler, Musaddık Hükümetini şantaj, am-

bargo, tehdit ve sabotajlarla köşeye sıkıştırmaya, ülkede istikrar-sızlık, kargaşa ve ekonomik kriz yaratarak devirmeye çalıştılar. Bütün bu kirli oyunlar başarısızlığa uğrayınca da, devreye ABD girdi. Beyaz Saray, her zamanki gibi, Sovyet ve komünizm tehlikesini bahane ederek, İran'da bir darbe düzenlenmesi için düğmeye bastı. İran petrollerine el koymak amacıyla büyük bir yıkıcı hareket başlatıldı. Nihayet, 19 Ağustos 1953 yılında bir darbeyle Musaddık devrildi.

2000 yılında İran'daki darbeye ve CIA'nın rolüne ilişkin belgeler gazeteci James Risen tarafından ele geçirildi ve New York Times'ın 16 ve 18 Haziran 2000 nüshalarında yayınlandı. Operasyonun planlayıcılarından CIA ajanı Donald Wilber tarafından Mart 1954'de yazılan 200 sayfalık resmi CIA tarihinde metne eklenmiş belgelerle birlikte darbe anlatılmaktadır. Darbenin öyküsünü doğrudan bu CIA belgesinden aktarmak yeterli olacaktır.³³¹ CIA tarihinde yazıldığı ve belgelerde görüldüğü biçimiyle ve hikayeyi yazan ajanın ağzıyla darbe serüveni özetle şöyle:

1952 sonunda artık anlaşılmıştı ki, Musaddık hükümetinin Batılı güçlerle bir petrol anlaşması yapmaya niyeti yoktur. Musaddık, İran Komünist Partisi TUDEH'le işbirliği yapmaktadır ve Şah ile İran Ordusu'nu zayıflatmaktadır. Böyle giderse, İran'ın Demir Perde gerisine düşebileceği tahmin edilmektedir. Böyle olursa, bu Ortadoğu'da Sovyetler için büyük bir zafer, Batı için de önemli bir gerileme anlamına gelecektir. Varolan durumu düzeltmek için aşağıda anlatılan gizli eylem planından başka bir yol bulunamamıştır.

TPAJAX projesinin amacı, Musaddık hükümetinin düşürülmesini sağlamak; Şah'ın saygınlığını ve gücünü yeniden tesis etmek; ve Musaddık hükümetini İran'ı yapıcı politikalarla yönetecek yeni bir hükümetle değiştirmektir. Sonuç olarak, amaç, adil bir petrol anlaşması yapacak, İran'ı

331) Burada CIA tarihinin özet giriş kısmının serbest bir anlatımı sözkonusudur. Belgelerin orijinallerinin dijital kopyalarını internette pek çok sitede bulmak mümkündür. Ben, George Washington Üniversitesi'nin "Ulusal Güvenlik Arşivi (The National Security Archive) web sitesini kullandım: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/> Orada Electronic Briefing Book No.28 (Elektronik Briefing Kitabı No.28)'e bakılabilir: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB28/index.html>

ekonomik olarak sağlam ve mali olarak borcunu ödeyebilir hale getirecek ve tehlikeli derecede güçlü İran Komünist Partisi'ni şiddetle kovuşturacak bir hükümeti iktidara getirmekti. Bu amaçla, "istendiği gibi kullanılabilecek" 1 milyon dolar ayrıldı.

Musaddık hükümetinin iktidarda kalmasının Amerika'nın çıkarlarıyla uyuşmadığı tespiti yapıldıktan ve CIA Mart 1953'de bu yönde Dışışleri Bakanı tarafından bilgilendirildikten sonra, CIA bir gizli eylem planı oluşturmaya girişti. Nisan ayında, bu operasyonun İngiliz Gizli Entelijans Servisi'yle (SIS) birlikte yapılması kararlaştırıldı. Bu amaçla da, Kıbrıs'ta iki örgütün bir plan hazırlamasına karar verildi. 3 Haziran 1953'de Amerikan Büyükelçisi Loy Wesley Henderson Washington'a geldi ve yetkililere operasyon ve amaçlarıyla ilgili bilgiler verdi.

Plan, 10 Haziran 1953 tarihinde tamamlandı. Dışışleri Bakanlığı'nın, CIA'nın ve Büyükelçi Henderson'un konuyla ilgili görüşleriyle bilgilendirilmiş olarak Beyrut'a gelen CIA Yakın Doğu ve Afrika Bölümü Müdürü Kermit Roosevelt, CIA'nın İran İstasyon Şefi ve iki CIA planlama yetkilisiyle kentte plan taslağını gözden geçirdi ve plan önerisi 24 Haziran'da Londra'da SIS'e gönderildi.

Bu arada, İran'da da basın yayın organlarındaki CIA ve SIS bağlantıları kullanılarak Musaddık aleyhine propaganda faaliyetleri örgütleniyordu.

19 Haziran 1953'de, İngilizlerle üzerinde anlaşılan plan onay için, Washington'da Dışışleri Bakanlığı'na, CIA Başkanı Allen Dulles'a ve Büyükelçi Henderson'a sunuldu. Aynı zamanda, SIS de onay için İngiltere Dışışleri Bakanlığı'na gönderdi. Amerikan Dışışleri Bakanlığı, planı onaylamak için iki koşul ortaya koydu. Buna göre, 1) bir petrol anlaşması imzalanıncaya kadar ayakta kalabilmesi için yeni İran hükümetine ABD yeterli hibe yardımlarda bulunabilecekti; ve 2) İngiliz Hükümeti, kurulacak İran Hükümetiyle iyi niyetle ve adil bir petrol antlaşması imzalayacağını ABD'yi tatmin edecek bir biçimde yazılı olarak taahhüt edecekti.

Bu koşullar yerine getirildi ve Dışışleri Bakanlığı iki konuda da tatmin oldu.

1953 Temmuz ortasında Amerikan ve İngiliz Dışışleri Bakanlıkları TPAJAX projesinin hayata geçirilmesi için onaylarını verdiler. CIA Direktörü de, ABD Başkanı'nın onayını aldı. SIS, CIA Direktörü'nn ve Büyükelçi Henderson'un da onayıyla, Mr. Roosevelt'in Tahran'da operasyonun nihai safhasında saha komutasını üzerine almasını önerdi. Dışışleri Bakanlığı da, operasyon tamamlanıncaya kadar Büyükelçi Henderson'un İran'a dönmeyip Washington'da kalmasını kararlaştırdı. SIS'le operasyonel bağlantının Kıbrıs'ta geçici olarak konuşlandırılacak bir CIA ajanı tarafından yapılması ve destek irtibatının Washington'dan düzenlenmesi konusunda anlaşıldı. Tahran, Kıbrıs ve Washington arasında üç'l hızlı iletişim ağı CIA olanaklarıyla hazırlandı ve Ağustos ortasında harekete geçilmesine karar verildi.

İran'da CIA ve SIS propaganda imkanları, Musaddık hükümetini mümkün olan her yoldan zayıflatma kampanyasında, basın, el ilanları ve Tahran din uleması yoluyla şiddeti giderek arttırılacak bir propaganda çalışmasını başlatacaktı. ABD'de de yüksek düzeydeki yöneticiler, ABD'nin Musaddık hükümetini desteklediğine dair İran kamuoyunda var olan yanlış inancı kıracaktı.

Musaddık kabinesinde de yer almış ve Musaddık'a muhalefet edenler içinde belirli bir desteğe sahip tek kişi olan General Fazlollah Zahidi, Başbakanın yerine geçebilecek en uygun aday olarak belirlenmişti. Zahidi'ye CIA tarafından bu plan anlatılacaktı. Kendisinden bir kurmay eylem planı hazırlanması için CIA'nın beraber çalışacağı bir askeri sekreteryaya ataması istenecekti. şah ile General Zahidi ikilisi, CIA'nın yerel imkanları ve unsurlarından yararlanarak, büyük kalabalıkları sokağa dökebilir ve ordunun önemli bir bölümünün desteğini arkalarına alabilirse, darbenin başarı şansı yüksekti.

Daha baştan, şah'ın işbirliğinin planın temel unsuru olduğu dşnlmşti. Tahran'daki askeri garnizonların ge-

rekli müdahalesi ve yeni başbakan atamasının hukukiliğinin sağlanması için onun işbirliği şarttı. CIA, halkı kışkırtır, sokak gösterileri planlar ve ülkeyi kargaşaya sürüklerken onun sağlam durması gerekiyordu. Şah, kararsız biri olduğundan, onu işbirliğine razı etmek için aşağıdaki biçimleri alacak baskılar kullanılmasına karar verildi:

1. Şah'ın dinamik ve güçlü ikiz kızkardeşi Prenses Eşref Pehlevi, Avrupa'dan gelerek Şah'a Musaddık'ın görevine son vermesini isteyecek ve Amerikan ve İngiliz yetkileriyle temasta olduğunu, onların kendisinden bunu istediklerini söyleyecekti.

2. Şah'ın sevdiği ve saygı duyduğu General H. Norman Schwarzkopf'un İran'a gelmesi ayarlandı. General Şah'a planı anlatacak ve ondan Musaddık'ı görevden alan, yerine Zahidi'yi atayan ve Ordu'ya da Saray'a sadık kalmasını isteyen imzalı fermanlar (karamame-tezkere) alacaktı.

3. Şah'la samimiyeti olan İngilizlerin İranlı baş ajanı da Schwarzkopf'un mesajını tekrarlayacak ve bunun Amerikan-İngiliz ortak operasyonu olduğunu belirtecekti.

4. Şayet bütün bunlar işe yaramazsa, Mr. Roosevelt, ABD Başkanı'nın temsilcisi olarak Şah'tan bu fermanları imzalamasını isteyecekti. İmzalandıklarında da fermanlar CIA tarafından operasyon günü General Zahidi'ye verilecekti. Darbe günü Şah Tahran dışında bir yerde olacak ve böylece de elindeki fermanlarla ve arkasındaki askeri destekle Zahidi iktidara el koyacak, Şah'ın tavrını değiştirme ve hayatına kasdetme tehlikesi de olmayacaktı.

Tahran'daki askeri birlikler içindeki ajanlar vasıtasıyla CIA yeni başbakana destek verilmesini sağlayacaktı.

Amerika'da üst düzey yöneticilerce yapılan aşağıdaki açıklamalar, İran ve Musaddık üzerinde büyük etkide bulundu ve Musaddık'ın devrilmesine büyük katkıda bulundu:

1. Eisenhower'ın, Musaddık'a yazdığı ve İran'a ekonomik yardım yapılmayacağına dair 29 Haziran 1953 tarihli mektubunun 9 Temmuz'da yayımlanması.

2. Dışişleri Bakanı 28 Temmuz 1953'deki basın toplantısında şunları söyledi: "... İran'daki yasa dışı Komünist

Partisi'nin artan faaliyetleri ve İran Hükümeti'nin buna gösterdiği hoşgörü, hükümetimizde büyük tedirginlik yarattır. Bu gelişmeler İran'a yardım yapmamızı daha da güçleştirmektedir."

3. Başkan'ın Seattle'da yaptığı konuşmada, ABD'nin Asya'daki ülkelerin Demir Perde gerisine düşmelerini oturuş beklemeyeceğini söylemesi.

Dışişleri Bakanlığıyla işbirliği içinde CIA, Amerika'da ki bazı gazete ve dergilere çeşitli makaleler soktu ve bunların İran'da iktibas edilmesi İran'da istenen psikolojik etkiyi yarattı ve Musaddık'a karşı sinir savaşına katkıda bulundu.

Ağustos başlarında, gizli ajanlar komünist parti üyesi gibi davranarak müslüman liderleri "Musaddık'a karşı çıkarlarsa vahşice cezalandırılacakları" yönünde tehdit etmeye başladılar. Amaç, müslümanları kışkırtmak ve antikomünist duyguları harekete geçirmektir. En azından bir din adamının evi CIA tarafından bombalandı ve suç komünistlerin üzerine atıldı. Bu arada Şah da doğrudan Eisenhower'ın kendisine ne yapması gerektiğini söylemesini istiyordu.

Prezans Eşref ve General Schwarzkopf'un baskıları ve Mr. Roosevelt'le yaptığı birkaç görüşmeden sonra, 15 Ağustos 1953'te, Şah istediğimiz fermanları imzaladı. Darbe 16 Ağustos'ta yapılacaktı fakat, İran ordusundaki bir bilgi sızması nedeniyle, iki kamyon dolusu Şah yanlısı askerle Musaddık'ı tevkif edecek olan Şah'ın koruma subayı Musaddık'a bağlı askerlerce engellendi. Planın gerçekleşmediğini duyunca Şah, Bağdat'a uçtu. Bu bir önlemdi ve bir ölçüde planda da öngörülmüştü. Zahidi, CIA korumasında saklanmaktaydı.

17 Ağustos sabahı erken saatlerde Büyükelçi Henderson Tahran'a geri döndü. Zahidi, CIA tarafından ayarlanan gizli bir basın toplantısında, yeraltındaki CIA matbaa imkanlarını kullanarak kendisinin yasal başbakan olduğunu ve Musaddık'ın kendisine karşı illegal bir darbe düzenlediğini duyurdu. CIA, Musaddık'ı görevden alan ve yerine Zahidi'yi başbakan atayan fermanlardan çok sayıda kopyayı dağıttı. O sırada Şah da Roma'ya gitti. Bu arada önemli bir molla

Kum kentine gönderildi ve komünistlere karşı bir cihad çağrısı yapması ayarlandı.

19 Ağustos'ta pazar yerinde bir Şah yanlısı gösteri başladı ve çok büyük boyutlara ulaştı. Gösteri bir ölçüde kendiliğinden başladı ve Şah'ın temeldeki saygınlığını gösterdi, komünistlerle kimi Ulusal Cephe yanlılarının planladığı cumhuriyet kurma hazırlıklarına kamuoyunu tepkisini ortaya çıkardı. Arazideki politik imkanlarımızın da gösterilerin başlatılmasında katkıları oldu. Şimdi CIA ajanları kitleye önderlik yapıyordu. Mesleği gazetecilik olan İranlı bir CIA ajanı, kalabalığı parlamentoya yürümeye kışkırttı, Dışişleri Bakanı'nın gazetesinin yakılıp yıkılmasını örgütledi. Olayların hemen ardından Şah yanlısı harekete Ordu da katıldı ve gün ortasında Tahran'ın ve bazı taşra bölgelerinin Şah yanlısı sokak göstericilerinin ve ordunun hakimiyeti altına girdiği kesinleşti. CIA ajanı subaylar tanklarla sokaklara hakim olmaya başladılar. Artık yukarıda özetlenen askeri plan yürürlüğe konabilirdi. İstasyonun sinyaliyle Zahidi saklandığı yerden çıktı ve hareketin liderliğini üstlendi. İlk önce Tahran radyosundan iktidarın kendisinde olduğunu açıkladı. Ardından Genelkurmay binası ve Dışişleri Bakanlığı ele geçirildi, Musaddık'ın evi tarumar edildi, Musaddık, hükümet yanlısı politikacılar ve görevliler tutuklandı.

Kısa süre sonra Şah geri döndü ve büyük gösterilerle karşılandı.

Zahidi'nin görevi devralmasından iki gün sonra, Amerikan yardımı gelene kadar maaşların ödenebilmesi için CIA gizlice yeni hükümete 5 milyon dolar aktardı.

Bundan sonra artık İran yurtseverleri ve devrimcileri CIA'nın yetiştirdiği SAVAK'ın kanlı ellerine havale edilecekti. ABD ise, İran'da İngiltere'nin petrol tekeli kırıarak bir stratejik mevziyi daha rakibinden çekip alıyor, Sovyetler Birliği ve Ortadoğu'ya karşı tehdit olarak kullanabileceği bir üs ve jandarma kazanıyor, üç beş dolara kiralanmış lümpen serseriler ve sokak kabadayısıyla karışıklık çıkartıp darbe yapma konusunda deneyim kaza-

nıyor, hatta Batı Avrupa'daki radikal madencilerin sendikalarının gücünü kırma olanağına sahip oluyordu petrol silahıyla. CIA İran İstasyon Şefi Kermit Roosevelt de İran petrollerinden yağlı parçayı koparan Amerikan petrol şirketleri arasında bulunan Gulf Oil'in 1960 yılında Başkan yardımcısı oluyor, kuşaklar boyu İranlıların kanı ve canı üzerinden o da kendi ödülünü böyle kapıyordu.

CIA'nın kovboyları, şimdi daha büyük özgüvenle kanlı serüvenlerine başka yerlerde de devam edebilirlerdi.

b. United Fruit Company ve Guatemala

Sıradaki kurban Guatemala idi. Guatemala, fiilen, United Fruit Company'nın bir sömürgesiydi. Şirket, muz yetiştirdiği büyük toprakların sahibiydi. Ülkenin temel gelir kaynağı olan muz iharacatı bütünüyle onun kontrolündeydi. Ülkenin Atlantik kıyısındaki tek limanı da. Telefon ve telgraf hizmetleri de. Demiryolları da. Politikacılar, bürokratlar ve askerlerin büyük bölümü de...

Kasım 1950'de yapılan seçimlerde bir yurtsever olan Jacobo Arbenz başkanlığa seçildi ve Mart 1951'de görevi devraldı. Arbenz hükümeti, ülkede acil olarak bir toprak reformu yapmak istiyordu, çünkü halkın büyük çoğunluğu topraksız köylülerden oluşmaktaydı ve bunların içinde yaşadığı korkunç sefalet koşullarından başka türlü kurtarılmaları mümkün değildi. Hükümet, ayrıca, yeni bir liman inşa etmek, yabancı tekellerin ürettiğinden daha ucuza mal olacak elektrik santralleri, yeni yollar yapmak, demiryollarını geliştirmek, emekçilere sosyal güvenlik sağlamak, toplumsal ve ekonomik reformlarla ülkeyi kalkındırmak, bağımsızlığa kavuşturmak istiyordu.

Bütün bunlara ABD'nin şiddetli tepki göstereceği belliydi. Her şeyden önce, United Fruit Company, Washington'da Dulles kardeşlerle öteki adamlarını devreye sokmuştu bile. Özel Sektör'ün uysal generali Eisenhower da şiddetli celallenmişti yapılan "haksızlıklar"a. Bütün bunlar olsa olsa komünistlerin hainli-

ği olabilirdi. Kuşkusuz Guatemala Komünist Partisi hükümetin reformlarını destekliyordu ama Arbenz'in komünistlikle herhangibir ilgisi söz konusu değildi. Ama bir yurtseverdi, reformlardan ve bağımsızlıktan, en önemlisi de yoksul yığınların sefaletine duyarlılıkla yaklaşılmamasından yanaydı ki, bunlar onu, Washington nezdinde yok edilmesi gereken bir tehlikeli suçlu yapmaya yetiyordu.

Gerisini, küçük bir bölümü açıklanmış bulunan CIA belgelerinden ve CIA'nın Tarih Bölümü'nden Nicholas Cullather'in Örgüt adına kaleme aldığı, "PBSUCCESS OPERASYONU: Birleşik Devletler ve Guatemala, 1952-1954" (OPERATION PBSUCCESS: The United States and Guatemala, 1952-1954, CIA, History Staff, Centre For the Study of Intelligence) başlıklı gizli kitabından özetleyebiliriz.³³²

Arbenz'in reform çabalarını bir CIA memorandumuna aşağılayıcı bir sömürgeci tavrıyla şöyle değerlendiriyor: "Bir 'Muz Cumhuriyeti'nin alingan ve yabancı düşmanı aşağılık kompleksle örülmüş koyu milliyetçi ilerleme programı."

Daha 1952'de Nikaragua diktatörü Somoza'yla işbirliği halinde bir darbeye Truman yeşil ışık yakmıştı ve CIA "Askeri hareket sırasında yok edilecek Guatemala komünist personeli" konulu planlar hazırlamıştı. Listede öldürülerek "nötralize" edilecekler arasında 58 kişinin isimleri vardı.

Daha sonra 1953'te Eisenhower'ın onayıyla yeni planlar yapıldı. Guatemala'ya gönderilen iki ajan, Arbenz'in kütüphanesindeki zararlı ve onun komünist olduğunu gösteren kitapların resimlerini çekti. Tehlikeli kanıt kitaplar arasında, Stalin'in yaşamöyküsü, Marksist kitaplar, Çin'deki toprak reformuna ilişkin yayınlar vardı!

Bunun üzerine Arbenz'in komünist olduğuna dair büyük bir yanıltma kampanyası başlatıldı, her yerde kiralık kalemler düzmece haberler için satın alındı. Honduras ve Nikaragua'da üs-

332) Belgelerin ve kitabın orijinal kopyaları için bkz. <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB4>

lenmiş vurucu timler sabotaj hareketlerinde bulundu, CIA uçakları bombalama sortileri düzenledi. Ülkede karışıklıklar çıkartıldı, United Fruit Company'nin ve CIA'nın maddi katkılarıyla ücretli askerler silahlandırıldı.

Bu paralı askerler ülkeye girerek bazı yerleri işgal etmeye başladılar. Bu arada CIA uçakları da askeri, ekonomik ve sivil hedefleri bombalıyorlardı. Tabii Guatemala Silahlı Kuvvetleri'nden pek çok subay da satın alınmıştı. Kentlerde sabotajlar yapılıyor, terör, dezenformasyon ve psikolojik savaşla ("Sherwood Operasyonu") istikrarsızlık kışkırtılıyordu. Ülkeye krediler kesilmiş, ticari ambargo uygulanmaktaydı. Tabii din adamları ve Kilise de devreye sokulmuştu komünistlere karşı Haçlı Seferi'nde.

Nihayet satılmış komutanlar Arbenz'e bir muhtıra verdiler, Arbenz istifa etmek zorunda kaldı ve 27 Haziran 1954'de Meksika Büyükelçiliği'ne sığındı. Bu sırada bir genç doktor da Arjantin Büyükelçiliği'ne giriyordu. Bu alçakça saldırıdan dersler çıkaran genç adam Ernesto Guevara idi. Aynı gün, Amerikan Büyükelçisi'nin özel uçağıyla da işbirlikçi diktatör Albay Carlos Castillo Armes başkente getiriliyordu.

Armes, işe toprak reformunu iptal etmek ve terör estirmekle başladı. United Fruit Company'nin kara listeye almış olduğu işçi önderleri öldürülüyor, Arbenz yanlısı yurtseverler ve komünistler katlediliyordu.

Yeni Amerikancı hükümet, okuma yazma bilmeyen ve seçmenlerin üçte ikisini oluşturanların oy hakkını iptal etti ve böylece yoksulları açık politik alandan kovdu. Onlar artık seçimlerde oy kullanamayacak ve böylece de ABD'nin istemediği 'yanlış' kişileri seçemeyeceklerdi. Amerikancı diktatör CIA'dan dersini iyi öğrenmiş, işleri kestirmeden hallediyordu. Okumak, öğrenmek de tehlikeliydi ve dolayısıyla yasaklandı. Kültüre darbe vurmanın halkın can damarlarını kesmek olduğunu iyi biliyordu Amerika. Victor Hugo, Dostoyevski yasaklandı. Sendikalar, siyasal partiler, yoksul köylü örgütlenmeleri kapatıldı, yasaklandı.

Darbe sırasında ve hemen sonrasında "komünistler ve yan-

daşları”ndan yüzlerce insan öldürüldü, binlerce insan yaralandı, sakatlandı, hapse atıldı, işkence gördü.

1955’e gelindiğindeyse, Guatemala iflas etmişti. ABD, sömürgelerin pahalıya geldiğini öğrenecekti. İşbirlikçi Hükümete 53 milyon dolar verilerek rejim kurtarıldı. Bu arada, darbe sırasında CIA yöneticisi olan Walter Bedell Smith, 1955’de United Fruit Company’nın yönetim kurulu üyeliğine getirilir!

Guatemala halkının CIA mührüyle damgalanmış makus talihi ve kötü yazgısı günümüze kadar uğursuz hükmünü icra edecekti, çünkü yapısal mahkumiyet zincirleri vurulmuştu bir kez boynuna. O günden bugüne, art arda gelen Amerikancı askeri diktatörlükler “komünist avları”nda 100 binden fazla insanı öldürdüler. Hastalıktan, beslenme yetersizliğinden, yoksulluktan, sağlıksız koşullardan ölenlerin sayısı bilinmiyor. İşkenceyle, hapislerle, işsizlikle, çeşitli şiddet yöntemleri ve baskılarla hayatları, gelecekleri karartılanların da.

3. Ortadoğu’ya Saldırı ve Eisenhower Doktrini

Antisovyet, antikomünist isterinin saldırganlığı artık rayından çıkmış, dünyayı nükleer ateşe atma pahasına yeryüzünün dörtbir yanında, Amerikan sermayesine yağma alanı açmak, doğal zenginliklere el koymak, halkları bağımlılaştırmak, mazlum ulusları kalıcı geriliğe ve yoksulluğa mahkum etmek, ulusal ve sınıfsal kurtuluşu boğmak, kapitalizmin evrensel restorasyonunu sağlamak uğruna, her türlü yıkıcı yöntemi kullanarak dünyaya, insanlığa, hayata ve tarihe meydan okuyordu.

Sıra Ortadoğu’ya tam olarak el koymaya gelmişti.

Süveyş Kanalı’nın, Nasır tarafından millileştirilmesine karşı İngiltere, Fransa ve İsrail’in ortak saldırısı, ABD’nin de destek vermemesiyle, tam bir fiyaskoya dönüşmüş ve saldırganlar bütün dünyada lanetlenmişlerdi. Böylece, ABD, bölgedeki iki rakibi tasfiye etmede bir önemli avantaj daha kazanmıştı.

Sovyetler Birliği’ni, Amerikan nükleer şemsiyesi altında tepeden tırnağa silahlanmış çelikten askeri paktlarla kuşatma stra-

tejisinin NATO, SEATO gibi bir ayağı da Ortadoğu'da denemiş, bir Ortadoğu Paktı için kollar sıvanmıştı.

Bu kirli oyunun baş aktörleri emperyalizmin bölgedeki jandarması tayin edilmiş gönüllü tetikçi Türkiye'yle işbirlikçi bir hanedanın güdümündeki Irak olacaktı.

Bu "kuşatma hareketinin bir ön adımı olarak, Türk ve Irak yetkilileri arasında temaslar başladı... Kürtlere karşı 'ortak kaygılar' taşıyan bu iki ülke arasında bir anlaşma zemini bulmak nispeten kolaydı ama ABD'nin Türkiye'yi bir Truva Atı gibi kullanarak Orta Doğu'ya karşı başlattığı saldırı, bütün Arap dünyasında büyük ulusal tepkilerle karşılanmaktaydı. Türkiye'yle Irak'ın 1954 Ekimi'nde bir pakt kurma konusunda anlaştıklarını açıklamalarından sonra Menderes, Suriye ve Lübnan'a gitti ve tabii eli boş döndü. Bu arada Arap dünyasının etkili ülkesi Mısır ise, böylesi bir Orta Doğu Paktı'na karşı aktif bir çaba içine girmişti.

Sonuçta, Türkiye ve Irak yalnız kaldılar ve 24 Şubat 1955 tarihinde Bağdat'ta bir Antlaşma imzaladılar. Bağdat Paktı'na, aynı yıl, 23 Eylül'de Pakistan, 3 Kasım'da da halktan korkusundan tutunacak dal arayan Şah'ın İran'ı katıldılar. Ne var ki, Pakt aslında ölü doğmuştu, çünkü söz konusu anlaşmaya Irak dışında başka bir Arap ülkesinin katılımı sağlanamamıştı. Aksine, Orta Doğu'da içinde Mısır ve Suriye'nin de bulunduğu bir başka cephe açılmış ve Batı planlarına karşı mücadele başlamıştı. Bu durumda, eski sömürgeci güç olarak tepkileri çekmemek için arka planda kalan İngiltere de 4 Nisan 1955'de pakta katılarak, bir anlamda, Bağdat Paktı'nın 'ar peçesi'ni de kaldırmıştı."³³³ ABD de, 1956'da Pakt'ın Ekonomi ve Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele Komitelerine katılmıştı; onun işi şimdilik dolarla satın alma işlerini ayarlamak ve uzmanlık alanı olan "Yıkıcı Faaliyetler"le iştigal etmekti.

Ne var ki, 1958 yılında Irak'ta halk ayaklanmış ve işbirlikçi hanedan devrilmişti. Bağdat Paktı da işlevsiz CENTO'ya dönüşürülmüştü.

333) Haluk Gerger, *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politikası*, Age, s. 76-77.

Bu büyük yenilgi Amerikan Soğuk Savaşçıları ve bölgedeki işbirlikçilerini elbette dehşetli rahatsız etmişti.

Bu arada, biraz da Amerikan pamuk üreticilerinin baskısıyla ABD, Nasır'ın bağımsız kalkınma hamlelerinin bir parçası olan Aswan Barajı Projesine mali destek vermeyi reddetti, bunun üzerine Sovyetlerin katkılarını almaya çalışan Nasır'a karşı da yeni bir bahane üretme fırsatı yakaladı.

Bu gelişmelerin sıcağında, 5 Ocak 1957'de Eisenhower Kongre'de yaptığı bir konuşmada, Ortadoğu'ya yönelik Sovyet tehdidinden söz ederek ABD'nin bölgeye gerekirse askeri müdahalede bulunabilmesi ve bölge ülkelerine ekonomik "yardım" yapılabilmesi için yetki istedi.³⁴ Kongre de, "beynelmilel komünizmin denetimi altındaki herhangi bir ülke saldırısı"na karşı Başkan'a yetki veren bir yasa çıkardı. Adı "Orta Doğu'da Barış ve İstikrarı Koruma" olan bu kararla da, yakında barış ve istikrar berhava olacaktı.

Eisenhower'ın konuşmasında, Kongre kararında yer almayan ve asıl atıfta bulunulan "milletlerarası komünizmin denetimi altındaki bir ülkeden gelecek tecavüz" tümcesine ek olarak operatif bir paragraf daha vardı: "Önerilen yasa, esas olarak, doğrudan ya da *dolaylı* (abç), olası komünist tecavüzlere karşı durmak için düşünülmüştür... Tecrübe göstermektedir ki, *dolaylı saldırı* (abç), doğrudan saldırıya karşı yeterli güvenliğin bulunduğu; hükümetin sadık güvenlik güçlerine sahip olduğu; ve ekonomik koşulların komünizmi çekici bir alternatif olarak göstermeyecek durumda geliştiği ülkelerde, ya hiç olmuyor ya da ancak çok seyrek başarı şansına sahip olabiliyor. Önerdiğim program bu konunun üç unsurunu ve dolayısıyla *dolaylı saldırı* (abç) sorununu da kapsıyor."

Bu arada, bu konuyla ilgili olarak görüşmelerde bulunmak üzere bölgeye gelen Özel Temsilci James Richards Türkiye'ye de uğramış ve müzakereler sonunda bir Türk-Amerikan ortak

334) Bu konuşma Kongre zabıtlarının (Congressional Record) 103. Cildinin 181. sayfasında (58. Bileşim) bulunabilir. Ayrıca bkz. *The Department of State Bulletin*, c. xxxvi, No. 917, 21 Ekim 1957, s. 83-87. Metni İnternette de pek çok sitede bulmak mümkündür.

bildirisi yayımlanmıştır. Bu bildiride de ilginç bir cümle vardır: “... Amerikan Doktrini’nin gayesi, müstakil devletlerin milletlerarası komünizm tarafından *bilvasıta (dolaylı) ya da doğrudan doğruya vaki olabilecek bir tecavüzle mücadele* (abç) edebilmek hususundaki imkanlarını takviye zımında bu devletlere yardım etmektir.”³³⁵

İşte, Eisenhower Doktrini’nin asıl amaç ve önemi de bu “dolaylı saldırı” kavramında yatmaktadır. Böylece bu yeni yönelişle ABD’nin, bölge ülkelerindeki yönetici sınıfları ve egemen düzeni, toplumsal muhalefete karşı koruma altına alma kararında olduğu anlaşıyordu. Herhangi bir ülkedeki demokratik muhalefet iktidarı ele geçirme imkanına kavuşursa, ABD bunu “milletlerarası komünizmin dolaylı saldırısı” olarak yutturacak ve bir bastırma hareketinde bulunabilecekti. Bunun demokrasiye ve halkların özgür iradelerine karşı girişilmiş büyük bir tecavüz olduğu açıktır. Bir muhalefet hareketi egemenlerin ve ABD’nin hoşuna gitmeyince, daha önceleri de yapıldığı gibi, bir dış komünist (Sovyet) sızma olarak kabul edilecek ve ABD işbirlikçi iktidarların gerici düzenlerini korumak üzere ülkeye askeri müdahalede bulunacaktı. Bu, aslında, yeni değildi, İran’da da, Guatemala’da da yapılmıştı ama artık Eisenhower Yönetimi gözükara bir pervasızlıkla bu utanç projesini bir yasallık mertebesine yükselterek bütün dünyaya apaçık ilan etme cüretini gösterebiliyordu.

Şimdi sıra, dönemin Türk iktidarının yaptığı gibi, Arap hükümetleri arasında da rejimlerini demokratik halk muhalefetinden korumak üzere bütün haya duygularını bir yana bırakıp ABD’den yardım istemeyi içine sindirecek olanların çıkmasını beklemekteydi.

Halk düşmanı saltanatlarını korumak için her şeyi yapmaya muktedir yöneticileri fazla beklemeye gerek yoktu.

14 Temmuz 1958 günü Irak’ta “Özgür Subaylar” General

335) Bkz. Haluk Gerger, *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politikası...*, Age, s. 84.

Arif ve Albay Kasım önderliğinde işbirlikçi saltanat rejimini devirmiş ve Cumhuriyet'e giden yolu açmışlardı. Demokrasi ve halk mücadelesi karşısında bir dış efendiye sığınma durumunda olan Lübnan Cumhurbaşkanı Şamun ile Ürdün'de ücretli Kral Hüseyin bu gelişmeyle iyice paniğe kapılmışlardı ve her ikisi de ABD'ye müracaatlarını geciktirmediler. Böylece formalite tamamlanmıştı. Ortada olmayan bir "milletlerarası komünizmin saldırısı" dolaylı olarak, yani oradaki demokratik halk muhalefeti aracılığıyla bu ülkelerde özgürlük ve demokrasiyi tehdit ediyordu! Bu duruma demokratlar, özgürlük aşıkları, ulusal onur ve bağımsızlık yandaşları elbette bigane kalamazlardı. Türkiye hemmen İncirlik Üssü'nü açtı. Amerikan deniz piyadeleri de 15 Temmuzda Lübnan'ı işgal ettiler. Ayın 17'sinde de İngiliz paraşütcüleri Amman'daydı. Gerekçe arşivlerde hazırda zaten. Eisenhower, "Amerikalıların hayatını, Amerikan varlığını korumak ve Lübnan Hükümetinin, Lübnan'ın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumasına yardımcı olmak üzere" deniz piyadelerinin ülkede bulunduklarını açıklıyordu.³³⁶

4. Kanlı Miras: Asya'da Şiddet Tohumları ve Küba

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD Asya'ya yönelik ilk hamlesini Çin'de yaptı ama "Büyük Yürüyüş" karşısında çaresiz kaldı, gericilerle birlikte Formoza'ya sığındı, askeri gücüyle orayı kendi korumasına aldığını ilan etti ve böylece de bir "çıban başı"nı istikrarsızlık unsuru olarak Asya'da tuttu.

Kore'yi de böldükten sonra, iki yerde daha Eisenhower yönetimi geleceğin şiddetinin tohumlarını ekti. Kendi süresi yetmediği için de gereğini gelecek yönetimlere bıraktı.

Bunlardan biri, birkaç yıl sonra 1 milyona yakın insanın komünist avında yok edildiği 20.Yüzyılın en büyük katliamlarından biri gerçekleştirilecek olan Endonezya idi. Eisenhower 1956'da şöyle demişti: "Asya'nın uzaktaki güneydoğu köşesi"

336) *Department of State Bulletin*, c. 39, s. 181-182.

le neden bu kadar çok ilgilendiğimizi tam olarak bilmiyorsunuz... Oranın etrafındaki pozisyon alışlar ABD için hayra alamet değildir, çünkü bütün oraları kaybedersek, hür dünya zengin Endonezya'yı nasıl elinde tutacak?"³³⁷ Sorunun yanıtı belliydi: "Hür Dünya" Endonezya'nın zenginliklerini ancak katliamlarla ve işbirlikçi diktatörlüklerle ayakta tutabilecekti...

United Fruit Company'nin avukatı, CIA Direktörü'nün kardeşi, Eisenhower'ın Dışişleri Bakanı John Foster Dulles, 1950'de yayımlanan kitabında, Vietnamla ilgili olarak şunları yazıyordu: "[Rusya'da eğitilmiş olan] Ho Şi Minh... şimdi Vietnam'da Fransa'ya zarar veren bir iç savaşta önderlik yapıyor... Vietnamda, ABD [eski İmparator] Bao Dai hükümetini, Sovyetler Birliği'nin hasım Ho Şi Minh rejimini tanımasından sonra, 7 Şubat 1950'de tanıdı. Böylece de bir etki testi için sahne hazırlanmış oldu. Şayet Fransa gerçek bağımsızlığı daha önceden tanımış olsaydı komünist olmayan bir hükümetin başarı şansı daha fazla olabilirdi. Her neyse, şimdi, doğru ya da yanlış, ortaya prestijimizi koyduğumuz bir iç savaş var. Böyle olduğuna göre, desteklediğimiz hükümete yardım etmeliyiz. Onun, Çin'deki Ulusal Hükümetin gerilemelerinden sonra gelen yenilgisi, Asya ve Pasifik'teki genel durum üzerinde daha da ciddi olumsuzluklar doğururdu..."³³⁸ ABD için "olumsuzluklar" doğmasının diye, Vietnam'da da bir milyondan fazla insan ölecekti...

Eisenhower Yönetimi'nin halledemediği için sonraya bıraktığı bir başka miras ise, Karayipler'deydi. Eisenhower Yönetimi, Küba'da devrimci hükümeti, bütün provokasyonlarına, yıkıcı faaliyetlerine, terör eylemlerine ve Amerikan pilotlarının da katıldığı bombalamalara rağmen devirememiş, Castro'yu öldürmeyi de başaramamıştı. Yönetim de bunun üzerine 3 Ocak 1961'de Küba'yla diplomatik ilişkileri kesmişti.

Gerisi, yeni yönetime havale edilmişti.

337) Aktaran, Gus Hall, *Imperialism Today: An Evaluation of Major Issues and Events of Our Time*, New York, International Publishers, 1973, s. 51.

338) Bkz. Dulles, Age, s. 170 ve 231.

C. Kennedy Yılları

Yeni Başkan Kennedy, yarım kalan işleri bitirmekte kararlıydı. O kadar ki, seçim kampanyasında Eisenhower Yönetimi'ni komünizm karşısında yeterli sertlikte davranmamakla suçluyor, demagojik primini buradan yapmaya kalkıyordu.

Kennedy doğuştan hastalıklı bir tipti. "Dayanılmaz" diye niteliği bel ağırıları nedeniyle yaşamı hep büyük sıkıntılar içinde geçiyordu. Ayrıca, yetersiz adrenalin salgısından kaynaklanan Addison hastalığından muzdaripti. Bu hastalığın yan etkileri olarak, halsizlik, kusma, baş ağrısı, düşük tansiyon, ishal gibi sorunlarla da boğuşmak durumundaydı. Ayrıca kolesterolünün de 300-400'e çıktığı oluyordu. Addison hastalığı 1940'lı yılların başına kadar tedavisi olmayan öldürücü bir hastalıktı. Kennedy, aralarında kortizon, hormonlar, rahatlatıcı ve ağrı kesiciler, uyarıcılar olmak üzere günde sekiz tür ilaç alıyordu.³³⁹ Ayrıca, daha sonra doktorluk lisansı elinden alınan birinin anfetamin grubundan verdiği ilaçlardan bolca kullandığı biliniyor. Yüzünün, bazen yeşile de çalabilen sürekli yanık bronz teni ve koyu saçları da, gençliğinin ve dinamizminin simgeleri olarak gösterilmesine karşın, hastalığından ve kullandığı ilaçlardan kaynaklanıyordu. Bakanlarının bile kendisi için neredeyse sokaktan kadın topladığı Başkanın korumalarının gözetiminde skandal derecesine varan sıklıktaki seks alemlerinin de temelinde aldığı ilaçların yan etkilerinin yattığını iddia eden tıp adamları var. Bütün hayatı, sürekli ağrılar ve ciddi hastalıkların yan etkileriyle boğuşmakla geçen birinin, kumsalda rüzgar ve dalgaların eşliğinde çocuğu ve köpeğiyle koşturduğu görüntülerle belleklere kazınan güçlü ve dinamik genç adam portresi, modern imaj pazarlayıcılarının kamuoyunu aldatma operasyonunun, egemenlerin psikolojik saldırı hareketinin bir parçasıydı elbette.

Kennedy ciddi rahatsızlıklarını sakladı ve başkanlığa böyle seçildi. Aldığı ilaçların sonucu olarak akli melekelerini ve duy-

339) Bkz. *New York Times*, 17 Kasım 2002.

gularını kontrol etmedeki sorunlar, yanıltıcı rahatlık duygusu ve cesaretiyle risk alma ataklığıyla bunun sonuçlarını ölçmedeki eksiklik, uzun yaşayamayacağına inanmış bir insanın olası melankolik ruh hali, dünyayı yok edebilecek silahlara egemen bir kişiyi etki altına aldığında bu durumun insanlık için ne denli büyük bir tehlike oluşturabileceği bugün tartışılıyor ama o günlerde bütün bunlar insanlardan gizlenmişti.

1. İlk Hedef Castro

Kennedy'nin ilk işi Castro'yla kozlarını paylaşmak oldu. Onun ve ABD'nin Castro'ya karşı tükenmez bir kinleri vardı, çünkü Küba halkı, henüz, işbirlikçi egemen sınıflarının Amerikan emperyalizmiyle işbirliği süreci içinde düşürülen halklar gibi, direnme iradesini yitirmemişti. Bu toplumsal ruhun ürünü olan Fidel Castro ve yanındaki gerilla komutanı Che Guevara'yla birlikte dağlara çıkan bir avuç devrimci, Roosevelt'in deyişiyle 1959 yılında ABD'nin "orospu çocuğu" uşak asker diktatör Fulgencio Batista'yı devirdiler ve Küba'yı özgürleştirdiler.

Castro'nun o dönemde komünist olup olmadığı bilinmiyor. Üstelik bunun önemi de yok. Ernesto Guevara bunu şöyle açıklıyor:

"[Kimileri Küba Devrimi'nin] Lenin'in 'devrimci teori olmadan devrimci hareket olamaz' sözüyle ifade ettiği devrimci hareketin en temel öncülüyle çeliştiğini iddia ediyorlar. Denebilir ki, sosyal gerçekliğin bir ifadesi olarak devrimci teori, açıklanmasını aşan bir niteliğe sahiptir; yani, şayet tarihsel realite doğru tahlil edilir ve eldeki güçler doğru kullanılırsa, devrim başarıya ulaşabilir. Her devrim, daima, eylemde ve devrimin acil amaçlarında buluşan çok değişik eğilimleri içerir... Küba Devrimi, Marks'ı, devrimci silahı omuzlamak üzere bilimi bıraktığı noktada üstlenir. Onu bu noktada üstlenir [ama] Marks'ı izleyene karşı mücadele eden ya da 'saf' Marks'ı yeniden canlandırmaya çalışan bir revizyonist ruhla değil, basit bir biçimde, çünkü bu noktaya kadar bilimci Marks kendini etüdü ettiği ve öngördüğü tarihin dışına çıkarmıştı. Bundan sonra devrimci

Marks artık tarih içinde savaşılabildi. Biz eylemci Marksistler, kendi mücadelemizi başlatarak, sadece, bilimci Marks tarafından önceden görülmüş yasaları hayata geçiriyoruz. Eski güç yapılarına karşı mücadele ederek, bu yapının yıkılması için halkta destek bularak ve bu halkın mutluluğunu mücadelemizin temeli yaparak bu isyan yolunda yürürken, sadece kendimizi bilimci Marks'ın öngörülerine uyduruyoruz. Yani, yeniden vurgulamak gerekir ki; Önderlerinin söylediklerinden veya bunlara ilişkin tam teorik bilgilerinden bağımsız olarak, Marksizmin yasaları Küba Devrimi'nin gelişmelerinde mevcuttur...³⁴⁰

Evet Guevara'nın belirttiği gibi, Marksizmin yasaları ve Emegın özgürleştirici dinamikleri devrimci hareketlerde nesnel bir gerçeklik olarak mevcuttur; tıpkı, Marks ile Engels'in dediğı gibi, bir bölümünün bile bir amaç olarak benimseyip benimsememesinden bağımsız olarak, proletaryanın, dünyadaki kendi durumuna da yansıyan "insanlık dışı hali ortadan kaldırma tarihsel misyonu"na sahip olması gibi.³⁴¹ Sınıf güdöleri çok gelişmiş burjuvazinin bunu görmemesi düşünölemezdi elbette. Castro'ya duyulan sınırsız düşmanlık ve Küba'ya yöneltilen azgın saldırıganlık işte buradan kaynaklanıyordu. Bu, bilinçli olmasından da öte, insiyaki, içgüdüsel, sınıfsal genetik bir tepkiydi.

Bu nedenle bölgenin efendisi ABD için hazmedilmesi imkansız bir devrimdi Küba Devrimi. O günden bugüne, ABD, Castro yönetimini devirmek ve Küba'yı yeniden kendisine bağlayarak Küba halkını köleleştirmek için bütün yöntemleri denedi.

Amerikalı zenginler, Batista zamanında, Florida kıyılarına sadece 130 km. uzaklıktaki Küba'ya hafta sonları eğlenmeye giderlerdi. Kahvaltılık çörekleri uçaklarla Florida'dan taze olarak

340) Ernesto "Che" Guevara, "Notes for the Study of the Ideology of the Cuban Revolution", içinde Anne Fremantle (Der.), *Communism: Basic Writings*, New York, The American Library Inc. (Mentor Books), 1970, s. 378-379.

341) Karl Marx, Frederick Engels, *The Holy Family or Critique of Critical Criticism*, içinde F. Teplov, V. Davydov (Der.), *Marx Engels: The Socialist Revolution*, Moscow, Progress Publishers, 1981, s. 39.

her sabah gönderilir, onlar da havuz başında içkilerini yudumlar-ken havaya bozuk paralar saçarak Kübalı küçük kız ve oğlan çocuklarıyla eğlenirlerdi. Onların Kennedy Yönetimi, şimdi Küba'yı, bayat antisovyet ve antikomünizm edebiyatıyla istila etmeye yelteniyordu.

Daha Eisenhower döneminde hazırlıkları yapılmış ve epeyi mesafe almış olan CIA bünyesindeki "Anti Castro Gizli Eylem Programı"na yeni bir ivme kazandırıldı.

2. Domuzlar Körfezi Fiyaskosu

Sonuçta, Küba'dan kaçmış toprak ağalarından, bankerlerden, zenginlerden ve çocuklarından, Batista döneminin elleri kanlı görevlilerinden ve lümpen göçmenlerden, serserilerden, hapsehane kaçkınlardan oluşan Honduras ve Nikaragua'da yetiştirilmiş ve bir paralı askerler güruhunun Domuzlar Körfezi'nde Küba sahillerine çıkartma yapması kararlaştırıldı.

Bu arada teröristler, sabotajlarda bulunsunlar ve halkı isyana kışkırtsınlar diye gizlice Küba'ya gönderildiler. Amerikalı kurbağa adamlar Küba kıyılarına çıktılar ve Amerikan pilotlarının kullandığı B-29'lar hava saldırıları için hazırlandı.

Karşıdevrimci misyonerler 14 Ağustos günü altı gemiyle yola çıktılar. Onları geçirmeye gelenler arasında Nikaragua'nın işbirlikçi diktatörü Somoza da vardı. Kennedy'nin danışmanlarından Arthur M. Schlesinger, Somoza'nın paralı askerleri "bana Castro'nun sakallarından bir tutam getirin" diye yolcu ettiğini yazıyor.³⁴²

Ama işler, emperyalistlerin ve işbirlikçilerin düşlediği gibi gitmedi. Küba halkı tek vücut istilacılara karşı koydu ve misyonerler ordusu bozguna uğratıldı. Son andaki Amerikan bombardımanı da işe yaramadı, saldırıda dört Amerikalı pilot öldü. 200'den fazla paralı asker de çatışmalarda öldürüldü, binden fazlası esir alındı ve ABD yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı.

342) Arthur M. Schlesinger, Jr., *A Thousand days: John F. Kennedy in the White House*, Greenwich, Conn., Fawcett Publications, Inc., 1965, s. 252.

“Domuzlar Körfezi Fiyaskosu”da Amerikan emperyalizminin kara siciline sonsuza dek işlenmiş oldu.

Tabii ABD bu yenilgiden ders almadı, aksine, Küba’yı istila etmek için yeni bahaneler üretmeyi hep sürdürdü.

3. Genelkurmayın Korkunç Planı

Kışkırtıcılığın sınırı yoktu. İşler tam da klasik Amerikan saldırganlığına yakışır kabalık ve pervasızlıkla yapılıyordu. Örneğin, Domuzlar Körfezi bozgunundan yaklaşık bir yıl sonra, 1962 sonbaharında, Porto Rico’nun güneydoğusundaki Vieques Adası kıyılarında, 7 bin 500 deniz piyadesinin, dört uçak gemisinin, yirmi destroyerin ve on beş çıkartma gemisinin katıldığı bir tatbikat yapılıyor ve özel olarak duyurusu özendiriliyordu. *Philbriglex-62* adı verilen tatbikatın açıklanan senaryosuna göre amaç, “Porto Riko’nun güneydoğusundaki bir ada olan hayali Vieques Cumhuriyeti’ni hayali bir diktatörün zulmünden kurtarmak” idi. Diktatörün adı, *Ortsac* olarak açıklanmıştı. Dikkatli gözlemciler hayali diktatörün adını tersinden okuyarak kışkırtmayı çözmüşlerdi elbette; zaten istenen de buydu.³⁴³

ABD, Küba’ya saldırmak için bahane üretmek zorunluluğunu duyuyor, bu nedenle yukarıda zikredilen türden ucuz kışkırtmalarda bulunuyor, Küba içinde de işbirlikçileri aracılığıyla terör eylemleri düzenliyordu.

13 Mart 1962 tarihinde ABD Genelkurmayı, daha sonra NATO Avrupa Başkomutanı da olacak, Genelkurmay Başkanı General L. L. Lemnitzer imzasıyla Savunma Bakanı’na gizli bir memorandum gönderiyordu. Bu gizli belgeye göre, Küba Projesi Operasyon Direktörü, “Mongoose Harekatı”yla ilgili olarak, Küba’ya bir Amerikan müdahalesini haklı çıkartmaya yönelik bahanelerin saptanması talebinde bulunmuştu. Genelkurmay Başkanlığı da, bazı “bahaneler”i resmen bildirmiş, benzer çalışmalarını yapmış olan öteki kuruluşların önerileriyle birlikte kısa

343) Bkz. Graham T. Allison, *The Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*, Boston, Little, Brown and Company, 1971, s. 47.

zaman içinde bir ortak plan üzerinde karara varılmasını önermişti. Amerikan Genelkurmay Başkanlığı'nın Savunma Bakanlığı'na onay için sunduğu "müdahale bahaneleri"ne ilişkin öneriler raporu aynen şöyle devam ediyor:³⁴⁴

"1. Amerikan askeri müdahalesine dayanak olarak meşru provokasyon uygulamaları kullanılmasının arzu edileceği varsayımıyla, Küba tepkisini kışkırtacak bir gizleme ve aldatma planı... yürürlüğe konabilir. Kübalıları bir askeri müdahalenin kaçınılmazlığına inandıracak taciz ve yanıltma eylemleri üzerinde durulabilir.

2. Guantanamo [Üssü] içinde ve çevresinde, inandırıcı biçimde rejime hasım Küba güçlerince yapıldığı izlenimini veren iyi koordine edilmiş eylemler planlanacaktır.

a) İnandırıcı saldırı eylemleri için olaylar (kronolojik sırayla değil)

(i) Dedikodular üret (çok fazla). Gizli radyo kullan.

(ii) Dost Kübalıları "çitten aşırarak" üsse saldırt.

(iii) Üs içinde (dost) Kübalı sabotörler yakala.

(iv) Üssün ana giriş kapısında ayaklanmalar başlat (dost Kübalılar).

(v) Üs içinde mühimmatı havaya uçur; yangınlar çıkar.

(vi) Hava üssünde uçakları yak (sabotaj).

(vii) Üssün dışından içeriye havan topları fırlat. Tesislere biraz hasar.

(viii) Denizden ya da Guantanamo kentinden gelen saldırı timlerini yakala.

(ix) Üsse saldıran milis güçlerini yakala.

(x) Limanda bir gemiye sabotaj düzenle; büyük yangınlar –naftalin.

(xi) Liman girişinde gemi batır. Sahte kurbanlar için cezaze törenleri düzenle ('x' numara yerine geçirilebilir).

b) Birleşik Devletler su ve enerji kaynaklarını korumak üzere saldırı operasyonları düzenleyecek, üssü tehdit eden

344) "Northwoods" adı verilen bu hareket planı (Chairman, The Joint Chiefs of Staff, *Memo-randum for the Secretary of State*, "Justification for US Military Intervention in Cuba", Washington DC, 13 Mart 1963) George Washington Üniversitesi, Ulusal Güvenlik Arşivi (National Security Archive) web sayfasında bulunabilir: <http://www.gwu.edu/~nsarc-hiv/news/20010430/>

ağır top ve havan mevzilerini imha edecek.

c) Büyük ölçekli Amerikan askeri hareketlerini başlat.

3. Çeşitli formlarda “Maine gemisi olayına benzer” vakalar tezgahlanabilir:

a) Guantanamo Körfezi’nde bir Amerikan gemisini batırabilir ve Küba’nın üzerine atabiliriz.

b) Uzaktan kumanda bir deniz aracını (insansız) Küba karasularında herhangi bir yerde havaya uçurabiliriz. Böyle bir olayı Havana ya da Santiago yakınlarında gerçekleştirebilir ve havadan, denizden ya da her ikisinden bir Küba saldırısının spektaküler sonucu olarak gösterebiliriz. Geminin niyetini anlamak üzere bölgeye gelen Küba gemi ve uçaklarının varlığı gemiye saldırıldığının inandırıcı kanıtları olarak görülebilir. Havana ya da Santiago’ya yakınlık, patlamayı duyan ya da yangını görenler açısından inandırıcılığa katkı yapar. ABD, jetler eşliğinde var olmayan mürettebatın kalan bölümünü ‘tahliye etmek’ üzere hava/deniz kurtarma operasyonu yapabilir. Amerikan gazetelerinde yayınlanacak ‘kayıplar listesi’ yararlı bir milli tepki yaratabilir.

4. Miami bölgesinde, Florida’da ve hatta Washington’da bir Küba Komünist terör kampanyası geliştirebiliriz. Bu terör kampanyası, Amerika’ya iltica etmiş Kübalı göçmenlerce yönetilebilir. Florida’ya gelmekte olan Kübalılarla dolu bir tekneyi batırabiliriz (gerçek ya da sahte). Kübalı göçmenlere karşı gerekirse, onları yaralamaya yönelik ve geniş propagandası yapılacak suikastler düzenleyebiliriz. Dikkatlice seçilmiş yerlere birkaç plastik bomba yerleştirilmesi, bazı Kübalı ajanların yakalanıp Küba’nın bu işlere karıştığını gösterir düzmece belgelerin açıklanması, sorumsuz bir hükümet imajını yaratmada yardımcı olabilir.

5. Komşu bir Karayipler ülkesine “Küba kaynaklı, Castro destekli” bir paramiliter işgal hareketi düzenlenebilir... Biliyoruz ki, şu anda Castro, Haiti, Dominik Cumhuriyeti, Guatamela ve Nikaragua’ya ve belki başkalarına karşı da yıkıcı yeraltı faaliyetlerini desteklemektedir. Bu çabalar abartılabilir ve yenileri açıklanmak üzere uydurulabilir. Örneğin, Dominik Hava Kuvvetleri’nin kendi hava sahaları-

nın ihlaline karşı duyarlılığından yararlanılabilir. Sözde 'Küba' B-26 ya da C-46 uçakları şeker pancarı tarlalarına yangın bombaları atarak gece baskınları yapabilir. Sovyet bloku yapımı yanıcılar bulunabilir. Bu, Dominik'teki yeraltı komünist gruplara 'Küba menşeli' mesajların ve 'Küba kaynaklı' silah sevkiyatının kıyıda saptanması ya da bulunmasıyla tamamlanabilir.

6. Amerikalı pilotların kullandığı [Sovyet] MİG jetlerinin kullanılmasıyla ek provokasyon yaratılabilir. Sivil uçakların tacizi, gemilere saldırılar ve Amerikan insansız uçakların imhası, yararlı ek eylemler olabilir. Gerçeğine göre boyanmış bir F-86, hele pilot tarafından da o şekilde anons edilirse, bir yolcu uçağındakileri MİG gördüklerine inandırabilir. Bu önerinin temel sorunu, bir [MİG] uçağının elde edilmesi ya da bir başkasının ona göre uydurulması olarak görünüyor. Ne var ki, MİG'in gerçekçi bir kopyası Amerikan kaynaklarınca üç ay kadar bir süre içinde yapılabilir.

7. Taciz önlemleri olarak, Küba hükümeti tarafından kabul gören eylemler biçiminde sivil uçak ya da gemi kaçırılmalarının devam ediyor görüntüsü verilmelidir. Aynı biçimde, Küba'nın sivil ve askeri uçak veya gemilerinin iltica etmek üzere gerçekten kaçırılmaları özendirilmelidir.

8. Bir Küba savaş uçağının, ABD'den Jamaika, Guatamela, Panama veya Venezuela'ya gitmekte olan bir yolcu uçağına saldırıp düşürdüğünü inandırıcı biçimde gösteren bir olay yaratmak mümkündür. Uçağın gideceği yer, uçuş yolunun Küba üzerinden geçmesini sağlayacak biçimde seçilecektir. Yolcular, bir öğrenci grubu ya da ortaklaşa bir charter uçağı kiralamak isteyebilecek başka bir grup insan olabilir.

a) Miami bölgesinde CIA'ya ait bir işletmenin kayıtlı sivil uçağına tam olarak benzetilmek üzere bir uçak Eglin Hava Üssü'nde boyanıp numaralanır. Belirlenecek bir zamanda kopya uçak gerçeğiyle değiştirilir ve dikkatlice hazırlanmış takma adlarla seyahat edecek seçilmiş yolcularla doldurulur. Kaydedilmiş uçaksa, insansız bir uçağına dönüştürülür.

b) Gerçek uçakla insansız olanının kalkış saatleri onları

Florida'nın güneyinde buluşturacak biçimde ayarlanır. Buluşma noktasında yolculu uçak minimum irtifaya alçalır ve yolcuların boşaltılması ve doğrudan uçağın eski haline getirilmesi için gerekli hazırlıkların yapılmış olduğu Eglin Üssündeki bir yedek piste iner. Bu arada insansız uçak da kaydı yapılmış uçuş rotasında yoluna devam eder. Küba'nın üstüneyken de, uluslararası acil durum frekansından, Küba MİG jetlerince saldırıya uğradığını bildiren bir 'MAY DAY' [tehlike sinyali] mesajı iletir. Mesaj, uçağın radyo sinyalleri kullanılarak havada infilak ettirilmesiyle kesilecektir. Böylece, olayı ABD'nin 'pazarlaması'na gerek kalmadan, uçağa ne olduğu Batı yarımküresindeki bütün ICAO [Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü] radyo istasyonlarınca ABD'ye bildirilecektir.

9. Komünist Küba MİG'lerinin hiçbir provokasyon olmaksızın bir Amerikan Hava Kuvvetleri uçağını uluslararası sularda düşürmüş gibi gösteren bir olay ayarlamak mümkündür.

Yaklaşık dört ya da beş F-101 uçağı Florida Homestead Hava Üssü'nden peş peşe Küba yakınlarına gönderilecektir... [Onlara tatbikat yaptırılacaktır].

b) Uçaklardan birinin daha önce ayarlanmış pilotu... bir MİG tarafından saldırıya uğradığını ve düşmekte olduğunu bildirecektir. Başka mesaj gönderilmeyecektir. Ardından uçak son derece alçaktan batıya yönelecek ve güvenli bir üsse iniş yapacaktır. Uçak görevlilerce karşılanacak, hangara çekilecek ve yeni bir kuyruk numarası alacaktır. Görevini takma adla yapmış pilot da gerçek kimliğini alacak ve normal görev yerine geri dönecektir. Böylece, pilot ve uçak kaybolmuş olacaktır.

Uçağın güya vurulduğu anda bir denizaltı ya da küçük bir gemi Küba kıyılarına yaklaşık 15-20 mil uzaklıkta etrafa F-101 parçaları, paraşüt, vb. dağıtacaktır. [Öteki pilotlar ise perde arkasındaki olaydan habersiz olduklarından] bildikleri kadarıyla gerçeği anlatacaklardır. Arama gemileri ve uçaklar olay mahalline gönderilecek ve orada denizde uçak parçaları bulunacaktır...

4. Nükleer Macera

Bu arada, Küba'ya bir kez daha saldırma fırsatı yarattığı için Amerikan askeri yetkililerince “tanrının lütfu” olarak görülen bir gelişme ortaya çıktı. Bu, Sovyetler Birliği'nin Küba'da orta menzilli nükleer füze rampaları inşa etmekte olduğuna dair bir istihbarat bilgisinin yönetime ulaşmasıydı.³⁴⁵

Küba'ya bir saldırı düzenlenerek rampa inşaatının bombalanması da dahil pek çok öneri tartışıldıktan sonra, Amerikan yönetimi, ABD kıyılarından sadece 150 km. uzaklıktaki bir Ada'ya nükleer başlıklı füzelerin yerleştirilmesini kabul etmeyeceğini ve Küba'yı ablukaya alarak füze parçalarını Küba'ya getirmekte olan Sovyet gemilerini durduracağını açıklamıştır.

Böylece de insanlık Kennedy'nin gözü kara şantajıyla bir nükleer felaket riski karşısında kalmıştır.

ABD, uzun zamandır Avrupa'daki NATO ülkelerine nükleer top ve fişek atabilen “taktik” nükleer silahlarla nükleer başlıklarla donatılmış kısa ve orta menzilli füzeler yerleştirmekteydi. Örneğin, İngiltere'ye Thor, Türkiye ve İtalya'ya da Jüpiter füzeleri yerleştirilmişti ve bunların hepsi Sovyet topraklarını vurabiliyorlardı. Sovyetler Birliği'nin sınır komşusu olan Türkiye'deki füzeler Moskova'yı bile tehdit edebilecek menzile sahiptiler. Sovyetler Birliği'ni böylesi bir nükleer kuşatmaya almış olan ABD'nin şimdi Küba'daki füzelerle karşı çıkması ve bunu bir nükleer dünya savaşı nedeni yapması bütün dünyada büyük tepki ve korku yarattı. Amerikalılara göreyse, dünya, Amerikan füzelerinin hedefe özgürlük ve demokrasi taşıyan iyi, Sovyetlerin ise ölüm götüren kötü füzeler olduğunu anlayamıyordu.

Artık gözler Sovyetler Birliği'nin tepkisindedir. Ünlü düşünür Bertrand Russell'ın iki lidere, Kennedy ve Kruşçev'e çektiği telgrafların üslubu ve tonu aslında düşünen insanların tavrını da ortaya koyması bakımından anlamlı. Russell, Kruşçev'e gönderdiği telgrafta “Tansiyonu düşürmeniz için size saygıyla baş-

345) Bkz. Arthur M. Schlesinger, Jr., *The Thousand Days...*, Age, s. 735-736.

vruruyorum... Sürdürdüğünüz sabrınız en büyük umudumuzdur” denmektedir. Kennedy’e gönderilen telgraf ise şöyledir: “Davranışınız delicedir... Kabul edilebilir gerekçeden yoksun. Kitlesel cinayet istemiyoruz... Bu çılgınlığı durdurun.”³⁴⁶

Dünya nefesini tutmuş beklerken, Kruşçev, Kennedy’e bir mektup gönderir.³⁴⁷ Mektup, yatıştırıcı bir üslup ve anlaşma yolları gösteren bir içeriğe sahiptir. Sovyetler ve Amerikan yönetimi ile NATO içinde pek çokları, Türkiye’deki Amerikan füzeleleriyle Küba’dakiler arasında kaçınılmaz bağı görmekte ve dillendirmektedirler. Kennedy ve adamları da, Küba’ya karşı girişilebilecek bir saldırıya karşılık olarak Sovyetlerin de misilleme olarak Türkiye’deki füzeleri imha edebileceğinin bilincindedirler. Bunalım sırasınca yapılan yazışma ve görüşmelerde ortaya çıkan sonuç şudur: Sovyetler Birliği geri adım atmıştır ve ABD’nin, Küba’yı istila etmeyeceğine dair bir garanti vermesi durumunda ve Türkiye’deki füzelerin sökülmesi halinde, rampa inşaatını durduracaktır.

Ne var ki, Kennedy yönetimi içinde özellikle Türkiye koşulluna karşı çıkanlar vardır. Tabii, herhalde Küba’ya saldırılmasını isteyenler de söz konusudur. ABD’nin Sovyetlere göre stratejik üstünlüğü pek çoğunu bir nükleer savaş konusunda cesaretlendirmektedir. Kennedy ise, Türkiye konusunda kuşkuludur. ona göre, böyle bir mütekabiliyeti açıkça kabullenmek, hem NATO içinde sorunlar yaratıp Amerika’nın güvenilirliğini sarsacaktır, hem de Kongre seçimleri öncesinde Amerika’da muhalefetin kendisine yönelik saldırılarını getirecektir.

Bu durumda, Kennedy, kardeşi Robert Kennedy’i Sovyetler Birliği’nin Washington Büyükelçisi Dobrynin’e gönderir. Gizli görüşmelerde, Kennedy, Türkiye’deki füzelerin söküleceğine söz verir, ama bunun gizli kalmasını ister.

346) Bkz. Age, s.747.

347) Bu mektuplar, Amerikan yönetimi içindeki tartışmalar ve görüşme trafiği ayrıntılarıyla şu iki kaynaktan yer almaktadır: Graham T. Allison, Age ve Robert Kennedy’nin olaya ilişkin anıları, *Thirteen Days: A Memoir of the Cuban Missile Crisis*, New York, W.W. Norton and Company, 1969.

Kruşçev anılarında o görüşmeye ilişkin Washington'daki Sovyet Büyükelçisi Anatoli Dobrinin'in şu raporu geçtiğini yazıyor:

"Robert Kennedy pek bitkin görünüyordu. Gözlerine kim bakacak olsa, günlerden beri uyumadığını anlardı. Bizzat kendisi altı gün ve geceden beri eve gitmediğini söyledi. 'Başkan çok ciddi bir durumla karşı karşıya' dedi ve 'bu durumdan nasıl kurtulacağını da bilemiyor' diye ekledi. 'Küba'ya karşı kuvvet kullanmamız için askeri liderlerimizin baskısı altındayız. Muhtemelen şu anda Başkan, Kruşçev'e bir mesaj yazmak için masa başında oturmaktadır. Başkan Kennedy'nin mesajını gayri resmi yollardan Kruşçev'e ulaştırmanızı sizden istiyoruz Bay Dobrinin. Başkan Kennedy, Amerikan sisteminin özelliklerini göz önüne alması için Kruşçev'e rica etmektedir. Küba yüzünden bir savaşın patlak vermesine Başkanın bizzat kendisi şiddetle karşı olmakla beraber, geriye dönüşü imkansız birtakım olaylar zinciri arzusu hilafına gerçekleşebilir. Bu nedenledir ki Başkan, doğrudan doğruya Kruşçev'e bunalımın tasfiyesi için başvurmaktadır. Bu durum biraz daha uzayacak olursa, Başkan askerlerin kendisini devirip iktidarı ele almayacaklarından emin değildir. Amerikan ordusu her an kontrol-den çıkabilir."³⁴⁸

Askerlerin sertlik yanlısı olduğu, en azından Küba'ya saldırılmasını istedikleri biliniyor. Sivil başkan ve yönetime sadakatları ise, hiç olmazsa bu gibi durumlarda, asla kesin değildir.

Bir örnek olarak, o sırada Hava Kuvvetleri Komutanı olan General Curtis LeMay'ın tavrı zikredilebilir. General LeMay, bütün Amerikan nükleer güçlerinin bağlı olduğu Stratejik Hava Komutanlığı (SAC-Strategic Air Command) Komutanıyken, Eisenhower tarafından ABD'nin nükleer güç durumunu tespit etmek üzere oluşturulmuş Gaither Komitesi'nin bir üyesi olarak ve bizzat Başkan Eisenhower'ın verdiği yetkiyle kendisini görmeye gelen Robert Sprague'ya şöyle der: "Şayet Rusların

348) *Kruşçev'in Anıları*, çev. M. Ali Kayabal, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1971, s. 195.

bir saldırı için uçaklarını bir araya getirdiğini görürsem, daha havalandıktan hepsinin boklarını havaya uçuracağım.” Sprague’nin şaşkınlığı geçmeden LeMay bu sefer Sovyet hava üslerine karşı önleyici (preemptive) saldırı emri vereceğini söyler. Tabii bu bir nükleer savaş çıkartmak demektir. Sprague, “Ama General ulusal politika bu değil” diye itiraz edince de Komutan’ın yanıtı şöyledir: “Beni ilgilendirmez. Bu benim politikamdır. Yapacağım da budur.”³⁴⁹ Bu, stratejik bir konumda bulunan bir General’in, Başkan, Hükümet ve Genelkurmayın haberi olmaksızın, kendi kararıyla, kendi başına ve kendi hükmüne göre nükleer saldırıya geçebileceğini, kendi ülkesini de ateşe atacak bir nükleer savaş başlatabileceğini, en önemlisi de bunu açıklıkla üst düzey bir yetkiliye söylemeye cüret edebileceğini göstermektedir. General LeMay bu olaydan sonra emekli edilmemiştir. Hatta Sprague bunu başkalarına söyleme cesaretini dahi bulamamıştır. Daha da ilginç, bu cüretkar ve asi General daha sonra Hava Kuvvetleri Komutanlığına ve Genelkurmay Başkan Yardımcılığına terfi etmiştir. Küba Krizi sırasında da, doğal olarak, en şahin tavrı alanların başında gelmiştir. Bu bakımdan böylesi gergin bir durumda, Kennedy’de bir gerileme hissettiklerinde onun ve onun gibi komutanların ne yapacağı gerçekten belli olmayabilirdi. Nitekim anılarında Robert Kennedy, Kruşçev’in geri adım atmayı kabul etmesi ve ABD’nin isteği doğrultusunda bir çözümün ortaya çıkmasına karşın, Ulusal Güvenlik Konseyi’ndeki toplantıda bir üyenin, “biz yine de planladığımız gibi Küba’ya saldıralım” dediğini yazmaktadır.

Sonuçta, Sovyetler rampa inşaatını durdurdular, ardından, 1963 yılında da, Amerika, Türkiye’deki Jüpiter füzelerini söktü. Ama ABD hiçbir zaman resmi olarak Küba’yı istila etmeyeceğine dair bir söz vermedi. Bu konuda açıklamalar yapıldı, ama resmen bir taahhüt altına girilmedi.

349) Bkz. Fred Kaplan, *Age*, s. 134

5. Kontrgerilla

Kennedy Yönetimi elbette sadece Küba'yla meşgul değildi. Mazlum ulusların bağımsızlık ve özgürlük mücadeleleri, ulusal ve sınıfsal kurtuluş yolunda attıkları kararlı adımlar, Amerikan yönetimini kaygılandırıyor; Asya, Güney Amerika ve Afrika'nın emekçi halklarını bastırmak için yeni yöntemler aramaya sevk ediyordu.

1965 yılında Başkan John Kennedy'nin Adalet Bakanı olan, zamanında McCarthy'nin Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi'ne danışmanlık yaparak komünist avına katılmış ve mafyayla, Castro düşmanı karanlık Kübalı göçmenlerle karanlık ilişkileri ayyuka çıkmış Amerikan liberali Robert Kennedy, Washington'da işkenceci yetiştiren Uluslararası Polis Akademisi'nde yaptığı konuşmada bu "yeni" yöntemlere açıklık getirmişti.

Bu çok önemli konuşmada şöyle sesleniyordu: "Hür Dünya'nın kahraman polisleri"ne Robert Kennedy:

"Bugün hepimiz açısından ortak bir sorun olan, bütün dünya için merkezi bir sorun olan bir konu hakkında sizinle konuşacağım: bazen 'ulusal kurtuluş savaşları' denen devrimci savaşlar sorunu, ya da ayaklanmalar (insurgency).

Başkan Kennedy, 1961'de, bildiğimiz anlamda uygarlığın sonu anlamına geleceği için teknolojinin topyekün bir savaşı neredeyse olanaksız kıldığını söylemişti. Onun yerine, -şiddeti açısından yeni, kökenleri itibarıyla çok eski- bir başka tür savaşla, gerillalarla, yıkıcılarla, asilerle savaş, muharebe yerine pusularla, saldırı yerine sızmalarla düşmanı doğrudan karşısına almak yerine aşındırarak ve tüketerek zafer kazanmayı hedefleyen bir savaş var karşımızda.

Bu savaşın pek çok yüzü var. Cezayir, Kıbrıs ve Macaristan'da olduğu gibi, dış tahakküme karşı bağımsızlık savaşı niteliğindeydi. Burma, Irak ya da Hindistan'ın Naga Tepeleri'nde olduğu gibi, bölgesel veya aşiretsel kimlik için yapılmıştı. Ve Malay, Venezuela ya da Güney Vietnam'da olduğu gibi komünizm için bir savaş olmuştu.

Bu üç tür savaş da... bize, geleceğe ve önümüzdeki temel meydan okuma olan devrimci savaşlara ilişkin dersler veriyor.

Şu anda en önemli sorunumuz Vietnam'da. Ama kavramalıyız ki, Vietnam giderek aynı zamanda bir açık savaşa da dönüştü ki, bu durumda hükümetin politik olarak davranabilmesi için bizim askeri müdahalemiz zorunlu olmaktadır.

Burada son yirmi yılın derslerinin başka yerlerde de uygulanacağı umuduyla konuşuyorum; böylece bu savaşları, Güney Vietnam'da bugün açıkça ortaya çıktığı gibi topyekun bir askeri çatışma aşamasına gelmeden kazanabiliriz.

Ben kendisi ulusal bir kurtuluş savaşıyla doğmuş bir ulusun mensubuyum. Gerçek halk devrimlerine muhalefet etmek en derin geleneklerimize karşı olur. Ama, ulusal devrimler gibi gösterilen saldırı eylemleri, güç bir sorun olmaktadır. Sovyetler Birliği'nin, Çin'in veya onların bağlaşıklarının dıştan desteğiyle yapılan devrimci savaşlar, bütün ulusların Birleşmiş Milletler anlaşmasıyla kendilerini bağladıkları özgür ve bağımsız ülkelere karşı oluşan dünya düzeneğine karşı en büyük tehdidi oluşturmaktadır.”³⁵⁰

Robert Kennedy, konuşmasında ana amacı böyle ortaya koyduktan, yani devrimci savaşları en büyük tehdit olarak kabul ettiklerini belirttikten sonra, bunlara karşı savaşmanın (counterinsurgency) yöntemleri üzerinde duruyor. Asıl vurguladığı ise, devrimci kurtuluş savaşlarına karşı durmanın askeri olduğu kadar, politik önlemleri de içermesi gereğidir. Aslında bu, bütün yaldızlı retoriğine karşın, halklara karşı psikolojik operasyonların ihmal edilmemesinin, salt askeri önlemlerin yeterli olamayacağı ve her ülkenin doğrudan Amerikan müdahalesine gerek kalmadan, politik manevralarla bu karşıdevrim mücadelesinde yer alması gereğinin hatırlatılmasıdır.

Kennedy yönetimi, düşmanı tanımladıktan, politik (psikolojik) “özel harekat” yöntemlerinin önemini kavradıktan sonra, bir başka temel tespitte daha bulundu ve bunun da gereğini yaptı.

Sovyetler Birliği'yle artık iyice ortaya çıkmış bulunan nükleer “dehşet dengesi” koşullarında, sadece nükleer silahlara güve-

350) Bkz. *The Annals...*, c. 18, s. 323-327.

nerek ve onları şantaj olarak kullanarak inandırıcılığı sağlamak mümkün görünmüyordu. “Kitlesele misilleme” tehdidi artık anlamını yitirmişti çünkü Sovyetler Birliği’ne karşı bir nükleer saldırı hemen yanıtını bulacak ve bu ABD açısından da korkunç bir yıkım olacaktı. Nitekim, ABD’nin Avrupa’daki müttefikleri de soruyorlardı: Acaba herhangi bir ABD yönetimi, bir Doğu-Batı, NATO-Varşova Paktı çatışması çıktığında ve sözgelimi Berlin, Hamburg veya Brüksel, Paris gibi bir kent düştüğünde, Moskova ya da Leningrad’ı veya Minsk’i, Kiev’i söylediği gibi nükleer silahlarla vuracak mıdır? Bunun karşılığının New York ya da Washington’un, Chicago veya Boston’un Sovyet nükleer silahlarıyla misilleme olarak vurulacağı gerçeği karşısında, ABD “kitlesele mukabele”de bulunabilecek midir? Bu sorunun yanıtının “hayır” olduğu açıktır. ABD artık nükleer şantaj politikasına kendi müttefiklerini bile inandırmakta güçlük çekmektedir.

ABD, nükleer silahsızlanma ya da bu silahların yasaklanmasından yana da olmadığına göre, bu silahları kullanma opsiyonunu nasıl açık tutabilecektir?

Bu sırada, minyatürizasyon ve isabet teknolojilerindeki gelişmelerle, nispeten küçük boyutlarda ve daha az patlama gücünde nükleer silahlar üretmek mümkün olmaktadır. Bu durumda, ABD, muharebe alanlarında taktik amaçlarla kullanılabilecek nükleer silahlar üretmeye başladı. Bu teknolojik gelişmeye koşut olarak da, Kennedy Yönetimi, “kitlesele misilleme”den “Esnek Karşılık” (*flexible response*) adı verilen bir doktrin değişikliğine yöneldi.

Buna göre, Avrupa’da çıkabilecek bir Doğu-Batı çatışmasında, çatışmanın boyutlarına göre, NATO tarafı konvansiyonel kuvvetlerin kullanılmasından “taktik” nükleer silah kullanımına geçme hakkını elde tutacak ve gerek gördüğünde de bu nükleer silahları kullanacaktı. Böylece, ilk aşamada stratejik düzeye geçilip doğrudan Sovyet toprakları, kent ve ekonomik merkezleri vurulmayacaktı. Ondan sonra, bir ara dönem imkanı yaratılacak, diplomatik çözüm arayışlarına imkan tanınacak, çatışmaların

devamı durumunda da, yine gerek duyulursa, stratejik saldırı aşamasına geçilecek ve doğrudan Sovyet toprakları vurulacaktı.

Bir başka ifadeyle, nükleer silah kullanma olanağından vazgeçilmiyor ama nükleer savaşın, Amerika'nın vurulması olasılığını ortadan kaldırmak için, Sovyetler Birliği dışarda tutularak, Avrupa'yla sınırlı tutulması öngörülüyordu. Bunun adı sınırlı nükleer savaş olacaktı ama Avrupa için elbette sınırsız yıkımı ifade edecekti. Kendi topraklarında patlamayacağı için ABD (ve dolayısıyla Sovyetler) açısından stratejik değil taktik özellik taşıyacak ama Avrupalılar bakımından stratejik felaket bombaları olacaktı bu silahlar. NATO bu "taktik" nükleer silahları kullanınca elbette Sovyet Ordusu da (Sovyetler Birliği'nin sınırlı nükleer savaş doktrini reddetmesine karşın) benzer silahlarla yanıt verecekti ve sonuç Avrupa için gerçekten bir nükleer felaket olacaktı. Ayrıca, bir kez nükleer silahlar kullanılmaya başlanınca nerede ve nasıl durulacağı da yanıtlanamayan ayrı bir soru ve sorundu. Böylece aslında dünya ve insanlık bir nükleer yokoluşun eşiğine getiriliyordu. Ama, nükleer şiddetten vazgeçmeye niyeti olmayan ABD böyle buyurmuştu. Ve NATO'da yeni doktrini kabullenmek zorundaydı.

Sorun Avrupa bağlamında böyle "çözülmüştü" ama mazlum halkların dünyasında, devrimci halk savaşlarının, ulusal kurtuluş mücadelelerinin alanları için ne yapılacaktı? Nükleer silahlar, bu soruna iki nedenden dolayı yanıt olamıyordu. Birincisi, nükleer silahların denetlenemez yıkıcı özellikleri hâlâ onların muharebe alanlarında taktik nitelikli olarak bile kullanılmasına olanak tanımazken, gerilla ve kent savaşlarında bir işe yaramaları da söz konusu değildi. İkinci olaraksa, ABD öyle istediği zaman tek yanlı olarak bu silahları kullanma lüksüne de sahip değildi, Sovyetler Birliği ve hatta Çin de bu silahlara ve dolayısıyla da onu caydıracak, engelleyecek, olmazsa da cezalandıracak güce sahiptiler. Dolayısıyla, güç kullanabilmek için burada "esneklik" gerekiyordu.

İşte bu noktada kontrgerilla, yani Özel Savaş (*counterinsur-*

gency) harekatları, psikolojik operasyonlar ve bunları gerçekleştirecek özel timler, Yeşil Bereliler gibi özel kuvvetler gündeme geliyordu. İşte Kennedy yönetimi, kirli savaflara, psikolojik harekatlara, kontrgerilla operasyonlarına bu tür yeni kuvvetler oluşturarak, işbirlikçi ülkelerde bunları kurup eğiterek yeni bir ivme kazandırdı. Bu arada, mazlum halklara karşı “saman alevi savafları” (*brush wars*) diyebileceğimiz küçük savaşlar doktrini- ni oluşturdu Amerikan Genelkurmayı.

6. Vietnam Batağına İlk Adımlar

Eisenhower’dan aldığı miras gibi, Kennedy de kendisinden sonraki Başkan’a, Johnson’a, kirli miras bıraktı. Vietnam’daki kanlı macera Kennedy’yle artık geri dönülemez bir noktaya ulaşmıştı çünkü.

Vietnam, 1858 yılında Fransa’nın sömürgeci saldırısına uğradı. Fransa, İkinci Dünya Savaşı’nda Almanya tarafından işgal edilip de boyun eğince, Vietnam’dan Japonya tarafından çıkarıldı. Ne var ki, Japonya’nın teslim olmasından sonra, Ho Chi Minh önderliğinde ilan edilen bağımsız Vietnam Demokratik Cumhuriyeti yeniden İngiliz ve Fransız sömürgecilerinin saldırısına uğradı. Bu arada Çin de ülkenin bir kısmını işgal etti.

Fransa’yla yapılan müzakerelerin kesilmesi üzerine de Ho Şi Minh önderliğindeki Vietnamlı yurtseverler Fransa’ya karşı silahlı mücadeleyi başlattılar. 1948 yılında da, Fransa kendi hakimiyeti altındaki Güney Vietnam’da eski İmparator Bao Dai başkanlığında bir kukla devlet ilan etti. ABD de hemen bu ülkeyi tanıdı.

Kuzey’de ise, devrimciler silahlı mücadeleyi devam ettirdiler. Bu arada ABD de sömürgeci Fransa’ya yardım ediyordu. Komünistler, sonunda Fransa’yı 7 Mayıs 1954’de Dien Bien, Phu Savaşı’nda ağır bir yenilgiye uğrattılar. Ertesi gün başlayan Cenevre görüşmelerinin sonunda da Fransız Hindicini dört parçaya bölündü: Laos, Kamboçya ve Güney ve Kuzey Vietnam.

Ne var ki, geçici olarak üzerinde anlaşılan iki Vietnam for-

mülü, Batılı güçlerin, özgürlük ve bağımsızlık kahramanı Vietnam halkının “Ho Amcası”nın ortak seçimleri kazanacağını anlaması nedeniyle hayata geçirilemedi ve Vietnam’ın bölünmesi kalıcı bir olupbittiye dönüştürülmüş oldu.

Ardından, Güney Vietnam’da Diem, Bao Dai’yi devirerek “Vietnam Cumhuriyeti”ni kurduğunu ilan etti ve yurtseverlerle komünistlere karşı sert önlemlere başvurdu. Bu gelişmeler üzerine de, Güney Vietnam’da, Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi kuruldu.

1961 yılında Kennedy, Vietnam’da Amerikan askeri gücünün kullanılmasının düşünüldüğünü açıkladı. Amaç, işbirlikçi rejimi korumak ve Vietnam’ın birleşmesini önlemek, Asya’nın bu bölgesindeki sıçrama tahtasını elden kaçırmamaktır. 1961 yılının sonlarına doğru işbirlikçi G. Vietnam rejimine askeri yardımlarını ve askeri uzmanlarının sayısını arttırmaya başladı. 1962’nin başında Vietnam’daki Amerikan askeri personelinin sayısı 3 bin geçmişti.

Bu arada, ABD, bir General başkanlığında “Vietnam Askeri Yardım Komutanlığı”nı tesis etti ve korucularla tahkim edilmiş Vietnam kırsalında pasifikasyon programını başlattı. 1962 sonunda artık Vietnam’da 10 binin üzerinde Amerikan askeri personeli vardır.

Bu arada, Güney’deki devrimci kabarış da güçlenmektedir. Karışıklıklar üzerine bütün ülkede sıkıyönetim ilan edilir ve Budist rahiplere yönelik büyük bir baskı kampanyası başlatılır.

Kennedy de burada “Özel Harp Doktrini” (*Counterinsurgency*)’ni test etmeye başlamıştır. Amerikalı psikolojik savaş ve özel hareket timleri operasyonlarını yoğunlaştırmışlardır. Bölgede 15 bin Amerikan askeri artık silahlı çatışmalarda yer almaktadır.

1 Kasım’da daha önce değindiğimiz koşullarda Diem öldürülür. Artık ABD olanca hevesi ve saldırganlığıyla bataklığa saplanmıştır.

22 Kasım’da da Kennedy öldürülür...

7. İç Şiddet

1950 ve 1960'ların Amerikası, özellikle de ırkçı şiddetin, tepeden tırnağa silahlı bir toplumun şiddete tapınan kıyıcılıklarının, nefretle örülmüş bir arenasıydı. İç ve dış şiddet birbirine girmiş, ortaya kan kokan, kan üreten, kanla beslenen bir yapı çıkmıştı.

İrkçilik özellikle Güney'de bütün şiddetiyle sürerken, bir direniş de oluşuyordu. Missisipi'de bir kadının boş bir otobüste, siyahlara ayrılmış arka tarafa geçmesi için yapılan ikazlara aldırmayarak yerini terketmeyi reddetmesiyle başlayan, lise mezunu gençlerin siyahların alınmadığı üniversitelere girmek için kararlı tutumları, Afrikalı Amerikalıların alınmadıkları lokanta, sinema ve tiyatrolarda oturma eylemleriyle devam eden ve yüzbinlerin katıldığı görkemli gösterilerle doruğa çıkan büyük direniş, bir anda ırkçılık sorununu ve milyonlarca Afrika kökenli Amerikalının temel yurttaşlık haklarını toplumsal gündeme sokmuştu. Yığinsal, kararlı, yaratıcı bir hareket, ırkçı yapıları sarsıyordu. Bu arada, ırkçı beyazlarca siyahların gittiği kiliseler bombalanıyor, siyahlar şiddetli baskılara maruz bırakılıyor, küçük çocuklar öldürülüyor, hak mücadelesinde yer alan aktivistler kaçırılıyor, faili meçhul cinayetlere kurban ediliyor, toplu saldırılarla insanlar yıldırılmaya çalışılıyor, evler yakılıyor; güvenlik güçleriye, ya bu saldırganlığı sadece izliyor ya da onlara bir biçimde katılıyor, katkıda bulunuyorlardı. 20. Yüzyılın ikinci yarısında, "Hür Dünya'nın lideri" olan ülkede milyonlar, en temel insanlık ve yurttaşlık haklarından yoksun olarak yaşıyorlardı.

Çocuklar, ayrı okullara, ayrı araçlarla gidip geliyorlardı. Seçmen kütüğüne yazılma girişimi bir siyah için, aşağılanma, reddedilme, tehdit, dövülme, bir bahaneyle hapse gönderilme ve, daha da kötüsü, kurşunlanma, linç edilme riski taşıyordu. Komünizme karşı mücadelede dünya kamuoyu nezdinde olumsuz etki yaptığının ve "Amerikan Rüyası"nın sahte yıldızlarını döktüğünün kavranması ölçüsünde devletin kerhen aldığı yüzeysel, ikircikli, içtenliksiz önlemler, ırkçı şiddetin toplumsal genlere işlemiş acımasız duvarına çarpıyor ve darmadağın oluyordu. Bu iç

militarizmin en kıyıcı biçimi, şiddetle örölmüş yapı ve költürden besleniyor, karşılıklı etkileşimle onu besliyordu da.

22 Kasım 1963'te Başkan John F. Kennedy de bu yapısal şiddet furyasının kurbanı oldu. Ardından siyahların yurttaşlık hakları kampanyasının önderi Martin Luther King öldüröldü. Onun arkasından da John Kennedy'nin kardeşi Robert Kennedy.

Başkan Kennedy'nin ölümlü üzerindeki esrar perdesi ise hiç kalkmadı. Önce suikastle suçlanan tek kişi olan Lee Oswald isimli bir karanlık karakter, daha da karanlık bir kişilik olan J. Ruby tarafından "susturuldu." O da fazla yaşamadı, mide kanserinden öldüğü açıklandı. Suikasti araştırmakla görevli Warren Komisyonu'nun nihai raporu soruları azaltmadı, çoğalttı. Konuyla ve olayla ilgili insanlar arasında başka ölenler oldu, şüpheler arttı. New Orleans Savcısı Jim Garrison'un araştırmaları ve konuyla ilgili yazılan pek çok makale ve kitap, pek çok bilginin Komsiyondan ve kamuoyundan gizlendiğini ortaya çıkardı. CIA'dan Mafya'ya, hatta Johnson'a kadar pek çok kişi, kurum ve çevre suçlandı, ama karanlık perdesi tam olarak yırtılamadı. Resmi görüşü doğrulayan Warren Komisyonu hakkında bir New York yargıcı şu yargıda bulunuyor 1966'da yazdığı bir yazıda (ki, sonraki bulgular, Komisyon Raporu ve dayanaklarının çürüklüğünü iyice gün ışığına çıkaracaktı): "Komisyon, bütün soruları yanıtlamadı ve bütün ipuçlarını açıklığa kavuşturmadı... Görevi gerçekleri ortaya çıkarmak ve sonuçlarını açıklamaktı. Bunu yapmadı.³⁵¹ Kara sicilin kara deliklerinden biri olarak gizlerinin çözölmesini bekliyor Kennedy suikastı.

Amerikan ruhundaki şiddet ögesini kavramak ve nedenlerini açıklamak kolay değil. Belki bu kitapta izlenilen yöntemi bu noktada da uygulamak ve sözü iki 'seçkin' Amerikalıya bırakmak gerekiyor. Önemleri, perspektiflerinden ziyade, her ikisinin de üst düzey resmi görevlerde bulunmuş olmalarından kaynaklanıyor. Biri, Arthur M. Schlesinger, dönemin Harvard Üniversitesi

351) Arnold L. Fein, "JFK in Dallas", *Sunday Review*, Ekim 22, 1966; bkz. *The Annals...*, Age, c. 18, s. 435-441.

tesî profesörlerinden ve Yürütme erkinde yer almış, Başkan Kennedy'e danışmanlık yapmış bir isim. Ötekiyse, Yasama organının en önemli isimlerinden biri: Arkansas Senatörü ve Senato Dış İlişkiler Komisyonu başkanlarından.

Schlesinger şöyle diyor:

"Kabul etmeliyiz ki, içimizde yıkıcı bir güdü var ve bu tarihimizdeki ve kurumlarımızdaki karanlık bir dayanılmaz gerilimden kaynaklanıyor. Nihayet, Kızılderilileri öldüren ve siyahları köleleştiren bir halk olarak başladık. Kuşkusuz bunu çoğu kez incil ve dua kitabıyla yaptık. Ama, yaptıkları ne denli haklılık taşırsa taşısin, hiçbir ulus, içinin derinliklerinde –geleneklerinde, kurumlarında, şartlı reflekslerinde ve ruhunda– bizim yaptığımız gibi, şiddete eğilim barındırmadan edemez. Ne kadar Kızılderililerin ve Siyahların tam insan olmadıklarını varsaymış olsak da, onların da Tanrı'nın çocukları olduğunu bal gibi biliyorduk. Sanki bu ilk deneyimle ulusumuz üstüne daha baştan bir bela çökmüştü; bugün hâlâ hayatımızı karartan bir lanet... Biz, belli ruh hallerimizde, şiddetimizle gururlanıyoruz gerçekten; onu erkekliğimizin bir kanıtı olarak görüyoruz ..."³⁵²

Schlesinger, o yıllara ait ilginç istatistikî bilgiler de veriyor: "İngiltere, Japonya ve Almanya'nın toplam nüfusu 214 milyon 1968 yılında. Bu üç ülkede yılda silahla işlenmiş cinayet sayısı 135. 200 milyon nüfuslu ABD'de ise, 6 bin 500, yani üç ülkede silahla işlenen cinayetlerin 48 katı daha fazla. Sadece iki milyon insanın yaşadığı Philadelphia'da işlenen cinayet sayısı, toplam 45 milyonun yaşadığı İngiltere, İskoçya ve Galler'deki cinayet sayısına eşit. 1967 yılında kişisel kullanım için satılan silah sayısı, 4 milyon 585 bin. Silah sahibi insan sayısı, 42,5 milyon, yani halkın beşte birinden fazlası silah taşıyor. Bir generalin, General Kane'in bildirdiğine göreyse, sadece Chicago halkı o dönemde, 'ABD Ordusu'nun aktif gücünün sahip olduğundan daha fazla patlayıcı gerece sahip.'"³⁵³

352) Arthur Schlesinger, *Violence in America...*, Age, s. 31 ve 37.

353) Age, s. 45.

Tarihçi Henry Steele Commager ise, 1963 yılında şunları söylüyordu:

“Bütün bunlardan –[genişleme döneminin] şiddet geleneği, Güney’deki ırk ilişkilerinin özel yoğunluğu, ahlaki çifte standart, normal kuralların bize işlemeyeceği, bizim tarihsel yasa ve süreçlerden muaf olduğumuz– bütün bunlardan bizi bugün derinden şok eden bağnazlık ve kibir, kendini beğenmişlik ve şiddet doğdu.”³⁵⁴

Arkansas Senatörü J. W. Fulbright da, Kennedy’nin öldürülmesi üzerine yaptığı ve Kongre zabıtlarına da geçirdiği konuşmasında, günün duygusal atmosferinin etkisinde şunları söylüyordu.³⁵⁵

İnanıyorum ki, birçok bakımdan nezih, uygar ve insancıl olan toplumumuz, bütünüyle hiçbir zaman öyle olmamıştır ve şimdi de değildir. Geçmişte ve bugün, ulusal yaşamımız, meşum ve akılsız bir bağnazlık ve şiddet zinciriyle damgalanmıştır.

“Uygar bir toplumdaki bu barbarlık öğeleri hakkında kendimize pek çok soru sormalıyız.

“[Batıya göçen ilk Amerikalıların] sosyal ve yasal engellerle sınırlanmayan bireyciliği, politik yaşamımız ve kişisel ilişkilerimize de önemli etkilerde bulundu. Hukukun karmaşık ve zahmetli prosedürlerine ilişkin olarak tahammülsüzlük yarattı ve doğrudan bireysel eylemleri yüceltti. Bizlerde şiddet ve kanunsuz intikamcılığa yatkınlık oluşturdu. Televizyona ve öteki kitle iletişim araçlarına sızan romantik versiyonuyla da bu sınır mitolojisi, bir insanı arkadan vurmadığın sürece öldürmenin mubah olduğu, şiddetin sadece kötü amaçlarla kullanıldığı zaman kınanabileceği ve iyi insanlarca iyi amaçlar doğrultusunda kullanıldığında yüceltilmesi gerektiği mesajını ilettili.

“Sınır mitolojisi, Püritan geleneğinin ahlaki mutlaklığı ve saymadığım daha birçok neden, Amerikan yaşamına bağnazlık ve şiddet sarmalı zerketmiştir... Normal zaman-

354) Bkz. *The Annals...*, Age, c. 18, s. 206.

355) Konuşma metni, Age, s.207-211.

larda ve içerde ülke refah içinde, dış ilişkilerinde de güven-
deyse, şedit ve bağnaz eğilimlerimiz sakin durmakta ve iş-
lerimizi akılcı ve düzenli bir biçimde yürütebilmekteyiz.
Ama, iç ya da dış, kriz dönemlerinde temeldeki akıldışılığımız,
ulusal yaşamımızda tehlikeli ve yıkıcı bir güç olacak
biçimde dışarı fışkırıyor.

“Muhalefetin ihanet olarak görüldüğü, şiddetin yüceltilip
romantikleştirildiği, haksızlıkların giderilmesinde genel
olarak bireysel eylemlerin hukuki yaptırımlara yeğlendiği
bir atmosferde, suikastler geçerli davranış biçimlerine çok
da aykırı değildir.”

“Mutlak iyilik, mutlak kötülük ve muhalefete hoşgörüsüz-
lük ilkeleriyle yaşattığımız laik Püritanizm, içerde demok-
rasiyi gerçekleştirmemizde ve etkili bir dış politika uygulama-
mamızda engel oluşturmuştur. Şiddeti yüceltmesi ve sınırlandı-
rılmamış bireyciliğiyle sınır kültürünün, nükleer çağda hür
dünyaya liderlik sorumluluğunu taşıyan bir halk için, çocuk-
su ve tehlikeli bir anakronizm olduğunu kabul etmeliyiz.”

Ve uzaklardan, Amerika’yı iyi tanıyan bir hasımdan bir baş-
ka ses, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri Le-
onid Brejnev:

“Şiddet ve terörü, siyasetinin temel ilkesi haline getiren
bir devlet, şimdi kendi siyasi liderlerinin hayatıyla ödüyor
bunu... Siyasi korsanlığa hayat veren bir sosyal ve politik
sistem bütün dünyada nefret ve tiksinti uyandırıyor. Daha
çok uzak olmayan zamanlarda Amerikan hayat tarzını öven-
ler tarafından bile bugünkü ABD, çürüyen bir toplum, dü-
şük bir toplum, çöken bir toplum olarak nitelendiriliyor.”³⁵⁶

Bu da bir dosttan, Sir Dennis Brogan’dan bir saptama: “Dün-
yadaki en çok cinayet işlenen ülkenin, [aynı zamanda] ilk ve tek
atom bombasını atan ülke de olmasının sadece bir rastlantı oldu-
ğuna emin miyiz?”³⁵⁷

356) Schlesinger, *Violence in America...*, Age, s. 24.

357) Age, s.24-25.

D. Kennedy'nin Kanlı Mirası Johnson'a

Artık her geçen gün ABD'nin Vietnam'daki askeri varlığı artıyor ve Vietnam halkına karşı kirli bir savaş tırmandırılıyordu. Johnson Yönetimi, bütün ağırlığıyla, Amerikan şiddetinin Vietnam üzerinde yoğunlaşmasını kararlaştırmıştı. Özel Kuvvetlerden, CIA vurucu timlerinden, Amerikalı 'uzman'lardan ve Güney Vietnamlı paralı askerlerden oluşan güçler, Özel Harp taktikleriyle Vietnamlılar üzerinde tam bir terör estirmeye başladılar. Komünist ve komünist sempatzanı avıyla köyler basılıyor, insanlar kaçırılıyor, işkenceden geçiriliyor, öldürülüyordu. CIA'nın "Operation Phoenix" gibi hareketleriyle onbinlerce insan öldürülür, işkence görür ve stratejik köylerde katliamlar yapılırken, OP-LAN 34A ve "DESOTO" gibi klasik silahlı kuvvetler planlarıyla da Kuzey Vietnam'a askeri saldırılarda bulunuluyordu.

31 Temmuz 1964 günü hassas bilgiler toplamak ve fakat esas olarak bir provokasyon yaratmak üzere Amerikan savaş gemisi Maddox destroyeri Vietnam Demokratik Cumhuriyeti kıyılarına gönderildi. Gemi, elektronik istihbarat aygıtlarıyla donatılmıştı. Bir süredir Kuzey kıyılarında bu tip kışkırtıcı faaliyetlerde bulunuluyor ve Kuzey'i istila için bahane üretilmeye çalışılıyordu. Ayrıca, içerde de savaş yanlısı bir atmosfer yaratılmak istenmekte ve böyle bir kamuoyu desteği için de planlar yapılmaktaydı. Maddox'a, Tonkin Körfezi'nde, Vietnam Halk Cumhuriyeti'nin karasularındayken 2 Ağustos'ta bir saldırı düzenlendiği iddia edildi ve böylece de istenen bahane elde edilmiş oldu. 4 Ağustos'ta ABD Kuzey Vietnam'ı bombalamaya başladı. Beş gün sonra, 7 Ağustos'ta da "ABD'ye uluslararası sularda nedensiz saldırıda bulunulduğu" yaygarasıyla, savaşın genişletilmesinden yana olan Yönetim, Kongre'den Başkan'a askeri önlemler alma yetkisi veren bir kararı oybirliğiyle çıkarttılar. Emperyalizmin kara kışkırtma ve saldırı tarihine "Tonkin Olayı" diye geçen bu provokasyondan sonra savaş bütün bölgeyi kapsayacak biçimde genişledi. Artık sadece Vietnam Demokratik Cumhuriyeti toprakları değil, Kamboçya ve Laos da Amerikan saldırganlığının,

bombalamalarının ve işgallerinin hedefi olacaklardı. Laos'ta CIA tam bir savaş yürütüyor, kiralık korucularla onbinlerce yoksul köylünün katledilmesini örgütliyordu. Kamboçya ise, Amerikan Kongresi ve kamuoyundan gizli bir biçimde tarihin en ağır bombardımanına tutulacaktı. Dışişleri Bakanı William Rogers'ın, Senato Dışişleri Komisyonu'na, Nisan 1970'de, Kamboçya'da "ellerimiz temiz ve yüreğimiz tertemizdir" dediği günün akşamı, Nixon televizyonda, ülkenin işgalini açıklıyordu!

1968 yılına gelindiğinde, Vietnam'daki Amerikan askerinin sayısı 500 bini aşacaktı.

1. Görülmemiş Vahşetin Tanıkları

Vietnam vahşetini burada bırakmak tarihe karşı haksızlık, bugüne karşıysa aymazlık olur. Sözü yine görgü tanıklarına bırakmak gerekiyor.

1972 yılında biyoloji profesörü Arthur H. Westing'le zooloji profesörü E. W. Pfeiffer, daha savaş sürerken, Vietnam'da ABD'nin neden olduğu çevresel yıkımla ilgili bir rapor hazırladılar. İki uzman, savaşta "o zamana kadar görülmedik ölçülerde kullanılan kimyasal ajanların Hindičini'ndeki uzun süreli etkilerini" inceleyen çalışmaların yapıldığını belirterek, üzerinde fazla durulmayan bombardıman etkileri konusunda ulaştıkları sonuçları yayımladılar. *Scientific American* dergisinin Mayıs 1972 tarihli nüshasında yer alan rapordan kimi gözlemler şöyle:

"...1965-1971 arasında, Texas'dan biraz büyük olan Hindičini bölgesi, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'nın bütün muharebe alanlarında kullandığı cephane tonajının toplamından iki misli fazlasıyla bombalanmıştır.

Hindičini'ndeki savaş bölgelerine, çevreye kimyasalların kullanılmasıyla verilen zararı incelemek için yaptığımız üç turda, arazinin bomba ve top güllelerinin açmış olduğu kraterlerle yaygın tahribinin giderek daha fazla bilincine vardık. Havadan, Vietnam'ın bazı bölgeleri ayın resimlerine benziyordu... Arazide bombalamanın yol açtığı fiziki değişikliğin uzun vadede, (Vietnam'da beş milyon hektar-

lık orman ve tarım alanını etkileyen) yeşil alanları yok etme (defoliation) kampanyası kadar zararlı olmuş olabileceği görülmüyordu...

1965-1971 arasındaki yedi yıl içinde Amerikan askeri güçleri, Hindicini'nde, yarısı havadan, yarısı da yerdeki silahlardan olmak üzere 26 milyar poundluk (13 milyon ton) cephane patlattılar. Bu muazzam cephanelik 450 Hiroşima atom bombasının enerjisine eşittir. Hindicini bölgesi ve halkı açısından, hektar başına 142 pound, kişi başına da 584 pound patlayıcı düşmesi anlamına gelmektedir. Bu demektir ki, yedi yıl boyunca saniyede ortalama 118 poundluk patlama gerçekleştirilmiştir... Averaj rakamlar asıl yoğunluğu göstermemektedir... 26 milyar poundun 21 milyar Güney Vietnam'da, bir milyar Kuzey Vietnam'da ve 2.6 milyar da güney Laos'ta kullanılmıştır...

Kraterler Güney Vietnam'da her yeri çukurlarla doldurmuştur: ormanlar, bataklıklar, düz alanlar, pirinç tarlaları, yol kenarları...

[Mekong Deltası'nda köylüler] bizi 1967'de açıldığını söyledikleri üç kraterle göturdüler. Kraterler, herhalde, savaş uçaklarınca atılan 500 poundluk bombalarla açılmıştı. Her krater 30 fit [9.1 metre] çapındaydı, suyla dolmuşlardı ve biz gittiğimizde merkezi yaklaşık 5 fit [1.5 metre] derinlikteydi... Su çok derin olduğundan krater bölgesini pirinç yetiştirmek için kullanamıyorlardı...

Ayrıca, Saygon'un kuzeybatısında eskiden her zaman yeşil sert ağaçlı orman alanı ihtiva eden düz ve yüksek arazide pek çok krateri yakından gördük... Bu bölgede çok fazla krater vardı; her 100 fitte [30.48 metre] en az bir adet. Her krater 20-40 fit [6-12 metre] genişliğinde ve 20 fit [6 metre] derinliğindeydi. Değişik hava saldırılarından kalma farklı jenerasyonlardan kraterler vardı. En yeni olanlarda hiç bitki yoktu, ama biraz yağmur suyu ihtiva ediyorlardı. (Biz bu kraterleri yağış mevsiminde gördük.) Daha eski kraterlerde merkezde biraz ot bitmişti... Eski kraterlerde kenarlardan akan bir miktar toprak dolgu vardı, ama bu sınırlıydı, çünkü tümüyle ot kaplı kraterler hâlâ 5-10 fit [1.5-

3 metre] derinlikteydiler. Dolayısıyla da arazinin artık kalıcı unsuru olmuşlardı...

1965'ten 1971'e bombardımanlar sonucu Hındiçini'nde 423 bin hektar alanı kapsayan 26 milyon kadar kraterin açılarak toplam 3.4 milyar küp yard [2.6 milyar metre küp] toprağın yer değıştirdiğini tahmin ediyoruz...³⁵⁸

Bu akıl almaz tabloyu anlattıktan sonra, uzmanlar, bu durumun uzun süreli sonucu olarak, toprak kaymaları neticesinde ortaya çıkan erozyon ve toprak sertleşmesi sorunlarına; suyla dolan çukurların yarattığı sivrisineklerin yol açabileceğı sıtma ve bölgeye mahsus ateşli hastalıklar riskine; ziraatin, ormancılığın ve hayvancılığın karşılaştığı çok boyutlu tehlikelere; ve ekonomik ve sivil merkezlere yönelik bombardımanla altyapının tahribatına dikkati çekiyorlar.

İki profesör, askeri raporların, ülkeye yapılan saldırıları tanımlarken yeryüzünün sanki “bir dev tarafından parçalanması” ve yemyeşil alüvyon arazisinin “gri yulaf çorbası”na dönüştürülmesi gibi benzetmeleri kullandıklarını zikrederek ekolojik dengeye verilen zararların sonuçlarının “yüzyıllar boyu” sürebileceğini belirtiyorlar...

Çavuş Michael McCusker'in ifadesi:

“Ben, Oregon, Portland'danım. 1966 ve 1967'de 1. Kordulu, 1. Deniz Piyadeleri Bölüğü'nde idim... 1. Deniz Piyade Tümeni'nin Enformasyon Hizmeti'nde görevliydim, yani piyade foto muhabiriydim. Bütün zamanımı arazide piyadeyle operasyonlarda geçirdim... Dolayısıyla, arazideki bütün şeyler, esirlerin işkenceye tabi tutulması, işkence de keşif köpeklerin kullanılması... bütün bunları görünce birlikler arasında hiçbir fark olmadığını anladım, biri ötekinden daha kötü değildi. Bunlar standart davranış biçimliydi. Her seferinde art arda aynı filmi izlemek gibi bir şeydi. Bütün birimlerde aynı önyargı vardı; Vietnamlılara karşı aynı darkafalılık vardı. Bütün Vietnamlılara.

358) Raporun özeti için bkz. *The Annals...*, Age, c. 19, s. 286-290.

Gördüğüm daha büyük ölçekteki bazı vahşet olaylarını anlatmak istiyorum sadece. İlginçtir her üçü de aynı tabur, 5. Deniz Piyade Alayı, 1. Tümen 1. Taburla ilgilidir. Üç gaddarlık da 1966 Eylül ve Ekim’inde gerçekleşti. İlk olay, 6 ya da 7 Eylül’de, eyalet başkenti Tam Ky’nin 10 km. kuzeybatısında dağlara yakın bölgede oldu. Bir ananas ormanındaydık ve bir deniz piyadesi öldürülmüştü. Bir keskin nişancı [sniper] tarafından vurulmuştu ve bütün tabur da intikam olarak iki köyü tamamıyla yerle bir etti, yaşayan her şeyi, insanları (erkekler, kadınlar ve çocuklarını) ve hayvanları yok etti, kulübeleri yaktılar, pirinç tarlalarını, bahçelerini, çitlerini, her şeylerini yok ettiler; sildiler yeryüzünden. Askerler işlerini bitirdiklerinde artık yoktular ve sanki hiç olmamışlardı...

Sonra on köylüyü yakaladılar, bir kulübeye soktular (onları nasıl öldürdüklerini, el bombalarıyla mı, ateş ederek mi bilmiyorum) ve kulübeyi yaktılar... Evet onlara o insanları nasıl öldürdüklerini sormadım, çünkü bütün cesetler sanki bir şişte kebab edilmiş gibi yanmışlardı.

Bir çocuğa ait yüzünde saman yerde yatan küçük kalıntı vardı. Sopayla öldüresiye dövülmüştü. Sonra anlaşıldığına göre, çocuğa vururken yüzünü görmemek için asker yüzünü samanla kapatmıştı...

Üçüncü vahşet Tam Ky’nin kuzeybatısından daha ötede, birkaç ovaya açılan dağ sırasının karşısında oldu... Jonathan Shell, New Yorker dergisinde bu bölgenin çok çok canlı öyküsünü iki dizi halinde yazmıştı ve Deniz Piyadeleri oradan geçtikten sonraki iki yıl boyunca kimsenin oraya gitmediğini belirtmişti. Kimse gitmek durumunda değildi. Biz geçtikten sonra geriye fazla bir şey kalmamıştı. Duc Pho’nun bir köyünde yine biri bir nişancı tarafından öldürülmüştü. Burada Braco Bölüğü vardı... Bir pirinç tarlasından geçerken bir çavuş vurulmuştu. [Bölük komutanı] bizi geriye çekti ve nape, yani napalm bombası talep etti [merkezden]. Ordu şimdi bu napalmlara yanıcı jel demeyi yeğliyor, sanki yemek üstü tatlısı Jello [şekerlemeleri] gibi zararsız bir şeymişcesine. Ama bunlar napalmdı.

Köye ateş durduktan sonra girdik ve ağlın üzerinde yatan, elleri ölüm katılığında, sanki dua ediyormuş veya yaptıklarımızdan dolayı affedilmemiz için yakarıyormuşçasına havaya kalkmış bir adam yatıyordu ve yanarak ölmüştü. Onu geçtik ve karşı çitlerde, sanki yeni doğmuş da ana rahmindeki pozisyonunda gibi kıvrılmış yatan ölü bir kadın gördük. Yanında yaşlı bir adam yatıyordu. Öteki çitlerin orada 30 ölü çocuk vardı. Onlar buraya, biz köye girmeden görelim diye bırakılmışlardı. Oraya ormana kaçan yetişkinler tarafından yerleştirilmişlerdi. Bu çocuklar, otuz çocuk, hiçbirisi on beşin üzerinde değildi ve bazılara daha bebetkti...

Bir komutan, yüzbaşı, yanıma geldi –unutmayın, bir muhabirdim– ve ‘Çavuş McCusker, Viet Konglular’ın kendi insanlarına neler yaptığını görüyorsun, değil mi?’ dedi. Ben de ‘Yüzbaşı, sizin uçaklarınızın napalm attığını gördüm’ dedim. ‘Çavuş, bunu Viet Kong’un yaptığını yazarsan iyi olur’ diye yanıtladı beni... Kaçan herkes Viet Kongludur diye inanılıyordu... ve [dolayısıyla da] kaçan herkese ateş ediyorlardı...

Bir defasında helikopterdeydim ve aşağıda bir at arabasında bir köylüyü gördüm. Birdenbire bu adam paramparça oldu ve içinde bulunduğum helikopter de delicesine sarsılmaya başladı. Tabii meseleyi anlamak zor değildi, nişancıyı mermilerini bitirirken görüyordum. Cephane fazlalığı vardı.

İşkence köyde başlıyordu. Ne tür bilgiye gerek duyulduğunu tam olarak bilemeyen piyadeler topluyordu esirleri. Dolayısıyla, herkes esirdi. Sorgucular gerisini tamamlıyordu. Yöntem, kaçanları değil de, köyde kalanları toparlamaktı. Onları ağaca bağlıyorduk ve köpek bakıcısı da köpekleri salarak ağaçtaki adamı ısırtıyordu. Ve yine, sahra telefonu, kablolarla adamın kulaklarına, burnuna, cinsel organına bağlıyorsun. Bu kadınlara da yapılıyordu; kadınlara yapıldığını gördüm. Ben Song’daki hapisanede... biri beni bodruma götürdü, Güney Vietnam askerleri yaşlı bir kadının tırnaklarını söküyorlardı. Orada bir de Amerikalı yüzbaşı vardı, ayakta topukları üzerinde sallanıyor ve sanki gösteriden zevk alıyordu.

Viet Konglular yaralılarını tedavi edemesin diye köy hastanelerinin sistematik biçimde toplanarak, havadan ve havanla tahrip edildiğine tanıklık yapabilirim...”

4. Piyade Bölüğü’nden Çavuş Jamie Henry’nin anlattıklarıysa şöyle:³⁵⁹

“Evet, söyleyeceklerim ABD Ordusu’nun politikalarının doğrudan sonuçlarıdır ve ayrıntılandıracağım CID’e [Criminal Investigation Division-Cezai Soruşturma Bürosu] bildirilmiştir.

8 Ağustos’ta bölüğümüz 10 yaşındaki bir çocuğu infaz etti. Onu arkadan bir M-16’yla taradık. 16-20 ağustos tarihlerinden birinde –tam tarihten emin değilim– bir adam uyumakta olduğu hamaktan alınarak bir mağaraya kondu ve çocuğun öldürülmesini emreden teğmen tarafından atış taliminde hedef olarak kullanıldı... Atışlardan sonra gidip yakından bakıyorlardı, hedefe iyi isabet edildi mi diye... Tabii adam artık ölüydü.

8 Şubat’ta –sekiz asker yitirdiğimiz bir çatışmadan sonra– pusu yerinde bir adam bulduk. Askerlik çağındaydı. İngilizce bilmiyordu. Tercümanımız da yoktu, arazideki temel problemlerden biri buydu. VC [Viet Kong] olup olmadığını sorduk ve tabii sürekli inkar ediyordu. ‘No VC, no VC.’ Bir APC [Army Personnel Carrier-Zırhlı personel aracı] altına yatırıldı ve üzerinden iki kez geçildi; birincisinde ölmemişti.

Bir saat sonra bir köye geldik ve orada 19 kadın ve çocuk Viet Kong şüphelisi olarak toplandı. Teğmen telefonla yüzbaşıyı aradı ve bunları ne yapması gerektiğini sordu. Yüzbaşı da o sabah albaydan gelen emri bildirdi. Emir, hareket halindeki her şeyin öldürülmesi yönündeydi. Yüzbaşı bunu söyleyince teğmen ahizeyi kapattı. Hemen kalktım ve yüzbaşıya doğru gittim, çünkü bu teğmenin takımında daha önce bulunmuştum ve bu emri yerine getirebileceğini düşünüyordum. Ben ona doğru gidince zannedersem yüzbaşı da panikledi, o da teğmenin bunu yapabileceğini düşünmüştü ve bu şimdiye kadar yaptıklarımızdan, en

359) Bkz. Age, c. 19, s.201-204.

azından sayı itibarıyla daha kötü bir vahşet olacaktı. Yüz-başı teğmeni aradı ama bir türlü onunla temas kuramadı. Ona doğru giderken döndüm ve etrafa bakınmaya başladım. Şüphelilerin bulunması gereken yere doğru baktığımda, iki askerin tahminen 19 yaşlarında çok güzel bir kızı götürdüklerini gördüm. Üzerinde giysileri yoktu ve tecavüz edilmiş olabileceğini tahmin ettim, bu SOP [Standard Operating Procedure-Standart Davranış Biçimi] idi. Kızı üstüste yığılmış 19 kadın ve çocuğun üzerine fırlattılar ve onları çembere almış beş asker otomatik M-16'larıyla ateşe başladılar..."³⁶⁰

Çavuş Henry, tanıklığının sonunda, önemli olanın bu tür olaylar değil, bunların altında yatan nedenler olduğunu, sorunun ordunun bilinçli politikalarından kaynaklandığını söylüyor ve şu önemli tespitlerde bulunuyor:

"İlk olarak, askeriyede ırkçılık çok yaygın. Ordu'daki ırkçılığı hepiniz biliyorsunuz. Bu, kurumsallaşmıştır; politikadır; standarttır; ırkçı olmak için yetiştirilirsiniz. Temel eğitime gittiğinizde size Vietnamlıların insan olmadıkları öğretilir. Onların *gook* [pislik, aşağılayan ırkçı bir terim] olduğu öğretilir size. Bütün duyduğunuz '*gook, gook, gook, gook...*' Oradaki askerler Asyalılar arasında ayırım yapmazlar. Öylesine yetiştirilirler ki, bütün Asyalılar bu ırkçılığın kurbanı olurlar.

Ordu bir kez bilincinize bunların insan olmadığı, düşük insan oldukları, fikrini yerleştirtince, onları öldürmek artık daha kolay olur. Bu bilerek yapılır çünkü nihayet askeriye-nin görevi öldürmektir ve böylece öldürme önündeki bir engel yıkılmış olur... Ordu Güney Vietnamlı, Kuzeyli, Viet Kong ya da sivil ayırımı yapmaz; hepsi *gook*'tur, hepsi insan bozuntusudur. Hiçbiri iyi değildir, vs., vs. Ve hepsi öldürülebilir ve çoğu da öldürülür.

Bu tür vahşetin yapılmasında ikinci neden, oradaki erlerin kısa zamanda hiç kimsenin özgürlüğü için savaşmadıklarını kavramalarıyla ortaya çıkar. Buradaki herhangi birine

360) Age, s. 204-295.

sorabilirsiniz. Buraya gelirlerken annelerinin güvenliğini korumakta olduklarını düşünmüş olabilirler, ama burada buna uzun süre inanmaya devam etmezler. Bu sadece bir homurdanma değildir. Teğmenler, arazideki komutanlardır bunlar. Yüzbaşımız inanıyordu buna.

Vietnam'daki koşullarda birkaç ay yaşamaya mecbur kalmak, Ky'nin [Nguyen Cao, G. Vietnam başkanlarından] özgürlüğü için, Thieu'nin [Nguyen Van, G. Vietnam başkanlarından] özgürlüğü için, annenizin özgürlüğü için ya da herhangi birinin özgürlüğü için savaşmadığınızı anlamınıza yeter. Sadece kışına kurşunu yiyorsun ve tek istediğin eve dönmektir.”

2. Ceset Sayan Hasta Kafalar

1965 yılında New York Times editörlerinden Hanson W. Baldwin, Vietnam'da neden sonuna kadar savaşılması gerektiğini şöyle açıklıyordu:

“...Net ve cesur bir karar almak gerekiyor... risk alınmalıdır: onulmaz bir yenilgiyi önlemek için savaşmalıyız. Kazanmak için ne gerekiyorsa onu kullanmalıyız.

Vietnam için savaşmamızın Saygon'a 'demokrasi' veya 'özgürlük' götürmekle çok az ilgisi var... ABD'nin Vietnam'daki yenilgisinin, geri çekilmesinin, veya komünistlerin iktidarı ele geçirmesine yol açacak bir anlaşmaya varmasının politik ve psikolojik etkileri Asya için felaket olur... Kan dökmeden savaş kazanamazsınız. Gücün bedelini ödemeliyiz... Viet Kong'un Güney ve Kuzey Vietnam'daki toplanma noktalarına, destek yollarına, eğitim alanlarına, kamplara ve sağlık merkezlerine karşı sürekli ve ağır bombardıman komünistlere insan ve malzeme desteğinin akmasını ciddi ölçüde kesmek için şarttır...

Ne kadar Amerikan askerinin gerekeceği tam belli değildir... belki 200 binden 1 milyona kadar Amerikan askerinin savaşması gerekecektir...

Vietnam savaşmak için berbat bir yer. Ama özgürlük mücadelesinde temiz ve düzgün muharebe alanları yoktur; Ölünecek 'iyi' yer olamaz. Ve, Çin'in yakınında Viet-

nam'da savaşmak' ilerde Hawaii'de, kendi sınırlarımızda savaşmaktan daha iyidir.”³⁶¹

1966 yılında da, Amerikan uçakları çocukları napalın bombalarıyla öldürürken, bir dergi editörü, US News and World Report'tan David Lawrence, “ABD'nin Vietnam'da yapmaya çalıştığı şey, bir halkın bir diğerine gösterdiği yardımseverliğin, zamanımızda tanık olduğumuz en önemli örneğidir” diyebiliyordu. Gazeteci, daha sonra, yazdıklarını savunurken, Amerika'nın “aşıkâr yazgısı”na da dayanıyordu: “ kalplerinde vahşilik olan ilkel insanların uygar bir varoluşun gerçek temelini anlamalarına yardımcı olmak gerekir.”³⁶²

Bu hastalıklı kafaların önerileriyle Amerikan askerleri “ceset sayma” işine girdiler Vietnam'da. Bir manganın saydığı ceset sayısı Washington'a vardığında birkaç misli artmış oluyordu ve Amerika savaşı kazanmakta olduğu yanılsamasıyla daha da yükleniyordu savaşa.

Oysa karşılarında, bağımsızlık ve özgürlükleri için savaşan bir halk vardı. İstilacı ve işbirlikçilere karşı Güney'deki öncüler Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi daha 1961'de amaçlarını sıralıyor ve imkan bulduğu her yerde bu amaçlarını pratiğe dökerek örnek oluyordu. Kurtuluş Cephesi'nin programının ana başlıkları şöyleydi:

- “1. Amerikan emperyalistlerinin ve Amerikalıların uşağı Diem diktatörlüğünün kamuflaj rejimini devirmek ve bir ulusal demokratik birlik hükümetinin kurulması;
2. Liberal ve demokratik bir rejimin kurulması;
3. Bağımsız ve egemen bir ekonominin kurulması, halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi;
4. Toprak kirasının azaltılması, toprağın onu işleyenlere verilmesi için toprak reformu yapılması;
5. Ulusal, demokratik bir eğitim ve kültür geliştirilmesi;
6. Anavatanın ve halkın savunulması için bir ulusal ordunun yaratılması;

361) Metin için bkz. Marvin E. Gettlemen (Der.), *Vietnam: History, Documents, and Opinions on a Major World Crisis*, Middlesex, Penguin Books Ltd., 1965, s. 380-383.

362) Bkz. William Blum, Age, s. 22.

7. Azınlıklar ve erkeklerle kadın arasında eşitliğin sağlanması, Vietnam'da yerleşik yabancıların ve dışarda yerleşmiş Vietnamlıların meşru haklarının korunması;
8. Barış ve tarafsızlık dış politikasının geliştirilmesi;
9. İki bölge arasında normal ilişkilerin kurulması ve ülkenin barışçıl birleşmesi için hazırlık yapılması;
10. Bütün saldırgan savaşlara karşı çıkılması ve dünya barışının aktif biçimde korunması.”³⁶³

ABD'nin karşı çıktığı ve şiddetle bastırmaya çalıştığı bu meşru amaçlardı. Halk tarafından benimsenmiş bu demokratik ulusal hedeflerin bastırılması ne denli acımasız ve yoğun şiddet uygulanırsa uygulansın mümkün değildi elbette. ABD, özgür ve direngen halk iradesini kıramadıkça savaşı da derinleştiriyor, şiddetini arttırıyordu.

1966 yılında Savunma Bakan Yardımcısı John McNaughton, köylere yönelik katliam şiddetinin yeterli olmaması üzerine alternatif bir yol öneriyordu:

“Kanal havuzlarının ve barajların yıkılması, öte yandan –şayet doğru yapılabilirse –umut... vaat edebilir. Üzerinde durulmalıdır. Bu yıkım insanların ölmeleri ya da boğulmalarına neden olmaz. Pirincin sığ su baskınıyla bir zaman sonra yaygın açlığa neden olur (bir milyondan fazla?), gıda yardımında bulunulmazsa– bunu da ‘konferans masası’nda biz önerebiliriz.”³⁶⁴

3. Pasifikasyon

ABD'nin karanlık kafalarının bulduğu yol pasifikasyon idi. Pasifikasyon programının ilkesi belliydi: “ABD'yle işbirliği yapmayanlar düşmandır ve dolayısıyla da terörle bastırılmalıdır.” Bu amaçla kurulan ve aralarında psikologlar, CIA uzmanları, işkenceci sorgucular gibi ‘sivil’lerin bulunduğu ABD’li danışmanlarca yönetilen pasifikasyon programını o dönemde bir yazar şöyle anlatıyor:

“AID hesabına çalışan bir CIA yetkilisi... ‘artık gırtl-

363) Age, s. 267-269.

364) Aktaran, Howard Zinn, *A Peoples History...*, Age, s. 481.

ğımıza kadar bu işin içerisindeyiz ve burada kalacağız... horozlarını boğazlayacağız, gerekirse kadınları ve çocukları da; bu, komünistlerin halk üzerindeki etkisini silene kadar sürecek. Biz buna tahammül edemeyiz. Burasını, bir ameliyathane gibi, mikropardan arınmış hale getireceğiz. Ve bu işi, Vietkong'dan daha iyi becereceğimize de eminiz.' [diyor]... II. Bölgede pasifikasyon işlerinde görevli CIA yetkilisi Bob Wayne... 'tek bir savaş var, pasifikasyon da bunun bir parçasıdır. Artık bir insan, sadece Vietkong'a benzese bile, bu, öldürülmesine ya da kampa konmasına yetecektir ve bu iş, halkın, kendi hükümetleriyle işbirliği yapmasını öğrenmesine kadar böyle devam edecektir' [diyor]... Eyalet Keşif Birliklerinin ödevi, her kasaba ve köydeki Ulusal Kurtuluş Cephesi 'alt yapısını' bulmak, imha etmek ve Cepheyle en ufak bir ilgisi olan bütün vatandaşları tarafsızlaştırmak (nötralize etmek), enterne etmek ya da ortadan kaldırmaktır. Belli zamanlarda sivil elbiseler içinde bir CIA mensubu koltuğunda para dolu bir çantayla çıkagelir, ispiyonculara, köy muhtarlarına, Keşif Birlikleri ekiplelerine ücretlerini öder, kelle avcılarını mükafatlandırır... Delta bölgesinde serbest çalışan bir kelle avcısı, bir Vietkong teğmeninin başı için aşağı yukarı 42 dolar alabilir; eğer getirdiği baş, Ulusal Kurtuluş Cephesinin eyalet şefine ait ise ödenen mükafat yüz kat fazlasıyla 4200 dolara yükselir... Bir defasında Delta'da, Keşif Birlikleri, Ulusal Kurtuluş Cephesiyle işbirliği yaptığı söylenen Ap Bink Son köyüne gidiyorlar, 'örnek' olsun diye gelişigüzel seçilmiş dört köylünün başlarını keserek bunları sınıkların ucuna takıyor ve sınıkları köy köprüsünün üzerine yerleştiriyorlar... Eyalet Keşif Birlikleri, CIA'nın 'konvansiyonel olmayan' usullerle Ulusal Kurtuluş Cephesini zayıflatmak için giriştiği teşebbüslerden bir tanesidir. CIA'nın danışman ya da hareket rolü oynadığı daha başka benzer programlar da vardır. Bunlar arasında Arazi Polis Kuvvetleri, Toplum Polisi ve Özel Kuvvetler Delta Projesi gibi bazı hareket kuvvetleri vardır... [Amaç], Topyekun Savaş politikasına uygun olarak, bir süper polis devletinde bütün nüfusun kontrol altında bu-

lundurulmasıdır... Buna bağlı olarak polis faaliyetlerinin her dalı genişletilmiştir. Milli hüviyet kartı programından tutun da... halkın hareket serbestliğine kadar... her alanda büyük gelişmeler olmuştur... kasaba ve köyler arasında 12 bin 500 telsizle' polis muhaberatı takviye edilmiş, Amerika'daki FBI'ye benzer yüksek seviyede bir gizli polis teşkilatı, 'Özel Şube' meydana getirilmiştir. Bu şubedeki polis şeflerini Gestapo metotlarıyla yetiştirmek ve eğitmek üzere AID ve CIA bünyesinde çalışan emekli Amerikan polislerinden yararlanılmaktadır.”³⁶⁵

26 Mart 1968'de My Lai köyünde Amerikalı askerler, aralarında bebeklerin, çocukların, yaşlıların ve kadınların da bulunduğu ve oradaki Amerikan askerlerinin belirttiği gibi aralarında askerlik çağında kimse olmayan 500 kadar köylüyü çukurlara indirdiler ve hepsini kurşunladılar, katlettiler. Yemek molası verildiğinde iş neredeyse bitmişti; İnsanları, evcil hayvanları, evleri ve ekinleriyle artık My Lai yoktu!

Ateş emrini veren Teğmen William Calley, Amerikan medyasının uzun yıllar gözardı etmesine karşılık katliam meydana çıktıktan sonra olaya karışan başka askerlerle birlikte mahkemeye verildi. Mahkeme sonunda sadece Teğmen Calley mahkum edildi; ömür boyu hapisti cezası. Ne var ki, sadece Asyalı komünistleri öldürmüş bir “kahraman”ın cezalandırılması toplumun bir kesiminde büyük tepki yarattı. Ceza önce 20 yıla indirildi. Daha sonra Başkan Nixon cezayı ev hapsine çevirdi. Daha sonra serbest kalan “kahraman teğmen” anılarını yazdı, çok para kazandı ve McNamara'yı anımsatan biçimde, sigorta işine girdi, insanlara sağlık ve hayat sigortası sattı!

Amerikan askerleri üç R (*Rape, Revenge, Racism*-tecavüz, intikam, ırkçılık) diye anılan bilinçli edinilmiş dürtüyle, pek çok köyde pek çok katliam yaptılar, pek çok My Lai'ler gerçekleştirdiler.

365) David Welsh, "Vietnam'da Pasifikasyon Harekatı", içinde D. Welsh, G. Morris, *CIA: Vietnam'da Pasifikasyon ve Dünya İşçi Hareketleri*, çev. Ali Rüzgar, Ankara, Sol Yayınları, 1969, s. 10-19.

diler, Amerikan “demokrasi ve özgürlük” ideallerini taşıdılar Asya’ya... Bazıları da geriye öldürdükleri Vietnam yurtseverlerinin kulaklarını ve parmaklarını “hatıra eşya” olarak taşıdılar yanlarında.

Vietnam’da çoğu sivil 1 milyon 100 binden fazla insan öldürüldü. Öldürülenlerin 350 bini çocuktü. 750 bin Vietnamlı ömür boyu sakat kaldı. Vietnam’ın doğası tahrip edildi. Ormanlar yakıldı, hayvanlar telef edildi, ziraat çökertildi. ABD de çoğu yoksul ailelerden gelme 60 bin kadar asker kaybetti.

4. Kaçınılmaz Son

Sonunda, ABD kaybetti. Vietnam birleşti, Amerikan askerleri çekildi, Güney Vietnam’ın işbirlikçilerinin bir bölümü kapağı Amerika’ya attı.

Kennedy ve Johnson yönetimlerinde Savunma Bakanı ve şahinler koalisyonunun mümtaz bir üyesi olarak bu kirli savaşın başlatıcılarından, yürütücülerinden ve elbette bütün suçlarının baş ortaklarından olan Robert McNamara 1995 yılında bir kitap yazdı; Geçmişe bakarken: Vietnam Trajedisi ve Dersleri adlı kitapta şöyle yazıyor McNamara: “...Ama yanlışlık, feci derecede hatalıydık. Gelecek kuşaklara bunun nedenlerini anlatma borcumuz var... Eski Yunan dramacı Aeschylus, ‘çile çekmenin ödüllü tecrübedir’ diye yazmıştı. Vietnam’ın kalıcı mîyası bu olsun.”³⁶⁶ Bu kadar! O daha sonra tecrübelerini Dünya Bankası Başkanı olarak, bir zamanlar öldürölmelerine, bombalanmalarına, geleceklerinin çalınmasına, işkence görmelerine katkıda bulunduğı mazlum ulusları, bu kez de, sermayenin, borcun, yapısal sömürünün kalıcılaştırılmasının cenderesinde boğmak üzere kullandı. Başkan Johnson ise, savaşa karşı ortaya çıkan ve milyonları seferber eden büyük toplumsal muhalefete ilk başta direnmeye kalkıştı. O kadar ki, daha önce değindiğimiz FBI operasyonlarıyla temel haklara karşı büyük kampanya başlatıldı.

366) Robert S. McNamara (Brian Van De Mark ile birlikte), *In Retrospect: The Tragedy and Lessons of Vietnam*, New York Random House Times Books, 1995, s. xvi-xvii.

Özellikle savaştan dönen muhaliflere, üniversitelerde aktif hoca ve öğrencilere büyük şiddet uygulandı, Ken Satta Üni-versite-si'nde dört, Jackson State College'da iki öğrenci askerlerce kurşunlanarak öldürüldü. Vietnam'da, Amerikan askerleri subayları vuruyorlardı. Sonunda o da yenilgiyi kabullendi; 31 Mart 1968'de seçimlerde aday olmayacağını açıklamak zorunda kaldı.

Nixon-Kissinger ikilisine düştü Vietnam'dan çekilmek...

Gerideyse, acı anılar kaldı. Amerika'da da. "Çocuklarımız bilmediğimiz yerlerde ölmesin" diye sokaklara dökülen Ameri-kalı anneler, zamanla, "Çocuklarımız, başkalarının çocuklarını da öldürmesinler" diye ayağa kalktılar. Üniversitelerde gençler de ayaktaydılar. Amerikan bayraklarını yakıyor, Vietnam bayra-ğı taşıyor, gömleklerinde Ho Amca'nın resimlerini taşıyorlardı. Tarihinin çok az döneminde böylesine yığinsal ve radikal biçim-de sorgulanmaktaydı düzeni ABD'nin.

Üniversitelerde öğrenciler kurşunlanır, sokaklarda milyonlar yürür ve Vietnam'dan dönen askerler kirli savaşı lanetleyip vah-şeti kayda geçirirlerken, Pete Seeger'in yazdığı ve Bob Dylan'ın okuduğu şarkı, Amerika'da, sınıf kardeşlerini öldürmeye ve öl-meye giden yoksul çocuklarının ardından yürekleri yakıyordu:

NEREYE GİTTİ BÜTÜN ÇİÇEKLER?

Nereye gitti bütün çiçekler?

Çok zaman geçti.

Nereye gitti bütün çiçekler?

Uzun zaman önce.

Nereye gitti bütün çiçekler?

Genç kızlara gitti, herbirine.

Ne zaman öğrenecekler?

Ne zaman öğrenecekler?

*Nereye gitti bütün genç kızlar?
Çok zaman geçti.
Nereye gitti bütün genç kızlar?
Uzun zaman önce.*

*Nereye gitti bütün genç kızlar?
Genç erkeklere gitti, herbirine.
Ne zaman öğrenecekler?
Ne zaman öğrenecekler?*

*Nereye gitti bütün genç erkekler?
Çok zaman geçti.
Nereye gitti bütün erkekler?
Uzun zaman önce.*

*Nereye gitti bütün genç erkekler?
Askere gitti, hepsi.
Ne zaman öğrenecekler?
Ne zaman öğrenecekler?*

*Nereye gitti bütün askerler?
Çok zaman geçti.
Nereye gitti bütün askerler?
Uzun zaman önce.*

*Nereye gitti bütün askerler?
Mezara gittiler, herbiri.
Ne zaman öğrenecekler?
Ne zaman öğrenecekler?*

*Nereye gitti bütün mezarlar?
Çok zaman geçti.
Nereye gitti bütün mezarlar?
Uzun zaman önce.*

*Nereye gitti bütün mezarlar?
Çiçeklere gitti, hepsi.
Ne zaman öğrenecekler?
Ne zaman öğrenecekler?*

*Nereye gitti bütün çiçekler?
Çok zaman geçti.
Nereye gitti bütün çiçekler?
Uzun zaman önce.*

*Nereye gitti bütün çiçekler?
Genç kızlara gitti, herbirine.
Ne zaman öğrenecekler?
Ne zaman öğrenecekler?*

V

GERİLEME-RESTORASYON-SALDIRI

1960 ve 70’li yıllarda artık başka ülkelere doğrudan Amerikan müdahalesi kolay değildi. Sovyetler Birliği’nin varlığı ve gücü ile Soğuk Savaş rekabeti, Amerikan yöneticilerini daha dikkatli davranmaya zorluyordu. Vietnam batağı ve sonrasında ki ağır yenilginin getirdiği “Vietnam Sendromu” ile barış hareketiyle güçlenen toplumsal muhalefetin varlığı da egemenleri zorlamaktaydı. Dış politikadaki “partilerüstü” “vatan-millet” edebiyatı, şovenist militarizmin gücü önemli ölçüde kırılmıştı. Silahlı Kuvvetlerin prestiji ve buyurucu ağırlığı da azalmıştı.

Kapitalizmin evrensel gelişimi, hedef ülkelerdeki çarpık kapitalizmin işbirlikçi/bağımlı, varlıklı sınıfların palazlanmasına neden olmuş, bu da içerdeki beşinci kolla halkları ezme olanağını yaratarak doğrudan müdahale ihtiyacını hafifletmişti. Gerektiğinde, 20. yüzyılın başındaki müdahaleler ve işgaller sonunda pek çok ülkede yetiştirilen “korucu” nitelikli silahlı güçler ve ordular da ABD ve uluslararası sermaye adına kendi halklarını bastıran, kendi ülkelerini işgal eden “iç savaş orduları” olarak devreye sokulabiliyordu. Azgelişmişliğe mahkum edilmiş ülkelere sızmış şirketler ve CIA gibi kurumlar egemen ve yönetici sı-

nıflarla birlikte zaten iktidarı oluşturmaktaydılar ve bu “yardım”a bağımlı ülkelerin kıpırdayacak halleri de kalmamıştı. İçerden çürütme ve halkları ahmaklaştırma imkanlarının da artmasıyla doğrudan müdahale ihtiyacı azalıyordu. Askerlerin, polislerin, istihbarat örgütlerinin eğitimi ve askeri yardımlarla devşirilen üniformalı, apoletli, silahlı “milliyetçi” unsurlar bastırma görevlerini kendiliklerinden yerine getiriyor, Amerikan deniz piyadelerini yormuyorlardı.

Bütün bu nedenlerden dolayı, devir artık doğrudan müdahale değil, dolaylı bastırma ve hükümet darbeleri devriydi.

Bütün bu darbelerde, anayasal rejimlere, bağımsızlıkçı ve halkçı hükümetlere karşı düzenlenen askeri darbelerde, ABD, bir biçimde, doğrudan ya da dolaylı rol oynadı, hep halk düşmanı diktatörlükleri ve askeri rejimleri destekledi. Sadece liberal Kennedy’nin başkanlığı süresince, Arjantin, El Salvador, Peru, Guatemala ve Ekvator’da askeri darbeler birbirini izlemiştir. Onun çok kızdığı Başkan Goulart’ın Brezilya’da bir askeri darbeye devrilmesi ve kanlı bir askeri diktatörlüğün kurulmasıysa, Johnson’a nasip olacaktı.

Daha 1927 yılında Dışişleri Bakan Yardımcısı Robert Olds, Orta Amerika cumhuriyetlerine ilişkin olarak şöyle diyordu: “Bu küçük ülkelerdeki elçilerimiz bulundukları başkentte öğütleri yasa gibi kabul edilen danışmanlar olmuşlardır. Biz Orta Amerika’nın yazgısını denetliyoruz, çünkü ulusal çıkar bunu gerektirmektedir. Artık Orta Amerika anlamıştır ki, bizim tanıdığımız ve desteklediğimiz hükümetler iktidarda kalır, ötekiler düşer.”³⁶⁷ Bu “düşürülen hükümetler” kervanına 60’lı yıllardan başlayarak daha çok ülke katılacaktır.

Kanlı eller, elbette sadece Güney Amerika kıtasında aktif değildi ve Afrika’ya kadar uzanmıştı; Kongo’nun demokratik seçimlerle ilk başbakanı olmuş Patrice Lumumba, ABD’nin de karıştığı bir darbeye devrilmiş ve ardından, CIA’nın değinmiş olduğumuz suikast planlarının bir biçimde başarıya ulaşmasıyla

367) Bkz. Haluk Gerger, “Mayınlı Tarla”da..., Age, s. 63.

öldürülmüştü. Afrika'nın kara derili yoksullarının Kongo'daki-
lerinin (sonra adı Zaire oldu) kara yazgıları daha o zaman, ba-
ğımsızlığın ve umutların pembe şafağında CIA'nın kara ve kan
kırmızısı elleriyle yazılmış oldu. Afrika'daki uyanışın ve bağım-
sızlık hareketlerinin en önemli isimlerinden Kwame Nkrumah
da, 1966'da CIA'nın haberdar olduğu bir darbeye devrildi. Ay-
nı biçimde, 1968'de Mali'de yurtsever iktidar devrildi. ABD'nin
aktif yardımlarıyla, Belçika, Portekiz sömürgecileri ve Güney
Afrika ırkçıları, kan kusturmayı sürdürebildiler.

Kwame Nkrumah, "Yalnızca Afrika'daki CIA müdahaleleri-
nin kanıtlarıyla bütün bir kitap doldurulabilir" diye yazmış ve
bir de liste çıkarmıştı:

"Senegal, 17 Aralık 1962: Başkan Léopald Sêdar Seng-
hor'u devirme girişimi. Başarısız.

Togo, 13 Ocak 1963: Başkan Sylvanus Olympio'nun öl-
dürülmesi.

Kongo-Brazaville, 12 Ağustos 1963: Başkan Abbê Ful-
bert Youlou'nun istifaya zorlanması.

Dahomey, 19 Ekim 1963: Başkan Hubert Maga görev-
den alındı.

Niamey, 3 Aralık 1963: Başkan Hamani Diori tarafından
bastırılan askeri isyan.

Tanzania, Uganda, Kenya, 20,23,24 Ocak 1964: İngiliz
birliklerinin yardımıyla bastırılan isyanlar.

Gabon, 18 Şubat 1964: Başkan Leon M'ba görevden
alındı.

Cezayir, 18 Haziran 1965: Başkan Bin Bella devrildi.

Kongo, 25 Kasım 1965: General Mobutu başkanlık yet-
kilerini üstlendi.

Dahomey, 22 Aralık 1965: General Soglo iktidarı eline
aldı. Dahomey bir dizi darbeye perişan oldu.

Orta Afrika Cumhuriyeti, 1 Ocak 1965: Başkan David
Dacko istifaya zorlandı.

Nijerya, 28 Temmuz 1966: General Aguiyi-İronski ikti-
dari ele geçirdi. Federal Başbakan ile iki bölgesel başbakan
öldürüldü.

Gana, 24 Şubat 1966: ... Askeri darbe.

*Nijerya, 28 Temmuz 1966: General İronski öldürüldü.
General Yakubi Gowon yönetimi üstlendi.*

Burundi, 29 Kasım 1966: Kral V. Ntara görevden alındı.

*Togo, 13 Ocak 1967: Başkan Nicolas Grunitzky görev-
den alındı. Yarbay Gnassingbe Eyadema yönetimi üstlendi.*

*Sierra Leone, 24 Mart 1967: Ordu hükümetin görevle-
rini üstlendi.”³⁶⁸*

Nelson Mandela, 28 yıl sonra hapisten çıktığında, 1990’da George Bush’a, CIA adına özür dileyip dilemeyeceği soruldu. Sözcü Marlin Fitzwater’in yanıtı şöyleydi: “Bu Kennedy yönetimi sırasında oldu (...) Kennedy’nin adamlarının yaptığı bir şey için beni sıkıştırmayın.”³⁶⁹

Asya’da ise, Endonezya katliamı da 1965 yılında gerçekleştirildi. Katledilecek komünistlerin binlercesinin adı kiralık katillere CIA tarafından verilmişti. Ortadoğu’daysa, Siyonist Devlet, 1967 Savaşı’yla Arap yurtseverliğine büyük darbe indirmişti.

“Kennedy’nin adamları” dünyanın dörtbir yanında halklara kan kusturuyordu.

1970’lerin ortalarına gelindiğinde, üç gelişme artık belirleyici olmaya ve ABD egemenlerini iyice zorlamaya başladı. Bunlardan birincisi, Vietnam yenilgisiydi ve oradan bir biçimde ayrılmanın gerekliliği kendini dayatmıştı. Nixon bunu yaptı ama gerek iç politikada, gerek ekonomide Vietnam yenilgisinin sonuçları egemenleri zorlamayı sürdürdü. İkinci olarak, artık Sovyetler Birliği’nin nükleer gücü ABD’yi, en azından stratejik alanda, kıpırdayamaz hale getirmişti ve bu, bir yandan daha önce değindiğimiz “*esnek mukabele*” ve “*özel harp*” kurumlarının oluşturulmasını getirirken, bir yandan da, dünyadaki güç dengesinin ABD aleyhine bozulmasını ve ABD’nin görece gerilemesi-

368) Bkz. William Ottmans, *Küresel Terörist*, çev. Halit Elçi, İstanbul, Yeni Hayat Kütüphanesi, 2002, s.63-64.

369) Age, s. 68.

ni getiriyordu. Üçüncü nokta da buydu; mazlum ulusların dünyasında, Asya'dan Afrika'ya, Güney Amerika'dan Ortadoğu'ya, halklar bağımsızlık ve özgürlük için ayaklanıyorlar, sermaye ve emperyalizm mevziler yitiriyordu. Aslında ABD, tarihinin en büyük ve çok boyutlu bunalımlarından birini yaşamaya başlamıştı.

Dünya kaynıyordu ve halklar ayaktaydı. Afrika'da, Mozambik ve Angola'da, sömürge rejimleri yıkılmıştı. Gerillalar, Gine-Bissau'da, Sao Tome'de iktidara geldiler. Rodezya (Zimbabve)'da ırkçı beyaz azınlık rejimi devrilmişti. Benin, Liberya, Libya'da bağımsızlıkçı rejimler kuruluyordu. 1974'de Etiyopya'da Selasiye devrilmiş, 1979'da Humeyni İran'da iktidara geliyor, 1979 Temmuzunda Sandinistler Nikaragua'da Managua'ya giriyorlardı. Yunanistan'da Cunta, Kıbrıs macerasının fiyaskosuyla düşmüştü. Peru'da, Şili'de, Venezuela'da, Guyana ve Boliviya'da millileştirmeler yapılıyor; Uruguay'da, El Salvador'da gerillalar başarılar kazanıyor; Brezilya, Arjantin gibi ülkelerde bunalımlar yaşanıyor, Amerikan çıkarları tehdit altında bulunuyordu. Ortadoğu'da, Yemen'de, İran'da, Türkiye'de emperyalist çıkarlara karşı direnişler güçleniyordu. Her yerde mazlum halklar, politik bağımsızlıklarına, özgürlüklerine ve doğal kaynaklarına, refah haklarına sahip çıkıyorlar, yeni bir uluslararası ekonomik düzen için BM'de örgütleniyor, "kapitalist olmayan yol" gibi arayışlarla sömürü, baskı ve bağımlılık zincirlerini kırmaya kalkışıyorlardı. Gerici Körfez ülkeleri bile, petrol ambargosu uygulamak zorunda kalıyorlar, Filistin kurtuluş hareketi Siyonist devleti, Mandela önderliğindeki kurtuluş hareketi de ırkçı Güney Afrika Cumhuriyeti'ni sıkıştırıyor, böylece ABD'nin Afrika ve Ortadoğu'daki iki temel müttefikini tehdit ediyorlardı. Bu arada, Almanya ve Japonya gibi ülkeler de emperyalist rekabete katılıyor, Amerikan hegemonyasında delikler açıyorlardı. Yani ABD, lideri bulunduğu kendi kampı içinde de zorlanıyordu.

Dünyada bu gelişmeler olurken, içerde de büyük bir bunalım yaşanmaktaydı. 1971 yılında, Amerikan doları devalüe edildi. Bu, Büyük Bunalım'ın 1933'teki değer kaybından sonraki ilk

gerilemesiydi doların. Bu arada, ABD'nin dış ticaret dengesi de 20 milyar dolar civarında açık veriyordu. 1973 yılında Nixon, *Bretton Woods* sisteminin artık geçerli olmadığını açıkladı ve doların altınla belirlenmiş ilişkisini koparttı. Vietnam'daki savaşın da etkisiyle enflasyon yüzde 15'lere ulaştı. ABD'nin dünya üretimindeki payının düşmesi, temel hammaddelere olan ihtiyacının artması ve ihracatındaki göreceli azalma, ciddi sıkıntılar yaratmaya, halkın yaşam düzeyinde büyük gerilemelere neden olmaya başladı. Örneğin, 1970'te, Çalışma Bakanlığı'nın, dört kişilik bir kentli aile için belirlediği "mütevazı" (*moderate*) haftalık gelir 205 dolarken, özel sektörün tamamında bir fabrika işçisinin ortalama haftalık ücreti sadece 120 dolardı.³⁷⁰ Yine 1970'te Çalışma Bakanlığı için hazırlanan bir raporda, her yıl iş kazalarında "15 bin işçinin öldüğü, 2,2 milyonunun da yaralandığı, bir milyondan fazlasının da işlerinde kullanılan kimyasallar ve radyasyon, ziraat ilaçları, boyalar gibi nedenlerle ve sıcaktan, gürültüden zehirlendiği, her iş günü 55 işçinin öldüğü, 8 bin 500'ünün sakatlandığı ve 27 bininin yaralandığı" bildiriliyordu.³⁷¹

Bu noktada, ABD'yle ilgili bir yanılsamaya da değinmek gerekmektedir. Kuşkusuz emekçilerin yaşam koşullarının 1970'lerde kötüleşmesinin kökleri eskilere dayanmaktadır ve sanılanın aksine ABD'de her zaman büyük zenginlikle beraber yaygın yoksulluk da birlikte varolmuştur. Dolayısıyla da, şimdi biraz gerilere giderek 70'lerin bunalımına emekçilerin yaşam koşulları açısından daha yakından ve doğrudan ilgili dönemi yansıtan belgesel nitelikli verilerden hareket ederek bakmak gerekmektedir.

A. Kapitalizmin ve Yoksulluğun Pençesinde

1947 yılında *Nation* dergisine yazdığı bir makalede Jean Paul Sartre, herkesin mutlu ve eşit olduğu türünden, "Amerikan mitleri"nden (söylence) söz eder ve "belki de başka hiçbir yerde

370) Gus Hall, Age, s. 35.

371) Bkz. Age, s. 126.

halkla söylene, hayatla, hayatın tasavvuru arasında bu kadar farklılık bulamazsınız” der.³⁷²

Kurbanlarını da pençesine alan yanılsama ve neredeyse bütün dünyaya inandırılan söylencelerden biri de ABD’de emekçilerin hayat ve çalışma koşullarına ilişkin uydurulmuş olanıdır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki antikomünist saldırının bir parçası olarak bu yalanın zehiri her türlü araç kullanılarak beyinlere akıtılmıştır adeta.

ABD, kuşkusuz çok zengin bir ülkedir ve Amerikalılar, çoğunlukla, dünyada kolay görülmeyen bir refah düzeyine ulaşmışlardır. Ne var ki, ABD’de hiçbir zaman gelir adaleti sağlanmamıştır, dolayısıyla da orada büyük zenginliklerin yanında korkunç sefalet de söz konusu olmuştur hep. Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yapısal toplumsal eşitsizlikler nedeniyle, bir refah ummanındaki büyük yoksulluk ve sefalet sistemiktir, dolayısıyla da Amerikan düzeninin ve tarihinin kara sayfalarını oluşturur. Amerika’daki yoksulluk, sefalet, hatta açlık, evsizlik, işsizlik, yine yapısal nedenlerle, sosyal güvenlik ve sağlık harcamalarının yetersizliği, topluma dayatılmış ve büyük ölçüde içselleştirilmiş değer yargıları, kültürel normlar, burjuvazinin ve devletin kayıtsızlığı, düzenin propaganda aygıtlarının tavrı gibi nedenlerle, Amerika’da yoksul olmak özel olarak zordur; dışlanmışlık, hatta tecrit, hayatın dışına itilmişlik, aşağılanma, kendini suçlama, çekirdek aile yapısının, büyük kentlerin, acımasız rekabetin yarattığı umarsız yalnızlık, emeklilik, sigorta gibi ‘refah devleti’ ‘yardım’larının yetersizliğinin getirdiği terkedilmişlik ve ilgisizlik, insani dayanağı ya da kurumsal sığınağı olmayan yoksullar, işsizler, yaşlılar, azınlıklar, kadınlar ve çocuklar için hayatı tam bir karabasana dönüştürmektedir bu kapitalist cangılda. Burada insanlar, hayvanlar gibi, çaresiz koyunlar gibi, kendi bacaklarından asılmakta, horlanmakta, itilmekte, kaderine ve yalnızlığına terk edilmekte, unutulmakta, en kötüsü de suçlanmakta, hatta kendi kendini suçlamaya itilmektedirler.

372) Yazı için ayrıca bkz. *The Annals...*, c. 16, s. 494-496.

1960'ların ilk döneminde, beyaz eşya alanındaki patlama, içten yanmalı motor teknolojisi ve otomobil sanayinin gelişmesi, silahlanma harcamaları ve genel tüketim kalıbının değişmesiyle kapitalizm pek çok yerde ve bu arada da ABD'de "altın devir"lerinden birini yaşıyordu.

Ne var ki, 1960'lı yılların sonuna doğru sorunlar da ortaya çıkmaya başladı. Amerikan toplumu da sarsılmaya başladı.

Sadece 1967 yazında 150 kadar kentte ayaklanmalar, kargaşa ve isyanlar çıkmıştı.

Vietnam'daki savaşın tırmanmasıyla askere alma ve artan ölüm ve sakatlıklar özellikle gençler arasında sistemin sorgulanmasını getirdi. Askere alınan yoksul çocukları ve siyahlarda yeni bir bilinçlenme süreci başladı.

Çılgınca bir tüketim ve borç sarmalı içine sıkışan yığınların hiç olmazsa bir bölümü, giderek, kilise, otomobil, televizyon üçgenine sıkışmış hayatlarının boğuculuğunda yeni seslere kulak verir hale gelmekteydi. Sistemin ahmaklaştırma saldırısının kısır döngüsünü bir nebze olsun yırtabilenler ve hayata görerek bakabilmeyi keşfedenler açısından, Amerikan hayat tarzı çok iç karartıcı görünmekteydi. Çarpıtmaya, saptırma ve yalana dayalı, bütünüyle büyük sermayenin elindeki medya ve eğitim sistemi, insanların en temel hakkı olan haber ve bilgi edinme hakkını büyük ölçüde ortadan kaldırmıştı. Birbirlerinin neredeyse kopyası iki partinin cenderesi içindeki politik sistem, bir de Soğuk Savaş'ın "partilerüstü" ilkesiyle, uyumu ve boyun eğmeyi temel edinmiş bir "demokrasi orta oyunu"na dönüşmüştü. Bir "modern prens" in tek başına yürütme erki olarak, halka karşı büyük yetkilerle donatıldığı bu sistemde başkan kuşatılmış yalnızlığı içinde de sermaye, medya, generaller, istihbarat örgütleri gibi tekeli devlet kurumları karşısında yalnız ve tutsak bir zavallıydı egemenlerin kurtlar sofrasında. O, dünyaya karşı, kuşkusuz, dünyanın en güçlü adamıydı ama içerde kapatılmış bir şehzadeydi sadece. Siyasal yapı, Kongre'de de büyük tekellerle, küçük kent çıkar odaklarının temsilcilerinin kapalı kulübünü kurmuştu. Se-

nato, bütünüyle tekellerin temsilcileriyle dolmuş, Temsilciler Meclisi'yse, gcsz bırakılarak geri plana itilmişti.

Toplum büyük bir şiddet dalgası içinde yaşamaktaydı. Bir yandan silah satışlarının, cinayetlerin, intiharların, ayaklanmaların, suç örgütlerinin ağır baskısı altındaydı toplumsal yaşam. Muhalefet arttıka, bu kez de, şirketlerin, devletin, "kapitalizmin orman yasaları"nın şiddeti, işsizlik korkusu, borç batağı, patron ve polis tehdidi vuruyordu insanları. Polis şiddetiye, özellikle siyahlar, öteki azınlıklar ve aktif muhalifler için dayanılmaz boyutlardaydı. Siyah, militan ya da yoksul olmak, gündelik yaşamın her anında polis şiddetiyle karşılaşmak anlamına geliyordu. Polis dayağı, karakol işkencesi ve sokaklarda düpedüz kurşunlanmak hayatın doğal bir parçasına dnşmşti. Polisin, kendisinden korkarak kaçan küçük zenci çocuğu "kaçtığına göre suçludur" gerekçesiyle kurşunladığında ya da kimliğini çıkarmak için cebine davrandığında "silah çekiyor sandım" diyerek siyah adamı öldürdüğünde, bu resmi makamlarca da doğal karşılanabiliyordu artık. Tabii bunlar medyanın haber değerı saydığı konular arasında da değildi.

Yoksulluk, insanların köpek ve kedi mamalarını yiyeceği boyutlardaydı. Özellikle siyahlar, yaşlılar, hastalar, eğitimsiz yoksullar, vasıfsız işsizler, vahşi kapitalizmin ortasında soğuk ve terkedilmiş kentlerin acımasızlığına ve kendi yazgılarına tutsak edilmişlerdi. Ya da, gettolar oluşmuş, insanlar burada hastalıkla, açlıkla, pislikle, uyuşturucuyla, çeteler ve polis baskınlarıyla boğuşarak yaşamaya çabalıyorlardı.

1975 yılındaki bir Senato araştırmasına göre, ülke çapında üretilen kedi ve köpek mamalarının üçte biri yoksul insanlarca tüketiliyordu. İzleyenlerin teşvik edici sloganları ("jump baby jump"—"atla bebek atla") arasında bir binanın tepesinden atlamakta olan birini polis inmeye ikna edince, kalabalık polisleresaldırıyordu. *Symbionese Liberation Army* (Simbiyonez Kurtuluş Ordusu), medya baronu Randolph Hearst'n kızını kaçırdığında, fidiye yerine, Los Angeles'ın yoksul semtlerine gıda yar-

dımı yapılmasını istemişti ailesinden. Bölgeye giden kamyonlar, daha dağıtım yerlerine ulaşmadan aç kalabalıklarca yağmalanıyordu. Beyaz Saray'a komşu sokaklara insanlar soyulma ve öldürülme korkusuyla giremiyorlardı. 1975 yılında en popüler tabancaya, "Cumartesi Gecesi Spesyali" (*Saturday Night Special*) adı verilmişti ve peynir ekmek gibi satılıyordu.

Büyük kentler çürüyor, belediyeler iflas ediyor, altyapı ve hizmetler çöküyordu. Tek fabrika ya da sanayi çevresinde oluşmuş küçük kent ve kasabalar, gri ve kirli gökyüzünün altında zehirlenmiş çevre koşullarında melankolik birer insan mezbahası görünümündeydiler...

1975 yılında New York Eyaleti borçlarını ödeyemez duruma gelmiş, bütün hizmetler durmuştu. "Amerikan Rüyası"nın vitrini boğazına kadar pisliğe batmış kokuyor, çürüyor, batıyordu. Başkan Ford, kent belediyesine yardımı reddederken soruyordu: "Sıra Washington'a, sonra da bütün ülkeye gelecek. Şimdi ben de kendi sorumu sorayım; O gün geldiğinde Birleşik Devletleri kim kurtaracak?.."

1. Gizlenen Yoksulluğun Tanıkları

Belirli aralıklarla birkaç kez fabrika işçisi olarak da çalışmış olan yazar Harvey Swandon, bu konuda, 1957 yılında yazdığı bir makalede, "Şimdi Amerika'da işçi kalmamıştır; gelir ve beklentiler açısından artık hepimiz neredeyse orta sınıfız" diyen bir yazıya atıfta bulunarak, neredeyse Amerika'da "hiç kimse çalışmıyor" deme noktasına yaklaşıldığını söylüyor. Swandon, orta sınıfa kapağı atmış "mutlu işçi" mitini şöyle eleştiriyor ve işçilerin "fabrika köleliği" dediği koşulları birinci elden anlatıyor:

"İşçi [her şeyden önce] bir işçi gibi çalışıyor. Çelik işçisi henüz memorandumlarla ilgilenmiyor, madenci konferans salonlarında oturmuyor, pamuk işçisi öğlen yemeğinde martini yudumlamıyor. İşçinin işine ilişkin tavrı, genellikle, nefret, utanç ve çaresizlikten oluşuyor..."

Ortalama bir otomobil fabrikasında çalışan işçi saatte

iki dolardan biraz fazla kazanır. Bu haliyle de ülkede en fazla ücret alan işçilerden biridir... [Yine de] bekar, okulu yeni bitirmiş, tecrübesiz ve çoğu kez de yarı cahil üniversite mezununun başlangıç maaşından daha az kazanmaktadır... [Vergiler ve sosyal güvenlik harcamaları düşüldükten sonra da] eline geçen haftalık seksene değil, yetmiş dolara yakındır. Bu onu, gelire göre orta sınıf yapar mı? Bir diş hekimi, bir satış elemanı, bir teknik ressam, bir gazetecinin haftalığıyla aynı mıdır? Tabii bir ailenin bu parayla 1950'lerde nasıl geçinebileceğini sormak daha doğru olur. Ben nasıl olduğunu biliyorum...

Her şeyden önce, haftada kırk saatten çok daha fazla çalışmaktadır—şayet yapabilirse... Üretimin yüksek olduğu dönemlerde, günde dokuz, on, on bir, çoğu kez on iki saat geçirir üretim bandında. Şayet bakmakla yükümlü olduğu kimseler varsa ki, genellikle de vardır, bir 'ikinci iş' yapmak durumundadır. Makinist, tamirci, satıcı, geçici işçi, amele, çiftçi, taksi şoförü, hamal ve kasiyer olarak ikinci iş yapan çok insan tanıdım fabrikada. Bunların sayılarının resmi istatistiklerde görünenden daha fazla olduğuna inanıyorum, çünkü bir insan çoğu kez vergisiz daha ucuza çalışmayı kabul eder.

Sadece bu kadar da değil. Bir fabrika işçisi, aile fertlerinin yardımı olmaksızın, üstlenmiş olduğu borçları ödeyemez—isterseniz bunlara, araba, çamaşır makinası, kurutma, TV, giyim, ev borçlarının hiç bitmeyen taksitlerine orta sınıf borç yükü diyebilirsiniz. Bir ya da iki işte haftada elli, altmış veya yetmiş saat de çalışsa, karısının ücretine, kızının ya da oğlununkine, kayınbiraderininkine veya annesinin sigortasına ya da babasının gazilik maaşına dayanmak zorundadır...

Orta sınıf yazarların, işçilerin orta sınıf beklentilerinden tüketim tutkusunu kastettiklerini sanıyorum... Orta sınıf yazarlarının bu beklentileri çok da sert kınamadan önce, ilk olarak, bilinen bütün ikna ve propaganda tekniklerini kullanarak, lüksü ihtiyaca kimin dönüştürdüğünü, ikinci olarak da Amerika'nın işçi sınıfı ailelerinin bu yeni ihtiyaçları ne bedelle elde edebildiklerini düşünmeleri gerekir...

[İşçiler], akıl dışı, biteviye, ahmaklaştırıcı, yorucu, pis, gürültülü, tüketici, gelecek vaatetmeyen ve fiilen ilerleme umudu taşımayan [işlerinden nefret ediyorlar]...

Geçen yıl fabrikada birlikte çalıştığım bütün işçiler neredeyse istisnasız tuzaktaki hayvanlar gibi hissediyorlardı kendilerini. Yaşlarına ve kişisel durumlarına göre, ya yazgılarına boyun eğmişlerdi, ya yaptıkları iş dolayısıyla *kendi kendilerine* kızıyorlardı, ya da daha iyi ücret ve ek olarak da biraz farklılık, biraz değişiklik ve iyileşme imkanı verebilecek başka iş peşinde çaresizlikle koşturuyorlardı. (Nefret edilmek yerine acınan) aceleci ustabaşlarınca itilmekten bıkmışlar, güdülen eşekler gibi çalışmaktan gına getirmişler, ekmek paraları için manyakça bir üretim kurgusuna bağlı olmaktan ve on iki dakikalık istirahat zamanlarında dinlenebilecekleri bir noktası olmayan bir işyerinde çalışmaktan bunalmışlardı...³⁷³

1962 yılında Michael Harrington isimli bir yazar, yoksulların Amerika'sını gündeme getiren, toplumsal tartışma konusu yapan "Öteki Amerika" (*The Other America*) başlıklı bir kitap yayımladı.³⁷⁴ Yazar, yaptığı araştırmalar sonucunda ABD'de 50 milyon yoksul tespit ettiğini bildirerek, "o zaman için kendi rakamlarıma inanmadığımı henüz anlıyorum" diyor.³⁷⁵ Harrington, Amerikan toplumundaki yoksulları şöyle tanımlıyor:

"1960 dönemindeki sefalet görünmez ve yeni tip bir sefalettir. Sefaleti yaşayanlar kendi dünyalarına kapanmışlar ve her türlü politik gücün dışında kalmışlardır...

New York'ta bazı arkadaşlarım 80. Warren Caddesine 'köle pazarı' diyorlar.

Manhattan çarşısında büyük bir yapı vardır. Koridorlarında karmakarışık bir hava eser. Duvarlar boyunca iş bulma büroları sıralanmıştır. Bu büroların bazılarında ustalık isteyen ve iyi ücret ödeyen işler listeler halinde asılır. Fakat on-

373) Age, c. 17, s. 427-431.

374) Bu kitap sonraları Türkçeye de çevrildi. Biz de, eksiklik ve sorunlarına karşın Türkçe baskıyı kullandık alıntılarda; Michael Harrington, *Amerikadaki Sefalet*, çev. Hüseyin Çölgeçen, İstanbul, Habora Kitabevi Yayınları, 1969.

375) Age, s. 7.

ların çoğunda ekonomik ölümler diyarında bulunan işler vardır: bulaşık yıkayıcıları, bir günlük işler, gece işleri vesaire.

Her sabah erkenden Warren caddesine büyük bir insan kalabalığı akar. Orası adeta Portorikoluların, zencilerin, alkoliklerin, dilenci ve sakatların toplanma yeridir. Bazıları bir günlük işler için bir duhuliye ücreti öderler... Beş dolarlık bir iş için yarım dolar ödeyerek küçük bir lokantanın yolunu tutarlar...

Warren caddesinde en sıkışık zaman öğleden sonraya rastlar. Bütün işler verildiği halde etrafta insanlar dönmektedir. Bazıları genişçe bürolardaki sıralarda otururlar. Beklemeleri için gerçek bir neden yoktur. Ama onların yapacak başka işi de yoktur. Bazıları için burada oturmak gurur meselesidir. Bu gurur, ertesi sabah erken vakte kadar bir iş bulma fırsatını elde etmenin olanaksız olduğunu bilseler de, her nasılsa bir iş arıyormuş duygusunu belirtmek içindir.

Bu caddedeki insanların çoğu yoksul doğmuşlardır; –Alkolikler hariç– Amerikan toplumunun ilgilendiği kadıyla onlar kabiliyetsiz insanlardır. İyi bir iş bulmak için gerekli eğitimden ve ustalıktan yoksundurlar. Eğer devamlı bir iş bulabilirlerse, o da az ücret ödeyen bir iş yerinde veya bir mutfakta olabilir.

Bir Şikago fabrikasında bir başka grup çalışmaktadır. Bir yıl veya o kadar bir zaman önce bir şirkette iyi ücretlerle çalışıyorlardı. Hastalık izni, emeklilik hakları ve tatilleri vardı. Şimdi onlar eskiden aldıkları ücretin yarısı kadar bir ücretle bu fabrikada suni Noel ağaçları yapıyorlar. Mukaveleyle kazanılmış hakları yoktur. İşçibaşı bir hükümdar gibidir. Bir işçi tuvalete gitse bile izin istemek zorundadır. Her gün birkaç kişi itaatsizlikten kovulur.

Bunlar yoksullaşmış insanlardır. Tecrübeli ve ustadırlar. Bir zamanlar toplumun diğer kişileri gibi onlar da ekonomik bakımdan ilerlemişlerdi. Fakat şimdi onların işleri işyerlerinden çıkartılmış ve onların ustalıkları da işe yaramaz olmuştur. Böylece bulundukları ekonomik seviyeden geriye, sefaletle doğru zorla itilmişlerdir... [B]u durum, büyük üretim sağlayan endüstride meydana gelen teknolojik işsizliğin kurbanı olan acemi veya yarı usta işçilerin ortaklaşa

karşılaştığı bir sorundur...

Bu insanlar 'Bolluk toplumu'nun lanetlenmiş kişileridir. Her şeyden önce onlar hiçbir zaman gerekli becerileri elde edememiş veya onları ekonomi geliştiği zaman tamamen yitirmişlerdir. Onlar, Amerikan şehirlerinde sefalet yaşantısının büyük bir kısmını yaratanlardır. Sayıları milyonları bulmaktadır. Birleşik Devletlerdeki her büyük kentte bir ekonomik ölümler diyarı vardır...

Ekonomik ölümler diyarının kadın ve erkeklerinin büyük çoğunluğu yoksul olarak dünyaya gelmişlerdir. Fakat başka ve belki de daha trajik olan bir endüstri sefaleti vardır: Bu sefalet bir zamanlar çok kazanarak ilerleyen fakat ekonomik duraklamayla birlikte fakirleşenlerin serüvenidir...

Yoksullaşarak toplumun dışına atılmış olan bu lanetliler Öteki Amerika'daki sefaletin göze görünmeyen biçiminin özel, güçlü bir delilidir...

[Siyahlara gelince] ırk ayrımını körükleyen kanunlar Birleşik Devletlerde hemen ilga edilse de ırk sorunu gene de ahlaki ve politik sorunlar olarak yaşamaya devam edecektir. Zenciler ve öteki azınlıklar sadece birtakım kanunsuz statülerin kurbanı değildir. Amerikan ekonomisi, Amerikan toplumu ve Amerikalıların bilinçsizliği [aslında çeviride bilinçdışı sözcüğü kullanılmalıydı] hepsi de ırksal tutum içindedir [orijinalde *racist*-ırkçıdır deniyor]... [B]ugünün zencisi her nereye giderse gitsin ırkçılıkla karşılaşacak ve çektiği zulmü geride bırakamayacak olan ebedi göçmenleridir... Zenci karaderili olduğu için yoksuldur; bu açıkça bellidir. Fakat daha da önemli olan şey Zencinin yoksul olduğu için karaderili olmasıdır...

[Bir] araştırma, ortaya bir sefalet kişiliğini Öteki Amerika'nın 'tipik bir yurttaş' yarattığını açıklamaktadır.

Bakın 'Midtown araştırmacıları' geri ekonomi kişiliklerin statüsünü nasıl tasvir ediyor: 'Onlar haşin ve şüpheliler. Hayatı alınyazısının bir cilvesi olarak görürler. Gelecek hakkında hiçbir planları yoktur. Her şeyi kadere bırakmışlardır. Depresyona alışmışlardır. Malsızlık, değersizlik, arkadaşsızlık duyguları gelişmiş, başkalarına karşı güvenlerini yitirmişlerdir.'

1960'da Birleşik Devletler içinde zengin bir toplum yaşamaktadır... Bu büyük hayat standardı, çoğu zaman insanı doyurmayan sahte ihtiyaçlar üzerinde kurulan çarpık bir ekonominin sonucunda meydana gelmiştir. Bazılarına göre bu ekonomi, ruhsal bir uçurum ve anormallik yaratmıştır. Fakat tatmin olma pahasına açlığı tercih eden insana aptal derler...

Aynı zamanda Birleşik Devletlerde bir de az gelişmiş bir ulus yaşamaktadır. Bu az gelişmiş ulusun kültürü sefalet kültürüdür. Şüphesiz bu ulusun fertleri Asya köylülerinin ve Afrika kabilelerinin çektiği sıkıntıları çekmemektedir. Ancak sefalet mekanizmasının onlardan kalır tarafı yoktur. Onlar tarihin ve ilerlemenin gerisinde kalmışlar, bir bataklık yola tökezlenmişlerdir...

Bu insanların bazıları sosyal hiçbir yardım görmemektedir. Bazıları ise yardım görmektedir. Fakat bu yardım görenler, ya o fırsatların nasıl değerlendirileceğini bilemeyecek kadar yoksuldur ya da aldıkları yardım bir değişiklik yapmayacak kadar yetersizdir.

Özet olarak, yoksul olmak bu ülkede bir kişinin hayatından bir görünüş değildir. Hayatın ta kendisidir...

Netice olarak Öteki Amerika'nın istatistik manzarasını şöylece özetleyelim:

Amerika'daki yoksullar toplam nüfusun yüzde 25'ini teşkil etmektedirler. Bunlar 40 ila 50 milyon az gelirli insanlardır.

Amerika'daki yoksulların çoğu beyaz ırktandır. Ayrıca beyaz ırktan olmayan insanlar da sefaleti yaşamaktadır...

Beyaz ırktan olmayan azınlıklar yanında yaşlı insanlar, göçmen işçiler, endüstrinin ölü noktalarında çalışanlar, çocuklar, kadınların yönettiği aileler, az eğitim almış insanlar ezilmekte ve sefalet kültürünü yaşamaktadır.

Yoksulluk içinde yaşamakta olan insanlar büyük bir bedensel çöküntü içindedir. Çok hastalık çekmekte ve tedavi görememektedirler.

Sefalet kültürünün yurttaşları ruh ve akıl hastalıklarından ıstırap çekmektedir.³⁷⁶

376) Age, s. 21, 28-29, 41, 94-96, 170, 189, 191, 193, 218.

Bir sivil toplum örgütünün yayımlanan bir raporundaysa, “Amerikan rüyası”nın şu gizlenmiş acı gerçekleri sıralanıyordu:

“Gidip görürseniz, Amerika’yı çok şaşırtıcı bulacaksınız.

Başka hiçbir Batı ülkesi, bizim yoksullarımıza dayattığımız yaşamı halkının bu kadar geniş bir kesimi için kabul etmez. Ulusun beşte dördünü tarihteki her halktan daha varlıklı yapmak için beşte birini acımasız biçimde değersizleştirdik...

Bu raporu hazırlarken, kendimizi bir ölçüde bulgularımızdan şaşkınlığa düşmüş bulduk, çünkü, dünyanın en zengin ulusu olma süreci içinde en azından şiddetli yoksunluğun ortadan kaldırıldığı rahatlatıcı inancına biz de kapılmıştık...

Gittiğimiz her yerde duyduk ki,

– Doğum risklerini aşan ve ilk ayı geçiren bebeklerin önemli bir bölümü doğrudan ve esas olarak yetersiz beslenmeden kaynaklanan nedenlerle ikinci ay ile ikinci yıldönümlerin arasında ölmektedir.

– Bazı küçük çocuklarda, ilk altı ayla birbuçuk yıl arasındaki protein eksikliği nedeniyle kalıcı ve geri çevrilemez beyin hasarı oluşmaktadır.

– Yoksul ailelerin çocuklarının yüzde 30 ila 70’i arasında, protein ve demir eksikliğinden kaynaklanan besin anemisi vardır.

– Öğretmenler kahvaltı yapmadan okula geldiklerinden açlıktan öğrenemeyen ve eve ya da okul revirine gönderilen çocuklardan söz etmektedirler.

– Her bölgeden pek çok kadın teldolabın bazen ayın başında ve tamamında, bazen de sadece son haftasında tamta-kır olduğundan şikayet etmekte.

– Doktorlar, doğrudan yetersiz beslenmenin nedeni ya da işareti olabilecek premature ölümlere, bebek ölümlerine ve ikincil enfeksiyonlara dayanaksızlıkları gördüklerini söylemişlerdir.

– Bazı yerlerde çok az olan yiyeceklerini paylaşarak yaşamaktadırlar.

– Yalnız yaşayan yaşlılar, sadece, yeterli dayanıklılık

vermeyen likit gıdalarla beslenmektedirler...

29 milyondan fazla yoksulun sadece 5.4 milyonu iki resmi gıda yardımı programından yararlanmaktadır ve bunların çoğunluğu da en yoksul olanlar değillerdir... Son altı yılda hükümetin gıda yardımı programından yararlananlar 1,4 milyon azalmıştır. Son on yılda yoksullar arasında yetersiz beslenme ciddi biçimde artmıştır...

Şu iddialar için yeterli kanıt vardır:

Her yıl yaygınlığı ve şiddeti artan ölçülerde açlık ve yetersiz beslenme bu ülkede mevcuttur.

Bu ülkede açlık ve yetersiz beslenme, bebek ölümleri, organik beyin hasarı, düşük büyüme ve öğrenme oranları, mikropalara artan duyarlılık, toplumdan kaçış, duyarsızlık, yabancılaşıma, huzursuzluk ve şiddet biçimlerinde zararlarını dayatmaktadır.

Bu ülkede, yetersiz beslenmenin yaygınlığı ve şiddeti konusunda insanı şok eden bir bilgisizlik vardır...

Muhtaçlara yeterli beslenme imkanı vermeye yönelik Federal çabalar, yoksulların önemli bir bölümüne ulaşamamakta, ulaştıklarına da yeterli ve tatminkar ölçülerde yardım götürememektedir..."³⁷⁷

1970'li yıllara gelindiğinde, işin örgütlenme biçimine, emek sürecinin acımasız koşullarına ve ücretlere ilişkin sorunların gözardı edilemeyecek boyutlara ulaşması üzerine devlet yetkilileri devreye girmek zorunda kaldılar. İşçiler arasındaki huzursuzluk verimliliği etkiliyor, işe gitmeme, hatta sabotaj ve yükselen protesto sesleri ve eylemleri patronları da endişelendiriyordu. Çalışma Bakan Yardımcısı Jerome Rosow'un 1971 yılında sanayicilere yaptığı konuşmada anlattıkları resmi bir ağızdan da olsa dönemin çalışma koşulları hakkında bilgi veriyor:

"Gerçek şu ki, yılda 5 ila 10 bin dolar arasında ücret alan milyonlarca işçinin huzursuzluğu artıyor...:

-Ücretleri, meşru ve temel ailevi ihtiyaçlarını karşılamaya yetmiyor.

³⁷⁷) *The Annals...*, Age, c. 18, s. 640-643.

-Çalışma yaşamları mutsuz ve bundan kurtulma yolu bulamıyorlar.

-Genel yaşam kalıpları moral bozucu.

Kısacası, üçlü bir kapan içine sıkışmış durumdalar: bir ekonomik sıkışmışlık, işyeri baskısı ve bir de sosyo ekonomik baskılanma.

Bu sıkışmışlık durumu, gelirleri yoksulluk sınırının üzerinde olan ve fakat mütevazı aile bütçesi ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyen ailelerin mensuplarını kapsamaktadır. Bu gelir düzeyinde 20 milyon kadar aile –80 milyon civarında birey– bulunduğunu tahmin ediyoruz. Çoğu, bu kapa-pana sürekli mahkum durumdalar...

Ekonomik baskıya bakalım:

Bu zincir, ücretlerle bütçe ihtiyaçları arasındaki, yüksek vergiler ve enflasyonla daha da ağırlaştırılan dengesizlikten kaynaklanıyor. Gerçekte, enflasyon, 1965'ten bu yana toplu sözleşmelerle elde edilen ücret artışlarının büyük bölümünü eritmiştir... Fazla mesai, iş imkanlarına, bireyin fizik gücüne ve boş zamanlarından ve ailevi faaliyetlerinden vazgeçme arzusuyla sınırlıdır. Bunlara karşın, düşük ve orta gelirli işçilerin en az yüzde 15'i fazla mesai yapmaktadır...

Michigan Üniversitesi... tarafından yapılan bir araştırmanın bulgularına göre, tüm işçiler arasında:

– Yüzde 28 tıbbi ve cerrahi güvenceden veya hastane sigortasından yoksundur.

– Yüzde 38 yaşam sigortasına sahip değildir.

– Yüzde 39 bir emeklilik planına dahil değildir.

– Kadın işçilerin yüzde 41'inin, sonradan işe geri girme hakkıyla hamilelik izni yoktur.

– Yüzde 61 işverenin desteklediği hizmet içi eğitim olanaklarından yoksundur.

İşçilere göre, en önemli üç çalışma sorunu; sağlık ve güvenlik sorunları, yetersiz sosyal haklar ve yetersiz ücret olarak sıralanmıştır...

Bir başka baskılanma iş yerindedir: düşük gelirli işçiler ülkenin çevre kirliliğinin en ciddi olduğu yerlere yakın bulunmaktadırlar...

– İş dışındaki zaman, büyük olasılıkla, kentsel bozulma ve kısıtlanmış ya da kısıtlanmakta olan kent hizmetleriyle sorunlu bölgelerde geçirilmektedir... Buralarda trafiğin ve sanayiinin yoğunlaşmış olması, çevre kirliliğini ve gürültüyü arttırmaktadır.

– Yüksek suç oranı ve saldırı korkusu, beyaz ya da siyah, kent merkezlerinde ya da yakınlarında yaşayan milyonlarca işçiyi çok kötü etkilemektedir...

– Birçok düşük gelirli işçi, haklı olarak, yaptıkları işin toplumca değerli bulunmadığını düşünmektedirler. Kültürümüz, diplomalı işleri yüceltmekte ama tasarımları somut mal ve hizmetlere dönüştüren vasıflı, vasıfsız işçileri ihmal etmektedir...

Kısacası, evde ve işte bu insanlar bir mayın tarlasında yaşamaktadırlar. Sorunların altında ezilmektedirler ve memnuniyetsizlikleri, verimliliği olumsuz etkileyen ve işverenin maliyetini arttıran işyerindeki davranışlarıyla ifade edilmektedir. Bu davranışlar ve ekonomik bedelleri hepimizce çok iyi biliniyor:

- Kötü kalite ve yetersiz miktarda üretim,
- Artan tembellik, kaytarma ve iş yaralanmaları,
- Enerjiyi tüketen fazla mesai,
- Sürekli daha iyi koşullar aramayla kışkırtılan aşırı iş değişimi,
- Enflasyonu aşmak için boşuna çaba harcamanın bir sonucu olarak aşırı zam talepleri,
- Grevlere ve işin bütünüyle durmasına yol açabilecek artan hoşnutsuzluk...³⁷⁸

Evet, resmi ağızdan ve işverenlerin kâr maksimizasyonu perspektifinden olsa da, onmilyonlarca işçi ve ailesinin “Amerikan rüyası”nca kısıtıldığı hayat böyledir ve 1970’li yıllar ilerledikçe daha da çekilmez hale gelecektir.

378) Age, c. 19, s. 187-191.

2. Düzenin Cezaevi Gerçeği

Ülkede yoksulluk, işsizlik, hayat pahalılığı, yolsuzluk, rüşvet ve suç oranları artarken, köşeye sıkıştırılmış insanlar kitleler halinde cezaevlerine tıkılıyor, orada korkunç koşullarda lanetlenmiş terkedilmişler olarak tüketiliyorlardı. Sistem, insanca yaşatamadıklarını, dört duvar ardında çürütmeyi seçmişti. 1970'lerin başında pek çok yerde büyük cezaevi isyanları çıktı ve elbette hepsi şiddetle bastırıldı. Mahkumlar, cezaevlerindeki kötü koşullara, en fazla da gardiyanların ve öteki yetkililerin düşmanca şiddetinden, baskısından bunalıyor, buna isyan ediyorlardı. Cezaevleri, insanları topluma kazandırma mekanları değil, birer eza evi, insanları yok etme, jenosit yerleriydi. Siyahlar, yoksullar buralarda gerçekten acımasızca yok ediliyorlardı. Hapisaneler, bildiğimiz anlamıyla, yani insanların işledikleri "suç" nedeniyle belirli süreler tutuldukları yerler olarak, ilk kez, ABD'de kullanılmaya başlanmışlardı ve şimdi de yavaş infaz yerlerine dönüşmüşlerdi.

Bu cezaevi isyanlarından biri de, 1971 Eylül'ünde New York'taki Attica Hapisanesi'nde gerçekleşti. New York Valisi, o zaman, Nelson Rockefeller idi. CIA'dan New York'a, ülkenin temel kurum ve merkezlerinde yüksek resmi görevlerde bulunmuş bu sermayedar, isyan sırasında ortaya çıkan anlaşmaya uymayı reddetmiş, mahkumların yargılanmayacağına ilişkin talebe uymamış ve sonunda işler iyice çığrından çıkmıştı.

Kötü muamele ve koşullardan bunalan mahkumlar, 9 Eylül günü isyan çıkarttı ve bazı görevlileri rehin alarak hapisanenin bir bölümünü ele geçirdiler. O sırada Attica'da 2.200'den fazla mahkum bulunmaktaydı. Yetkililerle yapılan görüşmelerden sonra, mahkumlarla yetkili görüşmeci bir anlaşmaya vardılar.

Ne var ki, bu noktada devreye Vali Rockefeller girdi. O sıralar New York kenti tam iflas koşullarındaydı ve hapisaneler de bütünüyle çürümeye terkedilmişlerdi. Dolayısıyla, ilgili herkes mahkumların şikayetlerinin ve isteklerinin haklı olduğunda birleşmişlerdi. Buna karşın, Vali Rockefeller, sadece bir gardiyanın

yaralandığı isyana ilişkin mahkumların af talebini, “politik” nitelikli bulunduğu ve yetkisinin bulunmadığı gerekçesiyle, reddetti.

Böyle olunca görüşmeler yeniden kilitlendi. Bu yeni durumda gergin bekleyiş sürerken, mahkumlar valiyle görüşmek istediklerini bildirdiler. Böylece yeni bir umut doğmuştu. Ne var ki, pek çok yetkilinin ve politikacının ısrarlarına karşılık Rockefeller Attica’ya gidip mahkumlarla görüşmeyi kabul etmedi. Olayla ilgili sonradan oluşturulan bir araştırma komisyonunun raporuna göre, Vali Rockefeller, isyanda “devrimciler”in rol oynadığına inandığı için mahkumlarla görüşmeyi reddetmişti. Vali’ye göre, devrimci unsurlar, Attica’yı, “devrimci güçlere ilişkin olarak dünya çapında bir ilgi odağı olarak kullanmak” istiyorlardı! Ona göre, “...Günümüz devrimcilerinin en yeni ve yaygın yöntemlerinden biri, politik rehineler almak ve onları öldürme tehdidini şantaj olarak kullanarak koşulsuz taleplerini elde etmek ve devrimci amaçlarına hizmet edecek geniş kamuoyu ilgisini çekmektir. Bu gelişmeleri büyük ilgiyle izledim ve, hoşgörülle karşılanırsa, bunların, özgür iktidarların düzeni korumak ve tek tek yurttaşların güvenliğini sağlamak imkanına büyük tehdit oluşturacakları kanaatine vardım...

Dolayısıyla da, anayasayı, eyaletin yasalarını ve milleti koruma yemini ederek hakkıyla seçilmiş bir yetkilinin, böyle bir suç eylemini, bu koşullarda görüşmeler yürüterek, onaylar ve olumlarsa, hizmet ettiği halkın güvenine ihanet etmiş olacağına kuvvetle inanıyorum.”³⁷⁹

Gözünü devrim korkusu bürümüş, yüreği parayla nasırlanmış Vali Rockefeller, birbuçuk kilometre ötedeki Attica’ya gitmedi ve cezaevine askeri operasyona karar verildi. Rehin alınanlardan dördünü mahkumlar bıçakla ölümcül olmayan biçimde yaraladılar.

Resmi rapor şöyle anlatıyor:

“Kaygı verici gerçek şudur ki, Birleşik Devletler’de, cezaevleri, mahkumlar ve her ikisinin sorunları esas olarak görünmezdir. Biz Amerikalılar, hapisanelerimizi gözümü-

379) Age, s. 240.

zün önünden bilinçli olarak uzaklaştırdık. Genellikle onları ıssız yerlerde ve mahkumların evlerinden çok uzaklarda inşa ediyoruz; rehabilitasyon yerine neredeyse tamamen güvenliği esas alıyoruz; ve sanki mahkumlar kentlerimize, köylerimize, çiftliklerimize bir daha hiç geri dönmeyeceklermiş gibi, onları ve gardiyanları unutmayı başarıyoruz...

Attica bütün cezaevleridir; ve bütün cezaevleri Attica'dır...

Bu unutulmuş kurumlardan bir olan Attica'da 9 Eylül 1971'de 2 bin 200'den fazla mahkum vardı...

Burada, öğrenmek isteyenler için anlamlı bir eğitim, topluma yapıcı yurttaşlar olarak geri dönmek isteyenler için de bir rehabilitasyon programı yoktu...

Saldırı sonrasında, yüzlerce mahkum çıırılçıplak soyuldular, gardiyanların, askerlerin ve şerif yardımcılarının saldırısına uğradılar. Ek olarak, yaralıların acısı gereksiz yere uzatıldı...

13 Eylül'ün trajedisi, ateş durduktan 20 dakika sonra Attica'ya giren Ulusal Muhafız cerrahlarından Dr. John Cudmor'ın tanıklığında anlatıldı:

Şimdi biz burada, bu iyi ışıklandırılmış, güzel döşenmiş odada takım elbiselerimiz ve kravatlarımızla otururup nesnelerle o günün otopsisini yaparken, o günkü durumun vahşetini tam olarak anlayamayız. Siyah, sarı, turuncu, lekeli, her neyseler, ne tür bir üniforma giyiyorlarsa, o gün onlar insanlıklarından koparıldılar. Uygarlığın cilalı kaplaması söküldü..."

Sonuçta, gereksiz bir şiddetle ve hedef gözetmeksizin açılan ateşle 120 mahkum öldü ya da yaralandı. Ölen 43 kişinin 39'u kurşunlara hedef olmuşlardı ve 80 kişi de açılan ateş sonucu yaralanmışlardı. Cesetler ve inleyen yaralılar avluya taşınmış, istif edilmişlerdi. Geriye kalan mahkumlar sıralar halinde çıırılçıplak dışarıya çıkartılırlarken, dövülüyor, hakarete ve cinsel tacize uğruyor ve hücrelere kapatılıyorlardı. İsyanın elebaşları olarak görülenler ise, ayrı bir bölmeye alınıyor ve işkence ediliyorlardı.

Teslim alınanlardan kemikleri kırılanlar, feci şekilde yaralanlar olmuştu. Mahkumların neredeyse yarısında sonraki muayenede kırıklar, yaralar, kesikler, sıyrıklar görülmüştü...

3. Derinleşen Toplumsal Bunalım ve Tepkiler

ABD'nin 1970'lerdeki temel sorunu, içerdeki konsensüsün bozulmasıdır. Özellikle Vietnam savaşının etkileriyle ortaya çıkan, 1960'ların siyah yurttaşlık hareketinin olumlu mirasıyla güçlenen ve ekonomik sorunlarla yükselen toplumsal muhalefet, egemenlik sistemini çok da alışık olmadığı veya en azından çözdüğüne inandığı sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. Dünyadaki güç dengeleri açısından gerilerken, Amerikan yönetimi, ilk savunma hattı olarak bağımlı ülkelerdeki oligarşik yönetimlerin silahlı-silahsız güçlerini oluşturmuştu. Ama şimdi, sorun içerdeydi.

Muhalefet, en beklenmedik konularda, en beklenmedik odaklardan adeta fıskırıyordu. Toplumsal muhalefetin ve dünyanın dörtbir yanındaki emperyalizm karşıtı hareketlerin etkisi altında kalan egemen siyasi yapı içinde dahi ABD ölçülerine göre "radikal" sayılabilecek rahatsızlıklar dillendirilebiliyordu. Kongre'de, daha önce değindiğimiz Church Komisyonu gibi, araştırma komisyonları kuruluyor, Senato Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Fulbright gibi etkili senatörler Amerikan dış politikasının kimi temel varsayımlarını sorgulayabiliyor, CIA'nın, FBI'ın kirli çamaşırları ortaya dökülebiliyordu.

Burada bir örnek dönemi kavrama açısından önemlidir. Amerikan toplumunun en unutulmuş ve rezervasyonlara, yani çağdaş toplama kamplarına müzeli eşya gibi kapatılmış Kızılderililerle ilgili olan bu örneğin kaynağı da muhalefetin boyutlarını göstermesi açısından önemlidir.

1973'de Oscar Ödülü'nü "Baba"daki rolüyle Marlon Brando kazandı. Brando, Kızılderililere yapılan muameleleri protesto ederek ödülü reddetti. Ödül törenine gitmeyen Marlon Brando bir mesaj gönderdi ve bu mesaj Kızılderili kökenli bir aktrist tarafından okundu. Ne var ki, törene katılan "sanatçılar"ın bir bö-

lümünün “uygar” protestoları nedeniyle mesajın tamamı okunmadı. Oysa, Brando’nun metninin ABD’nin Kara Kitabı’nda yer alması, sicile işlenmesi gereken bir büyük iddianameyi ve yargıyı içerdiği gibi dönemin muhalefetinin ruhi şekillenmesine de ışık tutuyor:

“200 yıldır toprakları, hayatları, aileleri ve özgür olma hakları için savaştan Kızılderililere, ‘silahlarınızı bırakın, dostlar, böylece birlik sağlayacağız. Silahlarınızı bırakırsanız dostlar, barışı konuşabilir ve sizin için iyi olan bir anlaşmaya varabiliriz’ dedik.

Silahlarını bırakınca da onları öldürdük. Onlara yalan söyledik. Onları hileyle topraklarından ettik. Antlaşma dediğimiz ve hiç yerine getirmedığımız hileli anlaşmaları imzalamaya zorlamak için onları aç bıraktık. Hayatın anımsadığı kadar onlara hayat veren bir kıtada onları dilenci yaptık. Ve, ne kadar çarpıtılırsa çarpıtılmış olsun, tarihin herhangi bir yorumuyla, doğru yapmadık. Yasal davranmadık ve yaptıklarımızda adil değildik. Onlar için onları yaşatmak, bazı anlaşmalara uymak zorunda değiliz, çünkü toprak ve özgürlüklerini korumaya çalıştıklarında, başkalarının haklarına saldırmak, mallarına el koyınak, hayatlarını almak ve onların hasletlerini suç kabul edip kendi kötülüklerimizi iyi saymak bizim gücümüzden kaynaklanan hakkımızdır.

Ama bu sapkınlığın ulaşamayacağı bir şey vardır ve o da tarihin görkemli yargısıdır. Ve tarih bizi mutlaka yargılayacaktır. Ama umursuyor muyuz? Bu nasıl bir şizofrenidir ki, tarihin her sayfası ve Kızılderililerin hayatlarındaki son 100 yılın aç, susuz, aşağılayıcı günler ve geceleri yalanlar-ken, biz milli sesimizin en gür haliyle, bütün dünya duysun diye, taahhütlerimize sadık olduğumuzu haykırabiliyoruz?

Öyle görünüyor ki, ilkelere sadakat ve komşuyu sevmek bizim bu ülkemizde artık anlamsızlaşmıştır ve bütün yaptığımız, gücümüzle gerçekleştirmede başarılı olduğumuz şey, bu dünyada sadece, yeni kurulan ülkelerin umutlarını öldürmektir, insani olmadığımızdır, sözlerimizi tutmadığımızdır.

Belki şu anda kendi kendinize, bütün bunların Akademi Ödülleriyle ne ilgisi var diyorsunuz. Bu kadın burada kalk-

miş neden gecemizi berbat ediyor, bizi ilgilendirmeyen, umursamadığımız konularla hayatımıza giriyor? Zamanımızı ve paramızı harcıyor, evlerimize huzursuzluk taşıyor diyorsunuz.

Bu dillendirilmeyen sorulara yanıtım, beyaz perde toplumunun da, herhangi bir başka kesim kadar, vahşi, saldırgan ve kötü göstererek, Kızılderilileri aşağılamakta ve kişiliğini küçük düşürmede sorumluluk taşıdığına olan inancımdır. Bu dünyada büyümek çocuklar için zaten yeteri kadar zor. Kızılderili çocukları, televizyon izlediklerinde, film seyrettiklerinde ve ırklarının filmlerdeki gibi tasvir edildiğini gördüklerinde, zihinleri asla bilemeyeceğimiz biçimlerde yaralanmaktadır...³⁸⁰

Benzer bir biçimde bir başka beklenmedik ses yine beklenmedik bir yerden 1967 yılında Amerikan Senatosu'ndan yükselmişti. Senatör J. William Fullbright şunları söylemişti:

“Şu anda dünyanın büyük kısmı Amerika'dan ve Amerika'nın dünyada temsil ettiğine inandıkları şeylerden tiksiniyor. Dış politikamızda da, içerdeki yaşamımızda da bir şiddet imajı yansıtıyoruz... [ve bu imaj] gerçeklerden kaynaklanmaktadır. Dışarda küçük ve geri bir ülkedeki yoksul halka karşı vahşi ve başarısız bir savaş içindeyiz. İçerde –esas olarak yirmibeş yıllık dış müdahalelerle uğraşmak yüzünden– kentlerimiz kuşaklar boyu sürmekte olan sosyal adaletsizliğe karşı şiddetli protestolarla çalkalanıyor... Amerika şimdi şiddetin ve denetimsiz gücün sembolü oldu...”

Ölü sayısı Vietnam'da artarken, içerdeki savaşta da yükseliyor. Temmuz 1967'nin tek bir haftasında, Vietnam'da 164 Amerikalı öldürülüp 1.442'si yaralanırken, ABD'deki kent ayaklanmalarında 65 Amerikalı öldürüldü, 2.100'ü yaralandı. Gerçekten iki cephede savaşıyoruz ve her ikisinde de çok kötü durumdayız. Her ikisi birbirini besliyor ve Başkan'ın her ikisini de kazanacak kaynaklara sahibiz demesine karşın, gerçekte ikisini de kazanamıyoruz...

İşte Amerikan değerlerine ilişkin birkaç istatistik: 1946'dan bu yana normal bütçemizden 1.578 milyar dolar-

380) Tam metin için bkz. Age, c. 19, s. 321-322.

dan fazla harcama yaptık. Bunun 904 milyardan fazlası, yani yüzde 57.29'u, askeri harcamalara gitti. Buna karşılık, eğitim, sağlık, çalışma ve sosyal güvenlik programları, konut ve bölgesel kalkınma gibi 'sosyal fonksiyonlar'a 96 milyardan az, yani toplamın yüzde 6,08'i harcandı. 1968 mali yılı için yönetimin hazırladığı bütçede yaklaşık 76 milyar dolar askeri harcamalara ayrılmışken 'sosyal işler' için sadece 15 milyar dolar öngörülmüş... Mümkündür ki... Amerika klasik bir imparatorluk olmaya kapılacak ve fiziki olmasa da moral açıdan mutlaka bir enkaz üzerinde hakimiyet kuracak ve sonra, geçmişin bütün büyük imparatorlukları gibi, gerileyecek ve yıkılacak..."³⁸¹

Gün geçtikçe güçlenen muhalefet sistemi sarsan boyutlara ulaştı zamanla. 1966 yılında kurulan Kara Panterler Hareketi ve Partisi, Demokratik Bir Toplum İçin Öğrenci Birliği (*Students For A Democratic Society-SDS*), Devrimci Siyah İşçiler Ligi (*League of Revolutionary Black Workers*), bazı otomobil fabrikalarındaki radikal sendikalar gibi örgütlenmeler büyük etkinlik kazandılar. Bunların hepsi ve özellikle de Kara Panterler, sistemin şiddetli baskılarının hedefi oldular elbette. Bu tür örgüt ve hareketlere sı-zan kışkırtıcı ajanlar aracılığıyla FBI, 1968-1971 arasında sistematik şiddet kampanyasıyla çökertme hareketi yürüttü. Her türlü kir-li aracın ve polis devleti tekniğinin uygulandığı bu kampanya sonucunda, militanlar ve yöneticiler, ağır hapis cezalarına çarptırıldılar, birbirlerine düşürüldüler, yargısız infazlarla katledildiler...

O dönemlerde, ABD sisteminin "faşist karakteri", "siyahların sömürge statüsü", "BM denetiminde bir siyah ülke için plebisit yapılması" ve "devrim" gibi radikal konular, ABD tarihinde 1930'lardan bu yana görülmedik, duyulmadık sorunlar yaygın bir biçimde tartışılıyor, ülkede gerçek bir entellektüel rönesans yaşanıyordu. 1970'lerin Amerika'sı, daha doğrusu egemenlik sistemi, bir yandan bu muhalefet karşısında geriliyor, bir yandan

381) *Congressional Record*, 90th Congress, 1, Bileşim, 9 Ağustos 1967, s. 22126-22129'dan aktaran Walter La Feber (Der.), *America in the Cold War: Twenty Years of Revolution and Response 1947-1967*, New York, John Wiley and Sons, Inc., 1969, s. 11-15.

şiddetle, hile ve desiseyle, yalan ve yanılsamalarla onun üzerine gidiyor, bir yandan da hazırlanıyor, kılıçlarını biliyordu. İntikam asıl 1980'lerde alınacaktı...

Ama elbette önlemler, daha bunalımın ayak seslerinin iyice duyulmaya başlandığı 60'ların sonlarında alınmaya başlamıştı.

Yasadışılığa, baskı, şiddet ve hatta kendi halkına karşı gerekirse teröre yönelmeye her zaman hazır düzenin, ülkenin doğrudan işgaline yönelik plan ve stratejileri özünde mevcuttu, zaman zaman da kullanılmıştı. Şimdi sıra o planları günün koşullarına uydurarak yeniden gündeme sokmaktaydı. 1967'de CIA, kuruluş yasasına aykırı olarak, Amerikan yurttaşlarına karşı da casusluk faaliyetlerine girişti, bu amaçla bünyesinde bir hareket grubu kurdu. Daha önce değindiğimiz iç psikolojik savaş da başlatıldı.

Çin İç Savaşı'nda bulunmuş, 1943'de Kürtlere karşı hareket düzenleyen Irak Ordusu saflarında yer almış "kontrgerilla" uzmanı bir subay, Robert B. Rigg, 1968 yılında Ordu Dergisinde (*Army Magazine*) egemen sınıfların korkularını ve planlarını ele veren şu yazıyı yazmıştı:

"Gelecek birkaç yıl içinde örgütlü kent ayaklanması, o denli bir patlama yapabilir ki, büyük Amerikan kentlerinin bir bölümü İkinci Dünya Savaşı'nda Stalingrad'a benzer biçimde bir yıkımın sahnesi olabilirler. Bu, esas olarak, iki nedenden kaynaklanabilir:

İnsanoğlu, doğanın Vietnam'da yarattığından daha iyi bir "jungle"ı çelik ve betondan yarattı.

Kent gerillalarının ilerde, yenilgiye uğratılabilmeleri için, Ulusal Muhafızlar ve aktif ordu tarafından doğrudan askeri gücün uygulanmasını gerektirecek ölçüde, örgütlenebilecekleri yönünde tehlike işaretleri vardır...

Çin'in 1920'lerden 1940'ların sonlarına kadar kır gerillası savaşına saplandığı gibi, bugünkü eğilimler sürerse, ABD de benzer bir kargaşa ve şiddet yaşayabilir. Aradaki tek fark, [ABD'deki olası] savaşın kentsel karakteridir...

İrk sorunları, yoksulluk, azınlıklar içindeki politik huzursuzluk, nüfus patlaması... bütün bunlar, geleceğin, met-

ropolleri zehirleyebilecek ve daha çok şiddetle daha iyi örgütlenmiş karışıklığı yaratabilecek unsur ve eğilimleridir...

Bugünkü eğilim sürerse, gelecek on yıllık dönem içinde ABD'deki en azından bir metropol bölge, önemli sayıda Amerikan Ordu güçlerinin müdahalesini ve Ulusal Muhafız birimlerinin de yıllarca aktif görevde kalmasını gerektirecek şiddette bir gerilla savaşıyla karşılaşabilir. Şüphesiz böyle bir kentsel çatışma denetlenebilir, bastırılabilir ve yenilgiye uğratılabilir ama bu, etkin toplumsal iyileştirmelerin bile etkili olabilmesinden önce, belki yıllar sürebilecek bir entegre askeri müdahaleyi gerektirebilir... Ayrıca, örgütlü gerilla direnişi birkaç kente sıçrar ve pek çok askeri birimin kullanılmasını gerektirirse, çok ciddi ölçülerde bir ulusal felç hali oluşabilir...

Bugün bir eğilim açıktır: metropol polis gücü, büyük ölçülere ulaştığında, örgütlenmemiş şiddetle dahi başa çıkamaz. Yarı, polis ve Ulusal Muhafız birlikleri iyi örgütlenmiş kentsel şiddetle başa çıkamayabilirler...

Gelecekteki kentsel ayaklanmaların biçimleri değişiklikler gösterebilse de, şayet şiddet örgütlüyse, çözülmesi gereken belirli sorunlar olacaktır.

1. Sorun örgütlenmenin kendisi olacaktır. Bununla savaşmak, en yüksek düzeyde ve uzmanlıkta politik ve istihbari sızmayı gerektirmektedir. Buradaki, sızma, gizli yıkıcı planları öğrenmek, liderleri saptamak ve örgütün kendisini çökertecek ölçüde derin olmalıdır.

2. Sorun, saklanan yerleri, silahların saklandığı alanları, silah kaynaklarını, gerilla ulaşım araçlarını, lojistik ve kaçış yollarını ve belki de direniş noktalarının saptanmasıyla ilgilidir...

3. Sorun, çatışma başladıktan sonra organize direniş karşı taktik askeri eyleme ilişkindir... Bu noktada [evlerde masum insanların da oturduğu hallerde] taktik hareket, gündüzleri arama-izleme operasyonlarını, geceleri de misilleme, manevra ve gece çatışması biçimlerinde olacaktır. Gece çatışması, hangi karartılmış pencereye ateş edileceği ve topçu ateşi ya da helikopter saldırısıyla hangi çatının

patlatılacağı konusunda nazik kararları gerektirecektir. Bu nitelikteki bir kent savaşı için askeri operasyon, taktik ve tekniklerle ilgili yeni bir bütün talimname yazılmalıdır...

4. Sorun, polis- [Ulusal] Muhafız-Ordu ve yerel otoriteler arasındaki eşgüdüm, iletişim ve kontrolü içerir...

5. Sorun, 'x karışımı' olarak adlandırılabilir. [Yazar bununla koruma, kurtarma, hastaneye taşıma, yangın söndürme gibi sivil halkla ilgili işleri anlatıyor]...

Amerikan politik ve askeri planları, şimdi her zaman-
kinden daha fazla, yeni iç şiddeti karşılama üzerine inşa edilmelidir.

Bu planlama, askerlerin kent ayaklanmaları için eğitilmesini içermelidir. Ulusal Muhafızlar için bu eğitimin yönünün ilk öncelik olarak bütünüyle değiştirilmesi anlamına gelmektedir. Bunun görevdeki kara birliklerinin [Kara Kuvvetleri], öteki durumlar için olduğu kadar betondan jungle için de eğitimini gerektirdiğinden önemli sonuçları vardır. Ayrıca, Ordu birlikleri her Amerikan kentinin çimento-asfalt jungle'nı öğrenmeye yönelik biçimde yetiştirilmeli ve eğitilmelidir. Şimdiye kadar kırsal alanda yapılan tatbikatların ilerde büyük kentlerde de yapılabileceği ortaya çıkmaktadır...

Ciddi... Üçüncü Cephe savaşıyla ortaya çıkan entelijans, sosyal, ekonomik ve politik sorunların çözümü için tek yol budur...³⁸²

4. Şiddet Sarmalından Çeteleşme ve Çürümeye

Bunalım derinleştikçe, Nixon'un arzusuyla, CIA'nın içeriye ilişkin faaliyetlerini düzenleyen grubun faaliyet alanı genişletildi. Toplumsal muhalefet, sadece CIA'nın değil, FBI ve ordu entelijans servisi dahil öteki devlet kurumlarınca da izlendi, kışkırtma, baskı ve şiddete maruz kaldı; insanlar düzmece suçlamalarla cezalandırıldı, çeşitli provokasyon tekniklerine ve psikolojik yıkıcı operasyonlarla hedef alındı ve öldürüldü. Soğuk Savaş'ın iç cephesi çoktan açılmıştı ve 70'lerin başında

382) "Made in USA", Army, Ocak 1968; *The Annals...*, c. 18, s. 643-647.

yüzbinleri kapsayacak biçimde genişletilmişti.

Daha sonraki bütün Kongre araştırmalarına, kamuoyu tepkilerine ve sözde reformlara ve yasal önlemlere karşın, içe dönük baskı giderek daha da arttırıldı ve kurumsal bir nitelik kazandı. Egemenler, ortaya çıkarılan skandallar ve kirli çamaşırlar nedeniyle daha dikkatli davranmaya, resmi ve hukuki mevzilerini daha da güçlendirmeye, kurumlarını, faaliyetlerini, yıkıcı terör yöntemlerini daha inceltip etkinleştirmeye başladılar. Örneğin, 1978 yılında kabul edilen bir yasayla (FIAS-*Foreign Intelligence Surveillance Act*) kimlikleri gizli yedi yargıçtan oluşan bir heyette yer alanlardan sadece birinin imzasıyla, bir vatandaşın evine gizlice girmek, telefonlarını dinlemek, yaşamını bütün ayrıntılarıyla izlemek yasallaştırılıyordu. Güney Amerika'nın Amerikancı faşist diktatörlüklerinde görülen "kukuletalı hakimler" gibi "Hür Dünya"nın liderinde de kimlikleri gizli yargıçlar görev yapıyordu, demokratik muhalefete karşı düzeni korumak için.

Egemen sınıfların 1960'ların sonlarında hareketlenen toplumsal muhalefetten korkuları ve ona karşı tepkileri faşizan boyutlardaydı. Bu paranoya, sonunda, Nixon Beyaz Sarayı'nın bir "çeteleşme" süreciyle suç odağına dönüşmesiyle sonuçlandı. Önce, Başkan Yardımcısı Spiro Agnew yolsuzluktan istifa etmek zorunda kaldı. Sonra, Vietnam'la ilgili belgeleri açıklayan Daniel Ellsberg hakkında bilgi toplamak için psikologunun muayenehanesine gizli baskınlar düzenlendi, tıbbi raporlar çalındı ve nihayet Watergate skandalıyla, karanlık CIA ajanlarının Demokrat Parti bürolarında casusluk ve hırsızlık faaliyetlerine giriştiği saptandı. Daha da önemlisi, bütün bu mafyavari eylemlerin, Amerika Bileşik Devletleri Başkanı dehşetli antikomünist ve "Hür Dünya"nın önderi Richard Nixon tarafından düzenlendiği, onun Beyaz Saray'daki anlı şanlı baş danışmanlarının, Adalet Bakanı'nın ve öteki pek çok yetkilinin suç ortağı olduğu anlaşıldı. Nixon, yargılanmadan kurtulmak için istifa etti ve sonra onun yerine geçen yardımcısı Gerald Ford tarafından yasal soruşturmalardan "affedildi." Aralarında Adalet Bakanları Mitchell ile

Richard Kleindienst, Beyaz Saray'daki ikinci ve üçüncü adamlar, Harry R. Haldeman ve John Ehrlichman olmak üzere pek çok önemli yetkili ve Gordon Liddy ve Howard Hunt gibi CIA eskisi eşkiyalar mahkum oldu. Ve yine American Airlines, Goodyear, Gulf Oil gibi pek çok şirket, Nixon'a usulsüz kampanya fonları aktarmaktan dolayı suç itirafında bulundular.

En üst düzeydeki çeteleşmeyi, çürümeyi ve karanlık işlerin nasıl sürdüğünü göstermesi bakımından Watergate sanıklarından birinin hikayesi, çok ilginçtir. Beyaz Saray'da danışmanlık görevinde bulunurken Ellsberg'in doktorunun muayenehanesine girip belgeleri çalanlardan eski CIA ajanı Howard Hunt, hapisteyken kendisine yapılanlardan ve CIA tarafından yalnız bırakılmasına içerlemiş gürültü çıkarmaya başlamıştı. O sırada sürmekte olan Kongre komisyonlarındaki ifadelerinde de ileri geri konuşmaya başlamıştı. Bir Senato Komisyonuna ifadesinde, cezaevinde saldırıya uğradığından, soyulduğundan şikayet etmiş, zincire vurulduğunu, karısıyla görüştürülmediğini söylemişti. 1972 yılının 8 Aralığında Hunt'ın karısı bir uçak kazasında hayatını kaybetti. Yanında CBS televizyonundan bir gazeteci de vardı. Üzerinden 10 bin dolar ve bazı iddialara göre 2 milyon dolarlık çek çıktı. 40 bin doların ucu Nixon'ın seçim kampanyasına kadar uzanıyordu. Hunt'ın karısının ve yanındaki gazetecinin kanlarında anormal miktarlarda siyanür bulundu. Siyanür pilotun kanında da tespit edildi. Uçağın iki "kara kutu"sü da bozuk çıktı. Uçağın inişe geçtiğinde düştüğü Şikago'daki Midway havaalanının elektronik iniş sisteminin de bilinmeyen nedenlerle devre dışı bırakıldığı saptandı. Bu arada, Hunt, "para kazanmak için" katılmış olduğu Domuzlar Körfezi çıkartmasıyla ilgili bir kitap yazdı.³⁸³ 1954'de Guatemala'daki müdahalede CIA operasyonunda propaganda şefi olarak görev yaptığı da biliniyor. Bu arada, Hunt'ın Kennedy suikastına karışmış olabileceği de iddia edildi. CIA ajanı olarak ABD içindeki yasadışı faaliyetleri de

383) Bkz. Vitaly Petrusenko, *A Dangerous Game: CIA and the Mass Media*, Rusçadan çev. Nicolai Kozelsky ve Vladimir Leonov, Prague, Interpress, ty., s. 118.

açığa çıktı. 1977’de, 33 ay hapis yattıktan sonra 10 bin dolar ödedi ve affedildi. Daha sonra adli sicili düzeltildi, yurttaşlık hakları geri verildi. Şimdi, saygın bir yazar, aranılan bir yorumcu olarak romanlar yazıyor.

Nixon ve ekibi, ABD’nin “politik sosyetesı”nın, “Doğu Kıyısı entelijinasyası”nın ve “liberal ve varlıklı” egemen kültür odaklarının içlerine sindiremedikleri, kaba ve taşralı gördükleri ve kendi deyimleriyle “sessiz çoğunluk” denen gerici, cahil, yoksul halk kesimlerinin tepkiselliğinin demogojik bir ürünüydü; kullanıldı ve sonra da, kendinden öncekilerin de pek çok kez işledikleri sıradan suçlar nedeniyle tarihin çöp sepetine atıldı. Nixon’un Beyaz Saray Örgütü’ndeki en önemli adamı Haldeman, anılarında, sorunun bir “üçüncü sınıf hırsızlık” olarak nitelendirdikleri Watergate olmadığını söylüyor. Nixon’un, kendisinin de dediği gibi, “düşmanlarına bir kılıç verdiğini ve onun kendisine çevrildiği”ni yazıyor. Nixon’un sonunu “kılıçla yaşayanın kılıçla ölmesi”ne benzetiyor.³⁸⁴ Haldeman haklı; sistem özünde bu ve kuşkusuz Nixon ve ekibi, olsa olsa, bu sistemin birer önemsiz dışlısıydılar.

Ve sonunda da, ABD egemenlik sistemi, klasik yapılanmasının bir parçası olarak sonuna kadar yararlandığı, yıprandıktan sonra da vazgeçtiği kimi kişiliklerinin tasfiyesini bile kendi lehine kullandı; Watergate Özel Savcısı, konuyla ilgili olarak yazdığı anı kitabını, Amerikalıların bu çürümüş ve suç örgütüne dönüşmüş sistemin kurumlarıyla gurur duyması gerektiğini belirterek “Anayasamız çalışıyor” diye bitirdi!³⁸⁵

B. Dışarda Yeni Saldırganlık

Gerginlik, silahlanma, çatışmalar, savaşlar, kısacası, dış serüvenler ve saldırganlık, bunalımdaki bir kapitalizmin can simidi-dir. Dış Çatışmalar, aynı zamanda, içerdeki sosyal politik etkile-riyle, örneğin milliyetçiliğin yıkıcı etkilerinin toplumu zehirle-

384) H. R. Haldeman (Joseph Di Mona ile), *The Ends of Power*, New York, Dell Publishing Co., Inc., 1978, s. 410.

385) Leon Jaworski, *The Right and the Power: The Prosecution of Watergate*, New York, Pocket Books, 1977, s. 337.

mesi, militarist kurum ve değerlerin yaygınlaşması, iç disiplinin artarak emekçilerin hak arama olanaklarının kısılması gibi avantajlarıyla da egemenler için yararlıdır.

Ne var ki, 1970'lerde ABD ile Sovyetler Birliği arasında ortaya çıkan "nükleer denge" ABD'nin dış saldırganlığının en azından doğrudan ortaya konması üzerinde ciddi fren etkisi yapmaktaydı. Bu durumda, en iyi çare, beynelmilel sermayenin ve ABD'nin çıkarlarının korunmasında, işbirlikçilere daha fazla görev verilmesindeydi.

1. Uşak Ordular Kurmak

Nixon bu stratejiyi Vietnam'da "Vietnamlılaştırmak" olarak formülleştirmişti. Buna göre, artık Güney Vietnam ordusu ve polisi daha fazla yükler üstlenecek, Amerikan güçlerinin bazı misyonlarını devralacak ve sonuçta Amerikalı gençler yerine Asyalı gençler daha çok öleceklerdi.

Nixon, 16 Şubat 1970'de Kongre'ye sunduğu ve Amerikan tarihinde bir ilk olan kapsamlı dış politika raporunda, "Vietnamlılaştırma"yı (Vietnamization) şöyle açıklıyordu: "Vietnamlılaştırma, Güney Vietnam Hükümetinin ve halkın kendilerini korumaları için imkanlarını güçlendirme programıdır... Vietnamlılaştırma'nın iki temel unsuru vardır. Birincisi, Güney Vietnam silahlı kuvvetlerinin, sayısal olarak, araç gereç, liderlik, savaş kabiliyeti ve genel kapasite bakımından güçlendirilmesidir. İkinci unsuru ise, Güney Vietnam'daki pasifikasyon programının yaygınlaştırılmasıdır."³⁸⁶

Aslında, Nixon, bu politikayı bütün Asya ve giderek öteki bölgeler için de öneriyordu. ABD, kısmi bir askeri geri çekilme yapacak, boşluğu işbirlikçi oligarşilerin askeri güçleri dolduracaktı. Nixon, raporunda, daha önce Pakistan'da yaptığı ve "Asya'nın geleceğini Asyalı eller belirlemeli" dediği konuşmaya atıfta bulunuyor ve toplumsal muhalefete ve devrimci hareketle-

386) Richard Nixon, *United States Foreign Policy for the 1970's: A New Strategy for Peace*, New York, Bentam Books, 1970, s. 52.s.241.

re karşı çıkmak üzere Asya'daki işbirlikçi rejimlerin güçlendirileceğini belirtiyordu. Ayrıca, ABD'nin taahhütlerine bağlı kalacağını, nükleer gücüyle kendisine bağlı rejimleri koruma sözünün geçerli olduğunu ve gerektiğinde askeri ve ekonomik yardımın sürdürüleceğini ama "insangücünün doğrudan tehdit edilen ülkeye ait sorumluluk" olduğunu ekliyordu.³⁸⁷

Bu, giderek, Nixon Yönetimi'nin gerilemekte olan, bazı açılardan felç olmuş ABD'ye, dolaylı saldırganlık imkanları yaratacak, nefes almak, güçlerini toparlamak için fırsat verecekti. Tabii o sıralarda yeryüzünün 80-90 ülkesindeki üslerde bulunan 1,5 milyondan fazla Amerikan askeri personeli ile dünya çapında bir ahtopot gibi yayılmış Amerikan askeriyesi de hiçbir yerden çekilmeyecek, sadece yeniden düzenlenecekti.

Bu arada da, uşak ordular, CIA'nın yetiştirmesi istihbarat örgütleri ve Amerikalı uzmanlarca eğitilen işkenceci polislerle özel kuvvetler kendi halklarına karşı gereğini yapacak, "sorumluluğu" üstleneceklerdi. Bir Amerikalı diplomat, bu projeyi, "*cesetlerin renginin değişmesi*" olarak nitelendirirken işin özüne inmiş oluyordu.³⁸⁸ Kirli işleri biraz daha aktif bir biçimde başkaları yapacak, Amerikan askerleri yerine biraz daha fazla ötekiler ölecekti.

Bu strateji, bağımlı ülkelerin çoğundaki çarpık kapitalist gelişmenin oligarşik rejimlerinin de niteliğine uygundu elbette. Kuşkusuz bütün kapitalist ülkelerde, silahlı kuvvetlerin içeriye dönük bir işlevi vardır ama bu bağımlı rejimlerde daha da belirgindir. Bu tür ülkelerde silahlı kuvvetler, oligarşinin ve onun bağlı bulunduğu emperyalist gücün "*iç bastırma gücü*"dür esas olarak. ABD'nin bu ülkelerdeki askeri kuvvetlere, üslere, dinleme istasyonlarına elbette ihtiyacı vardır ama onlara biçtiği asıl misyon içerde sermaye düzenini ve bağımlılık ilişkilerinin efendilerini korumak, gerektiğinde de, bu görevleri doğrudan iktida-

387) Age, s. 130-131.

388) Aktaran John W. Dower, "Asia and the Nixon Doctrine: The New face of Empire", içinde Virginia Brodine ve Mark Selden (Der.), *Open Secret: The Kissinger-Nixon Doctrine in Asia: Why We Are Never Leaving*, New York, Harper and Row Publishers (Perennial Library), 1972, s. 132.

nı ele alarak bizzat yapmaktır. Bunlara verilen Amerikan yardımlarının asıl amacı da bu noktada gizlidir. Kolombiyalı devlet adamı Aduardo Santos'un dediği gibi, "Bizim yaptığımız, uluslararası alanda hiçbir önemi olmayan, ama bir ülkenin iç hayatında ezici bir kuvvet olan ordular kurmaktır. Her ülke kendi ordusunun işgali altındadır."³⁸⁹

Latin Amerika ülkelerine yaptığı bir gezi dönüşünde Nixon'a verdiği raporda Rockefeller "eylem önerileri" olarak şunları yazıyordu: "[Batı] yarımküresindeki ülkelerin polis ve güvenlik güçleri için yardım isteklerini, işi yapabilmelerine olanak verecek gerekli araçları vererek, yerine getirmelidir. Aynı biçimde, ABD öteki yerlerdeki ülkelerin, lojistik destek ve hareket kabiliyeti sağlamak için kamyon, cip, helikopter gibi araç ve güvenlik güçleri için hafif silah isteklerini –güçler arasında düzgün iletişim için radyo ve öteki komuta-kontrol malzemelerini– karşılamalıdır." Dönemin ABD Komünist Partisi Genel Sekreteri, bu öneriyi, "Amerikan emperyalizminin karşıdevrimci ayaklanması için dünya çapındaki 'Vietnamlılaştırma' programı" olarak nitelerek aktarıyordu kitabında.³⁹⁰

Resmi istatistiklere göre, Amerikan sanayii 1975 yılında kullandığı boksitin yüzde 83'ünü; asbestin yüzde 86'sını; kromun yüzde 91'ini; manganezin yüzde 99'unu; nikelin yüzde 71'ini; mikanın yüzde 100'ünü ülke dışından sağlamaktaydı ve dünya nüfusunun yüzde 6'sını oluşturan Amerika, dünya nimetlerinin neredeyse yarısını tüketiyordu. Bu değirmenin suyu nereden nasıl gelecekti, bu düzen sürsün diye dünya nasıl bastırılacaktı? Sorun, hep burada düğümlenmekteydi. Böyle olunca da, nimetleri gasp edilen ve fakat bağımlı bulunulan dünyaya düşmanca bir tedirginlik ve suçluluk duygusuyla bakmak, militarizmin ipine sarılmak kaçınılmaz oluyordu.

Bazen de potansiyel düşmanlar müttefik tetikçilere havale ediliyordu. 1973'de Araplarla İsrail arasında patlak veren savaş-

389) Aktaran, Paul A. Baran ve Paul M. Sweezy, *Tekelci Kapitalizm...*, Age, s. 249.

390) Gus Hall, Age, s. 337.

ta yine ABD devredeydi. Gerileyen İsrail'e tarihin en büyük hava köprüsü kurularak silah yardımı gerçekleştirildi. Yardım öylesine büyük boyutlardaydı ki, Araplar savaşı kaybettiler ve İsrail 1967'den sonra yeni topraklar işgal etti. Yardımlar devasa boyutlarından bir şey kaybetmeden savaştan sonra da devam etti. Bir Pentagon yetkilisi, "İsrail yüzde bin güvenlik istiyor ve bunu da elde ediyor" diyordu.³⁹¹ Bu arada, ABD nükleer güçlerini alarma geçirmiş ve bu korkunç kumarla Sovyetler Birliği'ni de fiilen felç etmiş, Arapları iyice yalnızlaştırmıştı. Artık Kissinger'in taktiği gündeme sokulabilirdi. Buna göre, Kissinger, Araplara; moral, diplomatik ve siyasi yardımı sadece Sovyetler Birliği'nden alabileceklerini, ama topraklarının hiç olmazsa bir kısmını geri alabilmek için ABD'ye muhtaç oldukları düşüncesini, daha doğrusu şantajını dayatıyordu.

Tuzağa ilk düşen Enver Sadat oldu. Oysa daha, savaştan altı ay önce, bir temsilcisini, Hafız İsmail'i Amerika'ya göndermiş ve yardım istemişti. Bir yıl kadar önce ülkesinden Sovyet danışmanları çıkarttığı için ABD'nin kendisini iyi karşılayacağını düşünüyordu. Kissinger, İsmail'le yaptığı görüşmeyi, daha sonra Golda Meir'e şöyle anlatacaktı: "Konuşmalarda ne mi yaptım? İsmail'e havadan söz ettim... konu açılmasın diye. Onunla oyun oynadım... Bana birkaç kez bu durumun uzun süre böyle devam edemeyeceğini söyledi. Bana, bu iş böyle giderse sonunda savaş çıkacağını ABD'nin anlayıp anlamadığını sordu... Yüzümde hiç gülümseme yoktu ama içimden güldüm de güldüm. Savaş mı? Mısrır? Bunu boş konuşma, içeriksiz böbürlenme olarak gördüm."³⁹²

Savaş'tan sonra Sadat, Kissinger'in ocağına bir kez daha düşmüştü. Sonrası biliniyor. Önce İsrail'e gitti. Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldü Begin'le birlikte. Sonra da, bir askeri töreni izlerken öldürüldü.

ABD'nin desteğiyle Siyonist müttefik Arap dünyasını bir kez daha karanlığa, çaresizliğe, aşağılanmışlığa mahkum etmişti.

391) Aktaran, Stephen E. Ambrose ve Douglas G. Brinkley, Age, s. 267.

392) Age, s. 260.

2. Darbeler... Darbeler...

a. Dominik Cumhuriyeti'nin Kara Yazgısına Kennedy Mührü

ABD'nin 1940 yılına kadar askeri işgali, sonrasında da sultası altındaki Dominik Cumhuriyeti'nin acımasız diktatörü Trujillo 1961 yılında bir suikast sonucu öldü.

Liberal Kennedy, 'demokratik bir rejim'i, Trujillo türü bir diktatörlüğe tercih ettiğini söylüyordu. Ona göre, ancak bir devrimci iktidar riski olursa, diktatörlük yeğlenebilirdi ama en iyisi "demokrasi"ydi.

1962 yılında yapılan seçimlerde Juan Bosch başkanlığa seçildi. Yeni Başkan, hem demokratik seçimler yoluyla iktidara gelmişti, hem de komünist değildi, sol liberal bir insandı. Kennedy'e gün doğmuş olmalıydı.

Ne var ki, sistem hükmünü icra ediyordu.

Daha görevdeki bir yılı dolmadan, yurtsever ve dürüst olmaktan başka günahı olmayan, toprak reformuna ve millileştirmeye ilgi gösteren, yoksullardan yana reformları gerçekleştirme niyetini ortaya koyan, demokratik açılımlardan yana Başkan Bosch, gerici askerlerce devrilir. Yerine geçen Reid Cabral'a Amerikan yardımı akar. Ne var ki, anayasal rejime sadık kimi subaylar, iktidarı gasp etmiş Cabral'a karşı bir hareket başlatırlar.

Johnson, bunun üzerine, deniz piyadelerini gönderir ve ülke işgal edilir. Amerikan hükümeti ve elçiliği, düzmece listeler ve yalan haberlerle "komünist iktidar" umacısını devreye sokarlar yine. Bir kez daha, sosyal adalet, bağımsızlık ve demokrasi umutları, Amerikan deniz piyadelerinin çizimleri altında hoyratça ezilmiştir bir ülkede.

ABD Yönetimi'ne göre "orada 58 komünist vardı." Bu 58 komünist için gönderilen asker sayısıysa, 35 bin idi. Başkan Johnson, işgalden sonra şöyle diyecekti: "Amerikan ulusu, Batı Yarımküresinde bir başka komünist iktidarın kurulmasına izin veremez, vermemelidir ve vermeyecektir."³⁹³

393) Bkz. Gus Hall, Age, s. 216.

Tabii bütün bu gelişmeler aşağıdaki olgularla birleşince asıl anlamlarını kazanıyor: Ülkedeki karışıklıkta “arabuluculuk” görevi üstlenen Amerikan elçilerinden Ellsworth Bunker Jr., Dominik Cumhuriyeti’ndeki kurulu düzenin yapı taşlarından *National Sugar Refining Company*’nin (Ulusal Şeker Şirketi) hissedarı ve yönetim kurulu üyesidir. Başkanın yakın dostu ve ABD Anayasa Mahkemesi Üyesi Abe Fortas, Dominik’ten pekmez ithal eden Sucret Şirketi’nin yönetim kurulunda 19 yıl görev yapmıştır. Kennedy’nin dostu Adolf Berle aynı şirketin başkanıdır. ABD’nin etkin politikacılarından Averel Harriman’ın kardeşi, Ulusal Şeker Şirketi’nin yönetim kurulunda üyedir. Dominik’teki eski Amerikan Büyükelçisi Joseph Fairland, ülkede en fazla işçi çalıştıran ve ucuza kapattığı binlerce dönüm araziye sahip *South Puerto Rico Sugar Company*’nın yönetiminde bulunmaktadır... Ve elbette Amerikan Deniz Piyadeleri de Dominik’tedir...

b. Brezilya’dan Türkiye’ye

Bu arada Dominik’in işgalinden bir yıl önce 1964’de Brezilya’da Ordu, Rio de Janeiro önündeki Amerikan savaş gemilerinin desteğinde darbe yapmıştı ve yeni Başkan Johnson’un tebrik telgrafıyla onurlandırılmıştı. Devrilen Başkan Joao Goularts zengin, katolik ve antikomünistti. Ne var ki, aynı zamanda, bazı sosyal reformları gerçekleştirmek istiyor, dış politikada Soğuk Savaş militanlığından kaçınmaya çalışıyordu. Sadece bu, Kennedy’lerin gazabını çekmesine yetmişti ve hemen CIA’nın bildik operasyonları devreye sokulmuştu. Bir yandan büyük gazetelere ve gazetecilere el atılıyor, öte yandan da milliyetçi kahraman generallerle temaslar kuruluyordu. Brezilya Genelkurmay Başkanı, kendi ülkesinin yönetimini, darbe iznini çabuklaştırmak için, ABD’ye ihbar edebilecek kadar ileri gitmişti. Sonunda darbe gerçekleştirildi, ABD bir dostunu daha iktidara getirdi ve Brezilya’nın korkunç acılarla, kıyım, kırım ve sömürüyle geçecek Amerikancı şiddet diktatörlükleri tarihi de böyle başladı.

1965 yılındaysa, 20. Yüzyılın en büyük toplu kırımlarından

biri Endonezya'da gerçekleştirildi ve bir milyon insan öldürüldü. General Suharto'nun darbesinde ve sonraki katliamında ABD devredeydi ve suça ortaktı. Bir ülke daha kanlı ellerle "komünizmden kurtarılmış"tı...

1967 yılında ise, bu kez, aralarında CIA'nın mutemetlerinden Albay Papadopoulos'un da bulunduğu bir askeri Cunta, Yunanistan'da yönetime el koydu.

Devrilen Başbakan'ın oğlu Andreas Papandreu, zamanında Amerikan vatandaşı olmuştur, eşi Amerikalıdır ve oradaki üniversitelerde ekonomi hocalığı yapmıştır. Cunta tarafından tutuklanınca, doğal olarak, ABD'deki dostları, meslektaşları, öğrencileri ve yakınları devreye girer, serbest bırakılması için Cunta'nın amiri Johnson Yönetimi'ne baskı yaparlar. Papandreu'nun anılarında anlattığına göre, bir resepsiyonda Johnson, ABD'nin Atina Büyükelçisini yanına çağırır ve ona şöyle der: "*Atina'daki orospu çocuklarına söyle, Atina'da bir orospu çocuğu hapisteymiş, onu serbest bıraksınlar.*"³⁹⁴ Teksaslı Başkan, çiftliğindeki kovboyarla anlı şanlı "antikomünist ve milliyetçi" Yunan subayları arasındaki organik bağı böyle vurgulamaktadır.

Aynı yıl Bolivya'da, CIA ajanlarının gözetiminde yapılan operasyonlarda Che Guavera tutsak alındı ve yine CIA'nın yönlendirmesiyle infaz edildi. Daha sonra bu sırada Bolivya İçişleri Bakanı olan Antonio Arguedas, Şili'ye iltica etti ve CIA ajanı olduğunu, "insanlığa karşı savaş açmış uğursuz haydutlar"dan koptuğunu, Guevara'nın hatıratının kopyasını Hava-na'ya kendisinin gönderdiğini açıkladı. Arguedas sonra Bolivya'ya geri döndü ve yargılandı. Mahkemede, Guevara'nın yakalandığı haberi üzerine bölgeye gittiğini, yanında da Che'yi tanıdığı için teşhis edebileceğini söyleyerek heyete katılan CIA ajanı Felix Ramon'un olduğunu bildirdi. Arguedas'ın ifadesine göre, Ramon daha sonra "zorla konuşturmak üzere Guevara'yla yalnız bırakıldı. Ramos, öldürüldükten sonra Che'yi Valle

394) Andreas Papandreu, *Democracy at Gunpoint: the Greek Front*, New York, Doubleday, 1970. Bu kitap Türkçeye de "Namlunun Ucundaki Demokrasi" başlığıyla çevrilmiştir.

Grande'ye götüren uçaktaydı ve orada ölüsü gazetecilere gösterilirken bilgi veren de oydu.”³⁹⁵

1971 yılında, “Hür Dünya”nın bir başka “demokratik, laik, sosyal, hukuk devleti”nde, Türkiye’de, bir darbe yapıldı. “Türk Gladyosu” ve elemanlarının maaşlarını bir zamanlar ABD’nin ödediği Milli İstihbarat Teşkilatı, memleketi komünistlerden temizleme yolunda mümtaz hizmetlerde bulundular. Bağımsızlıkçı demokratik muhalefet, sosyalist hareket, emekçiler, Kürtler ve öteki azınlıklar orada da hunharca ezildi. Aynı ülkede 1980 yılında da askerler hükümeti devirip idareye el koyacaklardı. Generallerin darbe haberi, Amerikan Ulusal Güvenlik Konseyi Türkiye Masası Sorumlusu Paul Henze’ye, “Paul, senin çocuklar nihayet yaptı” denerek iletildi ve o da “sekiz aydır” beklediği bu haberi alınca “[d]erin bir iç çekti.”³⁹⁶

c. Şili’de Darbe

4 Eylül 1970’de yapılan seçimlerde Halk Birliği (*Unidad Popular*) adayı Salvatore Allende, Şili Başkanlığına seçildi. Göreve başladığı gün, “Yeter artık! Bitsin! Ekonomik sömürü bitsin! Toplumsal eşitsizlik bitsin! Siyasal baskı bitsin” diyerek milyonlarca Şili’linin özlemlerini dile getiren Allende’ye karşı, bir uğursuz koalisyon da onu kanla devirmek üzere işbaşındaydı.

Şilili işverenler, Şili’de yatırımları bulunan birçok yabancı şirket, işbirlikçi “milliyetçiler”, Şili sermayesinin temsilcisi politikacılar ve derin “devlet adamları”, Şili Silahlı Kuvvetlerinin ve polis teşkilatının, ABD’nin “işkence ve darbeler okulu” *School of Americas*’ın rahle-i tedrisinden geçmiş mensupları, sermayenin din adamları, medya ve elbette Beyaz Saray, CIA, Pentagon, ABD Dışişleri Bakanlığı, Santiago’daki Amerikan Büyükelçiliği, yani bütün halk ve emek düşmanları bu şer cephesinin irili ufaklı aktörleriydiler.

395) Bkz. Karen Khachaturov, “I Was an Agent of the CIA”, içinde V. Chernyavsky (Der.), *The CIA in the Dock: Soviet Journalists on International Terrorism*, çev. Cynthia Carlile, Moskova, Progress Publishers, 1983, s. 48-50.

396) Bkz. M. Ali Birand, *12 Eylül, Saat: 04.00*, İstanbul, Karacan Yayınları, 1984, s. 286.

Bu kanlı serüvene CIA'nın 19 Eylül 2000'de, bir Kongre kararı gereğince hazırladığı "CIA'nın Şili'deki Faaliyetleri" başlıklı raporuyla başlamak gerekiyor.³⁹⁷

CIA, bu raporunda, 1960'ların başlarından başlayarak Şili'de yeraltı faaliyetlerinde bulunduğunu belirtiyor ve bir tarihsel özet sunuyor. Buna göre, önce, 1962 yılının başlarında, CIA'nın gizli faaliyet önerilerini gözden geçirmekle görevli kurul (*5412 Panel Special Group* ki, bu sonradan ünlü 40'lar Komitesi'ne dönüşecektir) iktidardaki Hristiyan Demokratik Parti (PDC)'ye para yardımı yapılmasına karar veriyor. PDC ve Radikal Parti'ye örgütlenme konusunda da yardım ediliyor. Politikacıların ve "devlet adamları"nın, ülkeyi yöneten partilerin aktif ve sistematik satın alınma süreci böyle başlıyor. Aynı yıl, sivil toplum örgütlenmesine de el atılıyor, propaganda faaliyetlerine giriliyor. Bu arada, basındaki ajanlara para yardımı yapılması ve politik olarak yönlendirilmelerine karar veriliyor. Sosyalist Parti'nin bölünmesi çabaları da başlatılıyor.

Şili'de yükselen sol ve bağımsızlıkçı hareketler karşısında egemenlerin ana partisinin gücü yıpranmaya başlayıp yetersiz kalınca da, "Demokrasi Cephesi"ne paralar aktarılıyor. 1964 başkanlık seçimlerine de politik müdahalelerde bulunuluyor ve propaganda faaliyetleri düzenleniyor. Bu arada sağcı Radikal Parti'ye de, ne olduğu açıklanmayan, "ek yardımlar"da bulunuluyor. Amaç, bu seçimlerde aday olan Allende'nin seçtirilmemesidir. Bu iş için 3 milyon dolar harcanıyor. Kadın derneklerinden gazetecilere kadar pek çok unsur kullanılıyor sol karşıtı kampanyada.

1965 yılında, bu kez, milletvekili seçimlerinde belirlenen adaylara yardımlar sağlanıyor, halk iradesi bu biçimde saptırılıyor. Bu milletvekili adaylarının seçim kampanyalarında "vatan millet ve demokrasi" edebiyatı yaptıkları, yoksullara, emekçile-

397) Bu ve konuyla ilgili öteki belgeler için bkz. <http://www.gwu.edu/~nsarc-hiv/news/20000919/> CIA'nın açıklamak zorunda kaldığı belgeler elbette buzdağının tamamını içermiyor, bu nedenle eksik ve yetersizler, pek çok karanlık iş hala gizli. İkincisi, Şili'deki yıkıcı faaliyetler ve darbe sürecinin önemli bölümleri esas olarak Donanma'nın karanlık ilişkileriyle yürütüldüğünden CIA belgeleri bu açıdan da kapsayıcı değildir.

re vaatlerde bulundukları kuşkusuz. CIA raporuna göre, burada büyük başarı kazanılıyor, yani Şili Parlamentosu, CIA ajanlarınınca dolduruluyor.

1967’de, basın yayın alanındaki operasyonlara hız veriliyor. Antikomünist ve antisovyet haber ve yorumlar arttırılıyor. Özel haber ve yorumlar “yerleştiriliyor” basın organlarına. Bu bir tür “*iliştirilmiş haberlyorum*” olsa gerek. Önce satın alınan “gazeteciler” basın organına “iliştiriliyor”lar anlaşılan, sonra da haber ve yorumlar. Artık milletvekili seçimlerine ve basına müdahale süreklileştirilmiş durumdadır.

1970’e gelindiğinde artık hedefte en önemli “sorun” olarak Sol Birlik’in adayı Allende vardır. İlk önce, aralarında Kissinger’in de bulunduğu 40’lar Komitesi, CIA’yı, Allende’nin seçimleri kazanmasını önlemeye yönelik “kışkırtıcı operasyonlar” (*spoiling operations*) yapmak üzere görevlendiriyor. Hedeflerden biri de “solu bölmek” ve yalan haberlerin, düzmece ihbarların, iftiraların kurbanı yapmaktır.

Seçimlerden sonraysa, ikili bir hedef saptanıyor. Önce, en çok oyu alan ama oy oranı yüzde 50’nin altında kalan Allende’nin, Şili Anayasası’na göre Kongre tarafından yapılacak nihai oylamada seçilmemesine, yerine ikinci sıradaki aday üzerinde çoğunluk sağlamaya yönelik planlar yapılıyor. Buna göre, ikinci en çok oy alan aday Kongre’deki oylamadan birinci çıkacak ama görevi devralmayacak ve yeniden seçimler yapılacak, ABD’nin güvendiği ve eski Başkan, muhafazakar politikacı ve “devlet adamı” Eduardo Frei başkanlığa yeniden getirilecekti. Hali hazırda Başkanlığı yürütmekte olan Frei, görev süresi dolduğundan, anayasa gereği, bu seçimlere katılamamıştı.

Şayet bu mümkün olmazsa, bu kez de, Allende görevi devralmadan bir darbe yapılması öngörülüyordu.

Sonuçta, Kongre, seçimleri kazanmış Allende’yi onayladı. Artık sıra, darbe tezgahlamaya gelmişti.

Bu arada, Amerikan Uluslararası Telefon ve Telgraf Şirketi (ITT) çoktan devreye girmişti bile. CIA Raporunda, daha

1964'den başlayarak Amerikan şirketlerinin Allende'ye karşı kampanyalarda kullanılmak üzere CIA'ya özel mali katkıda bulunmak istedikleri bildiriliyor. CIA'nın gerek duymadığı bu katkı önerilerine 1970 başlarında bir yenisi ekleniyor. Rapora göre, ITT, Allende'nin seçimlerdeki rakibi (ikinci gelen) Jorge Alessandri'ye mali yardımda bulunmak istiyor ve CIA görevlisine başvuruyor. CIA da bu transfer işlemlerini gerçekleştirebilecek bir aracıyı tavsiye ediyor ITT'ye. Daha sonra, bir ITT temsilcisi daha CIA'dan yardım istiyor, hatta parayı doğrudan CIA'ya vermek istediklerini söylüyor, CIA yine bir aracı adı veriyor.

Bir ITT yazışması CIA raporunu doğruluyor:

"Bazı iş çevreleri, sonunda askeri darbeye ya da Kongre'de Alessandri'nin seçilmesine yol açabilir diye, bir ekonomik çöküşü kışkırtıyorlar. Büyük bir iki mali kuruluşun iflasını sağlamak üzere yeraltı faaliyetlerinde bulunuluyor. Bunun, bankalara hücumu getirmesi ve bazı fabrikaların kapanmasıyla daha fazla işsizlik yaratması bekleniyor.

Ekonomik kaosun yaratacağı baskılar neticesinde, Hristiyan Demokrat Parti'nin bir bölümünü Kongre'deki seçimde Allende'ye ilişkin tavrını yeniden gözden geçirmeye zorlayabilir...

Daha da önemlisi, büyük işsizlik ve hoşnutsuzluk, orduyu harekete geçirecek ölçüde şiddet üretebilir..."³⁹⁸

15 Eylül 1970'de Nixon ile Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger, CIA Direktörü Richard Helms ve Adalet Bakanı John Mitchell'la buluşur, Allende'nin iktidarı devralmasının önlenmesini kesin bir dille isterler ve ekonomiye "çılgılık attırılması"nı emrederler. O zaman için çok büyük bir meblağ olan 10 milyon dolar da bu iş için ayrılır Nixon'un emriyle. Bu arada, Nixon, operasyonun CIA tarafından yürütülmesi ve Dışişleri Bakanlığıyla Savunma Bakanlığına haber verilmemesini ister.

En son açıklanan belgelere dayanılarak yazılan bir kitapta, yıkıcı eylemleri tartışan bir Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısında ABD Başkanı Nixon kaygılarını şöyle açıklamaktadır: "Şili'deki

398) Aktaran, Jack Anderson, Age, s. 151.

temel endişemiz, [Allende'nin] kendisini güçlendirebileceği ihtimali ve dünyaya verilecek fotoğraf da onun başarısı olacaktır.” “Hür Dünya”nın lideri, ABD Büyükelçisi'yle yaptığı görüşmede de şöyle gürlemektedir: “Bu orospu çocuğu, bu orospu çocuğu. Siz değil sayın Elçi. Bu Allende orospu çocuğu. Onu parçalayacağız.”³⁹⁹ Washington'da yetkililerin ağzında kan tadı vardır...

Allende, 24 Ekim'de Kongre tarafından seçildi. Seçileceği kesinlik kazandığında, 9 Eylül'de, CIA merkezi, Şili'deki istasyona doğrudan askerlerle temasa geçilmesi talimatını verdi. Artık darbe için düğmeye basılmıştı.

Sabotaj, ekonomik kaos, yıkıcı propaganda gündemdedir artık. Bu arada, bu işlerde tecrübeli bir yabancı devletin silahlı kuvvetlerine de müracaat edilir, fikri alınır! Şilili subay ve polis şefleriyle temaslar sıklaştırılır, darbe planları üzerinde çalışılır.

Bu arada, Şili'de gergin günler yaşanmaktadır. Allende'nin görevi devralma tarihi yaklaştıkça, sabotajlar ve kışkırtmalar artar. “Sol” şiddet kışkırtılmaya çalışılırken, sokaklara sürülen sağcı militanlar ve faşist hareket mensubu lümpenler, görevi devretmek üzere olan sağcı Frei iktidarının ve güvenlik güçlerinin himayesinde terör estirmektedirler. Maliye Bakanı, ülkeden sermaye kaçışını körükleyecek demeçler vermekte, basın ve işveren temsilcileri paniği kışkırtmaktadırlar. ABD ve uluslararası kuruluşların ekonomik ambargosu, kredilerin kesileceği haberleri de ekonomi üzerinde olumsuz etkilerde bulunmaktadır.

Egemenlerin temel arzularından biri de, sağ ve solu birbirine kırdırarak bir anarşi ve terör ortamı yaratmak, halkı istikrar ve güven için devlet gücüne sığınmaya mecbur etmek, böylece de silahlı kuvvetlerin yönetime el koymasının koşullarını yaratmaktır. ITT'nin “Orduyu Allende'ye karşı harekete geçirme” ve “askeri bir müdahalenin koşullarını hazırlamak” üzere “aşırı solun anarşiye kışkırtılması çabaları” doruğa ulaşmıştır. Devrimci-

399) Peter Kornblush, *The Pinochet File: A Declassified Dossier on Atrocity and Accountability*, The New Press'den aktaran Eric Pape, “Behind the Other 9/11”, *Newsweek*, September 22, 2003.

ler ise, olgun ve dikkatlidirler. Bir ITT belgesi bunu şöyle anlatıyor: “Sokakta tutup yüzlerine tükürsen, tahrik olmaz, hatta dönüp sana teşekkür bile ederler. Bunun anlamı, sol’un her çeşit kışkırtmaya karşı son derece tedbirli ve uyanık olduğudur.”

CIA raporuna göre, gerçekleştirilmesi gereken ilk adım, Anayasa’ya ve legaliteye ve dolayısıyla da Allende başkanlığına bağlı kalmaya kararlı Genelkurmay Başkanı General Rene Schneider’in bertaraf edilmesidir. CIA, çeşitli gruplarla temastadır ve bunlardan emekli General Roberto Viaux, CIA’dan silah, gözyaşı bombası, vb. şeyler ister. General, ayrıca, kendisi için hayat sigortası da talep eder. Rapor, CIA’nın bu öneriyi, General’in gücüne güvenmediği için kabul etmediğini, ama grubun yine de Genelkurmay Başkanını kaçırmaya teşebbüs ettiğini yazıyor. Genelkurmay Başkanı, 22 Ekim’de bu girişimde öldürülür. Böylece ABD’nin temel bir engel olarak gördüğü Komutan ortadan kaldırılmış olur.

Bu arada, yine Genelkurmay Başkanının yok edilmesi için, CIA, iyi ilişkiler kurmuş olduğu General Camilo Venezuela grubuna da üç makineli tüfek, cephane, 8-10 kadar gözyaşı bombası ve el bombaları vermiştir. Rapor, bunların sonra geri verildiğini yazıyor çünkü Genelkurmay Başkanı öbür grup tarafından öldürülmüştür.

Suikastı gerçekleştiren General Viaux çetesi yine CIA’ya müracaat eder ve yakalanmamak için yardımını ister. CIA, kendi başlarına hareket etmiş olmalarına karşın, “eski ilişkilerin gizliliğini korumak, grubun iyi niyetini sürdürmek ve insancıl nedenler”den ötürü, onlara 35 bin dolar gönderir.

CIA belgesine göre, ajanlar, subay ve polis şeflerini darbe için ikna ederken, Amerikan Askeri Ataşesi de CIA tarafından “operasyonel denetim altına” alınır ve devreye sokulur. Bu arada, resmi şemsiye dışındaki dört ajan, en hassas noktalardaki darbeci subaylarla temasa geçerler.

Allende, bütün sabotaj ve kışkırtmalara karşın, 4 Kasım’da başkanlık görevini Frei’den devraldı. Allende yürütmenin başı-

na geçmişti ama parlamento, yargı, silahlı silahsız bürokrasi sağ'ın denetiminde, yani kurulu düzenin emrindeydiler.

Küçük bir azınlık dışında, yığınlar yoksulluk içindeydiler. Ekonominin tepe noktaları, en önemlisi de bakır ve öteki maden yatakları, enerji ve iletişim sektörü Amerikan şirketlerinin kontrolündeydi. Borç yükü ekonomiyi eziyordu.

Borsa süratle düşmüş, yaratılan panik havasında bankalardan büyük miktarlarda mevduat çekilmişti. Karaborsada doların fiyatı iki misline çıkmış, satışlar düşmüş, hayvancılar hayvanlarını kesiyor ya da ihraç etmeye çalışıyor, çiftçiler ürün ekmiyor, sermaye dışarı kaçıyordu.

Halk Birliği'nin programının temel noktalarıysa şöyleydi:

"1. Bakır, nitrat, demir ve kömür madenlerinin millileştirilmesi; 2. özel bankacılık ve sigorta sisteminin, genel olarak ulusal mali sistemin kamulaştırılması; 3. Dış ticaretin millileştirilmesi; 4. tekellerin, sanayii ve dağıtım şirketlerinin millileştirilmesi; 5. toprak reformu; ve 6. genel toplumsal ve ekonomik açıdan stratejik önemdeki ekonomik faaliyet alanlarında kapsamlı kamulaştırmaların yapılması..."⁴⁰⁰

İşte şimdi Şili deneyinin anahtar sorunu ortaya çıkıyordu. Bu, kapitalist bir ekonomide sosyalist bir politik iktidarın "devrimci dönüşüm" yöntemi sorunuydu. Bir an için sorunun içinde yer aldığı emperyalist çerçeveyi bir yana bıraksak bile, sorunun yaşamsal önemi ve yapısal zorlukları ortadadır. Bunu yıllar önce, 1938'de Polonyalı iktisatçı Oskar Lange şöyle açıklıyor:

"Özel girişime ve üretim araçlarının özel mülkiyetine dayalı bir ekonomik sistem, ancak, özel mülkiyetin ve özel mülkiyet ve girişimden elde edilen gelirin güvenliği sağlandığı sürece çalışır. Sosyalizmi uygulamaya yönelmiş bir hükümetin varlığı, bu güvenliğe sürekli tehdit oluşturur. Dolayısıyla, sadece sözde sosyalist olmadığı sürece sosyalist bir hükümet altında kapitalist ekonomi işleyemez. Şayet

400) Bu program ortak aday belirlenmeden yapılmıştı. Bkz. A Correspondent (Bir Muhabir), "Chile: September 4 to November 3, 1970", içinde Paul M. Sweezy ve Harry Magdoff, *Revolution and Counter-Revolution in Chile*, New York, Monthly Review Press, 1974, s. 27.

sosyalist hükümet kömür madenlerini bugün toplumsallaştırır ve tekstil sanayiini de beş yıl sonra sosyalleştireceğini açıklarsa, tekstil sanayiinin bundan önce yok edileceğinden emin olabiliriz. Mülksüzleştirilmekle tehdit edilen mülk sahiplerinin, yeni yatırım yapmak ve işletmeyi verimli biçimde yönetmek için bir nedenleri yoktur. Ve, işletme sahipleriyle yöneticilerinin pasif direniş ve sabotajlarıyla hiçbir hükümet kontrolü veya idari önlem etkin biçimde başa çıkamaz... [hükümete danışmanlık yapan bir iktisatçının] başarıya ulaşma şansıyla... uygulayabileceği tek bir ekonomik politika vardır. Bu da devrimci cesaret politikasıdır.”⁴⁰¹

Allende’nin bu konudaki çelişki ve dramı şu sözlerinde belli oluyor:

“Açıkça anlaşılmasını istiyoruz ki, kamu düzeni bir yanda ve sosyal düzen öte yanda, iki ayrı şeylerdir. Kamu düzeni, adli ve yasal normlarla düzenlenir. Sosyal düzen, maddi realiteleri, sınıf pozisyonlarını, farklı çıkarlar arasındaki çatışmaları ifade eder. Başkanlığını yaptığım hükümet, halk yığınlarının çabalarının bir ürünüdür. Kamu düzenini koruduk çünkü bu bizim görevimizdir. Sosyal dönüşümü gerçekleştireceğiz çünkü bunun için seçildik. Ama bunu hukuki ve kanuni bir çerçeve içinde yaptık ve böyle yapmaya devam edeceğiz. Siyaseten Anayasa bize yeni bir anayasa yapma imkanı vermektedir ve bu yol da kullanılacaktır.”⁴⁰²

Allende’nin Sosyalist Partisi ise, bu konuda şu tavırdadır:

“Sosyalist Parti, devrimci süreci, var olan kapitalist sistem içinde aşamalar veya zamansız konsolidasyonlar olmaksızın, işçilerin bütün iktidarı ele geçirmesine ve eşzamanlı olarak da henüz gerçekleşmemiş demokratik görevlerin ve yeni sosyalist görevlerin tamamlanmasına yönelik bir kesintisiz yürüyüş olarak görmektedir. Dolayısıyla, süreç daha başından sosyalist bir karaktere sahiptir... Tek

401) Oskar Lange, "On the Economic Theory of Socialism", içinde Oskar Lange ve Fred M. Taylor, *On the Economic Theory of Socialism*, New York, McGraw-Hill, 1964'den aktaran Paul M. Sweezy, "Chile: The Question of Power", içinde, *Age*, s. 19.

402) Aktaran, Gabriel Smirnow, *The Revolution Disarmed: Chile 1970-1973*, New York, Monthly Review Press, 1979, s. 18.

başlarına bir amaç olarak ele alındığında, reformlar reformizmden başka bir şey değildir. Bakırın ve bankaların millileştirilmesiyle tarım reformu, önemli olmakla birlikte, bütün amaçları bununla sınırlandırılırsa, devrimci önlemler olamazlar. Bu reformlar, yeni toplumun yönetilmesi ve kontrolünde bir sınıfın yerine bir başkasının geçirilmesi devrimci stratejisinin bütünü içine alındıkları zaman devrimci nitelik kazanırlar... Halk Birliği iktidarı, sadece burjuva kurumsallığına dayanmaktan vazgeçtiği ve yeni bir kurumsallaşmanın yolunu açmaya katkıda bulunduğu ölçüde devrimci içerik kazanacaktır.”⁴⁰³

Buna karşılık, karşı tarafın, burjuvazinin ve emperyalist devletle işbirlikçi devlet bürokrasisinin perspektifi de bellidir: Ekonomik sabotaj, terör, yıkıcı propaganda, istikrarsızlık...

d. Adım Adım Darbeye⁴⁰⁴

Allende Yönetimi, yoksul yığınların ekonomik durumlarını düzeltmeye, demokratik açılımları gerçekleştirmeye ve bağımsızlık yönünde adımlar atmaya çalışırken, bir yandan da, toprak reformuyla topraksız köylülere toprak dağıtıyor, sanayii sektöründe büyük tekelleri ve finans sektöründe de banka ve sigorta şirketlerini kamulaştırıyor, Amerikan şirketlerinin elindeki madenleri ve bakır işletmelerini kurtarmaya girişiyordu.

Yönetim, önce fiyatları dondurdu, işçi ücretleriyle küçük memur maaşlarına zam yaptı. Kamu hizmetlerine ve konut yapımına hız verildi. Büyük tekeller dışında kalan işletmelere krediler sağlandı, sadece kapanma durumunda olanlara, işsizliği önle-

403) Bkz. Age, s. 49.

404) Bu bölümdeki bilgiler, esas olarak şu kaynaklardan derlenmiştir: Paul M. Sweezy ve Harry Magdoff, *Revolution and Counter Revolution in Chile*, Age, özellikle Two Correspondents, "Chile: An Unprecedented Situation" (s. 106-110); James Petras, "Chile After Elections" (s. 111-119); "Showdown in Chile" (s. 120-142); ve, Betty ve James Petras, "Ballots into Bullets: Epitaph for a Peaceful Revolution" (s. 143-160). Ayrıca, yine büyük ölçüde bu kaynaklardan yararlanılarak yazılan ve burada geniş biçimde kullanılan şu iki makale: Haluk Gerger, "*Mayınlı Tarla*"da..., Age, s. 126-129; Haluk Gerger, "Boğazlanan Demokrasi", Age, s. 130-135.

mek için el kondu. Çalışanların yönetime katılması için önlemler alındı. Hisse senetleri satın alınarak özel bankalar devlet denetimi altına alındı, böylece halkın tasarruflarının halk yararına yatırımlar için kullanılması ve paranın dışarıya kaçmaması sağlanmaya çalışıldı. Amerikan şirketlerine ait madenler millileştirilerek büyük orandaki sermayenin bu şirket kârlarıyla ABD'ye transfer edilmesini önlemiş oldu, Şili'nin doğal zenginlikleri halkın malı yapıldı.

Bu yapılanların sonucu olarak da, ilk dönemde üretim arttırıldı, işsizlik düşürüldü, düşük gelirlielerin ulusal gelir içindeki payları yükseltildi.

1971 yılındaki yerel seçimlerde de, muhalefetin bütün kışkırtmalarına, sermayenin sabotajlarına, CIA medyasının yalan kampanyalarına karşın, Hükümet Koalisyonunu oluşturan partilerin oy oranları büyük oranda arttı. Faşist Ulusal Parti'yle açık-tan işbirliği yapan ana muhalefet partisi Hristiyan Demokrat Parti oy kaybetti. Yapılan bir Senato ara seçiminde de Sosyalist Parti adayı oyların yüzde 52'sini alırken, bir önceki Frei Hükümeti'nin kışkırtıcı Maliye Bakanı Andres Zaldivar'ın oyları yüzde 31'de kaldı.

Bu gelişme, ABD ve işbirlikçilerini daha da endişelendirdi ve bu güçler yeraltı çalışmalarına hız verdiler.

Bu arada, ekonomik darboğazlar ve orta sınıfların tepkileri de ortaya çıkıyordu. Soyut "eşitlik", "özgürlük" ve hatta "sosyalizm" sloganlarına destek vermiş olan küçük burjuvazi, ayrıcalıklarını yitirmeye başlayınca, "ayakların gerçekten baş olmaya" doğru hareketlendiklerini görünce ve ABD'yle ilişkiler gerginleştikçe, daha güçlü gördükleri sınıflara, orduya ve Amerika'ya sığınmaya başlıyorlardı. Doktorlar, işçi ve yoksul hastalarına bakmayı reddediyor, mühendisler ve teknisyenler millileştirilen işletmelerde iş bırakıyor, üniversite hocaları ve öğrenciler boykotlar düzenliyor, zengin ev kadınları yollarda boş tencerelerle yürüyüşler yapıyordu. Devlet hastanelerinde yoksulları muayene etmeyen, onlara "gidin size solcu bakanlarınız baksın" deyip

özel muayenehanelerinde zengin hastalarına bakan doktorların oluşturduğu Tabipler Birliği, Allende'yi üyelikten atıyor, bir su-bay ülkeyi ziyarete gelen Castro'ya selam durmayı reddediyor, burjuvalar sokağa dökülüp protesto gösterisi yapıyor, yüksek ge-lirli istifçilik, dükkan sahipleri stokçuluk yaparken karaborsa kışkırtılıyordu. Fabrikalar kapasitelerini en aza indiriyor, yok-luklar emekçileri uzun kuyruklara mahkum ediyordu. Özel şeker fabrikalarında üretim yüzde 2'ye kadar düşürülmüştü. Kepenk kapamalar, işveren boykotları, felaket senaryolarının basında çarşaf çarşaf yayınlanması istikrarsızlık yaratıyordu. ABD'nin ve denetimindeki uluslararası kuruluşların ve yine uluslararası tefecilerin ablukasını altında döviz rezervleri de eriyordu.

Bu arada, büyük bir "işveren grevi" başlatıldı. Kepenk ve kontak kapatıldı. Kamyon sahiplerinin greviyle gıda ve kritik malların sevkiyatıyla dağıtımında büyük sorunlar ortaya çıktı. Faşist komandolar da, sokak terörünü doruğa çıkartmışlardı. Dükkanlarını açmak isteyen ya da çalışmak isteyen şoförleri kurşunluyor, işyerlerini, üniversiteleri, benzin istasyonlarını, elektrik santrallerini bombalıyor, solcularla çatışıyorlardı. Tam bu sırada da ülkeye o kadar kirli para giriyordu ki, CIA'nın ve uluslararası şirketlerin dağıttıkları dolarlar nedeniyle dövizin serbest piyasada fiyatı düşüyordu!

Ne var ki, emekçiler büyük oranda muhalefete ve grevlere katılmıyor, hükümete ve Allende'ye desteklerini sürdürüyorlar-dı. 1973 Martında yapılan seçimlerde iktidar partileri oyların yüzde 44'ünü alırken Allende de, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu-yana seçim gücünü arttıran ilk Başkan oluyordu. Tabii bu da, fa-şistleri, emperyalistleri ve sermayedarları ile ABD Yönetimini Allende'ye daha da düşmanlaştırıyor, ona ve hükümetine karşı daha da sertleşiyordu.

Bu arada Halk Birliği içinde de çatlaklar ortaya çıkıyordu. 29 Haziran'da başarısız bir darbe girişimi sonrası, daha sonra Şilili ajanlarca Arjantin'de öldürülecek olan Genelkurmay Başkanı General Prats ve demokrasiye sadık son generaller de sağ muha-

lefin zorlamasıyla emekliye ayrılmak zorunda bırakıldılar. Al-
lende de, yaratılan kargaşa ve terör ortamında, kendisini devire-
cek olan Kuvvet Komutanlarını kabineye aldı.

Tabii Şili Hükümeti gelişmeleri dikkatle izliyor, açık saldır-
gan planlardan haberdar ama gözüdünmüş saldırganlığı durdura-
bilecek araçlardan da yoksun ne yapabileceğini tartışıyordu. Şi-
li Dışişleri Bakanlığının darbeden beş ay önce 13 Nisan'da ha-
zırladığı bir rapor, kurbanın perspektiflerini, saldırganın karakter-
inin, emperyalist kapitalist ilişkiler sisteminin ve dünya güç
dengelerinin algılanışını yansıtıyor:

“1. Kısa bir zamandan beri, Birleşik Devletler Şili”ye
karşı yeni bir politika uygulamaya başladı. Bu politika
1970 yılında Dışişleri bakanlığının önerisi üzerine (Ni-
xon’un başkanlığında Kissinger’in yönettiği) National Se-
curity Counsel [Milli Güvenlik Konseyi] tarafından kabul
edilen politikayı hem sürdürmekte, hem onun yerine geç-
mektedir.

2. Birleşik Devletlerin hedefi, Halk Birliği hükümetini
devirmektir...

3. Kuzey Amerika politikasının, Şili’ye karşı, aralıksız
ve amansız izlediği hedeflerin kökünde, sadece bakırın mil-
liştirilmesi karşılığı olarak ‘yeterli’ (hatta ‘sembolik’) taz-
minatın ödenmeyişi bulunmamaktadır. Gerçi Şili’nin, bu
tür millileştirmelerde tazminat ödememe kararı, birçok Ku-
zey Amerika özel çıkarını olduğu kadar, Birleşik Devletle-
rin merkezi bulunduğu çok uluslu kapitalist tekeller emper-
yalist sisteminin temel bir ilkesini, sarsmaz değildir; bun-
dan daha fazla sistemin genel temellerini ve kudret merke-
zini, yani Birleşik Devletlerin güvenliğini, etkilemektedir.
Şili hükümeti’nin eylemleri, Şili’deki Amerikan ulusal çı-
karlarına, doğrudan zarar vermekle kalmıyor; bu örnek La-
tin Amerika’daki ve üçüncü dünyadaki güç ilişkilerini, çok
etken bir biçimde etkiliyor; nihayet bu özellikle, Birleşik
Devletler’in, Fransa, İtalya gibi Batının çok önemli bazı en-
düstrileşmiş ülkeleriyle sürdürdüğü, kendisi için temel teş-
kil eden kuvvet ilişkileri üzerinde, Şili deneyinin başansı-

nın çok önemli yansımaları görülüyor. Şili deneyinin ılımlı bir başarısı dahi, Birleşik Devletler için kabul olunamayacak bir olaydır. Hele başarısı ve yerleşmesi, Birleşik Devletlerin büyük devletlerle uluslararası ilişkiler düzeyindeki saygınlığına ve gücüne; ayrıca Birleşik Devletlerin emperyalist sistemine ve buyurucu kudretine yaraşan yeni bir düzen kurma (son iki yılda temelleri atılmış olan) tasarılarının topuna, ağır darbeler indirebilir. Bu alanda Şili, 'sınır-olay' olarak... Vietnam'ın yerine geçmiştir. Çünkü antiemperyalist şema olarak, ulusal kurtuluş savaşlarının uluslararası gösteri etkisi; bugün, dünyadaki antiemperyalist eylemin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yaptığı katkı bakımından (sosyalizme barışçı yoldan varmayı ve Marksistlerle Hıristiyanlar vb. arasında stratejik bağlılığı içeren, Şili deneyinden, daha az gerçek güce sahiptir... Önemli olan... Halk Birliği Hükümeti gibi bir hükümetin varlığıdır ve her şeyin üstünde, Şili gibi bir Halk Birliği Hükümetinin ortaya çıktığı ve varlığını sürdürdüğü bir ülkenin, yeryüzünde bulunmasıdır.

4. Birleşik Devletlerin geliştirme niyetinde oldukları izlenimi veren taktikler, aşağıdaki noktaları kapsamaktadır:

a) ...az, çok geç ya da başarısız davranmasını sağlayarak; Şili Hükümetinin, politikasının hedefleri ve onu başarıya ulaştırmak için kullandığı araçlar konusunda yeterince bilgi edinememesini amaçlayan... tertip ve girişimler...

b) Halk Birliğinin ve solun içinde güçlü çelişkilere yol açmak; böylece hükümete siyasal güçlükler çıkarmak amacıyla; Şili Hükümetini, emperyalizmin karşısında açıklıktan, yoksun, kararsız, ya da zayıf bir duruma sokabilecek somut eylemle.; ya da koşullardan yararlanmak.

c) Aynı şekilde, Şili'de, muhalefetle hükümetin mücadelesini adamakıllı kızıştıracak somut eylemlerden, koşullardan yararlanmak; örneğin Birleşik Devletler'le işbirliğinden kuşkulanan kimseleri, muhalefet partilerini ya da muhalefete mensup kurumları içeren, yakın tarihi olayları açıklamak! Böyle bir hareket, bütün kutuplaşmalar ve sorunlarıyla siyasal bir suçlama ve karşı suçlamalar kampan-

yasının gemi aزیya almasını körükleyecektir.

d) Her seferinde daha geliştirilerek ortaya konan, dolaylı tırmanma tehditleriyle bir belirsizlik, hükümetin kararlarında yanlılık, acelecilik ve hatalara yol açan; gizliden yan gizlilerine ve dönüp dolaşıp apaçıklarına varan ekonomik abluka eylemleri. Bunlar Şili ulusal ekonomisinde, dış ticaretinde zararlara da neden olacaklardır.

e) İster dolaysız olsun, ister pazar üzerindeki ve batılı banka merkezleri üzerindeki etkileriyle olsun, Şili için yeni kredi sağlanması, mevcut kredilerin sürdürülmesinin zorlaştırılması; Şili ihraç mallarını tarife, ihraç koşulları ve ithalatla ilgili hususları içeren, uluslararası kapsamda, mali ve ekonomik kararlar. (Bu tip eylemler, şu ya da bu durumda, öncelikle Şili ekonomisi için çok önemli olan ve hükümetin politikasını belirleyen bazı pazarlar, ya da etkileyici üretim tipleri üzerinde temerküz edebilirler; yani etkilerinin sosyal ve politik bakımdan en zararlı olan alanlarda!) Bu güçlükler, sınırlamalar ya da çarpıklıklar (yabancılarla olan ulaştırma işleri dahil) taşıma işlerini, teknoloji alışverişini, endüstri mekanizmasının işletilmesini, halkın temel tüketim maddelerinin sağlanmasını etkileme amacını gütmektedirler.

f) Birleşik Devletler'in, Şili karşısındaki politikasının anlamına ilişkin demeçler, diplomatik 'nota'lar vermek yoluyla az çok kapalı, bazan açık baskılar; Şili'nin iyi kötü ikili ilişkilerde bulunduğu batılı ülkeler üzerinde, bu ülkelerin Şili'yle ilişkilerini bu koşullarda sürdürmekten kaçınmaları; Şili'nin kapitalist sistem içindeki ikincil (zıtlasmasız) çelişkilerden yararlanmasını engellemek için yapılan baskılar.

g) Başka ülkelerde, özellikle batı ülkelerinde sahnelenen, üçüncü dünya ülkelerine, çok taraflı örgütlere yayılabilen, (ambargo vb. tipinden, fakat sadece siyasal hukuki alanda kalmayan kanallarla) bu tecavüz eylem ve biçimlerini arttırmak. Özel çıkarların savunulmasını; bunları, Şili'yle karşı karşıya getiren anlaşmazlığı, iki devlet arasındaki bir soruna dönüştürmek suretiyle (üçüncü ülkeler ve Kuzey Amerikan kamuoyuna Şili'nin giriştiği eylemler türün-

den eylemlerin, Birleşik Devletler'in gözündeki yetki alanına girdiğini göstermek amacıyla) resmen üstlenmek...

h) Birleşik Devletler... Şili'yle başka ülkelerin ilişkilerini geliştirmelerine, elinden geldiğince engel olmaya çalışmaktadır...⁴⁰⁵

Allende'ye daha sonra sunulan bir başka rapordaysa şöyle deniyor:

"Birleşik Devletler, Şili'ye karşı politikasını sertleştirmektedir. Ona karşı verdiğimiz savaşta, zaman kazanmamızı engellemeye kararlıdır... Geçen Mart ayında... bizi 'ucunda ultimatoma bulunan bir çıkmaz' önüne getirdiler. Gerçekte ultimatoma, bize üç şık sunmaktan ibaret idi (tazminatlar üzerinde anlaşma, 'dondurulmuş' anlaşmazlık, ya da ilişkilerin kesilmesi) bunların hiçbirisi, Şili ve hükümeti için sunuldukları koşullar içinde kabul edilemezdi. Bunu Birleşik Devletlerin herhalde bilmesi gerekirdi ve bu nedenle bu şıklar bir 'ultimatoma' teşkil ediyordu. Birleşik Devletler Şili'yle olan kavgalarının tazminatlar problemi ve bununla ilişkili uluslararası ilkenin tartışmasından doğduğuna bizi inandırmak istiyor. Bu hiç de doğru değildir. Kendi başına da, ortaya çıkardığı ilke sorunuyla da alınsa, bakır sorunu ne kadar önem kazanırsa kazansın, Birleşik Devletler ile Şili arasındaki temel anlaşmazlığın 'simgeleştirilmesinden' başka bir şey değildir. Birleşik Devletler için asıl kabul olunmaz şeyin, Birleşik Devletlerin cevap verme yeteneğini yok eden, ya da hiç olmazsa sınırlayan, kanuni yollarla tazminatsız millileştirme gibi kararları alabilecek Halk Birliği gibi bir hükümetin var oluşudur. Latin Amerika'da ve diğer ülkeler dünyasında, 'Şili yolu' gibi bir deneyin uzamasının etkisi, Birleşik Devletler'de, tazminatların değerinden çok daha önemli, ağır sorunlar yaratır. Her türlü millileştirmenin tazmin edilmesi gerektiği konusunda, Kuzey-Amerika'nın koyduğu uluslararası 'ilke'ye vurulan

405) Aktaran, raporun yazılmasına katılanlardan Allende Hükümeti'nin Pekin Büyükelçisi ve dış politika danışmanlarından Armando Uribe, *Kara Kitap: Şili'de Amerikan Darbesi*, çev. Nabi Dinçer, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1975, s. 202-206.

darbenden de ağırdır. Çünkü Halk Birliği Hükümeti'nin yalnızca yaşamını sürdürmesi (ve daha da ileriye giderek başarıya ulaşması), Fransa ve İtalya gibi ülkelerde, yani Birleşik Devletler'in temel stratejik çıkarları için hayati öneme sahip bölgelerde, yansınamazlık edemezdi... [B]öyle olunca da, Birleşik Devletler, Başkan Allende Hükümetine en büyük darbeyi vurmayı, –işin sonuna kadar gitmeyi– istemekten başka bir şey yapamazdı. Eğer Şili, bakır sorununda, Şili deneyinin mahiyetini değiştirecek biçimde geri çekilseydi, ancak o zaman Birleşik Devletler kavgalarını sadece bakır sorununa indirgeyecekti. Fakat böyle bir şey olamazdı. Birleşik Devletler anlaşmazlığın 'dondurulmasını' önerdiği zaman, bize bir tuzak kurmakta, bizi hataya yönleltmek, karışıklık içine atmak istemektedir. Anlaşmazlığı 'dondurmak', bizi çok belirsiz bir duruma sokmak anlamına gelecek ve Şili'nin uluslararası bir seferberliği, kendi yararına gerçekleştirme yeteneğini, azaltmaya yönelecekti. Aynı zamanda, bu sözde çözüm yolu Şili'de Birleşik Amerika tarafından yaratılan ekonomik güçlükleri, hiçbir şekilde azaltmayacaktı. söz konusu çözüm, Halk Birliğini ve Şili solunu güçsüzleştirecek, iç anlaşmazlıkları kışkırtacak ve sağın tuttuğu mevzileri güçlendirecekti...⁴⁰⁶

Şili'de saflar artık belliydi. Bir yanda ABD, Şilili patronlar ve satılmış generaller, öte yanda da silahsız işçiler, emekçiler, yoksul Şili halkı ve ondan yana bir avuç aydın ve siyasetçi. Artık "Cakarta Planı", Endonezya'daki gibi katliam planı, uygulamaya geçirilebilirdi.

11 Eylül 1973 günü Şili Ordusu, Başkanlık Sarayı Moneda'yı bombalamaya başladı. İşçi mahalleleri de alevler içindeydi. Kissinger, Şili halkının bir Marksisti seçerek "sorumsuzluk" yaptığını söylemişti.⁴⁰⁷ Şimdi halk cezalandırılıyordu.

Allende elinde silah direndi ve sonra Castro'nun hediye et-

406) Age, s. 212-214. (Bu alıntılardaki dil bilgisi ve çeviri hatalarını çok vahim ikisi dışında düzeltmedim.)

407) Bkz. Thomas G. Paterson, J. G. Clifford ve K. J. Hagen, *American Foreign Policy: A History Since 1900*, Lexington, Mass., D.C. Heath, 1983, s. 589.

miş olduğu bir silahla yaşamına son verdi. Devrimciler, ilerici-ler, demokratlar Santiago Stadyumu'na dolduruldu. Onbinlerce insan öldürüldü ve ağır işkencelerden geçirildi. Şili Ekonomisi, Friedman'ın yetiştirdiği serbest piyasa yanlısı "Chicago Öğ-lanları"nın (*Chicago Boys*) vahşi kapitalizm deneylerine teslim edildi. Bu arada, CIA, Şili İstihbarat Örgütü DINA'nın başı olan ve CIA raporunda işkencelerden ve yargısız infazlardan sorum-lu olduğu anlatılan General Manuel Contreras'la ilişkilerini ge-liştirdi ve onu "ödeme yapılmış varlık" ("*paid asset*"), yani ücret verdiği bir unsur yaptı. İlişki, Contreras'ın başka bir göre-ve atanması ve Ordudan istifa etmesiyle bitirildi. Şili'ye karşı gi-rişilmiş bulunan yeraltı yıkıcı faaliyetlere de Cunta iktidarıyla birlikte son verildi...

Darbeden sonra başkentte binlerce insan şehir stadyumuna tı-kıldı. Pek çoğu için oradan sadece işkence ve infaz için çıkmak mümkündü artık. Stadyumdaki binlerce yurtsever asla boyun eğ-medi üniformalı çapulculara. Amerika ve büyük sermaye adına kendi ülkesini işgal etmiş generallerin milliyetçi tetikçileri, Şi-li'nin en güzel insanlarını akıl almaz bir vahşetle hemen oracıkta katlediyorlardı. Bunlardan biri, Victor Jara idi. Halkının özgürlük ve bağımsızlık savaşımına gitarıyla katılmış, işçi ve emekçilerin kurtuluş rüyasını "Amerikan Rüyası"na tercih etmişti. Şarkılarıyla milyonlarca ezilene, yeryüzünün dörtbir yanındaki lanetlilere umut ve cesaret taşıymıştı. Pablo Neruda'yı yetiştirmiş topraklar, faşizmin ve emperyalizmin çizmesi altında hoyratça çiğnenirken, O da, binlerce yoldaşıyla birlikte Şili Stadyumu'nda silahlı asker-lerce tutsak alınmıştı. Neruda, hasta yatağında, birkaç gün daya-nabildi ve sevgili ülkesi barbarlıkça tarumar edilirken "güneşin sofrası"nda sevgili Yoldaş Başkanıyla buluştu.

O uğursuz günde Victor Jara, Santiago Üniversitesi'nde, Al-lende'nin de konuşma yapacağı bir toplantıda konser verecekti. İç savaş ve faşizmin vahşeti üzerine bir sergi açılışydı toplantı-nın nedeni. Darbe üzerine Allende radyoda halka çağrıda bulun-muş, herkesin işyerine gitmesini istemişti. Jara da, üniversiteye

gitti ve orada binlerce öğrenci ve kimi öğretim üyeleriyle birlikte muhasara altında kaldı. Bütün gece orada kaldılar, kaçmaya çalışanlardan öldürülenler oldu. Ertesi gün askerler üniversiteyi bastılar ve Jara da tutuklandı.

Şilili işçilere duyduğu derin sevgi, darbecilerin ona karşı besledikleri büyük kinin asıl nedeniydi:

SENİ HATIRLIYORUM AMANDA

*Seni hatırlıyorum Amanda
Islak sokaklarda
Manuel' in çalıştığı
Fabrikaya koşarken.
Yüzünde gülücükler
Ve saçlarında yağmur
Başka hiçbir şeyin önemi yoktu
Onunla buluşacaktın.*

*Sadece beş dakika
Beş dakikada bütün hayatın.
Sirenler çalıyor
İşe dönme zamanı.
Ve yürürken
Etrafa ışıklar saçıyorsun.
Bu beş dakika
Güller açtı sende.*

*Seni hatırlıyorum Amanda
Islak sokaklarda.
Başka hiçbir şeyin önemi yoktu,
Onunla buluşacaktın.*

*Ve O dağlara çıktı savaşmaya
Bir karınca bile incitmemişti,
Ama dağlara çıktı.
Ve beş dakika içinde*

*Her şey yok oluverdi.
Sirenler çalıyor
İşe dönme zamanı
Bir çoğu dönmeyecek
Biri de Manuel.*

*Seni hatırlıyorum Amanda
Islak sokaklarda.
Başka hiçbir şeyin önemi yoktu
Onunla buluşacaktın.*

Victor Jara, direniş ruhunu gitarı ve gür sesiyle seslendiriyordu Şili Stadyumu'nda. Onu susturamayan askerler parmaklarını kırdılar, işkence yaptılar. Stadyumda hunharca katledilmeden önce yazdığı şiir, bazı tutsaklarca ezberlendi. Sonradan tahliye edilen biri tarafından da yazıya döküldü ve gizlice Şili dışına kaçırıldı. Böylece onun direniş mesajı gelecek kuşaklara taşınmış oldu:

ŞİLİ STADYUMU

*“Beş bin kişi varız burada
şehrin bu küçük parçasında
Beş bin kişiyiz.
Acaba kaç kişiyiz
Kentlerde ve bütün ülkede?
Sadece burada
Onbin el var tohum eken
ve fabrikaları işleten.
Ne kadarı insanlığın terkedildi açlığa,
Soğuğa, panik ve acıya
Moral baskıya, terör ve çılgınlığa?
Sanki yıldızlı göklere doğru
Altımız yok olduk.*

*Biri ölü ve öteki
Bir insanın böyle dövülebileceğine
inanamadığının biçimde
dövüldü.
Öteki dördü durdurmak istedi terörü –
Biri atladı yokluğa,
öteki duvarlara vurdu kafasını,
ama hepsi ölümün donuk bakışıyla.
Faşizmin yüzü ne kadar dehşet yaratıyor!
Bıçak keskinliğiyle
planlarını uyguluyor.
Onlar için hiçbir şey önemli değil.
Onlar için kan madalya demek,
Katliam kahramanlık.
Ey Tanrı, bu mu yarattığın dünya
Bunun için miydi yedi günlük mucizen ve çaban?
Bu dört duvar arasında sadece bir sayı var
hiç değişmeyen.
Giderek ölmeyi isteyecek.
Ama birden vicdanım uyanıyor
Ve bu dalgayı kalbim çarpmadan izliyorum,
Sadece makinaların nabızı
Ve tatlı ebe
yüzlerini gösteren askerler.
Meksika, Küba ve dünya
Bu vahşete karşı çıksın!
Biz onbin eliz
Hiçbir şey üretemeyen.
Bütün ülkede kaç kişiyiz?
Yoldaş Başkanımızın kanı
Bombalardan daha güçlü vuracak
ve makineli tüfeklerden!
Yumruğumuz da yeniden vuracak...*

Şili’de binlerce insanın öldürüldüğü korkunç kıyım ve infazlardan sonra sistematik işkenceyle muhalefet bütünüyle bastırıldı. Ekonomi de, ABD’nin, uluslararası sermayenin ve yerli patronların istediği kalıba döküldü. Ülke, Milton Friedman’ın “piyasa ekonomisi”nin uygulandığı bir büyük laboratuvara dönüştürüldü.

Kamuya ait işletmeler, bankalar ve öteki mali kuruluşlar özel sektöre devredildi. Madenler de özelleştirildi. Fiyatlar, faizler serbest bırakıldı. Periyodik devalüasyonlar gerçekleştirildi. Serbest ticarete geçildi, korumacılıktan vazgeçildi, ithalat serbestleşti. Kamu sektöründe işe alma sınırlandırıldı, ücret ve maaşlar donduruldu; kamu harcamalarına, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerine büyük sınırlamalar getirildi. ABD’deki ekonomi çevreleri, “Şili Mucizesi”nden söz etmeye başladılar. Profesörler “bu kadar az bedelle bu kadar büyük işler yapılmış olması”nı öve öve bitiremiyorlardı.

Ekmeğin fiyatı, 1973’te dört, bir yıl sonra da on kat arttırıldı. Emekçilerin satın alma gücü, 1968-69 dönemine göre yüzde 65 oranında düştü. Mart 1974’teki asgari ücret, o dönemdeki ancak yüzde 30’unu karşılamaktaydı. Kitlelerin yoksullaşmasıyla ortaya çıkan talep yetersizliği nedeniyle pek çok küçük işletme battı, tekelleşme arttı. Yüksek faizler ve sıkı para politikasıyla toplumun büyük kesimleri ekonomik cendere içine hapsedildi. Yalnız işçi ve köylüler değil, orta sınıf da hızla yoksulluğa itildi. Açlık, yetersiz beslenme, işsizlik, hastalık, bakımsızlık, sosyal güvenlikten yoksunluk, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanamama nedeniyle milyonlarca Şilili sefalete itildi. Kentlerde çalışan köylüler geriye göçe zorlandı. Fuhuş, rüşvet gibi suçlarda büyük artış görüldü. Friedmancı Şikago Modelinin savunucularından Amerikalı profesör Arnold Harberger, Allende döneminde CIA’dan para alarak terörü ve ekonomik paniği kışkırtan Şili’nin en “milliyetçi” gazetesi *El Mercurio*’ya verdiği demeçte, “Şili’nin bu kadar kısa bir sürede, küçük bir bedelle, büyük bir ekonomik bunalımı aşabilmiş olmasına gerçekten çok şaşırdım”

diyerek “mucize”yi açıklıyordu. Milton Friedman da ülkeyi mu-
zaffer bir komutan edasıyla ziyaret etti ve eserini gördü.⁴⁰⁸

Şili’de de ABD’nin istediği gerçekleşmişti.

C. Yeniden Soğuk Savaş

ABD, stratejik alanda Sovyetler Birliği’ne karşı üstünlüğünü
korumakta zorlanır, Afrika ve Asya’da gerilla hareketleri karşı-
sında yenilgilere uğrar, içerde büyük bir ekonomik krizin pençe-
sinde kıvrılırken, Nixon-Kissinger ikilisinin çabaları bunalımı
aşmaya yetmiyordu.

Bunalıma karşı ABD güçlerini seferber etmeye ve restoras-
yon için içerde emeğe, dışarda da hem Sovyetler’e, hem Üçün-
cü Dünya’nın bağımsızlıkçı rejimlerine, hem de Batı Bloku için-
deki müttefiklere karşı sert önlemler talep etmeye, silahlanmaya
ve liberal ekonomik önlemlere dayalı bir dalgayı harekete geçir-
meye çalışıyor, bunun için güç toparlıyordu.

Ne var ki, Nixon’un yerine geçen ve onun siyasetini sürdüren
Gerald Ford’un adaylığında Cumhuriyetçi Parti, bu görev için
henüz hazır değildi. Gerilemeye ve bunalıma karşı, hızla daha da
sağ’a savrulmuş egemenlerle tepkili fakat programsız, örgütsüz,
şaşkın ve henüz kıvama getirilememiş kamuoyu arasındaki iliş-
ki, Vietnam Sendromu’nun sürdüğü, yeni sermaye saldırısı ve
militarist hamle için yeterli şartların oluşmadığı bir ortamda ye-
niden kuruluyordu. İşte bu momentte, Demokrat Parti adayı, ge-
çiş döneminin adamı olarak başkanlık seçimlerini kazandı. Car-
ter, bir yandan barış görüntüsü altında sertlik politikalarını savu-
narak, bir yandan da “küçük adam”ın temsilcisi görünümüyle
uygun bir fırsat yakalamıştı ve bunu kullanarak başkanlık koltu-
ğuna oturdu. Sanılanın ve beklenenin aksine, Demokrat Carter,
uluslararası ilişkilerde yeni bir karışmacılık, saldırganlık, ger-
ginlik ve silahlanma sürecini başlattı.

408) Bkz. Haluk Gerger, “Cunta ve Ekonomik Mucize”, içinde “*Mayınlı Tarla*”da..., Age, s.
136-139.

Jimmy Carter, ilk dış politika saldırısını “İnsan hakları”na dayanarak başlattı. Böylece de en büyük kötülüğü insan haklarına vurdu. Artık bu kavram sistematik biçimde ve bilinçli bir tercihle emperyalist saldırganlığın aracı, Amerikan stratejilerinin kaba kuvveti gizleyen perdesi, şiddetin bahanesi olarak kullanılmaya başlandı. Birinci Soğuk Savaş’ın “demokrasi” aldatmacasının yerini, bu kez de, “insan hakları” sinisizmi almıştı. Kavramın ucuz bir ideolojik malzeme yapılmasıyla, insan hakları Carter Yönetimi’nin ilk kurbanı oldu. İçeriğinden soyutlanmış, tarihsel gelişiminden koparılmış, çağdaş özü boşaltılmış, var olmayan bir “insan” üzerinden sınıfsal, kültürel, politik gerçekliği içindeki gerçek insan ve halklara karşı kullanılan, onları vuran bir araca, onların temel haklarının hoyratça ihlalinin kaba yöntemine dönüşmüştü. Bu haliyle de, yerine göre, bir ideolojik saldırıyı, kültürel-entellektüel terörü, siyasal demogojiyi ve askeri şiddeti meşrulaştırma işlevleriyle donatılmıştı.

Bu arada, Afganistan’da iktidara gelen ve radikal bir toplumsal reform programını başlatmaya çalışan “Marksist” iktidara karşı aşiret ve dincilere yardım programı da başlatıldı. Sovyetler Birliği’nin, Afganistan’a girmesinin ardından bu yardımlar artırıldı ve ülkede yıkıcı bir iç savaş başladı. Taliban ve Usame Bin Ladin’le işbirliği geliştiriliyor, onlara silahlar veriliyor, üslerde eğitim yaptırılıyordu. Bu unsurlar ABD’nin yeni “özgürlük direnişçileri”ydiler.

Sovyetleri, kendi Vietnam bataklığında sıkıştırmak ve boğmak artık ana stratejiydi ve nükleer savaş dahil her tür risk göze alınacaktı. Bir Fransız gazeteci, 1998 yılında Carter’ın Ulusal Güvenlik danışmanı Zbigniew Brzezinski’ye, köktendincilere yaptıkları yardımlardan pişmanlık duyup duymadığını sorduğunda aldığı yanıt şöyledir:

“Neden pişman olayım? Bu gizli operasyon harika bir fikirdi. Rusların, Afganistan tuzağına düşmesi sonucunu doğurdu; siz benim bundan pişmanlık duymamı mı bekliyorsunuz? Sovyetlerin sınırı resmen geçtikleri gün Başkan Carter’a şunu yaz-

dım: Şimdi SSCB'ye onların Vietnam Savaşı'nı verme fırsatını elimize geçirdik..."⁴⁰⁹

Carter döneminde Sovyetler Birliği'yle silahlanma yarışı da yeniden başlatıldı. ABD'nin hem silahlanma bütçesi, hem de silah ihracatı büyük oranlarda arttırıldı. ABD'de MX'ler gibi yeni nükleer füze sistemlerinin devreye sokulması ve nükleer füze taşıyan Trident Denizaltı Programının sürdürülmesi, Avrupa'ya da Seyir (*Cruise*) ve Pershing'lerin yerleştirilmesi kararıyla birlikte yeni ve çok riskli bir nükleer silah yarışını da dayatıyordu. Yeni yönetim, "bir nükleer savaştan üstün çıkma" imkanını ve bu amaçla, yani karşı tarafın nükleer silah sistemlerini kullanılamadan yok etmek için gerekli "vuruş yeteneği"ni elde etmek ve Dışişleri Bakanı Harold Brown'un sözleriyle "dünyanın en güçlü ülkesi olarak kalmak" için kapsamlı doktrin, hedefleme ve silah sistemi projelerini yürürlüğe koydu.

Carter Yönetimi, ayrıca, Üçüncü Dünya'daki Amerikan müdahalelerine yeni bir ivme kazandırma amacıyla yeni özel kuvvetler oluşturulmasına da karar verdi.

Bu yönelişin en önemli ayağı olarak da, 23 Ocak 1980'de Carter, Kongre'ye sunduğu "Birliğin Durumu" raporunda Körfez bölgesini ABD'nin "yaşamsal çıkar" alanı olarak ilan etti: "Bir dış güç tarafından Basra Körfezi bölgesinin denetimini ele geçirmeye yönelik herhangi bir girişim, Birleşik Devletler'in yaşamsal çıkarlarına karşı bir saldırı olarak kabul edilecek ve böyle bir tecavüz, askeri güç de dahil olmak üzere, gerekli her araç kullanılarak geri püskürtülecektir." Böylece olmayan bir tehdit bahanesiyle ABD, petrol zengini Körfezi kendi çıkarları için kapatıyor ve orada askeri varlığını güçlendirme hazırlığına başlamış oluyordu. Bu arada Nevada çöllerinde de Körfeze ilişkin bir

409) Bkz. William Blum, *Age*, s. 17. Blum, ayrıca, bu söyleşinin yayınlandığı 15-21 Ocak 1998 tarihli Fransız *Le Nouvel Observateur*'un o nüshasının "özgürlükler ülkesi" Amerika'ya (belki Kongre kütüphanesi hariç)eksik, Brzezinski'nin röportajı kesilmiş biçimde gönderildiğini yazıyor; s. 321 dn.7 (Türkçe çeviride "bir istisna olarak Kongre kütüphanesine gönderilen baskı Fransa baskısından daha kısadır" diye çevrilmiş ama orijinalinde "belki Kongre Kütüphanesi'ne gönderilen baskı hariç..." deniyor, anlaşılan bir tercüme hatası var Türkçe kitapta.)

askeri harekata hazırlık olmak üzere tatbikatlar başlatılıyordu.

Aynı yıl bir Başkanlık Emriyle de (*Presidential Directive 51*) Körfez’de taktik nükleer silahların kullanılabileceği karara bağlanıyordu. Bundan önce, 1978’de de, Carter Yönetimi, tam bir işgal silahı olan Nötron bombasının bazı elemanlarının üretimini başlatmıştı. Nötron bombası, yoğunlaştırılmış radyasyon (*Enhanced Radiation*) silahı olan ve nükleer patlamanın şok (patlama) ve ısı (termal radyasyon) etkilerinin bir miktar azaltılıp ani radyasyonunun ise arttırıldığı bir nükleer başlıktır. Savunucularına göre avantajı, kolay kullanılabilir olması ve en önemlisi, patlama etkisinin azaltılmasıyla, binalara, havaalanları gibi stratejik yerlere, yollara, yapılara ve silahlara, araç gereçlere, malzemelere az zarar verip etkisini asıl insanlar üzerinde yoğunlaştırmasıdır. Yani bu özünde bir saldırı ve işgal silahıdır. Örneğin, bir havaalanı, stratejik kent ya da petrol kuyuları işgal edilecekse, oradaki fiziki varlığa mümkün olan en az zararı vermek ve sadece hedefi savunan insanları öldürmek amacına hizmet etmektedir. İnsanları öldürmek ve fakat cansız varlıkları korumaktır bu silahın üretim amacı. Tabii bu haliyle de, petrol kuyularına el koymak amacıyla Körfez için de ideal bir silah olarak düşünülmüştür.

İran’da Şah’ın devrilmesiyle ABD temel bir tetikçisini yitirmiş oldu. Bu durumda, ABD kendi askeri varlığına daha fazla ihtiyaç duyacağı hesabıyla stratejik planlarını ona göre oluşturmaya başladı. O dönemlerde ABD’den dünyada en çok yardım alan ülke, İsrail’le birlikte Mısır’dı. Pakistan’dan sonra dördüncü ülke de Türkiye idi. Yani, ABD, Siyonist Devleti güçlendiriyor, Arap işbirlikçiliği ile Türk militarizmine ve Pakistan gericiliğine özel önem veriyordu. Ne var ki, Körfez Bölgesindeki arkaik rejimler güven vermiyor ve bölgeye yerleşmek gereği ortaya çıkıyordu. 29 Ocak 1980 tarihli Savunma Bakanlığı Yıllık Raporu sorunu şöyle koyuyordu:

“Daha çok ekonomik nedenlerle, Birleşik Devletler, kendi geleneksel ilgi alanları olan Avrupa, Latin Amerika ve Uzak Doğu dışında kalan bölgelerle de yoğun ilişkilere

girmiştir. Bu bölgelerin bazıları şimdi, içerden ve Sovyet müdahalelerinden kaynaklanan sarsıntılar içindedir.

Bu, en fazla Orta Doğu'da böyledir. Bölge, İran'da olduğu gibi, iç karışıklılar için, savaş, terörizm ve yıkıcı faaliyetler için bir kaynak durumuna gelmiştir. Bunun sonucu olarak da, İran Körfezi'nden petrol akışında geçici kesilmeler veya daha kalıcı azalmalar meydana gelebilir.

Afrika, ekonomimiz için petrol ve öteki minerallerin önemli kaynaklarından biri olmuştur. İran Körfezi'nden Avrupa ve Amerika'ya uzanan temel petrol ikmal hatları kıyılarından geçmektedir...⁴¹⁰

Sonuçta da, ABD'nin bu bölgelere müdahale edebilmesini kolaylaştıracak Acil Müdahale Birliği (*Rapid Deployment Force*) oluşturulmasına karar verildi ve bunun için Carter, 10 milyar dolarlık bir harcama öngördü. Elbette bu güç Avrupa dışındaki bütün öteki yerler için düşünülmüştü ama ilk hedef petrol zengini Körfez Bölgesiydi. Bu arada, bölgede, gerektiğinde, nükleer silahların da kullanılabileceği kararlaştırıldı.

Tabii ABD, bölge ülkelerinde de çalışmalarını sürdürüyor, bölgeyi kuşatmanın yollarını arıyordu. Somali ve Kenya gibi daha uzak ülkelerin stratejik değerleri tartışılırken, doğrudan bölgede, Umman ve Türkiye gibi ülkelerde de yeni üslerin, havaalanlarının inşası, lojistik ve destek hazırlıklarının yapılması, yine Türkiye'de olduğu gibi rejimlerin kıvama getirilmesi gerçekleştiriliyordu. Bu arada Türkiye, bir NATO üyesi olarak özel önem kazanıyordu. Bir yandan Körfez'e coğrafi yakınlığı, bir yandan ABD'ye olan geleneksel bağlılığı ve bağımlılığı, "stratejik müttefik" Silahlı Kuvvetlerin yönetimdeki ağırlığı (1980'den sonra da doğrudan iktidarda olması), öte yandan da, bir çatışma olupbittisinden uzak durmak isteyen Avrupalıları NATO dolayısıyla Körfez macerasına bulaştırma ihtimaliyle Türkiye yeni saldırganlığın odak noktası olmuştu.

410) *Historic Documents of 1980*, Congressional Quarterly Inc., Washington D.C., 1981, s. 127-128.

Bütün bu saldırgan politikalarına ve soğuk savaşı canlandırma çabalarına karşın Carter, ABD’de yükselen yeni sağı tatmin etmekten uzaktı. İkinci Soğuk Savaş’a tam ivme kazandırmak, dünyaya karşı, “Vietnam Sendromu”ndan kurtulmuş yeniden doğrudan müdahale stratejisini uygulamak ve içerde de büyük sermayeye, 1970’lerin ikinci yarısından beri sürmekte olan bunalımı, emeğe karşı tam bir dikensiz gül bahçesi yaratarak aşma imkanını yaratmak için, politik sisteme tam el koymak gerekiyordu.

1970’lerin geri çekilmesi, ardından gelen restorasyon hazırlığı dönemi ve nihayet Carter Yönetimiyle savuşturulan geçiş evresi bitmişti ve askeri, ekonomik, sosyal, kültürel, ideolojik; bütün boyutlarıyla global saldırıya sıra gelmişti nihayet.

Hollywood’un ikinci sınıf aktörü Ronald Reagan bu iş için bulunmuş ve arenaya sürülmüştü. 1980’lere insanlık, gözüdönmüş bir Amerikan militarizmiyle, nükleer savaşta yok oluş riskiyle, emeğe ve yoksul uluslara karşı ekonomik liberalizmle politik gericiliğin uğursuz ittifakının saldırısıyla girecekti.

D. Küreselleşme-Yeni Dünya Düzeni

Henry Kissinger, Dublin’de Trinity Koleji’nde 1999 yılında yaptığı bir konuşmada doğru bir teşhisle, küreselleşmeyi, “ABD hegemonyasının öteki adı” olarak tanımlıyor. Dolayısıyla da, Küreselleşme ve aynı madalyonun öteki yüzü olan Yeni Dünya Düzeni üzerinde kısaca durmak, bir kavramsal çerçeve çizmek, ABD stratejilerini kavramak bakımından önemlidir.⁴¹¹

1980’lerde gittikçe artan miktarlardaki sermaye fazlası, temelde spekülatif finans sektörünün rant dünyasına geçmek üzere, yeterli kâr getirmeyen üretken ekonomik faaliyeti terketmeye başladı. Portföy yatırımlarında dünya çapında bir artış ve salt mali işlemlerin toplam hacminde bir genişleme ortaya çıktı. 1980’deki krizden hemen sonra kapitalist metropollerde beynel-

411) Serbest biçimde yararlandığımız kaynak için bkz. Haluk Gerger, “Küreselleşme: Emperyalizmin En Yüksek Asaması”, *Sınıf Bilinci*, No. 16, Kasım 1996, s. 23-36.

milî sermayenin yeni saldırısı başladı. Reagan Yönetimiyle doğu çıkan bu saldırının sonuçları, sadece az gelişmiş veya güçsüz kapitalist ekonomiler üzerinde değil, başta ABD olmak üzere metropol ülkelerde de emek için yıkıcı oldu. ABD’de 1980’li yıllarda, gerçek ücretler ve maaşlar büyük düşüşler gösterdi. Büyük şirketlerin kâr payları büyük ölçüde artarken genel yoksulluk, hatta açlık ve evsizlik korkunç boyutlara ulaştı. Onmilyonlarca insan gereksiz sayıldı ve onlara öyle davranıldı. Yeni bir deregülasyon dalgasıyla müdahaleci devlet ve örgütlü emeğin bütün kısıtlamalarından kurtulan büyük sermaye yeni bir küresel saldırıya geçince, Üçüncü Dünya’daki yeryüzünün lanetlilerinden önce, ilk kurbanlar metropollerdeki emekçi nüfus oldu. Noam Chomsky, “ekonominin küreselleşmesinin karşılığı, ülkede Üçüncü Dünya’ya ait özelliklerin kök salması olmuştur”⁴¹² diyerek ABD’deki yıkımı tanımlıyor. Muazzam ticaret açıkları, dış borçlanma, yüksek faiz oranları ve kaydırma ve parçalama yoluyla maliyetin düşürülmesi sonucu elde edilen birkaç yıllık yanıltıcı canlanmadan sonra ABD, daha da zayıflamış talep, kısılmış sosyal harcamalar ve aşınmış bir ulusal üretim temeliyle birlikte dünyanın en borçlu ülkesi haline geldi. Buna İkinci Soğuk Savaş saldırısının silahlanma harcamalarının maliyeti de eklenince Amerikan ekonomisi çöküşün eşiğine geldi. Bedeli elbette emekçiler ödeyecekti. Birleşik Devletler’de yoksul insan sayısı 1979’da 2 milyon 522 bin iken 1986’da 3 milyon 425 bine çıktı, bu arada, düşük gelirli için kiralık ucuz ev sayısı aynı dönemde neredeyse yarım milyon azaldı. Buna karşın, 1986’da Reagan Yönetimi düşük gelirli için konut yapımı için 1981’dekinden 17 milyar dolar daha az harcama yapmaktaydı. Çocuklu muhtaç aileler için yapılan harcamalardaki azalma, Federal eğitim harcamalarındaki muazzam gerileme kadar yıkıcı sonuçlar doğurmuştu. Öte yandan, askeri harcamalar hızla artarken büyük şirket kârlarındaki vergi oranı da 1960’daki yüzde 46’dan 1986’da yüzde 21’e düşüyordu.⁴¹³

412) Noam Chomsky, *Year 501: The Conquest Continues*, London, Verso, 1993, s.275.

413) İstatistikî bilgiler şu kaynaktan derlenmiştir: Steve Brouwer, *Sharing the Pie: A Disturbing Picture of the US Economy*, Carlisle, Pennsylvania, Big Picture Books, 1988.

Beynelmilel sermayenin monetarist saldırısı, doğal olarak, tüm dünyayı kapsayarak girdabına çekti. Ronald Reagan bu gerçeği şöyle dile getiriyordu: “Biz bir ulusu değiştirmek istemiştik, oysa, bir dünyayı değiştirdik.”⁴¹⁴

Üçüncü Dünya’da ise, küreselleşmeyi “Yapısal Uyum Programının Küreselleşmesi”⁴¹⁵ belirledi. Dünya Bankası ve IMF’nin dayattığı yapısal uyum programları sonucunda, çoğu Üçüncü Dünya ülkesi zaten çok sınırlı olan döviz gelirlerinin büyük bölümünü borç ödemelerine ayırmak zorunda kaldı. Bu hortumlama öylesine boyutlara ulaştı ki, Dünya Bankası’nın eski başkanı, “İspanyol Fetihçilerin Latin Amerika’yı yağmalamalarından beri dünya bugün gördüğümüz yönde bir servet aktarımı yaşamadı”⁴¹⁶ diyerek sürecin boyutlarını tanımlayabildi. “Sömürünün bu en son biçimi sonucunda, Üçüncü Dünya ihraç ürünlerine ödenen fiyatlardaki büyük ve sürekli düşüşler ve bu ürünlerin sanayileşmiş ülkelerin pazarlarındaki daralmalarla birlikte, hemen hemen tüm Üçüncü Dünya ülkelerinin zaten düşük olan gelir düzeyleri 1982’den bu yana ciddi biçimde geriledi.”⁴¹⁷ Üçüncü Dünya’nın dünya gelirindeki payı 1978’deki yüzde 5,6’dan 1984’de yüzde 4,5’e inerken, zengin ülkelerle yoksul ülkeler arasındaki gelir oranı 1960’daki 20,1’den 1980’de 46,1’e, 1989’da 60,1’e fırladı.⁴¹⁸

Sonunda, yapısal uyum Üçüncü Dünya’yı çökertti. Kapitalist ilişkileri ve emperyalizmin denetimindeki uluslararası ekonominin cenderesini kıramayan “kapitalist olmayan yol”un devletçi kapitalizminin enkazı altında, önce, devlet müdahalesi, sosyal güvenlik, kamu harcamaları, planlama, fiyat denetimleri ile sa-

414) Lou Cannon, *President Reagan: The Role of a Lifetime*, New York, Simon and Schuster, 1991’den nakleden Welden Bello, *Dark Victory: The United States, Structural Adjustment and Global Poverty*, London, Pluto Press, 1994, s. 105.

415) Terim Bello’ya ait, Age, s.28.

416) Morris Miller, *Debt and the Environment: Converging Crises*, New York, The United Nations, 1991’den nakleden Age, s.68.

417) Teresa Hayter, *The Creation of World Poverty*, 2. baskı, London, Pluto Press, 1992, s.8.

418) Bkz. Frans J. Schuurman, “Introduction: Development Theory in the 1990s”, Frans J. Schuurman (Der.), *Beyond the Impasse: New Directions in Development Theory*, London, Zed Books, 1993, s.10.

nayileşme çabaları kaldı, sonra da, buradan özelleştirme, deva-
lüasyon, sermayesizleşme, yığinsal işsizlik, yoksulluk, açlık, de-
rin toplumsal eşitsizliklerin meşrulaştırılması, siyasal istikrarsız-
lık ve yıkımın ta kendisi yükseliverdi.

Yoksul ülkelerin marjinalleştirilmesi küresel bir *apartheid* yarattı. Yeni uluslararası kast sistemi kendi dokunulmazlarını yarattı. Amerikalı iktisatçı Lester Throw, iş dünyasındaki şu sö-
zü aktararak Afrika'nın yıkımını tanımlıyor: "Şayet Tanrı onu (Afrika'yı) sana verip ekonomik diktatörü yaptıysa, yapılacak en akıllı iş onu Tanrıya geri vermektir."⁴¹⁹

Sonuçta da ortaya "parametreleri denetimsiz pazar ile ulusla-
rüstü bankalar ve büyük şirketler tarafından tanımlanan bir dün-
ya ekonomik yönetim düzeni"⁴²⁰ çıktı.

1917'de Lenin, kapitalizmde, bugün artan bir geçerlilik ka-
zanmış bulunan bir eğilimi saptayarak; "Gelişme çizgisinde ilk
çıkışını küçük tefecilikle yapan kapitalizm, bu çizgiyi, büyük te-
fecilikle sona erdirmektedir"⁴²¹ demişti. Lenin'in işaret ettiği
yağmacı birikim tarzı, yıllar sonra, bugün gözlemlediğimiz tür-
den bir neo-merkantilizme doğru evrildi. Bir ekonomik siyaset
ve etkinlik olarak merkantilizm "üretim karşı değişim sürecini,
kullanım değerine karşı değişim değerini, tüketilebilir ürünlere
karşı biriktirilmiş parayı ve kapitalist gelişmede ulusal kaynak-
lara karşı uluslararası kaynakları" öne çıkaran bir birikim mode-
lini ifade eder.⁴²² Bugünün küreselleşme dünyasına bakıldığında,
"üreticilerin üretim araçlarından yoksun bırakıldıkları bir sürece
ve ayrıca para biçiminde sermaye birikimi sürecine... ve... öteki
ülkeleri soyan ve ticari olarak sömüren bir sürece"⁴²³ dayanan il-
kel birikimi anımsatan sermaye birikimi tarzına sahip bir "kor-

419) Lester Throw, *Head to Head: the Coming Economic Battle among Japan, Europe, and America*, New York, Warner Books, 1993, s.216.

420) Howard Wachtel, *The Money Mandarins*, M.E. Sharp, 1990'dan nakleden Chomsky, *Year 501...*, Age, s.95..

421) Lenin, *Emperyalizm...*, Age, s. 61.

422) Tamas Szentes, *The Transformation of the World Economy: New Directions and New Interests*, The United Nations Publications, London, Zed Books, 1988, s.11.

423) Age, s.9.

poratif merkantilizm”in⁴²⁴ işleyişini görmek pekala mümkündür. Bugün artık, toplumsal üretimin özelleştirme yoluyla yeniden gasp edildiği günümüz dünyasında, kurumsallaşmış eşitsiz değişim yoluyla dünya çapında yağmaya ve finansal talan yoluyla da yeryüzü üretim temelinin aşınması noktasına ulaşılmıştır. Ve bu noktada, bugün, “ABD ile İngiliz ekonomileri, kısmen Üçüncü Dünya faiz ödemeleriyle finanse edilen muazzam ticaret açıklarıyla ayakta durmaktadırlar.”

Küreselleşmiş spekülasyon, tefecilik, gerileyen üretim, dehşet verici yoksullukların ortasında çok büyük zenginliklerin özel kişilerce gaspı ve milyarlarca insanın finansal boğazlanması, baskı, çelişkiler, çatışmalar ve şiddetle birlikte emperyalizmin günümüzdeki asalaklığı ve çürümüşlüğü, onun gelişmesinin en yüksek aşamasına işaret ediyor. Emperyalizmin ilk döneminde, meta üretimi zemin yitirse de hâlâ ekonomik yaşamın temelini oluşturmaktaydı. Bugünse, emperyalizmin en yüksek aşamasında, mali spekülasyonlar ve manipülasyonlar hükmünü yürütüyor. Sanayii kapitalizminden finansal kapitalizme geçiş tüm iç çelişkileriyle birlikte tamamlanmış görünmektedir.

Tarihçi Eric Hobsbawm, küreselleşmeyi şöyle tanımlıyor: “tarihte ilk kez, sadece ticaretin değil, üretimin ulusüstü (transnasyonal) biçimde düzenlenmesi... Pratikte, üretim artık ana şirketin bulunduğu devletin politik sınırları içinde organize edilmektedir.”⁴²⁵

Bu tanım ve yukarıda çizmeye çalıştığımız çerçeve içinde, konumuz bağlamında küreselleşmenin önemli olan yanı, spekülasyon özelliği, ideolojik saldırganlığı, temel hedefleri ve yarattığı evrensel tablodur.

Yukarıda belirtmeye çalıştığımız gibi, üretken sermayeye ve dolayısıyla da reel ekonomiye mali kaynak oluşturma temelinden koparak bütünüyle spekülatif faaliyetlere, mali manipülas-

424) Peter Philips, *Challenge*, Jan.-Feb. 1992'den Chomsky, *Year 501...*, Age, s.95.

425) Eric Hobsbawm (in conversation with Antonio Polito), *The New Century*, İtalyancadan çev. Allan Cameron, London, Abacus, 2000, s. 63.

yonlarla paradan para kazanmaya ve rant gelirlerine yönelen devasa bir “ekstra” finans sermayesinin varlığı, bu sürecin temel ögesini oluşturuyor. Zamanla ulusal engellerin yıkıldığı koşullarda, müdahaleden arındırılmış dünya kapitalist pazarındaki küresel mali piyasalar ağı, kâr ve genişleme arayışındaki atıl sermaye fazlasını giderek daha fazla miktarlarda kendine çekmeye başladı. Spekülasyon, uluslararası tefeci bankerler, kupon kesiciler, tüm dünyada at koşturan karapara sisteminde hükümler oldu. 1990’ların ortalarına gelindiğinde, “günlük dış işlemler... Uluslararası Para Fonu’na üye tüm ülkelerin tüm altın ve döviz rezervlerine eşit olan bir trilyon dolar gibi astronomik bir düzeye”⁴²⁶ ulaşmıştı bile. 1995 yılında Amerikan Wall Street Journal gazetesi, gelişmiş ülkelerde meta üretiminden ziyade “gayri maddi kalemler”in zenginlik kaynağına dönüştüğünü yazıyordu.⁴²⁷ 2002 yılındaysa, Alman Cumhurbaşkanı Johannes Rau, “spekülatif amaçlarla yer değiştiren para” miktarını “2 trilyon Euro’dan (2.2 trilyon dolar) fazla” olarak veriyor ve “hergün dünyada dolaşan paranın yüzde 90’ının mal ve hizmet dolaşımıyla ilgisi olmayan” spekülatif sermaye olduğundan şikayet ediyordu.⁴²⁸ İşte bu “küresel mali ağ, döviz işlemlerinden, küresel tahvillerden, Mastercard’lardan, euroyenden, swap işlemlerinden, rufflardan ve parayı yeniden paketleyip, yeniden satmak için oluşturulmuş çok daha gösterişli yeni spekülatif araçlardan oluşan ve sürekli değişen bir labirenttir. Bu ağ geçmiş yılların sıkıcı gri bankalarından çok bir kumarhane zincirine benzemektedir. Günde yirmidört saat boyunca trilyonlarca dolar dünyanın döviz piyasalarına çıkmakta... [ve] bu başdöndürücü tutar içinde mal ve hizmet ticaretine ilişkin olan kısım yüzde 10’dan fazla bir paya sahip değil[dir.]”⁴²⁹

Ve elbette, emeğin sömürülmesi dolayısıyla olsun, insan ih-

426) Daniel Singer, “Europe’s Crises”, *Monthly Review*, c.46, No.3, Temmuz-Ağustos1994, s.92.

427) *The Wall Street Journal*, 24-25 Şubat 1995 (Charles Goldfinger’in yazısı)

428) Bkz. F.A.Z. (International Herald Tribune ek) Berlin, Mayıs 14, 2002.

429) Richard Burnet, John Cavanagh, *Global Dreams: Imperial Corporations and the New World Order*, New York, Simon and Schuster, 1994, s. 17.

tiyaçları için mal ve hizmet üretiminden kopmuş, bunun getirdiği ekonomik, politik ve sosyal sorumluluklardan bütünüyle azade bu spekülâtif sermaye, sonunda, bugün, “kaçınılmaz olarak, yalnızca kendi genişlemesine uyarlanmış” ve “yıkıcı” bir güce dönüşecekti.⁴³⁰

Küreselleşme sürecinin evrensel spekülasyon ağı, doğası gereği, denetim mekanizmalarının, devlet kontrollerinin, bürokratik müdahalelerin, sınırların, egemenlik haklarının ve bağımsız ulusal birimlerin her türden özerkliğinin en aza indirilmesini, giderek ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir. Trilyonlarca doların, günün her saatinde, çeşitli finansal araçları serbestçe kullanarak yeryüzünü dolaşabilmesi ve fonlarla kârların kısıtlamasız transferi, *de-regulation* denen denetimsizliği kaçınılmaz bir gereklilik yapmaktadır. Bilgisayar tuşlarıyla oynanan devasa kumar, zaman ve mekan sınırlamalarından azade bir akışkanlıkla ancak mümkün olabilmektedir. Bu gereklilik, yine kaçınılmaz olarak, müdahaleyi gerektirmektedir. Bütün kısıtlamalara, denetimlere, kurallara ve bunları dayatma gücüne sahip kurumlara, aygıtlara, yapılara, giderek, devletlerin bağımsızlığına ve egemenlik haklarına bir müdahale, sürecin nesnel özünde mevcuttur. Bu müdahale, yerine göre, pek çok araçla yapılmakta ve doğası gereği şiddeti de içermektedir.

De-regülasyon, yani kuralsızlık, denetimsizlik ve merkezi kurumsal kontrolden yoksunluk, aynı zamanda, doğaları gereği istikrarsızlık barındıran finansal piyasaları daha da istikrarsızlaştırmaktadır. Spekülasyonun global ve devasa niteliği bu yerel istikrarsızlık piyasalarını organik bağlarla birbirine bağlamakta, istikrarsızlığın küreselleşme denen evrensel okyanusunu oluşturmaktadır. Bu global istikrarsızlık ve volatilité piyasası, bu kez, görece marjinal yerel piyasaların dahi stratejik nitelik kazanmasını, yani tüm dünyayı etkileme özelliği kazanmasını getirmektedir. Hassas, her an patlamaya hazır, pimleri çekilmiş

430) Bkz. Paul Sweezy, “The Triumph of Finance Capital”, *The Monthly Review*, c. 46, No. 2, Haziran 1994, s. 1-11.

küçük istikrarsızlık bombaları, artık, sadece kendilerini ve etraflarını değil, New York ve Londra gibi metropol piyasaları da berhava edebilecek hale gelmektedirler. Bu ise, bütün piyasaların denetlenmesi gereğini doğurmaktadır. Bir başka ifadeyle, küreselleşme süreci, kendi iç dinamikleriyle, denetim ve bunun için de müdahale gereğini ortaya çıkarmaktadır; ardından bu kez *de-regülasyon*, yani denetimsizliğin kendisi, *regülasyon*, yani denetim ihtiyacı doğurmaktadır. Başta ABD, bu finans sermayesinin politik örgütlenmeleri olan emperyalist devletler, böylece, bir taraftan, gerektiğinde şiddet kullanarak spekülasyonun serbest dolaşımı için sınırları, kuralları, kontrolleri yıkmakta, öte yandan da, yarattıkları istikrarsızlık ve volatilité ortamından korunmak için kendi kural ve denetim mekanizmalarını dayatmak ya da yangınları söndürmek için müdahaleye gereksinim duymaktadırlar. Kısacası, talan kurgusunun sürmesi ve ağdaki balıkların tutulabilmesi için, finansal ağın örgüsünün zapturapt altına alınması gerekmektedir. Bu müdahaleler de, elbette, şiddete kadar uzanan ve onu içeren yol ve yöntemler içermektedirler.

Aslında, Yeni Dünya Düzeni de işte bu müdahalelerin, kural, kurum ve idelojisinden oluşan bir üstyapı deli gömleğidir dünyaya giydirilen. Küreselleşme, sermayenin, dünyanın dört bir yanına özgürce girip kârın maksimizasyonu ve kısıtlamasız transferi yolunda bütün üretici, mali, ticari faaliyetlerini maksimum serbestiyle yapmasıysa, Yeni Dünya Düzeni de, bunu mümkün kılacak askeri, hukuki, politik, ideolojik önlemler bütünüdür, küreselleşme altyapısının politik üstyapısıdır. Bu özelliğiyle de, ABD'nin, müttefiklerini ve tetikçilerini istediğinde kullanarak, dünyanın her tarafına, gerekirse askerisi de dahil olmak üzere, müdahale edebilme hakkı üzerinde inşa edilen bir düzendir.

Küreselleşme-Yeni Dünya Düzeni ikilisinin egemenlerin elinde stratejik hedefi, biri sınıfsal, öteki ulusal olmak üzere birbirleriyle bağlantılı ikili bir karakter göstermektedir.

Her Şeyden 6nce, sınıfsal ve ulusal bir i ie gemiŐilikle bir tablo ortaya çıkarmaktadır k6reselleŐme saldırısı ve birinci hedef bu tabloyu derinleŐtirerek kalıcı yapmaktır. Genel hedef budur, saldırı, içinde, 6zel sınıfsal ve ulusal alt kategorilerini ve bunlara bağlı y6ntemlerini barındırmaktadır.

Bu tablo, kısaca, insanlığın çok b6y6k b6l6m6n6 sefil koşulların ateşinde yakıp t6keten yaygın yoksulluk ummanındaki gerçeklerle tarihin yazmadığı zenginlik ve l6ks adacıklarının karşılıklı etkileŐimidir.

Bazı rakamlarla bu tabloyu netleŐtirmek ve kolayca kavramak m6mk6nd6r.

- Bug6n yery6z6nde 1,2-1,5 milyar insan temiz içme suyu bulamıyor;

- D6nya n6fusunun y6zde altmıŐı, yani yaklaşık d6rt milyar insan istediği zaman gereksinim duyduğu hekimi g6rmeŐansından yoksundur;

- Yery6z6nde 1,5 milyar insan g6nde bir dolardan az kazanmakta, 6 milyar insan g6nde iki dolardan azla yetinmek zorunda;

- Her yıl yaklaşık 6 d6rt milyon ocuk sadece zat6rreden ve bir o kadar da ishalden 6lmekte;

Açlık, yetersiz beslenme, tedavi edilebilir ve basit aŐıyla 6nlenebilir hastalıklardan 6len ocuk sayısı 20 milyondan fazla;

- İki milyar insan elektrikten yoksun yaşıyor;

- D6nya iŐg6c6 n6fusunun y6zde otuzu, yani yaklaşık bir milyar insan, işsiz ya da eksik istihdam koşullarında yaşamakta.

Bu i karartan istatistiki verileri uzatmak m6mk6n ama gereksiz. Bug6n, b6t6n insanlara aÇ, iş, barınak, m6tavazı ama insani sağlık ve eğitim olanakları verebilme imkanlarına ulaşılmış olmasına karşın, açlıktan, yokluk, yoksunluk ve yoksulluktan, sefaletten s6z ederken h6l6 milyarları telaffuz etmek gerekmektedir.

Oysa, kişilere, tek tek şirketlere atıfta bulunarak çağımızın lüks ve ihtişamını anlatmak mümkün:

- Birleşmiş Milletler Örgütü'nün 2001 yılı İnsani Gelişme Raporu verilerine göre⁴³¹ 1999 yılında 200 en zengin kişi 1 trilyon dolar kazandı. Aynı yıl, 43 yoksul ülkede yaşayan 582 milyon insanın toplam geliri 146 milyar dolar, yani bunun sadece 1/7'si oldu;

- 1992'de General Motors şirketinin satışları, 21'i hariç yeryüzündeki bütün ülkelerin yıllık gayri safi hasıllarından daha büyüktü. Toyota'nun yıllık cirosu Portekiz ve Polonya'nın; IBM'inki Venezüela'nın; Unilever'in Yeni Zelanda'nın gayri safi milli hasıllarından daha büyüktür.⁴³²

- ABD'de inek başına düşen sübvansiyon miktarı 1,057 dolar. Angola'nın kişi başına düşen geliri 660, Etiyopya'nın 100, Honduras'ın 920, Bengladeş'in 360 dolar.

- Bir yolsuzluk soruşturması sırasında açığa çıkan banka belgelerinden anlaşılmıştır ki, Brunei Sultanı'nın yeğeni Prens Cefri toplamı 2 milyar 725 milyon dolara ulaşmak üzere, 10 yıl boyunca her gün kişisel olarak ortalama 747 bin dolar harcamıştır.⁴³³ MTV televizyonunun bildirdiğine göre de, Sultan'ın kendisi Westlife adlı müzik grubuna dört milyon dolar ödeyerek sarayında özel konser verdirtmiştir.

Yine BM İnsani Kalkınma verilerine göre, 1998 yılı itibarıyla, dünyanın en zengin üç kişinin servetleri, yaklaşık 600 milyon insanın yaşadığı 48 ülkenin gayri safi milli hasılasına eşitti.

- Forbes Dergisi, 2003 yılında ABD'nin en zengin on kişinin toplam servetini 237,5 milyar dolar olarak hesaplıyor.⁴³⁴ Bu rakam, Türkiye'de yaşayan yaklaşık 70 milyon insanın bütün bir yıl boyunca ürettiklerinin toplam parasal miktarına, yani Türkiye'nin gayri safi milli hasılasına eşittir.

- Bugün, yeryüzünün sadece yüzde 20'sini oluşturan ge-

431) BM İnsani Gelişme Raporu, Oxford University Press, Cary, NC, 2001, s. 82.

432) Bkz. William K. Tabb, *The Amoral Elephant: Globalization and the Struggle for Social Justice in the Twenty-First Century*, New York, Monthly Review Press, 2001, s. 148.

433) *International Herald Tribune*, Ağustos 8, 2001.

434) Bkz. *Forbes*, 6 Ekim 2003.

lišmiş ülkeler, dünya nimetlerinin (gelirinin) yüzde 86'sını gasp ederken, nüfusun yüzde 80'ine, gelirin geriye kalan yüzde 14'ü kalmaktadır ve onun da acısı her gün binbir biçimde çıkarılmaktadır.

- Ve, "ne kadar inanılmaz görünse de, dünyadaki en zengin on kişinin net servetleri, gelişmekte olan ülkelerde yaşayan bütün insanların yıllık gelirinin toplamından daha fazladır."⁴³⁵

İşte ABD'nin efendisi bulunduğu, sürdürmekte kararlı olduğu, kalıcılaştırmak için kan döktüğü ve uğruna daha çok kan dökeceği dünya tablosu budur. Her gün, her 24 saat, devasa miktarlarda para dünyayı dolaşüyor; borsalarda oynuyor, tahvil satıyor, döviz değişimi yapıyor, bono alıyor, faiz piyasasına giriyor, imaj satıyor, yeryüzünün dörtbir yanında mali kapkaçlarla paradan para kazanıyor, hiçbir şey üretmeden büyüyor, büyüyor, büyüyor. Sıcak para, yağmaladığı yerlerde viraneler bırakıyor, o enkaz üzerinden kendisine kâşaneler inşa ediyor...

Küreselleşmenin yarattığı tablo ABD emekçileri açısından da çok farklı değildir. Bugün ABD'de emekçiler sekiz saatlik işgününe hasrettirler; bir bölümü ancak yarı-zamanlı ya da geçici işi ancak bulabilmekte, bir bölümü geçinmek için fazla mesai ve ek iş yapmakta, bir bölümüyse, iş kategorisinin şirket yönetimlerince değiştirilmesiyle yasaların üzerinden atlanarak, sekiz saatten çok daha fazla, bir tazminat almaksızın, çalıştırılabilmektedirler.

Fabrika işçilerinin gerçek ücretleri; enflasyon ve geriye dönük vergilendirme gözönüne alınarak hesaplandığında, bugün ancak 1970'ler düzeyindedir. Milyonlarca insan ancak yarı zamanlı işlerde ve geçici statüde çalışma olanağı bulabilmektedir. Tabii bunlar pek çok haktan ve güvenceden de mahrum kalmaktadırlar. Sadece Microsoft'ta böyle çalışan 6 bin kişi vardır.

435) Randy Charles Epping, *A Beginner's Guide to the World Economy: Eighty-Two Basic Economic Concepts That Will Change the Way You See the World*, gözden geçirilmiş baskı, Vintage Books, 2001, s. 129.

Amerikan Çalışma Bakanlığı'nın resmi verilerine göre 1990'ların sonlarında işinden atılıp da sonradan yeni bir işe giren milyonlarca işçi eski ücretlerinin yüzde 20 eksikliğini alabilmektedirler. 1986-1997 yılları arasında, en zengin yüzde 1'in, vergiler ve enflasyona uyarlanmış ortalama gelirleri yüzde 90 civarında bir artış göstermişken, Amerikalıların yüzde 90'ının ortalama satın alma gücü bu süre içinde sadece yüzde 1,6 oranında yükselmiştir. Bu arada belirtmek gerekir ki, 1997 yılında 900 büyük şirketin oluşturduğu *American Management Association*'ın yaptığı bir araştırmada, bu şirketlerin yaklaşık üçte ikisinin işçilerini elektronik gözlem altında tuttukları saptanmıştır.⁴³⁶

Küreselleşme/Yeni Dünya Düzeninin ideolojik saldırısı, pazarın demokrasi; özelleştirmenin refah; serbest ticaretin barış getireceği yanılsamasının dayatılması üzerine kurulmuştur. Beyinlere akıtılmak istenen çimento, "Tarihin Sonu" tezinde olduğu gibi, liberal kapitalizmin insan doğasına en uygun düzen projesi olduğu ve bu niteliğiyle de, sosyalizm gibi, alternatif rakip projeleri nihai yenilgiye uğrattığı safsatasıdır. Nihayet, Amerikan yaşam tarzının, bütün insanlığa, gerekirse onların iyiliği için zorla, dayatılmasının meşru olduğu düşüncesiyle özellikle mazlum dünyadaki radikal politik hareketlerin kriminalizasyonu, ideolojik saldırı tablosunu tamamlamaktadır.

Emeğin sermaye karşısında hak ve mevzi elde etme sürecinin belirlediği tarihsel eğilimi durdurmak ve hemen ardından da işçi sınıfının en az yüzyıldır, büyük özveriler, kanlı mücadeleler ve direnişler sonucunda kazanmış olduğu, bir başka ifadeyle; egemenlerin kerhen tanımak zorunda kaldıkları, politik, hukuki, ekonomik, demokratik hakların ve mevzilerin geri alınması, Küreselleşme/YDD saldırısının temel hedefinin sınıfsal bacağına oluşturmaktadır. Ulusal düzlemdeyse, mazlum halkların, ulusal kurtuluş mücadelelerinin zafere ulaşarak sömürgeciliğin tasfiyesiyle başlayan, politik bağımsızlığın kazanılmasıyla süren, politik bağımsızlığın öteki alanlardaki ulusal

436) Bkz. William K. Tabb, *Age*, s. 164, 167, 172, 174.

ve toplumsal kurtuluş süreçleriyle tamamlanması mücadelesiyle de derinleşen tarihsel eğrisinin durdurulması ve zaman içinde de, yitirilen sömürge ilişkilerinin yeniden tesisi amaçlanmaktadır. Bir kez daha, sermayeye bütün kapıların açılması ("Açık Kapı" politikası) ve bütün kurumlarıyla emperyalist zincirlerin halkları tutsak almasıdır hedeflenen. Bugün, burjuva milliyetçiliğiyle ortaya çıkan ulus-devletlerin egemenliği, kapitalizmin bu evresinde beynelmilel sermaye için bir yüke dönmüştür ve egemenlik hakkının, görece güçlü kapitalist devletler açısından aşındırılması, ötekiler içinse neredeyse tasfiyesi, emperyalizmin gündemindedir. Beynelmilel sermayenin ve esas olarak da Amerikan tekellerinin, emperyalist burjuvazinin en temel saldırı aygıtı olan kendi devletlerinin egemenliği dışındaki egemenliklere tahammül edemez bir kıyıcılığa ulaştığı kuşkusuzdur. "Ötekiler" in egemenlik kurumları, devletleri, silahlı bürokrasileri, hatta sınırları, artık sadece, kendi halklarını ve emeği, beynelmilel sermaye adına, zapturapt altında tutmakla sınırlandırılmıştır.

ABD'nin stratejik hedefleri ve politikaları, işte bu çerçeve içinde anlam kazanmakta, gerçek manasını bulmaktadır. Bunu New York Times gazetesi yazarlarından Thomas Friedman, Adam Smith'in kapitalizmin işleyişine ilişkin sözünü ettiği ünlü "görünmez el"ine atıfta bulunarak şöyle ifade ediyor:

"Pazarın gizli eli, gizli bir yumruk olmaksızın asla çalışmaz. McDonalds, F-15 jetlerinin yapımcısı McDonnell Douglas olmadan gelişemez. Dünyayı Silikon Vadisi teknolojileri için güvenli yapan gizli yumruğun adı, ABD Kara Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri, Donanması ve Deniz Piyadeleridir."⁴³⁷

Doğru söze ne denir!..

437) Aktaran Robert W. McChesney, "Global Media, Neoliberalism, and Imperialism", *Monthly Review*, c. 52, No. 10, Mart 2001, s. 17-18.

E. Reagan'ın Büyük Saldırısı

Reagan Yönetimi'ni oluşturan büyük sermaye ve onun ideologlarının projesi ve "daha sonra Devlet idaresini ele geçirecek aşırı uçların koalisyonu [1970'li yıllarda] ...oluşturmuştur. Siyasi programı ise şudur: Savaş ve sürekli seferberlikle toplumu birleştirmek ve Birleşik Devletler'in küresel stratejik üstünlüğünü güvence altına almak. Bugün tamamen aşkar olan, sürekli bir düşmanın tanımlanmasını ve toplumdan oldukça bağımsız, kuvvetli bir devletin yaratılmasını gerektiren bu yetkeci proje, daha 1970'li yılların ortasında, radikal sağ Doğu-Batı yumuşama politikasını kendi elleriyle torpillediğinde gözle görülür hale gelmişti... Bu koalisyon, kendi bakış açılarınca Amerikan ortak iradesini tehlikeli şekilde bozduğuna inandıkları, Richard Nixon ve Henry Kissinger'ın 'gerçekçi' politikasını reddediyordu; ve bunun yerine, Sovyet rejimine diz çöktürmeyi hedefleyen, geniş kapsamlı bir askeri seferberlik ve saldırı stratejisi öneriyordu."⁴³⁸

Reagan Yönetimi, bu düşüncelerle, ilk Soğuk Savaş dönemi- ni andırır biçimde antikomünist ve antisovyet histeriyle büyük bir silahlanma programını başlattı. Bir yandan, bir nükleer saldırıda zafer kazanılacağı görüşü dillendirilir, Sovyetler Birliği "Şer İmparatorluğu" olarak adlandırılırken, elbette gerginlik de artıyordu. Bu arada Reagan, uzayı da silahlanma programına alarak "Yıldız Savaşları" diye anılan "Balistik Füze Savunma" projesini açıkladı. Böylece, onyıllardır bir karşılıklı "dehşet dengesi" koşullarında süregelmekte olan nükleer denklığı de bozacak, silahlanma yarışını olağanüstü boyutlara taşıyacak, iki nükleer güç arasındaki askeri istikrarı bozarak nükleer felaket riskini arttıracak dengesiz ve gözü kara bir yola girdi. Açıkça, uzun bir nükleer savaşın kazanılabileceği, Sovyetler Birliği'nin böylece ortadan kaldırılabileceği düşüncesi en yetkili ağızlarca dillendirilmeye ve hükümet raporlarına girmeye başladı. En kötü

438) Philip S. Golub, "Soğuk Savaştan Öneleyici Savaşa Bush Yönetiminin Siyasi ve ideolojik Kökenleri", çev. Kenan Bayraktar, *Le Monde Diplomatique (Türkiye)*, 15 Mart-15 Nisan 2003, s. 34.

olasılıkla, Sovyetler Birliği'nin kendisine dayatılan silah harcamalarıyla iflas ettirileceği görüşü benimsendi.

Avrupa'da, seyir füzelerine, Pershinglere ve nötron bombasına dayalı yeni bir saldırganlık stratejisi bloklararası gerginliği iyice arttırdı.

Ülkede ve aslında yeryüzünün her yanında, emeğe karşı büyük bir savaş açıldı. Büyük sermaye önündeki bütün ekonomik, hukuki, politik, sosyal engelleri yıkmaya yeminli bir saldırıydı bu. İlk hedef, işçi sınıfının örgütlülüğüydü. İkinci olarak da, "sosyal devlet" anlayışı ve uygulamaları hedef alındı. Üçüncü olarak da, sermayenin dolaşım ve işlemesi önünde engel görülen devlet, bürokratik denetim mekanizmaları, kısacası, egemenlik ve bağımsızlık hakkına saldırıldı her tarafta. Friedmancı pazar fetişizmi, parasal önlemler, kamu harcamalarının kısılması, şirketlerin vergi yükümlülüğünün en aza indirilmesi, silahlanma harcamaları, bütçe açıklarına ve borçlanmaya dayanan politikalar günün geçerli uygulamaları oldu. Her yerde, akıl almaz kârlarla beraber yaygın yoksulluk, çaresizlik, tükenmişlik, örgütsüzlük, hatta açlık ve hastalık birlikte, birbirlerini besleyerek büyüdüler. Baskı ve şiddet de, bu tablonun kaçınılmaz parçasını oluşturdu dünya çapında.

Reagan Yönetimi, dış ilişkilerinde teröre, teröristlere, yasa tanımaz kabadayılığa, işgal ve darbelere, eski usul CIA yıkıcılığına, suikastlere, kışkırtmalara dayanıyordu. Beyaz Saray'da, sırtlarını büyük şirketlere dayamış, ruhunu sermayeye kiralamış, hayatını burjuvaziye ve emperyalizme hizmete adanmış "yeni muhafazakarlar" mafyavari bir yönetim kurmuşlardı.

Amerika "Vietnam sendromu"ndan kurtulmasını kutluyordu. Artık Amerikan deniz piyadeleri, Liberya'da, Sierra Leone'de, Kongo'da eski usul operasyonlara girişiyor, CIA yeniden yabancı devlet adamlarına ve politik muhaliflere suikastler düzenleme izni alıyor, dünyaya yayılmış binlerce ajan ve milyonlarca dolarlık fonlarla yeni maceralara yelken açıyordu. Saddam, büyük askeri yardımlarla, kimyasal silahlarla İran'a saldırmaya kışkırtılı-

yor, bir milyon insanın kırılması keyifle izlenip bundan Körfez’ e sarkınanın hesabı yapılyordu. Savaş bahane edilerek, Kuveyt bandıralı gemilere Amerikan bayrağı takılıyor, Amerikan savaş gemileri, savaş uçakları bölgeyi denetliyorlar, İran’ la çatışmalara giriyorlardı. CIA, içinde Arafat yanlısı Filistinliler var, diye Mısır yolcu uçağını kaçırp “terörist” arıyordu.

Uluslararası kanun kaçıknı kabadayı, 1981’ de iki Libya uçağını düşürdü, Altıncı Filo, Libya karasularında kışkırtıcı tatbikatlar yaptı, 1983 ve 84’ de Beyrut’ u bombaladı, savaş gemileri gönderdi ve deniz piyadeleri kente girdi. 1986 yılında, Kaddafi’ yi öldürme amacıyla Libya bombalandı ve Kaddafi’ nin kızı öldürüldü. 1987’ de bir İran gemisi batırıldı. 1988 yılında bir İran Boeing 747 (jumbo jet) yolcu uçağı düşürüldü, müretteabat dahil 290 masum insan öldü. Reagan bunu “meşru savunma önlemi” olarak geçıştirdi.

Bu arada, Sovyetler Birliğı hava sahasının stratejik açıdan hassas bir bölgesine girerek tüm uyarılara karşın yoluna devam eden ve Sovyet jetlerince düşürülen Güney Kore yolcu uçağının, ABD ve G. Kore CIA’ larının işbirliğıyle casusluk uçuşuna zorlandığı iddiası da, kara sicilini bir başka kara deliğı olarak kara tarihindeki yerini koruyor şimdilik.

Amerikan askerleri sözde “Barış Gücü” olarak bulundukları Beyrut’ ta bir intihar saldırısına hedef oldu ve 240 kadar Amerikan askeri öldü. Bu olaydan sonra ABD, askerlerini Lübnan’ dan çekmek zorunda kaldı. “Amerikan erkekliğı” ne hanel geldiğı bu sırada, ABD, sol güçlerin iktidarda olduğı 100 bin civarında nüfusu olan Grenada’ yı gözüne kestirmişti. “Yeni bir Küba” ya izin vermeme ve Grenada’ da bulunan Amerikalı tıp öğrencilerinin hayatını koruma bahanesiyle Reagan minik ülkenin işgalini emretti. Grenadalıların yiğitçe direnişine karşın ada işgal edildi ve işbirlikçi bir yönetim işbaşına getirildi. Grenada’ nın işgalı kuşkusuz 20. Yüzyılın en büyük skandallarından biriydi. 100 bin kadar nüfusu minik bir adanın, yeryüzünün en güçlü ve zengin ülkesine işgal nedeni olacak ölçülerde bir tehdit oluşturmaları el-

bette büyük bir yalandı. Ada'da bir havaalanı inşaatında çalışan Kübalı işçi ve teknisyenler bile bir tehdit unsuru olarak ilan edildi. Ada'da okuyan Amerikalı tıp öğrencileri de bu iğrenç oyuna alet edildi; "tahliye" edildikten sonra planlanan bir mizansenle getirildikleri havaalanında, foto muhabirleri ve televizyon kameraları önünde yeri öptüler, kendilerine okuma imkanı veren bir ülkenin misafirperverliğine böyle yanıt verdiler.

1. Nikaragua'da CIA ve Kontralar

Reagan Yönetimi, terör faaliyetlerini en fazla Nikaragua üzerinde yoğunlaştırdı. Ülkeyi bağımlılık zincirlerinden, yoksulluk cenderesinden, dikta rejimlerinin sömürü ve şiddetinden korumak, demokratik reformlar yapmak üzere iktidarı ele geçiren Sandinist yönetime karşı, ABD, CIA güçleri aracılığıyla Nikaragua limanlarını mayınladı ve Honduras'ta bir gizli özel ordu oluşturmaya başladı. Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı, Nikaragua'nın müraacatı üzerine ABD'yi suçlu bulan ve tazminat ödemeye mahkum eden bir karar aldı. Bu arada, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi de tarafları uluslararası hukuka uymaya çağırarak bir karar tasarısını kabul etti. ABD içinde de yapılan korusanlığa tepkiler vardı. Ne var ki, Reagan Yönetimi'nin hukukun inceliklerini, uluslararası kamuoyunu ya da Birleşmiş Milletleri dinleyecek hali yoktu.

Kongre'den istediği desteği bulamayan Reagan sonunda özel ve gizli fonlarla para topladı ve özel bir paralı askerler birliği kurdu. Kontralar, CIA yönetiminde terör eylemlerini arttırmaya başladılar.

CIA'nın kontralar için hazırladığı "eylem kılavuzları" Türkçeye de çevrilen bir kaynakta aktarılıyor:⁴³⁹

"Nikaragualılar için hazırlanmış 16 sayfalık bir 'çizimli rehber' 40'tan fazla resimle okuyucunun 'Nikaragua'yı bir dizi faydalı sabotaj tekniğiyle Marksist tiranların baskısından ve sefaletten nasıl kurtaracağını' göstermektedir. Bu

439) William Blum, Age, s. 65-66.

teknikler arasında şunlar bulunmaktadır:

“Tuvaletleri süngerle tıkamak, enerji kablolarını koparmak, benzin depolarına pislik katmak, yollara ve otoyollara çiviler yerleştirmek, araçların koltuk döşemelerini kesmek ve parçalamak, ağaçları keserek yolların üzerine devirmek, telefonla sahte otel rezervasyonları yapmak, yanlış yangın ve suç alarmları vermek, hükümetten yiyecek çalmak ve depolamak, ışıkları ve muslukları açık bırakmak, posta kutularından mektup çalmak, işe geç gitmek, hastalık izni kullanmak, elektrikli ve aletlere kısa devre yaptırmak, ampülleri kırmak, kitapları yırtmak, söylenti çıkarmak, amirleri ve yetkilileri telefonla tehdit etmek.”

“... ”

“Sandinista Hükümeti’nin yetkililerini ve görevlilerini kaçıran ve ‘kamusal yerlere’ halkın önüne çıkarın”

“Baskıcı hükümetin ‘kişisel sembollerini’ herkesin içinde utandırın, küçümseyin ve hakaret edin; kalabalığın içine karışmış gerillalar [Kontralar] aracılığıyla, sloganlar atarak, kaba tezahüratlarla halkın katılımını teşvik edin.”

“Eğer bir gerilla bir kişiye ateş ederse bütün kentin, onu (vurulanı) bir halk düşmanı olarak görmesini sağlayın ve eğer bu kişi kaçmayı başarmış olsaydı, en yakın kasaba ya da şehre giderek düşmanı uyaracağı ve düşmanın yapacağı silahlı baskınlar sonucunda tecavüz, talan, imha, tutuklama gibi fiillerle cezalandırılacakları, muhbiri öldürenin aslında baskıcı rejimin kendisi olduğu, ateşlenen silahın sandinista rejimine karşı yapılan bir saldırıda ele geçirilmiş bir silah olduğu söylenmelidir.”

“Dikkatlice seçilmiş ve planlanmış hedefleri, örneğin yargıçları, mesta yargıçlarını (barış yargıçları), polis ve devlet güvenlik elemanlarını, CDS (Sandinista Savunma Komitesi) şeflerini vb. saf dışı etmek mümkündür.” (Yazar Holly Sklar’ın dediği gibi, ‘Yargıçlarla başlayıp ‘ve benzerleri’yle sona eren bir liste, son derece geniş kapsamlı bir öldürme iznidir.’)

“Gerillalara [Kontralar] katılmak istemeyen bir hedefi harekete katılmayan kişilerin sahte beyanlarını içeren bir

mektupla şiddetle eleştirme ve polise ihbar etme işi kolayca yapılabilir.”

“Eğer mümkünse, belirli seçilmiş ‘işler’, kiralanacak profesyonel kişilere yaptırılabilir.”

“Belirli işler için başkaları görevlendirileceklerdir. ‘Dava’ uğruna şehitler yaratabilmek için göstericiler hükümet güçleriyle karşı karşıya getirilir; göstericilerin isyan etmesi ve güvenlik güçlerinin ateş etmesi sağlanır. Bu, bir ya da daha fazla sayıda kişinin ölümüne neden olabilir; bunlar şehit olacak kişilerdir. Daha büyük çatışmalar yaratabilmek için bu durumu derhal rejime karşı kullanmaya başlamak gerekir.”

“Şok askerleri. Bu adamlar silahlarla donatılırlar (bıçaklar, usturalar, zincirler, sopalar, zorlayıcı aletler); bunlar masum ve kolayca kandırılabilir katılımcıların biraz gerisinden yürümelidirler.”

Kontraların subaylarından biri ise, CIA’nın kendilerini yoksul halkın üzerine sürüp terörist eylemler yaptırdığının ayırdına varınca, harekettten ayrıldı ve itiraflarda bulundu. Albay Edgar Chamorro, nasıl işkence yaptıklarını, yoksul köylülere yapılan zulmü, işlenen cinayetleri dünyaya duyurdu. Bu gibi haberler Amerikan kamuoyunda da eleştirileri artırdı, Nikaragua’nın meşru hükümetini savunan insanlar çoğaldı. Bu da Kongre’yi etkiledi.

Reagan ise, kendi hükümetine ve ilgili bakanlıklara dahi haber vermeden, özel şahıslardan ve şirketlerden paralar toplayarak Kontralara silah sağlamayı sürdürdü. Bu arada, Oliver North isimli bir albayı kullanarak, İsrail’e yardım diye gönderilen silahların alınıp, Amerikan silah ambargosu nedeniyle sıkışık durumdaki İran’a gizlice ve fahiş fiyatlarla satılmasını örgütledi. Elde edilen kârın bir kısmı bu işe bulaşan kaçakçılara ve ajanlara gidiyor, gerisiyle de Kontralara yardım ediliyordu. İnanması zor ama Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, özel paralı askerler ordusu kuruyor, silah kaçakçılığı yaparak kendi hükümetinin ambargo uyguladığı bir ülkeye silah satıyor, kârı bölüştürüyor,

terör eylemleri için de terör örgütü Kontralara para ve silah gönderiyordu! Beyaz Saray bir suç örgütünün organize edildiği bir suç yuvası olmuştu. Ya da oradaki olağan işlerin sadece açığa çıkan bir devamıydı bütün bunlar. Öyle ki, bu korkunç skandal ortaya çıktıktan sonra da, hiçbir şey olmuyor, Reagan halkın sevgisiyle görevini tamamlıyor, yardımcısı da sonraki seçimleri kazanıyordu. Reagan bugün ABD'nin en saygın başkanlarından biri olarak sevgi ve saygıyla anılmaya devam ediyor...

2. Reagan'ın Bilançosu

Oysa O, ikinci sınıf bir imaj pazarlamacısı, "Rusçada özgürlük sözcüğü bulunmuyor"⁴⁴⁰ diyecek kadar cahil, ABD Anayasası'nın yapılışında "Tanrı'nın yol gösterici eli"ni görecektir kadar⁴⁴¹ da tipik bir Amerikalıydı.

O, aynı zamanda, fareli köyün kavalcısıydı da. Antikomünizmle efsunlanmış, şiddete müptela, militarizme tapınan, özel sektöre ve paraya meftun, vahşi kapitalizmin orman yasalarına vurgun Amerikalıları sekiz yıl boyunca sermaye saldırganlığının ve emperyalist zorbalığın peşinde iflasa, çürümeye, maddi ve manevi fukaralığa sürükledi. O sekiz yıl boyunca ülke bir yangın yerine döndü, enkaz haline geldi.

1980'li yıllarda yoksulluğun açlığın, veremin, sokaklarda yatanların sayısının, uyuşturucu kullananların olağanüstü boyutlarda arttığına daha önce değinmiştik. Buna koşut olarak servetlerine servet katanlar da çoğaldı o dönemde. 1979-1989 arasında, en zengin yüzde 1'in gasp etmiş olduğu ülke varlığı yüzde 22'den yüzde 39'a çıktı ki, bu, Amerikan tarihinde belki de görülmemiş hızda bir artışı.⁴⁴² Ülkede "orta sınıf" diye tabir edilen ara katmanlarda ise, yaygın bir yoksullaşma ve proleterleşme ortaya çıktı.

1980'li yıllarda, ABD'de borçlanmayla ve spekülasyonla Amerikan varlıklarının yabancılara (özellikle Japonlara ve bir

440) Aktaran Age, s. 20.

441) Bkz. Howard Zinn. *Declarations...*, Age, s. 183.

442) Kevin Phillips, Age, s. 91-92.

ölçüde de Almanlara, Avrupalılara) satılmasıyla bir canlanma söz konusu oldu. 1985'te dolar devalüe edildi ama ekonomi de canlanmaktaydı.

Antisovyetizm histerisinin silahlanma harcamaları ve yeni soğuk savaş savurganlığı, özünde, borçlarla ve yabancı sermaye girişleriyle finanse ediliyordu. New York'un göbeğinde Amerikan görkeminin simgesi gökdelenler, Amerikan rüyasının dünyaya açılan yanılısına penceresi Hollywood'da film stüdyoları, büyük şirketler, New York borsasında hisse senetleri, havayolları, kıymetli araziler, bankalar, elde ne varsa satılıyordu yabancılarla. Spekülasyon ise, olağanüstü boyutlarda artmıştı. Tabii kamu borçları ve ticaret açıkları da aynı oranda artıyordu. ABD artık dünyanın en borçlu ülkesiydi ve açıklarını ancak eldekini satarak ve borçlanarak kapatabiliyordu. Ticaret açıkları 1983-1988 arasındaki her yıl 100 milyar doları aşmış, bütçe sekiz yılda neredeyse 1 trilyon açık vermiş, borç ise, 1988'de üç trilyon dolara yaklaşmıştı.

Kısacası ABD bir hilkat garibesine dönmüştü; pazuları güçlü ama beyni dumura uğramış, kalbi tekleyen, karaciğeri iflas etmiş biri gibiydi. Silahlarıyla dünyanın en güçlü ülkesiydi ama içerde yoksullukla, borçla, çürüyen kentlerinin zavallı haliyle, kapatamadığı ticaret ve bütçe açıklarıyla bir üçüncü dünya ülkesi görünümündeydi.

Tabii bu uzun yıllardır biriken yapısal sorunların ulaştığı bir noktaydı. Bu, saldırganlığı, militarizmi besliyordu; çırpınan bir devin kontrolsüz deviniminin çevreye verdiği zarar gibiydi Amerikan yıkıcılığı.

"Gerçekten de, ellilerden doksanlara ABD'nin görece güç kaybetmesi uluslararası politikanın temel öğelerinden biriydi... Görece zayıflamadan söz ederken, ABD'nin pozisyonunun öteki ülkelere göre kötüleşmesini kastediyoruz. Bu her şeyden önce ekonomik hayatıyla ilgilidir; '1950'lerin başlarında ABD, dünya nüfusunun yüzde 6'sıyla dünya brüt üretiminin yaklaşık yüzde 40'ını karşılamaktaydı; 1980'de Amerika'nın payı yarıya, yaklaşık yüzde

22'ye düşmüştü.' [İkinci Dünya] Savaşı sonrası dönemin başında ABD dünya mamul mal ithalatının yüzde 30'unu üretirken, 1986'da payı sadece yüzde 13'e düşmüştü. On-yıllar boyunca dünyayı geride bırakan Amerikan verimlilik artışı, savaş sonrasının başlarındaki yıllık yüzde 3'ten 1970'lerde inanılmaz bir oran olan yüzde 0.8'e gerilemişti... 1980'lerin ortalarında neredeyse bütün ekonomik güç kategorilerinde ABD büyük ölçüde gerilemişti."⁴⁴³

Bu ilerleyen hastalık tablosu, yeni saldırganlıklara gebeydi elbette. Şimdi sıra, Reagan'ın Başkan yardımcısı, eski CIA Direktörü petrol zengini George Bush'daydı...

443) Robert Gilpin, *The Political Economy of International Relations*, Princeton, New Jersey, 1987, s. 331'den aktaran Jochen Hippler, *Pax Americana?: Hegemony or Decline*, London, Pluto Press, 1994, s.13-14.

VI

ABD’NİN YENİ DÜZENİ

A. Sovyetler Birliği’nin Yıkılması

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyanın en güçlü ülkesi olarak ABD Soğuk Savaş saldırısını başlattı. Bu, bir yanıyla, reel ya da algılanan gücün saldırganlığıydı. Ama kaynağında zaaf-lardan kaynaklanan korku da vardı. Gücün fırsatları ile zaaf-ların, bazen reel, bazen de abartılan korkusu, birlikte, Truman’la baş-latılan saldırganlığı yarattı.

1960’ların başında “kapitalizmin altın çağları”ndan biri ya-şandı. Kennedy, bu yeni gücün ve özgüvenin simgesi yapıldı. Berlin’de kendisini karşılayan kalabalığı görünce, “buraya bakın da kim geleceği temsil ediyor anlayın” yollu sözleri, bir yandan Amerikan egemenlerindeki komünizm korkusunun izlerini taşı-yor, bir yanıyla da, yeni özgüveni anlatıyordu. Ne var ki, bu kez de, mazlum dünyadaki devrimci kabarıştan, gerilla savaşların-dan korku salınmıştı yüreklerine. Saldırganlık, yine güç ve zaaf, fırsat ve korku birliğinden kaynaklanıyordu.

Vietnam batağı ve 1970’lerin ortalarındaki dünya ekonomik bunalımı ve ABD’nin iç çelişkileri, savaş sonrası yükselen sal-dırganlığın gerilemesine neden oldu. Nixon-Kissinger ikilisi, ge-

ri çekilme koşulları içinde, içerde ve dış politikada restorasyon hazırlığını temsil ettiler.

Carter, bu geri çekilmeye tepki ve restorasyonu gerçekleştirmeye arzusunun yarattığı dalgayla seçildi. İkinci Soğuk Savaş saldırısını başlattı ama yükselen saldırı dalgasının tepe noktasını Reagan Yönetimi oluşturdu.

1980'lerde, bir yandan, emeğin bastırılması, bir yandan spekülasyon ekonomisinin köpüğü, bir yandan Sovyet gerilemesi ve borçlanmayla silahlanmaya dayalı canlanmanın etkileriyle bir geçici güç algılaması belirdi ve saldırganlığın güven altyapısını oluşturdu, öte yandan ise, ABD'nin kendinden yiyerek sürdürmeye çalıştığı yeni hamle sorunları, zaafı ve onlardan kaynaklanan korkuyu besledi.

Toplumsal bunalım o düzeydeydi ki, şiddetin hayatın ayrılmaz bir parçası olduğu bu "kapitalizmin refah ve özgürlük ülkesi"nde, suç işleme oranı öylesine artmış, şiddet öylesine çıldırmıştı ki, Senatör Joseph Biden 1990'ı, "Amerikan tarihinin en kanlı yılı" olarak nitelendirmişti.⁴⁴⁴ Yerinde duramayan şiddet güdüsü, şimdilik, hükmünü içerde icra ediyordu. Bunalım içindeki insanlar ve şiddet kültürü, kanla lime lime çürümekteydi.

1980'lerin sonunda başlayan George Bush'un iktidarı, işte bu gerilemekte, çürümekte olan bir ABD tablosuyla ortaya çıktı.

Tam bu sırada, tipik bir Amerikalının "Tanrı'nın seçilmiş halk ve ülke olan Amerika'ya lütfu" olarak tanımlayabileceği iki gelişme ortaya çıktı.

Bunlardan birincisi, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıydı. Paris Komünü'nün 70 günü hariç, işçi sınıfının ilk iktidarı, işçilerin ilk anavatanı, bu niteliklerini yitirdikçe çürüdü ve sonunda tarih oldu. Tarihte belki de hiç görülmemiş ölçüde çok boyutlu, sistematik, azgın, kuralsız, acımasız ve doğrudan varlığına yöneltilmiş bir saldırıyla karşılaşmıştı Sovyetler Birliği. Nükleer silahlardan binlerce gizli servis teröristinin yıkıcı ey-

444) Bkz. Charles Derber, *The Wilding of America*, New York, St. Martin's Press, 1996, s. 106.

lemlerine, Hollywood filmlerinden diplomatik-politik manevralara, sportif faaliyetlerin kullanılmasından ticari, mali, ekonomik araçlara, üniversitelerden kültür kurumlarına, medyadan dine, akla hayale gelen gelmeyen hayatın her alanında ve boyutunda bin bir türlü araçla aralıksız sürdürülen bir saldırıydı bu. İçerden ve dışardan kuşatılmışlık ve sosyalizmden, Sınıf'tan uzaklaşma, Amerikan diplomatı Kennan'ın öngördüğü "kendi çürüyüşünün tohumları"nın uğursuz ve ölümcül hasadını sonunda verdi.

Sovyetler Birliği, Soğuk Savaş kaybettiler ve bedeli yok olmak oldu.

1. Soğuk Savaş Zaferi mi?

Peki ya ABD? ABD, Soğuk Savaş kazanmış mıydı?

Aslında, 1980'lerin sonunda, 1990'ların hemen başında, ABD için büyük zafer ortaya çıkmışken, ortadaki tablo hiç de iç açıcı değildi ABD açısından. Amerika Birleşik Devletleri, Soğuk Savaş, kendinden vererek, kendi kaynaklarından, özünden yiyecek kazanmıştı; bir tür *Pyrrhus* zaferiydi söz konusu olan.

"Mutlak Düşman"ın ortadan kalkması, kendi başına, ABD'nin hanesine bir "güç" ögesi olarak yazılıyordu yazılmasına ama bunun içinin doldurulması, altının takviyesi gerekiyordu ki, ABD bu yetenekte görünmüyordu. Üstelik ufukta yeni sorunlar belirliyordu.

Birincisi, hasmın çöküşünde ve sonrasında, ABD, nihai darbeyi vuran, kördüğümü kılıcıyla parçalayan aktif müdahil değil, sadece, bir izleyici konumundaydı. İkincisi, "ortak düşman" ortadan kalkınca, evrensel kapitalizmdeki ve emperyalist blok içindeki hegemonya konumu tartışmalı hale gelmişti. Hegemonyayı belirleyen politik, ekonomik, mali, ticari, teknolojik, kültürel, askeri, vb. ölçütlerin pek çoğunda ABD'nin rakipleri ya onu geride bırakmışlar, ya ona yetişmişler ya da en azından ABD anlamlı bir liderlik yapamayacak ölçüde mutlak olarak zayıflamıştı. Bir tek alan hariç: Militer güç ve askeri tek-

noloji. Bu, askeri sanayiinin kârlılık oranındaki üstünlüğüyle de birleşince, ABD'yi militarizme mahkum etti, uluslararası ilişkilerin militarizasyonunu gerekli hale getirdi onun açısından. Ayrıca, yeni bir dünya ortaya çıkmıştı ve bu yeni realitenin ideolojisi, kural ve kurumları oluşturulmalı, yani düzeni kurulmalıydı. Bunu yapacak olanın da, yumruğunu masaya vurması, kural ve kurumlarını, hayat tarzını, ideolojisini dayatması gerekmektedir.

Sovyetler sonrası dünyadaki reel ve algılanan güç ile sorun ve zaafların korkusu, militarizmde optimum çözüm noktasını bulacaktı. Kişiliksiz, silik, çapsiz, Reagan'ın gölgesindeki 'vizyonsuz' Bush Yönetimi, beklentileri nasıl karşılayacak, kısır döngüyü nasıl kıracak, Amerikan hegemonyasını yeni koşullarda nasıl yeniden üretecekti?

1992'de hazırlanan ve basına sızan bir Pentagon belgesi aslında sorunu ortaya koyuyordu.⁴⁴⁵ Buna göre, Amerika Birleşik Devletleri, aynen Soğuk Savaş'ın başlangıcında olduğu gibi, dayatmacı ve su sızdırmaz hegemonyasını yeniden kurmak için önce rakiplerini, Japonya ve Avrupa'yı dizginlemeliydi. Onları, kendi bağımsız askeri (özellikle de nükleer) güçlerini geliştirmekten caydırmalı ve kendi nükleer şemsiyesi altında 'bağımlı' tutmalıydı. Onları kendine mahkum tutabileceği tek alan buydu ve militer zincirler önce onları bağlamalıydı. Beynelmîl sermayenin vurucu gücü Amerikan askeriyesi olmalıydı kısacası. Bu, onları nefessiz tutmaya yetecekti. Yardımcı roller üsteleneceklerdi bundan böyle ve dolayısıyla da karar verme mekanizmalarında da ikincil rollerle yükümlenmiş olacaktı. Zamanla, ABD kontrol ve komutasındaki askeri operasyonların daha çok finansmanıyla ilgileneceklerdi. Sonra sıra dünyanın lanetlilerine gelecekti elbette: "Zengin kaynakları bulunan ve bu kaynaklara hakim olanın büyük devlet statüsü kazanabileceği bölgelerde ortaya çıkabilecek bütün muhalif odakları engellemek; sanayileş-

445) Bkz. *The New York Times*, 8 Mart 1992 ve *The International Herald Tribune*, 9 Mart 1992.

miş gelişmiş ülkeleri, önderliğimize karşı çıkmayı ya da kurulu siyasi ve ekonomik düzeni yıkmayı amaçlayan her türlü girişimden caydırmak ve ilerde ortaya çıkabilecek tüm rakipleri önlemek”ti resmi strateji.

2. Yeni Düşman İhtiyacı ve Körfez Savaşı

Şimdi artık Amerika savaşmalıydı. Yükseliş dalgasını militarizmde aramalıydı. Yeni düşmanlara ihtiyacı vardı, militer ölçütü ana kriter yapmak durumundaydı. Peki ama “ulusal güvenlik kültü ve onun aygıtı ulusal güvenlik devleti” düşmânsız nasıl ayakta kalabilecekti? Belki Sovyetlerin yıkılmasıyla ABD’deki “yeni muhafazakarların, düşmanlarının ölümünün keyfini sürmeleri beklenirdi” ama onlar “Amerikan rejiminin siyasi ve kültürel meşruluğuyla aşırı meşgul” olmaları nedeniyle, ilk olarak, “ulusu birleştirme ve halka esin kaynağı olabilecek” yeni bir “iblis... ve halka kendi kültür ve toplum yapısının anlam ve zayıflıklarını hatırlatacak bir düşman” aramaya koyuldular.⁴⁴⁶

Muhafazakar ideologlardan William Kristol’un dediği gibi, “Amerikan halkının savaşmaya hazır olması her zaman iyiye işarettir.”⁴⁴⁷ Yine de sermaye ve devleti açısından ana sorun ortada duruyordu: Evet, yeni düşmana karşı savaş ama kiminle, ne zaman, nerede, nasıl ve neden?

Yanıtı, altın bir tepsi içinde Saddam Hüseyin sundu Bush Yönetimine.

Saddam, bu maceraya özendirildi mi yoksa Amerikan Büyükelçisi April Glaspie’yle yaptığı konuşmada verilen izlenime, yani bunun ABD tarafından çok da önemsenmeyeceği sanısına mı kapıldı, bilinmez.

Görüşmede, Büyükelçi Glaspie, Saddam’a şöyle diyor: “Burada uzun yıllar yaşadım. Sizin, ülkenizi yeniden kurmak için harcadığınız olağanüstü çabaya hayranım. Sermaye ihtiyacınız

446) Alıntılar; Grant Havers ve Marks Wexler, “Is US Neo-Conservatism Dead?”, *The Quarterly Journal of Ideology*, c. 24, No. 3-4, 2001’den aktaran Philip S. Golub, “Bush Yönetiminin Siyasi ve İdeolojik Kökenleri”, Age, s. 36.

447) Havers ve Wexler’den aktaran Agy.

olduğunu biliyorum. Anlıyoruz ve ülkenizi yeniden kurma olanağı bulacağınız düşüncesindeyiz. Ama, gerek Kuveyt’le aranızdaki sınır anlaşmazlığı, gerekse Araplar arası çatışmalar konusunda herhangi bir kanaat belirtmiyoruz. 60’lı yılların sonunda Kuveyt’te görevdeydim. O zaman aldığımız talimatlar, Amerika’yı ilgilendirmeyen bu sorun üzerinde kanaat belirtmemektir. James Baker, resmi sözcümüze bu talimatı sürdürmeyi bildirdi. Bu sorunu, Klibi veya Başkan Mübarek aracılığıyla uygun yöntemleri kullanarak yoluna koyacağınızı umuyoruz. Bütün istediğimiz, acil bir çözüm getirmenizdir...”⁴⁴⁸

Bu umursamaz tarafsızlık, 1989 tarihli bir belgeyle çelişiyor. Kuveyt Devlet Güvenlik Bölümü Müdürü tarafından, CIA yetkilileriyle yaptığı görüşmeler üzerine Emir’e yazılan bir raporda şöyle deniyor: “Ortak sınırdaki bir gerginlik yaratmak amacıyla bu ülke hükümeti üzerinde ağırlık koyabilmek için Irak’ın [İran’la savaş nedeniyle] ekonomik yıkımından yararlanmanın önemli olduğu değerlendirilmesinde Amerikan tarafıyla mutabık kaldık. CIA bize bu baskıyı sürdürmenin en iyi yolları konusundaki görüşünü bildirdi. Bu kuruluşun yetkilileri, bize, faaliyetlerin en yüksek düzeyde koordine edilmesi koşuluyla, geniş bir işbirliğine gidilmesi gerektiğini söylediler.”⁴⁴⁹

Bunlar ve Kuveyt kaynaklı provokasyonlar, bir yanıltma ve kışkırtmaya işaret ediyor olabilirler ama bunun önemi yok. Sonuçta, Kuveyt’in işgali, ABD’ye, çok ihtiyaç duyduğu temel olanağı sağladı. Artık, Bush Yönetimi, dost ve düşmana, gereksindiği gözdağını ölüm kusan silahların inandırıcılığıyla verebilirdi. Bush Yönetimi’nin büyük bir yaygara ve aceleyle bu fırsatın üzerine atılmasının nedeni esasta buydu.

Önce dostlara mesaj gidecekti: “Yoksulluk ummanındaki küçük liberal zengin adacıklarınız hâlâ güvende değildir, düşman çoktur ve her yeredir.” Bu ilk mesajdı. İkinci mesaj daha da

448) Aktaranlar Pierre Salinger ve Eric Laurent, *Körfez Savaşı: Gizli Dosya*, çev. Erden Akbulut, İstanbul, E Yayınları, 1991, s. 58.

449) Aktaran, Age, s. 46.

netti: “Batı dünyasına yönelik bir saldırıda, gerekli zamanda, gerekli yerde, gerekli gücü sadece ABD sağlayabilir. Bunun için silahı, askeri, teknolojisi ve en önemlisi, politik iradesi ve kamu manipölasyon gücü ABD’dedir.” Üçüncü mesaj zaten belliydi: “Bu ölümcül tehlike ve tehditlerle dolu dünyada temel unsur güvenlik, onun aracı silahlı güç, onun kaynağı ABD, dolayısıyla da tartışmasız hegemon Amerika Birleşik Devletleri’dir.”

Bir biçimde bağımsızlık, ulusal ya da sosyal reform ya da kurtuluş düşünen, buna cüret eden mazlumlara ise gözdağı örnekle verilecekti. Irak halkı, bu örneği oluşturacaktı düşmanlara, olası hasımlara, potansiyel tehlikelere, kısacası, insanlığa...

Yeni Düzeni kurma ve işletme, dolayısıyla da onun kurucu hegemonyasını ele geçirme, olayları izleme değil de biçimlendirme ve yeni nizamın yapısıyla uluslararası ilişkilerin seyrini, dünyanın da geleceğini belirleme hamlesine artık hazırды ABD.

Gazeteci Bob Woodward’ın *Shadow* isimli kitabında yazdığına göre, George Bush, Savunma ve Dışışleri Bakanlarıyla Ulusal Güvenlik Danışmanı’na “mutlaka bir savaşa ihtiyacımız var” diyecek, Dışışleri Bakanı James Baker’in son ültimatomu Iraklılarca reddedildiğinde de çok sevinecek, bunun “mümkün olan en iyi haber” olduğunu “ama sevincini kamuoyundan saklaması gerektiği”ni söyleyecekti.⁴⁵⁰

Savaşla birlikte Bush ilk kez “Yeni Dünya Düzeni” kavramını da telaffuz etti... İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra gerçekleştirilememiş olan “insanlığı ABD’nin imajından yeniden yaratma, dünyayı Amerikan hayat tarzından yeniden oluşturma” saldırısı yeniden başlatıldı...

17 Ocak 1991’de, ABD Irak’ı vahşî bir biçimde bombalamaya başladı. Korkunç bombardıman haftalarca sürdü. Savaş’ta 100 binden fazla Iraklı öldü, yüz binden fazlası yaralandı. Katliam, televizyonlardan canlı olarak yayımlandı. Savaş’tan sonra Bush, “Vietnam sendromunu çöle gömdüğünü” söyleyerek asıl zaferi ilan etti.

450) Aktaran Rahul Mahajan, Age, s.105-106.

Bush, uzun bir sokak çatışmasını göze alamadı ve Bağdat'a yürüme emri vermedi. İş İrak Ordusu'na, yani bir askeri darbeye ve bunu kışkırtmak için de Şii ve Kürtler başta olmak üzere Irak muhalefetine mücadelesine havale etti. Irak Ordusu, Saddam'a sadık kalınca da, başta Kürtler, muhalefetin, ABD'nin hiç de umurunda olmadığı gerçeği, görmek istemeyenlerce de görülmüş oldu.

Yine de ABD açısından pek çok şey başarılmıştı. Yeni Dünya Düzeni'nin patronu tartışmasız belli olmuştu. Körfez fiilen işgal edilmişti. 30 milyar dolardan fazla bir meblağ, "savaş masraflarına katkı" payı olarak Kuveyt ve Suudi Arabistan'dan hortumlanmıştı. Faturanın yaklaşık 17 milyar doları da Japonya ile Almanya'ya kesilmişti. Ortadoğu'ya satılan silahlar da gözönüne alınınca, ABD, masraflarını çıkarmış, kâra bile geçmişti...

Irak'ın üzerine 700 binden fazla asker, bin 650 savaş uçağı, 3 bin 800 tank ve seyir füzeleri taşıyan 129 savaş gemisiyle gidildi. Operasyonun sadece ilk gününde, Hiroşima'ya atılan atom bombasından birbuçuk kat daha güçlü bir bombardımana hedef olmuştu ülke. 42 gün boyunca günde 2000 sorti yapıldı Irak Ordusu ve halkına karşı. Amerikalı pilotlar dağılmış ve savunmasız Iraklı askeri birlikleri bombalıyor, teslim olmaya hazır, silahlarını bırakmış askerlere toplanarak, tanklarla ateş ediliyordu. Korunç katliama "Ördek Avı" diyordu Amerikalılar. Kuveyt'ten Irak'a giden karayollarında savaştan kaçan siviller ve silahsız askerler tam bir katliama tabi tutularak toplu halde öldürülüyorlardı. Daha sonraki acımasız ambargoyla da, çoğu çocuk yeni yüzbinlerin ölümüne neden olunacaktı...⁴⁵¹

Aynı yılın Aralık ayında da, Sovyetler Birliği resmen ortadan kalktı.

Bush'un CIA Direktörüken işbirliği yaptığı Panama diktatörü Noriega ise, ABD'nin 1989'da Panama'yı işgali sırasında kaçırıldığı Miami'de bir cezaevinde tutuluyordu...

451) Irak'taki vahşet, işlenen savaş suçları, çevre tahribatı, insan hakları ihlalleri ve sivilere yönelik şiddetle kentlerin bombalanmasıyla ilgili ayrıntılar için bkz. Ramsey Clark, *The Fire This Time: U.S. War Crimes in the Gulf*, New York, Thunder's Mouth Press, 1992, s. 38-120.

3. Sorunların Kısacasında

Ne var ki, Reagan yıkımı da Amerika'yı kemirmeye devam ediyordu. Bush Yönetimi, içerde emeğe ve yoksullara karşı saldırıyı sürdürüyor, biriken sorunlara çare bulamıyordu. Dışarda da, yeni düzenin emperyal görevlerini sermayenin istediği ölçülerde yerine getirmekten acizdi.

Bir Fransız yazar, Henri Alleg, New York'a yaptığı bir ziyareti, dehşet duygularıyla anlattığı kitabında, 1990'ların başında Amerika'da yoksul sayısını 78 milyon olarak veriyor ve 'New York Cehennemi'ne ilişkin izlenimlerini şöyle özetliyordu: "Hiçbir Batı ülkesinde eşi benzeri bulunmayan evsiz barksız bir kalabalığa, cinayete, yoksulluğa, New York'u ve Amerika'yı kemiren bütün bu felaketlere bir başkasını daha eklemek gerekiyor: Uyuşturucu... Cinayet, suç işleme, güvensizlik, açlık, barınaksız insanlar, şiddet ve ırkçılık, edepsizlik, kudurmuş bireycilik, kazanca tapınma, duygu sömürüsü..."⁴⁵²

1990'larda artık yoksullar, işsizler, siyahlar, Latin kökenliler, Kızılderililer, sadece ekonominin değil, hayatın dışına atılmışlar, hergün cinayet işlenen ve kimselerin giremediği tecrit mahallelerinde yalıtılmış, lanetli bir yaşam sürüyorlardı. Aslında, uyuşturucu, hastalık ve pislikle beraber, bu bir tür soykırım stratejisinin sonucuydu. 20. Yüzyılın sonlarına doğru Amerika'da milyonlarca insan bu biçimde terk edilip çaresizliğin girdabında yalıtılarak yavaş yavaş tüketiliyordu. Bu milyonlardan çalınan gelecekleri bile değildi, doğrudan yaşamlarının ta kendisiydi.

Bu toplumsal afetin, açlığın, kronik işsizliğin, uyuşturucu felaketinin sonucu olan şiddet ve silahlanma ise, artık iyice çığırından çıkmıştı. Bazı ilk ve ortaokullara bile öğrenciler metal dedektörlerle silah aramasından geçirilerek, içeri sokuluyordu. Ülke çapında milyonlarca çocuğu sarmalayan yoksulluk, yetersiz beslenme, hastalık ve şiddet görülmemiş boyutlardaydı. Ülkede verem hastalığı bile bir toplumsal afete dönüşüyordu.

452) Henri Alleg, *Sam Amcaya Fatiha*, İstanbul, Belge Yayınları, 1992, s. 39 ve 51.

Ticaret ve bütçe açıkları da görülmemiş boyutlardaydı.

ABD, Bush Yönetimi'nin son döneminde Somali'yi işgal etmiş, Haiti kıyılarını savaş gemileriyle kuşatmış, Irak'ı neredeyse hergün bombalar ve Yugoslavya'ya saldırı hazırlığı yaparken, hazinesi tamtakır bir haldeydi, dünyanın en borçlu ülkesi olmuştu, bütçe açığı 300 milyar doları vurmuştu, borçla yaşıyordu ve fakat askeri harcamaları da 300 milyar dolardan fazlaydı. 1989 Kasım'ında New York Borsası'ndaki yüzde 20'nin üzerindeki düşüş, 1929 Büyük Bunalımı'nı hatırlatıyor, yüreklerle korku salıyor ve paniği egemenler katına da çıkarıyordu...

Bu koşullarda Bush Yönetimi dışarda da kendisinden beklenen saldırganlık atılımlarını gerçekleştiremiyor, kişiliksizlik, pasiflik, vizyonsuzlukla suçlanıyordu. ABD, dünyanın nizamına, insanlığın geleceğine hakim olma fırsatıyla ekonomik imkansızlıklar arasında sıkışıp kalmıştı. Fırsat ve kriz, birlikte bilinmezlik, şaşkınlık, istikrarsızlık yaratmaktaydı...

B. Yeni bir Geçiş Dönemi: Clinton Başkanlığı

1992 seçimlerinde Demokrat Parti adayı Bill Clinton, bir tür, "çöküş dönemi Kennedy"si olarak seçimleri kazandı. ABD ölçülerine göre sol-liberal bir platformla iç sorunlara tepkiyi ve dışarıya ilişkin "emperyal vizyonsuzluk" şikayetlerine dayanarak iktidara geldi.

Carter gibi, çöküş tepkisiyle, saldırganlığın yükselişi umutlarını kullandı ve gereğini de bir biçimde yerine getirdi. Carter'ın politikaları, sonunda, yükselttiği saldırganlık dalgasının tepe noktasına Reagan'ı çıkartmıştı; Clinton da, W. Bush saldırganlığının altyapısını hazırladı.

Clinton'un zihniyeti değil, retorigi, propagandaya yönelik imajı, ideolojik kılıf profili farklılık gösteriyordu.

Örneğin, 1990'ların başında Dünya Bankası'nda çalışırken, zehirli atıkların Üçüncü Dünya ülkelerinde depolanmasını öneren, oradaki insan yaşamının ucuzluğu dolayısıyla da bunun maliyetinin daha düşük olacağını söyleyen ve bütün dünyada büyük

teпки toplayan Lawrence Summers'ı Hazine Bakanı yapabilmişti.

CIA Direktörlüğü'ne aday gösterdiği James Woosley, "biz canavarı [Sovyetler Birliği] öldürdük ama dünya zehirli yılanlarla dolu bir orman"⁴⁵³ diyordu; mazlum halklara böyle bakıyordu Clinton'un adamı.

O da Irak'a uygulanan ambargoyu acımasızca sürdürdü ve Dışişleri Bakanı yaptığı Madeleine Albright, bir televizyon programında, ambargonun yarım milyon Iraklı çocuğun ölümüne neden olduğu suçlamasına, "bu bedeli ödemeye değdiğini düşünüyoruz" diyebilmişti.⁴⁵⁴

Kim bilir, Yugoslavya'yı vahşice bombalatırken de, Beyaz Saray'da bir stajyerle fantazilerini tazeliyordu. Ya da Sudan'da yoksul bölge ülkeleri için yaşamsal önemde tarım ilaçları üreten bir fabrikayı vurdurduğunda, "kimyasal silah üreten uluslararası terör ağına darbe indirildiği" yalanını söylerken bir yerlerde özgürlük, demokrasi, barış nutukları çekiyordu. Zirai ilaç fabrikasını bombalayıp işçileri öldürmek, tarımı vurarak yoksulları açlığa mahkum etmek, ABD'yi hedef yapıyordu: Ona göre, "barış ve demokrasiyi geliştirme çabaları" Amerikalıları "terörün hedefi" yapan nedenlerdendi.⁴⁵⁵

Clinton Yönetimi'ne ilişkin somut verileri bir Amerikalı profesöre bırakalım:

"1990'dan 1995'e kârlar rekor düzeye ulaşır ve mal fiyatları çığ gibi artarken, dev emekçi kitlesi, başka birçok çıkarlarının azalması veya yok olması yanında, ücretlerinin dondurulduğunu ya da düştüğünü gördü. Son yirmi yıl içerisinde, Amerika'da lise diplomalı erkek işçilerin gerçek ücreti yüzde 30 oranında azaldı. Birçokları, sağlık sigortasını, evini, tasarruflarını yitirdi. Çalışanların yaklaşık dörtte biri, artık sözleşmeli geçici işlerde iş güvencesi ve toplu sözleşme hakkı olmadan çalışıyor, ücretini günlük olarak veya hiçbir güvencesi olmadan saatlik ücret alıyor.

453) Bkz. Paul Rogers, *Losing Control: Global Security in the Twenty-First Century*, London, Pluto Press, 2000, s. 58.

454) Bkz. William Blum, *Age*, s. 18.

455) Bkz. *Age*, s. 45.

Yalnızca 10 büyük şirket, 1991-1994 arasında 500 bin kişinin işine son verdi. İşgücünün yaklaşık üçte biri şu anda yarım zamanlı çalışıyor. 4,5 milyonu aşkın yarım zamanlı çalışan, tam zamanlı işlerde çalışmak istiyor. 1989'dan bu yana yüzde 75'inin ücreti donduruldu ya da düşürüldü. [Pek çok] işkolunun ücret derecesi düşürüldü; şimdi beş işten ancak biri dört kişilik aileyi doyurabilecek bir gelir getirebiliyor..."⁴⁵⁶

Amerikalı profesör Parenti tarafından 1996 yılında yayımlanan bir kitap, 1990'ların ilk yarısına ilişkin verileri içeriyor:

“Şu tahminlere bir bakın. Her yıl [1990'lar],

– 27 bin Amerikalı intihar ediyor.

– 5 bini intiharı deniyor; bazı tahminlerde bu sayı daha da yüksek...

– 23 bin kişi öldürülüyor.

– 85 bin kişi ateşli silahlarla yaralanıyor.

Bunlardan, iki bin 600'ü çocuk, 38 bini ölüyor.

– 13 milyon kişi, saldırı, ırza tecavüz, silahlı gasp, hırsızlık, kundakçılık gibi suçların mağduru oluyor.

– 135 bin çocuk okula silahla geliyor.

– 5 buçuk milyon kişi her türlü suçtan (trafik suçları hariç) tutuklanıyor.

– 125 bin kişi aşırı alkol kullanımı yüzünden genç yaşta ölüyor.

– 473 bin kişi yine erken yaşta tütüne bağlı hastalıklardan dolayı ölüyor...

– Binden fazla insan mutfak lavabosunun altında bulunan ev malzemelerini solumaktan ölüyor...

– Çoğunluğunu kadınların oluşturduğu 37 milyon kişi, bir başka deyişle her altı Amerikalıdan biri sakinleştirici kullanıyor. Bu tür ilaçların kullanılmasını doktorlar teşvik ediyor; ilaç firmaları keyifle üretiyor; kârlar ise çarpıcı boyutta.

– 2 milyon kişi, kontrolsüz bir şekilde ve 'kimyasal deligömlüğü' diye adlandırılan zihinsel uyarıcı ilaçlar kullanıyor.

456) Michael Parenti, *Kirli Gerçekler*, çev. Ali Tartanoğlu, Ankara, İmge Yayınları, s. 43-44.

- 5 bin kişi psikolojik uyan ilaçları yüzünden ölüyor.
- 25 milyon kişi, yani her 10 Amerikalıdan biri, psikiyatri, psikoterapi veya tıp merkezlerinden, zihinsel ya da duygusal sorunlarının  z m  için yardım istiyor. Bunun yıllık toplam maliyeti 4 milyar dolardan fazla!
- 6 milyon 800 bin kişi ruhsal sorunları için sağlık kuruluşları yerine, papazlara, yardım kuruluşlarına, sosyal danışmanlara başvuruyor. Toplam nüfusun 80 milyonu, yaşamları süresince bir şekilde mutlaka psikolojik danışma sistemine başvuruyor.
- 1 milyon 300 bin kişi, hastanelerdeki yanlış tedaviler yüzünden sakat ya da hasta.
- 2 milyon kişi gereksiz ameliyatlara maruz kalıyor, 10 bin kişi de bu ameliyatlar yüzünden ölüyor...
- 14 binden çok insan, yasal reçeteye bağlı ilaçları yüksek dozda kullandıkları için ölüyor...
- 126 bin bebek, doğum öncesi yetersiz gözetim, beslenme, evre kirliliği veya annenin uyuşturucu tutkusuna bağlı ciddi sorunlarla doğuyor.
- 2 milyon 900 bin ocuk ciddi bakımsızlık, psikolojik işkence ve kasıtlı a bırakma dahil kötü muameleye maruz kalıyor.
- 5 bin ocuk anne-babaları ya da büyükanne-büyükbabaları tarafından öldürülüyor.
- 30 binden fazla ocuk, fiziki kötü muamele ya da bakımsızlık yüzünden sakat kalıyor. Amerika'da çocukları her yıl, lösemi, otomobil kazası, bulaşıcı hastalıktan çok, kötü muamele etkiliyor. Artan işsizlikle birlikte, işsiz anne-babaların çocuklarına kötü muameleleri de dramatik biçimde artıyor.
- 1 milyon ocuk evden kaçıyor. Çoğunlukla, anne-baba ve öteki aile büyüklerinin cinsel saldırıları dahil kötü muamele yüzünden... Cinsel saldırıya uğradığı için evden kaçan çok sayıda çocuktan yüzde 83'  beyaz!..
- 150 bin çocuğun kayıp olduğu söyleniyor.

Bunlardan 50 bini sanki yok olmuş. Yaşları ise bir ile beş-altı arasında. New York Times gazetesine göre 'bunla-

nın bazıları ölü. Bu ülkede John and Jane Does Cenaze Şirketi'nin gömdüğü ölümlerin muhtemelen yarısı kimliği bilinmeyen çocuklar.'

Amerika'da, aralarında yedi yaşındakilerin bile bulunduğu 900 bin çocuk, çocukların çalıştırılmasıyla ilgili yasalara aykırı bir biçimde, günde on saatten fazla, düşük ücretli tarım işçisi, bulaşıkçı, çamaşırhane işçisi, ev hizmetçisi olarak çalışıyor...

– 2 ila 4 milyon arasında kadın dayak yiyor. Kadın ölümlerinin ikinci en büyük, yaralanmalarının, sakatlanmalarının ise en büyük ve birinci nedeni ev içi şiddet.

– Her 45 saniyede bir olmak üzere 700 bin kadın tecavüze uğruyor.

– 5 milyon işçi iş kazası geçiriyor. Bunlardan 150 bininde işle ilgili sakatlıklar meydana geliyor. Görme, işitme bozuklukları, kısırlık, felç dahil.

– 100 bini aşkın insan iş koşullarına bağlı olarak karaciğer, akciğer, kanser, verem gibi hastalıklara yakalanıyor.

– Yüzde 90'ı erkek olmak üzere 14 bin işçi her yıl iş kazalarında ölüyor.

– 100 bin işçi, iş koşullarına bağlı hastalıklar yüzünden genç yaşta ölüyor...

– 4 bin kişi hastalıklı et yedikleri için ölüyor...

– 5 milyon 100 bin kişi hükümlü ya da tutuklu olarak parmaklıklar arkasında veya gözaltında yahut şartlı tahliye edilmiş durumda. Bunlardan 2 milyon 700 bini, kent ve eyalet hapisanelerine, ya da federal hapisanelere kapatılmış durumda ya da yasal gözetim altında. Her hafta, salıverilenlerden bin 600 kişi daha fazlası kodese giriyor. Hapisane nüfusu 1980'den bu yana yüzde 200 gibi müthiş bir artış göstermiş...

– Ülkede 15 binden fazla veremli var. Sayı gittikçe artıyor...

– 40 milyondan fazla insan sağlık sigortasından veya salgın hastalıklara karşı korumadan yoksun olarak yaşıyor...

– 4 buçuk milyondan fazla çocuğun veya yoksulluk

yardımı alan 9 milyon çocuğun yandan fazlasının yetersiz beslenme sorunu var. Bunlardan birçoğu doğum öncesi veya bebeklikteki yetersiz beslenmeden kaynaklanan beyin hastalıklarına yakalanmış.

– 40 milyon kişinin, veya dört kadından ve her 10 erkekten birinin, çocukluğunda, özellikle 9-12 yaşlarında, çoğunlukla yakın akrabalarının veya aile dostlarının cinsel taciz veya tecavüzüne uğradığı tahmin ediliyor...

– 7 ila 12 milyon arasında işsiz var...

– 6 milyon kişi belirsiz ya da geçici denebilecek işlerde çalışıyor...

– Tam gün işe ihtiyacı olduğu halde 15 milyondan fazla insan sosyal güvencesiz, yarım gün ya da daha kısa zamanlı sözleşmeli işçi olarak çalışıyor.

– Bunun dışındaki 3 milyon işçi ise, aslında bir işte çalışmadıkları halde, işsizlik sigortaları ödenmediği, veya hiçbir zaman sigortaya ehil görülmediği, ya da iş aramaktan artık vazgeçtiği, dahası, iş bulamadığından orduya katıldığı için hesaba katılmıyor.

– Amerikan Çalışma Bakanlığı'nın tahminlerine göre, 80 milyon kişi, yetersiz bir gelirle, bunların 35 milyonu ise yoksulluk düzeyinin de altında bir gelirle yaşama savaşı veriyor.

– Bu 35 milyonun 12 milyonunun, kronik açlık ve yetersiz beslenme sorunu var. Bu kategorideki insanların çoğunluğu yılın belli bir bölümünü aç geçiriyor.

– 2 milyon, hatta daha fazla insan evsiz. Sokaklarda yaşıyor kaldırımlarda ya da geçici barınaklarda uyuyor.

– 160 milyondan fazla insan, bir şekilde bir yerlere borçları olan ailelerin üyesi. Bu sayı on yıldan da az bir süre önce 100 milyon idi. Bunların çoğunluğu, lüks için değil zorunlu gereksinimler için borçlandıklarını vurguluyor. Borçlanma, çok büyük sayıda aile için bir mali çöküş demek.⁴⁵⁷

Bu tablo önce içerde devlet baskısını, polis vahşetini, yeni yasal düzenlemeleri gerektiriyordu. Örneğın, aynı suçı (en basit ve küçük bir hırsızlık suçunu bile) üç kez işleyen birinin, ünlü “üçüncü kez kuralı” uyarınca 25 yıldan başlayan ağır hapis cezalarına çarpıtılmasını hükme bağlayan yasa Clinton’un bir armağanıydı Amerikalılara. Yoksulluğun, yoksunluğun, eğitimsizliğin, çaresizliğin, dışlanmışlık ve aşağılanmışlığın girdabındaki yoksullar, siyahlar, azınlıklar, sokak çocukları, evsizler, açlar, resmen “üçüncüde üzeri çizilecek” bir kategoriye indirgenmişlerdi.

Buna karşılık, Clinton Yönetimi, kârların rekor düzeylere ulaşacak ölçülerde artmasını sağladı ve makro ekonomik dengeleri düzetmede başarı gösterdi. Kimi göstergelerde belki ancak 15, hatta 25 yıl öncesinin rakamları ancak yakalanabildi ama bütçenin 1 trilyon dolar fazla verdiği de oldu. Spekölasyonla, şişirmeyle, muhasebe oyunları ve yolsuzlukla ya da “yeni ekonomi” abartmasıyla olsun veya teknolojik atılımlarla, Amerika’ya sürekli bir sermaye transferi de sağlanabildi. Clinton, her şeyden önce, Yeni Düzen’deki hegemonya için, iç sosyal dengeleri düzeltmeye, aşınmış toplumsal oydaşmayı yeniden üretmeye, ulusal ekonomik temelde sağlamlık yaratmaya ve ABD’yi dünyanın sermaye çeken bir temel finansal merkezi yapmaya çalıştı.

İkinci olarak, Clinton, Yeni Dünya Düzeni projesinin bir başka eksiğini gidermeye uğraştı. Bu da yeni düzenin kurumlarını oluşturma çabasıydı. ABD’nin ekonomik altyapısını sağlamlaştırma çabası gibi, bu da, yeni uluslararası düzenin kurumsal yapısını oluşturmayı, yerleştirmeyi amaçlıyordu. Bu yapılanı kadar Birleşmiş Milletler gibi (örneğin Somali’de), NATO gibi (örneğin Bosna’da) eski düzenin kurumları, çoğu kez de kurucu anlaşmaları, temel ilkeleri, yerleşmiş gelenekleri ve üyelerinin iradesi çarpıtılarak kullanıldı. Belki bunlar YDD kurumlarına dönüştürölmeye çalışıldı. Ne var ki, belki IMF dışında, doğrudan katı Amerikan disiplini ve liderliği altında yeni kurumlar oluşturulamadı. Bush ve ekibi de, zaten sonunda uluslararası kurumları bir yana itip, doğrudan Amerikan gücünü ve ordusunu bu hoş-

luğu doldurmak üzere devreye soktu.

Clinton, ayrıca, ABD'nin emperyalist hegemonyasını ve denetimini, yıpratıcı doğrudan müdahaleler veya yabancı oligarşilerin diktatörlükleriyle değil de, mümkün olduğu ölçüde, ortak ideolojik değerler ve çıkarlar yanılması üzerinde inşa etmeye, medyasıyla, üniversiteleriyle, standartlaştırılmış kültür ürünleriyle, internet ağıyla, insan hakları liberalizmiyle ve benzeri mekanizmalarla küreselleşmeyle eklemlenmiş burjuvazilerin bağımlı işbirliğiyle kurmayı denedi. "Demokratikleşme" vurgusu böyle sahte ve sinsî, dolayısıyla da temelsiz bir emperyalist plana dayanmaktaydı. Böylece, mümkün olan en az çıplak şiddete ve kaba kuvvete dayanan, otantik beşinci kol unsurlarına ve beyin yıkama imkanlarına, yani iç ideolojik mücadele ve manipölasyon araçlarına sahip olunacaktı.

Clinton, "mutlak düşman"ın, yani Sovyetler Birliği'nin ortadan kaldırılmasıyla, yeni ve soyut, dolayısıyla da kullanılabılır bir evrensel "düşman" icat etme sorunuyla da karşı karşıyaydı. Bu, YDD'nin "ideolojik çimentosu", "ortak çıkar altyapısı" olacaktı.

Burada bulunan sihirli kavram "terörizm" oldu. Böylece, pazarı kutsayan ideolojik temele, bir de, "teröre karşı mücadele" adı altında bir "ortak çıkar" yanılması yaratılmış oluyordu.

Bunun çarpıcı örneklerini, 1999 yılında, Clinton'un çabalarının meyvesi olarak, Washington Post ve New York Times gibi iki etkin gazetede yedi haftalık bir süre içinde çıkan bazı başlıklarda görmek mümkün:

22 Ocak: "Clinton 21. Yüzyıl İçin Terörizm Tehdidini Tanımlıyor."

23 Ocak: "Başkan Yeni Terörizme Savaş Açıyor."

23 Ocak: "Yarının Terörünü Önlemek."

29 Ocak: "Terörizm Karşıtı Güçler Gelişiyor."

1 Şubat: "Pentagon İç Terörizm Ekipleri Planlıyor."

2 Şubat: "ABD Daha Büyük Fonlarla Terörizmi Hedef Alıyor."

16 Şubat: "Askeri Antiterörizm Tatbikatları Teksas'ın

Bazı Bölgelerinde Şaşkınlık Yarattı.”

17 Şubat: “ABD Bin Ladein’in Gücünü Kırdı mı?”

19 Şubat: “Elçilik Saldırılarını Önleme Harcamaları Korkaklık Olarak Eleştirildi: Terörist Tehdit Devam Ediyor.”

23 Şubat: “Görünmez Katillere Hazırlanmak.”

7 Mart: “Müslüman Militanlar Amerikalıların Yaşamalarını Tehdit Ediyor.”

8 Mart: “Reagan Binası Saldırlara Karşı Korunamaz.”

14 Mart: “2 Grup ABD Tarafından Terör Örgütü Olarak Tanımlanmalarına İtiraz Etti.”

16 Mart: “Clinton Terörizme Karşı İtfaiyecileri Eğitme-yi Planlıyor.”⁴⁵⁸

Clinton’un nasıl bir altyapı oluşturduğu bugün daha iyi anlaşıyor. Clinton, gerçekten, Carter gibi bir işlev gördü. Carter, hazırladığı altyapıyı Reagan saldırganlığına hediye etmişti; Clinton da Bush’a hazır bir altyapı bıraktı. İki Amerikan sol liberali, en azgın sağ iktidarlara çalışmışlardı elbette.

C. Yeni Pax Amerikana Saldırısına Hazırlık

1997 yılında New York’ta kurulan ve amacı “ABD’nin global önderliğini geliştirmek” olan “Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi” (*The Project for the New American Century*) isimli bir kuruluş, 2000 yılının Eylül ayında, “Amerika’nın Savunmasını Yeniden Kurmak: Yeni Yüzyıl İçin Strateji, Kuvvetler ve Kaynaklar” (*Rebuilding America’s Defenses: Strategy, Forces and Resources for a New Century*) başlığıyla bir rapor hazırladı. Hazırlayanları arasında, Dick Cheney, Donald Rumsfeld, Paul Wolfowitz, Steve Forbes, Francis Fukuyama ve W. Bush’un kardeşi Florida Valisi Jeb Bush gibi isimlerin bulunduğu rapor, Amerikan egemenlik sisteminin bir manifestosuydu. Yeni saldırganlığın altyapısı olarak, “Reagan döneminin askeri güç politikası”nın canlandırılmasına dayanan rapor daha sonra da W. Bush Yönetimi’nin eylem kılavuzu olacaktı.

458) Başlıkları aktaran, William Blum, *Age*, s. 31.

Rapor'un sunuş sayfasında Örgüt'ün "kuruluş ilkeleri"nden alınmış şu bölüm var:

"20. Yüzyıl sona ererken, Birleşik Devletler dünyanın en önde gelen gücü durumundadır. Batı'yı Soğuk Savaş'ta zafere ulaştırdıktan sonra Amerika hem bir fırsat ve hem de bir meydan okumayla karşı karşıyadır: Birleşik Devletler, geçmiş yılların kazanımlarının üzerinde yükselme vizyonuna sahip midir? Birleşik Devletler, Amerikan ilke ve çıkarları açısından elverişli bir yeni yüzyıl biçimlendirme azmine sahip midir?

"[İhtiyacımız], güçlü ve bugünün ve geleceğin sorunlarını karşılamaya hazır bir askeriye; dışarda Amerikan ilkelere cesaret ve bilinçle geliştiren bir dış politika; ve Birleşik Devletler'in global sorumluluklarını kabul eden bir ulusal önderliktir.

"Elbette, Birleşik Devletler gücünü nasıl kullanacağı konusunda ihtiyatlı olmalıdır. Ama global önderliğin sorumluluklarının kullanılmasıyla ilintili bedellerden kolayca kaçınamayız. Amerika, Avrupa, Asya ve Ortadoğu'da barış ve güvenliğin devamının sağlanmasında yaşamsal bir role sahiptir. Sorumluluklarımızdan kaçınırsak, temel çıkarlarımıza tehditleri davet etmiş oluruz. 20. Yüzyıl tarihi, bize, koşulları, kriz çıkmadan önce şekillendirmenin ve tehditleri de tehlikeye dönüşmeden karşılamanın önemli olduğunu öğretmiş olmalıdır. Geçen yüzyılın tarihi, Amerikan liderliği davasını sahiplenmemizi bize öğretmiş olmalıdır."

Buradan Rapor'un niteliği, amaçları, sonuçları kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor. Rapor, "temel misyonlar" olarak, Amerikan topraklarını korumanın yanında, "aynı anda birden fazla büyük savaşı yürütme ve kazanma" gücünün oluşturulmasını, dünyanın "kritik bölgelerindeki güvenlik koşullarını belirlemek üzere jandarmalık görevleri"nin yerine getirilmesini ve askeri teknoloji "devrimi"nden yararlanılmasını belirliyor. Stratejik hedef olarak Pax Amerikana'nın sürdürülmesini ve ana stratejik rekabet alanı olarak da Doğu Asya'yı belirleyen rapor, muazzam bir

modernizasyon programı, uzay ve siber uzay dahil silahlanma hamlesi, güç konumlanışlarının gözden geçirilmesini ve yılda 10-20 milyar dolarlık meblağların askeri bütçeye eklenerek, silahlanma harcamalarının gayrisafi milli hasılanın yüzde 3,5-3,8 oranına yükseltilmesini öneriyor.

Daha fazla ayrıntıya gerek yok. Bu rapor, Amerika'nın, seçkinleri eliyle, dünyaya savaş açma projesinin kağıda dökülmesinden başka bir şey değildi. Rapordaki bir cümle ise, Saddam Rejiminin ABD açısından sadece bir bahane malzemesi olarak görüldüğü gerçeğini ve gelecekteki bir savaşı ele veriyordu. "Gerçekten de, Birleşik Devletler onyıllardır Körfez bölgesel güvenliğinde daha kalıcı bir rol oynama imkanlarını aramıştır. Irak'la halen çözülmemiş ihtilaf, şimdilik bir mazeret yaratıyorsa da, bölgede büyük bir Amerikan askeri varlığı bulundurma ihtiyacı, Saddam Hüseyin rejimi meselesini aşmaktadır."

1. 2000 Seçimleri, Hile, Skandal ve Yeni Başkan W. Bush

Önde gelen adaylar olarak Demokrat Al Gore ve Cumhuriyetçi George W. Bush, 2000 Kasım'ındaki seçimlere Amerikalı patronlar ve büyük şirketlerden yüzmilyonlarca dolar destek alarak girdiler. Sonuçta da, Al Gore, Bush'tan 540 binden fazla oy aldı ama W. Bush başkan seçildi. Daha doğrusu, atandı.

Büyük yolsuzluk ve skandallarla iyice kirlenen seçimlerin sonunda, W. Bush'un kardeşinin vali olduğu Florida Eyaleti'nde oyların yenideki sayımı Anayasa Mahkemesi'nce durdurulunca, Bush, delege oylarında üstünlük sağladı ve başkan ilan edildi. Florida'daki sorun sadece oyların sayımına hile karıştırılması değildi. Başka pek çok eyalette olduğu gibi, Florida'da da belirli suçları işleyenler ve sabıkalılar, en azından belirli süreler içinde, oy verme hakkından yoksun tutulmaktadırlar. Bu usul, çok eskilerden beri, örneğin vergilerini ödeyemeyen yoksulları ve suç oranının yüksek olduğu, yargı sistemi içinde daha kolay cezalandırılan siyahlarla azınlıkları seçme hakkından

mahrum etmek için kullanılmış bir “*demokratik hile*”ydi. 1999 yılında, Florida yetkilileri, bir veri şirketine 4 milyon dolar ödeyerek, Eyalet seçmenleri arasında oy hakkından yoksun bırakılabilecek sabıkalıların ayıklanması için seçmen kütüklerinin taranmasını gerçekleştirdiler. Geleneksel olarak her yerde Demokrat Parti’ye oy veren siyah erkek seçmenlerin Florida’da yüzde 31’inin sicillerindeki sabıka nedeniyle oy verme hakları yoktu. Dolayısıyla da, son taramayla da, binlercesi oy kullanamadı. Oysa, Eyalet’te Kasım 2000 seçimlerinde oy kullanabilen siyahların yüzde 90’ı Gore’a oy vermişti. Ama, Eyalet’in en büyük seçim bölgesi olan Miami-Dade’de, kütüklerden çıkarılanların yüzde 66’sı, Tampa’da yüzde 54’ü siyah seçmendi. Tabii bu oranlara yoksul Latin kökenlileri ve beyazları da eklemek gerekir. Bu arada, bir başka eyalet de, kendi bölgesinde suç işlemiş ve sonra Florida’ya taşınmış olduğunu iddia ettiği bir başka sabıkalılar listesini gönderdi Florida yetkililerine. Oysa, sonradan, bunların bir bölümünün yanlış olduğu anlaşıldı, ama iş işten geçmişti.

Sonuçta, Eyalet delegelerinin seçim sonucunu belirleyen oyları, normal olarak Florida seçimlerini ve dolayısıyla da genel seçimi kazanabilecek olan Demokrat aday Al Gore yerine W. Bush’a gitti. Resmi olarak Eyalet’te W. Bush’un, Al Gore’dan 537 oy fazla aldığı açıklandı ve böylece de yasa gereği bütün delege oylarını W. Bush kazanmış oldu. Bu da ona başkanlığı kazandırmaya yetti. Oysa, New York Times gazetesi, dış ülkelerden çoğunluğu askeri personel tarafından kullanılan ve toplam Florida oylarına eklenen 2.490 oyun 680’inin geçersiz olduğunu ortaya çıkardı. Buna göre, 344 oyun seçim günü ya da öncesinde postalandığına dair bir kayıt yok; 183’ü ABD içi posta mühürü taşıyor; 96’sı gerekli tanık bilgisi içermiyor; 169’unun sahipleri seçmen kütüğünde kayıtlı değil, zarflar imzasız veya oy pusulası talep etmemiş kişilerden; 5’i de son gün olan 5 Kasım’dan sonra merkeze ulaşmış. Böylesi hilelerin yapıldığı Florida’nın Valisi W. Bush’un kardeşi Jeb Bush idi. Flo-

rida'ya kendi sabıkalıları listesini gönderen eyalet ise, bizzat W. Bush'un vali olduğu Teksas Eyaleti'ydi!⁴⁵⁹

Aslında sadece paranın gücüyle, kampanyalara tekellerce verilen astronomik miktarlarla yürütülen ve belirlenen Amerikan seçimlerine bir de böyle mafyavari hilelerin ve oy yerine atama prosedürünün karışması, ülkenin siyasal açıdan kimi Üçüncü Dünya ülkelerinin düzeyinde olduğunun da bir göstergesi oldu. Normal olarak, seçmenin yüzde 50 civarında bir bölümünün katıldığı ve bunun yüzde 51'i, yani seçmenlerin sadece yüzde 25'inin oylarıyla seçilen başkanlar kervanına, 21. yüzyılda, bir de şaibeli bir seçim sonunda Anayasa Mahkemesi tarafından atanan biri de eklenmiş oldu. Tabii W. Bush'un seçilmesi, aynı zamanda, Amerika'daki sosyal geriliğin, kültürel fukaralığın, ülkenin, Üçüncü Dünya'nın geri bölgelerinin yoksulluklarıyla bezenmiş ekonomik tablosuyla siyaset, sınıf adaleti ve parayla kirletilmiş hukuk sistemi ilkeliliğinin de bir göstergesi, bir kanıtı oldu. Tencere gerçekten de yuvarlandı ve kapağını buldu.

Bush ve ekibinin sadece altı üyesinin, Başkanın, Başkan Yardımcısının ve Dışişleri, Hazine, Savunma ve Ticaret Bakanlarının 2000 yılı gelirleri 130 ila 191 milyon dolar ve toplam varlıkları da 185 ile 624 milyon dolar arasında değişiyordu.⁴⁶⁰ Ortalamaları aldığımızda, 2000 yılında her birinin 160 milyon dolardan ayda 13,5 milyon dolar, yani ayda 19 trilyon lira para kazandığı anlaşıyor. Toplam varlıklarını Türk lirasına çevirmek içinse, çok haneli bir hesap makinasına ihtiyaç var. İşte varlıklı sınıfların kaymak tabakasının ve daha çok da petrol ve silah sanayilerinin, en büyük korporasyonların, çıkar odaklarının ve Pentagon'un en has temsilcisi olarak Bush Yönetimi icraatına parası kadar saldırarak başladı. Artık Amerika bir kez daha şirket gangsterlerince işgal edilmiş, daha doğrusu, işgal yeniden üretilmişti.

459) Bkz. Michale Moore, *Stupid White Men: and Other Sorry Excuses for the State of the Nation*, London, Penguin Books, 2002, s. 2-5 ve 9-11.

460) Bkz. Kevin Phillips, *Age*, s. xvii.

2. W. Bush ve Yeni Saldırganlık

W. Bush'un daha ilk birkaç aylık icraatı gidişatın ne yönde olacağını göstermeye yetmişti bile:

– Kütüphane ödeneklerinden 39 milyon dolarlık kesintiye gitti.

– Doktorların ileri düzey pedaitrik eğitimlerine ayrılan paradan 35 milyon dolar kesti.

– Yenilenebilir enerji kaynaklarına ilişkin araştırma fonunda yüzde 50'lik eksiltme gerçekleştirdi.

– Hükümetin, federal yasaları, çevre kanunlarını ve işyeri güvenliğine ilişkin yönetmelikleri ihlal eden şirketlere iş tahsis belgesi verilmesini reddetme imkanlarını arttıran hükümleri iptal etti.

– İçme suyundaki arsenik oranını kabul edilebilir düzeylere indirmeyi hedefleyen kuralların uygulanmasını er-teledi.

– Sağlık sigortasına sahip olmayan bireylerin, kamu hastane ve klinikleriyle öteki sağlık kurumlarındaki tedavilerini düzenleyen program fonunu yüzde 86 oranında düşürdü.

– 178 ülkenin imzaladığı ve küresel ısınma ve ozon tabakasının tahribi konusunda uluslararası işbirliğini düzenleyen Kyoto Protokolü'nden, en fazla zararı veren ülkenin ABD olmasına karşın, çekildi.

– Biyolojik silahları yasaklayan 1972 anlaşmasını güçlendiren uluslararası sözleşmeyi imzalamayı reddetti.

– İş değiştirmek zorunda kalan işçilerin yeniden eğitimi programından 200 milyon dolarlık kesinti yaptı.

– Hükümet yardımı kesilip de çalışmak zorunda kalan yoksul ailelerin çocuklarının bakımını düzenleyen programın 200 milyon dolarını kesti.

– Kamuya ait evlerin tamir masraflarına ayrılan 700 milyon dolarlık fonu iptal etti.

– Çevre Koruma Ajansı bütçesinden yarım milyar dolar kesinti yaptı.

– İşçilerin sağlık ve güvenliğini korumaya yönelik işyeri ergonomisi hükümlerini geri çevirdi.

- Küresel ısınmayı azaltmak için karbondioksit miktarlarının düzenlenmesi sözünden vazgeçti.
- Tütün şirketlerine karşı açılan davaları yürütme masrafı olarak Adalet Bakanlığı tarafından talep edilen miktarın sadece yüzde 3'ünün tahsisine onay verdi.
- Çocukların suistimal ve ihmalden korunmasına ilişkin programlardan 15,7 milyon kesti.
- Yoksul çocuklara bedava kitap verme programının kaldırılmasını teklif etti.
- Yeraltında gömülü hedefleri vurmak üzere "minik nükleer silahlar" geliştirme programına hız verdi... ⁴⁶¹

Askeri harcamalarda ise, çok büyük artışlar öngörüldü. Bush Yönetimi, silahlanma harcamalarını her yıl arttırmayı planlayan bir projeyi yürürlüğe soktu. Bugün yılda 400 milyar doları bulan (2003 bütçesi 391 milyar dolar) silahlanma harcamalarıyla, ABD, dünya askeri harcamalarının yüzde 60 kadarını gerçekleştiriyor. ABD'nin sadece araştırma-geliştirme harcamaları, Fransa ya da İngiltere gibi ülkelerin bütün askeri harcamalarının toplamından fazladır. Rusya ve Çin'in toplam savunma bütçeleri, ABD'ninkinin 1/4'ü kadar, 100 milyar dolar civarındadır. Amerikan askeri harcamaları, dünyanın en fazla silahlanma harcaması yapan ilk yirmi-otuz ülkenin toplam harcamalarından daha fazladır. ABD'nin resmi kurumlarının verilerinde 2003'te 396.8, 2004'te de (2003 bazında) 405.6 milyar dolar olarak görülen askeri harcamalara, 1. Körfez Savaşı harcamaları ve Irak savaşı ve işgali harcamaları dahil değildir. CIA'nın 25 milyar dolar civarındaki bütçesi de bu rakamlar dışındadır. 1,5 milyon civarında askeri personeli ve 140 kadar ülkedeki bine yakın askeri üssüyle, yeryüzünün bütün kıtalarında askerleri, bütün denizlerinde savaş gemileri, göklerde jetleri, dinleme istasyonları, casus uçakları, radarları, uzay ve siber uzaya uzanmış, şu anda yılda 7,5 milyar dolar harcanan programları, kimyasal, biyolojik ve nükleer kitle yıkım silah sistemleriyle ABD tarihin görmediği bir militarist gücü ifade etmektedir.

461) Ayrıntılı döküm için Bkz. Michael Moore, Age, s. 32-36.

Ve ABD doymak bilmiyor: 2007 yılında silahlanma harcamalarını 470 milyar dolara çıkarmayı planlıyor. Gerçekte, bu rakamın 500 milyar doları bulması beklenmelidir. Ayrılmış fonlar, ek ödenekler, Irak işgalinin faturası da eklendiğinde ortaya çok daha büyük meblağlar çıkmaktadır. ABD, Başkan Bush'un ağzından, nükleer silahları, nükleer silahlara sahip olmayan ülkelere karşı da kullanabileceğini ve öteki ülkelere karşı da ilk nükleer vuruşu yapmaktan kaçınmayacağını söylüyor. Şu anda ABD nükleer silahlara, Soğuk Savaş dönemine göre bile daha fazla para harcıyor. Aslında ABD, askeri doktrin ve planlarında, nükleer silahlarla konvansiyonel silahlar arasındaki ayrımı, giderek, ortadan kaldırmaktadır. *International Herald Tribune* gazetesinin haberine göre, Kongre Silahlı Kuvvetler Komitesi üyelerinin çoğunluğunun imzasıyla Savunma Bakanı Rumsfeld'e gönderilen bir mektupta asker sayısında bir indirimle gidilmemesi istendi. Aynı nüshada bir başka haber daha yer almaktaydı: Biyolojik silahların yasaklanması anlaşmasına uyulmasının daha etkin biçimde izlenmesini sağlayacak yeni bir düzenleme yapmak üzere Cenevre'de toplanan 56 ülke, ABD'nin çekilmesiyle dağılmak zorunda kalmıştı.⁴⁶²

ABD, bunca gücüne karşın hâlâ yılda 4 milyar civarında bütçesi ve 40 bin personeli olan Özel Operasyon Kuvvetleri'ni güçlendiriyor. Nükleer bomba yapımında ve nükleer reaktörlerde kullanılmak üzere uranyum elementinin zenginleştirilmesi işleminde ortaya çıkan "seyreltilmiş uranyum" (*depleted uranium- DU*) gibi tehlikeli bir maddeyi mermi yapımında kullanıyor. Bu radyoaktif, dolayısıyla da zehirli madde, kullanıldığında, yani bir hedefe çarparak parçalandığında, vücutta yerleşen ve kansere neden olan spreyimsi partiküllere dönüşüyor. Bu silahın testleri ABD içinde yapılıyor, sonra da Afganistan ve Irak'ta olduğu gibi "düşman" halklara karşı kullanılıyor. "Toplu etki mermileri" denen misket (*cluster*) bombaları atılıyor ve bunlar, havadayken el büyüklüğünde yüzlerce bombacıklara ayrılıyor ve patladıklarında da, kör bir

⁴⁶²) *The International Herald Tribune*, Ağustos 4-5 (C.tesi-Pazar) 2001..

şiddetin yüzlerce şarapnel parçası olarak yüksek hızlarda etrafa dağılıyorlar. ABD, artık, füzelerini “uzaydan navigasyon sistemi”yle (Global Positioning System) hedefe yönlendiriyor. Delip yeraltına indikten sonra patlayan güçlü bombalar yerleştiriyorlar bu füzelerin uçlarına. CIA, kendi füzeleriyle, düşmanlarını avlıyor. Örneğin, Yemen’in başkenti Sina yakınlarında, biri Amerikan vatandaşı beş sivil, El Kaide militanları oldukları şüphesiyle, 3 Kasım 2002’de, CIA’ya ait *Predator* uçağından atılan *Hellfire* (cehennem ateşi) füzesiyle öldürüldüler. Bush, CIA’ye “terörist zanlısı” ya da “düşman savaşçısı” olduğu düşünülen kişileri öldürme talimatı verdi.⁴⁶³ Artık, şüpheliler, bırakın suçlu oldukları kanıtlanıncaya kadar masum kabul edilmeyi, yargılanmıyorlar da ve cezaları da otomatik olarak ölüm. CIA, Virginia’da iki CIA ajanını öldürmekten idama mahkum Mir Aimal Kasi’nin Pakistan’dan derdest edilmesi örneğinde olduğu gibi, yabancı bir ülkeden insanların kaçırılıp ABD’de infaz edilmesini sağlayabiliyor.

Bütün bunlar ABD’nin gücünü ve yeryüzünün dörtbir yanına devasa bir ahtapotun kolları gibi yayılmış şiddet ve terör araçlarının etkinliğini, dehşetini kanıtıyor. Evet, ABD, makina insandan ne kadar güçlü olabilirse, işte o kadar güçlü; şiddet araçları ve onları kullanma iradesi, insanlar ve halklar üzerinde ne kadar tahakküm kurabilirse, işte o kadar hakimiyet imkanlarına sahip.

Bu büyük şiddet makinası boşuna kurulmadı. Yaygın olarak paylaşılan ve tarihsel bir fırsat olarak görülen bir düşü gerçekleştirmenin aracı olarak kurgulandı. Roma’dan da görkemli, tarihin yazmadığı bir imparatorluk düşü, Hitler’in “1000 yıllık Reich” türünden bir düzen, sermayenin, liberal kapitalizmin, Amerikan hayat tarzının sonsuz ve sınırsız egemenliğinin bekçisi bir emperyalist sömürge projesi Amerika’yı harekete geçiren. Bu yeni silahlanma hamlesinin arkaplanında, insanlığın köleleştirilmesiyle hayat bulacak bir egemenlik sisteminin karşı konmaz dürtüsü, ertelenemez hülyası, doyurulamaz iştahı, gemlenemez ihtirası yatıyor.

463) *The Guardian Weekly*, Aralık 19-25 2002.

Yeni saldırganlara göre, artık liberal kapitalizmin evrensel düşleri canlandırılabilir; pazarın tahakkümünde, özelleştirme, deregülasyon, serbest ticaret, spekülasyon, tüketim çılgınlığı, bencil bireycilik, açık kapılar, piyasa fetişizmi, kültürel standardizasyon gerçekleştirilebilir, sınırlar yıkılıp sınırsız yatırım olanaklarına pazarlar açılabilir. Böylece de, alabildiğine sömürü, kâr maksimizasyonu ve uysal rejimlerle örgütsüz, umarsız emek, Washington ve Wall Street'in gözetiminde hayatın değişmez gerçeklerine dönüştürülebilir, düşler gerçek olabilir.

Sınıf Savaşı'nı kazanan taraf, zaferinin meyvelerini toplayacak, düzenini dayatacaktı elbette. Gücü olan, dünyayı biçimlendirecek, yeni düzenini kuracak, onun ideolojisini, kural ve kurumlarını belirleyecek, ganimeti alıp dünya nimetlerini gasp edecekti. "Amerikan Rüyası" gerçekleşecek, dünya ve insanlık Amerikan değer ve çıkarlarından yeniden yaratılacaktı.

a. Amerikan Yırtıcılığı

Marks ve Engels, "*Komünist Manifesto*" da, burjuvaziyi devrimci tarihsel rolü bağlamında şöyle anlatıyorlar:

"Burjuvazi, üretim aletlerinde, dolayısıyla üretim ilişkilerinde ve dolayısıyla tüm toplumsal ilişkilerde sürekli devrim yapmadan var olamaz... Üretimin sürekli devrimci dönüşümlere uğratılması, tüm toplumsal koşulların kesintisiz şekilde sarsılması, sonu gelmez belirsizlik ve hareket, burjuva çağını diğer tüm çağlardan ayırır... Sabit ve durağan olan her şey buharlaşıyor, kutsal olan her şey ayaklar altına alınıyor... Ürünleri için sürekli büyüyen pazar gereksinimi, burjuvaziyi, yeryüzünün dört bir yanına doğru kovalıyor. Her yere yerleşmek, her yerde faaliyet yürütmek ve her yerde bağlantılar kurmak zorundadır.

Burjuvazi, dünya pazarını sömürmesi aracılığıyla tüm ülkelerin üretim ve tüketimine kozmopolit bir nitelik kazandırdı. Kısacası, kendi hayalindekine göre bir dünya yaratıyor.

Bu kadar muazzam üretim ve değişim araçlarını yaratmış olan burjuva üretim ve değişim ilişkileri, burjuva mül-

kiyet ilişkileri, modern burjuva toplumu, kendi çağırması olduğu öte dünya güçlerini kontrol edemez hale gelen bir büyücüye benziyor. Sanayi ve ticaretin tarihi, onyıllardan beri, modern üretici güçlerin, burjuvazi ve onun egemenliğinin varlık koşullarını oluşturan modern üretim ilişkilerine ve mülkiyet ilişkilerine isyanın tarihinden başka bir şey değildir. Dönemsel yinelenmeleri içinde tüm burjuva toplumun varlığını tehdit eden ticaret bunalımlarını anmak yeter. Bu bunalımlar sırasında, yalnızca mevcut ürünlerin değil, daha önceden yaratılmış üretici güçlerin bile büyük bir bölümü düzenli olarak tahrip ediliyor. Bu bunalımlar sırasında, önceki bütün çağlarda anlamsız görünecek bir toplumsal salgın baş gösteriyor; aşırı üretim salgını. Toplum kendisini birdenbire, gerisin geriye geçici bir barbarlık durumuna sokulmuş buluyor; sanki bir kıtlık, genel bir yıkım savaşı, bütün geçim araçları ikmalini kesmiştir; sanki sanayi ve ticaret yok edilmiştir; ama, neden? Çünkü çok fazla uygarlık, çok fazla geçim aracı, çok fazla sanayi ve çok fazla ticaret vardır. Toplumun elinde bulunan üretici güçler artık burjuva mülkiyet ilişkilerinin gelişimine hizmet etmiyor; aksine, bu ilişkiler açısından fazla büyümüşlerdir, onlar tarafından engellenmektedirler ve bu engeli aştıkları anda burjuva toplumun bütününe düzensizlik getirirler ve burjuva mülkiyetin varlığını tehlikeye sokarlar. Burjuva ilişkiler, kendi yarattıkları zenginliği kucaklayamayacak kadar darlaşmıştır. Burjuvazi bunalımları ne şekilde aşıyor? Bir yandan üretici güçlerin büyük bir bölümünü zorla yok ederek; diğer yandan yeni pazarlar ele geçirerek ve eski pazarları daha fazla sömürerek. Yani, daha çok yönlü ve daha şiddetli bunalımlar hazırlayarak ve bunalımları önleyen araçları azaltarak.

Burjuvazinin feodalizmi yıkmak için kullandığı silahlar şimdi kendisine çevriliyor.

Ama burjuvazi yalnızca kendisine ölüm getiren silahları üretmekle kalmadı; bu silahları kullanacak insanları da yarattı; modern işçiler, yani proleterler.”⁴⁶⁴

464) Karl Marks ve Friedrich Engels, *Komünist Parti Manifestosu*, üçüncü baskı, çev. Erkin Özalp, İstanbul, NK Yayınları, 2003, s. 14.

Amerika Birleşik Devletleri de benzer dinamikleri taşıyor. O da, klasik bir hegemon güç gibi, statükoyu savunmuyor; aksine, tarihçi Hobsbawm'un isabetle tesbit ettiği gibi, "...Ondokuzuncu yüzyıl İngiltere'sinin aksine, Amerika, devrimci bir ideolojiye dayanan bir devrimci güçtür. Devrimci Fransa ve Sovyet Rusya gibi, Amerika sadece basit bir devlet değil, aynı zamanda, dünyanın belli bir biçimde dönüşümüne adanmış bir devlettir..."⁴⁶⁵ Bu "devrimcilik" "karşıdevrimci" karakterdedir ama yerinde duramayan, dur durak bilmeyen, sürekli devrim ve dönüşüm içinde istikrarsızlık kaynağı olan, kendine karşı güçleri de ortaya çıkarıp harekete geçiren, barajları yıkmaya, genişlemeye, büyümeye uyarlanmış, kendi yarattığı statükoları da yıkan, hiperaktif, huzursuz, saldırgan, dağıtıcı, yırtıcı, taşkın, misyoner bir ruh halidir, bir altüst oluş aygıtıdır Amerika... Onun emperyalizmini, ötekilerden ayıran özelliği de burada yatmaktadır.

Amerikan emperyaliziminin doğasındaki bu ayırdedici özellik, zamanın gelişmeleriyle daha da belirginleşip etkinleşiyor. Genel olarak kapitalizmin, özel olarak da küreselleşmenin ve finansal piyasaların, doğaları gereği, istikrarsızlık, anarşi ve krizi organik olarak içerdikleri ve dolayısıyla da bu temel üzerine düzen değil, ancak düzensizlik inşa edilebileceği gerçeği bu gelişmelerden başlıcası. Bugün ABD'nin Yeni Dünya Düzeni projesinde olduğu gibi, kurumlarının, "*ortak çıkar bilinci*" ideolojisinin ve ortaklaşa kural ve normlarının kurulamadığı, sadece tek yanlı olupbittilerle dayatıldığı bir düzen kurma sürecinin de "*nizam hakimiyeti*" getiremeyeceği açıktır. Alan Joxe bu düzensizlik ortamını, "kaos imparatorluğu biçimindeki 'tekelci' bir Amerikan imparatorluğunun yeniden örgütlenmesinin ve dünya çapında kuralsızlaştırma teşebbüsünün" bir tezahürü olarak nitelendiriyor haklı olarak.⁴⁶⁶ Benim ileri sürmek istediğim tez ise, bütün bunların da ötesinde, ayırdedici özelliği olarak, Ameri-

465) Eric Hobsbawm, Age, s. 48.

466) Bkz. Alan Joxe, *Kaos İmparatorluğu*, çev. Işık Ergüden, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003, s. 18.

ka'nın statükocu olmayan, sürekli altüst oluş arayan yırtıcı ve iç-sel olarak yıkıcı karakteridir gidişatının gerçekten "Kaos İmparatorluğu" olarak nitelendirilmesini gerektiren olgu.

John Berger şöyle diyor"

"Gelmiş geçmiş en zorba kaosun ortasında yaşadığımızın ayırdına varmak ve bunu daha yüksek sesle dile getirmek daha iyi olmaz mıydı? Bu zorbalığın doğasını anlamak kolay değil. Gücü, iki yüz çokuluslu dev şirketten Pentagon'a uzanan yapısı, birbirine bağımlı ve dağınık öğelerden oluşuyor. Bu yapı diktatörlüğe benziyor, ancak diktatör yok; her yere yayılabilme yetisine sahip ama merkezden yoksun bir güç. Bu iktidar sadece vergi hukuku değil, kendisi haricinde kalan tüm güçler bağlamında 'offshore' bir zorbalık. Sahip olduğu ideolojik stratejinin yanında Bin Laden'in ki peri masalı gibi kalır. Var olan her şeyi çökertip, kendi sanal versiyonunda, yani milli marşı 'tükenmez kâr kaynağı' olan krallıkta eritme stratejisi bu... Bu durum da, aslında kendi eylem sahası olan gezegene her aşamada zarar veriyor.

İdeolojiyi bir kenara bırakırsak, gücü iki tehdit üzerine kurulu. Birinci tehdit, dünyanın en büyük silahlı gücüne sahip devletin, 'havadan 52 tehdidi' diyelim. İkincisi ise acımasızca borçlanma, hileli iflas ve bunun sonucunda, dünyanın güncel üretim raporlarına bakılırsa, kıtlık. Bu da 'sıfır tehdidi.'"⁴⁶⁷

Anlaşılan o ki, Amerikan müteşebbis ruhundaki yırtıcılık kolay ölmeyeceğe benziyor. Üzerinde güneş batmayan Britanya İmparatorluğu'nun gerileme dinamiklerine bakıldığında, üzerinde oydaşma kurulan bir teşhis, rantiyeci asalaklığın çürütücü etkileriydi. Lenin, bu durumu şöyle anlatıyordu, emperyalizm üzerine yazdığı kitapta: "...İngiltere'de gittikçe daha büyük yüzölçümlerine ulaşan bir toprak parçası, tarımdan ayrılarak spor işlerine, zenginlerin eğlence işlerine verilmektedir. Av ve spor yönünden en aristokrat ülke olan İskoçya için şöyle denmektedir

467) John Berger, "Neredeyiz?", çev. Işıl Bircan, *Le Monde Diplomatique (Türkiye)*, 15 Mart-15 Nisan 2003, s. 21.

‘Geçmişine ve Bay Carnegie’ye (bir Amerikan milyarder) dayanarak yaşar.’ İngiltere’nin yalnız at yarışlarına ve tilki avına yılda harcadığı para, 14 milyar sterlindir... Bu ülkedeki rantıye insan sayısı, yaklaşık olarak 1 milyona yükselmektedir... Üretimle uğraşanların sayısında azalma vardır.”⁴⁶⁸ Tarihçi Hobsbawm, uzun yıllar sonra, bu gözlemleri doğruluyor:

“Sanayi alanında yapılan hizmetler o günkü ve gelecekteki rakipleri güçlendirdikçe, İngiliz ekonomisi ticaret ve finansman alanlarına çekildi; fakat bu alanlarda edilen kârlar da oldukça tatminkardı. Britanya’nın her yıl yurtdışında yaptığı yatırımların toplam değeri 1870’te ülke içinde sahip olunan net sermaye değeri toplamını aşmaya başladı... Denebilir ki, Britanya artık rekabetçi bir ekonomi olmaktan çıkıp eski dünya tekelinin kalıntılarına, azgelişmiş dünyaya, eski servet birikimlerine ve rakiplerinin ilerleyişlerine dayanarak yaşamaya çalışan parazit bir ekonomi haline gelmekteydi... Modernleşmenin gerekleriyle zenginlerin artan maddi refaha dayalı rahatlıkları arasındaki çelişki –özellikle de Edward dönemi İngiltere’sinin Hindistan yazında giderek bariz bir hale gelmekteydi. Hayal kırıklığına uğramış bir demokrat ve eski bir Fabian olan William Clark’a göre de Britanya, artık dünyanın atölyesi olmaktan çıkıp, dünyanın zengin olunup da hoşça vakit geçirilebilecek en iyi ülkesi haline gelmişti. Artık Britanya yabancı milyonerlerin kendilerine mal mülk satın alabilecekleri bir yerdi...”⁴⁶⁹

Benzer koşullardaki Amerikan zenginlerinde bu henüz bu boyutlarda görülüyor; aksine, onlar hâlâ CIA’nın ölümcül serüvenlerinde yer alan milyarder işadamlarının, onların oğulları, damat ve gelinlerinin genlerini taşıyorlar. Üstelik, onların ideologları ve sözcüleri, halktan şikayetçiler:

“Dıştan gelen... bir meydan okumanın yokluğunda, Amerikan toplumu... kalıcı ve bazen bedeli yüksek yayılmacı katılımı gerektiren dış politikalarla ilgili olarak anlaş-

468) V. I. Lenin, *Emperyalizm...*, Age, s. 118.

469) E. J. Hobsbawm, *Sanayi ve İmparatorluk*, çev. Yalçın Gülerman ve Abdullah Ersoy, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 1987, s. 159.

ma sağlamayı çok... güç bulabilir... Daha genel olarak, Amerika'daki kültürel değişim, gerçek yayılcı gücün yurtdışındaki süregelen biçimine uygun olmayabilir. Bu uygulama yüksek derecede doktrinel motivasyon, entelektüel taahhüt ve yurtseverce haz almayı gerektirir. Ne var ki, ülkenin egemen kültürü giderek, ağırlıkla bireysel eğlence düşkünü ve toplumsal kaçışçı temalar tarafından belirlenen kitle eğlencesi üzerine saptanmıştır. Bunun sonucunda oluşan etki, zaman zaman masraflı biçimde sürdürülen yurtdışındaki Amerikan liderliği için gerekli siyasal uzlaşmanın harekete geçirilmesini giderek zor hale getirmiştir. Kitle iletişimleri bu açıdan özellikle önemli bir rol oynamış ve az düzeyde dahi insan kaybıyla sonuçlanan her türlü seçici güç kullanımına karşı güçlü bir tiksinti doğurmuşlardır.”⁴⁷⁰

Bugün ABD'nin gücü ve algıladığı fırsatlar ile zaaflarının yarattığı çok yönlü korkular da, ayrıca, karar vericilerin perspektifini bozmakta, altüst oluşlar içeren istikrarsızlık öğelerini beslemektedir. Böylece de bizatihi ABD'nin kendisi, istikrar ve düzen dayatan bir hegemon güç değil de, istikrarsızlığın kaynağı olmaktadır. Yani aslında karakterinde kendi “barış”ı (Pax Amerika), kendi “kanun ve nizam hakimiyeti”yle de çelişkiye düşmüş bir dinamik söz konusudur ABD'yi içten içe, alttan alta kemiren. Bunun dünyaya rahat yüzü göstermeyecek bir sürekli karşıdevrim devriminin dinamiklerini yarattığı ortadadır.

Elbette bu durum, Amerika'yı güçlendirmiyor, aksine, zaafalarını derinleştiriyor, onlarla beraber saldırganlığını yükselten korkuyu arttırıyor.

Ve, W. Bush'un konuşmalarını yazan eski danışmanı David Frum, istifa ettikten sonra yazdığı kitapta, Bush'un, ABD'nin Ortadoğu'da artık bir statüko gücü olmadığını” söylediğini yazmaktadır.⁴⁷¹ Bugün Ortadoğu'da kendi dayatmış olduğu düzenini yı-

470) Zbigniew Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gerekeni*, ikinci baskı, Çev. Ertuğrul Dikbaş ve Ergun Kocabıyık, İstanbul, Sabah Kitapları, 1998, s. 188.s.241.

471) David Frum, *The Right Man: The Surprise Presidency of George W. Bush*, Random House, 2001'den aktaran, Julian Borger, *Guardian Weekly*, Ocak 16-22 2003.

kan ya da kendisinin yarattığı Birleşmiş Milletleri fiilen bitiren, işte bu dinamizmdir ABD'nin. Üstelik, bu yöneliş, sadece Ortadoğu'ya ilişkin de değildir; Ortadoğu ilk kurbandır şimdilik.

Daha önce de değindiğimiz gibi, Truman, Amerikan sisteminin Amerika'da ayakta kalabilmesi için bütün dünyada egemen olmasının gerekli olduğunu söylemişti. Bunun, yapısal saldırganlığı besleyecek biçimde, ideolojik plana yansımaları ise, ünlü uluslararası ilişkiler kuramcısı Hans Morgenthau'da bulmak mümkün: "*Aşkın amacı*" "Amerika'da ve bütün dünyada eşitlik içinde özgürlük sağlanması" olduğuna göre, "ABD'nin kendi amacını savunup geliştirmesi gereken alanın bütün dünya olduğu" kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.⁴⁷² Daha yakın tarihlerde bir başka etkili Amerikalı profesörün bu global dürtüyü, yapısal ve ideolojik unsurları birleştirerek nasıl ifade ettiğini Noam Chomsky şöyle özetliyor: "Samuel Huntington, dünyanın çıkarı için ABD'nin 'uluslararası önceliği'ni sürdürmesi gerektiğini söylüyor. Bunun tek nedeni, uluslar arasında yalnız onun 'ulusal kimliğinin bir dizi evrensel politik ve ekonomik değerler, yani 'özgürlük, demokrasi, eşitlik, özel mülkiyet ve pazarlar'la tanımlanmış olmasıdır; 'demokrasi, insan hakları ve pazarların gelişmesi, başka herhangi bir ülkenin politikasına göre, Amerikan politikasında çok daha temel bir rol oynamaktadır.'⁴⁷³

b. Güç ve Zaaf-Fırsatlar ve Korkular

Kuşkusuz, silah gücü ve savaş teknolojisindeki üstünlüğü, Amerikan saldırganlığında önemli bir rol oynuyor bugün de. Mutlak olarak tarihte tanık olunmamış bir gücü ifade eden bu üstünlük, görece bir bakışla daha da önem kazanıyor. Bugün ABD'ye askeri tehdit oluşturacak bir başka ülke yok. Rusya, olsa olsa, bir caydırıcı özelliğe sahiptir. Öteki güçlü ülkeler, Çin, Fransa, İngiltere, vb., askeri açıdan, toplu olarak dahi, bir tehdit unsuru değil-

472) Hans Morgenthau, *The Purpose of American Politics*, Vintage, 1964'den aktaran Noam Chomsky, *Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi*, Agy, s. 49.

473) Agy.

lerdir. Bu; kuşkusuz, özel bir konumdur bir ülke için ve büyük hegemonik fırsatlar algılamasını beslemektedir egemenlerde.

Ne var ki, ABD'nin istediği türden hegemonya, ne denli görkemli olursa olsun, sadece askeri güçle elde edilebilir bir haki-miyet sistemi değildir. Statükoyu savunan bir klasik hegemon için bu güç, fazladır bile. Ama ABD türü toptan ve dönüştürücü bir hegemonya, tanrısal bir yeniden yaratma dürtüsü için de yetersizdir. Bu, politik, ekonomik, kültürel, ideolojik, pek çok başka imkanlar da gerektirir ve elde edilip uygulamaya konması da, sürdürülmesi de olanaksızdır. İkinci olarak, ABD, hegemonyayı belirleyen başka pek çok alanda, gerileyen, zaafly, hatta güçsüz bir ülke durumundadır.

Zaten, saldırganlığında, nesnel karakterinin, sisteminin içsel dinamiklerinin ve tarihsel özelliklerinin, ideolojik kurgulanmasının ve gücünün rolü kadar, zaaflarının ve onlardan kaynaklanan reel korkularının da belirleyici etkisi vardır.

ABD, dünya üretiminin dörtte biri kadarını belki karşılıyor ama dünya silahlanma harcamalarının yaklaşık yarısını gerçekleştiriyor ve bütün ülkelerin toplamından daha fazla askeri har-cama yapmaya doğru koşuyor.

ABD, silah gücü ve teknolojisinde dünya birincisi ama, 500 milyar doları bulan cari açığıyla da dünya birincisi. Ticaret açıklarının 100 milyardan fazlası Çin, 70 milyar kadarı Japonya, 82 milyarı da Avrupa'yla olan ticaretinden kaynaklanıyor. ABD, 2 trilyon borcuyla da dünya birincisi. 2001 itibarıyla toplam varlıklarının önemli bir bölümünün, örneğin 3,1 trilyon dolarlık hisse senedi ve bonolarının yabancıların elinde olmasıyla da dünyada birinci.

ABD, kendi ulusal parasıyla borçlanıyor. Kuşkusuz bu ona büyük imkanlar yaratıyor, güç veriyor. Ama, aynı zamanda, yaşam düzeyini korumak ve açıklarını karşılayabilmek için, her gün, her yirmidört saat, dünyadan 1,5 ile 2 milyar dolar arasında bir sermaye transferini gerçekleştirmek zorunda olması, korkular üreten bir zaaf değil midir?

ABD, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 5'ini oluşturan nüfusuyla dünyada üretilen petrolün yüzde 40 kadarını⁴⁷⁴, Ortadoğu petrolünün de yüzde 25'ini tüketiyor. Bu, kuşkusuz, onun gücünün bir göstergesi bir bakıma. Ama, yüzde 5 nüfusuyla, aynı zamanda, dünya hapisane nüfusunun da yüzde 25'ini barındırıyor hapisanelerinde. "Demokratik ve zengin" bir ülkenin, yurttaşlarının çok önemli bir bölümünü, dünyanın hiçbir ülkesinde görülmemiş bir biçimde, ancak demir parmaklıklar arkasına tıkarak kontrol edebilmesi, ciddi bir zaaf değil midir? Bugün, her gün, 2 milyon insan cezaevlerinde ABD'de. Aslında suçluluk oranı daha da yüksektir. Örneğin, resmi verilere göre, 2000 yılındaki bütün şiddet içiren suç ve olayların sadece yarısı polise bildirilmiştir.

Cezaevi koşulları ise, kelimenin tam anlamıyla, insanlıkdışı. Milyarlık nüfusuyla Çin'in hapisane nüfusu 1,5 milyondan az. Rusya'nın 1 milyonun altında. ABD, ayrıca, idam cezaları ve bunların infazında da dünya birincisi. Reşit olmayan çocukların idamında da, dünyada idam gerçekleştiren beş ülke arasında birinci. Zeka özürlülerin idam cezasına çarptırılması ve infazı da sürüyor.

Son rakamlar, gidişin daha da kötüleştiğini gösteriyor. Amerikan mahkemelerinin İdari Bürosu verilerine göre, iflas başvuruları 31 Mart itibarıyla son 12 ayda rekor düzeylerde arttı. Şirket ve kişilerin başvuru sayısı, bir yıl öncesine göre, 1,5 milyondan 1,61 milyona yükseldi.⁴⁷⁵ Bazen rekorlara yetişmek bile zor oluyor. 3 Mayıs tarihli *International Herald Tribune* açıklanan Mayıs verilerine göre, son sekiz yılın en yüksek işsizlik düzeyine ulaşıldığı haberini verdi. 3 Temmuz günü ise, haber ajansları, işsizlik oranının yüzde 6,4'le son dokuz yılın en yüksek düzeyine çıktığını duyurdular.

Sanayileşmiş ülkeler arasında çalışanların ücretli tatil hakkı-

474) Oldukça yüksek görünen bu yüzde 40 oranını Energy Intelligence'in direktörü Yusuf İbrahim Le Monde ile yaptığı bir söyleşide veriyor; bkz. *Guardian Weekly*, 5-14 Mayıs 2003.

475) *The International Herald Tribune*, 6 Mayıs 2003.

nın en fazla kısıtlandığı ülkelerin de başını çekiyor ABD; Resmi verilere göre, bu süre, bir yıldan sonra ortalama 8,1 gün, üç yıldan sonraysa, sadece 10,2 gün. Buna karşılık çalışma saatleri açısından da Amerikalı emekçilerin durumu çok kötü; yüzde 40 kadarı haftada 50 saatten fazla çalışmak zorunda.⁴⁷⁶

Toplumdaki ekonomik eşitlik derecesini ölçen Gini endeksi-ne göre, ABD, dünyada gelirin en eşitsiz dağıldığı toplumlardan biri. Gini endeksi ne kadar yüksekse gelir dengesizliği o kadar kötü demek; endeks numarası ABD için 40,8 iken, İtalya için 27,3, İngiltere’de 36,8, Kanada’da 31,5, Fransa’da 32,7, Almanya’da 30,0, Japonya’da 24,9, Güney Kore’de 31,6, İspanya’da 32,5, İsveç’de 25,0, Çin’de 40,3.⁴⁷⁷

ABD, çalışanların lehine hukuki düzenlemeler ve sendikaların etkinliği açısından da geri kalmış ülkeler arasında. *Forbes* Dergisi’nin araştırma verilerine göre, “sendika gücü” ABD’de 1,11 iken Kanada’da 3,12, İngiltere’de 3,33, Avustralya’da 10,00, İtalya’da 8,20, Belçika’da 9,05, İsveç’te 8,94, Hollanda’da 8,52, Güney Kore’de 1,00. İşten çıkarma kolaylığı ise (en küçük rakam en kötüsü), ABD’de 1,00 iken, Güney Kore’de 7,00, Hollanda’da 6,00, Fransa’da 8,00, İtalya’da 10,00, İspanya’da 9,00, İsviçre’de 3,67, Japonya’da 6,33, İsveç’te 7,33. Dergi’ni “emek özgürlüğü” (*free labor score*) diye adlandırdığı ölçütte de, ABD en kötü sicile sahip: ABD 4,55, Güney Kore 13,00, İsviçre 16,42, Norveç 25,14, İsveç 27,37, Belçika 29,96, İtalya 36,40, Fransa 32,25, Almanya 30,49.⁴⁷⁸

ABD düzeninin amaçlarına ulaşması da zaaf ve korku kaynağı aslında. Toplumun yüzde 1’i, toplumsal varlığın yüzde 40’ına sahip. Kongre Bütçe Dairesi’nin 1999 verilerine göre, en zengin yüzde 1, en alttaki 100 milyon (yüzde 40’a yakın) insan kadar gelir elde diyor. Bu rakam 1977’de 49 milyondur.⁴⁷⁹ 2002 yılı ma-

476) Bkz. *Guardian Weekly*, 7-13 Ağustos 2003 (Joe Robonson’un haberi).

477) Bkz. *Forbes Global*, 17 Mart 2003.

478) Bkz. *Forbes Global*, 17 Şubat 2003. Bu hesaplamaların metodolojisi için bkz. <http://www.forbes.com/labormethod>.

479) *The New York Times*, 5 Eylül 1999’dan aktaran Istvan Meszáros, Age s. 52.

li bütçesinin Kongre kararı gerektiren fonlarının yüzde 50'den fazlası askeriye ayrılmışken, sadece yüzde 7'si eğitime, yüzde 6'sı da sağlığa ayrılmıştı.⁴⁸⁰ Aynı yıl, ABD İstatistik Bürosu'nun (*Census Bureau*) bildirdiğine göre, sağlık sigortasından yoksun Amerikalıların sayısı, bir yıl öncesine göre yüzde 5.7 artarak, 43.6 milyona yükseldi. Amerikan nüfusunun yüzde 15,2'si sağlık sigortasından yoksun.⁴⁸¹ Ülkede her yıl 25 milyon insan, yani ikibuçuk yılda bir Türkiye nüfusu, bu yeryüzünün en zengin ülkesinde açlıktan ölüyor. 20 Ekim 2002 tarihli *New York Times Magazine*'de Paul Kruggman, Amerikalıların ortalama ömrünün "Kanada, Japonya ve Batı Avrupa'nın önemli ülkelerinkinden iyice düşük" olduğunu belirterek, "Ortalama olarak, Yunanlılardan biraz kısa, Portekizlilerden biraz daha uzun yaşam süresi bekleyebiliriz. Erkeklerin ortalama yaşam süresi Kosta Rika'dan daha düşük" diyor. ABD'de:

"12 milyon çocuğun gereken en az kaloriyi dahi alamadıkları tahmin ediliyor... [Daha çok Afrikalı Amerikalıların ve yoksul azınlıkların yaşadıkları gettolar] resmi ekonomiden ve toplumun geri kalanından kopuktur. Konutların sefilliğine, bir de büyük bir suçluluk, yüksek bir ölüm oranı, toplumsal kuruluşlarla eğitimin yetersizliği ve müzmin bir işsizlik eklenir. Kendi başına bir küçük toplum, özel bir dili ve yapıları olan kapalı bir dünyadır bu. Şiddet, ailelerin bölünmesi (ailelerin % 56,2'si yalnız bir kadın tarafından yönetilmektedir), alkolizm, uyuşturucu; hareketsizliğe ya da intihar başkaldırılarına götüren umutsuzluğa yol açar...

Ve bu yoksul ocaklarda çoğu zaman açlık hüküm sürer... Bugün gettoda doğan beş zenci çocuktan biri uyuşturucu tutkunudur. Doğmadan önce bile böyledir... 'Kokain çocukları' öbür çocuklara göre 15 kat fazla 'ani ölüm' kurbanları olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ama onlara göre, ölüm belki de en iyisidir...

Uyuşturucu, Amerikan Zencileri gettolarında bir salgın hastalık gibi yayıldı. Bu bayağılaşma bir rastlantı sonucu

480) Kaynak: Centre for Defense Information.

481) Bkz. *The Guardian Weekly*, 2-8 Ekim 2003.

mudur? Gettoları bakımından hazin bir biçimde ünlü Detroit kentinin meclis üyelerinden üçüne sorulan bu soruya şu cevaplar alındı: 'Bu, kapitalist bir endüstri ve psikolojik bir eylem aracıdır', 'Uyuşturucu önce bir para kaynağıdır. Ama o zenci toplumu içine yurttaşlık hakları hareketine karşı mücadele amacıyla sokuldu. Bu, geçen yüzyılda, yerlilerdeki alkol gibi, yeni bir kölelik biçimidir...', üçüncü yerel meclis üyesi şunu eklemektedir: '...ama unutmamak gerekir ki, uyuşturucu halkı sakın tutmaya olanak verir...' ⁴⁸²

Yerli (Kızılderili) Amerikalılar da benzer koşullarda yaşamaktadır: açlık ya da yetersiz beslenme, uyuşturucu bağımlılığı, yüksek oranda intihar, hastalık, yabancılaşıma, suça itilme. Bazıları ise, tümüyle hayat dışına itilmektedirler:

"Birçok zenci sosyolog ve militanı, hükümetin Afrikalı Amerikalılar hakkındaki politikasında, soykırımcı bir arzu görmektedir; bu politikanın amacı, Amerikan yöneticilerinin 'nüfuz fazlalığı' dedikleri şeyi ortadan kaldırarak Siyah nüfusun sayısını mali bakımdan kabul edilebilir bir düzeyde tutmaktır... Bu soykırımın silahları, sefalet, açlık, ailelerin parçalanması, işsizlik dışında toplumsal tecrit (gettolar), Zenci toplumu içine uyuşturucu ve AIDS sokmaktır. Ayrıca Zenci nüfusun büyük bir bölümü Amerikan hukuk ve ceza sistemi tarafından ortadan kaldırılmaktadır." ⁴⁸³

Çalışan milyonlarca beyaz emekçi için de durum çok farklı değildir. Toplumun yüzde 1'nin, toplumsal varlığın yüzde 40'ından fazlasını gasp ettiği bir toplumda, en altta kalanların renginin pek fazla önemi olabilir mi?

1998 yılında bu milyonların dramını, biyoloji doktorası sahibi gazeteci Barbara Ehrenreich bizzat yaşamak istedi. Ehrenreich, yalnız yaşayan bir beyaz kadın olarak ABD'yi dolaştı, Florida'ya, Maine'e, Minnesota'ya gitti. Çeşitli yerlerde, otellerde çalıştı, temizlikçilik, garsonluk yaptı, özel hemşire ve büyük ma-

482) Robert Pac, "Birleşik Devletler- Bitmeyen Düş- Afrikalı Amerikalıların Yürüyüşü", içinde Kapitalizmin Kara Kitabı, Age, s. 250, 253-254.

483) Age, s. 249.

ğazalarda satıcı olarak çalıştı. Altı ayrı ve ağır işte tam zamanlı olarak çalıştıktan sonra da, izlenimlerini yazdı.

Ehrenreich, ayrıca yapacak ev işleri, bakacak çocukları olmasına karşın, yaptığı işleri sürdürebilmesinin, sağlıklı ve güçlü biri olmasına karşın, fizik gücü bakımından mümkün olmadığını; işe alınırken uyuşturucu testi gibi aşağılayıcı muamelelere uğradığını; iş yerlerinde konuşmanın bile yasaklandığını; harcamalarında çok dikkatli davrandığını; sağlık harcamaları gibi ekstraları hesaba katmadığını; bazen parasız öğle yemekleri ya da, basit kahvaltı olanaklarına sahip olabildiğini anlattıktan sonra şu çarpıcı sonuca ulaşıyor: Milyonlarca tam zamanlı çalışan Amerikalı, yaşayabilmek için, iki işte çalışmak zorunda!..⁴⁸⁴

Kitabın sonunda şöyle diyor Barbara Ehrenreich:

“Bir insan yaşayabileceğinden daha az ücretle çalışıyorsa –örneğin, siz daha ucuza ve daha rahat beslenebilesiniz diye aç kaldığı zaman– sizin için büyük bir özveride bulunmuş, yeteneklerinin bir bölümünü, sağlığını ve hayatını size hediye etmiş oluyor. Olumlu bir biçimde ‘çalışan yoksullar’ olarak tanımlanan bu insanlar, aslında, toplumumuzun en hayırsever kişileridir. Başkalarının çocuklarına iyi bakılsın diye kendi çocuklarını ihmal ediyorlar; öteki evler pırl pırl ve mükemmel olsun diye yetersiz evlerde oturuyorlar; enflasyon düşük ve hisse senedi fiyatları yüksek olsun diye yoksunluk çekiyorlar. Çalışan bir yoksul olmak, isimsiz bir hayırsever, herkese katkıda bulunan bilinmeyen bir yardımcı olmak demektir. Restorandaki iş arkadaşım Gail’in dediği gibi, ‘habire veriyorsun, veriyorsun.’

Bir gün, elbette –tam olarak ne zaman bir tahminde bulunamayacağım– karşılık olarak çok az almaktan sıkılacak ve hak ettiklerinin ödenmesini isteyeceklerdir. O gün geldiğinde çok fazla öfke olacaktır ve grevler ve kargaşa...’⁴⁸⁵

Ve elbette korku:

484) Barbara Ehrenreich, *Nickel and Dimed: On (Not.) Getting by in America*, New York, Metropolitan Books, 2001.

485) Age, s. 221.

“Ya, yarın ‘onlar’ dalga dalga, ilkel gruplar halinde kentin [New York] dört bir yanına baskınlar düzenleyip, yoksulluklarıyla alay edildiğini sanarak iyi insanlara saldırırlarsa? ‘Onlar’, ne idüğü belirsiz insanlardır, ama normal insanlardan hemen ayırdeilirler. Kuşkusuz ‘onlar’, sayıları belirsiz katiller, gangsterler, beş dolar için adam öldüren uyuşturucu tutkunları... Ekonomiyi iyileştirme bahanele-riyle Reagan’ın akıl hastanelerinden çıkarttırdığı –Ameri-ka sokaklarında başıboş dolaşan– yüzbinlerce zihinsel özürlü... dahası, umutsuzluğun kıyısında –milyonlarca– kadın ve erkek, hakları ellerinden alınmış işçiler, barınak-sız yaşlılar, aylıksız hastalar, ‘homeless’ler, kısaca ‘hür te-şebbüs toplumu’nun, bir başka deyişle, ‘kapitalist sömürü toplumu’nun kurbanları... Herkesin kaçtığı, hiç kimsenin istemediği insanlar...

‘Underclass’ Merdivenin en alt basamağındakilerin, ‘insan artıkları’nın tehlikeliler sınıfı... [S]efaletin copladığı bazı insanların yerinden kımıldayacak hali kalmamış; ama yine de aralarından birçoğu, horgörünün karşısında ‘on-lar’dan daha ağır bastıklarını düşünüp, içlerindeki öfkeyle ve kızgınlıkla dolup taşıyorlar.. Çünkü, çıkarın ve başarının tek doğru olduğu bir sistemde, onlara her fırsatta, içinde bu-lundukları durumun tek suçlusu oldukları, toplum için ağır bir yük olmaktan öteye gidemedikleri; varlıklarının gerek-siz olduğu, bir biçimde, ‘fazlalık’ olduğu belirtiliyor.

Dahası, bazıları, bunu onlara utanmadan, acımasızca söylüyor. Tıpkı şu [idari müfettiş] Anthony Zielinski gibi... [B]u adam, her muhtaç insan cenazesinin ‘fukara fonu’na 430 dolara patladığını duyuruyor, daha sonra organlarını satmak üzere ölülerin stoklanmasını öneriyordu. ‘Madem yaşarken topluma bir şey veremiyorlar, öldükten sonra bir işe yarasınlar bari!’ diye de yorum yapıyordu...

Yarın bu adamların ve kadınların sayısı daha da artın-ca ne olacak? Zenci komünist militan Henry Winston’un dediği gibi günün birinde yeter artık’ diyerek, çığlık çığlı-ğa ayaklanıp bütün araçları kullanarak, hayatın ve toplu-mun dışında... [Hindistan’daki dokunulmazlar-untouc-

hables gibi] bir tür yeni ve çığ gibi büyüyen bir kast mı oluşturalacaklar?”⁴⁸⁶

Amerikan kapitalizminin bütün bunların gerisinde yatan ve ağırlaşan sorunların altından kalkılmasını önleyen stratejik zaaf- larını ise bir yazar şöyle sıralıyor:

- Uzun dönemli çıkarlar yerine kısa vadeli kârlar;
- Tasarrufun aleyhine tüketimin cesaretlendirilmesi, bunun sonucu yatırım sermayesinin pahalılaşması;
- İmalattan çok hizmet sektörünün desteklenmesi;
- Firmalarda fabrika seviyesinde mühendislik, yetenek eğiti- mi ve kalite kontrolünden çok mali ve pazarlama disiplinlerine daha fazla ağırlık verilmesi;
- Yeni ürün yaratmaya ağırlık vermek, buna karşılık seri, yüksek kaliteli ve ucuz üretimde gerilik;
- Temel eğitim sistemindeki çöküş.”⁴⁸⁷

Mehmet Yılmaz, bu zaafı, üç başlıkta topluyor: a- Yatı- rım sermayesinin kıt ya da pahalı olması (5 trilyon dolara ulaşan genel borç yükü, tüketim aşırılığı, tasarruf azlığı); b- Spekülas- yon, rekabet gücünün azalması; ve c- altyapının aşınması...⁴⁸⁸

ABD’nin etkili iktisatçılarından Lester Thurow, 1993’te yaz- dığı kitabında, Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla “ortak düş- man”ın ve ona bağlı olarak da “askeri zamm”ın ortadan kalktığı koşullarda emperyalistler arasındaki rekabetin kızışacağını ve ABD’nin 21. Yüzyıla bir ekonomik süpergüç olarak girmesinin olanaksız olduğunu yazıyordu. Thurow’a göre, ekonomik teme- lin aşınmasına karşın, askeri güç uzunca bir müddet daha süre- bilirdi ama bu konuda “Tarihin açık” dersi de unutulmamalıydı: “Sonunda askeri güç, başarılı bir ekonomik temele dayanır.”⁴⁸⁹ Bu da ABD için artık mümkün görünmüyor..

Ve yoksulluk artıyor. Amerikan Ticaret Bakanlığı’na bağlı

486) Henri Alleg, Age, s. 49-50.

487) D. Burstein, *Euro Quake*, 1991’den aktaran Mehmet Yılmaz, *Yeni Dünya Düzeni; Güç Merkezlerinin Stratejik Yönelişleri, Emperyalist Yeniden Paylaşım*, İstanbul, Alaz Yayıncılık, 2002, s. 128.

488) Age, s. 129-130.

489) Lester Thurow, Age, s. 21

resmi İstatistik Bürosu'nun 24 Eylül 2002'de açıkladığı verilere göre, 2001 yılında yoksulların sayısı 2000'e göre 1,3 milyon arttı. Yoksul aile sayısı da 2000'deki 6,4 milyondan 2001'de 6,8 milyona (yüzde 9,2) yükseldi. 2000'den 2001'e ortalama hane geliri de yüzde 2,2 düştü. Resmi rakamlar bile 33 milyon yoksuldan söz ediyor. Ve yoksulluk artıyor...

Evet, saldırganlığın temelinde, güç ve fırsatlar kadar zaafılar ve onlardan kaynaklanan korkular da var...

D. 11 Eylül, Anlamı ve Sonuçları

Düşmanla beslenen, şiddete müptela ve ona tapınan, global sömürü ve tahakküme kendi iç dinamikleriyle nesnel yasaları nedeniyle sıkı sıkıya bağlı ve bağımlı bu sistem, militarist yönelişi için, Sovyetler Birliği'nin var olmadığı bir dünyada, yeni saldırı bahane ve kaynaklarını oluşturmak, bu arada kendi halkını da korkutarak kıvama getirmek zorundaydı.

“Yeni düşman” saptanmış ve terör, “Sovyet şeytani”yla “komünizm umacısı”nın yerini almıştı. İçerde de, bir zamanların “iç düşman”ı bir avuç yerel komünist yerine şimdi yeni baskı mekanizmalarını harekete geçirecek, toplumu zapturapt altına alacak “terör zanlısı”na dönüşmüştü.

Şimdi ihtiyaç, yeni düşmanı bir zihinsel ya da kavramsal kategoriden çıkartıp somutlaştırmak, bahaneler üretmeye yarayacak kadar reelletirmek, Amerikan halkının “ödünü koparıp saldırganlığın sosyal tabanını güçlendirecek” biçimde hayatın parçası yapmaktı.

İşte 11 Eylül saldırıları, bu ihtiyaçları karşılamada büyük yarar sağladı. Egemenler, gökte aradıklarını, New York ve Washington semalarında buldular. Elhak, bundan sonuna kadar da yararlanmasını layıkıyla becerdiler.

“11 Eylül saldırısı”, ABD'nin nesnel konumu ile bu konunun Amerikalılar ve dünyaca algılanışının “özel” bir dönemine denk geldi. ABD, uluslararası ekonominin “küreselleşme” olarak tanımlanan yeni bir birikim evresi üzerinde “Yeni Dünya

Düzeni”ni kurmak üzere ideolojik, ekonomik, politik, askeri bir inşa sürecini başlatmıştı. Hem ABD’de, hem de dünyanın büyük bölümünde, bu ülkenin, kendi yaşam tarzından ve Amerikan sermayesinin “çıkart ve ihtiyaçları”na yanıt verecek biçimde, dünyayı yeniden yaratmak üzere olduğuna inanılıyordu. Yeni ve hiç bitmeyecek bir Amerikan Çağı, bir PaxAmerikana, “Tarihin Sonu” ya da “liberal kapitalizmin nihai utkusu” üzerinden bin yıllık bir Amerikan hegemonyasıydı insanlığın ufkunda görülen. Özellikle de Amerika’dan bakınca böyleydi bu.

Amerika, adaletsiz bir paylaşım çerçevesi içinde de olsa, tarihin yazmadığı bir refah ve zenginlik içindeydi. İdeolojik hegemonyası doruklardaydı. Dünya çapında yozlaştığı ölçüde standartlaşan kültür ve değerler, doğrudan “Amerikan rüyası”na, Amerikan yaşam biçimine işaret ediyor, insanlığın yazgısı Amerika tarafından yeniden yazılıyordu. Bu ülkenin askeri gücü de, tarihin yazmadığı ölçüdeki bir yıkım potansiyeliyle ağırlığını yeryüzünün dörtbir yanında en etkili biçimde gösteriyordu. Ülke, “mutlak bir yıkım ve imar gücü”ne sahip görünüyordu. Dünyayı kendi imajından yeniden yaratmada da mutlak bir kararlılık ve müdahalecilik sergilemekteydi.

Bu büyük saldırıda Amerika Birleşik Devletleri neredeyse rakkipsiz kalmıştı dünya sahnesinde. Politikada, kültürde, ekonomide fütursuz bir gidiş söz konusuydu. Dünyanın bu en borçlu ülkesi, her yıl dış ticaretinde yüz milyarlarca dolar açık vererek ve para basarak, insanlığın sırtından refah içinde yüzmekteydi. Dünyanın en büyük hapisane nüfusuyla, ilkokullara kadar girmiş şiddet ile, yeryüzü nimetlerinin oransız, ölçüsüz israfıyla ve burnu büyük bir umursamazlıkla Amerika dünyayı sarsmaktaydı. Mutlak saldırganlığı karşısında, başkaları için “mutlak güvensizlik” anlamına gelecek ölçülerde, neredeyse mutlak bir güvenlik içindeydi de aynı zamanda. O, yıkım tanrısı olduğu kadar, imar tanrıçasıydı da. Zeus gibi doruklarda dokunulmaz, Ares gibi saldırgan, savaştan...

O, savcıydı suçlayan, aynı zamanda da yargılayan hakim, cezalandıran jandarma, şerif, infaz memuru, cellat...

İnsanı kendi gül cemalinden yeniden yaratmayı hedefleyen bir “*ilahi misyon*”, bunu mümkün kılacak “*tanrısal güç*” vehmi ve hepsinin ardında yatan sermayenin iflah olmaz iştihası, yayılma/sömürme güdüsü, baskı ve şiddet yönelimi... Amerikan Çağı’nın tablosu böyleydi...

11 Eylül’ün, sorumluları ve amaçları tam olarak bilinmeyen kör şiddeti, işte böylesi bir tarihsel kesitte vurdu Amerika’yı.”⁴⁹⁰

2000 yılının Ocak ayında Bush şikayet ediyor ve aynı zamanda da hayalindeki yeni düşmanın en işe yarar niteliğine atıfta bulunuyordu: “[Eskiden] tehlikeli bir dünyaydı ve ‘onlar’ın kim olduklarını tam olarak biliyorduk. Şimdi ‘onlar’ın kim olduğundan tam olarak emin değiliz ama var olduklarını biliyoruz.” İşte 11 Eylül bu ikilemi çözdü. “Onlar”, yani “düşmanlar”ın kim olduğu artık tam olarak söylenebiliyor –teröristler– ve aynı zamanda da “her yerde” olduklarına halkı inandırmak mümkün olabiliyor. Tam da Soğuk Savaş “ulusal güvenlik devleti”nin istediği şey! Düşman; herkes olabilir, her yerde olabilir; insanlık dışıdır, sadece yok etmeye uyarlanmıştır ve sadece şiddetten anlar ve sadece ABD’nin topyekun evrensel seferberliğiyle durdurulabilir. Artık kovboy her an tabancasını çekebilir, tetiği çekip şüphelendiğine kurşunlarını boşaltabilir, karanlıkta etrafa hedef bile gözetmeksizin istediği kadar kurşun sıkabilir...

11 Eylül, bir yanıyla, ulaşamaz, dokunulamaz, tanrısal güce sahip sanılan ABD’nin bu psikolojik üstünlüğüne, moral gücüne, özgüvenine, caydırıcı ve dehşet saçıcı imajına vurulan bir darbe oldu. Ulu güce lanetlilerin ulaşabileceği görüldü. Öte yandan da, 11 Eylül’ün kör şiddeti ona bahaneler, meşruiyet araçları, argümanlar üretti.

1. İmparatorluk Rüyası

Amerikan seçkinlerinin önemli bir bölümü, “emperyal bir egemenlik sistemi” kurmaya, yeryüzü üzerinde Roma İmpara-

490) Haluk Gerger, “11 Eylül ve Amerika Birleşik Devletleri”, *Almanak: 2000+1*, İstanbul, Sosyal Araştırmalar Vakfı, 2002, s. 521.

torluğu'ndan da etkin bir hakimiyet sağlamaya ABD'nin muktedir olduğuna inanıyorlar.

Etkin seçkinlerden alınan aşağıdaki kısa alıntılarda Roma İmparatorluğu'na yapılan atıflar ve ABD'yle kurulan incelikli paralellikler, "Roma Düşü"nün yaygınlığını ve "Amerikan Rüyası"nın çağdaş versiyonu olduğunu gözler önüne seriyor.⁴⁹¹

Washington Post yazarı Charles Krauthammer: "Gerçek şu ki, dünya tarihinde geç Roma İmparatorluğu'ndan bu yana hiçbir ülke kültürel olarak, ekonomik, teknolojik ve askeri olarak [ABD kadar] hakim [bir güç] olmamıştır" diyor. Clinton'un Dışişleri Bakan Yardımcılarından Profesör Joseph S. Nye Jr., "Roma'dan bu yana hiçbir ulus başkalarının üzerinde bu denli etkin olamamıştı" diye böbürleniyor. Paul Kennedy ise, "Tarihin En Büyük Süper Gücü" başlıklı makalesinde, ABD'nin gücüne ilişkin olarak, bu denlisi "hiç olmamıştı... [Hiçbir imparatorlukla] mukayese edilemez" diyor. Hoover Enstitüsü'nden Dinesh D'Souza ise, Amerikan hegemonyasını "şimdiye kadar ki en cömert emperyal güç" olarak nitelendiriyor. Robert Kagan, ABD'nin "iyi niyetli hegemonyasının dünya nüfusunun büyük çoğunluğu için yararlı" ve "öteki bütün gerçekçi seçeneklere göre kesinlikle daha iyi" olduğunu düşünüyor. Böyle olunca da, Sebastian Mallaby, hasta mantığına göre bir emperyalist işbölümü öneriyor: "Amerika bombalar ve savaşır, Fransızlar, İngilizler ve Almanlar sınır bölgelerinde polis görevi yaparlar ve Hollandalılar, İsveçliler ve İskandinavlar da insani yardım götürürler." Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Brzezinski de, ABD'nin emperyal hegemon olarak görevlerini "vassallar arasındaki çatışmaları önleyip bağımlılığı sürdürmesini, haraca bağlanmışları uysal tutmak ve korumak ve barbarların da bir araya gelmesini önlemek" olarak saptıyor. Charles Krauthammer de, açıkça şöyle yazıyor: "Amerika, soğuk sava-

491) Bu değişik alıntılarının hepsi şu kaynakta topluca bulunabilir: Philip S. Golub, "Westward the Course of Empire", İngilizceye çeviren. Harry Forster, *Le Monde Diplomatique*, Eylül 2002; <http://www.MondeDiplo.com>'dan bulunabilir.

şı kazandı, Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'ni ödül olarak cebe attı, sonra da Sırbistan ve Afganistan'ı yakıp kül etti ve arada da muazzam askeri gücünü göstererek Avrupa'nın önemsizliğinin altını çizdi.”

Eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger de, bütün bu görüşlerle şöyle tamamlıyor: “Birleşik Devletler, yeni bin yılın şafağında, geçmişin en büyük imparatorluklarında bile eşi görülmemiş bir egemenliği keyfini sürmektedir...”⁴⁹²

Bu öforinin ardındaki trajik gerçeği ve insanlığın dramını ise, Güney Afrikalı yazar John Michael Coetzee özetliyor:

“[Önceki bütün imparatorluklar gibi ABD de, zamanını hep] nasıl yapıp da sona ermesini önleme, nasıl ölmeme, bu devri ne yapıp da uzatma”⁴⁹³ imkanlarını düşünerek geçirecek ve kara kara düşünür korkarken, kaçınılmaz sona karşı hayatla, tarihle, insanlıkla inatlaşarak daha fazla saldırganlaşacak, öldürecek, ölecek. Öyle ya, unutmamak gerekir ki, Ignacio Ramonet'nin dediği gibi, “İmparatorluk'tan geçinenin ölümü de İmparatorluk'tan olur.”⁴⁹⁴

Ne var ki ABD'li seçkinlerden pek çoğu, 21. Yüzyılının böylesi bir “Amerikan Yüzyılı” olacağına iman etmiş görünüyor. Bunun için de, fırsat kaçmadan, dosta karşı da, düşmanlara karşı da gerekli güç, şiddet ve baskının uygulanmasını, vidaların sıkılmasını öneriyorlar. Bush yönetimi de aslında bunları uygulamaya koyuyor. Egemenler, ayrıca, ABD'nin stratejik, sosyal ve ekonomik sorunlarının ancak böyle denetlenebileceğine inanmış görünüyorlar. Güç ve fırsat algılamalarıyla ayır-dında oldukları zaaflardan kaynaklanan korkuları da onları çılgın emperyal düşlerin peşinde kör bir emperyalist saldırganlığa itiyor.

492) Henry Kissinger, *Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?*, çev. Tayfun Evyapan, Ankara, METU Press, 2002, s. 9.

493) John Michael Coetzee, *Waiting for the Barbarians*, London, Secker & Warburg, 1980'den aktaran Philip S. Golub, “Westward the Course of Empire”, Age

494) Ignacio Ramonet, “Yeni Emperyalizm”, çev. Mine Haksal, *Le Monde Diplomatique* (Türkiye), 15 Mayıs-15 Haziran 2003, s. 3.

2. İmparatorluk Projesi

Kuşkusuz bu yöneliş, hukuk kaçkını bir davranışın ilke edilmesini de gerektiriyor. 1990'da, *Newsweek* Dergisi'nde, etkili muhafazakar yazar George F. Will, Amerika'daki hakim düşünceyi pervasız bir açıklıkla, daha yazısının başlığında şöyle ifade etmişti: "Legalitenin Tehlikeleri!"⁴⁹⁵ Saygın ve etkin ideolog, yazısında ABD'nin yeni kazandığı hegemonik durumda artık uluslararası hukuku görüntüde olsun tümüyle devre dışı bırakmasını ve çıkarlarını kendi bildiğince korumasını önermekteydi. Ona göre uluslararası hukuk, Amerikan çıkarlarının dayatılması stratejisi önünde ayakbağıydı. En önemlisiyse, Will bunu öznel bir tercih olarak değil, nesnel bir ihtiyaç olarak dile getiriyordu. Bir başka ifadeyle, Amerikan hegemonyasının herhangi bir hukuk düzeniyle, bu zamanında beynelmilel sermayenin ve emperyalist devletlerin ihtiyaç ve menfaatleri doğrultusunda düzenlenmiş olsa bile, bağdaşamayacağını görüyor ve o halde "hukuka uymayı bir yana bırakalım" diyordu. Will, o tarihlerdeki Libya'nın bombalanmasını, Nikaragua'da kontrgerillaların desteklenmesini, Grenada'nın işgalini ve Panama'ya karşı güç kullanılmasını anımsatarak bütün bu terörist eylemlerin elbette hukuka saygı gösterilerek yapılamayacağını belirtiyordu. Son satırlarına şöyleydi yazının: "Öyle zamanlar olabilir ki, Birleşik Devletler çıkarlarını, bir uluslararası oydaşma olmaksızın da savunmak durumunda kalabilir. Böyle bir durumda, uluslararası hukuk takıntısı Amerika'yı rehin alabilir." O zamanlar geldi nihayet; şimdi artık ABD'nin bu takıntıdan tümüyle kurtulmuş olduğu anlaşılıyor. Yaklaşık 200 yıl önce, ABD'nin Üçüncü Başkanı Thomas Jefferson, "yazılı hukuka uyarak ülkemizi yitirmek, hayat, özgürlük ve mülkiyetle birlikte hukukun kendisini yitirmek... ve böylece de saçma bir biçimde araca amacı kurban etmek olur" demişti. ABD, bu mirasa sahip çıktığını her davranışıyla kanıtlıyor günümüzde de.

Surattaki peçe artık iyice sıyrılmaktadır. Gazeteci Jim Hoag-

495) *Newsweek*, Eylül 1990.

land, bir Amerikalı yetkilinin şusözlerini aktarıyor: “Geçen on yılda hep ABD’nin yurtdışı operasyonlarının insancıl ve barışı koruma türünden olacağı konuşuluyordu. Bunun yanlış olduğu ortaya çıktı. Dünyanın büyük, teknolojik olarak gelişmiş ve parçalara bölünerek bayağı alışılmışın dışında işler yapabilecek bir güce ihtiyacı var.”⁴⁹⁶ Bu “alışılınışın dışında”ki işlerin ne menem karanlık yeraltı faaliyetlerini içerdiği herhalde sır değil artık.

Onlar, Avrupa ve Japonya’ya, en fazla, emperyalist ganimet sofrasında, ikinci sınıf “ortaklar” olarak görüyorlar. Bir tür, “pasta tokluğuna dayalı ortaklık”, stratejik karar mekanizmalarında son sözü ABD’nin söyleyeceği, onların da uyum içinde “ayak işleri”nin ve “mali sorumluluklar”ın gereğini yapacakları bir ganimet sofrası ortaklığı bu. Ne var ki, emperyalist rekabette, tekelci sermayelerin mücadelesinde uyum mümkün değil, hele uyumun böylesine hiç yer yok. Bu dünyada, denetim, su sızdırmaz denetim ve büyüme, ölmek için büyüme şart. Emperyalist rekabetin, tekeller mücadelesinin, bu çerçevede kâr maksimizasyonunun, ormanda sağ kalabilmenin kanunu bu. Ebedi Roma karşısında, ötekilere biçilen rol, vassaldan hallicesi uzun vadede.

Bu pazarda, tetikçilere ise, ancak, borç tuzağı, kredi cenderesi, “vanası ABD’nin elindeki oksijen çadırında bitkisel yaşam” düşüyor. Renk renk, çeşit çeşit işbirlikçilerinin denetiminde, küreselleşme kültürü ve ahlakının girdabında çürümek, Yeni Düzen’in cenderesinde ezilmek, geri kapitalizmin pençesinde kitle-sel yoksulluk, yoksunluk, gerilik ve emperyalizmin taşeronu militarizmin çizmesi altında ezilmek. Ya da, lanetliler kategorisinde doğrudan cezalandırılmak. Bakın zengin işadamı ve 2000 seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti’den başkanlık aday adayı Steve Forbes, babasının kurduğu dergide ne yazıyor: “Venezuelalılar Chavez konusunda ciddi olduğumuzu anladıklarında, belki de ordu, uzun zaman öncesi yapması gerekeni yapacak, Chavez’i Havana’ya sürekli tatile gönderecek ve sonra da hemen baraka-

⁴⁹⁶) *The International Herald Tribune*, 6 Aralık 2001.

larına geri dönecektir.”⁴⁹⁷ İşte bu kadar! Bu yine de iyi. “Chavez’i öldürün”, iktidarı da “ajanlarımıza devredin” demiyor; onu da uşak generallerin ferasetine bırakıyor.

Emperyalist projede, Rusya’nın bu biçimde “*iradesini yitirmiş ve ilkel birikimin paylaşım vahşetinde*” tutulması öngörülüyor. Ona iki seçenek bırakılacak; ya, ikinci sınıf ortakların ikinci sınıf yanaşması olacak, ya da, kuşatılıp nefessiz bırakılacak.

Çin ise, üzerinde en fazla plan yapılanı olsa gerek. Parçalanmasından doğrudan vurulmaya dek, pek çok olasılık yatıyor kafalarda ve gizli planlarda. Gelişen kapitalizmin yaratmakta olduğu oligarşik müttefik, krizlere gebe yeni kapitalizm ve geri dönüşün kaçınılmaz kargaşasında uzun yıllar sürecek ilkel birikim-paylaşım-tüketim şeytan üçgeniyle iktidar kavgalarının bu dev ülkeyi yeterli süre felç edebileceği de düşünülüyor olmalı. Üstelik pek çok sorunuyla ve nükleer gücünün yetersizliğiyle Çin uzun süreler görece çok güçsüz bir konumda kalacak ABD karşısında. ABD’nin hedefi, Rusya ve Japonya arasına sıkışmış Çin’i uzun vadede “ortak” olarak emperyalist düzene asimile etmek. Burada temel yöntem, Çin’de, küreselleşmeyle eklemlenmiş kozmopolit bir kapitalizmin ve onun efendisi bir oligarşinin yaratılmasıdır. Çin’deki gidişin bugün için o yönde olduğu ve özendirildiği görülüyor.

Geriye kalan mazlum insanlığa düşenin ise, kölelik olduğu kesin. Yeni saldırganlık, aynı zamanda, bir büyük Köleleştirme Operasyonu. Yeni Düzen’in ve küreselleşmenin emperyalizminde, yüzyıl öncesinin sömürgeleştirilmiş “*açık kapılar*”ı söz konusu onlar için. Kendi halkından milyonlarcasını hayat dışına iten bir sistemin, Afrika’ya, Asya’nın yoksullarına, Güney Amerika’nın talihsiz rehinelerine ve Ortadoğu’nun yitik halklarına önerebilecek başka ne hayat projesi olabilir ki? ABD’nin obur iştihasını, dizginlenemez ihtiraslarını, gemlenmez ihtiyaçlarının, dinginliğe düşman devriminin, giderilemez zaaflarının ve bas-

⁴⁹⁷) *Forbes Global*, 26 Mayıs 2003.

tırlamaz korkularının ceremesini kim çekecek, karşılığını kim verecek, bedelini kim ödeyecek?..

3. İmparatorluk Saldırısı

11 Eylül saldırısı iki düzlemde ele alınmalı. Aynı anda iki saldırı başlatıldı, birbirini besleyen, birbirini gerektiren iki saldırı; biri içe yönelik, biri dışarıya yöneltilmiş iki saldırıydı söz konusu olan.

a. İçerdeki Baskılar

İçerdeki saldırganlık da iki biçim aldı. Birincisi, Soğuk Savaş öncesinde olduğu gibi, Amerikan halkının “ödünü koparmak”, dikkatini dış düşmana çevirmek, kendi haline yabancılaştırmak, şoven-militarist dalganın sosyal disiplini altında ezmek, emperyalist yağmadan kırıntı umudunun sabrıyla felç etmek, günü kurtarma kaygısıyla geleceğini düşünemez duruma düşürmek idi. Durup dururken, terör alarmlarının, harekete geçirilen muazzam propaganda makinasının durmaksızın pompaladığı “içimizdeki terör” terörü. Birinci Savaş’ta Alman kökenlilere, İkincisinde Japon asıllılara yapılanın şimdi sistematik ve kalıcı bir biçimde milyonlarca Arap ve Müslüman Amerikalılara yöneltilmesi, hep bu stratejinin araçlarıydı.

İkinci olaraksa, yeni yasalar ve idari önlemlerle, “özgürlüğü korumak için özgürlükleri” kısmak, “demokrasiyi savunmak için de demokrasiyi” iğdiş etmek olarak ortaya çıktı. Bu konu üzerinde ayrıntılı durmak gerekmektedir.

Bugün, Amerika’da, yeni çıkarılan 11 Eylül yasalarının verdiği imkanlarla, yurttaşların hayatlarının her anının Orwell’in “Büyük Birader”ce izlenmesi yasal zorunluluk halini almıştır. PATRIOT (*Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism*) Yasası bu yönde atılan ilk adım oldu. Yasanın adı ve ilk harflerinden oluşan sözcük bile faşizan bir hava taşıyor mu? PATRIOT, yurtsever demek. Yasanın tam adından türetilmiş.

Uzun adı ise, şöyle çevrilebilir Türkçeye: Terörizmi Yakalamak ve Engellemek İçin Gerekli Uygun Araçları Oluşturarak Amerika'yı Birleştirmek ve Güçlendirmek! Türkçe baş harflerden ortaya çıkan sözcük, TYEİGUAOABG. PATRIOT kadar komik ve anlamsız değil mi? Çıkarılan ikinci yasaysa, 2002'deki Yurt Güvenliği Yasası (*Homeland Security Act*). Bunun adı daha makul ama anlamlı değil. 21. Yüzyılda ABD'nin ne tür bir "vatan tehlikede" kaygusu olabilir ki? Bu, ancak, "iç düşmanlar"la kuşatılmışlık vehminin bir sonucu olabilir. Kendi yurttaşlarını düşman gören, bölünme ve yıkılma paranoyasında idrakini yitiren, düşmandan beslenen bir rejimin, "ulusal güvenlik devleti"nin yasası olabilir. Soğuk Savaş'ın bitiminden onbeş yıl sonra ABD'nin, müreffeh ve demokratik "Hür Dünya Lideri"nin dönüp dolaşıp nereye geldiğini gösteriyor yasa hiç kuşkusuz. Bush Yönetimi daha sonra da Pentagon vasıtasıyla *Total Information Awareness* (Bütüncül Enformasyon Uyanıklığı) başlıklı bir başka projeyi hazırladı ve bir kurum oluşturdu. Bununla da, bütün insanları yaşamlarının her anında ve bütün veçheleriyle izlemek devletin yasal hakkı haline getiriliyordu. Herkesin, hastanede çektiirdiği filmler, aldığı ilaçlar, kütüphanede okuduğu kitaplar, banka hesapları, kredi kartı harcamaları, okul karneleri, elektronik mektupları, telefon konuşmaları, iş başvuruları, seyahatleri, okuduğu gazeteler, abone olduğu dergiler, kısacası özel yaşamına ait akla gelebilecek tüm bilgiler devasa bir dijital veri bankasında toplanacaktı.⁴⁹⁸

Bugün Amerika'da, Adalet Bakanı'nın imzasıyla bir insanın telefonları dinlenebilir, evine gizlice girilebilir, özel yaşamı izlenebilir. Artık eskiden olduğu gibi FISA uyarınca kimlikleri gizli yedi hakimden birinin onayına dahi ihtiyaç yok. ABD Başkanı'nın "düşman savaşçısı" (*enemy combatant*) olarak nitelendirdiği bir kişi, izlenebilir, tutuklanabilir, ailesine ve avukatlarına haber verilmeksizin bir askeri üste sonsuza dek tutulabilir, yabancıysa

498) 25 Eylül 2003'te Senato bu oluşuma son verdi. Ne var ki, bunu düşünen ve öneren, hazırlayan kafalar hâlâ iktidarda.

askeri mahkemede yargılanabilir ve gizlice sınır dışı edilebilir. Kişinin statüsü de yine ancak Başkan tarafından değiştirilebilir. Bu durumu Virginya, Richmond'daki 4. İtiraz Mahkemesi, anayasaya uygun buldu. Gerekçede anayasanın "yargıya savaşın yürütülmesinde bir rol vermediği" kaydedildi ve kuvvetler ayrılığı ilkesi gereğince yargının "savaş alanında kimin tutuklanacağı, kimin tutuklanmayacağı konusunda askeriye'nin kararlarını denetlememesi" gerektiği belirtildi.

Yine PATRIOT yasasının verdiği olanaklarla insanların kütüphanelerde okudukları kitaplar bile denetleniyor. FBI, "kampüs polisleri" aracılığıyla, üniversitelerde hocaları ve öğrencileri izliyor. Muhalif militanlar, hatta eleştirel gazeteciler havaalanlarında durduruluyor, özel olarak aranıyor, uçaklara bindirilmiyor, müvekilleriyle görüşmeleri videoya alınıp da tutuklanan avukatlar var. Açılan mektup, dinlenen telefon sayısında çok büyük artışlar söz konusu. "Barışa Bir Şans Verin" yazan gömleği, güvenlik güçlerinin isteğiyle üzerinden çıkarmayı ve bulunduğu New York alışveriş merkezini terk etmeyi reddettiği için tutuklanan ve hakkında dava açılanlar bile var.⁴⁹⁹ Amerika'ya sefer düzenleyen bütün havayollarına, yolcularla ilgili, banka ve kredi bilgileri dahil, kişisel enformasyonu daha uçak hareket etmeden Amerikan otoritelerine bildirmeleri dayatılıyor. Arap asıllı ve Müslüman Amerikalılarla, yabancı öğrencilere, göçmen işçilere yapılan aşağılayıcı baskılar, parmak izi almalar, vb. uygulamalar her gün dünya basınında yer alıyor. Uzmanlar bir tür "*paralel hukuk sistemi*"nin oluşturulduğunu ve "ulusal güvenlik açısından tehdit" oluşturduğu iddia edilenlere, yargısız ve denetimsiz, ayrı bir baskı hukukunun uygulandığını belirtiyorlar.

CNN televizyonunda 18 Aralık 2002'de Larry King Show programına katılan Adalet Bakanı John Ashcroft, "*düşman savaşçısı*" iddiasıyla gözaltında tutulan sivillerin avukatlarıyla görüştürülmemesini, "savaşta 10 bin asker esir alsak, hepsine avukat mı tutacağız" diyerek savundu. Sunucu'nun, "ama savaş ala-

499) Bkz. *Newsweek*, 17 Mart 2003.

nı başka” demesine karşı Bakan’ın yanıtı dehşet verici ve yönetimin zihniyetini göstermesi, bugünün Amerikasını anlatması bakımından da çok öğreticiydi: *“11 Eylülde olanlardan sonra artık Washington ve New York da savaş alanlarıdır.”* En büyük kentlerini *“savaş alanı”* olarak gören bir iktidarın pençesinde bugün Amerika. Programda, ispiyon ve FBI ile otoritelere ihbarda bulunulması konuşulurken de, Adalet Bakanı ile İç Güvenlik Bakanlığına atanmış olan Tom Ridge’in söylediklerinden sonra program sunucusunun tepkisi açıklayıcıydı: *“Yani demek ki ,artık hepimiz asker yurttaşlarız...”*

Yeni kurulan İç Güvenlik Bakanlığı’nın ise, yurttaşların gündelik yaşamının izlenmesiyle devasa bir istihbarat ağı oluştura-acağı, 40 milyar dolarlık bütçesi, 170 bin personeli ve bünyesine alınan 22 kuruluşla, federal hükümetin yeni baskı mekanizmalarının temel merkezlerinden biri olacağı anlaşıyor.

Bugün Amerika’da işkencenin anayasaya uygunluğu ve gerekliliği savunuluyor. Guantanamo’daki tutuklulara işkence yapıldığı artık saptanmış durumda. ABD’nin kimi tutukluları, fiziki işkencede uzmanlaşmış ve kişinin psikolojik özelliklerini daha iyi bilebilecek konumdaki “müttefik ülkeler”e gönderdiği de biliniyor. Daha az bilinen ise, işkencenin Amerika’da kazandığı meşruiyet.

Newsweek dergisinin 5 Kasım 2001 nüshasında, Harvard Üniversitesi’nin, cinayetle suçlanan bir işadınının beraatini sağlayan davası bir sinema filmine bile konu olmuş ünlü hukuk profesörü Alan Dershowitz’le yapılan bir görüşme yayınlandı. Bu söyleşide Dershowitz, *“hakim kararıyla işkence yapılabilceğini”* bunda anayasaya aykırılık olmadığını iddia ediyordu. Söyleşiyi yapan gazeteci Jonathan Alter da, en azından, psikolojik işkencenin düşünülebileceğini ve daha ileri fiziksel işkence tekniklerinin uygulanması için de kimi zanlıların *“daha az titiz”* müttefiklere gönderilmesinin düşünülmesi gerektiğini, bunun terörizmle savaşırken gerekli bir *“açık fikirlilik”* olduğunu, belki *“ikiyüzlü bir davranış”* sayılabileceğini, ama kimsenin de bu iş-

lerin “hoş olacağını söylemediği”ni ekliyordu Profesör’ün görüşlerine. Söyleşinin başlığı her şeyi anlatıyor zaten: “İşkenceyi Düşünme Zamanı.”

Profesör Dershowitz’le böyle bir söyleşi yapılması boşuna değildi. Ünlü Harvard profesörü, *Why Terrorism Works: Understanding the threat, responding to the challenge* (Terörizm Neden İşe Yarıyor: Tehdidi Anlamak ve Tehlikeyi Karşılama) başlıklı bir kitap yazmış, Yale Üniversitesi Yayınevi tarafından basılan bu kitapta da, “*yargı kararıyla işkence*”yi savunmuş, bir hukuk alimi olarak, bunun anayasaya aykırı olmadığı fetvasını vermişti. Hukuk profesörünün işkencenin yararlarını anlattığı kitabında verdiği etkili işkence örneklerinden biri de, tırmak altına iğne sokulması. Tabii uygar profesör, iğnenin steril olması gerektiğini vurgulamayı da ihmal etmiyor!⁵⁰⁰

Hemen belirtelim ki, Profesör, Bush’un başkan seçilmesini sağlayan Anayasa Mahkemesi kararına da karşı. Kararı eleştiren bir kitap da yazmış (Yüksek Adaletsizlik-*Supreme Injustice*); o sadece bir hukukçu, bir bilimadamı değil, aynı zamanda, o bir liberal. Kitabının kapağına Usame Bin Ladin ile Yaser Arafat’ın resmini koyacak kadar da ince kurnaz. Kitap, büyük övgü de almış. Arka kapakta, İsrail Başbakanlarından Benjamin Netanyahu ve Şimon Peres gibi ünlü siyasetçilerin övgüleri yer alıyor. Eski New York Belediye Başkanı Ed Koch, ‘CIA’yı, FBI’ı, İsrail’de Mossad’ı ve hedefleri –hepimiz– bu kitabı okumaya çağırıyorum” diye yazıyor. İşkenceyi savunmak prim yapıyor, övgü ve saygınlık getiriyor.

Hukuk Profesörü, elbette, büyük medyanın da gözdesi. CNN televizyonundaki 3 Mart 2003 tarihli bir söyleşide, “Ana noktam şudur ki, alt düzeydeki insanların işkence yapmasına hiçbir koşulda izin vermemeliyiz. Şayet, acil bir durumda, büyük sayılda insanın hayatını kurtarmak amacıyla işkence yapılacaksa, açıkça, Birleşik Devletleri Başkanı’nın izniyle veya Anayasa

500) Alan Dershowitz, *Why Terrorism Works: Understanding the Threat, Responding to the Challenge*, New Haven, Yale University Press, 2002, özellikle 4. Bölüm, s. 131- 164.

Mahkemesi hukukuyla yapılmalıdır... Bu korkunç, korkunç işkence tekniğini kullanmak için bir kanuni emir çıkartmalıyız, ki bu, işkencenin gerekliliği konusunda somut kanıtlar ortaya koyma zorunluluğuyla hükümet üzerinde büyük yük oluşturur. Ben, ölümcül olmayan işkenceyi, örneğin tınak altına steril iğne batırılmasını tercih ederim. Bu da Cenevre Anlaşmalarının ihlalidir ama dünyanın her yerinde hükümetler bunu yapıyor. Onlar gizlice yapıyor... biz açıkça ve sorumluluk taşıyan biçimde yapmayı yeğleriz, ikiyüzlülüğü değil..." diyor. Görüşlerini eleştiren bir başka katılımcıya ise şöyle soruyor: "Sana bir soru sormak istiyorum. Acil bir durumda, benim ya da senin düşüncelerinden bağımsız olarak, CIA'nın, ya zanlıya doğrudan kendisi işkence yapacağını ya da işi favori ülkelerimiz olan Ürdün, Filipinler ve ya Mısır'a, bizim adımıza işkence etsinler diye, havale edeceğini düşünmüyor musun?.."

b- Dışa Dönük Saldırı

11 Eylül'e ilk tepki ve yeni saldırganlığının ilk uygulama alanı olarak ABD Afganistan'a saldırdı, rejimi değiştirdi ve ülkeyi fiilen işgal etti. İki ayı aşkın bir süre, dünyanın en zengin ve güçlü ülkesi, yeryüzünün en yoksul halklarından birini acımasızca bombaladı. Vahşetin asıl amacı, dostu düşmana ABD'nin kararlılığını, gazabının boyutlarını göstermek, gözdağı vermektir. Afganistan sadece bir girizgah, sadece bir vitrindi.

2001 ortalarında 41 etkin Amerikalı muhafazakar, desteklerinin koşullarını belirleyen bir açık mektup yayınladılar Bush'a hitaben. Talepler o kadar cüretkar, o kadar saldırgan ve o kadar açıktı ki, politik sahnenin en sağında yer alan ve Cumhuriyetçi Parti'den başkan aday adayı olan Patrick J. Buchanan bile tepki gösterdi ve ülkedeki çılgın saldırganlık eğilimlerini anlatan şunları yazdı:

"[ABD'nin neredeyse bütün muhafazakar seçkinlerinin imzaladığı açık mektup ne istiyor?] Hizbullah'ı yok etmeye yönel, işbirliği yapmazlarsa Suriye ve İran'a missilleme-

de bulun ve Irak'ta Saddam Hüseyin'i devir.

Ama muhafazakar medyaya daha kapsamlı çağrılar hakim. *Weekly Standard*'ın yorum editörü David Tell, sadece terörün eski hamilerine karşı savaş istemekle kalmıyor, ayrıca, 'ilerde onlar gibileri desteklemeye ve korumaya eğilimli bütün grup veya hükümetlere' de savaş açılmasını istiyor. Bennett [dış politika uzmanı akademisyen], Kongre'nin 'militan İslam'a savaş ilan etmesini ve Lübnan, Libya, Suriye, Irak, İran ve hatta Çin gibi terörün devlet sponsorlarına karşı 'muazzam güç' kullanılmasını talep ediyor. *Wall Street Journal*, 'Suriye, Sudan, Libya, Cezayir ve belki hatta Mısır'ın bazı bölgelerindeki terör kamplarının' vurulmasını istiyor. Terör uzmanı Steve Emerson, Lübnan'daki Bekaa Vadisi'ni listesinin başına koyuyor. Benjamin Netanyahu yok edilmesi gereken 'Terör İmparatorluğu'na şunları dahil ediyor: Hamas, Hizbullah, 'Filistin Bölgesi' ve İran, Irak, Taliban Afganistan'ı. *The Project for the New American Century* (Yeni Amerikan Yüzyılı İçin Proje)'den Tom Donnelly ve Gary Schmitt, Irak'ın hemen işgal edilmesini savunuyorlar: 'yarım milyon askerin konuşlandırılmasını beklemeye gerek yok... Asıl mesele, savaş bittikten sonra Irak'ın işgalinde ortaya çıkacak'...'501

Büyük kampanya, sonunda, Birleşmiş Milletler'i tümüyle devre dışı bırakarak, kamuoyunu bir yana iterek ve açıkça yalan söylenerek, insanlar kandırılarak, çetevarı bir komployla Irak'a savaş açıldı; Mayıs 2003'te ülke işgal edildi. Böylece, Afganistan savaşıyla ABD, Asya'ya, eski Sovyet Cumhuriyeti topraklarında yeni üsler kurulması da dahil olmak üzere, önemli askeri varlığıyla yerleşmiş oldu. Irak'ın işgaliyle de, Ortadoğu'nun kalbine girmiş oldu ABD.

ABD'nin petrol kaynaklarına ve ikmal yollarına egemen olma niyeti biliniyor. Ucuz ve bol petrol tüketimine alışmış bir ekonomik yapıya ve tüketim kalıbına mahkum ülkenin, bir de kullandığı petrolde ithalat oranının sürekli artacağı gerçeğiyle karşılaşın-

501) *USA Today*, 28 Eylül 2001.

ca, bu yönelişine hız vermesi kaçınılmazdı. Bir ikilem de şuydu: Irak'a uygulanan ambargo, petrol fiyatlarını arttırıcı bir etki yapıyordu; ambargonun gevşetilmesi ya da kaldırılması ise, hem politik açıdan Saddam'a bir taviz gibi görünecek, hem de gelirlerini arttırarak rejimini güçlendirecekti. Bölgedeki öteki ülkeleri de fiyatları düşürmek üzere üretimlerini arttırmaya zorlamak her zaman kolay olmuyordu. Irak'ın bilinen ve kullanıma sokulmamış rezervlerinin devasa miktarı da ileriye dönük iştahları kabartıyordu elbette. Bu türden nedenlerle saldırgan hesapların yapıldığı kesin. Giderek, petrol kaynaklarının mülkiyet biçiminin yeniden düzenlenmesi bile tartışılan konular arasında. Saddam'ın Fransa ve Rusya gibi ülkelere verdiği petrol ayrıcalıklarının da Amerikan hükümetlerince hoş karşılanmadığı ayrı bir gerçek.

ABD'li bir akademisyen, Michael Klare, Irak'ın enerji kaynakları konusundaki çekici bir özelliğini şöyle vurguluyor: "Irak büyük miktarlarda araştırılmamış, fakat gelecek vaat eden hidrokarbon potansiyeline sahiptir. Bu alanlar Alaska, Afrika ve Orta Asya'dakilerden de büyük dünyanın kullanılmayan en zengin petrol yataklarını barındırıyor olabilir."⁵⁰²

Petrolün stratejik önemine karşın yine de, Irak'ın işgalini ve Ortadoğu'yu doğrudan Amerikan askeri varlığıyla yeniden biçimlendirme saldırısını sadece petrol sorununa, onu da yalnızca ABD'nin büyüyen petrol gereksiniminin karşılanmasının güvence altına alınması hedefine indirgenmesi kuşkusuz eksik ve dolayısıyla da yanlış olur.

Her şeyden önce, petrol sorununun, Amerikan ihtiyaçlarının güvenli bir biçimde sağlanmasının garanti edilmesi için, kaynaklar ve ikmal yolları üzerinde hakimiyet stratejisi dışında bir başka önemi daha vardır. ABD, Japonya ve Avrupa'ya göre, petrolde dış kaynağa çok daha az bağımlıdır. Bugün ABD, kullandığı petrolün yüzde 40 kadarını kendi kaynaklarından karşılamakta-

502) Michael Klare, "Oiling The Wheels of War", *The Nation*, 7 Ekim 2002'dan aktaran Nick Beams; Beams'in yazısı; içinde M. Ali İzmir, *Yeni Dünya Dizaynı: Amerikan İmparatorluğunun Yayılmacılığı*, İstanbul, Gündem Yayınları, 2003, s. 89.

dır. Oysa bu oran Japonya için yüzde 3 bile değildir. ABD'nin Ortadoğu petrolüne olan bağımlılığı da görece düşüktür. ABD'nin tükettiği petrolün yüzde 25 kadarı Ortadoğu kaynaklıdır; buna karşılık, bu oran Japonya için yüzde 60'lardan başlayıp zamanına göre 80'lere ulaşabilmekte, Avrupa'da, ülkeye göre değişse de, yüzde 40-50'lere ulaşmaktadır. Yani, Ortadoğu petrolüne en az bağımlı olan ABD, orada neredeyse tek başına hakimiyet kurmakta, vanaya hükmetmektedir. Daha bağımlı rakipleriyse, dışlanmaktadırlar. Bunun, hem hegemonyasını sürdürmesinde, hem de emperyalist rekabette ABD'ye kalıcı stratejik avantajlar sağlayacağı açıktır.

Petrol konusundaki iki kritik rapor, önemli ipuçları vermektedir. Bunlardan birincisi, 2001 yılının Nisan ayında Baba Bush'un Dışişleri Bakanı James Baker tarafından hazırlanan ve Dick Cheney'e sunulan *"21. Yüzyılda Stratejik Enerji Politikaları Sorunları"* (*Strategic Energy Policy Challenges*) başlıklı rapor. Rapor, Amerikan enerji sektörünün "kritik" bir durumda olduğu, "ABD ve dünya ekonomisinde büyük bir sarsıntı yaratma potansiyeli" olan bir krizin "her an" patlak verebileceği temeli üzerine kaleme alınmıştı. Rapora göre;

ABD'nin bölgedeki askeri varlığı ve hakimiyeti, stratejik bir hedef olan İsrail'in varlığının güçlendirilerek, yayılması ve bastırma olanaklarının arttırılarak güvence altına alınması imkanlarının da sağlanması anlamına gelmektedir.

Ortadoğu'daki ulusal, kültürel (dinsel) ve sınıfsal direnişlerin kırılmasının, Yeni Dünya Düzeni'nin insanlık üzerine "ölü toprağı" serme ve dünyayı "dikensiz gül bahçesi" yapma amacıyla büyük ilerleme anlamına geleceği de açıktır.

Körfez bölgesindeki arkaik ve giderek yük haline gelmiş, tabansız ve dolayısıyla da güvenilmez rejimlerin Amerikan askeri varlığının gözetiminde değiştirilmesi de Amerikan çıkarları açısından yeni bir sigorta demek olacaktır.

Bölgenin, sadece seçkinleri dolar rezervleriyle değil de, tüketicileri, yani halkları aracılığıyla da ve sadece ekonomik olarak

değil; kültürel, toplumsal ve politik yönleriyle de küreselleşmeye eklenmesi, emperyalist düzenin sınırları içine alınması ve sömürü mekanizmalarına bağlanması, kuşkusuz, ideolojik, politik ve mali zafer olacaktır beynelmilel sermaye ve emperyalist devlet için.

Bölgenin askeri stratejik konumu da, Asya'daki Amerikan askeri varlığıyla birleştiğinde, ABD açısından önemlidir elbette.

İsrail'in de varlığıyla, Ortadoğu'da, gündelik yaşamın her alan ve boyutunda, okulda, sokakta, ailede, camide, bürokratik yapılarda, vicdanlarda her gün yeniden üretilen ve ciddi politik, toplumsal, askeri sonuçlar yaratan "anti-batıcılık"ın, her an "anti-emperyalist" nitelik kazanabilme tehdidinin ve bölgenin, zamana yayılmış bir antiemperyalist mücadeleyi sürdürecektir insani, kültürel ve ekonomik kaynaklara sahip olmasının verdiği sürekli tedirginlik de, bölgeye yönelik savaş, işgal ve pasifikasyon stratejisinin temelinde yatmaktadır.

Toparlamak gerekirse, petrol çıkarlarına ek olarak, "...İran'da İslami rejimin... varlığı; İsrail'le köklü sorunlarından dolayı Suriye'deki rejimin kendine özgü durumu; bir eksen olarak Ortadoğu'daki her türlü sorunu kendine şu ya da bu biçimde bağlayan Filistin sorunu; bu sorunun da etkisiyle Ortadoğu halkları arasındaki güçlü antiamerikancı tepki, tüm bunlar bir arada, ABD emperyalizminin Ortadoğu'daki egemenliğinin temel önemde zaaf noktaları olarak duruyor ortada"⁵⁰³ ve bölgeyi saldırganlığın hedefi yapıyor.

Bütün bu nedenlerle, ABD, İsrail Siyonizmi-Arap İşbirlikçiliği-Türk Militarizmiyle kuşattığı bölgenin kalbine, kendi yarattığı kuşatmayı kırarak girmiştir. Bu, Amerikan emperyalizminin ne kadar büyük oynadığını da göstermektedir.

Şimdi ABD, artık, Yeni Dünya Düzeni'nin kurumsal yapısının temelini, IMF'yle birlikte kendi silahlı güçlerini koymuş oluyor. Birleşmiş Milletler ve hatta NATO gibi eski düzenin ku-

503) H. Firat, *Dünya Ortadoğu ve Türkiye*, İstanbul, Eksen Yayıncılık, 2003, s. 397.

rumları, ikincil konumlara itilmiş durumda. Yeni Düzen'in ideolojik çerçevesini, liberal kapitalizmin vahşi Amerikan yorumu ve yaşam tarzı çiziyor. Çelişki ve sorunların çözümünde ise, tarihin görmediği ve uzayı da içeren bir askeri yıkım gücüne dayalı şiddet ve terör neredeyse tek yöntem olarak beliriyor.

Bütün boyutlarıyla militarizm, günümüz Amerikan emperyalizminin temel ve belirleyici karakterinin özünü oluşturmaktadır. Yeni dönemin yeni emperyalist yönelişindeki askeri boyut, şiddet ve terör unsuru “çok ciddiye alınmalıdır. 20 yüzyılın ikinci yarısında, daha önce düşünülmesi olanaksız ölçüde biriken silah gücünün yıkıcılığı göz önüne alındığında, emperyalizmin *tarihteki en tehlikeli dönemine* girdiğimizi söylemek bir abartma sayılmamalıdır. Çünkü bugün temel mesele, bağımsız kimi pratiklerine hoşgörü de göstererek bazı rakipleri geriletme amacıyla, ne denli büyük olursa olsun, gezegenin belli bir parçasını kontrol altına almak değil, bir ekonomik ve askeri hegemon süper gücün, gezegenin tamamını, en aşırı otoriter ve gerek duyulursa en şiddetli askeri yöntemler de dahil olmak üzere, elindeki bütün araçlarla denetlemesidir. Uzlaşmaz çelişkilerini kontrol altına alma yolundaki boşuna çabasında, global sermayenin nihai rasyonalitesinin gereksindiği işte budur... Global gelişmenin bugünkü tarihsel evresinde sermayenin mantığına tekabül eden böylesi bir rasyonalite [akılcılık], insanlığın bekası düşünüldüğünde, aynı zamanda, dünya hakimiyetinin Nazi projesi de dahil, akıldışılığın tarihteki en aşırı biçimidir de.”⁵⁰⁴

Şahinlerin başını çekenlerden Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in sık sık ünlü gangster Al Capon'un, “tatlı dil ve bir tabancayla, sadece tatlı dille elde edebileceklerinden daha fazlasını alırsın” sözüne atıfta bulunması⁵⁰⁵ bir tesadüf değil, bir zihniyetin dışavurumudur. Bu, yeni düzenin, yeni saldırganlığın, yeni ahlakı, yeni ruhi şekillenmesidir. Robert Kaplan, şöyle ifa-

504) İstvan Meszaros, *Age*, s. 37-38.

505) *Newsweek*, 24 Mart 2003.

de ediyor bunu: “Meksika Savaşı, toprak elde etmeye yönelik bir saldırganlık olduğundan herhalde haksız bir niyete dayanıyordu. Ama savaşıma da değerci; Birleşik Devletler, Teksas’ı ve Kaliforniya dahil bütün Güneybatı’yı elde etti. 21. Yüzyılda da, ondokuzuncu yüzyılda olduğu gibi, mutlaka gerektiğinde ve avantajlı gördüğümüzde, Özel Kuvvetler operasyonları ya da düşmanın komuta kontrol merkezlerine bilgisayar virüsleri gönderme biçiminde olsun, çatışmaları başlatacağız ve bunu ahlaki açıdan olaydan sonra meşrulaştıracacağız.”⁵⁰⁶

Bu düşünce, iki şey gerektiriyor. Birincisi, mutlak askeri üstünlük. İkincisi, sürekli saldırıcağı düşman ihtiyacı.

Sürekli ve mutlak askeri üstünlük konusunda, egemen çevrelere yakın bir profesör şöyle yazıyor:

“[Bush Yönetimi’nce başlatılan] yeni büyük stratejinin... başlangıç noktası, Birleşik Devletler’in rakibinin bulunmadığı tek kutuplu dünyanın sürdürülmesine olan güçlü bağlılıktır. Amerika’nın içinde bulunmadığı hiçbir büyük ülkeler koalisyonunun hegemonya kurmasına izin verilmeyecektir... [Bu konuda] Bush... şöyle demiştir: ‘Amerika, bütün tehditlere karşı askeri güce sahiptir, bunu devamlı kılmaya kararlıdır ve böylece de eski dönemlerin silahlanma yarışlarını anlamsız kılmaktadır...’ [1990’larda] Birleşik Devletler öteki büyük ülkelere göre daha hızlı büyüdü, askeri harcamalarını daha yavaş kısıtı ve askeri gücünü teknolojik açıdan geliştirmeye daha fazla yatırım yaptı. Ama bugün yeni hedef, bu avantajları kalıcılaştırmak ve başka devletleri [Amerika’yı] yakalamaya çalışmaktan bile alıkoyacak bir gerçekliğe dönüştürmektir...”⁵⁰⁷

Vuracak düşman arama ihtiyacına gelince; bunun için de, hır çıkarmak için önüne gelene sataşan mahalle kabadayıları gibi davranmak gerekmektedir. “Emperyalizmin Sosyolojisi” başlıklı makalesinde Joseph Schumpeter, ABD seçkinlerinin

506) Robert D. Kaplan, *Warrior Politics*, 2002, s. 130-131’den aktaran *Monthly Review*, c. 54, no. 6, Kasım 2002, s. 46.

507) G. John Ikenberry, “America’s Imperial Ambition”, *Foreign Affairs*, Ekim 2002’den aktaran The Editors, “U.S. Imperial Ambitions and Iraq”, *Monthly Review*, c. 54, no. 7, s. 12.

bugün pek özendiği Roma İmparatorluğu'na ilişkin olarak şu gözlemini yazmıştı:

“Bilinen dünyanın hiçbir köşesi yoktu ki, [İmparatorluğun] herhangi bir çıkarının tehlikede ya da doğrudan saldırı altında olduğu iddia edilmesin. Şayet bu çıkarlar Roma'nın değilse, o zaman da, bir müttefikin çıkarlarıydı; ve Roma'nın hiçbir müttefiki yoksa da bir müttefik icat edilecekti. [Korunacak] bir çıkar uydurmak bütününüle imkansız olduğunda ise, eh, o zaman da, ulusal onura hakaret edilmiş sayılacaktı. Kavgaya her zaman bir yasal haklılık havasıyla başlatılırdı. Roma her zaman şeytani komşuların saldırısına uğrardı, o her zaman nefes alabilmek için savaşırdı. Bütün dünya bir dizi düşman tarafından bozulmuştu ve onların şüpheye mahal bırakmayan saldırgan planlarına karşı kendini savunmak Roma'nın doğal göreviydi.”⁵⁰⁸ ABD'nin bugünkü emperyal kabadayılığına ne kadar da çok benziyor!

Bu çerçeve içinde de, ABD'nin söylem ve davranışlarından iki yöntemi saptamak mümkün. Bunlardan biri, neredeyse kalıcı işgal, ötekiyse, şiddetle dehşet salmak ve boyun eğdirmeyi böyle sürekli terörle kalıcı yapmak.

Birinci yöntemi, yeni emperyalist düzenin yeni sömürgeciliği olarak tanımlamak mümkün. Afganistan'ın geleceğiyle ilgili koordinatörlük görevi yapan Richard Haas, *Intervention* (Müdahale) başlıklı kitabında şöyle diyor:

“Askeri güçle belirli kişileri hedef almak zor... ABD'nin, politik önderlikte değişiklik yapmak için [askeri] güç kullanma çabaları, Libya'da Kaddafi, Irak'ta Saddam ve Somali'de Aidid örneklerinde olduğu gibi, başarısız oldu. Güç, politik değişimi nisbeten mümkün kılacak bir çerçeve yaratabilir ama, olağanüstü istihbarat ve biraz şanstın da daha fazlası olmaksızın, gücün kendi başına spesifik siyasal değişiklikleri ortaya çıkarması pek mümkün değildir. Böylesi değişiklik olasılığını arttırmanın tek yolu, millet inşa etme (*nation-building*) gibi hayli kapsamlı mü-

508) Joseph Schumpeter, *Imperialism and Social Classes*, Derleyen Paul M. Sweezy, New York, Augustus M. Kelly, 1951, s. 66'dan aktaran Agy, s. 4.

dahalelerden geçer. Bu ise, önce bütün muhalefeti yok etmeyi ve sonra da bir başka toplumu temelden yapılandırmayı mümkün kılacak işgali gerektirir... [Bu süreç], tüm yerel muhalefeti yenmeyi ve silahsızlandırmayı ve meşru güç kullanımı üzerinde tekel ya da yarı-tekel hakimiyete sahip bir politik otoritenin [tesisini içerir].”⁵⁰⁹ Yani, devlet gücünü, işgalci ülke ele geçirir. Bugün ABD’nin Irak’ta yaptığı bundan başka bir şey değildir; daha önce 1945’te Japonya’da yapmış olduğu gibi. Aradaki fark, bu seferkinin süreklilik içeren bir sömürgecilik üzerine oturtulmasıdır.

ABD seçkinleri bugün ellerinde bulundurdıklarına inandıkları en temel kozlardan birinin, etrafa korku ve dehşet salabilme gücü olduğuna inanmaktadırlar. Onun içindir ki, Körfez Savaşı’ndan başlayarak, gerektiğinden çok fazla ateş gücünü, imha ve yıkım araçlarını, sivil asker ayrımı gözetmeksizin kullanmakta çok hevesli davranmışlardır. ABD’nin dünyanın en büyük silah satıcısı olduğu düşünülürse, bunun bir ticari nedeninin olduğu da görülebilir ama asıl üzerinde durulan psikolojik propaganda işlevidir, aşırı vahşet ve şiddet uygulamalarının. Eski tür psikolojik savaş, bugün yerini, bu yüreklere korku salma hareketlarına bırakmıştır. Televizyonlardan naklen yayınlanan bu topyekun dehşetin topyekun etkisine büyük önem verilmektedir. Bunun, dost da düşmana da, Amerikan gazabının ve kararlılığının en somut kanıtı olarak, boyun eğdirmede stratejik işlev göreceği hesaplanmaktadır.

1991’de Irak’ın bombalandığı operasyonun adı –Şok ve Dehşet– bir Freudyen ağızdan kaçırma değil, bilinçli bir seçimdi.

Harlan K. Ullman ve James P. Wade, 1996’da Amerikan Genelkurmay Başkanlığı’na bağlı Ulusal Güvenlik Üniversitesi yayınlarından çıkan *Shock and Awe* (Şok ve Dehşet) başlıklı kitaplarında, “Hızlı Hakimiyet” (*rapid dominance*) adı verilen bu yeni psikolojik yöntemin dehşet ve korku yaratma tekniğini şöyle tanımlıyorlar:

509) Aktaran, John Bellamy Foster, “Imperial America and War”, *Monthly Review*, c.55, no. 1, s. 8.

“Hızlı Hakimiyet [tesis etme]’nin temelinde, kuvvet kullanılmasına yol açan çatışma veya krizin politik, stratejik, operasyonel amaçlarına ulaşmak için, yeterli şok ve dehşetin uygulanması yoluyla hasmın irade, algılama ve kavrayışını etkileme yeteneği yatmaktadır... Hızlı Hakimiyette, hasmın irade, kavrayış ve algılamasını şok ve dehşet yoluyla etkilemek çok yönlüdür... Eski fotoğraflardan, televizyon ve film ekranlarından, insan, Birinci Dünya Savaşı’nın büyük bombardımanlarından kurtulanların yüzlerindeki bitap ve donuk ifadeyi ve siper savaşlarının dehşet ve ölüm sahnelerini anımsıyor. Şokun bu görüntü ve ifadeleri, ırk, kültür ve tarihi aşıyor. Gerçekten de televizyonlar, Şok ve Dehşet operasyonunun savaş alanında Iraklı askerlerin de benzer ifadelerini gösterdiler...”⁵¹⁰

Bu çevrelerde, Hiroşima ve Nagazaki’ye atılan atom bombalarının o zamana kadar görülmemiş etkilerinin, Japon halkında ve hükümetinde yarattığı şok ve bundan kaynaklanan felç ve teslimiyet hali, ders alınacak bir örnek olarak kabul ediliyor. Dolayısıyla da, halkları korku ve panik içinde hareketsiz kılacak, teslim olmaya ve boyun eğmeye götürecek bir temel araç olarak kabul ediliyor ve uygulanıyor büyük dozda şiddet. Terör de bu değil midir? Emperyalizm, bugün terörü, hem de milyonlara yönelik organize devlet terörünü temel yöntemi yapmış, askeri doktrinin taktik uygulamasından stratejik hedef mertebesine yükseltmiş, “hasmın iradesini kırmak” olan klasik askeri zafer tanımıyla eşdeğer düzeyde ele alarak uygulamaya koymuştur.

Tabii bu terör, sadece, ilk saldırı ve işgal savaşının değil, daha sonraki süresiz işgalin, sömürge koşullarının devamının ve direnişin nihai olarak kırılması amacının da ana yöntemi olmaktadır. Bir başka ifadeyle, şok ve dehşet yaratmak, yani terör uygulamak, Amerikan emperyal düzeninde “kanunsuz nizam hakimiyeti”nin temelini oluşturmaktadır.

510) Bu kitabı internet üzerinden okumak mümkün; <http://www.Shockandawe.com/index1/htm>.

Yönetim üzerinde etkili olan isimlerden Stephen Peter Rosen şöyle diyor:

“Birleşik Devletler’in rakibi yok. Bütün dünyada askeri olarak en üstün gücüz... Askeri hakimiyetimizi başka ülkelerin içişlerine karışmakta kullanıyoruz, çünkü oralaradaki insanlar birbirlerini öldürüyorlar veya ABD’nin düşmanlarını barındırıyorlar veya nükleer ve biyolojik silahlar üretiliyorlar.”

“Askeri güçte çok büyük üstünlüğe sahip olan ve bunu başka ülkelerin iç davranışlarını etkilemek için kullanan bir politik birime imparatorluk denir. ABD, toprak denetlemek ve imparatorluğun denizaşırı yurttaşlarını yönetmek istemediği için, biz tabii dolaylı (endirekt) bir imparatorluğuz ama sonuçta yine de bir imparatorluğuz. Bu doğruysa, amacımız, bir rakiple savaşmak değil, emperyal konumumuzu muhafaza etmek ve emperyal düzeni korumaktır... *Psikolojik etki amacıyla ve imparatorluğa meydan okumanın cezasız kalmayacağını göstermek için, mümkün olan en kısa sürede maksimum güç kullanılabilir ve kullanılmalıdır.*”⁵¹¹

Gerçekten de, her uygarlığın kendine özgü barbarlığı söz konusu. Marks diyor ki:

“Zulmün de tıpkı başka her şey gibi zamana ve mekana göre değişen biçimleri vardır. Yüksek bir kültüre sahip olan Sezar, binlerce Galyalı savaşçının sağ ellerinin kesilmesi emrini nasıl verdiğini büyük bir saflıkla anlatır. Napoleon ise böyle bir şey yapmaktan utanç duyardı. Onun tercihi, Cumhuriyetçi olduğundan şüphelendiği kendi Fransız alaylarını Santa Domingo’ya göndererek orada vebadan ve siyahlardan ölmelerini beklemektir.”⁵¹²

Amerika, dosta düşmana, askeri gücünü fiilen göstermeye, hegemonya saldırısının militer özünü dayatmaya, şiddet ve bastırma kararlılığını duyumsatmaya iman etmiş görünüyor.

511) S. P. Rosen, “The Future of War and the American Military” , *Harvard Magazine*, c. 194, no. 5, Haziran 2002. (Bkz. <http://www.harvardmagazine.com/on-line/0502000/html>.) Bu makaleden bazı alıntılar için ayrıca bkz. Anna Pha, *The Guardian*, 2 Temmuz 2003

512) Herbert Marcuse, *Eros and Civilization: A philosophical Inquiry into Freud*, Abacus, s. 452’den aktaran Gilbert Achcar, *Barbarlıklar Çatışması* çev. Diren Kahrıman, İstanbul, Everest Yayınları 2002, s. 94.

Bush Yönetimi'nin yeni ulusal güvenlik doktrini, "önleyici savaş" dahil bütün bunları içeriyor:

"[Bu dönem] aynı zamanda, Amerika için fırsatlar zamanı... Amerikan ulusal güvenlik stratejisi, değerlerimizin ve ulusal çıkarlarımızın birliğini yansıtan açıkca Amerikan karakterli bir enternasyonalizme dayandırılacaktır...

Amerika Birleşik Devletleri, dünyaya yayılmış teröristlere karşı savaşmaktadır. Düşman tek bir politik rejim ya da kişi veya din veya ideoloji değildir. Düşman, önceden planlanmış terörizm, masumlara yönelmiş politik kaynaklı şiddettir... Teröristlerle onları bilerek barındıran ve yardımda bulunanlar arasında bir fark gözetmiyoruz...

[Amacımız], tehdidi, sınırlarımıza ulaşmadan saptayıp yok ederek Birleşik Devletleri, Amerikan halkını ve içerde ve dışardaki çıkarlarımızı korumak[tır]. Birleşik Devletler sürekli olarak uluslararası toplumun desteğini almak için uğraş verecektir ama gerektiğinde de, teröristlere karşı, halkımıza ve ülkemize zarar vermemelerini teminen, önleyici eylemlerde bulunarak, savunma hakkımızı kullanmakta tereddüt etmeyeceğiz... Düşmanlarımıza ilk darbeyi vurma fırsatı veremeyiz... Birleşik Devletler, gerekirse, önce davranacaktır..."

Yani, ABD, herhangi bir ülkeye, ortada herhangi bir neden yokken, kendi tanımladığı herhangi bir tehdit algılamasına göre, sermayesinin kaprisleri, hükümetinin önyargıları veya yine kendisinin saptayacağı herhangi bir ölçüte göre, saldırabilecektir. Uluslararası ilişkilerin orman yasalarının hakim olduğu bir sürekli kargaşa ortamına sürüklemenin, sürekli gerginlik, güvensizlik, çatışma, silahlanma ve savaş üretmenin, evrensel militarizmi kurumsallaştırmanın reçetesi bu; Yeni Dünya Düzeni'nin, düzensizlik ve anarşi yoluyla dayatılması, insanlığa 'ya canın ya malın' diye şantaj yapmanın, köle güvenliği için Amerikan imparatorluğuna kapıkulu misali sığınmaya mahkum edilmenin kıyamet senaryosu bu.

ABD'nin yeni stratejisi, sadece, Afganistan türü savaşlar ya da Irak türü işgallerden oluşmuyor. Strateji belgesine göre, "glo-

bal terörizme karşı mücadele, tarihimizdeki savaşlardan farklıdır. Özellikle ele avuca sığmaz bir düşmana karşı, uzun bir zaman dilimi içinde, pek çok cephede savaşılacaktır. İlerleme, görünen ve görünmeyen başarıların sabırla biriktirilmesi yoluyla elde edilecektir.”

Demek ki, saldırı, açık şiddet ve bastırma hareketleriyle, savaşla sınırlı kalmayacak. Her düzeyden Amerikalı yetkili bunu özellikle vurguluyor. Onlara göre, çok uzun yıllar sürecektir başka cephe daha açılmış durumda. Artık, Soğuk Savaş’ta olduğu gibi, başta CIA, istihbarat örgütlerinin önderliğinde, yeni bir yıkıcı yeraltı terörü de gündemde. Suikast, cinayet, sabotaj, darbe, kışkırtma, gibi kontrgerilla taktikleri “yeni savaş”ın ek terörist yöntemleri olarak yeniden piyasaya sürülmektedir.

5 Şubat 2002’de Afganistan’ın ücra bir köşesinde, İkiz Kulelerden birinden getirilmiş enkaz parçası çevresinde toplanan Amerikan Özel Kuvvetleri’ne ve CIA’nın paramiliter timlerine mensup 30 kadar Amerikalının katıldığı bir ayindeki konuşmada şunları söyler konuşmacı: “Biz, büyük milletimizi korumak için dünyanın dört bir tarafına ölüm ve terör ihraç edeceğiz.”⁵¹³ Yemin budur artık.

Dünyanın lanetlilerine, Büyük Köleleştirme Operasyonu’nun mazlum ve yoksul hedeflerine reva görülen muamele ve yöneltilen saldırı yöntemleri çok yönlü. Tek bir örnek olay, pek çok şeyi anlatmaya yetiyor. 2002 sonunda Cenevre’de toplanan Dünya Ticaret Örgütü üyesi 144 ülke, yoksullara ucuz ilaç temin etme konusunda bir anlaşmaya varamayarak dağıldı. Bugün yoksul ülkelerde yaşayan milyarlarca insan kolayca önlenebilecek ya da tedavi edilebilecek hastalıkların tehdidi altında yaşıyor, milyonlarcası ölüyor. Bu durumun temel nedenlerinden biri, ilaçların pahalı olması. Çoğu Amerikan büyük ilaç tekellerinin 100-150 dolara sattıkları bazı ilaçların aynı işi gören “generik” karşılıklarını Brezilya, Tayland gibi ülkeler çok daha ucuza, 10-20 dolara üretebiliyorlar. Bu tür ilaçların yoksul ülkelere satıla-

513) Bob Woodward, *Bush at War*’dan aktaran Ertuğrul Özkök, *Hürriyet*, 29 Mart 2003.

bilmesi için uluslararası ticaret kurallarında, patent, lisans ve ticarete ilişkin uluslararası mülkiyet haklarında değişiklikler gerekiyor; böylece yoksulları vuran hastalıklar listeye alınarak tedavilerinde kullanılan “generik” ilaçların kullanılması mümkün kılınıbiliyor. İşte, Cenevre’deki toplantıda bu hastalıklar listesinin genişletilmesi öngörülmekteydi. AIDS, tüberküloz ve sıtma gibi hastalıklarla sınırlanmadan listenin genişletilmesine, başka salgın hastalıkların da eklenmesiyle bunlara ilişkin ilaçların ucuzlatılması önerisine katılan 144 ülkeden sadece biri, Amerika Birleşik Devletleri karşı çıktı. Doğrudan, Başkan Yardımcısı Cheney’in müdahalesiyle, büyük ilaç tekellerinin isteği doğrultusunda, Cenevre’deki girişim ABD vetosuyla engellendi. Şimdi ilaç şirketlerinin kârlarında bir düşme tehlikesi yok artık; onların ürettiği pahalı ilaçları alamayan, ucuzlarına da izin çıkartamayan ülkelerin insanlarıysa, yığınlar halinde ölmeye devam ediyorlar.

Stokta ise, çok daha büyük senaryolar biriktiriliyor. Reagan’ın Savunma Bakanı Caspar Weinberger, Pentagon arşivlerindeki simülasyonlara dayandırarak 1998 yılında yazdığı “Sonraki Savaş” (*Next War*) kitapta, hazırlanılan savaşları öyküleştirmiş. Olası senaryolar; Kuzey Kore ve Çin’le, İran’la, Meksika’yla, Rusya’yla ve Japonya’yla savaşları anlatıyor. Meksika’yla olası savaşı, senaryoda, yoksul Meksikalıların ABD’ye yığınsal göçünün yarattığı kriz başlatıyor. Margaret Thatcher’ın önsözünü yazdığı kitapta, Weinberger, “1993 yılının ekonomik gerçeklerine bakın: Gayri safi milli hasılamızın yüzde 10’undan fazlası uluslararası ticarete bağılıymış; altı işten biri ithalata dayalı; Amerika 580 milyar dolarlık mal ithal etmiş –otomobil ve inşaat sektörünün toplamından fazla– ve her bir milyarlık ithalat yirmibin iş yaratmış. Amerikan refahı net bir biçimde uluslararası istikrara bağılıdır ve (şimdilik) dünyanın tek süper gücü olarak barışı koruyabilecek tek ülke Amerika’dır” diyor ve bunun yolu olarak da büyük savaşlara hazırlık yapılmasını, silahlanmanın arttırılmasını öneriyor.⁵¹⁴

514) Caspar Weinberger ve Peter Schweizer, *The Next War*, Washington D.C., Regnery Publishing, Inc., 1998, s. xiii-xiv ve passim.

Uluslararası ticarete ve kendi refahının dayanaklarına, barış ve istikrara bakışı böyle militarizmle örölmüş, böyle karanlık senaryolara dayandırılmış durumda Amerikalı seçkinlerin, siyasetçilerin, sermayedarlarının. Üstelik tek süper güç olmanın cüretiyle umursamaz bir açıksözlölükle dillendiriyorlar uğursuz planlarını. Bu arada, barış gibi, uluslararası güven gibi, kirletmedikleri kavram da kalmıyor.

E. Amerika'yı Anlamak...

Amerika'nın gözbağcılığındaki ustalığıyla sisler ardında kalmış silüetinin kaba hatlarının çizdiği şiddet ve saldırganlık tablosunun ardında, ruhunun ve sosyal dokusunun derinliklerinde ne görmekteyiz?

Boyutlarında ve tepkilerinde aşırı, abartılı; şiddet hastası bir yapı. Bağrında küçük adacıklar halinde çok sayıda farklılıklar, olumluluklar, umut tomurcukları taşısa da, dünyanın en dindar, en şoven, en militarist, tutucu ummanı Amerikan toplumu. Politik görevleri, kampanya fonlarının cenderesinde, fiilen parayla satılan bir demokrasi; halkın çok büyük bölümü bastırılmış, kandırılmış, tümüyle dışlanmış, kurulmuş oy robotları. Hayat, onmilyonlarca-sı için, tüketim tufanı, şiddet sarmalı, hamburger-kola salgını, borçları ödeme kaygısı, maddi manevi ayakta kalma kavgası. Zengini kıyıcı, ana medyası, resmi tarihi, eğitim sistemi, propaganda aygıtı, siyaset sınıfı hile ve desise ustası. Sanatı hokuspokus ve yanılsamalar makinası, yöneticileri yalan ustası. Ekonomisi sömürü çarkı, yabancılaşıma-meta-kâr üreten, emek öğüten, insan tüketen emme basma tulumbası. Geçmişî sabıkalı, günümüzde sakıncalı, görünür geleceğinde ölüm dansı yapan felaket tanrıçası...

Ve başta kendini, dünyayı boğan, kendisinin mutlak haklılığına, doğruluğına, iyiliğıne, üstünlüğüne olan sorgusuz sualsiz, kendini beğenmiş, ırkçı, cahil, kaba, hastalıklı saplantısı.

Bu ikili sonuç doğuruyor ortalama reaksiyonda. Hayat tarzına itiraz edenler, ya hayat dışı, tarih dışı, insanlık dışı mahluklar olarak mahkum ediliyor, giderek, yok edilmesi gereken düşman-

lar haline getiriliyor ya da kendilerine rağmen düzeltilmesi gereken zavallılar olarak “kurtarılıyorlar.” Bütün bunların kâr maksimizasyonu ile olan organik ilişkisini ve bu uğurdaki estetik kılıf olma özelliğini asla gözardı etmeden, şiddete ilişkin sonuçlarına bakmak gerekir.

Kâr maksimizasyonu, sömürü ve baskı için uydurulmuş ama bu arada da içselleştirilmiş bu saplantının sonucudur ki, Kissinger, Şililileri “kendi sorumsuzlukları”ndan kurtarmak için binlercesini uşak genarellere öldürttü. Bu saplantıdır ki, Vietnam savaşı sırasında Ben Tre kentini ele geçirme saldırısında yer alan bir subay, “*kenti kurtarmak için yok etmek gerekiyordu*” diyebilmiştir.⁵¹⁵ Ve yine bu hastalığın bir tezahürüdür ki, Irak’ta aranan bir generalin evine baskın düzenlenip, karısı ve kızı rehin alınıp götürülüyor, onları kurtarmak amacıyla Amerikalılara teslim olması isteniyor ve bunun için evine not bırakılıyordu. Amaç, bir halkı kurtarmak olunca, Amerika’nın yapamayacağı yok. Gary Willis, “Amerikan alicenaplığı”na, bu hastalıklı ideolojik kılıfa ilişkin olarak şöyle diyor: “[Başka halkları] sözcüğün tam anlamıyla ‘iyiliğimizle öldürebileceğimize’ inanır, çıldırmış bir yardımseverlik nöbetinde silahlarımızla ilerleriz. İşte öteki ulusların korunaklarına çekilmekle iyi edecekleri an, Amerika’nın karşılıksız fedakarlık havasına girdiği zamandır.”⁵¹⁶

Amerikan militarizmi, iç içe geçmiş yapısal saldırganlığın ve ideolojik saplantılarının sonucudur. ABD’nin moral üstünlüğü ve iyiliği düşüncesi “günlük hayatın dokusuna öyle ideolojik şekilde dokunmuştur ki, artık ideolojik bile görülmez, adeta bir tabiat yasası gibi kabul edilir. Amerika=iyidir=ona tüm sadakat ve sevgi gösterilir. Benzer şekilde, Kurucu Ataları’na ve Anayasası’na... yönelik kayıtsız şartsız bir yüceltme de söz konusudur. Eski Amerika, Amerika’nın biricikliği ve sahiciliğinin dayanak noktasıdır. Bildiğim hiçbir ülkede, dalgalanan bir bayrağın bu

515) Aktaran James W. Leowen, Age, s. 247.

516) Ötekilerin aksine bu alıntıyı, kitabın orijinalinden (Türkçe çevirisinden değil) ben çevirdim; William Blum, *Rogue State: A Guide to the World's Only Superpower*, Monroe, Maine, Common Courage Press. 2000, s. 13.

kadar merkezi bir ikonografik rolü olduğuna tanık olmadım. Onu her yerde görebilirsiniz, taksilerde, erkeklerin ceket yakalarında, evlerin cephelerinde, pencerelerinde ve damlarında... Bayrak, kahramanca bir dayanıklılığa ve beş para etmez düşmanlarla savaşıldığına dair bir kuşatılmışlık duygusunu işaret ederek, ulusal imajın asıl vücut bulduğu sembol haline gelir. Vatanseverlik hâlâ en başta gelen Amerikan erdemidir; ABD'nin sadece içerde değil, bütün dünyada en doğruyu yaptığına ve en doğru tarafta olduğuna dair adeta dinsel bir bağlılık söz konusudur.”⁵¹⁷

Kuşkusuz, Makyavelli'nin yazdığı türden bir erdemlilik karşımızdaki: “Merhametli, vefalı, insancıl ve doğru bir insan olarak gözükmek, fakat gerektiği zaman tümüyle aksine davranabilecek kadar ruhsal hazırlık içinde olmalıdır [hükümdar]... [O]nu görüp işitenler, merhametin, bağlılığın, insanlığın, doğruluğun ve dindarlığın ta kendisi olduğunu sansınlar. Bu son niteliğe sahipmiş gibi gözükmek kadar gerekli bir şey yoktur... Adını vermenin gereksiz olduğu zamanımızın hükümdarlarından biri, doğruluk ve barıştan başka söz etmez; fakat her ikisinin de düşmanıdır...”⁵¹⁸

Bu kitap boyunca üzerinden kabaca geçtiğimiz kara sicil, bütün bunları, 11 Eylül'e ya da Bush Yönetimi'ne bağlamanın yüzeysel bir kolaycılık olacağını gösteriyor.

Amerika Birleşik Devletleri, “Amerikalıların seçilmiş bir halk, Amerikan düzen ve devletin de tanrının yeryüzüne indirdiği bir eşsiz deneyim olduğu, bunun yeryüzüne yayılmasının insanoğlunun hayrına bir ilahi misyon olduğu” inancını içselleştirerek tarih sahnesine çıktı.

Daha sonra, “bu ilahi misyonun yerine getirilebilmesi için tanrısal güce sahip olunduğu”na inanıldı, “Amerikan hayat tarzına karşı olanların, yok edilmesi gereken insanlık düşmanı şeytanlar olduğu”na hükmedildi.

517) Edward Said, *“Umut ve Cesaretle Amerika'ya Bakmak ve Görmek”*, çev. Murat Uyrulak, Le Monde Diplomatique Türkiye), 15 Mart-15 Nisan 2003, s. 26-27.

518) Machiavelli, *Hükümdar* (II PRINCIPE), çev. Selahattin Bağdatlı, İstanbul, Sosyal Yayınları, 1984, s. 85-86.

Bu, bugün de böyle. Newsweek Dergisi, kamuoyunun inançlarını iyi okuyarak, “Amerikalılar ülkelerinin iyilik ve hakkın yanında olduğuna inanıyorlar. Amerika için iyi olanın, ayırdına varsa da varmasa da, yeryüzünün geri kalan kısmı için de iyi olduğu düşüncesi”ndeler diye yazıyor.⁵¹⁹ Bu, Amerika’nın resmi ideolojisi.

Şöyle özetliyor Noveçli bilimadamı Johan Galtung:

“Çok eski çağlarda, Sina Dağı’nda bir ahit vahyedildi. Bu ahitte tanrı Yahova, sürgündeki Yahudilere ‘en kayınlmış millet’ özel statüsünü verdi. Buna göre, Yahudiler, vaad edilmiş Toprak’larıyla birlikte, Tanrı’nın seçilmiş halkıdır. Böylece Yahudiler, diğer halklara kılavuzluk etmek üzere çok önemli bir rol üstlendiler.

Asırlardan beri seçilmiş olan ve tek bir kitabı, yani Kitab-ı Mukaddes’i okuyan halk da, yeni püritenler, kısacası Amerika Birleşik Devletleri’nin Kurucu Babaları, kendilerini Yahova tarafından olmasa bile, en azından onun halefi Hristiyan Tanrısı tarafından ‘seçilmiş bir halk’ olarak görüyorlardı.

Öyleyse bu toprak niçin vaat edilmiş topraklar olmasın ve kendileri de, Allah’ın *seçilmiş halkı* olduklarına göre, neden diğer halklara ışık ve kılavuz olmasınlardı?..

Allah’a en yakın ülke, Allah’ın yeryüzündeki temsilcisidir de. Nitekim bu temsilciliğin üç önemli özelliği vardır: Her şeyi bilme, her şeye gücü yetme ve yardımseverlik...

O yüzden “Kötülük İmparatorluğu’nun yurdu, taş devrine dönünceye kadar bombalanmayı hak eder, bu bir ödevdir.

Hangi din, Yahudi-Hristiyan imanından daha yüce olabilir?

Hangi ideoloji, kapitalist biçimindeki muhafazakar liberalizmden daha üstün olabilir?

Uluslararası hiçbir kurum, Amerika Birleşik Devletleri’nin daha üstünde olamaz...

İyi ile Kötü’nün arasında yer alan bu dünyanın öteki kutbunda, Şer İmparatorluğu yani bir serbest pazar ekono-

519) Newsweek, 24 Şubat 2003.

misî, bir Yahudi-Hristiyan imanı ve bir Amerikan tipi demokrasîsî olmayan ÷lkeler yer alır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Allah'la bir ahdı vardır, diğer milletlerin ise, Amerika Birleşik Devletleri ile, çevreden merkeze, Batılı milletlerden Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Amerika Birleşik Devletleri'nden Allah'a itaat ilişkileriyle belirlenmiş bir ahitleri vardır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya siyasetinin gizli amentüsü budur işte."⁵²⁰

Arap asıllı bir yazar ise, şöyle yorumluyor bu ruh halini:

"Her imparatorluk kendinin tümüyle biricik olduğunu ve kendinden öncekilerin aşınıya kaçan ihtiraslarını ileri sürse de, Amerika ile geçmişin klasik imparatorlukları arasındaki fark şu: Bugünün imparatorluğu, neredeyse keşîşçe bir fedakarlık ve iyi niyetli bir masumiyet içinde olduğu iddiasını, hayret verici bir doğruculukla ileri sürüyor. Bu tehlikeli yanılsamanın, daha da tehlikeli etkisi, eskinin solcu veya liberal aydınları üzerinde kendisini gösteriyor. Amerika'nın ÷lke dışındaki savaşlarına tarihsel olarak muhalefet etmiş aydınlardan menkul yeni bir tabur, bugün artık, ateşli vatanseverlik nutuklarından sinsi bir kötücülüğe kadar çeşitli yöntemleri kullanan (ve adeta yalnız aziz figürünü anımsatan) erdemli imparatorluğun davasını gütmeye hazır. 11 Eylül olayları bu çark edişte rol oynadı, fakat şaşırtıcı olan, ne kadar korkunç olsa da, İkiz Kuleler-Pentagon bombalamalarına sanki meçhul bir yerden çıkıp gelmiş muamelesi yapılması. Okyanusun diğer ucunda, Amerikan müdahalesi ve dört[bir] taraftaki Amerikan varlığının çılgına çevirdiği bir başka dünya yokmuş gibi..."⁵²¹

Ama elbette sorun salt bir kör inanç, kültürel yanılsama, içselleşmiş sapkınlık ya da ideolojik aymazlık sorunu değildir. Unutmamak gerekir ki, ABD, özünde, "teknolojik veya ticari

520) Johan Galtung, "La Politique Étrangère des États-Unis sous son Aspect Théologique", *Instituit sur les Conflits Globeaux et la Coopération*, no. 4, 1987'den aktaran Roger Garaudy, *Çöküşün Öncüsü ABD: 21. Yüzyıla Nasıl Hazırlanmalı*, çev. Cemal Aydın, ikinci baskı, İstanbul, Nehir Yayınları, 1999, s. 305-308.

521) Edward Said, *Age*, s. 25-26.

‘rasyonalite’ tarafından düzenlenen bir üretim örgütüdür.”⁵²² Daha 1840’ta tarihçi Tocquevielle, “o sırada henüz doğmakta olan bu mekanizmanın temelini açığa vuruyordu: ‘Ben para aşkının insanların kalplerinde böylesine çok büyük bir yer tuttuğu başka bir halk tanımıyorum. Bir ‘maceracılar ve spekülâtörler yığını’ bir halk.”⁵²³

Daha ABD’nin doğuş ve kıtasal genişleme sürecinde “[h]ayatın anlamı... mülkiyetin veya toprak ile onun hazinelerinin miktar yönünden yaygın oluşuna indirgendi. ‘Western’ ve ‘Farwest’ hayatı, hemen hemen birkaçı istisna, bu ırkçı destanı ve herkesin herkese karşı yaptığı savaşta en güçlünün kanununun bu saltanatını göklere çıkarır. Hristiyan püritanizmi ise, gerçek sosyal ilişkilerde, haklı gösterme dışında, hiçbir rol oynamaz.

En kanlı şiddet ve bunun riyakar bir dindarlıkla desteklenmesi, en başından beri Amerika Birleşik Devletleri tarihinin değişmez özelliğidir...”⁵²⁴

Amerikan Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Robert Kagan, *Paradise and Power* (Cennet ve Güç) adlı kitabında, Amerika “11 Eylül’de değişmedi; daha çok kendisi oldu... Toprak genişlemesi ve nüfuz [elde etme], Amerikan tarihinin inkar edilemez realitesi olagelmıştır” diyor.⁵²⁵

“Kendine dönüş”ü, 1960 ve 70’lerin fırtınalı ayrıksılığından sonra, Reagan başlattı. İki yorumcu, “Onurlu, vatansever Amerikalıların onur ve vatanperverliği ön plana çıkaran bir ortama tekrar dönülmesini istediklerini, Reagan’ın şahsında bu işi büyük ölçüde gerçekleştirdiklerini ve Vietnam savaşının ürünü olan karşı kültürün ayaklar altına aldığı değerlerin ve erdemlerin tekrar hak ettikleri pozisyonlara getirildiklerini” yazıyorlar.⁵²⁶ Noam

522) Roger Garaudy, *Çöküşün Öncüsü ABD...*, Age, s. 44.

523) Agy., s. 45.

524) Age, s. 46.

525) Aktaran, Richard Norton-Taylor, “There is no Cause for This War”, *Guardian Weekly*, Şubat 27-Mart 5, 2003.

526) Allan Goodman ve Seth Tillman, *NYT*, 24 Mart 1985’den aktaran Noam Chomsky, *Terörizm Kültürü*, çev. Taha Cevdet, İstanbul, Pınar Yayınları, 1999, s. 33.

Chomsky, bu “değer ve erdemler”i yeniden yükselten politikaları, kaynakların yoksullardan zenginlere aktarılması, genel olarak devlet aygıtının güçlendirilmesi, aktif dış politika izlenmesi olarak tanımlıyor ve Reagan programının dış politikada başvurduğu araçları, “ABD dış politikasının klasik araçları” olan “[m]üdahele etmek, saldırmak, ezmek, uluslararası terörizm, gangsterlik ve yasa tanımazlık” diye özetliyor. Chomsky şöyle yazıyor: “Bu politikalar ‘muhafazakarlık’tan bütünüyle uzaktır. ‘Reaksiyoner Müfrit Milliyetçilik’ olarak isimlendirebileceğimiz gibi, daha kaba terimlerle ifade edebilmemiz de imkan dahilindedir. ABD politik sisteminde muhafazakarlıktan pek az esintiler mevcuttur. Güçlü, yasa tanımaz, saldırgan ve vahşi bir devletin, zenginlerinin zenginliğine zenginlik katmak için kendi ulusunun geleceğini tehlikeye atma pahasına, mazlum uluslara ekonomik çıkar temin amacıyla saldırı esasına istinat eden bir politika, entellektüeller tarafından gözlerden saklanmakta, muhafazakar bir politika olarak tanımlanmaktadır.”⁵²⁷ Gerçekten de, Amerikan sistemi, muhafaza etmekten ziyade, tarumar etmeye uyarlanmış bir saldırganlıkla maluldür. Dolayısıyla “kendine dönüş”te durması beklenebilir.” Yukarda değindiğimiz kitabında eski Savunma Bakanlarından Caspar Weinberger, başkalarını öldürme eziyetini kutsayan ve militer azabı süreklileştiren bir anlayışın tezahürü olarak, Amerika’nın dış dünyayla ilişkisini, tanrılar tarafından “kayayı tepeye tekrar ve tekrar çıkarmaya mahkum edilmiş Sisyphus”un üzerindeki yük ve çabayla ilişkilendirerek tanımlıyor.⁵²⁸

Dolayısıyla belki daha ileri gitmek de mümkün. Acaba, “daha fazla kendisi” oldukça ABD kendini aşıyor mu? Sahip olduğuna inandığı “ilahi misyon” ile “yapısal güdüler”, muktedir olduğuna kanmış görüldüğü “tanrısal güç”le birleşince, onu sapkınlığa mı itiyor? Liberal ve fundamentalist ideolojisinin saflığını düşmanlara karşı savunurken, kendisi günahkar bir meczupluk çukuruna mı düşüyor. Ve, o ağzından hiç düşürmediği, yaptıkla-

527) Age, s. 31 ve 38.

528) Caspar Weinberger, Age, s. xiv.

rında hep elini ve inayetini gördüğü Tanrı'yı mı oynuyor? Onun yerine mi geçiyor? ABD, Kurucu Ataları ve ilk Başkanı George Washington'dan başlayarak "Yaratan'ın eli"yle "İmparatorluğa" evrilmiş bir yazgıya inanmıştı. Yeryüzünün efendisi olmak, bu ölümlü dünyada Tanrı'nın yerine geçmek midir, sürüklendiği yeni çılgınlık? Amerikan Ticaret Bakanı Don Evans, "Bush kendisinin, Tanrı tarafından dünyada barış ve özgürlüğün koruyucusu olarak görevlendirdiğini düşünüyor" demiş.⁵²⁹ O şimdi Tanrı'nın da koruyuculuğunu üstlendiğine göre, kiminle aşık atacak?

Göreve başlarken yaptığı konuşmada Bush, "vahşi rüzgarlarda hâlâ bir melek var ve bu fırtınayı yönetiyor" demişti. Yeryüzündeki fırtınayı yöneten belli ki ABD; onu yöneten de kendisi. 29 Haziran 2003'de yaptığı "Birliğin Durumu" konuşmasında söylediğiye şu: "Amerikan halkının iyilik, idealizm ve inancında bir güç var, mucizeler yaratan bir güç." 20 Eylül 2001'de Kongre'deki konuşma: "Özgürlük ve korku, adalet ve zulüm her zaman savaş içinde olmuşlardır ve biliyoruz ki, Tanrı onların arasında tarafsız konumda değildir." 2002'deki 11 Eylül anma toplantısında: "Ve karanlıkta ışık parlıyor. Ve karanlık onu yene-meyecek." Ve yine 29 Haziran 2003 konuşmasında: "Bizim değer verdiğimiz özgürlük, Amerika'nın dünyaya verdiği bir hediye değil, o, Tanrı'nın insanlığa armağanı."⁵³⁰

George Monblot, "Amerika Bir Dindir" başlıklı makalesinde, bu kitapta çok üzerinde durulan noktayı iyi yakalamış. Şöyle yapıyor çözümlemesini:

"Birleşik Devletler artık sadece bir millet değil. O şimdi bir din. Askerleri Irak'a, halkını sadece diktatöründen, petrolünden ve egemenliklerinden değil, ayrıca karanlıklarından da özgürleştirmek için girdi. Zaferi ilan ettiği gün George Bush'un askerlerine dediği gibi, 'Nereye giderseniz oraya bir umut mesajı götürüyorsunuz, ahir zamanlardan kalma ama hep yeni.' İsa peygamberin sözleriyle, tutsaklara, 'haydi gel' ve karanlıktakilere, 'özgürleş.'

529) Bkz. *Hürriyet*, 3 Nisan 2003.

530) Alıntılar, *Newsweek* 10 Mart 2003.

Böylece Amerikan askerleri artık bu dünyada savaşıyor bir güç değiller; misyoner oldular. Artık sadece düşmanlarını öldürmüyorlar, şeytanları yok ediyorlar... Amerika Birleşik Devletleri'nin artık Tanrı'ya yakarmaya ihtiyacı yok; kendisi Tanrı; ve dışarı aydınlığı yaymaya gidenler bunu göksel bir mekan adına yapıyorlar. Bayrak, İncil kadar kutsal oldu; ulusun adı, Tanrı'nın adı kadar mübarek; Başkanlık, papazlığa dönüşüyor..."⁵³¹

Görüldüğü gibi, yapısal güdülerıyla birlikte, ideolojik olarak da saldırganlığa kurgulanmış bir yapı var insanlığın karşısında. Yapısal sömürü ve baskı ihtiyacı, insanlık üzerinde, kültürel-ideolojik, "efendilik kurma" "tahakküm oluşturma" dürtülerıyla organik bütünlük içinde ortaya çıkıyor. Amerikan sermayesi, dünyaya kârın maksimizasyonu penceresinden bakıyor; soğukkanlı ve kurnaz ve fakat sosyal hezeyan ile narsist fanatizmin bileşkesinden oluşan bir prizmadan da süzülüyor ortaya çıkan ve davranışları bozulmaya uğratan perspektifi.

Asıl mesele belki de, Amerika'yı kendinden, içindeki şeytandan kurtarmak; kâr maksimizasyonu ile tatmini olanaksız sömürü dürtüsünden, yerlerin ve göklerin ve ruhların efendisi olma tutkusundan, obur ihtiraslarından...

Karşımızda, yapısal olarak bir şiddet abidesi, özneliği ve ideolojik yönelişiyle de bir put var.

Zaman, insanı alçaltan devasa anıtları parçalamak, kendisine tapınmaya tutsaklaştıran putları kırmak zamanı olmalı...

⁵³¹) *Guardian Weekly*, 7-13 Ağustos 2003.

1945-2001 ARASINDAKİ AMERİKÂN MÜDAHALELERİ*

Çin	1945-1951	Endonezya	1965
Fransa	1947	Gana	1966
Marshall Adaları	1946-1958	Uruguay	1969-1972
Yunanistan	1947-1949	Şili	1964-1973
İtalya	1947-1949	Yunanistan	1964-1974
Filipinler	1945-1953	Güney Afrika	1960'lar; 1980'ler
Kore	1945-1953		
Doğu Avrupa	1948-1956	Bolivya	1964-1975
Almanya	1950'ler	Avustralya	1972-1975
İran	1953	Irak	1972-1975
Guatemala	1953-1990'lar	Doğu Timor	1970'ler; 1990'lar
Kosta Rika	1950'ler ve 1970-1971	Angola	1976-1980'ler
Ortadoğu	1956-1958	Jamaika	1976
Endonezya	1957-1958	Nikaragua	1978-1990
Haiti	1959	Honduras	1980'ler
Batı Avrupa	1950'ler/ 1960'lar	Filipinler	1970'ler; 1990'lar
Guyana	1953-1964	Seyşeller	1979-1981
Irak	1959-1973	Güney Yemen	1979-1984
SSCB	1940'lar- 1960'lar	Güney Kore	1980
Vietnam	1945-1973	Çad	1981-1982
Kamboçya	1955-1973	Grenada	1979-1983
Laos	1957-1973	Surinam	1982-1984
Tayland	1965-1973	Libya	1981-1989
Ekvator	1950-1963	Fiji	1987
Kongo	1960-1965; 1977-1978	Panama	1989
Cezayir	1960'lar	Afganistan	1979-1992
Brezilya	1961-1964	El Salvador	1980-1992
Peru	1965	Haiti	1987-1994
Dominik Cumhuriyeti	1963- 1965	Somali	1993
Küba	1959-2001	Irak	1990'lar-2001
		Peru	1990'lar-2001
		Meksika	1990'lar-2001
		Yugoslavya	1995-2001

* Kaynak: William Blum, Age., s. 153-200.

A
ABD İstatistik Bürosu-486
Abe Fortas-400
Abel Meeropol, New Masses-67
Abolitionist-56
Acheson Dean-224, 249, 250, 282
Acil Müdahale Birliği-427
Açık Kapı İmparatorluğu-224
Açık Kapı Politikası-145, 146, 169, 440
Adams John-82
Aeschylus-359
Afganistan-145, 424, 474, 495, 504, 505, 511, 515, 516, 527
AFL (American Federation of Labour)-296
Afrika-19, 20, 22, 23, 25, 35, 39, 55, 59, 365, 367, 506
Afyon Savaşı-51
Agee Philip-256
Agricultural Adjustment Administration-AAA-197, 198, 199, 200, 203
Aguinaldo-115, 116
Agust Belmont & Company-100
Al Capon-186
Alamogordo Çölü-271
Alaska-251, 506
Albay Charles Lynch-63
Albay Carlos Castillo Armes-315
Albay Edgar Chamorro-446
Albay Eisenhower-189
Albay Kasım-320
Albay Papadopoulos-254, 401
Albert Bernard-289
Albright Madeleine-460
Allende Salvatore-402-9, 412, 413, 417, 418, 422
Alessandri Jorge-405
Al Gore-469, 470
Alliance Article Anticommunist-AAA-258
Alleg Henri-458
Alman Demokratik Halk Cumhuriyeti-299
Almanya-96, 166, 170, 171, 221, 234, 299, 367, 485
Altıncı Filo-443
Alter Jonathan-502
Alton Observer-56
Alvarez Luis-291
American Managment Assacition-439
Amerikan Bağımsızlık Savaşı-25
Amerikan Çağı-492, 493

Amerikan Demiryolları Birliği-130
Amerikan Deneyimi-81, 89
Amerikan Deniz Piyadeleri-50, 51
Amerikan Devrimi-31,32,83
Amerikan Donanması-50, 51
Amerikan Hayat Tarzı-90, 223, 225
Amerikan Irkçılığı-134
Amerikan İç Savaşı(İç Sav.)-28,53,56,62,64,68,72,97,99,106,108,119,125,208,222
Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi-23, 235, 237, 240, 241, 242, 243, 335
Amerikan Komünist Partisi-67, 397
Amerika Konfederatif Devletleri-61
Amerikan Kongresi-36, 50, 54
Amerikan Militarizmi-73, 106
Amerikan Özel Kuvvetleri-516
Amerikan Rüyası 49, 119, 155, 188, 193, 282, 341, 372, 418, 476, 494
Amerika'nın Sesi-240
Amerikan Tarih Demeği-92
Amerikan Ticaret Bakanlığı-490
Amerikan Ulusal Güvenlik Konseyi-402
Amerikan Ulusçuluğu(insuler cases)-136
Amerikan Uluslararası Telefon ve Telgraf Şirketi(ITT)-404
Amerikan Usulü Savaş-112
Amerikan Yazgısı-87
Amerikan Yüzyılı-467, 495, 505
Amerika'nın 60 Ailesi-206
Amiral Devvey-113
Amiral Knapp-166
Amiral Mayo-162
Amman-320
Anglo-İranian Oil Company-306
Anglosakson-39,82,88,94,105
Angola-41, 367, 437
Annuıt Coeptis; Novus Orda Sectrom(Tanrının kutsadığı yüzyılların yeni düzeni)82
Anti Castro Gizli Eylem Programı-325
Anti komünizm dini-234, 240
Anti sovyetizm-247, 255, 275, 305, 443
Antonio Arguedas-316, 325, 401, 404, 440, 441
Apartheid-70, 431
Appalaş/Allegheny-85
Arafat Yaser-443, 503
Arbenz Jacoba-313-5
Ares-492
Arguedas Antonia-401
Arjantin-40, 258, 315, 364, 367, 412

Arias Desiderio-167
 Arizona-49
 Arkaik rejimler-426, 507
 Armes Carlos Castillo-315
 Amavutluk-293, 294
 Arşangel-172, 173
 Asa Clapp-32
 Ashcroft John-501
 Astor-98
 Aswan Barajı-318
 Asya-45, 51, 70, 95, 105, 117, 172, 213, 215, 221, 259, 263, 264, 272, 293, 299, 300, 311, 320, 335, 340, 354, 359, 366, 367, 377, 395, 396, 423, 460, 468, 498, 505, 506, 508
 Asyatik Melezler-135
 Aşkar Yazgı-82, 84, 87, 88, 89, 90, 95, 134, 225, 281, 355
 Ateş Suyu-196
 Atina-41
 Atlantic Monthly-93
 Atlantik Bildirisi-228
 Attica Hapishanesi-382, 383, 384
 Atom Enerjisi Komistonu-282
 Arawaklar-21
 Avrupa-19, 21, 24, 32, 37, 39, 41, 83, 92, 101, 105, 135, 146, 149, 169, 170, 172, 178, 186, 200, 204, 213, 221, 251, 256, 257, 274, 279, 293, 295, 297, 298, 299, 304, 310, 324, 331, 337, 338, 425, 427, 442, 453, 468, 483, 486, 495, 497, 506
 Avusturya-204, 293
 Avustralya-485
 Ayrımcılık (segregation)-70
B
 Bağımsızlık Bildirgesi-25, 33, 60, 82, 83, 102
 Bağdat-311, 317
 Bağdat Paktı-259, 317
 Baer George F.-155
 Baker James-455, 456, 507
 Baldwin Fets Ajansı-159
 Baldwin Hanson W.-354
 Balistik Füze Savunma Projesi-441
 Barbie Klaus-255
 Barnett Ido B. Wells-65
 Bartolome de las Casas-21
 Basra Körfezi-425
 Batı Bloku-274, 295, 298, 423
 Batı Hindi-95
 Batista-184, 323, 324, 325
 Baton ROUGE Bölgesi-36

Baylor Üniversitesi-223
Beard Charles-217
Bekaa Vadisi-505
Belçika-97,293 294, 365, 485,
Ben Tre-519
Ben Song-351
Benin adaları-41, 367
Bennet-505
Berle Adolf-400
Berlin-337, 450
Berger John-479
Beveridge Albert Jeremiah-103, 104, 139
Beyaz Erkek Gücü-139
Beyaz Saray-303, 306, 372, 392, 393, 442, 461, 447
Beyaz Saray Örgütü-304
Beyrut-308, 443
Biden Joseph-451
Bien Dien-339
Birinci Dünya (Paylaşım) Savaşı-106, 168, 172, 173, 205, 214, 513
Birinci Entemasyonal(IWPA)-127
Birinci Soğuk Savaş-424
Birleşik Maden İşçileri Sendikası-159
Birleşmiş Milletler-295, 303, 367, 436, 505
Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi-302, 444
Bizonal-298
Black J.-246
Blum William-265
BM Ordusu-302
BND(B. Alman İstihb.Ör.)-255
Bob Jones Üniversitesi-70
Boeing-747-443
Bogota-150
Bolivya-367, 401
Bolşevik Devrim-170, 172
Bosch Juan-399
Boston-42, 56, 103, 337
Boston Ticaret Kulübü-132
Boxer Ayaklanması-146
Brando Marlon-385, 386
Brecht Bertolt-243
Brejnev Leonid-345
Brest-Litovsk-172
Brazaville-365
Brezilya-130, 219, 258, 364, 367, 400, 516, 517

Brinkmanship-305
Britanya-53, 96
Britanya İmparatorluğu-52, 224, 479
Brogan Sir Dennis-345
Broiler Planı-277
Brooklyn-43
Broiler Planı-277
Brown Harold-425
Brownell Herbert Jr.-240
Brown John-32, 55
Brown Kardeşler-186
Brown Üniversitesi-32, 70
Brunei Sultanı-437
Brüksel-228, 337
Brzezinski Zbigniew-424
Buchanan Patrick J.-504
Buck Pearl-241
Bulgaristan-293
Bullitt-226
Bush Jeb-467
Bush George-366, 449, 451, 453-6, 467, 525
Bush W. George-142, 467, 469, 471, 472, 493, 510, 513, 515, 520
Business Week Dergisi-253
Bütüncül Enformasyon Uyanıklığı-500
Büyük Beyaz Filo-149
Büyük Bunalım-29, 189, 211, 215, 22, 255, 367, 459
Büyük Çöküş-187
Büyük İş Alemleri-68, 185
Büyük Köleleştirme Operasyonu-498, 516
Büyük Yürüyüş-320
C
Cadılar Bayramı-269
Cakarta Planı-417
Calley William-358
Canning George-40
Carbajal Dr. Francisco Henriguezy-167
Carnegie Andrew-72, 97, 98, 100, 129, 480
Carter Jimmy-423-28, 459, 467, 494
Castro Fidel-115, 262, 263, 321, 323, 324, 325, 328, 335, 412, 417
Capon Al-186, 509
CBS-393
Cenevre-339, 474, 516, 517
Central Pacific-99
Cezai Soruşturma Bürosu-352

Cezayir-50, 335, 505
 Chamarro Edgar-446
 Chamarro Emiliano-183
 CHAOS Operasyonu-268
 Chaplin Charlie-240
 Chavez-497, 498
 Checks and Balances-28
 Cheney Dick-467, 507, 517
 Cherokee-37
 Chomsky Noam-35, 429, 432, 482, 523, 524
 Christmas Lee-153
 Chicago Oğlanları-418
 Church Frank-262
 Church Komitesi-262, 267-385
 Churchill-214, 228
 CIA-142, 240, 254-8, 261-9, 296, 297, 306-16, 321, 325, 329, 342, 346, 347, 356,
 357, 363-6, 382, 385, 389, 391, 393, 396, 400-7, 411, 412, 418, 422, 442-4, 446,
 449, 455, 457, 460, 473, 475, 480, 503, 504, 516
 City Bank-164
 CID-352
 Clark William-48
 Cleveland-107
 Cleveland Grover-100, 107
 Clinton Bill-142, 459, 460, 465-7, 494
 CNN-500, 503
 Cabral Reid-399
 Coetzee John Michael-495
 Cointelpro Operasyonları-296
 Colon-150
 Colorado-49, 159
 Common Sense-184
 Commager Henry Steele-34
 Communist Control Act-247
 Conant Charles A.-102, 103
 Connecticut-31
 Congressional Globe-88
 Contreras Manuel-418
 Coolidge Calvin-103, 182, 183, 186
 Counterinsurgency-141, 336
 Copeland Miles-296
 Crane Stephen-143, 145
 Credit Mobilier-99
 Creelman James-143
 Cruise-425

Cumhuriyetçi Parti-70, 194, 233, 256, 423, 497, 504
 Cullather Nicolas-314
Ç
 Çek Cumhuriyeti-495
 Çekoslovakya-204, 293, 294
 Çevre Koruma Ajansı-472
 Çin-41, 51, 52, 95, 99, 117, 125, 126, 145-7, 153, 186, 191, 206, 213, 214, 215, 224, 277, 299, 300, 302, 314, 320, 321, 336, 338, 339, 355, 473, 482-5, 498, 505, 517
 Çin İç Savaşı-389
 Çin Komünist Partisi-300
D
 Dai Bao-321, 339, 340
 Dacko David-365
 Damga Vergisi-25, 83
 Danimarka-293
 Davis Jefferson-57, 58
 Dawson Thomas-153
 Debs Eugemne-130, 175
 Demokrat Parti-193, 423, 459, 470
 Denikin-173
 De-regulation-334, 434, 435
 Derby Elias-32
 Dershowitz Alan-502
 Drexel-100
 DESOTO-346
 Detroit-487
 Devlet ve İhtilal-246
 Dewey Thomas-256
 DINA-418
 Diaz Adolfo-154, 183
 Dien Bien Phu Savaşı-339
 Diori Hamani-365
 D'Souza Dinesh-494
 Doğu Kıyısı Entelejanasyası-394
 Doğu Timor-303
 Dole Şirketi-118
 Dobrynin Anatoli-332, 333
 Domestik Kölelilik-55
 Dahomey-365
 Dominik Cumhuriyeti-151, 153, 164, 167, 184, 186, 220, 262, 328, 399, 470, 527
 Dominik Ulusal Muhafaza Birliği-168
 Domuzlar Körfezi-325, 326, 393
 Donnelly Tom-505
 Danile Shays-27

Domey P.S-125
Dostoyevski-315
Douglass Frederick-68
Douglas J.-246
Douglas McDonnell-440
Dr. John Cudmor-384
Drayton William Henry-30
Diem Ngo Dinh-262, 263, 355
Drew Daniel-99
Drummond Adaları-50, 219
Du Bois W. E. B.-68
Dublin-428
Dulles Alan-256, 308
Dulles John Foster-249, 256, 263, 304, 321
Dünya Bankası-359, 430, 459
Dünya Kiliseler Birliği-304
Dünya Sanayi İşçileri Sendikası-156, 175
Dünya Ticaret Örgütü-52, 516
Düşman Savaşçısı-475, 500, 501,
Düyun-u Umumiye-151
Dylan Bob-360
E
East St. Louis-178
Edison Thomas-99
Eglin Hava Üssü-329, 330
Ehrenreich Barbara-487, 488
Ehrenburg Ilya-256
Ehrlichman John-393
Einstein Albert-270, 271
Eisenhower Dwight-141, 189, 231, 255, 259, 261, 263, 304, 305, 310, 311, 313,
314, 316, 318, 319, 320, 322, 324, 33, 339
Eisenhower Doktrini-316, 319
Ekvator-364
El Salvador-364
Ellsberg Daniel-392
Ellsworth Bunker Jr.-400
Emerso Stewe-305
Emperyalizm-78, 79
Emperyalizmin Sosyolojisi-510
Endoktrinasyon-54, 247
Endonezya-51, 303, 312, 320, 366, 401, 417, 527
Enformel-206
Engel George-128
Engels Fredrick-37, 49, 246, 292, 324, 475

Erie Demiryolları-99
Esnek Karşılık-337
Esnek Mukabele-366
Espiyonaj Yasası-175, 236
Etiyopya-153, 213, 220, 367, 437
Euroyenden-433
Evans Don-525
Eyalet Keşif Birlikleri-357
F
F-15-440
Fairland Joseph-400
Falanjist-213
Fanatizm-62, 84, 234, 239, 242, 526
Fas-149
Faşist Ulusal Parti(Şili)-411
Faşizm-72, 200, 216, 221, 222, 242, 293, 296, 418
Faulker William-241
FBI-176, 241, 242, 268, 269, 270, 358, 359, 385, 388, 391, 501, 502, 503
Federalistler-30
Federal Acil Yardım-198
Feodalizm-19, 477
Fetişizm-119, 180, 442, 476
Fiji-50, 113, 116, 135, 147, 218, 219, 527
Filistin-302, 303, 367, 505
Finans Kapital-76, 79
Finlandiya-293
FISA-500
Fitzwater Marlin-366
Filipinler-80, 112, 115, 134, 139, 143, 147, 191, 220, 504, 527
Florida-35, 36, 37, 114, 130, 218, 324, 328, 330, 467, 469, 470, 487
Foner Eric-25
Forbes Dergisi-437
Forbes Steve-467, 497
Ford Henry-211
Ford Gerald-392, 423
Formoza-321
Fort Wilson Ayaklanması-26
Forrestal James-303
Foster John B.-102
Fransa-34,40,49,96,97,170,174,208,213,215,217,224,230,293,321,339,482,478,506
Frei Eduardo-404, 406, 407, 411
Friedman Thomas-440
Franko-213, 214
Franklin Benjamin-38, 82

Fransız Hindiçini-339
Fraser's Dergisi-95
French Fries-175
Freud-62
Friedman Milton-418, 422, 423
Frum David-481
Fukuyama Francis-467
Fulbright J. William-344, 385, 387
Fundamentalist-524
G
Gaither Komitesi-333
Gallatin Albert-34
Galler-343
Galtung Johan-521
Gana-366
Garrison Jim 342
Garrison Lloyd-56
Gazap Üzümleri-190, 193
Gay Enola-273, 276
Gehlen Reinhard-255
Glaspie April-454
Gelişme Raporu-437
General Aguiyi-İronsiki-365
General Anastasia Somoza-184
General Aries-167
General Arif-320
General Harkins-264
General Harrison-107
General Hodge-300
General Jackson-36, 107
General Jacob Smith-113
General Kane-343
General Leslie Grove-276
General Marshall-216
General Menocal-168
General Motors-187, 255, 437
General Paulus-217
General Rene Schneider-407
General Smedley Butler-184
General Stark-31
General Suharto-401
General Taylor-107, 141
General Ulysses Grant-48, 107
General Washington-107

Gestapo-254, 258, 358
Gilbert Sir Humphery-86
Gini endeksi-485
Gladio-257
Global-232, 259, 428, 434, 467, 468, 475, 482, 491, 509, 515
Gomez Juan Vicente-184
Goodyear-393
Garland Jim-188
Goularts Joao-364, 400
Gould Jay-99, 100
Goldman Emma-175
Gözyaşı Patikaları-35
Great Artist-276
Grenada-219, 443, 496, 527
Gromyko Andrei-273
Guam-112, 134, 143
Guantanamo-114, 327, 328, 502
Guatemala-153, 184, 220, 313, 314, 316, 319, 328, 364, 393, 527
Guatemala Komünist Partisi-314
Guevara Ernesto Che-315, 323, 401
Gulf Coal Şirketi-124
Gulf Oil-313, 393
Guthrie Woody-159
Guyana-367
Güney Afrika Cumhuriyeti-367
Güney Konfederasyon Ordusu-63
Güney Kore Cumhuriyeti-300-2, 443, 485
Güney Carolina-30, 55, 61
Güney Vietnam-263, 264, 335, 339, 340, 359, 395
Güney Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi-355
H
Haas Richard-511
Habsburg-172
Hocking Vadisi-128
Haçlı Seferi-85, 232, 315
Hafız İsmail-398
Haiti-21, 41, 164-6, 219, 328, 459, 527
Haiti Ulusal Bankası-164
Haklar Yasası-29
Haklı Yumruk-146
Haldeman Harry R-393
Halk Birliği-402, 408, 410, 413, 414, 416, 417
Halk Cephesi-208
Hamas-505

Hamburg-337
Hamilton Alexander-30
Hammett Dashiell-243
Hanna Mark-110
Harberger Arnold-422
Harding Warren-64, 182
Harkins-264
Harriman Averel-400
Harris H. Charles-169
Harrington Michael-374
HARROW-277
Harvard Üniversitesi-116, 342, 502
Hart Liddell-283
Hassas Daireler-241
Havana-110, 111, 143, 144, 154, 328, 401, 497
Hawaii-41, 117, 118, 136, 149, 219, 355
Hay John-146
Hearst Randolph-109, 110, 111, 142, 144, 371
Heinz-182
Henderson Wasley Lay-308-11
Herald Tribune-93, 148, 240, 433, 437, 474, 484
Hellfire Füzesi-475
Hellman Lillian-243
Helms Richard-40
Hemingway Ernest-241
Henderson Loy Wesley-308
Henry Jamie-352, 353
Henze Paul-402
Hristiyan Demokrat Parti-403,405, 411
Hristiyan Püritanizmi-523
Hırsız Baronlar-72, 97, 98, 142
Hızlı Hakimiyet-512
Hikmet Nazım-273
Hilferding-76
Himalayalar Dağları-95
Hindiçini-347, 348 ,349
Hindistan-96, 147, 335
Hiroşima-273, 276, 277, 348, 513
Hitler Adolf-81, 206, 213, 217, 475, 521, 522
Hizbullah-504, 505
Hoagland Jim-496
Hobsbawm Eric-432, 478, 480
Hoca Enver-297
Hoffman Roland-26

Hollanda-19, 22, 97, 220, 293, 485, 494
Holly Sklar-445
Hollywood-64, 145, 240, 428, 448, 452
Hollywood On'ulusu-245
Homestead Katliamı-129, 130, 330
Honduras-152, 184, 186, 220, 314, 325, 437, 444, 527
Honolulu-52
Hood Robin-31
Hoover Edgar J.-176, 177, 182, 215, 242
Hoover Enstitüsü-494
Hoover Harbert-186, 195, 196
Hoover Yönetimi-186
Hoovervilles-195
Hubert Maga-365
Hull-216
Hugo Victor-315
Huerta Victoriano-161, 162, 163
Hunt Howard-393
Huntington Samuel-289, 482
Humeyni-367
Hür Teşebbüs Toplumu-489
Hüseyin Saddam-454, 468, 505, 506, 511
Hz. Musa-82
I
ICAO Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü-330
Illinois-38, 56, 58
IMF-465
International Herald Tribune-474, 484
Irak-145, 175, 317, 319, 335, 389, 455, 456, 459, 460, 469, 474, 505, 506, 511, 512, 519, 525, 513, 515
İ
İberik Yarımadası-85
İbni Suud-215
İhracat Kontrol Yasası-297
İkinci Dünya (Paylaşım) Savaşı-28, 70 ,90, 106, 205, 206, 214, 221, 270, 305, 320, 402, 428, 429, 450, 456
İkinci New Deal-199, 201
İlkel Birikim-19, 21
İliştirilmiş Muhabir-143, 144
İmkanlar Ülkesi-157
İncirlik Üssü-320
Indiana-38, 64
Indianapolis-139
Independent Dergisi-65

İngiliz Donanması-51
İngiliz Gizli Entelijans Servisi-308
İngiltere-19, 22, 23, 24, 25, 34, 40, 49, 51, 82, 83, 96, 98, 103, 146, 147, 161, 169, 170, 173, 174, 213, 214, 215, 217, 221, 226, 230, 231, 294, 298, 306, 308, 312, 316, 331, 343, 478, 479
İngiliz İmparatorluğu-169, 174
İnsani Gelişme Raporu-437
İntervention-511
İpek Stokçusu Tugay-26
İrlanda-88, 171
İsa Mesih-81
İskenderiye-52
İspanya-19, 35, 36, 37, 39, 40, 49, 85, 110, 115, 293, 485
İspanya-Amerika Savaşı-40, 116
İspanya İç Savaşı-213, 214
İspanyol Cumhuriyeti-213
İspanyol Engizisyonu-85
İsrailoğulları-81, 82
İşçiler Yardımlaşma Demeği-123
İşkenceyi Düşünme Zamanı-502
İsviçre-257, 485
İspanya-111, 134, 136, 143, 144, 258
İskoçya-343, 479
İran-256 259, 306-8, 316, 317, 367, 426, 443, 504, 508, 517
İran Körfezi-427
İsrail-303, 316, 397-9, 436, 503, 5083
İtalya-174, 213, 221, 224, 293, 331, 485
İtirbude Köprüsü-162
İzlanda-293
İsveç-231, 264, 485
Izvestia-256
J
Jackson State College-360
Japonya-50, 52, 96, 173, 213, 214, 215, 216, 221, 230, 272, 273, 301, 339, 343, 367, 453, 457, 483, 485, 486, 497, 498, 506, 507, 517
Jamaika-320
Jara Victor-418, 419, 420
Jay John-29
Jaures Jean-292
Jefferson Thomas-50, 51, 82, 496
Jenosit-55
Jimenez-167
J. Cormak Anton-195
John Quincy Adams-34, 52

Johnson HV-88
Johnson Louis-250
John And Jane Does Cenaze Şirketi-463
Jones Joseph M-223
J.P. Morgan Campany-100
Jüpiter Füzeleri-331, 334
K
Kabalistik-82
Kaddafi-443, 511
Kagan Robert-523
Kamboçya-339, 346, 347
Kanada-40, 95, 236, 251, 485, 486,
Kansas-38
Kanunsuz Nizam Hakimiyeti-513
Kaos İmparatorluğu-479
Kaplan Robert-509
Kapital-239
Kapitalizm-78
Kapitülasyonlar-51
Karamanlı Yusuf-50
Kara Lejyon-208
Kara Panter Partisi-270, 387
Karayipler-31, 51, 116, 117, 140, 150, 204, 328, 510
Karşılıklı Savunma Yardım Kontrol Yasası-297
Kazan Elie-243
Ken State Üniversitesi-360
Kennan George-227, 248, 452
Kennedy Bobby-41, 141, 142, 264, 286, 322-5, 331-5-337, 339, 340, 342-4, 359,
364, 366, 393, 399, 400, 450, 459
Kennedy Mührü-399
Kennedy Paul-98, 101, 103, 494
Kennedy Robert-141, 332-6, 342, 346
Kentucky-34
Kenya-365, 427
Keynes John Maynard-199
Kıbrıs-308, 309, 335, 367
Kızıl Ordu-173, 117, 222
Kiev-337
Kiliseler Arası Dünya Hareketi-177
King Dr. Martin Luther-268, 342
Kissinger Henry-250, 360, 398, 404, 405, 413, 417, 428, 441, 450, 495
Kipling Rudyard-80
Kitab-ı Mukaddes-521
Kitleselel Mukabele-305, 337

Kitlesel Mukabele Doktrini-304, 306
Klare Michael-506
Kleindienst Richard-393
Knapp Harry S-167
Knox Franko-215-216
Koch Ed-503
Kolçak-173
Kolombiya-41, 50, 149, 150, 153, 397
Kolonizatörler-46
Kolonyalist-22, 36, 90
Komünist İşgal Programı-236
Komünist Parti-67, 199, 236, 238, 242, 243, 245, 246, 247, 269, 293, 294, 296, 300, 307, 311, 314, 345, 397
Komünizm-70, 170, 177, 203, 232, 235, 236, 240, 241, 242, 295, 305, 318, 319, 322, 341, 450, 491
Konfederatif İlkeler-27
Konfederasyon Ordusu-64
Kongo-263, 364, 365, 442
Kongre Bütçe Dairesi-485
Kongre Silahlı Kuvvetler Komitesi-474
Konsantrasyon-38, 113
Kontrgerilla-141, 167, 168, 335, 338, 339, 389, 496, 516
Kore Demokratik Cumhuriyeti-300, 301, 517
Kore Savaşı-63, 300
Korporatif Merkantilizm-432
Kasi Mir Aimal-475
Köleleştirme Operasyonu-498
Körfez-95, 367, 425, 426, 427, 442, 457, 469, 507
Körfez Savaşı-454, 473, 512
Kral Hüseyin-254, 320
Kristol William-454
Kruggman Paul-486
Kolomb Kristof-21, 85
Krauthammer Charles-494
Kruşçev-331, 332, 333, 334
Ku Klax Klan-64, 250, 360, 398, 404, 413, 417, 428, 450,
Kudüs Tapınağı-81
Kum-312
Kurucu Atalar-27, 32, 89, 519, 521, 525
Kurucu Meclis-298
Kutsal İttifak-103
Kuveyt-443, 455
Kuzey İrlanda-85
Kuzey Kore Demokratik Cumhuriyeti-517, 300, 301, 302

Kuzey Vietnam-339, 346, 348, 354
Küba-21, 22, 109, 110, 111, 114, 115, 116, 134, 136, 143, 144, 147, 151, 153, 154, 168, 184, 320, 323, 325, 327, 328, 329, 330-5, 443
Küba Devrimi-323, 324
Küba Pasifikasyonu Ordusu-152
Kültürel-Entellektüel Terör-424
Küreselleşme-428, 429, 430, 431, 432, 434, 435, 438, 439, 466, 478, 491, 497, 508
Kyoto Protokolü-472
L
Ladin Usame Bin-424, 467, 479, 503
Landon Alfred M-203, 216
Lange Oskar-408
Laos-339, 346, 347
Larry King Show-501
Latin Amerikan-39
Lawrence David-355
Leigh Benjamin-38
LeMay Curtis-333, 334
Lemnitzer L. L.-326
Lenin-78, 93, 132, 174, 237, 431, 479
Leningrad-337
Leninizmin Temelleri-246
Leslie Grove-276
Lewis Sinclair-212, 241
Lloyd Henry-121
Liddy Gordon-393
Liberty Fries (Özgürlük Kızartması)-175
Liberya-367, 442
Lincoln Abraham-56, 61, 63, 115
Libya-50, 367, 436, 443, 505, 511
Life Dergisi-263
Linç Kurumu-63
Lingg Louis-128
Little Frank-175
Liverpool-171
Locke-25
Lois East St.-178
London Alf-216
London Jack-140
Londra-169, 308, 435
Los Alamos-291
Los Angeles-125, 126, 127
Lovestone Jay-296
Lovejoy Elijah P-56

Lattimare Owen-301
 Luksemburg-97, 293
 Luksemburg Rosa-78, 97, 293
 Lumumba Patrice-262, 364
 Lundberg Ferdinand-200
 Lusitania-171
 Lübnan-320, 505
 Lynch Charles-63
 Lyon Kasabı-255
M
 Mac Arthur-189
 Macaristan-293, 294, 335, 495
 Madison-50
 Madison Square Garden-232
 Madrid-144
 Magdoff-108, 229
 Moynihan Daniel-303
 Mahan Alfred T.- 108
 Maine-32, 110, 111, 143, 144, 204, 487
 Makyavelli-520
 Malay-335
 Mallaby Sebastian-494
 Malezya-5
 Mali-365
 Mandela Nelson-366, 367
 Mongoose Harekatı-326
 Manhattan Projesi-271, 276
 Manila-109, 112
 Maguires Molly- 124
 Marks Karl-19, 37, 71, 75, 76, 90, 228, 237, 238, 239, 323, 324, 476, 514
 Marksizm-90, 324
 Marshall George C.-294
 Marshall Planı-260, 275, 294, 295, 296, 298
 Massachusetts-31
 Massachusetts Parlamentosu-27, 84
 Mastercard-433
 May Ernest R.-116
 Mexico City-161, 163
 Meir Golda-398
 Mekong Deltası-348
 Meksika-21, 41, 45, 46, 47, 48, 49, 95, 103, 107, 109, 116, 134, 160, 161, 163, 169, 185, 191, 315, 517
 Meksika Savaşı-48, 161, 510
 Mellon Andrew-182

Mellon James-100
Mellon Planı-182
Merkantilizm-431
Merkantilist-19, 24, 83
Merkel Charles F.-168
Merkezi Emek Birliği-127
Meşru savunma önlemi-443
Mettemich-39
McCarthy Joseph R.-237, 238, 335
McDonalds-440
McDuffie George-55
McGranery James-240
McKinley-107, 110, 112, 114, 131, 144, 147
McNaughton John-356
McNamara Robert-358, 359
McCusker-351
Mısır-147, 316, 426
Microsoft-438
Miami-114, 195, 328, 329, 457
Miami Dade-470
Minh Ho Chi-67, 321, 339
Michigan-38, 233
Michigan Üniversitesi-380
Midway-393
MİG-329, 330
Mikado-206
Mill John Stuart-95
Miller Arthur-243
Milletler Cemiyeti-157, 172
Milli Demokratik Devrim-301, 302
Milli Husumet-239
Milli İstihbarat Teşkilatı-402
Militarizm-77-78, 106, 107, 137, 142, 147, 171, 215, 229, 230, 254, 299, 342, 363, 397, 426, 447, 448, 453, 454, 508, 515
Mills C. Wright-107
Milwaukee-42
Minnesota-58,487
Mineta Norman-267
Mir Aimal Kasi-475
Missisipi-38, 70
Missisipi Üniversitesi-70
Missouri-58
Mitchell John-392, 405
Modemleşmeci-224

Maddox Destroyeri-346
Magdoff Harry-108
Monblot George-525
Mongoose Harekatı-326
Moneda-417
Monongahela Vadisi-128
Monroe Doktrini-40-45, 47, 115, 148
Monthly Review Dergisi-230
Morgan J. Pierpont-72, 97, 98, 99, 100, 110
Morganlar-72, 97, 169
Morgenthau Hans-482
Morristown-26
Morning Star-87
Moskova-303, 331, 337
MOSSAD-503
Moynihan Daniel-303
Mozambik-367
Mr. X-248
Munster-86
Mumonsk-172
Musaddık Muhammed-256, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312
Mussolini-206
Mutlak Silah-225
Muz Cumhuriyeti-152, 314
Mübarek-455
Mütekabiliyeti-332
Müttetik Ülkeler-502
MyLai-359
MX-425
N
NAACP-268
Naga Tepeleri-335
Nagazaki-273, 513
Nanking Antlaşması-51
Napolyon-36, 514
Nasır-316, 317, 318
Nathanael Holbrook-39
Nation Dergisi-368
National City Bank-100-185
National Industrial Recovery-197
National Sugar Refining Company-400
NATO-427,257,258,274,296,297, 299, 317, 326, 331, 332, 337, 338, 427, 465, 508
Nazizm-214, 298
Neo-merkantilizm-431

Netanyahu-503, 505
 New Deal-193, 196, 197, 199, 200, 203, 204, 205, 207, 216
 New England-31, 32
 New Faounland-86
 New Hampshire-32
 New Jersey-26, 158
 New Jersey Line-26
 New Meksico-48, 49
 New York-42, 43, 99, 100
 New York Borsası-459
 New York Herald Gazetesi-48
 New York Joumal-110, 143, 144
 New York Journal of Commerce-87
 New Orleans-42, 342
 New York Times-307, 354, 440, 462, 466, 470, 486
 New Yorker-350
 Newsweek-496, 502, 521
 New York-42
 Nevada-49, 425
 Ngo Dinh Diem-262, 263, 264, 265, 340, 355
 NIRA-197, 198
 Niamey-365
 Nicholas Cullather-314
 Nietzsche-141
 Nijerya-365, 366
 Nikaragua-40, 153, 183, 184, 186, 314, 325, 328, 367, 444, 446, 496
 Nitze Paul-249
 Nixon-269, 347, 358, 360, 366, 368, 391-6, 405, 413, 423, 441 ,450
 Nkrumah Kwame-365
 Nobel Barış Ödülü-151, 398
 Noriega-254, 457
 Normandiya-141
 Norman Mineta-267
 North Oliver-446
 Norveç-293, 485
 Nötron bombası-426, 442
 NSC-68,249, 250, 251
 Nye Jr. Joseph S.-494
O
 Observer Alton-56
 Ohio-34
 OFFTACKLE-277
 Oklohama-35, 238
 Okyanus-45, 93, 104, 183, 206, 434, 522

Olds Robert-364
OPLAN 34A-346
Oppenheimer-282
Oregon-95, 349
Orta Afrika Cumhuriyeti-365
Ortadoğu-231, 302, 303, 307, 312, 316, 317, 318, 366, 367, 468, 481 ,482
Osmanlı İmparatorluğu-172
O'Sullivan John-86, 89
Overland Monthly Dergisi-125
Ö
Ödeme Yapılmış Varlık-418
Olympio Sylvanus-365
Öncü (Pioneer)-91
Önleyici savaş-515
Önleyici eylem-515
Ördek Avı-487
Oswald Lee-342
Öteki Amerika-374, 376, 377
Özelleştirme-431, 432, 439
Özel Harp Dairesi-257
Özel Harp Doktrini-340
Özel Operasyon Kuvvetleri-474
Özgürlük lahanası (liberty cabbage-175
Özgürlük İmparatorluğu-48
Özgür Subaylar-319
P
Palmer Mitchell-177
Palm Beach-212
Pakistan-426
Pakistan Gericiliği-426
Panama Eyaleti-41, 50, 150, 329, 457, 496
Panama Kıstağı-150, 151
Panel Special Group-403
Papandreu Andreas-401
Paraguay-40, 258
Paradise and Power-523
Paris Anlaşması-25, 38
Paris Komünü-132
Parks Larry-243
Parsons Albert-128
Pasifik-45, 46, 48, 49, 50, 88, 94, 97, 117, 213, 215, 251, 305, 321
Pasifikasyon-113, 340, 356, 357, 508
Pasig Nehri-113
Paterson-158

PATRIOT-499, 500, 501
Patton-189
Paulus-217
Pax Americana-250, 304, 468 ,481, 492,
Paylaşım Savaşları-77, 172, 205, 213, 214, 221
PBSUCCESS Operasyonları-314
Pearl Harbor-118, 204, 216
Pehlevi Şah Rıza-256
Pekin-146
Pennsylvania-26, 44, 122, 123, 124, 129, 130, 177
Pentagon-258, 259, 291, 398, 402, 453, 471, 479, 500
Perdicaris-149
Peru-21, 364, 367
Pershing-425, 442
Pfaff William-93
Pfeiffer E. W.-347
Philedelpia-25, 42, 44, 343
Philedelpia Topçu Bataryası-25, 26
Phu Savaşı-339
Pinkerton Sistemi-120
Pinkerton Dedektiflik Şirketi-122
Pilsudski-169
Pinkerton-120, 122, 129, 209, 210
Pittame John-39
Pittsburgh-103
Piyasa Ekonomisi-422
Platt Değişiklikleri-114, 115
Plutokratik-206, 207
Predatör-475
Privateering-31
Polonya-204, 437, 494
Porto Riko-112, 116, 134, 136, 143, 320, 326
Portsmouth'lu John Langdon-32
Portekiz-19, 365, 437
Potsdam-272, 298
Prens Cefri-437
Prenses Eşref Pehlevi-310, 311
Privateering-31
Psikolojik Savaş-240, 250, 257, 297, 315, 340, 512
Puerto Plata-151
Pulaski-63
Pulitzer Joseph-111, 44
Purinton Edward E.-180
Puritan-344

Puritanizm-345
Püritenler-81, 521
Pyrrhus-452
R
Radikal Parti-403
Rambo Kültürü-137, 138
Ramon Felix-401
Ramonet Ignacio-495
Randolph Hearst-109, 110, 111, 142, 144
Rau Johannes-433
Rausili-149
Reagan Ronald-142, 243, 285, 428, 429, 441, 443, 444, 447, 449, 451, 452, 458, 459, 467, 489, 517, 523, 524
REAKSİYONEL Müfrit Milliyetçilik-529
Reid Cabral-399
Remington Frederick-144
Restorasyon-233, 255, 296, 316, 423, 428
Rhee Syngman-30,301
Richards James-318
Richmond-501
Ridge Tom-502
Rigg B. Robert-318
Rio de Janeiro-400
Risen James-307, 318
Robert Kagan-494, 523
Robeson Paul-241, 243
Rockefeller-72, 97, 98, 100, 110, 159, 256, 259, 382, 383, 397
Rockefeller John D.-100
Rockefeller Nelson-382, 383
Rodezya (Zimbabve)-367
Rhodes Cecil-79
Rogers Will-203
Rogers William-347
Roma-30, 62, 475
Roma İmparatorluğu-138, 493, 511
Romanya-293
Root Eluhi-151
Roosevelt Çıkarsaması-148, 151
Roosevelt Franklin D.-64, 184, 202, 204, 216, 255, 256, 323
Roosevelt Kermit-256, 308, 313
Roosevelt Theodore-132, 136, 139, 147, 148, 149, 151, 195, 256
Rosen Stephen Peter-514
Rosenberg Ethel-248
Rosenberg Julian-248

Rostow Eugene-285
Rosow Jerome-379
Ruby J.-342
Rudyard Kipling-80
Ruff-433
Rumsfeld Donald-467, 474, 509
Rusk Dean-264
Russell Bertrand-292, 331
Rusya-49, 169, 174, 473, 478, 482, 483, 498, 508, 517,
S
Sacco ile Vanzetti-175, 176
Sacramento-95
Sadakat Yasası-241
Selasiye-367
Sam Amca-179
Sam Guillaume Vilbrun-165
Saman Alevi Savaşları-339
Samoa-50, 116
Şamun-320
Samoza-314, 325
Sanayi Devrimi-24
Sandinistler-154, 367
Sandinista Hükümeti-445
Sandinista Savunma Komitesi(CDS)-445
Sandino-154, 184
Sandino Augusto Cesar-183
Sandwich Adaları-95
Santiago-402
Santiago(Küba)-38
Santiago Stadyumu-418
Santiago Üniversitesi-418
Santo Domingi-151, 514
Santos Aduardo-397
Sarı Tehlike-125
Sartre Jean Paul-368
Saturday Evening Post-263
SAVAK-312
Saygon-264, 348, 354
Schmitt Gary-505
Schneider Rene-262, 407
Schumpeter Joseph-510
Schwarzkopf H. Norman-310, 311
Schesinger Arthur M.-342, 343
School of Americas-402

Scientific American-347
Scott Dred-58
Seçilmiş Halk-81, 82, 84, 85, 105, 451, 521
Seberg Jean-270, 271
Search Theodore C.-102
Seattle-311
SEATO-317
Sadat Enver-398
Seeger Pete-350
Segregation-70
Seibo Kaplanı-168
Self-Determinasyon-166, 172
Seminole Kızılderililerinin-37
Senato-29, 30, 41, 57, 70, 94, 104, 127, 128, 343, 347
Senatör Beveridge-104
Senatör Vandenburg-279
Sendikalar Birliği-43
Senegal-365
Senghor L  opald S  der-365
Seward William H-94
Seyreltilmiş Uranyum-474
Shell Jonathan-350
Sherwood Operasyonu-315
Shock and Awe-512
Shoup David M-233
Show Larry King-501
Sınır Adamı-91, 92
Sınır Tezi-90, 92
Sırbistan-495
SIS-308
Sherburn-39
Siber Uzay-469, 473
Sierra Leone-366, 442
Sibirya-172
Silikon Vadisi-440
Sina-475
Sinisizmi-424
Sisyphus-524
Sitas-125
Sivil İşler İdaresi-198
Siyah Cumhuriyet-136
Siyah Panterler-270
Siyasal Demogoji-424
Siyon Yıldızı-82

Siyonist-303
Siyonist Devlet-303, 366, 367, 426,
Skagerrak-31
Sklar Holly-445
Smith Adam-445
Smith Bedell Walter-316
Smitiere Pierre-82
Soğuk Savaş-137, 168, 226, 231, 233, 247, 248, 250, 274, 293, 299, 302, 305, 363,
370, 423,424, 428, 441, 450,453, 468, 473, 493, 494, 499, 510, 450, 452, 468
Somali-427, 459, 465, 511
Somali-511
Somoza Anastasio-184, 314, 325
Sonraki Savaş-513, 517
Sosua-151
Sosyal Darwinizm-73, 78, 80, 86, 119
Sosyalizm-224
Sosyalist Parti-403, 411
South Puerto Rico Sugar Campany-400
Sovyetler Birliği-70, 214, 215, 224, 226, 227, 231, 233, 240, 247, 248, 249, 251,
252, 261, 271, 272, 275, 277, 280, 285, 294, 295, 297, 299, 300, 331, 336, 337,338,
363, 395, 366, 423, 424, 442, 443, 444, 452, 457, 466, 491,
Sovyet Rusya-172
Sovyet Ticaret Şirketi-253
Spartakistler-170
Spies August-128
Spiro Agnew-392
Sprague-334
Sprague Robert-333
Sri Lanka-51
Stalin-237, 246, 247, 273, 299, 314
Stalingrad-217, 253
Standard Oil-98, 186
Standart Davranış Biçimi-349, 353
Stark-216
Steinbeck John-190, 206, 241
Stevens Thaddeus-68
Stimson Henry L-215, 216, 291
Strange Fruit-67
Stratejik Hava Komutanlığı-277, 333
Strong Josiah-93, 94, 105
Sudan-461, 505
Summers Lawrence-460
Summer Charles-68
Sung Kim İl-300

Suriye-153, 317, 504, 505, 508
Suudi Arabistan-457
Suveyş Kanalı-316
Swandon Harvey-372
Swap-433
Sweatshops-154
Sweezy-226
Swift-182
Symbionese Liberation Army-Simbiyonez Kurtuluş Ordusu-371
Syngman Rhee-300
Ş
Şamun-320
Şamun-208
Şek Çan Key-232, 300, 302
Şer İmparatorluğu-441
Şikago-95, 125, 127, 131, 139178, 208, 337, 343, 393, 422
Şili-41, 262, 367, 401-6, 411-23, 519
Şili Mucizesi-422
Şili Darbesi-256
Şimon Peres-503
Şok ve Dehşet-512
T
Tabipler Birliği-412
Tahran-309, 311
Taliban-424, 505
Tanzania-365
Tam Ky-350, 354
Tampico-162, 185
Tarihin Sonu Tezi-439
Taylor Maxwell D.-249
Taylor A. J. P.-169
Taylor Robert-243
Tek Entegre Operasyonel Plan-277
Teksas-45, 46, 47, 98, 347
Tell David-505
Teller Edward-282, 285
Temsilciler Meclisi-235, 240, 371
Tennessee-34, 63
Tennessee Valley Authority-198, 199
Terörizm Neden İşe Yarıyor-503
Teutonik-63, 104
Thiel-209
Thatcher Margaret-517
Thompson Maurice-138

Thor füzesi-331
Thurrow Lasker-431, 490
Tiburcio-184
Tulsa (Oklahamo)-178
Taft-151
Togo-365
Tome Sao-367
Tampa-470
Tonkin Olayı-346
Toplu etki mermileri-474
Toyoto-437
Toynbee-227
TPAJAX Projesi-307, 309
Trablusgarp-50, 51
Trinity Koleji-425
Tripoli-50
TROJAN-277
Trujillo Rafael L.-184, 262, 399
Truman Harry S-142, 223, 231, 232, 233, 241, 248, 249, 251, 256, 267, 272, 273, 278, 282, 302, 314, 451, 482
Truman Doktrini-223, 231, 232, 294, 295
TUDEH-307, 308, 310
Tunus-50
Turhan Talat-257
Turner Frederick Jackson-92, 93
Türkiye-231,232,257,258,260,297,317,318,320,331,332,334,367,400,402,427,437,
Türk Gladyonu-402
Twain Mark-72, 117
Tyrannicide-31
U
Ubici-184
Uganda-367
Ulusal Çalışma İlişkileri Kurulu-202
Ulusal Güvenlik Aygıtı-454
Ulusal Güvenlik Belgesi-278
Ulusal Güvenlik Devleti-493, 500
Ulusal Güvenlik İçin Hedef ve Programları-250
Ulusal Güvenlik Konseyi-256, 334
Ulusal Güvenlik Kültürü-168, 454
Ulusal Güvenlik Üniversitesi-512
Ulusal Güvenlik Yasası-254
Ulusal İhracatçılar Birliği-102
Ulusal Muhafız Birliği-184
Uluslararası Polis Akademisi-335

Ulusal Sanayi Kalkınma Yasası-197
Ulusal Çalışma İlişkileri Kurulu-202
Uluslararası Para Fonu-430, 431
Uluslararası Telefon ve telgraf Şirketi (ITT)-404-7
Ulster-85
Umman-427
Uncle Sam-71
Uncle Tom-71
Underclass-489
Union Pasific-99
United Fruit Company-152, 153, 256, 313, 315, 316, 321
Ural-95, 253
Uruguay-40, 258, 367
US News and World Report-355
U.S.S Dolphin-161
Utah-49
Ü
Üç R (Rape-Revande-Racism-tecavüz-intikam-ırkçılık)-358
Üçüncü Dünya-145, 425, 429, 430, 450, 471
Ürdün-320
V
Vahşi Batı-32, 221
Valley Authority Tanessee-199
Valle Grande-401
Vandenberg Arthur-233
Vanderbilt-98
Venedikli Doge Faberi-128
Varşova Paktı-275, 297, 337
Venezüella-184, 329, 335, 437
Velde Harold-240
Venezuela Camilo-407
Vera Cruz-160, 164
Vest G. G.-135
Viaux Roberto-407
Viet Kong-351-354
Vietnam-346, 347, 360 ,413
Vietnamlılaştırmak-370 ,385, 387, 395, 423, 428, 442
Vietnam Askeri Yardım Komutanlığı-340
Vietnam Cumhuriyeti-340
Vietnam Sendromu-363, 442
Vietnam Savaşı-262, 423
Vigilantes(Korucu)-33
Vilbrun Guillaume Sam-165
Villa Grande-401

Villa Panço-169
 Vladivostok-173
 Virginia-22, 475, 501
 Volatilite Piyasası-434, 435
W
 Wagner Yasası-202
 Wall Street-120, 153, 164, 176, 185, 186, 201, 256, 476, 505
 Wall Street Journal-433, 505
 Wallace Hanry-232
 Walt Disney-243
 Whitman Walt-47
 Waller-113
 Warren Caddesi-374, 375
 Warren Komisyonu-342
 Washington Post-106, 466, 494
 Washington George-83, 525
 Watergate Özel Savcısı-392, 393, 394
 Watergate Skandalı-392
 Watertloo-95
 Wayne Bob-357
 Weekly Satandard-505
 Weinberger Caspar-287, 517, 524
 Welles Orson-141
 Welles Summit-303
 Westlife--437
 Westing Arthur H.-347
 Wheelr A.S.-132
 Winston Henry-489
 Whitney Eli-53
 Wilber Donald-307
 Will George F.-496
 William J. Burns Uluslararası Dedektiflik Ajansı-209
 William Tennessee-241
 Willis Gary-519
 Wilson Charles-230, 255
 Wilson Prensipieri-156
 Wilson Woodrow-156, 157, 158, 161, 164, 165, 166, 196, 171, 172
 Wanamaker-182
 Woods Bretton-368
 Wood Leonard-115
 Wood Jhon S.-243
 Woodward Bob-456, 516
 Works Progress Administration-201
 Woosley James-170, 460

Wolfowitz Paul-467
Works Progress Administration (WPA)-201
World-144, 156, 175
Wright Quincy-108

Y

Yaldızlı Çağ-72
Yalta-272
Yankee-48
Youlou Abbê Fulbert-365
Yemen-367, 475
Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi-467
Yeni Dominik Ulusal Muhafaza Birliği-168
Yeni Dünya Düzeni-272, 428, 435, 438, 439, 450, 460, 465, 478, 507, 508, 515
Yeni Düzen-81
Yeni İsrail-81
Yeni Kenan-81
Yeni Zelanda-52
Yıldız Savaşları-441
Yılmaz Mehmet-490
Yugoslavya-45, 460
Yunanistan-224, 231, 232, 297, 401
Yunan Ulusal Kurtuluş Ordusu(ELAS)-231
Yurttaşlık Hakları-341, 342
Yurttaş Kane-144
Yüzyılların Yeni Düzeni-82

Z

Zaire-365
Zaldivar Andres-411
Zemurray Samuel-153
Zeus-492
Zielinski Anthony-489
Zinn Howard-25, 38, 98, 99
Zirai Düzenleme İdaresi(AAA)-197, 200
Zangara Joseph-195
Zoid Fazlallah-309, 310
1912 Balkan Harbi-153
1929 Bunalımı-222
40'lar Komitesi-250, 403
1967 Savaşı-366

Kuruluşundan Günümüze Belgelerle ABD'nin Kara Kitabı

1898 Yılında Washington Post Gazetesi'nde yer alan "Ormanda kanın tadı" gibi insanların ağzında da imparatorluğun tadı var" sözünden hareketle "Kan Tadı" adını alan kitap, kuruluşundan günümüze ABD'nin kanlı tarihini mercek altına alıyor.

John Steinbeck'ten Roosevelt'e,
Lewis Sinclair'den Bush'a,
Truman'dan Marlon Brando'ya,
CIA belgelerinden Kongre tutanaklarına,
Gazete yazılarından televizyon programlarına uzanan
Saysız Belge...

Amerikan halkına yönelik terörist saldırılardan halkların köleleştirilmesine, sosyalizme karşı işlenen suçlara...

Kızılдерili kırımından dünyanın yağmalanmasına,
McCarthyizm'den Soğuk Savaşa dek 500 küsur yıllık kabarık

Suç Dosyası...

Okur bu kitapta, kapkara bir tarihle, dünya imparatorluğuna soyunan bir devletin suç tarihiyle yüzyüze geliyor. ABD gerçekliğiyle yüzleşiyor. Günümüzde yaşananların arka planını algılama, irdeleme olanağına sahip oluyor.

ABD tarihi aynı zamanda barbarlığa karşı direnişin tarihidir. Direnişin kökleri de "beyaz adam"ın kıtaya ayak basmasına dek uzanıyor.

Her imparatorluk gibi ABD de tarihin yargısından kurtulamayacak.

Haluk Gerger'in belirttiği gibi:

"Zaman, insanı alçaltan devasa anıtları parçalama, kendisine tapınmaya tutsaklaştıran **putları kırma zamanı olmalı.**"

CEYLAN YAYINLARI

ISBN 975-6304-07-3

9 799756 304074